

**МІНІСТЕРСТВО АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ
ТА ПРОДОВОЛЬСТВА УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Навчально-науковий інститут економіки та управління**

*Видається з 2009 р.
Виходить 2 рази на рік
Обліково-фінансовий факультет*

СТУДЕНТСЬКИЙ НАУКОВИЙ ВІСНИК

ВИПУСК 1(6). Частина 1
Економічні науки

Миколаїв
2012

Студентський науковий Вісник : Науково-теоретичний журнал / В. С. Шебанін (гол. ред.) та ін. — Миколаїв, 2012. Вип. 1(6). Частина 1. — с.

У збірнику висвітлено результати наукових досліджень з питань економічної теорії та суспільних наук, проблем бухгалтерського обліку, аналізу та фінансів, досліджуваних ученими, аспірантами, магістрами та студентами Миколаївського державного аграрного університету.

Рекомендовано до друку вченою радою обліково-фінансового факультету МДАУ. Протокол № 10 від 25.06.2012 р.

Точка зору редколегії не завжди збігається з позицією авторів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР: д.т.н., проф., чл. -кор. НААН України
В.С. ШЕБАНИН

ЗАСТУПНИКИ ГОЛОВНОГО РЕДАКТОРА:
д.е.н., професор Шебаніна О.В.
д.е.н., професор Вишневська О.М.

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Економічні науки:
д.е.н., професор Сіренко Н.М.,
к.е.н., доцент Крилова І.Г.,
к.е.н., доцент Бурковська А.В.,
к.е.н., доцент Дубініна М.В.,
к.е.н., доцент Колесник В.М.,
к.е.н., доцент Калюжна О.В.,
к.е.н., доцент Мельник І.О.,
к.е.н., доцент Іваненко Т.Я.

Адреса редколегії:
54029, Миколаїв, вул. Паризької комуни, 9,
Миколаївський державний аграрний університет
www.mdau.mk.ua, тел. 0 (512) 58-05-94

Свідоцтво про державну реєстрацію
КВ №6785 від 17.12.2002.

© Миколаївський державний
аграрний університет

УДК (792.07)

**БАГАТОГРАННІСТЬ АКТОРСЬКОГО ТАЛАНТУ КОРИФЕЇВ
УКРАЇНСЬКОГО ТЕАТРУ**

А. Г. Артеменко, студентка

Науковий керівник: асистент Лукьяненко Д. В.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті розглянуто особливості українського театру на прикладі «театру корифеїв».

Ключові слова: пантоміма, скоморохи, вакації, корифеї, трупа.

Актуальність проблеми. Останнім часом люди почали забувати про істинне призначення театру, з розвитком новітніх технологій молодь все менше приділяє уваги вербальному спілкуванню, та все частіше надає перевагу спілкуванню в мережі. Театр покликаний привчити людину перш за все до самопізнання, а також розвиває і виховує національну культуру. Сьогодні перше «повнолітнє» покоління незалежної України питання щодо історії і перспектив української культури вважає риторичним. Наше покоління марно витрачає свої сили на не зовсім потрібні речі, забуваючи тим самим про надбання вітчизняної культури. Україні необхідна насамперед культурна і освічена молодь, яка поправу зможе представлятися елітою нашої країни. Виховання треба починати з себе, театр – це вчитель життя.

Аналіз останніх досліджень. Історія становлення українського театру детально досліджена Д. Антоновичем, у статтях А. Новикова, Р. Вечірка. Особливий інтерес становить ґрунтовна праця Софії Тобілевич, написана у 1947 року.

Постановка завдання. Отже, маємо на меті визначити основні аспекти діяльності корифеїв українського театру та ставлення сучасного їм суспільства до їх творчої діяльності.

Виклад основного матеріалу. Театральне мистецтво в Україні сягало коренями у сиву давнину, брало початок з фольклору. У веснянках, купальських та обжинкових піснях, у колядках та щедрівках, в обрядах весілля та похорону наявні яскраві елементи лицедійства: слова, мелодії, танцю, пантоміми. Ще скоморохи Київської Русі започаткували примітивний театр – потішні видовища на майданах і базарах. Пізніше, наприкінці XVII – у першій половині XVIII століть, популяризаторами своєрідного театру стали студенти Києво-Могилянської академії, які під час вакацій (канікул), заробляючи собі на харчі, ставили інтермедійні вистави. Деякі твори того часу, особливо релігійного змісту про народження Ісуса Христа, збереглися й донині й виконуються на Різдво.

XIX століття створило всі передумови для виникнення нового театру. Реалістична гра російського актора Михайла Щепкіна та українського – Карпа Соленика, поява українських драматичних творів І. Котляревського, Г. Квітки-Основ'яненка, спроба поставити українські драми в столиці Російської імперії Є. Гребінкою та в інших містах Я. Кухаренком дали неабиякий шанс у майбутньому виникнути такому важливому компонентові, як художній ансамбль, який створили М. Кропивницький та М. Старицький.

Царські укази про заборону українського слова і національного театру, а також безліч чиновницько-бюрократичних гальм хоч і сповільнювали розвиток української драматургії, заважали її розвитку, проте знищити не могли. Наприкінці 70-х років українське акторське мистецтво, зокрема театр набрали виразних суспільно-громадських функцій, сприяли піднесенню національної свідомості народу. Цей театр прийнято називати театром корифеїв.

Слово «корифей» – грецьке. У давньогрецькій трагедії корифеєм називали керівника хору або заспівувача, іншими словами – ватажка митців. У сучасному розумінні слово «корифей» означає людину, яка є найвизначнішим діячем у певній сфері мистецтва. Підвалини нового українського театру заклав М. Кропивницький, який створив прекрасну трупку акторів й особливу увагу приділив режисурі. Якщо досі кожен актор грав відокремлено, то Кропивницькому вдалося створити такий колектив, де творча індивідуальність одночасно й зберігала себе як високоталановиту особистість, і доповнювала своєю грою гру інших артистів. Видатний діяч російського театру М. Синельников визнавав: «До цього часу, до зустрічі з «Малоросійським театром», я, незважаючи на серйозне знайомство з постановниками, кращими на той час, Малого Московського театру, не знав і навіть не запідозрював про головне – про ансамбль». М. Кропивницький сам шукав і вчив своїх акторів: М. Заньковецьку, П. Саксаганського, М. Садовського, Г. Затиркевич-Карпинську – впливу на глядачів, учив проникати у внутрішній світ героїв, перевтілюватися у них.

Корифеї українського театру працювали в різних жанрах сценічного мистецтва, їхній театр піднімався все вище, несучи глядачеві узагальнений образ хоч пригнобленого й убогого, але живого й нескореного народу. Недарма царський уряд не раз і не два обмежував творчі можливості українського театру, забороняв вистави, намагався не допускати на сцену серйозних творів, дозволяв виключно розважально-комічні. Оскільки репертуар на час виникнення театру корифеїв не був особливо широким («Наталка Полтавка», «Москаль-чарівник» І. Котляревського, «Сватання на Гончарівці», «Шельменко-денщик» Г. Квітки-Основ'яненка, «Назар Стодоля» Т. Шевченка), то стало очевидно, що театру потрібні нові твори, в яких відчувався би подих сучасності. їхніми авторами стали М. Кропивницький, М. Старицький, І. Карпенко-Карий, які одночасно були й драматургами, й режисерами, й акторами. У 1881 році після довгих

років боротьби корифеїв українці одержали можливість ставити вистави українською мовою. При всіх обмеженнях і умовностях (перед кожною українською виставою мусила відбутися російська) цей крок міністерства внутрішніх справ хоч трохи легалізував український театр. У 1885 році єдина досі театральна трупа розділилася: М. Кропивницький зі своїми акторами відокремився від М. Старицького і його прихильників. Обидва колективи відразу ж почали самостійне творче життя. Авторитет театру корифеїв був значно більший, ніж того на початку творчого шляху могли очікувати самі актори. Під час перебування на гастроліях у Москві українські артисти були тепло зустрінуті передовою громадськістю. Художник І. Рєпін подарував М. Кропивницькому картину, на якій керівник трупи в козацькому вбранні керував човном серед бурхливого моря. У Петербурзі український театр сміливо конкурував з імператорським театром.

Робота в театральних трупах вимагала повної самовіддачі, зречення всіх благ. Творчі колективи М. Кропивницького, М. Старицького, М. Садовського, П. Саксаганського часто пішки мандрували з місця на місце, недоїдали, хворіли, ставали подібними до циганських таборів через мандрівний спосіб життя. Проте саме ці колективи з провідними акторами творили славу українського театру. Про гастролі корифеїв гаряче відгукнувся І. Франко, назвавши вистави у Петербурзі тріумфом українського мистецтва, а засновник МХАТу К. Станіславський у 1911 році писав: «Такі українські актори, як Кропивницький, Заньковецька, Саксаганський, Садовський – блискуча плеяда майстрів української сцени, увійшли золотими літерами на скрижалі історії світового мистецтва...».

Висновки. Таким чином, сила й роль корифеїв були в тому, що вони, створюючи репертуар, формували по-справжньому народний національний театр, впливаючи цим на свідомість людей. Вони створили школу акторської та режисерської майстерності і, працюючи в умовах заборон з боку царського уряду, піднесли український театр на значно

вищий щабель професіоналізму, зробили його впливовим і визначальним чинником національної культури. Завдяки їхній діяльності II пол. XIX ст. увійшла в історію української культури як «золотий вік» театру. І все ж саме корифеї заклали основи національного драматичного мистецтва, класичного українського театру. Їхні традиції підхоплюють і якісно розвинуть визначні вітчизняні майстри сцени й кінематографісти XX ст.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кропивницький І. Батько українського театру / І. Кропивницький // День. – 2008. – 22 травня. – № 88 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до статті : <http://www.day.kiev.ua/290619?idsource=201530&mainlang=ukr>
2. Муштенко С. Час корифеїв / С. Муштенко // День. – 2007. – 14 грудня. – № 219 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до статті : <http://www.day.kiev.ua/193303/>.
3. Орел С. Український театр корифеїв – велика руїна / С. Орел // Дзеркало тижня. Україна. – 2009. – 13 червня [Електронний ресурс]. – Режим доступу до статті : http://dt.ua/CULTURE/ukrayinskiy_teatr_korifeyiv__velika_ruyina-57159.html

УДК 78998(477)

УКРАЇНСЬКА РОК-МУЗИКА В КОНТЕКСТІ СВІТОВОЇ

В. В. Брижатова, студентка

Науковий керівник: асистент Лукьяненко Д. В.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті розглянуто рок-музику як вид мистецтва на шляху розвитку в Україні. Доведено, що рок є не просто музичним напрямом, а молодіжної культури, засобом спілкування молоді, дзеркалом суспільства.

Ключові слова: рок-музика, рок-культура, рок-н-рол, хард-рок, біг-бітові команди, неформальність.

Актуальність проблеми. Актуальність обраної теми пов'язана з впливом рок-музики на культурно-мистецьке життя українців. Питання взаємовідносин музики і молоді сьогодні віддає перевагу рок-музиці. У цілому в мистецтвознавстві та музикознавстві про історію створення рок-музики сказано не так багато, відсутній культурологічний аналіз нової константи – рок-культури, але її вплив та індивідуальність є досить помітними на сьогодні.

Аналіз останніх публікацій та досліджень. Музичний оглядач Олександр Євтушенко – першопроходець в царині української рок-журналістики, колись редактор видання «Галас» і ведучий програми «Тинди-Ринди», зазначає: «Ентузіасти української рок-музики вирішили напрацювати для себе інформаційне поле, через яке можна було б спілкуватися і між собою, і з публікою. Відомо, що у рок-музикантів дуже специфічна аудиторія, яка чекає на нові речі, зокрема від молодих гуртів». Найбільш повним нарисом рок-музики є його праця, претензійно названа «українською рок-антологією» «Легенди химерного краю» (Київ, 2004), присвячена західноукраїнській рок-музиці. Одним із найвпливовіших ЗМІ для розвитку рок-музики є радіо, зокрема «Радіо Україна», метою проекту якого є боротьба з мало приємним парадоксом: сучасна українська рок-музика, яка була 20 років тому Попелюшкою у власній країні, так нею залишається й донині, як пише сайт рок-музики в Україні.

Постановка завдання. Спираючись на дослідження журналістів, музикантів, слухачів та особистих вражень, встановити вплив рок-музики в суспільстві та вирізнити її неоднорідність на фоні інших стилів музики в Україні.

Виклад основного матеріалу. Рок-музика – складне, багатоаспектне, внутрішньосуперечливе явище культури. Її формування, тісно пов'язане з соціальним середовищем, відбувалось у другій половині XX століття, в період істотних зрушень у сфері суспільних відносин, у

тому числі етичних норм та уявлень, що зумовили відповідні зміни в соціальній психології загалом, у музичній – зокрема й особливо.

Як явище музичного життя рок заслуговує на різнопланове дослідження та осмислення – істориками, соціологами, філософами, теоретиками та істориками культури. Увагу психологів привертає особливий стиль прихильників року. Стильова система рок-музики остаточно сформувалась у 70-х роках ХХ століття і найяскравіше втілилась в хард-року («hard» з англ.: «твердий»), що згодом став складовою одного з напрямів розвитку рок-музики і набув назви hard-and-heavy (з англ.: «твердий та важкий»). Рок сформував свою «мову», моду, сценічний дизайн – і це предмети вивчення лінгвістів, семіотиків, культурологів. Все це ускладнює створення цілісної картини феномену. Можливо тому, незважаючи на сорокарічну історію існування цього явища, уявлення про рок й досі відзначаються широким спектром позицій: від визнання його значним явищем культури до заперечення самої думки про належність року до художньої сфери. Тим часом, рок-музика справила і продовжує справляти помітний вплив на культуру нашого часу.

Рок в Україні виник, як і всюди в світі, в кінці 60-х років у результаті еволюції перших біг-бітових та ритм-н-блюзових команд: «Березень», «The Once», «Друге дихання». На початку 70-х років їх або загнали в підпілля, як, наприклад, «Еней», або перетворили на професійні групи, як-от: «Арніка», «Ореол». Друга хвиля українського року (кінець 70-х – початок 80-х) успішно виїхала до Росії: «Діалог», «Крок», «Друга половина», «Інтерв'ю», «Зимовий сад», «Галактика», «Лабіринт». Утретє український рок відродився разом із перебудовою та Чорнобилем. Після хвилі ейфорії та шаленого успіху, економічні проблеми загнали рокерів назад у клуби. Нині українська рок-музика знаходиться у стані повільного росту, адже молоді групи з'являються, але брак грошей не дозволяє записувати платівки та робити сучасну якісну музику. За останні декілька років з'явилися багато нових гуртів.

Однією з важливих особливостей молодіжної музики стала апеляція її виражальних засобів до біологічних і психічних механізмів, специфічних для юного організму. Особливий психофізичний і емоційний вплив цієї музики досягається завдяки імпульсивності, динаміці, форсованій голосності, саме те, що викликало діаметрально протилежну реакцію старшого покоління. Отже, молодіжній музиці притаманний, з одного боку, комплекс властивостей, що чітко окреслює сферу її впливу за біологічними і психічними характеристиками слухачів. З другого – ця музика репрезентувала достатньо матеріальних і символічних предметів, що складали основу об'єднання молоді на ґрунті її споживання. З третього – існували психосоціальні настанови і чинники, що забезпечували підвищений потяг до неї підлітків. До тогож такій музиці характерні особливі художні властивості, які згуртовують й організовують аудиторію. Усе це забезпечує як соціальну диференціацію слухачів, так і доцентровий рух молоді на основі сприймання рок-музики.

Рок-музика сьогодні вже, як колись і джаз, уже завоювала міцні позиції і має свою окрему соціокультурну полицю. На жаль, не все ще зрозуміло з цим видом музикування – і в галузі керівництва, і в галузі споживання, і в галузі наукових узагальнень.

Сьогодні вже правомірно використовувати більш узагальнюючий термін – рок-культура, який вміщує в собі і молодіжну музику, її різні уподобання, пов'язані із цим видом музикування, манеру поведінки, одяг, своєрідний сленг і багато інших компонентів. Тому, на наш погляд, словосполученню рок-культура можна надати особливого понятійного сенсу, а саме: молодіжне середовище, в межах якого, по-перше, існують свої закони, які поширюються в більшості на молодь і яким вона слідує; по-друге, рок-культура якісно і кількісно збільшилася за рахунок поглинання раніше окремих складових – рок-музики, технологій, що її обслуговують, ідеологічних надбудов (стилі, рухи, уподобання, вірування, ідолопоклонство тощо); рок-культура збільшила свої відносини з різними

боками природних, суспільних і соціокультурних субстанцій (релігія, ідеологія, політика, наркоманія, алкоголізм, астрологія і т.п.).

На сьогодні в Україні чимало молодих людей полюбують слухати рок-музику, створюють свої музичні гурти різних рок-стилів, запозичених із США та європейських країн, тим самим впливаючи на смаки та вподобання інших. Наприклад: «Океан Ельзи» (рок, мелодійний рок, поп-рок), «Воплі Відоплясова» (етно), «С.К.А.Й.» (рок, поп-рок), «Кому вниз» (фолк-готика), «Полинове Поле» (готичний метал), «От Вінта!» (укррокабілі), «Тінь Сонця» (хеві-метал, фольк-метал), «Тартак» (хіп-хоп, репкор), «Трутні» (хард-рок), «Esthetic Education» (Piano Rock, альтернативний рок, Glam Rock), «Скрябін» (поп, синті-поп, поп-рок), «Фліт» (панк-рок), «Друга Ріка» (брит-поп), «Мандри» (фолк, міський романс, французький шансон, рок, блюз та реггі), «Біла Вежа» (хеві-метал), «Мотор'ролла» (хард-рок, хеві-метал), «Плач Єремії» (рок-балади), «Русичі» (фолк-рок, панк, реггі), «Димна Суміш» (рок, грандж, панк, психоделіка), «Dub Vuk» (націонал-соціалістичний блек-метал), «Крода» (блек метал, паган-метал, Фолк-метал), «Кам'яний Гість» (фолк-рок, рок) та інші.

Нині говорити про рок-музику як форму бунту борців проти фальшивих суспільних цінностей вже не доречно. Фальш – поняття таке саме відносне, як і суспільні цінності. А рівень протесту обернено пропорційний зусиллям, котрі докладають рокери, щоб «вийти в люди». Українських гуртів, що керуються бунтівним духом, але при цьому з мистецького погляду не залишаються на другому плані, не так і багато. Кредит меломанської довіри виправдовують «Брем Стокер», «Фліт», «Карпа», «Димна суміш», «Щастя», «ТОЛ», «АННА». Цими «вимушеними альтернативниками» опікуються вільні менеджери або просто адміністратори, фаховий максимум яких – забезпечити участь у фестивалях. Проте «неформати» не здаються – опановують Інтернет, який став для них альтернативою великим концертам. Завдяки мережі

самотужки влаштовують виступи, створюють промоцію і шукають нові насамперед закордонні контакти.

Трохи легше неформатним командам стало тоді, коли виникли агенції на кшталт «Іншої музики» та «Нашого формату». Вони не намагаються копіювати стиль своїх колег, які опікуються поп-артистами, а виробляють окрему модель взаємодії з рокмузикантами. Зокрема, своєрідний симбіоз аудіокомпанії та концертної організації, «Інша музика» розкручує гурти «ТОЛ», «Мерва», «Карна», «АННА» – видає диски, влаштовує тури та фестивалі, у такий спосіб завойовуючи свій сегмент ринку. «Наш формат» пішов ще далі – ця агенція пропагує виключно вітчизняний продукт і українські вартості. Можливо, саме завдяки їхнім зусиллям наш андеграунд колись перестане скаржитися на засилля в ефірах «пающих трусів», а натомість запрацює з найвищим коефіцієнтом корисної дії.

Висновки. Хоча український рок і має своє місце в суспільстві, є багато талановитих рок-музикантів, слухачів-меломанів, але є багато перешкод на шляху до злиття ідей музикантів із оточенням через економічні, політичні проблеми в країні загалом. Проблема постає в тому, що не всі охоче можуть слухати рок-музику і заганяють її в «рамки формату», тим самим, не даючи розвиватись їй в подальшому, що підтверджується статистичними даними: на 85% медіа-простір України заповнений низькопробною поп-музикою, репом та електро-музикою. Таким чином, розвиток подій висуває на порядок денний питання перспектив подальших кроків у цьому напрямку: необхідна єдина науково обґрунтована державна політика у сфері музичних інтересів молоді. Багато людей старого виховання психологічно не готові зрозуміти і прийняти справжній стан речей.

Для подальшого вивчення означеної проблеми слід розробити концепцію естетичного виховання молоді, спираючись на її музичні

уподобання, зокрема на рок- та поп-музику, враховуючи, що уподобання впливають на естетичне та світоглядне виховання, в першу чергу, молоді.

ЛІТЕРАТУРА

1. Набок І. В. Рок-музика : естетика і та ідеологія. / І. В. Набок. – Л., 1989. – 32 с.
2. Хижняк І. Парадокси рок-музики : міфи і реальність. / І. Хижняк–К., 1998. – 259 с.
3. Забродін Г. Рок : мистецтво чи хвороба? / Г. Забродін. – М., 1990. – 53 с.

УДК 355,58(477)

УКРАЇНСЬКЕ КНИГОДРУКУВАННЯ ЯК НАУКОВИЙ І МИСТЕЦЬКИЙ ЗДОБУТОК

Г. О. Глух, студент

Науковий керівник: асистент Лукьяненко Д. В.

Миколаївський державний аграрний університет

Досліджено коротку історію українського друкарства. Доведено значення друкарства для української культури як особливої складової культури слов'янського світу й досягнення техніки у контексті європейських досягнень.

Ключові слова: книгодрукування, друкарський верстат, кириличний шрифт.

Актуальність проблеми. Вагома роль у збереженні відомостей про українську культуру належить книгодрукуванню. Поява книгодрукування – значна віха в розвитку культури українського народу, вагомий чинник у формуванні національної свідомості. Друкована книга, окрім свого функціонального призначення, започаткувала і новий етап в історії культури – мистецтво книгодрукування. До того ж книгодрукування стало одночасно і виявом гуманістичних тенденцій в українській історії та зброєю представників вітчизняного гуманізму в боротьбі за незалежність.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Історія становлення й особливостей друкарської справи має тривалу історію досліджень. Найбільш ґрунтовно означену проблему проаналізовано П. Поповим, О. Губко та Я. Ісаєвичем.

Постановка завдання. Метою пропонованої розвідки є вивчення історії українського книгодрукування та його впливу на культурні галузі суспільства.

Виклад основного матеріалу. Книжки – одне з найбільших джерел духовності будь-якої нації. Україна має надзвичайно багату історію книгодрукування. Розпочавшись в Германії, друкарство надзвичайно швидко поширилося на всі сторони; але рух на периферії зменшувався в міру віддалення від Німеччини. Перша друкована книжка Європи появилась в Майнці, у друкарні Гутенберга 1450 року.

Із слов'янських народів найскоріше прийшло друкарство до тих, що найближче стикалися з німцями. Це були чехи, і вони перші розпочали слов'янське друкарство, ще 1478 року. Серед слов'янського світу друкарство поширилося у такій послідовності: чехи 1478 р., українці 1491 р., білоруси 1517 р., серби 1553 р., серби-чорногорці 1493 р., росіяни 1564 р., поляки кінець XV ст., болгари 1641 р.

Отже, українці займають перше місце серед цілого слов'янського світу, хоч безпосередньо й не стикалися вони з Європою так близько, як, скажімо, сусіди поляки.

Друкована книга становила синтез графічного мистецтва і поліграфічної техніки. Перші книги, друковані кирилицею, з'явилися у 1491 р. в краківській друкарні Швайпольта Фіоля. Це були «Осьмигласник», «Тріодь цвітна», «Часословець». Українським першодруком вважається «Апостол», надрукований у 1574 р. Іваном Федоровим у Львові. «Апостол» історично започаткував розвиток друкарства в Україні.

Одночасно з «Апостолом» І. Федоров видає навчальні книги – граматки. Зразком такої книги є «Буквар», надрукований у 1574 р. «Буквар» складався з двох частин: азбуки та матеріалів для читання. Крім того, що ця книга є одним з українських першодруків, вона ще й цінна пам'ятка шкільної освіти.

Згодом Іван Федоров переїздить до Острога. Князь Костянтин Острозький, захоплений ідеєю боротьби за національну культуру, за відстоювання позицій православ'я, вирішив видати повний текст Біблії. На той час повного тексту Біблії не існувало в жодного православного народу. Православні користувалися рукописними зошитами окремих частин Біблії. В 1581 р. Біблія була видана І. Федоровим в острозькій друкарні. В основу Острозької Біблії покладено текст 70 «толковників» – грецький переклад. Це видатна подія в історії української культури.

Діяльність Острозької друкарні була плідною. Крім Біблії Іваном Федоровим були надруковані: «Читанка», «Буквар», «Новий Заповіт з Псалтирем», «Хронологія» Андрія Римші. Характерною особливістю острозьких видань є поєднання вітчизняних традицій з традиціями східнослов'янських народів. У їх оздобленні переважають декоративно–орнаментальні прикраси.

Наступним етапом у розвитку книгодрукування є діяльність Львівської братської друкарні. Львівська друкарня продовжує традиції вітчизняного друку, але її діяльність не є формальним наслідуванням друкарської практики. У перших своїх виданнях друкарня Львівського братства спробувала реформувати церковнослов'янський кириличний шрифт. І хоча зміни стосувалися лише прописних букв, значення їх вагоме.

Перші видання Львівського братства були оздоблені досить скромно («Граматика», 1591 р.). Але вже в наступних виданнях («Часослов», 1609, «Бесіди Іоанна Золотоустого о воспитании чад», 1609 р.) з'являється новий елемент оздоблення – сюжетно-фігурна гравюра.

Вдосконалювалась організація друкарської справи у друкарні Львівського братства. Духовні особи обіймали такі посади: керівника друкарні, загального наглядача за друкарськими матеріалами. На власне друкарські посади запрошували світських осіб. Такими посадами були: «типограф» – складач і метранпаж, «наборщик» – помічник типографа, «столпоправитель» – головний коректор, «батирщик» – накатник фарби на складальну форму, «ізообразителі» – люди, що готували малюнки для гравюр. У друкарнях також працювали допоміжні робітники та учні, що виконували другорядні роботи.

Мистецтво книгодрукування цілком залежало від майстерності робітників словолитних та палітурних майстерень. Власне словолитні майстерні як окрема одиниця з'являються значно пізніше. У другій половині XVI ст. вони існували як частина друкарень.

На відміну від європейських та південнослов'янських першодрукарів, українські майстри у видавничій справі не використовували пергамент, книги друкувалися на папері. Папір був частково привозним, але переважна більшість його виготовлялась на вітчизняних фабриках (папірнях). Папір був особливим, з філігранями – водяними знаками. Для філіграней використовували герби засновників папірень, зображення монастирів або братських церков, яким належали друкарні, герби міст тощо.

Висновки. Отже, поряд із засвоєнням та розвитком традицій книгодрукування Івана Федорова, наприкінці XVI – на початку XVII ст. українські майстри вели пошуки нових засобів і елементів як в організації друку, так і в оздобленні книг. Спроба реформувати церковнослов'янський кириличний шрифт, збагачення книги новими високохудожніми прикрасами, в яких поєднувались елементи мистецтва Відродження з творчістю українських народних майстрів, свідчать про плідний розвиток друкарства в означений період.

ЛІТЕРАТУРА

1. Губко О. До початків українського друкарства / О. Губко // Архіви України. – 1969. – № 3. – С. 23-27.
2. Ісаєвич Я. Д. Першодрукар Іван Федоров і виникнення друкарства на Україні / Я. Д. Ісаєвич. – Львів, 1983. – 212 с.
3. Попов П. М. Початок книгодрукування у слов'ян (XV – XVI ст.) / П. М. Попов // Книга і друкарство на Україні. – Київ, 1985. – С. 13, 208.

УДК 81'276.5:378.18

МОЛОДІЖНИЙ СЛЕНГ ЯК МОВНЕ ЯВИЩЕ

О. А. Зверєв, студент

Науковий керівник: асистент Лукьяненко Д. В.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті розглянуто поняття молодіжного сленгу. Встановлено сленгові утворення у лексичному складі української мови відповідно до соціальних та професійних груп людей.

Ключові слова: *сленг, жаргон, стиль мовлення, діалектизм, сленгізм.*

Актуальність проблеми. Актуальність обраної проблеми у тому, що упродовж часу, коли наша мова перебувала під впливом тоталітарної системи, визнавався єдиний стандарт літературної мови. Проте існування різноманітних діалектизмів, сленгізмів тощо доводить, що мова залишається динамічною системою, яка постійно живе і розвивається.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аналізоване питання всебічно розглядалося і вивчалось різними вченими, в різний час. З них потрібно виокремити таких, як: Л. А. Радзиховський, А. І. Мазурова, Е. М. Береговсь.

Постановка завдання. Метою пропонованої розвідки є дослідження місця молодіжного сленгу у сучасному мовленні.

Виклад основного матеріалу. Сленг доволі поширене явище, він є засобом спілкування у найрізноманітніших прошарках населення і сягає своїм корінням у сиву давнину. Адже і століття тому різні соціальні групи мали свій стиль мовлення, притаманний сааме обмеженій групі. Крім того, розповсюдженим видом сленгу є сленг професійний, що побутує у мовленні людей певного фаху чи роду заняття.

У XVIII-XIX ст. на Полтавщині, де кобзарювання було досить поширеним явищем, сліпі бандуристи мали свій власний сленг, який називався «лебійською мовою» і був незрозумілий навколишнім, але уважніший аналіз підтвердив, що його легко було вивчити, оскільки він ґрунтувався на певних закономірностях перекручування слів, хоча були й окремі сленгові новоутворення. Деякі номінації лебійської мови фігурують у сучасному молодіжному сленгу, зазнавши певних деформацій. Наприклад, поширене у молодіжному мовленні слово «лахати» (сміятися) пішло саме від мандрівників-лірників, навіть не змінивши значення: «дерти лаха» – сміятися. Слово «кльово» має таке саме коріння, і вимовлялось воно спершу «клево». Головний персонаж оповідання Г. Хоткевича «Сліпець» належить саме до вказаної соціальної групи: «Оце, – думаю, – клево» (у значенні «добре»).

Загалом межа між живою, розмовною мовою та сленгом була і є дуже рухливою, перехідною. Часто статус слова змінюється, і те, що, скажімо, у 60-х, 70-х, 80-х роках XX століття вважалося сленгом, тепер стало частиною повсякденного словника людей.

Мова дуже чутлива до змін у політиці, ідеології, науці, духовній культурі, тому й сленг як один із її складників надзвичайно швидко зазнає змін. Так, сленг молоді 50-60-х рр. фактично не зрозумілий сучасному молодому поколінню.

Сленг кожної історичної епохи відображав риси часу. Сленг 60-х був результатом підвищеного інтересу до наркотиків, популярної музики, постійної ейфорії. Сленг 70-х містив велику кількість епітетів, що

стосувалися невдах: «wally», «nurd» тощо. У сленгу 80-х переважали слова, що стосувалися грошей та роботи.

Єдиного і всеосяжного визначення сленгу немає і дотепер. Неодноразові спроби розмежувати сленг і загальноновживану лексику або сленг і нецензурну мову не дали результатів. Дефініції сленгу, які намагаються нашвидкуруч скомпонувати у ході наукових дебатів, часто виявляються помилковими.

Таким чином, у різних словниках і посібниках ми можемо зустріти безліч визначень для сленгу, таких як: «нецензурна мова», «мова неписьменних і безпутних людей», «поезія простої людини». В. О. Чеховський називає сленг «мовною грою, що допомагає особистості заявити про себе у власному мікросоціумі та водночас відокремитись разом з ним від решти суспільства».

З погляду лінгвіста, сленг – це стиль мови, що посідає місце, антитетичне занадто формальній, офіційній мові. Сленг перебуває в самому кінці можливих засобів мовного спілкування і включає різні форми мови, за допомогою яких люди можуть ототожнювати себе з певними соціальними угрупованнями, починаючи з дітей, молодих бізнесменів і хакерів і закінчуючи злочинцями, алкоголіками та наркоманами.

Жаргонізми (сленгові слова) посідають важливе місце у культурі мовлення, їх можна вважати лексично-стилістичними утвореннями. Такі слова притаманні розмовній мові людей, які пов'язані певною спільністю інтересів. Сленг властивий різним групам людей і відіграє важливу роль у житті індивіда.

Сленгові новоутворення можуть бути стилістично нейтральними та стилістично зниженими. Саме на цих поняттях ґрунтується взаємозв'язок між культурою мовлення та сленговою лексикою. Стилістично нейтральні сленгові новоутворення не засмічують мови, а стилістично знижені вважають явищем негативним. У переважній більшості випадків, коли йдеться про молодіжний сленг, люди звертаються саме до тих лексичних

одиниць, які є стилістично зниженими. Якраз через це виникає нерозуміння молодіжної субмови, її заперечення, що одночасно провокує вживання не лише вказаних лексем, але і перехід на нецензурну лексику.

Висновки. Отже, молодіжний сленг є результатом мовотворчості підлітків, запозичення з інших сленгів (зі збереженням і втратою значень), який використовує прийом надання словам літературної мови нових значень. Тому дослідження молодіжного сленгу цікаво і важливо для сучасного етапу мовознавства, проте перспективи дослідження пов'язуються з пошуком шляхів формування свідомого ставлення молодих людей до своєї мови і до рідної мови в цілому, а також стимулів для такого свідомого ставлення і дотримання мовної дисципліни (і самодисципліни в тому числі).

ЛІТЕРАТУРА

1. Ставицька Л. Арго, жаргон, сленг. Соціальна диференціація української мови. / Л. Ставицька. – К. : Критика, 2005. – 464 с.
2. Радзиховский Л. А. Сленг как язык умент острания / Л. А. Радзиховский, А. И. Мазурова // Язык и когнитивная деятельность. – М., 1989. – 136 с.
3. Береговская Э. М. Молодежный сленг : формирование и функционирование / Э. М. Береговская // Вопросы языкознания. – 1996. – № 3. – С. 37-45.

УДК 392.5

УКРАЇНСЬКЕ ВЕСІЛЛЯ: ТРАДИЦІЇ І СУЧАСНІСТЬ

О. О. Масєєва, студентка

Науковий керівник: асистент Лукьяненко Д. В.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті проаналізовано вплив сучасності на багатовікові традиції святкування весілля українського народу. Розглянуто проблему витіснення давніх українських традицій більш новими.

Ключові слова: весілля, молодий, молода, сват, шлюбні узи.

Актуальність проблеми. У ХХІ столітті складно відшукати ті, традиції, які шанує народ і знає всю глибину цього явища. Весілля, найчастіше, святкують, відповідно до наставлянь батьків, що підказують, що і як повинно відбуватися, наставляють своїх дітей прямо в процесі свята. У такому випадку нам не доводиться говорити про те, що ця традиція зникне разом зі старшим поколінням, залишивши тільки свою назву і деякі нечіткі спогади з цього приводу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Особливо цінні з фактологічного боку дослідження та фахові описи української весільної обрядовості вчених середини ХІХ ст. М. Костомарова [2, с. 116], А. Ніколаєва, В. Навроцького [5] О. Терещенка та ін. Описи весілля друкувалися на сторінках періодичних видань «Киевская старина», «Этнографическое обозрение», «Матеріали до українсько-руської етнології», «Губернские ведомости», «Киевский телеграфъ». До цього періоду належать також і матеріали товариства дослідників Волині.

Постановка завдання. Метою статті є встановлення різниці між святкуванням традиційного та сучасного весілля українським народом, показ основних моментів традиції укладання шлюбу.

Виклад основного матеріалу. Весілля є одним із найдавніших свят. Як унікальне ритуальне дійство, що існує на нашій українській землі вже багато років і сьогодні є широко розповсюдженим, воно не втрачає своєї актуальності. Під святом мається на увазі якесь дійство, що наділене сакральним змістом і має свої характерні риси. Як показують спостереження в західній і центральній частині України в невеликих містах і селищах зберігаються традиції, що не втратили свого значення і на сьогодні.

Весілля – стародавній звичай, що бере свій початок у далекому минулому і становить певне дійство з елементами театральності, пронизане символічним змістом, що додає весіллю свій неповторний колорит і специфічний сценарій, у якому беруть участь усі посвячені

особи. Символічними є не тільки структура, але і всі деталі, якими супроводжується весілля. Коло посвячених охоплює всіх присутніх людей тим або іншим чином, що пов'язані з цим святом. Окремого розгляду заслуговують пісні, що носять як повчальний, так і символічний характер.

Весілля умовно можна поділити на кілька ключових етапів, з яких воно складається. Йдеться про сватання, самого весілля і «потрусин». Кожна дія має свій стиль, час і свої риси святкування, якими вона і відрізняється від інших частин весілля.

Основні моменти сватання зводяться до того, що наречений вибирає сватів, що підуть сватати дівчину в будинок її батьків. Вибір сватів – це відповідальний момент, тому що від нього залежить результат і подальший розвиток подій самого весілля. Вони по суті є представниками молодого. Дія відбувається як би за «сценарієм», беручи за основу той момент, що усі сватання відбуваються за аналогією.

Переступивши поріг, одержавши дозвіл увійти в будинок, свати кланяються на знак вітання і подяки господарям будинку. Потім запитують, чи туди вони прийшли, де живе прекрасна дівчиця і т.п. Батьки дівчини, заздалегідь приготувавши до приходу сватів, зустрічають їх хлібом-сіллю і накритим до обіду столом. Далі відбувається до певного дійства за столом: мова зводиться до того, що у Вас є красива молода дівчиця, а в нас молодий хлопець, якому прийшла до серця саме ця дівчина. Якщо дівчина згодна вийти заміж за цього «доброго молодця», вона виносить рушники, якими перев'язує руку кожному сватові, це означає, що дівчина приймає сватів і їхню пропозицію.

У цей же день вирішується де, коли і як буде відбуватися весілля. Традиційно склалося, що молодий відповідав за обручки, музику і транспорт на весілля, – молодій же приділялася роль зшити, а в наш час, – купити весільне плаття. Плаття, обов'язково повинне бути білосніжно білим, що символізує біле, тобто щасливе життя для пари, що йде під вінець. Такий же зміст мало кільце, поверхня якого повинна була бути

такою ж якою хочуть бачити своє життя в шлюбних узах молодята. Тому кільце для весілля, вибирали з гладенькою поверхнею.

Весілля можна порівняти із середньовічним карнавалом, у якому брали участь усі присутні там, їм приділялися спеціальні ролі і костюми. Ранок першого весільного дня починався з того, що молодий, домовившись о котрій, на чому і з ким він поїде за своєю нареченою, починав збирати все для цього необхідне. Сьогодні за молодою приїжджають на машинах, а не на конях як це робили раніш. Коли дружки і світилки прикрасять кульками, стрічечками і квітами машини, тоді батьки молодого (тому що від нього дійство переносилося в будинок молодої) обходили навколо всіх машин три рази, посипаючи їх зерном, цукерками і дрібними монетами, примовляючи: «У добру путь, на щасливе життя». Батько молодого супроводжуючи свою дружину в цьому ритуалі, ніс у руках ікону, а його дружина посипала «охрещувала» машини. Потім машини, у яких уже сиділи в першій машині – свати, у другій – світилки (їх було двоє і вони за повір'ями «освячували шлях» для молодого до будинку нареченої), потім третя машина з дружками і боярами (вони ж свідки), за тим машини з батьками й іншими гостями відправлялися в будинок до молодої. Приїхавши до неї, першою справою виходили свати і їхні дружини, що грають чергову міні-сценку в діалоговому варіанті – «Чи сюди ми приїхали, де живе та сама дівчина, що забрала серце нашого молодого хлопця», відповідь була позитивною і тоді молодому і сватам (які залишалися представниками молодого ще зі сватання) ставили «перейми». Для того, щоб пройти далі, потрібно було виконати ті умови, що ставилися для них, тому що вважалося, що чим сутужніше буде шлях, що проходить молодий до своєї нареченою, тим легше їм буде жити далі вдвох. Таким чином, після того, як молодий зміг прокласти собі і всім тим, з ким він приїхав шлях у будинок молодої, його очікувало наступне випробування, ярмо бояр і сватів – викуп молодої. Такий обряд як викуп, зберігся у святкуванні весілля на всій території України. Суть цього обряду

говорить про те, що представники намагаються «збити» ціну, а сторона, що представляє молоду намагаються подорожче «продати». Представниками молодої були дружки (вони ж свідки), брати, сестри й інші родичі, і друзі молодої. По закінченню торгів, молодий міг побачити свою молоду в білому платті (до цього, він не міг побачити її в білому вбранні, інакше, їх очікувало нещастя). У цей момент бояри викупували весільні стрічки в дружок, а наречена сватам дарувала і перев'язувала їх вишитими рушниками з почесним написом «сват», а для їхніх дружин маленькі хусточки. Тепер можна відправлятися на розпис у РАГС або в церкву вінчатися. Усі виходять з будинку і відправляються на місце подальшого розвитку (святкування) події.

Символіка місця, у якому відзначають весілля, у наш час зазнала деякого спрощення, але місця, що складають суть – залишаються незмінними. Центральне місце розташовано по центру приміщення, що відрізняється від всіх інших місць, на яких сидять запрошені. Воно звертає погляд на себе виділенням, особливими «умовами» розташування, що можна простежити навіть у кухонному начинні. Посуд трохи виділяється формою і зовнішнім виглядом, фужери, найчастіше, зв'язують двома стрічками рожевою і синьою, що символізує з'єднання двох людей, що зв'язують себе шлюбними узами. На стіні, що знаходиться позаду від молодят, найчастіше вішають килимок, на ньому безліч кульок, а вгорі у центрі килима, обов'язково висить ікона з вишитим українським рушником.

Входять у «курінь» першими молоді, а за ними всі наступні люди. Молодий і молода кланяються своїм батькам, що стоять біля входу і тримають над кожним, хто входить усередину, хліб із сіллю, якими зустрічали молоду пару. Цей знак з боку батьків є символом вітання і благословення дітей на майбутнє спільне життя, а також запрошенням усім людям, що прийшли, розділити з ними свято. Молоді приймають поздоровлення, побажання і подарунки з боку обох сторін. Потім,

проходячи далі в салон, молодих уводить першими за стіл старший сват, обводячи їхні тричі по периметру всього «куренья». Коли молоді займуть своє місце, до них приєднуються бояри і дружки, за ними світилки, потім родичі і друзі подружньої пари.

Нині увесь час, що приділяється на застілля, – веде тамада, а раніш ця роль випадала на сватів. Свати ж, у цей час невгамовно запрошують усіх гостей підтримати промовлений тост, а також регулюють надходження їжі і випивки за стіл. Кожен тост супроводжує голосне: «Гірко!», – з боку всіх присутніх. Інший варіант того ж тосту супроводжується такими словами: «Не будемо їсти, не будимо пити, поки не поцілується пара молода», або ж «Гірка, гірка вода – нехай поцілується пара молода». Цей обряд стосується не тільки молодят, але і свідків.

Під час перерв відбуваються різні ігри і розваги, вони є різними в кожен окремий раз, але існують і такі, котрі повторюються на кожному весіллі, тому що несуть у собі ритуальне дійство. Першим з них є викрадення нареченого у перший день і нареченої на другий день. Відбувається це в такий спосіб, нареченого, як і наречену, викрадає людина з гостей або заздалегідь домовлена людина, що веде (ховає, тим самим викрадає) одного з молодят. Повернути (викупити) їх повинні бояри – молоду, а молодого – дружки за домовлену плату самим викрадачем. Подібний зміст приховано й у викраданні в нареченої весільної туфельки.

Після другого застілля молодий повинен подарувати своїй тещі нові чоботи. Цей ритуал обов'язковим образом присутній на кожному весіллі різних регіонів України. Обряд схожий на невелику сценку, що проводять «головні герої» свята. Заходить теща в зал у старому і порваному (спеціально підібраному заздалегідь) одязі й взутті з брудними ногами, що так само є обов'язковим моментом. Проходячи в центр «куренья», де їй уже приготували місце для того, щоб вона присіла. Зять, побачивши свою тещу в такому вигляді, зобов'язується помити їй ноги й одягти на її ніжки нові чоботи. Для більшої драматичності, свати допомагають молодому це

зробити, підказуючи як це треба робити і пропонуючи йому в допомогу деякі речі, якими зятеві буде легше, швидше й ефективніше здійснити цю справу. Найчастіше в початковому варіанті, вони йому пропонують ті речі, якими зять мити ноги для тещі не може, це може бути все що завгодно аж до кухонної тертки, потім якусь ганчірочку і рушник для завершення цього процесу. Помивши ноги, молодий, починає приміряти нові чоботи. Він надягає, а теща в цей момент усіляко йому заважає, потім говорить, що вони їй тиснуть. Для того, щоб взуття прийшло тещі по нозі, молодий вкладає в чоботи гроші і так продовжується до того моменту поки обидві сторони не дійдуть згоди. Потім, випробовуючи їх на міцність, зять з тещею танцюють танець «Чоботи».

Наступний обряд відбувається між молодим і молодою, зміст якого, полягає в тому, що наречений знімає з волосся молодої усі прикраси і шпильки, фату, зав'язуючи їй на голову хустку, що символізує, що вона стала його дружиною. У момент підняття молодої зі стільчика, та дівчина, що першою сяде на її місце за прикметою, вийде першою заміж. Коли молода стала «жінкою», вона прощається з усіма своїми незаміжніми подружками, танцюючи з ними останній вальс. Вибираючи по одній з кола молодих дівчат, наречена надягає дівчині на голову свою фату, що виражає благословення з боку нареченої для дівчат, що б вони вийшли заміж.

Висновки. Весілля, це не просто привід зібратися разом і побажати молодятam здоров'я і щастя. Але і пройти всі ті умови святкування весілля для подальшого щасливого життя. Обряди і звичаї не просто несуть радість і різноманітність у самому святкуванні, але несуть у собі глибокий зміст, що формувався протягом довгих років, безліччю традицій, у яких відображено світоглядні переконання народу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Українське весілля [Електронний ресурс]. – Режим доступу до статті : (http://ukrainica.org.ua/ukr/traditions/traditions_vesillya/1433).
2. Костомаров М. І. Словянська міфологія / Костомаров М. І. – К. : Либідь, 1994. – 384 с. – (Літературні пам'ятки України).

3. Маєрчик М. Шляхи трансформації символу Світового дерева. (Спроба структурально-семіотичного підходу до явища трансформації символу космогонічного дерева) / М. Маєрчик // Народознавчі зошити. – 1998. – Зош. 1. – С. 25–31.
4. Українські традиції. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до статті : <http://traditions.org.ua/zvychai-ta-obriady/vesilni-obriady>.
5. Навроцький В. Весілля в Кутузові / В. Навроцький // Правда. – Львів, 1999. – С. 32–39.
6. Охримович В. Значение малорусских свадебных обрядов и песен в истории эволюции семьи / В. Охримович // Этнографические обозрения. – 1996. – № 4, кн. 11. – С. 44–123.

УДК 7.021.32:7.038

АКТУАЛЬНІ ЖИВОПИСНІ ТРАДИЦІЇ: АРТ-НАПРЯМ

С. С. Мисько, студент

Науковий керівник: асистент Лукьяненко Д. В.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті розглянуто особливості сучасного мистецтва. Обґрунтовано чому саме сучасне мистецтво слід називати мистецтвом.

Ключові слова: сучасне мистецтво, ленд-арт, стріт-арт, віджеей-арт, стакізм, інсталяція, еко-арт.

Актуальність проблеми. Актуальність обраної теми зумовлена бажанням довести поширену думку, що сучасне мистецтво відрізняється від поняття «мистецтво» або не становить вказаного поняття. Вирішення цієї проблеми можливе за аналізу кожного з напрямів і наголошенні на основному.

Аналіз останніх публікацій та досліджень. У наш час арт-напрямок розвитку мистецтва викликає досить негативні емоції. Адже, щоб зрозуміти глибину витвору, треба хоча б на мить стати на місце автора, зрозуміти його внутрішній світ, думку, що лежить в основі. Таким спрямуванням характеризуються дослідження Л. Бхаскаран, Сюзанни

Стерноу. Окремий розділ особливостям сучасного мистецтва відведено у посібнику з культурології В. Лихваря.

Постановка завдання. Метою пропонованої статті є з'ясування особливостей сучасного мистецтва у всіх його проявах.

Виклад основного матеріалу. Живопис дуже давнє мистецтво, що пройшов еволюцію від наскельних розписів до новітніх течій живопису XXI століття. Він володіє широким колом можливостей втілення задуму від реалізму до абстракціонізму. Наприкінці XX-XXI ст. розвиток живопису стає особливо складним і суперечливим, адже різні реалістичні та модерністські течії завойовують собі право на існування.

З'являється абстрактний живопис (авангардизм, абстракціонізм, андеграунд), що ознаменував відмову від зображальності й активне вираження особистого ставлення художника до світу, емоційність і умовність кольору, перебільшення і геометризацію форм, декоративність і асоціативність композиційних рішень.

Сучасне мистецтво (contemporary art) – термін, що з'явився в 60-х роках минулого століття. Він охоплює сукупність художніх напрямів другої половини XX століття. Зазвичай під сучасним мистецтвом мається на увазі мистецтво, яке протистоїть модернізму (напрямку першої половини XX ст., відмінністю якого є розрив із попередніми традиціями і досвідом у мистецтві, поява нових художніх форм; модернізму притаманні також умовність і абстрактність), або висхідне до нього.

Художники шукали альтернативу модернізму і часто застосовували принципи, протилежні йому. З'явилися нові образи і засоби для вираження якихось ідей. Наприклад, у художників сучасного мистецтва з'явилася альтернатива масляних фарб – акрилові фарби, що швидко висихають, можуть бути будь-якої густоти, не залишають мазків, що надає картинам однаковості й певної анонімності.

Скульптори почали експериментувати з пластмасою і скловолокном.

У 80-х роках з'явився особливий інтерес до образотворчого мистецтва, в цей період особливої популярності набуває малюнок, нові кольори, фігури і форми. Значну роль в арт-процесі відіграли аудіо- і відео технології, а також комп'ютер та Інтернет. Так, наприклад, у 90-х рр. з'явилося нет-арт мистецтво, яке передається через Інтернет, так звані твори в мережі, що мають короткочасне життя. Тим не менш на початку 2000-х рр. деякі художники висловили думки про обмеженість технічних засобів, що використовуються в художньому мистецтві.

Сьогодні сучасне мистецтво можна побачити в галереях, приватних колекціях, музеях, арт-студіях. Художники отримують фінансову підтримку від проданих робіт, а також за рахунок грантів, премій. З'явилися такі нові форми сучасного мистецтва, як перформанс та інсталяції.

Сучасні художники своїми роботами здатні привернути увагу мас до суспільних і соціальних проблем, наприклад, до прав людини, високої ціни продуктів харчування. Їхні роботи відображають стан суспільства в той період часу, в якому вони були створені. Однією з особливостей сучасного мистецтва є відсутність і невизначеність тієї чи іншої школи майстерності, які були яскраво виражені в творах мистецтва попередніх століть.

В останні роки нові течії та напрями сучасного мистецтва дуже швидко з'являються і зникають, так само як і суспільні явища і тенденції.

Проте деякі залишаються і відокремлюються від інших. Адже в них щось є таке, що привертає увагу. Неодмінно яскравим прикладом може слугувати ленд-арт. Дивлячись на витвори цього напрямку, одразу можна встановити той давній зв'язок людини і природи, який, на жаль, втратився в тяжкий сучасний час.

Рис. 1. Спиральна пристань. Роберт Смітсон (1970)

Ленд-арт зародився в США в 60-70 роках XX ст. Одним із найвідоміших тогочасних митців був Роберт Смітсон. У 1970 році він створив Спиральну пристань, 460-метрову спіральну фігуру зі скель на березі озера в штаті Юта. Такий витвір мистецтва настільки великий, що його фізично неможливо експонувати в будь-якій традиційній галереї чи музеї (рис. 1).

Унікальність ленд-арту полягає в декількох особливостях. По-перше, митці, що працюють в цьому напрямі, бажають творити тільки у безлюдних місцях. Десь далеко за містом, в лісі біля озера – це «місця-музи», де твори перетворюються із літаючих фантазій в матеріальні твори. По-друге, створені витвори не вічні. Вони існують деякий проміжок часу, що є корисним для них. Адже вони не встигають набриднути, а через масштабність не можуть бути встановлені в галереях. Сучасний ленд-арт закликає до руху «Do-It-Yourself» («Зроби сам»), що дозволяє повністю злитись з природою, відокремитись від звичайних білих галерейних стін і виокремитись, щоб змінити природу і найважливіше себе.

Іншим важливим напрямом самопізнання є стріт-арт. Часто погляд багатьох людей притягує яскравий малюнок на стіні будинку, демотивуючий напис на дорозі, чи незвичайна інсталяція на дереві. Весь цей урбаністичний креатив має єдину назву – стріт-арт. Сьогодні він є надзвичайно поширеним і доволі різнобічно розвиненим видом мистецтва.

Своє натхнення митці черпають із джерел, які нікому невідомі. Як каже один з митців: «Ніколи не розповідай про джерела свого мистецтва: ти можеш черпати ідеї, переосмислюючи твори інших, але як тільки джерела твоїх ідей стануть загальновідомими – публіка швидко втратить інтерес». Інтерес до цього напряму виник не одразу, а прошов довгий етап. Спочатку закон дивився за цими «юними творцями» і всебічно відсторонював від участі у створенні нових картин. Проте не вдалось стримати цю силу. Британський митець Бенксі за допомогою графіті відображати свої картини на стінах музеїв, будівель (рис. 2).

Рис. 2. Бенксі, Прибиральниця, 2009 р. Лондон

Деякі люди вважають, що це вандалізм, проте для когось – це спосіб виражати свої емоції, настрої, думки щодо навколишнього світу. Митець стріт-арту – людина, яка відчуває, думає, погоджується або ж чинить супротив. Проте бувають витвори, які не повинні існувати. Їх зміст повністю суперечить всьому. Варто звертати увагу на речі, над якими треба замислитись, щоб їх зрозуміти. Стріт-арт якраз і є таким. Треба побачити картину очима митця, що він нам хотів розповісти, а від чого уберегти.

Висновки. Отже, сучасне мистецтво у всіх своїх проявах гідне життя, адже сучасні митці намагаються насамперед заповнити «білі плями» внутрішнього «Я» кожної особистості. Мета творців просвітницька, покликана самопізнання зробити доступним і приємним.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бхаскаран Л. Дизайн і час. Стили та напрямки в сучасному мистецтві та архітектурі / Л. Бхаскаран – Москва : Арт-родник, 2007. – 256 с.
2. Лихвар В. Культурологія / В. Лихвар. – Київ : Варта, 2007. – 156 с.
3. Стерноу А. С. Дух прекрасної епохи / Сюзанна А. Стерноу – Москва : Белфакс, 1997. – 128 с.

УДК 778.5(477)

УКРАЇНСЬКИЙ КІНЕМАТОГРАФ: ІСТОРИЧНИЙ ЕКСКУРС

В. В. Мілляр, студентка

Науковий керівник: асистент Лукьяненко Д. В.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті проаналізовано розвиток кінематографу в Україні починаючи від перших кінознімальних до сьогодення. Розглянуто актуальність українських стрічок.

Ключові слова: кінематограф, кіно, режисер, фільм.

Актуальність проблеми. Давно настала потреба порушити питання про вітчизняне кіновиробництво й кінопрокат, що відіграли неабияку роль у становленні національного фільмотворення. Його необхідно вирішувати з урахуванням географічних кордонів України. Адже до цього часу кінознавці обминали кіномережу на Галичині, Волині, Закарпатті та Буковині.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Починаючи з 1993 року із граничною чіткістю спостерігається системна криза української кінематографії. І вже у першому наближенні очевидно, що аналіз причин такої прикрої ситуації неодмінно має виходити далеко за межі суто кінематографічної проблематики.

За підтримки Національної Співки кінематографістів і Міністерства культури і мистецтв України було започатковано теоретико-практичний проект під назвою «Українські альтернативи». Головною метою цього заходу було ініціювання у серії громадських та експертних обговорень інтересу до перспектив нашого кіномистецтва і створення, принаймні теоретично, «нової моделі нового українського кіно», що протистояло б ситуації його практичного небуття. 2003 року усі матеріали «Українських альтернатив» за підтримки Міжнародного фонду «Відродження» було видано у двох томах загальним обсягом близько 50 друкованих аркушів.

Перше загальноукраїнське дослідження кіноаудиторії проводилося у червні 2003 року соціологічною службою «Социс».

Постановка завдання. Отже, є потреба відобразити основні моменти розвитку української кіноіндустрії та порівняти перші спроби кінознімання із сучасним кінематографом України.

Виклад основного матеріалу. У 1893 році головний механік Одеського Новоросійського університету Йосип Тимченко винайшов і сконструював прототип сучасного кінознімального апарата та апарата для кінопроекції. Тоді ж він здійснив перші в світі кінозйомки – зафільмував вершників і метальників списів. Із 7 листопада до 20 грудня 1893 року в готелі «Франція» (Одеса) демонструвалися ці дві стрічки. 9 січня 1894 винахід демонструвався на шостому засіданні секції фізики IX з'їзду російських натуралістів та лікарів у Москві.

У вересні 1896 року в Харкові фотограф Альфред Федецький зняв кілька хронікальних сюжетів. А вже в грудні – майже рік-у-рік з першим публічним кіносеансом у Парижі – Альфред Федецький влаштував кіносеанс у Харківському оперному театрі.

Піонери українського кінематографу початку 1900-х років віддавали перевагу екранізації популярних українських вистав «Наталка Полтавка» (за участю відомої актриси Марії Заньковецької), «Москаль-чарівник», «Наймичка». Тоді ж мала місце спроба створити фільми на українську

історичну тематику, теж на театральній основі («Богдан Хмельницький» за п'єсою Михайла Старицького). З дореволюційним кіно в Україні пов'язана творчість багатьох популярних акторів. Королевою екрану тих часів була Віра Холодна, яка народилася в Полтаві і багато знімалася в Одесі.

В Одесі проходили зйомки багатьох фільмів, що ставили московські кінорежисери. У 1925 р. на екрани країни вийшов кінофільм Сергія Ейзенштейна «Броненосець Потьомкін», що увійшов в десятку кращих фільмів світового кінематографу і став візитною карткою Одеси.

Наприкінці 1920 р. в українському кінематографі дедалі гучніше почала заявляти про себе нова модерністська течія, що сформувалася у співпраці режисера Леся Курбаса з письменниками Майком Йогансеном та Юрієм Яновським. Неторовані шляхи долав у кіно самотній режисер і сценарист, відомий скульптор Іван Кавалерідзе («Прометей», «Запорожець за Дунаєм»).

Особливу роль у становленні українського кіномистецтва відіграли фільми О. Довженка «Звенигора» (1928), «Арсенал» (1929), «Земля» (1930). Цікаво також те, що Довженко, який знаходився у лавах Армії УНР, знімав фільм Арсенал «з іншого боку». Його творчість піднесла вітчизняний кінематограф до світового рівня. У 1958 році на Всесвітній виставці в Брюсселі (Бельгія) в результаті опитування, проведеного Бельгійською синематекою серед 117 видатних критиків і кінознавців із 26 країн світу, фільм «Земля» було названо у числі 12 найкращих картин усіх часів і народів. Стилїстика, створена Довженком, поклала початок напрямку, який визначають як «українське поетичне кіно».

У 1930 р. в Україні з'являється перший звуковий фільм – документальна стрічка Дзиги Вертова «Симфонія Донбасу», а наступного року глядачі почули голоси акторів у художньому фільмі О. Соловйова «Фронт».

Наприкінці 1930-х тотальний терор у СРСР поєднується з кон'юктурним поверненням до національно-історичної тематики. Фільми

«Щорс» (1939) О. Довженка і «Богдан Хмельницький» (1941) Ігоря Савченка – дивовижне поєднання вимушеної заангажованості держзамовлення й очевидної режисерської та акторської обдарованості.

Українське кіно часів Другої світової війни, частково евакуйоване на схід, було переважно підпорядковане ідеологічним завданням воєнної доби. Разом з тим, у цей час були зняті і справжні кіношедеври. До них можна віднести фільм «Райдуга» Марка Донського за сценарієм Ванди Василевської, який з надзвичайною художньою силою передає трагедію окупованого фашистами українського села. Фільм здобув низку міжнародних нагород, серед них премія «Оскар» (1944) в номінації «кращий іноземний фільм».

Сценарій О. Довженка «Україна в огні», який Сталін спочатку сприйняв схвально, потім було піддано розгромній критиці, а автора – шельмуванню через те, що у сценарії нічого не було сказано про вирішальну роль Сталіна у перемозі над ворогом.

Хоча українські фільми 1945-53 рр. були обмежені жорсткими канонами «соціалістичного реалізму», їх велику цінність складають високий рівень акторської гри (на екрані в цей час з'являються Михайло Романов, Амвросій Бучма, Дмитро Мілютенко, молодий Сергій Бондарчук) і високофахові роботи кінооператорів («Подвиг розвідника», 1974, режисер Борис Барнет; «Тарас Шевченко», 1951, режисер Ігор Савченко).

У часи політичної «відлиги» другої половини 1950-х – початку 60-х рр. стрімко зростає українська кінопродукція. З'являються фільми, які досі мають великий глядацький успіх: «Весна на Зарічній вулиці» (1956, режисери Марлен Хуц'єв і Фелікс Миронер), «Спрага» (1959, Євген Ташков), «Іванна» (1960, Віктор Івченко), «Сон» (1964, Володимир Денисенко) «За двома зайцями» (1961, режисер Віктор Іванов).

Український кінематограф 1960-70-х років представлений іменами світової ваги: режисери Сергій Параджанов, Юрій Іллєнко, Леонід Осика,

Микола Мащенко, актори Іван Миколайчук, Юрій Шумський, Гнат Юра, Костянтин Степанков, Микола Гринько, Богдан Ступка. У цей час з'являються стрічки, які поклали початок унікальному феномену «українського поетичного кіно»: «Тіні забутих предків» Сергія Параджанова (1964), який отримав другу премію на 7 Міжнародному кінофестивалі в Аргентині; «Криниця для спраглих» Юрія Іллєнка (1965); «Камінний хрест» Леоніда Осики (1968), «Вірність» Петра Тодоровського (1965).

Однак реакційна політика «застою» фактично знищила українське поетичне кіно. Режисер С. Параджанов був вилучений з кінематографу. «Авторський» шедевр Кіри Муратової «Довгі проводи» (1971) опинився під забороною. Драматична доля також спіткала фільми Юрія Іллєнка «Вечір на Івана Купала» (1968) та «Білий птах з чорною ознакою» (1971), який отримав Золотий приз Міжнародного Московського фестивалю.

Згодом естетика українського поетичного кіно стимулювала режисерський дебют актора Івана Миколайчука («Вавилон-XX», 1979), а суттєві елементи поетичного кіно проявляються в стрічках Миколи Мащенка «Комісари» (1971) і «Як гартувалася сталь» (1973).

У роки «застою» у СРСР розгортається новий виток боротьби проти національної української культури. Знищуються українські установи, стає тотальною русифікація, провадиться методичне і цілеспрямоване цькування українознавців, починаються хвилі арештів та серії політичних процесів (див. Дисидентський рух). Українське поетичне кіно було визнано владою архаїчним, відірваним від життя, ім'я Довженко почали згадувати з оглядкою. На багато років, унаслідок ідеологічної цензури, потрапили на полицю деякі зняті кінофільми (серед них «Криниця для спраглих», «Комісари»).

Попри бюрократизм українського кінопроцесу часів брежнєвської реакції в 1970-80 рр. з'являється низка фільмів, створених сильними творчими особистостями. Леонід Биков знімає картину «В бій ідуть одні

старики» (1972), а в 1983 р. Роман Балаян у фільмі «Польоти уві сні та наяву» точно передає феноменологію того часу.

Українськими кіностудіями було знято також кінострічки, які набули великої популярності у всьому СРСР: «Д'Артан'ян і три мушкетери» (1978, режисер Георгій Юнгвальд-Хилькевич), «Пригоди Електроніка» (1979, режисер Костянтин Бромберг), «Місце зустрічі змінити не можна» (1979, режисер Станислав Говорухін), «Зелений фургон» (1983, режисер Олександр Павловський), «Чародії» (1982, режисер Костянтин Бромберг), «Самотня жінка бажає познайомитись» (1986, режисер В'ячеслав Криштофович).

У 1970-80-ті роки справжній розквіт переживало українське неігрове кіно. Київська студія науково-популярних фільмів зняла величезний масив стрічок, серед яких зустрічалися справжні шедеври жанру («Мова тварин», «Чи думають тварини?», «Сім кроків за горизонт» режисера Фелікса Соболева та ін.).

Надзвичайно успішним був цей період і для українського анімаційного кіно. Стрічки режисерів Володимира Дахна (серіал «Як козаки...»), Давида Черкаського («Пригоди капітана Врунгеля», «Крила»), Леоніда Зарубіна («Солом'яний бичок»), Володимира Гончарова («Чумацький шлях») прославили українську анімацію за межами країни.

За «перебудови» створюється багато фільмів, присвячених гострій соціальній проблематиці – «Астенічний синдром» Кіри Муратової (1989); «Бич Божий» Олега Фіалка (1988); «Розпад» Михайла Белікова (1990). Фільм Юрія Іллєнка «Лебедине озеро». «Зона» (1989) здобув широкий міжнародний успіх, ставши своєрідною антитоталітарною кіноемблемою.

У 1990-х українське телебачення розпочало освоєння поширеного у всьому світі жанру телесеріалу («Роксолана», режисер Бориса Небієрідзе, «Острів любові», режисер Олег Бійма).

На рубежі 2000-х р. низка українських акторів знімається у зарубіжних фільмах. Величезний успіх мав фільм польського режисера

Єжи Гофмана «Вогнем і мечем», у якому український актор Богдан Ступка зіграв роль гетьмана Богдана Хмельницького. З цього часу Богдан Ступка став головним гетьманом українського екрану – йому належать також ролі в історичному серіалі «Чорна рада» Миколи Засєєва-Руденка (2000) та фільмі Юрія Іллєнка «Молитва за гетьмана Мазепу» (2001).

Історичні теми також стали провідними у творчості режисера Олеся Янчука. Впродовж 1990-х – першої половини 2000-х ним було знято такі фільми, як «Голод-33» (1991) про трагічну долю української родини часів Голодомору, «Атентат – Осіннє вбивство у Мюнхені» (1995), «Нескорений» (2000) і «Залізна сотня» (2004), які стали спробою донести до глядача правду про життя та бойовий шлях командирів та воїнів Української повстанської армії.

Протягом останніх років в український кінематограф прийшло нове покоління кіномитців. У 2001 р. початківець-постановник Тарас Томенко здобув перемогу в конкурсі «Панорам» Берлінського фестивалю. У 2003 р., в основному конкурсі Берлінале, отримав Срібного ведмеда фільм українського аніматора Степана Коваля «Йшов трамвай № 9». У 2003 р. фільм «Мамай» Олеся Саніна вперше представляв незалежну Україну на премії «Оскар».

У 2005 році стрічка «Подорожні» молодого українського режисера Ігоря Стрембіцького отримала Золоту пальмову гілку за короткометражний фільм.

Після 2004 знято декілька фільмів про Помаранчеву революцію: «Помаранчеве небо» (2006, режисер Олександр Кірієнко), «Прорвемось» (2006, режисер Іван Кравчишин), «Оранжлав» (2006, Алан Бадоев). Фільм «Оранжлав» отримав приз за кращу режисуру на XV Міжнародному фестивалі «Кіношок» в Анапі (Росія).

2006 року відбулася прем'єра першого українського трилеру «Штольня» (режисер Любомир Кобильчук).

В 2008 році вийшов фільм «Ілюзія страху» українського кінорежисера Олександра Кірієнка за мотивами одноіменного твору Олександра Турчинова. Був висунутий від України на нагородження кінопремію «Оскар». Серед фільмів з найбільшими бюджетами можна відзначити «Сафо» (\$6 млн), «Двоє і війна» (\$2 млн)

Висновки. Кінематограф – наймолодший вид мистецтва, виникнення якого безпосередньо пов'язане з розвитком науково-технічного прогресу, передусім у галузі оптики, хімії, фотографії. Водночас кінематограф жодною мірою не можна назвати «технічним» мистецтвом. Споконвічна потреба людини в образному осмисленні дійсності породила цей масовий вид мистецтва.

Кіно – синтетичне за своєю природою, воно поєднує елементи літератури, театру, живопису, музики, хореографії. Саме тому кінематограф оперує багатьма виражальними можливостями, запозиченими з інших видів мистецтва. Українська кіноіндустрія засвідчує численними міжнародними й загальнодержавними відзнаками вдалий розвиток цього синтетичного виду мистецтва.

ЛІТЕРАТУРА

1. Український кінематограф [Електронний ресурс]. – Режим доступу до статті : <http://moyaukraina.io.ua/s108553>
2. Історія українського кіно [Електронний ресурс]. – Режим доступу до статті : <http://kinorozvutok.ho.ua/ukrkino.html>
3. Дослідження : стан справ в україномовному кінопрокаті [Електронний ресурс]. – Режим доступу до статті : <http://kino-pereklad.org.ua/2007/01/doslidzhennya-stan-sprav-v-ukrayinomovn/>

ВИШИВКА І ГАПТУВАННЯ КОЗАЦЬКОЇ СТАРШИНИ

Ю. Ю. Розульська, студентка

Науковий керівник: асистент Лукьяненко Д. В.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті розкрито суть вишивки козацької старшини – унікального явища в історії українського мистецтва. Доведено важливість збереження традицій вишивки як давніх оберегів.

Ключові слова: вишивка, гаптування, козацька старшина, узор, вишиванка.

Актуальність проблеми. Вишивка сьогодні живе, розвивається, збагачується новими аспектами. Сьогоднішня українська вишивка – результат унікальної духовно-матеріальної еволюції нашого народу. Упродовж багатьох століть в українській вишивці знаходять відображення думки і настрої людини, краса навколишнього світу, їх мрійливі сподівання на кращу добру долю, людські вірування, оберегова символіка вишитих речей. Тому сьогодні є відкритим питання про те, що саме символізували вишивки у побуті і житті козаків та наскільки вони були збагачені.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. «Українська вишивка» Т. Кара-Васильєвої, А. Чорноморець; «Етнографія України» С. А. Макарчука, О. М. Росінського дають найбільш повне, але не вичерпне уявлення про символіку вишивки. У вказаних працях акцентовано увагу й на особливостях козацького гаптування.

Постановка завдання. Метою цієї є визначення осередків вишивки та гаптування, подання інформації про використання та виконання технік у вишивці.

Виклад основного матеріалу. Значна виборна старшина по закінченні Визвольної війни 1648-1654 років почала нагромаджувати у своїх руках величезні багатства. Торгівельні та політичні зв'язки

Гетьманщини із Західною Європою та країнами Сходу сприяли народженню нової культури, яка почала проникати і в козацько-старшинські хорони та кам'яниці. Картину тогочасного побуту козацької старшини, стосунків між людьми розкривають такі документи, як вінові розписи та реєстри майна. У них перераховується безліч предметів побуту, серед яких і вишиті тканини. Найяскравіші свідчення дає «Книга пожиткам бывшего черниговского полковника Павла Полуботка». У ній перелічено шиті золотом, сріблом, шовком, червоною заполоччю. Велика кількість вишитих речей та наявність у переліку матеріалів для вишивання шовкових ниток, золота «цвешного», срібла «цвешного» вказують на наявність у маєтках цієї заможної родини вишивальних майстерень. Безумовно, такі майстерні мали й інші старшинські родини. Проте безсумнівно, що козацька верхівка користувалася й привозними готовими, тобто, вже вишитими речами, які ставали зразками для розробки місцевих узорів, а також для освоєння деяких технік виконання. Адже в XVII-XVIII ст. рослинна орнаментика була поширена як на Заході, так і на Сході. Свідченням цього є схожість українських орнаментів з вишивками Греції, Угорщини, Австрії, Німеччині, Польщі.

Значними осередками вишивки та гаптування були монастирські майстерні. Такі майстерні були в Чернігівському П'ятницькому, Глухівському Преображенському та інших монастирях. Твори цих майстерень дають уявлення про техніки гаптування та, інколи, вишивання шовками. Яскравою ознакою вишивки є майже виключно рослинний характер орнаментів. На початку XVIII століття вони укладалися з площинно вирішених мотивів граната, винограду, довгого зубчастого листя, круглої квітки, утвореної з прямого та косого хреста, які перетинаються і площини між їх кінцями зашиті. Ближче до середини століття орнаменти почали здрібнюватися, набувати динаміки, поліхромії, урізноманітнюватися новими мотивами. Хоч реєстрів майна козацької старшини збереглося багато, та, на жаль, в них немає жодної згадки про

техніку виконання вишивки. Вона характеризується загальними визначеннями – «вишиваний, зашиваний, шитий, гаптований». Тільки такі характеристики як «белошитое», або «шитое с беллю» дають уявлення про техніки. Бо відомо, що вишивка біллю, тобто, білими лляними чи бавовняними суканими нитками (заполоччю) виконувалася лічильною гладдю, набируванням, виколюванням, вирізуванням, мережею та ін.

Наприкінці XVII – початку XVIII століття найпоширенішою технікою була однобічна гладь у поєднанні з стебловим швом, а у вишивці шовком – ще й з гаптуванням. Однобічна гладь – техніка дуже економна і, можливо, в той час це відігравало значну роль, бо шовкові нитки були дорогими. З початку XVIII століття спостерігається прагнення на густі узорі, виконані заполоччю, а інколи – і шовком. Зразки вишивки козацької старшини дійшли до нашого часу переважно у вигляді орнаментальних смуг. Найцікавішими творами є повністю збережені скатерки, простирадла, рушники. Вони показують вишивку козацької старшини у всій красі її орнаментів, кольорів та технік.

Найзагадковішим елементом вишиванки є її узорі. Не даремно саме їм присвячено низку праць учених-дослідників, узагальнюючи які, можна стверджувати, що вишивка на сорочці – це закодована система знаків, яка захищає людину від негативних впливів навколишнього середовища.

Доповнювався козацький костюм такими аксесуарами як пояс і шапка. Шапка часто слугувала козакам за кишеню: вони ховали там кисет, люльку, кресало тощо. Пояс поділявся на два типи: парадний і бойовий. Перші були вишиті з тканини, козаки намотували їх навколо себе і ходили «як той лицар». Другі – виготовлені із шкіри або волосся, слугували для бойових походів. Закодована система знаків була і є своєрідним оберегом для носія, тому немає нічого дивного, що козаки йшли у бій без залізних лат – в одних сорочках.

У 1775 р. російська цариця Катерина II ліквідувала Запорізьку Січ і спеціальними указами заборонила носити українцям одяг із привозних

золототканих тканин. На такий одяг мала право тільки козацька старшина, яку прирівняли до російського дворянства. Золототкані очіпки, корсетки, запаски, дівочі стрічки зберігалися у селян в скринях аж до початку XX ст.

Запорожці, як люди, які повністю присвятили себе священній війні за Україну, дотримувались звичаїв і символіки барви воїнів – зодягались у червоно-малиновий одяг і мали, крім мирного жовто-синього, бойовий, червоно-малиновий стяг. Біло-червоно-чорна символіка кольорів збереглася на Україні і до сьогодні в традиції вишивати червоно-чорним по білому, що символізує єдність усіх груп (барв, варн) в одному народі.

У цілому одяг козацьких часів відзначається високими мистецькими якостями, багатством тканин, золототканих складових частин і оздоб. Вбрання довге, силует об'ємний, пишний. У вишивці рукавів застосовуються грона виноградної лози, гілки калини, розкішні квіти.

Висновки. Отже, погляд на творіння давнини «духовним» баченням розкриває ідею безсмертя, непроминущості кодів життя, закладену у прадідівській культурі, і творить проекцію у майбутнє. Чоловіча вишиванка – це символ чоловічої мужності, сили та козацького духу. Це українська національна сорочка ручної роботи, яка відображає в собі красу України, її історію, відважність та силу українського народу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зайченко В. Збірка гаптів XVI-XIX століть / В. Зайченко // Родовід. – 1996. – № 2 (14). – С. 100-105.
2. Кара-Васильєва Т. Українська вишивка. / Т. Кара-Васильєва, А. чорноморець – К. : Либідь, 2005. – 160 с.
3. Кара-Васильєва Т. Шедеври церковного шитва України (XII-XIX століття) / Т. Кара-Васильєва – К., 2000. – 400 с.

ГУЦУЛЬСЬКА МІФОЛОГІЯ

Т. С. Топорова, студентка

Науковий керівник: асистент Лукьяненко Д. В.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті розкрито специфіку міфології особливого народу – гуцулів, встановлено її тісний зв'язок з природними явищами, що став основою формування народної свідомості.

Ключові слова: міфологія, повір'я, містичні істоти, фольклор.

Актуальність проблеми. На сьогодні міфології приділяється незначна увага, оскільки люди стурбовані побутовими проблемами і забувають про існування паралельного потаємного світу. Проте на Західній Україні до сих пір збереглися давні традиції, старі перекази і містичні обряди, пов'язані із задовбрюванням або відлякуванням міфологічних істот. Сьогодні проблема відновлення духовної міфологічної спадщини активно обговорюється. Культурними центрами та вищими навчальними закладами робляться спроби проведення різноманітних фестивалів та давніх таїнств серед молоді.

Аналіз останніх досліджень. Багато письменників і науковців таких, як професор О. П. Полисаєв, археолог Я. Е. Боровський проявляють інтерес до гуцульської міфології, широко використовують у своїх літературознавчих працях, проте точних записів або статей, присвячених цій темі немає. Тому гуцульська міфологія становить надзвичайний інтерес для детального вивчення.

Постановка завдання. Головною метою статті є визначення ролі міфології в житті гуцула, подання списку основних міфологічних істот, відображення використання гуцульської міфології в літературних творах.

Виклад основного матеріалу. Гуцули – справжні діти природи, тонко її відчують, уміють користуватися її дарами, жити у злагоді з добрими й злими духами. Навіть малеча знає, що на світі є Бог і чорт, що є

речі та явища, яким треба поклонятися, і є такі, яких треба боятися. Уявлення про чисту і нечисту сили, про добро і зло формуються у дитинстві, але не зникають і в дорослому віці, набуваючи інших форм, іншого втілення. Згадаємо, наприклад, вогонь-ватру. Віра в таємничу, живу силу вогню – одна з найдавніших в світі. Вогонь допоміг людині пристосуватися до несприятливих погідних умов, він зробив їжу більш їстівною, захистив від ворогів, допоміг витворити знаряддя праці. І язичник-гуцул вірить у надприродність вогню – ватри.

Гуцул – дитя природи і живе з нею у більшій злагоді, ніж будь-хто. Природа входить у його душу чарівними звуками, казковими образами, якими він наділяє її явища, її рослинний і тваринний світ. І, навпаки, душа людська народжує красу і вертає її природі в своїх піснях. Своєрідний дуалізм – визнання двох творчих начал – доброго і злого – наклав відбиток на всі уявлення про світ гуцульського народу.

Тісне переплетіння реального і містичного життя робить гуцульську міфологію колоритною і загадковою. Ніколи не знаєш, коли тобі зустрінеться щезник, коли до тебе в лісі заговорить солодким голосом мавка чи запросить до танцю веселий Чугайстер.

Для більш глибокого сприйняття специфіки міфології західних земель, нижче приведено список основних і найбільш шанованих гуцулами міфологічних істот.

Лісовик – дух і хранитель лісу в слов'янській міфології, який живе в лісовій гущавині. Він уміє обертатися на дряхлого дідуса, ведмеда, або ставати деревом. Іноді він кричить в лісі і лякає людей. Лісовик – вовчий і ведмедачий пастух, йому підкоряються всі звірі в лісі. Він охороняє ліс і лісових звірів, тому його побоюються лісоруби і мисливці. Дізнавшись, що в якійсь гущавині живе лісовик, люди обходять її стороною.

Лісовик може обійти навколо необережної людини, і та довго вештатиметься всередині чарівного круга, не в силах переступити замкнуту межу. Але лісовик, як і вся жива природа, уміє дякувати добром за добро.

А потрібно йому тільки одне: щоб людина, входячи в ліс поважала лісові закони, не заподіювала лісу шкоди. І дуже зрадіє Лісовик, якщо залишити йому де-небудь на пні ласощів, які в лісі не ростуть, пиріжок, пряник, і подякувати вголос за гриби і ягоди.

Чугайстер (Чугайстир) – веселий, життєрадісний, оброслий чорною або білою шерстю лісовик із блакитними очима. Він танцює, співає, полює на мавок, які заманюють молодих лісорубів та пастухів у нетрі й гублять їх. Зустрівши в лісі живу душу, Чугайстер не чинить їй лиха, тільки чемно запрошує до танцю. Багато рис Чугайстра поєднують його з вітром. Він може й сам являтися в подібні вітру або вихору. У лісі Чугайстера не слід свистіти й кричати, щоб не прикликати Лісового Чоловіка.

Мавка (Навка, Нявка) є різновидом русалок, на відміну від яких, мали довге лляне волосся. Ім'я Мавки утворено від «навь» (Навка), що значить «втілення смерті». Вони не мають тіла, не віддзеркалюються у воді, не мають тіні та спини, тому видно всі нутрощі.

Мавки символізують душі дітей, які народилися мертвими чи померли нехрещеними. Вони часто постають у вигляді молодих красивих дівчат, що танцями і співом заманюють хлопців у ліс, де залоскочуть їх до смерті або стинають їм голови. Щоб урятувати душу дитини, потрібно було на Троїцькі свята підкинути вгору хустину, назвати ім'я й промовити: «Хрещу тебе», і врятована душа попадала в рай. Якщо ж душа доживала до семи років і не потрапляла в рай, то немовля перетворювалося на русалку або мавку і завдавало людям шкоди.

Образи Чугайстра, мавки і лісовика можна зустріти у багатьох літературних творах, найвідомішими серед яких є драма-феєрія «Лісова пісня» Лесі Українки та повість «Тіні забутих предків» Михайла Коцюбинського.

Чи знаєте ви, «що на світі панує нечиста сила, що арідник править усім, що в лісах повно лісовиків, які пасуть там свою маржинку: оленів, зайців і сарн; що там блукає веселий Чугайстер, який зараз просить

стрічного в танець та роздирає нявки; що живе в лісі голос сокири»? – ці рядки взяті з повісті «Тіні забутих предків», яка наскрізь пройнята таємничістю міфологічного світу. Вже з перших слів оповіді в повісті з'являється фантастичний елемент. Неспокійний був новонароджений Іванко, і забобонна мати, не знаючи, чим це пояснити, вважає, що дитину їй підмінили. Мабуть, баба при пологах «не обкурила десь хати», «не засвітила свічки», і їй підклали бісеня.

М. Коцюбинський бачить джерела міфологічних уявлень гуцулів не тільки в давній традиції, що йде від прапредків, а й в особливостях самої гірської природи і способу життя серед неї. Природні явища стають джерелом народження фантастичних образів. Коли Іванкові, який пас корів у горах, привидівся щезник в оточенні цапів, автор зауважує, що, як тільки жах пройшов, «щезник звинувся і пропав раптом у скелі, а цапи обернулися в коріння дерев, повалених вітром». В дитинстві для Іванка, як і Марічки, «весь світ був як казка, повна чудес, таємнича, цікава й страшна».

Письменник правдиво відтворює життя гуцульського народу, пояснює витoki їхнього міфологічного світогляду, обґрунтовує поклоніння тим чи іншим силам природи. Так, основним заняттям гуцулів було скотарство та вівчарство – цим пояснюється їхнє особливе ставлення до худоби (маржини), яку охороняли від злих духів. Зображуючи зокрема зимові свята Різдва і Маланки, письменник не малює картин колядування та щедрування, а розкриває ставлення гуцулів до цих свят.

Повість «Тіні забутих предків» стала не тільки одним з кращих творів про чарівний світ карпатських горян, а й прозвучала величним гімном красі життя, світлим почуттям людини.

Висновки. Людська душа потребує єднання зі світом, тому міф завжди буде органічною часткою культури. Гуцули – це невід'ємна частина природи, які вірять їй безмежно, які живуть за її законами, навіть не силкуючись їх зрозуміти чи змінити. До світогляду гуцулів увійшли

вірування та уявлення багатьох поколінь, які жили на території Західної України. Не зважаючи на плин часу, зміну поглядів та пріоритетів, Гуцульщина майже не змінюється: тут так само, як і багато років назад, влаштовують тайнства, ворожіння, бояться лихих лісових духів і задобрюють добрих. А чарівний світ міфологічної таїни не перестає захоплювати своєю загадковістю та багатогранністю.

ЛІТЕРАТУРА

1. 100 найвідоміших образів української міфології. – К. : ТОВ «Автограф», ТОВ «Книжковий дім «Орфей», 2006. – 460 с.
2. Коцюбинський М. Тіні забутих предків. / М. Коцюбинський – К., 2006. – 156 с.

УДК 391(477)

РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ НАЦІОНАЛЬНОГО ОДЯГУ УКРАЇНЦІВ

К. О. Чикунда, студентка

Науковий керівник: асистент Лукьяненко Д. В.

Миколаївський державний аграрний університет

Статтю присвячено дослідженню регіональних особливостей українського національного одягу в їх розмаїтті й водночас спільності.

Ключові слова: сорочка, кептар, запаска, нагрудний одяг.

Актуальність проблеми визначається винятковим значенням традиційного одягу для самоідентифікації українського народу. Уявлення про історичну долю свого народу, його історичні традиції є неодмінною основою національної самосвідомості. В умовах формування державності почуття причетності до свого народу активізується. Зростає інтерес до історичного минулого, до витоків національної культури. Саме це

зумовлює потребу в історико-культурних дослідженнях побутової культури українського народу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Національний одяг найдокладніше описано у дослідженнях таких відомих народознавців, як Олекса Воропай та Василь Скуратівський.

Постановка завдання. Мета пропонованої статті полягає в дослідженні українського національного одягу, розкритті його таємниць та манери створення.

Виклад основного матеріалу. Формування українського народного одягу відбувалося протягом багатьох століть. За способом виготовлення одяг українців, як і інших народів, розподіляється на шитий і не шитий. Останній, давніший, виготовляється з одного або декількох шматків матеріалу, огортає стан, драпірується в різні способи, утримується на тілі за допомогою зав'язок, булавок, поясів. Деталі шитого одягу скріплюються швами. Він може бути глухий або розпашний, різний за кроєм. За розташуванням на стані людини одяг в основному поділяється на натільний, нагрудний та стеговий (поясний). Одяг також буває верхній та нижній. Останній розподіл залежить від кліматичних та сезонних особливостей, а також від традицій носити певний набір одягу в хаті чи на вулиці, в будень чи на свята тощо.

Натільний одяг. Єдиним видом натільного жіночого і чоловічого народного одягу на Україні наприкінці XIX – на початку XX ст. була полотняна сорочка. Сорочка – один із найдавніших елементів одягу. За часів Київської Русі сорочка слугувала як натільним, так і верхнім одягом і шилася з полотна чи сукна.

Східнослов'янська сорочка кінця XIX – початку XX ст., мала велику кількість варіантів крою й орнаментациї та відповідала декільком призначенням. Це і колоритно оформлені святкові, і більш стримані повсякденні сорочки тощо, які виготовлялися з полотна різної якості. Основними типами сорочки були: тунікоподібна; з плечовими

вставками; з суцільним рукавом; на кокетці. Локальна специфіка виявлялася в засобах з'єднання плечової вставки та рукавів зі станом, у розмірі та формі плечової вставки, рукавів та ласток (клинців, що вшивалися в рукав для розширення пройми), у характері призбирування верхньої частини рукава та горловини, в оформленні коміра та манжетів, у горизонтальному та вертикальному членуванні стану сорочки. Розмір деталей, кількість полотнищ стана залежали від ширини доморобного полотна (в середньому 50 см), яка визначалася можливостями ткацького верстата. Локальної своєрідності сорочці надавала й орнаментация, що виконувалася технікою ткацтва або вишивки.

Забезпечення чоловіка та інших членів родини білизною покладалося за традицією на дружину. Молодий приносив у дім з рідної сім'ї дві-три сорочки. Після заручин наречена готувала для майбутнього чоловіка білизну, і часто вже на весіллі жених був одягнений у сорочку, що її пошила й вишила молода. Сорочку застібають або зав'язують у ворота за допомогою гудзиків або тасм. Українські чоловіки носять сорочку, заправляючи поділ її в штани.

Жіноча сорочка – кошуля. Вона довше чоловічої і складається з двох частин – нижня частина (підтічка) шиється з більш грубої матерії. Відмінна риса української жіночої сорочки – звичай прикраси поділу, кайми (подподольніци) сорочки вишивкою, тому що його було видно з-під верхнього одягу. Так само прикрашалися й рукави сорочки, особливо в місцях з'єднання рукава з плечем, де полик (уставка) являв собою частіше вишитий шматок матерії чотирикутної форми. Широкі рукави сорочки закінчувалися манжетом (чохла) в зап'ясті.

Нагрудний одяг. Безпосередньо на сорочку українці напинали нагрудний одяг, який прикривав верхню частину фігури і виразно впливав на загальний силует. Цей тип одягу переважно був без рукавів, рідше з рукавами.

Кептар – хутряна безрукавка населення Карпат та Прикарпаття. Мав значну локальну варіативність щодо довжини та прийомів оформлення.

Запaska – найдавніший загальнослов'янський варіант незшитого стегового одягу. Була відома майже на всій території України і мала локальні варіанти оформлення. Переважно складалася з двох вузьких пілок вовняної саморобної тканини (двоплатова запaska). На Подніпров'ї запaska була у вигляді двох шматків товстого неваляного однотонного сукна різної ширини, частіше чорного та синього кольорів. Спочатку на талії пов'язували задню частину, ширшу й довшу, чорного кольору (сіряк, плахту), а спереду закріплювали другу, вужчу й коротшу, синього кольору – попередницю. Цей тип запаски побутував на Середньому Подніпров'ї як повсякденний та робочий одяг. На свято молоді жінки носили зелені та червоні запаски, передня частина яких прикрашалася тканим орнаментом або вишивкою.

Штани (штани, гачі, сподні, шаровари, холоші, ногавкі, убрання, портяніці) українці закріплювали на тілі за допомогою шнурка або ремня (очкур, гачнік) – його українці носили з пряжкою. Українські штани, особливо штани козаків, відрізнялися дуже великою шириною. Між штанинами (холоша, ногавіця) вшивається матня. Вона виготовлялася з прямокутних шматків матерії з підшитим внизу паралелограмом, таким чином утворювалася подоба мішка. Штани шилися з полотна або сукна, українські гуцули прикрашали з вивороту вишивкою нижній край червоних суконних штанів; вишивали світло-жовтими і зеленими вовняними нитками, вишиті кінці штанин завжди відгинають наверх.

Обов'язковою частиною будь-якого одягу в українців був пояс. У міфологічній свідомості східних слов'ян він грав роль оберегу, захисту людського тіла. Ошатні пояси були завдовжки до 3-4 метрів, ними обмотували талію в кілька разів, а кінці, що завершуються китицями, звисали до колін або нижче. Колись в українців були в моді шовкові перські пояси, наречену підперізували вишитим рушником; донські

козачки підперізувалися кубелек (рід сарафана) поясом з кованого срібла. Чоловічі головні убори українців дуже різноманітні по формі, матеріалу і назвах. За формою – це конуси, циліндри і напівкруглі шапки. Виготовлялися головні убори з хутра (овчини), вовни, сукна.

Жіночі головні убори різноманітні за конструкцією, але їх об'єднує одна відмінність від дівочих – вони повинні повністю вкривати голову, не залишаючи відкритими волосся. Це також знаходить пояснення в міфологічній свідомості слов'ян; традиція закривати голову жінки збереглася і в XX столітті. З'являється в суспільстві, і особливо в церкві, вважалася великою ганьбою для слов'янської жінки. Одним з найпоширеніших головних уборів заміжніх жінок була і залишається чотирикутна хустка. Генетично вона сходить до головного покривала (намітка, перемітка, серпанок) – довгого рушника, який зав'язували ззаду, опускаючи кінці уздовж спини. Такий головний убір зберігся як національний в західних районах України.

Спрощений варіант головного убору українських жінок – м'яка легка шапочка (очіпок, чепчик), яка зав'язувалася шнурком, продернутим крізь підшивку. Шили очіпок з шматка тонкої тканини різних кольорів, з поперечним підрізом на лобі. Підріз робили так, щоб над чолом утворювалися дрібні зборки, тканина на чолі залишалася гладкою. На потилиці закладали рубець, через який просмикали шнурок. Ошатні чіпці шили із золотої чи срібної парчі. Східноукраїнський сідлоподібний очіпок з двома стоячими гребенями поперек голови зазнав впливу південноруського кокошника з двома гребенями.

Світовою популярністю користувалися українські вінки зі штучних і живих квітів зі стрічками як дівочий головний убір. Поряд з ними були відомі й інші: металевий дріт з підвісками, стрічка, хустка, шматок срібної або золотої парчі, картонне коло і т.д. Всі вони – круглої або напівкруглої форми. Дівочі головні убори не закривали голову і косу – остання була основною зачіскою української дівчини. Черкаські дружини носять на

голови невеликі шапочки з строкатої матерії, і пов'язують на них пов'язку, у якій позаду від вузла висять вишиті лопості. Дівчата плетуть своє волосся не так, як російські в одну, але у дві коси, обвивають біля голови і пов'язують строкатою пов'язкою, яка винизана бісером. На голову жінки надягали спершу «очіпок» (повойник), стягнутий на потилицю, потім обвивали голову бавовняною хусткою, зав'язуючи кінці його на чолі, а дівчата – під підборіддям і очіпка не носили, у свята ж замість хустки на голову надягали убір з різнокольорових стрічок і ними ж прибирали всю косу.

Взуття українців – як чоловіче, так і жіноче, виготовлялася зі шкіри, яку спочатку не шили, а закладали складками, морщили, прив'язуючи до ніг довгою мотузкою. Звідси й назва – морщуні, морщенці, постолі, ходаки. Шкіряне взуття з високими халявами (чоботи) шився без підборів. Іноді каблук заміняла невелика залізна підківка на п'яті.

Обрядова символіка костюму – ознака, яка відображає широкий спектр духовних традицій народу, його світогляду та обрядових норм. Здебільшого обрядовими символами були окремі компоненти костюму: хустка або рушник під час сватання, хрестильний пелюшки (крижмо) при пологах, біла (або чорна) хустка під час похорону. Вони мали захистити людину від злих сил, принести добробут, здоров'я, любов. Особливою магічною силою, як вважалося, володіли речі, виготовлені спеціально до того чи іншого обряду власними руками. Так, дівчина неодмінно повинна була пошити сорочку своєму нареченому.

Символічне значення мали й обов'язкові дарунки – чоботи, що зять дарував тещі; намитка – подарунок свекрусі від невістки. Обрядова функція одягу виявлялася і у специфічних способах її використання. Так, при виконанні більшості ритуальних дій носили одяг навиворіт, тоді як у повсякденному житті це вважалося поганою прикметою. Учасники деяких обрядів нерідко переодягалися в костюми протилежної статі, а також незалежно від пори року носили хутряний одяг. Роль обрядового символу

часто виконувала кольорова гама одягу. У весільному костюмі здавна домінував червоний колір. Однак інколи семантика кольору суттєво змінювалася. У похоронному одязі чорний колір став символом смутку на рубежі XIX – XX ст., витіснивши білий, а подекуди синій. Стабільність способів забезпечення обрядових функцій одягу сприяла перетворенню деяких із них в етнічні символи.

Висновки. Одяг – один з найбільш характерних, самобутніх елементів матеріальної культури українського народу, що в процесі історичного розвитку постійно змінювався. На кожному історичному етапі і в конкретному середовищі, залежно від культурних взаємовпливів з сусідніми народами одяг набував своєрідних ознак, диференціювання щодо матеріалу, форми, призначення. Одяг українців тісно пов'язаний з історією. Завдяки цьому він є цінним джерелом для вивчення і дослідження історії і культури народу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Народний одяг [Електронний ресурс]. – Режим доступу до статті : <http://traditions.org.ua/odiah>
2. Український національний костюм [Електронний ресурс]. – Режим доступу до статті : <http://www.ridnamoda.com.ua/?p=1015>

СЕМАНТИКА УКРАЇНСЬКОГО ЖИТЛА

І. О. Шуллер, студентка

Науковий керівник: асистент Лукьяненко Д. В.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті розкривається сутність закладань традиційних хат, вибір місця, конструктивних деталей, декоративних оздоблень.

Ключові слова: семантика, ворожба, призьба, аркади.

Актуальність проблеми. Розвиток новітньої житлової архітектури характеризується дедалі більшим взаємозв'язком традиційного та професійного архітектурно-будівельного досвіду. Сучасний етап розвитку української архітектури продовжує процес всебічного проникнення професійної будівельно-архітектурної творчості на село та творчого освоєння традицій народної архітектурно-художньої спадщини в архітектурі міста. Традиційні елементи органічно входять у декор інтер'єрів жилих і громадських споруд, у монументально-пластичні прийоми їх зовнішнього оформлення. І навпаки, сільська архітектура дедалі більше спирається на промислову базу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженням семантики українського житла, присвячено наукові праці таких відомих вчених, як: В. Скуратівський, І. Вакулик, Я. Пузиренко та інших.

Постановка завдання. Дослідження семантичних особливостей української хати, зокрема таких її елементів, як: закладання хати, інтер'єр, симетричне розміщення приміщень, конструктивні деталі.

Виклад основного матеріалу. Українська хата – це затишна і мальовнича, найчастіше білена зовні і всередині, будівля, переважно під солом'яним дахом. Всюди вона має видовжену форму. Німецький географ Йоган Георг Коля, перебуваючи в Україні 1838 р., писав: «Українці живуть

в охайних, завше підтримуваних у чистоті хатах, які начебто усміхаються до тебе. Господині не задовольняються тим, що кожної суботи миють їх, як це роблять голландці, але ще й раз на два тижні білять житло. Від того хати на Україні виглядають вельми чепурними, немовби свіжовибілене полотно».

Вигляд української хати, з одного боку, підкреслював естетичні смаки селянина, його характер, індивідуальність, з іншого – унікальність, неповторність того місця на землі, де цей будинок розташований. У традиціях хати відчувається прояв творчої наснаги народу, його досвіду, знань і художнього смаку. Боротьба з природною стихією, бажання найрізноманітнішими засобами задобрити її, прагнення забезпечити надійність та міцність нової оселі – все це знайшло відбиття у глибоко архаїчних, хоч і зафіксованих пізніше, віруваннях, звичаях та обрядах, пов'язаних з вибором місця, часом будівництва житла, його закладин, закінченням будівництва, переходом у новий дім.

Закладання нової хати, початок забудови садиби завжди супроводжувалися багатьма обрядами. Найбільше уваги приділялося вибору місця для житла. Заборонялося будуватися на теренах, де раніше йшла дорога, було когось вбито чи покалічено, був будинок, спалений блискавкою. «Нечистим», отже й непридатним для будівництва хати, було й місце, на якому, за переказами, з'являвся упир. «Чистими», щасливими, придатними для спорудження дому вважали місце, де лягала рогата худоба, водилися мурашки (останні виступали символом родючості). Щоб виявити такі місця, зверталися до практичних дій – пошуків і ворожби.

Найпростішим був такий спосіб ворожби: по кутах майбутнього будинку господар насипав увечері чотири купки зерна. Якщо на ранок наступного дня зерно виявилось незачепленим, то місце вважалось вдалим. Іноді замість зерна при ворожінні використовували хліб. Однією з умов успішного будівництва вважався час закладання житла. Намагалися починати будівництво нової хати навесні та влітку. Вважалось, що

найкраще закладати фундаменти у новий місяць, щоб у хаті був достаток. Найсприятливішими днями були вівторок, четвер, п'ятниця та субота. Під час закладання нової хати робили своєрідний відкуп. Цей обряд глибоко архаїчний: у далекому минулому для зміцнення будівлі приносили людські жертви, потім – тварин, їхні черепи, ще пізніше – рослини й нарешті дрібні гроші, які клали у замки першого вінця зрубу. По закінченні основних будівельних робіт на гребені даху ставили хрест, колоски збіжжя та китицю квітів. Це було своєрідним сигналом того, що господареві слід розраховуватися з майстрами, а господині – накривати стіл.

Українська хата зовні відрізнялася від дещо більших за розмірами, завжди під двосхилим дахом, найчастіше рублених «ізб» росіян середньої смуги Росії. Своїм зовнішнім виглядом вона була наближена до житлових будівель південно-західних слов'ян, де переважало симетричне розміщення приміщень по обидва боки від сіней, хоч траплялося також розташування будівель і по один бік від них. У Чехії були відомі так звані теплі сіни, в яких влаштовували відкрите вогнище або хайло печі. Подібні теплі сіни бували і в козацької старшини.

У документах збереглося багато описів замків. До складу замкових або фортечних комплексів входили і житлові будівлі, мало відмінні від сільських чи передміських хат. Ще в першій половині XVIII ст. житло козацької старшини мало чим відрізнялося від житла багатих козаків і міщан. Народна основа житла, як засвідчують джерела, служила базою і для житла багатших людей в XV – XVIII ст. Про те, що навіть старшинські та гетьманські будинки були простими, засвідчують описи «хоромного построя» в Гадячі 1734 р., а також гетьманських «хором» у Глухові 1727 р. Це були звичайні хати на дві половини (світлиці з кімнатами, а посередині сіни), в кожній світлиці по чотири вікна і тільки зовнішній вигляд будівлі з «ганками» навколо, з віконницями, горищами над рундуками і над коморами, відрізняв їх від хати заможного козака.

Можна також припускати, що і форми дахів, і конструктивні деталі – аркади, галереї, а також їхнє декоративне оформлення – істотно не відрізнялися від масового народного сільського будівництва.

Цікавий опис шляхетського дворика 70-х рр. XVI ст. знаходимо з Волині. У житловому будинку тут було дві світлиці (кімнати) й комора. У дворі, де жили слуги, була хата з сіньми і зведена окремо комора.

Писемні джерела дають нам також певні відомості і про планування житла в XV – XVII ст. В описі Луцького замку з 1552 р. йдеться про дві хати, які стоять поруч; між ними не було сіней, а тільки до однієї з них прироблено комору (хата + хата + комора). В описі замку і містечка Буремля 1573 р. є відомості про житло, що складалося з двох хат і сіней, а в сінях була виділена кімната, під якою розміщувалася пивниця. В люстрації Житомирського староства 1622 р. розповідається про житло з хати + сіней + комори. В інвентарному описі одного з дворів поблизу Володимира 1590 р. є відомості про великий дім, вкритий гонтою. В плані він мав структуру хата + сіни + хата + комора. Можна допускати, що в той саме час спостерігається і дальший розвиток планування житла, зокрема поява двох хат поруч на ширині, хати з ванькиром або комірчиною, виділенням кімнати у сінях. Питання появи додаткових приміщень при напільній стіні житлової камери є дуже важливим, бо досі вважали, що виникли вони недавно внаслідок поперечного поділу хати. Аналіз архівних та етнографічних матеріалів показав широке побутування такого плану в Карпатах вже на початку XVII ст. у середовищі дрібної шляхти. У конструктивному відношенні це були зруби-п'ятистінки, що виступали ядром житлових і житлово-господарських будівель.

Археологічні дані останніх років розкривають їхнє давньоукраїнське походження. Рядові дружинники і військові поселенці городищ-фортець та феодальних замків Київської Русі, а пізніше Галицько-Волинського князівства, які в мирний час займались землеробством, проживали разом із сім'ями у клітках оборонних споруд, часто дворянних. Зовнішні кліті в

поперечному напрямку були вужчими і використовувались як складські приміщення, а жили у внутрішніх, які були ширшими.

Про інтер'єр житла в XV – XVII ст. маємо дуже скупі відомості. В описах замків Скали, Смотрича говориться про побілку світлиць і печей. У житлах, що опалювалися «по-чорному», жили слуги. З цього можна зробити висновок, що й сільське житло назагал було курним.

Багато цікавих описів знаходимо в повідомленнях іноземних мандрівників, які відвідали Україну в різні часи: наприклад, шведський посол К. Гільдебрант, який подорожував Україною в 1656 – 1657 рр., писав, що в хаті селянина стояла велика піч, де пекли й варили, а зверху на ній, на овечих шкурах (на старих кожухах) спали діти та челядь, а господар з господинею – на підвищеному тапчані.

Всюди в Україні, за винятком деяких районів Карпат і Полісся, хати білені. Білі стіни добре гармоніювали з сірим солом'яним або дерев'яним дахом. Всередині хати також завжди були охайно побілені, розмальовані кольоровою глиною, оздоблені витинанками, утикані квітками, запашними травами.

Висновки. Українська хата була не тільки архітектурним об'єктом, а й своєрідним знаком, що віддавна виконував естетичну і символічну функції. Так, вже на перший погляд можна було визначити ступінь заможності й уподобання господаря. Зручність розташування будинку свідчила про шанування господарем певних народних звичаїв; чисто підведені призьба, стіни, вікна характеризували добру і чепуристу господиню.

Хата є елементом усіх форм сучасної духовності, одним з провідних втілень української національної ментальності. У ході формування свідомості хата виступала спочатку як синкретичне уявлення, символ, далі як образ і знак, нарешті, особливо впродовж останнього століття, – як ідея, моральна засада, естетичний критерій, світоглядна категорія, що відображено у таких висловлюваннях: «у своїй хаті кожний пан», «де хата,

там і паніматка». Глибоке відчуття своєї хати, правди, сили і волі підводить до універсальної потужної ідеї – Матір, Хата, Батьківщина, що переконує у великому значенні «хати» як символу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вакулик І. І. Українознавство. / І. І. Вакулик, Я. В. Пузиренко – К. : НУБіП України, 2010. – 622 с.
2. Історія української культури [у 5 т.]. – К. : Наукова думка, 2001. – 412 с. – Т. 2. Українська культура XIII – першої половини XVII століть.
3. Українська народна архітектура [Електронний ресурс]. – Режим доступу до статті : <http://ukrarx.at.ua/>

УДК 331.522:004.77

ЗАРОБІТОК В ІНТЕРНЕТІ

В. Е. Касарига, студент

Науковий керівник: к.пед.н., доцент Кірей К. О.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті досліджено способи та можливості заробітку в Інтернеті. Нині ця тема є вельми актуальною. Дослідження пропозицій щодо заробітку в Інтернеті показало, що цей сектор зайнятості бурхливо розвивається. Адже для великої кількості людей такий заробіток є зручним способом покращити своє матеріальне становище, або заробляти на життя.

Ключові слова: *Інтернет, робота, можливості, заробіток.*

Актуальність проблеми. Нині тема заробітку в Інтернеті є вельми актуальною, так як люди намагаються заробити собі на житті будь-якими способами. Також є люди, які не можуть виходити з дому і такий заробіток для них може бути досить зручним. Варіантів заробітку в Інтернеті є дуже багато. Звичайно, це не отримання грошей із повітря, проте при докладанні певних зусиль такий вид заробітку більш ніж можливий.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Нині темі заробітку в Інтернеті приділяється значна увага, про це свідчить наявність дискусій та статей на спеціалізованих сайтах [1], сайтах присвячених пошуку роботи в Інтернеті [2, 3], форумах і блогах [4] тощо.

Постановка завдання. В цій статті надано огляд можливих способів заробітку в Інтернеті як для новачків, так і для професіоналів.

Виклад основного матеріалу. Розглянемо варіанти заробітку в Інтернеті для новачків [3]. У цій категорії знаходяться ті способи

заробітку, що дозволяють заробити стартовий капітал або невелику суму, не володіючи фінансовими ресурсами та професійними знаннями й уміннями.

1) Постинг і Реферальство – це робота для новачків, які тільки-тільки осягають ази манімейкінга (заробіток грошей) і заробляють стартовий капітал. Постинг – це отримання плати за повідомлення та коментарії, що потрібно писати до статей на різних сайтах. Реферальством називається можливість заробляти гроші на виконанні певних завдань, наприклад, отримання винагороди за реєстрацію на сайті за замовленням.

2) Вільний серфінг або «читання листів» (NO!). Так називається заробіток, де платять за перегляди чужих сайтів і читання листів (під читанням листів тут розуміється перехід за посиланнями розташованими на сайті). Платити у даному випадку будуть «спонсори» з частини прибутку від внесків веб-майстрів, яким потрібно створити вигляд того, що їх сайти є добре відвідуваними.

3) Платні опитування – це плата за участь в опитуваннях і заповненні анкет. Наскільки реальний цей вид заробітку в Інтернеті перевірити важко, але все ж такий заробіток існує.

4) Файлообмінники. Цей спосіб заробітку в мережі Інтернет полягає у наступному: потрібно реєструватися на сайтах файлообмінників і завантажувати на них файли, що будуть цікавими іншим людям (відео, музика, програмні продукти тощо). Чим більше користувачі скачують завантажені вами файли - тим більше ви отримаєте грошей.

5) Тоталізатори і букмекерські контори – це сайти, на яких роблять та приймають ставки. Для цього способу заробітку потрібно бути спортивним фанатом і готовим ризикувати своїми грошима.

6) «Введення капчі» – це подолання за гроші захисту від автоматичних реєстрацій. Наприклад, відгадування за гроші картинок, що використовуються для такого захисту. Досить простий спосіб заробітку, проте й гроші тут платять не великі.

Розглянемо способи заробітку в Інтернеті для вебмайстрів [4]. Щоб скористатися цими методи заробітку в Інтернеті потрібно обов'язково мати свій сайт (сайти).

1) Контекстна реклама. Один з кращих, на мій погляд, способів заробітку в Інтернеті для веб-майстрів. Все що Вам потрібно, це зареєструватися в системах Google AdSense (рис. 1) або Бігун і встановити на свій сайт спеціальний код. Після цього на Вашому сайті будуть транслюватися контекстні рекламні оголошення, за переходи по яких вам нараховується платня.

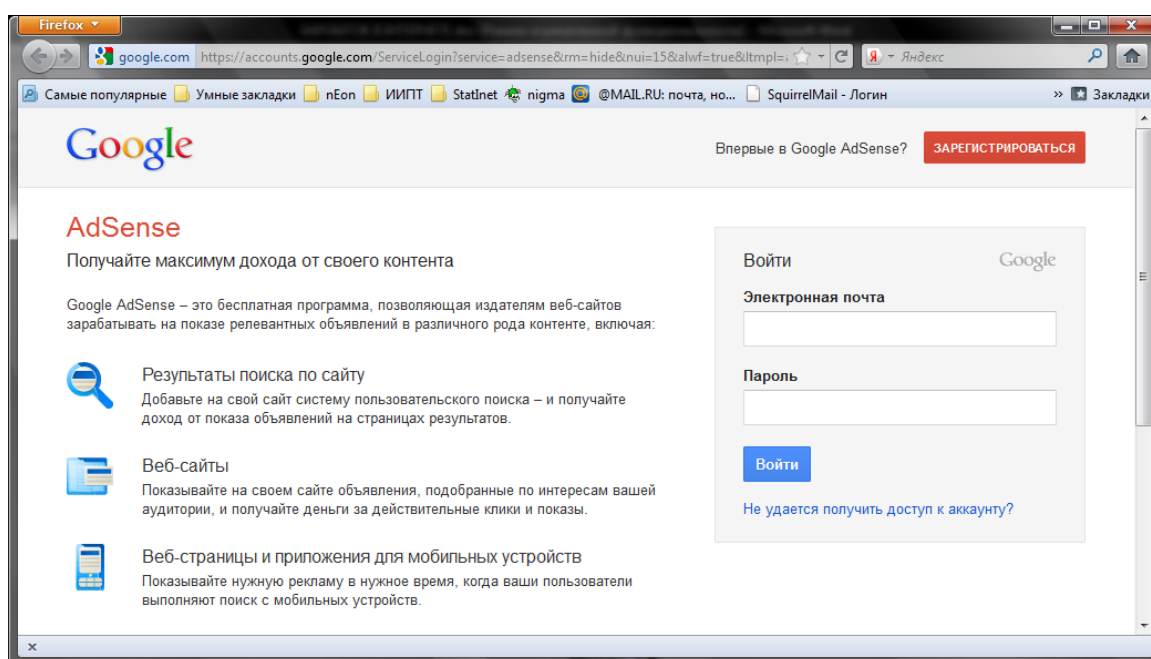

Рис. 1. Стартова сторінка системи Google AdSense

2) Продаж посилань. Суть даного способу полягає у наступному: вам потрібно реєструватися на популярних біржах посилань, наприклад, таких як Sape (рис. 2), XAP, Linkfeed тощо, і продавати посилання зі своїх сайтів. Суть в тому, що від вас буде потрібно тільки встановлення на вашому сайті спеціального коду, вся подальша покупка, продаж і розміщення посилань виконується в системі автоматично.

3) Продаж місць під статті. Схема заробітку на продажі статей аналогічна схемі заробітку на продажі посилань. Ви реєструєтесь на біржі (Liex, Miralinks тощо), встановлюєте на своєму сайті код і продаєте статті. Купівля, продаж та розміщення статей, також відбувається автоматично

без вашої участі. Вам необхідно буде налаштувати фільтри, щоб не розміщували статті з ненормативною лексикою, невідповідною тематики тощо. Чим вище рейтинг сайту, тим вище буде прибуток від продажу статей.

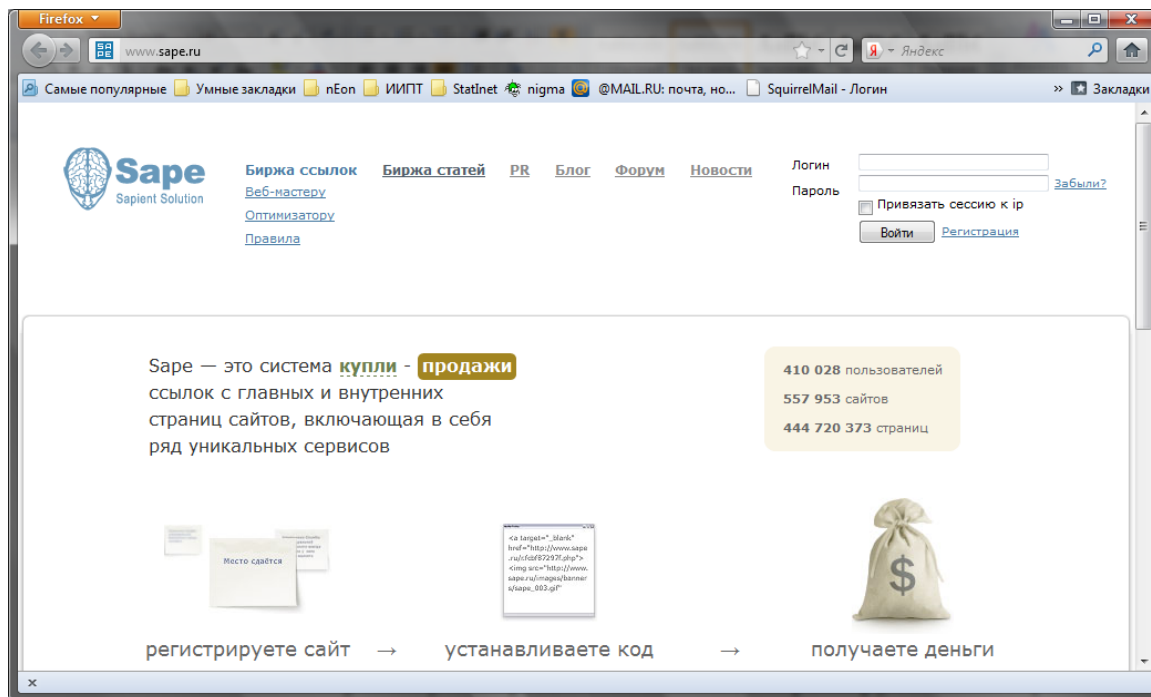

Рис. 2. Стартова сторінка системи Sape для купівлі-продажу посилань

4) Продаж рекламних місць. Цей спосіб більше підходить для популярних сайтів з високою відвідуваністю. На Вашому сайті розміщують банери, оголошення, та інші засоби електронної реклами. Користувачі її переглядають і за це Вам платять рекламодавці. Заробляти так можна за допомогою двох варіантів: зареєструватися на біржі продажу рекламних місць або шукати рекламодавців самостійно. Заробіток від продажу рекламних місць, залежатиме насамперед від популярності Вашого сайту.

5) Партнерські програми. Суть даного способу заробітку в Інтернеті досить проста. Наприклад, є сайт з хорошою відвідуваністю на тему якоїсь ігри. Вам необхідно зареєструватися у відповідній партнерській програмі, скажімо, з продажу ігор, і розмістити відповідну рекламу на своєму сайті. Після цього всі відвідувачі вашого сайту, які будуть потрапляти в електронний магазин з вашого сайту і купувати ігри в цьому магазині,

будуть приносити вам прибуток. Заробляти в партнерських програмах можуть будь-які сайти.

6) СМС сервіси. Цей спосіб заробітку дозволяє заробляти на наданні платного доступу до певного ресурсу. Веб-майстром закривається доступ до посилань для скачування відео, електронних книг тощо, а за відкриття доступу до ресурсу користувачу пропонується відправити платне смс на певний номер. Після чого користувач отримує доступ до бажаних матеріалів, а веб-майстрер – прибуток.

7) Заробіток на блозі. Для цього способу заробітку вам потрібен блог, на якому розміщуються платні огляди. Постові посилання в кінці кожної статті дозволяють також заробити додаткові гроші. Розмістити постові посилання і отримати пропозиції на платні огляди можна в спеціальних сервісах.

Розглянемо способи заробітку в Інтернеті, для тих, хто працює в сфері послуг [1]. Таких людей не можна віднести до новачків, тому що вони володіють спеціальними знаннями та навичками, проте часто не мають своїх сайтів, як веб-майстри. Хоча такий поділ є досить умовний. Ніхто не заважає веб-майстру, який заробляє на продажі посилань, надавати одночасно наступні послуги інших мовних майстрів.

1) Послуги з просування сайтів. Такі послуги завжди затребувані в мережі. Можна розмістити свою пропозицію щодо «розкрутки» сайтів на різних форумах, блогах, соціальних мережах і сміливо заробляти на просуванні веб-ресурсів.

2) Віддалена робота (фріланс). Для цього способу заробітку потрібні знання та вміння, що є затребуванні користувачами Інтернету. Спосіб досить простий: потрібно створити своє портфоліо на спеціальних біржах віддаленої роботи і чекати замовлень.

3) Виробництво контенту – це, на мій погляд, один з кращих способів заробітку в Інтернеті для новачків і людей, у яких немає своїх сайтів. Вам будуть платити за написання цікавих унікальних текстів,

перепишування своїми словами чужих текстів, переклад статей з іноземних мов, а також сканування і переведення з паперового в електронний формат звичайних книг.

Окрім розглянутих, також зазначимо й інші способи заробітку в Інтернеті [2].

1) Біржа Форекс. Суть гри на ринку Форекс полягає у прогнозуванні котирувань валют і заробітку на різниці курсів. Біржа Форекс дозволяє реалізувати власні аналітичні здібності і конвертувати їх у тверду валюту.

2) Аукціони. Суть цього способу заробітку в Інтернеті полягає в наступному: виставляють на продаж якусь річ і запускають електронний аукціон – хто готовий більше заплатити за неї, той річ і отримує. Бажаючи, роблять ставки не нижче початкової вартості. Таким чином це можливість продавати, перепродавати, купувати цінні речі через Інтернет і на цьому заробляти.

3) Обмін електронних грошей – допомога людям міняти одну валюту на іншу і отримання за це гроші.

Висновок. Отже, останнім часом вираз «Інтернет-бізнес» став дуже популярним. З кожним днем збільшується кількість людей, які отримують прибуток з його допомогою. Заробіток в Інтернеті у багатьох країнах вже визнаний гідним джерелом доходу. Інтернет – це вже не просто місце зберігання гігабайт інформації і можливість замовлення різних товарів, але й спосіб поповнити свою кишеню реальними грошима. Майже кожен користувач Інтернету рано чи пізно замислюється: «Чи можливий заробіток в Інтернеті?». Ми відповідаємо: «Так!».

ЛІТЕРАТУРА

1. Заработок в интернете. [Електронний ресурс] / Masterforex. — Режим доступу : http://www.masterforex.org/ru/articles/forex_market/index.html
2. Заработок в интернете. [Електронний ресурс] / Raboty-hvatit. — 09.05.2010. — Режим доступу : <http://raboty-hvatit.ru>
3. Работа в интернете. Заработок в интернете. [Електронний ресурс] / Работа в интернете. Все о заработке и работе в интернете. — Режим доступу : <http://depositfiles.od.ua/>
4. WebJunk - заработок в интернете. Блог о том как заработать деньги в интернете с нуля! [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://webjunk.ru/>

РЕКЛАМА ЗАСОБАМИ ІНТЕРНЕТУ

В. С. Заверюха, студент

Науковий керівник: к.пед.н., доцент Кірей К. О.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті досліджено види реклами, що застосовуються в Інтернеті. Зроблено огляд найбільш розповсюджених видів Інтернет-реклами, таких як банерна реклама, медійна реклама, контекстна реклама, спам, спливаючі вікна та ін. Розкрито принцип дії та переваги різних видів Інтернет-реклами.

Ключові слова: *Інтернет-реклама, імідж, фірма, банер, купівля товару.*

Актуальність проблеми. Нині відбувається бурхливий розвиток телекомунікаційних технологій і, як наслідок, спостерігається значне поширення глобальної мережі Інтернет на людство. Сьогодні кількість непідключених користувачів до мережі Інтернет зменшується з кожним днем, отже при певних знаннях і навичках у професіоналів з'являється можливість ефективно впливати на прийняті користувачами Інтернету рішення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Згідно дослідження Всеукраїнської рекламної коаліції (складеного на основі експертних оцінок), сегмент української Інтернет-реклами дуже швидко розвивається [5]. Щороку зростає оберт засобів, що вкладаються в Інтернет рекламу. За даними рекламної агенції Метастудія та інших подібних агенцій бачимо, що ціни використання засобів Інтернет-реклами набагато нижчі, ніж на радіо і телебаченні, тому вона доступна всім, навіть молодим і невеликим фірмам [3]. За відносно невеликі гроші рекламодавець одержує можливість розраховувати на дійсно якісний, ексклюзивний продукт. І часто набагато більш ефективний, ніж інші, більш дорогі види реклами.

Постановка завдання. Розглянемо найбільш розповсюджені види Інтернет-реклами, такі як банерна реклама, медійна реклама, контекстна реклама, спам, спливаючі вікна та ін. З'ясуємо принцип дії та переваги різних видів Інтернет-реклами.

Виклад основного матеріалу. Реклама в Інтернеті вже давно зарекомендувала себе як найдешевший та найефективніший спосіб просування товарів та послуг. Ідея рекламної кампанії в Інтернеті добре підходить для Інтернет-магазинів, сайтів, що пропонують послуги широкого вжитку, підвищення інформатизації потенційних покупців новими торговими марками або послугами [6].

Навіщо ж фірмі може знадобитися реклама в Інтернет? Відповідей багато. Однак насамперед така реклама націлена на: створення сприятливого іміджу фірми, товару, послуги; забезпечення сотень мільйонів людей інформацією про продукцію фірми; реалізацію різноманітних форм презентування інформації про товар; оперативну реакцію на ринкову ситуацію (відновлення даних прайс-листів, інформації про фірму або товари, анонс нової продукції тощо); продаж продукції через Інтернет (одне віртуальне представництво дозволить здійснювати діяльність не утримуючи великі торгові площі та обслуговуючий їх персонал). Інтернет реклама – це комплекс послуг, спрямований на формування позитивного іміджу компанії та інформування й мотивацію клієнтів за допомогою засобів та сервісів Інтернету.

Реклама – двигун торгівлі. На рекламі базується весь підготовчий етап, включаючи момент купівлі самого продукту. Проте й після купівлі товару ефект реклами буде справляти позитивне враження на рівні підсвідомості покупця [2]. Що стосується Інтернет-реклами, то саме її використання є найбільш доцільним у сучасному світі. В 2009 році Інтернет-реклама обігнала рекламу на радіо та закріпилась на 4 місці після преси та телебачення. За темпами росту Інтернет-реклама лідирує завдяки її однозначним перевагам у порівнянні з рекламою на раді та телебаченні.

Інтернет-аудиторія зростає як в кількісному, так і в якісному відношенні. Також середовище Інтернету приваблює можливостями, яких немає в будь-якому іншому середовищі. Адже нинішній стан розвитку Інтернету дозволяє зробити презентацію товару або послуги на рівні, недоступному в інших засобах масової інформації. А також, Інтернет дає можливість не тільки цільових рекламних повідомлень для бажаної аудиторії, але й бачити в реальному часі відповідь на ці повідомлення, тобто можна отримувати статистичні дані у реальному часі.

Нині перед кожним рекламодавцем в Інтернеті завжди гостро стоїть питання: «Де в Інтернеті розмістити рекламні повідомлення?». Адже є сайти, аудиторія яких дуже широка або розмита. Наприклад, поштові сервіси або дошки оголошень, якими користуються і дорослі жінки і 16-тилітні підлітки. Є сайти з певною аудиторією. Разом з розвитком Інтернету, Інтернет-реклама еволюціонувала у окремий різновид, досить відірваний від традиційних видів реклами.

Розглянемо найбільш розповсюджені види Інтернет-реклами.

Один з найпоширеніших видів Інтернет-реклами – банерна реклама. Банером є невелике графічне зображення, що може містити логотип фірми, зображення товару, малюнок, покликані привернути увагу потенційного споживача. Він, так само, може містити коротке текстове повідомлення. При натисненні на банер користувач перенаправляється на сайт рекламодавця. На рис. 1 наведено приклад банерів соціальних мереж, що розміщені на сайті Watcher – видання про Інтернет-бізнес в Україні та маркетинг в соціальних медіа (<http://watcher.com.ua/>).

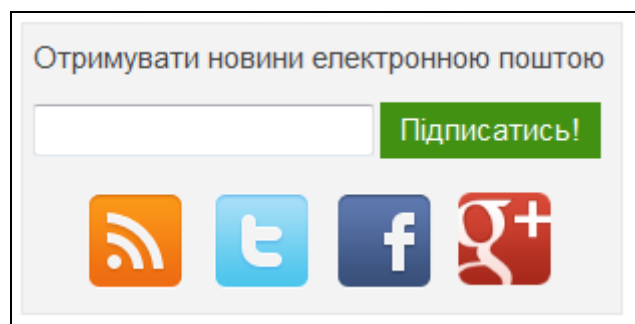

Рис. 1. Банери соціальних мереж

Різновидом банерної реклами є медійна реклама, яка є найпоширенішим видом реклами в Інтернеті. Медійна реклама полягає у розміщенні рекламних банерів на сайтах-майданчиках. Сайти-майданчики – це пошукові системи, тематичні сайти, сайти новин, інформаційні ресурси, – іншими словами, ті сайти, на яких можна знайти потенційну цільову аудиторію. Перед розміщенням тут реклами виконується комплексне сканування сайту-майданчика для виявлення потенційних клієнтів. Обов'язково проводиться якісна оцінка аудиторії сайту-майданчика, вивчається географія відвідувачів, час проведений ними на сайті, джерела трафіку майданчика. Медійна реклама – це дуже потужний іміджевий інструмент, який добре працює на посилення впізнання торгової марки.

Контекстна реклама – нині це одна з найбільш ефективних різновидів Інтернет-реклами. Вона являє собою текстове (або графічне) оголошення, яке відображається в результатах пошуку за певними запитамі на пошукових системах. Основною і найбільш важливою особливістю даного виду Інтернет-реклами є те, що рекламу бачать лише ті користувачі, які виявили зацікавленість у даному продукті. Тобто така реклама дозволяє знайти потрібну цільову аудиторію, а це, у свою чергу, значно знижує витрати клієнта. Рекламу бачить тільки той користувач, який вже проявив зацікавленість у даному продукті або послугі. Клієнт же, у свою чергу, оплачує не саму появу оголошення (контекстної реклами) на сторінці, а тільки «клік» на даному оголошенні, тобто безпосередній перехід на сайт.

Пошукова оптимізація сайту. Більшість користувачів мережі починає пошук того чи іншого товару або послуги з набору їхньої назви в пошуковому рядку своєї улюбленої пошукової системи. Пошукова оптимізація сайту використовується для того, щоб підвищити вірогідність «знайдення» сайту користувачами за допомогою пошукових систем. Для сайту підбираються ключові слова, фрази, за якими пошукова система

знайде саме ваш сайт. Це досить ефективний і затребуваний вид Інтернет-реклами.

Прес-реліз. Це короткий виклад на тематичному сайті новини або іншої інформації, що є важливою для рекламодавця. Принцип дії прес-реліза в Інтернет-рекламі схожий з принципом банерної реклами: клікнув на текстовому повідомленні і перейшов на сайт компанії – реклам. На відміну від банера, відношення до нього з боку потенційного клієнта серйозніше. На рис. 2 наведено приклад прес-релізу конкурсу, що проводитиметься у Миколаївському державному аграрному університеті. Цей прес-реліз розміщено на головній сторінці сайту Миколаївського державного аграрного університету (<http://www.mdau.mk.ua/ua/index.html>).

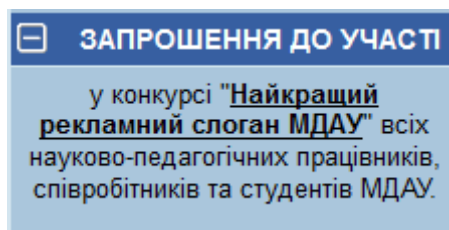

Рис. 2. Прес-реліз конкурсу, що проводитиметься у Миколаївському державному аграрному університеті

Останнім часом величезний розвиток отримали так звані соціальні мережі («Однокласники», «В контакте», Facebook та ін.). Їх щодня відвідує величезна кількість користувачів. Отже, це дає значні можливості для рекламних компаній. Проте, не всі власники соціальних мереж дозволяють розміщення на їхніх сайтах прямої реклами. Однак, в таких мережах можливе створення груп користувачів, об'єднаних загальними професійними інтересами, цілями і в рамках цих груп проводяться ненав'язливо, як би ненавмисно, рекламні кампанії [4]. На рис. 3 наведено приклад сторінки Миколаївського державного аграрного університету на Facebook. Таким чином інформація про Миколаївський державний аграрний університет поширюється через соціальну мережу Facebook.

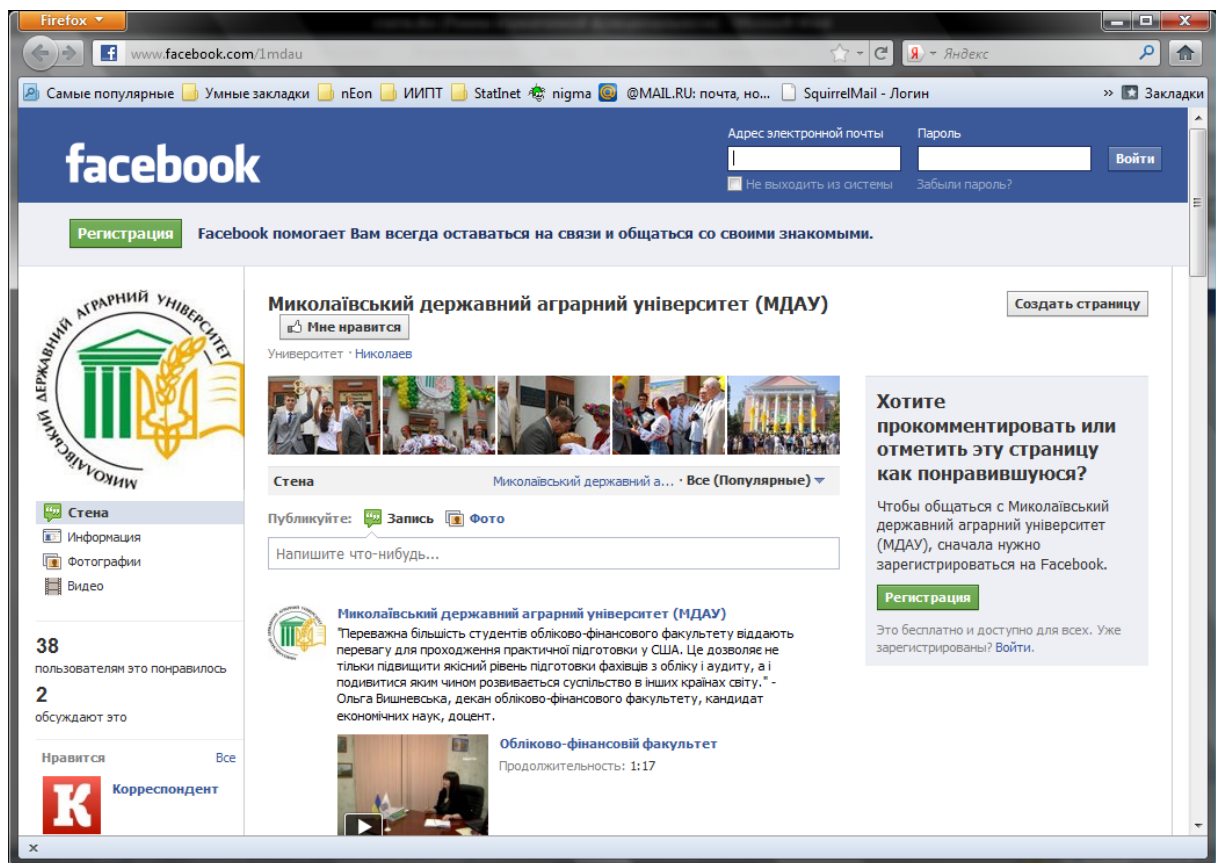

Рис. 3 Сторінка Миколаївського державного аграрного університету на Facebook

Також треба зазначити і такі види Інтернет-реклами, як спам і «спливаючі вікна». Спам – це масова розсилка рекламних оголошень без згоди одержувачів, що проводиться через електронну пошту. Спливаючі вікна з'являються при виконанні користувачем певних дій. Їх призначення в збільшенні кількості відвідувань сайту рекламодавця, часто без згоди на те користувачів. Використання спаму і спливаючих вікон в Інтернет-співтовариствах вважається за моветон (поведінка, манери та вчинки, не прийнятні в пристойній спільноті; невихованість щодо певних критеріїв).

Також, одним з найпопулярніших видів Інтернет-реклами в останні кілька років став соціальний маркетинг (SMO – Social media optimization). Він полягає у просуванні й розкручуванні сайту у форумах, блогах, спільнотах та тематичних майданчиках. Соціальний маркетинг приваблює не тільки масовістю аудиторії, але й дешевизною прямого контакту з потенційними клієнтами. Серед усіх видів Інтернет-реклами цей вид

реклами має максимальний рівень довіри, тому що учасники дискусій форумів, блогів сприймають повідомлення не як рекламу, а як корисну інформацію та цінний досвід [1].

Висновок. Таким чином, ринок Інтернет-реклами є насиченим і різноманітним. Існуюча велика кількості видів Інтернет-реклами дозволяє рекламодавцю вибрати для себе найбільш оптимальний і ефективний спосіб піднести потенційному покупцеві свій товар або послугу. А правильно організована рекламна компанія в Інтернеті дозволить корпоративному сайту привернути користувача, що зацікавився продукцією саме цієї компанії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Види інтернет-реклами [Електронний ресурс] / Uasol.com. — Режим доступу : <http://uasol.com/index.php?lang=eng&aid=1365>
2. Інтернет реклама [Електронний ресурс] / Lider. — Режим доступу : <http://www.seolider.net/ua/internet-advertising/>
3. Інтернет реклама [Електронний ресурс] / Рекламное агентство Метастудия. — Режим доступу : http://www.metastudio.com.ua/ua/uslugi/sozдание_i_reklama_veb-sajtov/internet-reklama
4. Інтернет реклама для початківців [Електронний ресурс] / Про Інтернет маркетинг. — Режим доступу : <http://emarketingblog.com.ua/internet-reklama/>
5. Найсвіжіші новини про Всеукраїнська рекламна коаліція [Електронний ресурс] / Watcher. — Режим доступу : <http://watcher.com.ua/tag/vseukrayinska-reklamna-koalitsiya/>
6. Реклама в Інтернеті. Інтернет-реклама [Електронний ресурс] / Фішка. — Режим доступу : <http://fishka-plus.com.ua/zavod-reklamy-fishka/reklama-v-interneti.html>

ПРОБЛЕМИ БЕЗПЕКИ БАНКІВСЬКИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ

І. Ю. Борисова, студентка

Науковий керівник: ст. викладач Лопушанська В. В.

Миколаївський державний аграрний університет

Статтю наведено визначення інформаційної безпеки, виявлено найнебезпечніші загрози та сформульовано практичні рекомендації щодо вирішення проблем, пов'язаних з безпекою банківських інформаційних систем.

Ключові слова: інформаційні технології, інформаційна безпека, банківська діяльність.

Актуальність проблеми. На сьогоднішній день невід'ємною частиною функціонування всіх банківських установ є використання інформаційних технологій, комп'ютерних мереж, в тому числі Internet, що створює ризики для банківської діяльності, пов'язані з інформаційною безпекою. Банківська діяльність завжди була мішенню для шахраїв. Для функціонування банківської системи необхідною умовою є створення безпечного відмовостійкого середовища для всіх напрямів діяльності банку. При комплексному підході методи протидії погрозам інтегруються, створюючи архітектуру безпеки систем. Незважаючи на це, не існує повністю безпечної системи захисту інформації. Завжди доводиться робити вибір між рівнем захисту і ефективністю роботи банківської інформаційної системи. Саме тому особливої актуальності набувають питання протидії незаконним проникненням, пов'язаним з використанням комп'ютерних мереж у банківській діяльності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми, пов'язані з використанням інформаційних технологій в банківській діяльності досліджували відомі вітчизняні та зарубіжні вчені: Арсф'єва О. В., Барановський О. І., Єрмошенко М. М., Клименко І. П., Зубок М. І., Козаченко І. П., Голубєв В. О., Никифоряк Д. Й., Костенко О. І. та інші [2].

Попри велику кількість досліджень сутності та причин виникнення витоку інформації, це питання набуває гостроти і залишається відкритим.

Виклад основного матеріалу. Безпека інформаційної системи – це захищеність інформації та інфраструктури, що її підтримує, від випадкових або навмисних дій природного чи штучного характеру, які можуть завдати неприйняттого збитку суб'єктам інформаційних відносин, зокрема власникам і користувачам інформації та інфраструктури, що її підтримує [1].

Під безпекою банківської інформаційної системи розуміють її здатність протистояти спробам заподіяти шкоди власникам і користувачам систем при різних впливах на неї.

Охорона банків організується відповідно до вимог законодавчих і нормативних актів, які регламентують порядок, організацію охорони та обладнання банківських установ. Основними документами, що стосуються інформаційної безпеки банківської діяльності є: Закон України «Про банки і банківську діяльність», Закон України "Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах", Інструкція з організації охорони установ банків України, затверджена Постановою Національного банку України (НБУ) № 548 від 25 грудня 1998 р. та наказом МВС України № 963 від 25 грудня 1998 р., Методичні рекомендації щодо впровадження системи управління інформаційною безпекою та методики оцінки ризиків відповідно до стандартів НБУ від 01.03.2011 р.

Метою впровадження охорони в установах банків є забезпечення захисту клієнтів, співробітників, відвідувачів, цінностей та майна банків від протиправних посягань у межах цих установ [2].

Система інформаційної безпеки повинна забезпечити безпечність та надійність функціонування бізнес-процесів та банківських продуктів. Впровадження та функціонування такої системи стосується всіх підрозділів банку і, у першу чергу, керівників підрозділів - власників бізнес-процесів чи банківських продуктів. Тому ці відповідальні особи

повинні брати участь у вирішенні питань, що належать до сфери їх відповідальності, під час упровадження та функціонування системи інформаційної безпеки [4].

Від забезпечення інформаційної безпеки значною мірою залежить ефективність бізнесу і конкурентоспроможність самого банку. Несанкціонований доступ до конфіденційної інформації про фінансову діяльність компанії може призвести не лише до великих і небажаних витрат, а і до повного банкрутства.

Успіх будь-якого комерційного банку торкається інтересів його конкурентів, досить часто вони здатні до будь-яких засобів для протидії вдалому супернику, для порушення стабільності його бізнесу. Саме тому питання безпеки інформаційної безпеки знаходяться на першому місці в комплексі діяльності банківської системи. Держава має забезпечити всі законодавчо-правові основи безпеки банків та прийняти міри щодо покарання шахраїв, які замахнулись на власність і активи банку.

Головна мета системи інформаційної безпеки – забезпечення стійкого функціонування банку, запобігання загрозам його безпеці, захист від несанкціонованого доступу до інформації, розголошення, втрата, витік, перекручення і знищення важливої інформації.

На сьогодні найбільш поширеними є три способи крадіжки конфіденційної інформації. По-перше, фізичний доступ до місць її зберігання та опрацювання, по-друге, використання резервних копій, по-третє, найбільш вірогідний спосіб витоку конфіденційної інформації – несанкціонований доступ працівниками банку.

Загрозою банківської системи можуть виступати потенційно можливі дії на систему, які можуть нанести збиток банку. Найбільш небезпечними загрозами інформаційної безпеки є:

- крадіжка обладнання;
- саботаж;
- шахрайство;

- викривлення інформації;
- збої в інформаційній системі;
- втрата інформації;
- порушення конфіденційності інформації.

Загрози інформаційної системи можуть бути реалізовані такими шляхами:

- підкуп осіб, що мають безпосередній доступ до конфіденційної інформації банківської установи;
- недбале поводження з інформацією, що обмежена в доступі;
- недотримання вимог збереження інформації, що встановлені в банківській установі.

Щоб протидіяти таким загрозам насамперед потрібно:

- визначитися в надійності працівників установи, що працюватимуть з інформацією з обмеженим доступом;
- організувати спеціальне діловодство з інформацією з обмеженим доступом;
- обмежити доступ працівників і сторонніх осіб до приміщень, у яких зберігається інформація з обмеженим доступом;
- впровадити заходи контролю працівників з носіями інформації з обмеженим доступом;
- впровадити надійну і ефективну систему зберігання носіїв інформації.

Таким чином, система захисту банківської інформації від несанкціонованого доступу повинна складатися як мінімум з трьох підсистем, кожна з яких забезпечує захист від свого виду загроз. Це підсистема захисту від фізичного доступу, підсистема забезпечення безпеки резервних копій і підсистема захисту від інсайдерів. Не варто

нехтувати жодною з цих загроз, так як кожна загроза може стати причиною розповсюдження конфіденційних даних.

Наслідком поширення недостовірної інформації, чи неправдивої інформації про банківську установу та здійсненням негативних інформаційних впливів на його керівництво може бути підрив ділового іміджу банківської установи, проблеми як з потенційними, так і з реальними клієнтами, конкурентами, контролюючими та правоохоронними органами.

Для того, щоб ліквідувати і вчасно перешкодити загрозам інформаційної безпеки, в банківській установі повинна бути створена система управління інформаційною безпекою, працівники повинні вміти оперативно реагувати на випадки поширення неправдивої інформації про банківську установу, а також банк має підтримувати маркетингову політику та поширювати рекламу та іншу інформацію про свою діяльність, яка б підвищувала імідж і сприяла б залученню клієнтів. Ще одним важливим напрямком є налагоджена співпраця з органами державної влади і місцевого самоврядування в межах чинного законодавства.

Щоб захистити інформацію від руйнування, в банківській установі слід забороняти використовувати несанкціоноване програмне забезпечення та використовувати спеціальні антивірусні програми, виконувати архівацію та резервування інформації.

Забезпечення інформаційної безпеки банку – це, перш за все, система заходів із забезпеченням необхідного рівня поінформованості керівників, всього персоналу банку та зовнішнього середовища. Ефективний захист усіх видів інформації від зовнішніх і внутрішніх загроз досягається організацією збору інформації про внутрішнє та зовнішнє середовище, дослідженням клієнтів, партнерів, конкурентів, інформаційним аудитом та інформаційним моніторингом в банку, аналітичною обробкою інформації, дотриманням відповідних режимів діяльності банку, виконанням усіма працівниками банку норм та правил роботи з інформацією, а також

своєчасним виявленням спроб можливих каналів витоку інформації та їх нейтралізації.

В наш час на ринку послуг існує чимало компаній, які займаються розробкою програмних продуктів, зокрема пов'язаних з захистом інформації банківських систем. Однією з таких компаній є компанія «НОКК», програмні продукти якої для захисту інформації успішно функціонують у більш ніж 100 банках України. Наведемо перелік деяких систем цієї компанії, які можна використовувати в роботі банківських інформаційних систем:

- система захисту інформації «Вега» - призначена для аутентифікації, контролю цілісності та криптографічного захисту інформації;
- програмний комплекс «Клієнт-банк» - призначений для створення автоматизованих систем захищеного електронного документообігу між банком та клієнтами з використанням комп'ютерних і комунікаційних мереж, в тому числі й мережі Інтернет;
- інтернет-сервіс «Клієнт-банк» дозволяє клієнту контролювати стан рахунків, оперативно отримувати банківські виписки як в режимі On-line, так і в режимі Off-line (з видачею баз даних клієнту);
- програмний комплекс SMS – призначений для автоматичного опрацювання запитів, що надійшли з мобільних телефонів клієнтів в вигляді SMS-повідомлень на e-mail адресу, та відправлення відповіді на мобільні телефони;
- телекомунікаційна програма «WinAstra» дає змогу здійснити з'єднання абонентів і обмін файлами між ними.

Висновки. На сьогодні на ринку послуг існує безліч продуктів, за допомогою яких будь-який банк може здійснювати надійну систему захисту інформації від несанкціонованого доступу. Для створення захисту банківських інформаційних систем треба використовувати комплексний

підхід, а саме: створення захищеного середовища для обробки інформації в системі, яке об'єднує різноманітні засоби для протидії будь-яким загрозам.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про інформацію» // Ст. 30 «Інформація з обмеженим доступом».
2. Зубок М. І. Безпека банківської діяльності: навч. посіб. / М. І. Зубок. — К. : КНЕУ, 2002. — 190 с.
3. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 17.01.2001 // Відомості Верховної Ради України. — 2001. — № 4.
4. Методичні рекомендації щодо впровадження системи управління інформаційною безпекою та методики оцінки ризиків відповідно до стандартів НБУ. / Лист №24-112/365 Департаменту інформатизації НБУ Банком України від 03.03.2011 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0365500-11>

УДК 658.89.009.7.001.573

ОПТИМІЗАЦІЯ РОЗРАХУНКОВИХ ВІДНОСИН СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ НА ПРИКЛАДІ СТОВ "ЖОВТНЕВЕ" БЕРЕЗНЕГУВАТСЬКОГО РАЙОНУ

А. В. Хоменко, студентка

Науковий керівник: ст. викладач Лопушанська В. В.

Миколаївський державний аграрний університет

Розкрито деякі напрями вдосконалення розрахункових відносин з покупцями із застосуванням методів групування та математичного моделювання на сільськогосподарських підприємствах.

Ключові слова: *АВС-аналіз, XYZ-аналіз, дебітори, витрати, управління дебіторською заборгованістю, дохід від реалізації продукції, економіко-математична модель.*

Актуальність проблеми. Сьогодні для сільськогосподарського підприємства важливо обрати контрагентів, які б забезпечували високий та стабільний дохід господарства, дотримувалися договірних зобов'язань та етики ведення бізнесу. Саме ефективна організація розрахунків

повинна активно сприяти зміцненню договірної дисципліни, підвищенню відповідальності підприємств за своєчасне здійснення платежів за всіма зобов'язаннями та прискоренню оборотності коштів.

Вирішення проблеми на мікрорівні визначає її розв'язання на рівні глобальних економічних проблем країни шляхом трансформації існуючої системи розрахунків відповідно до економічних відносин ринкового спрямування.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Проблеми, пов'язані з розрахунковими відносинами сільськогосподарських підприємств розглядають аналітики всього світу від часів виникнення таких господарств. Зокрема, одним з перших видатних науковців був В. Парето. До сучасних дослідників належать Бережна Л., Ситюк О., Гончаров И., Соколова Н., Шиков В. та багато інших.

Мета статті. Обґрунтування стратегій оптимізації розрахункових відносин між підприємством та його дебіторами.

Виклад основного матеріалу. Розрахунки з покупцями виникають внаслідок реалізації продукції і товарів, виконаних робіт і наданих послуг. Через те, що строк відвантаження продукції та надання послуг не співпадає з часом оплати за них, виникає дебіторська заборгованість. При управлінні дебіторською заборгованістю необхідно проводити облік замовлень, оформлення розрахунків і визначення характеру дебіторської заборгованості, проводити АВС-аналіз дебіторів, аналіз заборгованості за видами продукції, оцінку реальної вартості існуючої дебіторської заборгованості, зменшення безнадійної заборгованості на суму безнадійних боргів, контроль за співвідношенням дебіторської та кредиторської заборгованості, визначення конкретних обсягів знижок при достроковій оплаті, оцінка можливості факторингу [5].

Одним із напрямків покращення дисципліни розрахунків є аналіз покупців за строками реалізації продукції на основі АВС-XYZ аналізу [4].

Для досягнення ефективності та результативності даного аналізу необхідно проводити його якомога детальніше.

Для проведення оптимізації розрахунків оберемо одне з середніх за розміром господарств Березнегуватського району – СТОВ «Жовтневе», яке розташоване в с. Новоукраїнка. Оскільки 50% валового виробництва сільськогосподарської продукції господарства становить соняшник, вивільняти додаткові кошти на початковому етапі найдоцільніше саме за рахунок цієї культури.

ABC-аналіз заснований на правилі Парето – 20% товарів приносять компанії 80% прибутку [2]. XYZ-аналіз показує коливання значень за окремі періоди, тобто коефіцієнт варіації.

В якості початкових даних для проведення ABC та XYZ аналізу використано дані про реалізацію соняшника за 12 місяців у розрізі покупців, вибрані з Книги реалізації продукції рослинництва СТОВ «Жовтневе». Оскільки модель зорієнтована на оптимізацію розрахункових відносин з покупцями (а не оптимізацію структури продукції, що виготовляється), то вирахуємо частку насіння соняшнику, закуплену кожним дебітором. Тих покупців, частка яких у загальному обороті з наростаючим підсумком становить 80%, виділимо як клас А (приносять найбільший прибуток); наступні 15% - клас В; останні 5% - клас С (співпраця з класом С найменш вигідна підприємству) [2].

Дані коефіцієнтів варіації сортуємо у порядку зростання і розподіляємо на класи, де клас Х – усі значення, менші 15%, клас У – 15-85%, клас Z – важкопрогнозовані розрахунки, що мають коефіцієнт більший, ніж 85% (табл. 1) [3].

Згрупуємо результати ABC-XYZ аналізу (табл. 2) і отримаємо:

- група АХ: «Оптимус» має високу частку в товарообороті та значну частку стабільних закупок;
- група ВУ: ВАТ «Ранг» має середню частку товарообороту та середню ступінь стабільності закупівель;

- група AZ: ТОВ «Асті», «Локи МБК» та розрахунок з підприємствами, що здійснюється за готівку, мають високу частку в товарообігу, проте низький рівень закупівель за стабільністю.

Таблиця 1

Визначення результатів ABC та XYZ аналізу*

№	Напрямки реалізації	Частка в обороті	ABC група	Коефіцієнт відносної варіації	XYZ група
1	В рахунок зарплати	0,7	С	76,5	Z
2	В рахунок земельного паю	5,5	В	142,9	Z
3	Готівковий розрахунок	38,6	А	98,4	Z
4	ООО "Ранг"	5,3	В	34,0	Z
5	ТОВ "АСТИ"	11,9	А	0,0	X
6	Оптимус	19,1	А	12,1	У
7	Агропетроліум	1,9	В	0,0	X
8	"Локи МБК"	10,7	А	0,0	X
9	"Лігрис"	1,5	С	0,0	X
10	"Нібулон"	0,3	С	0,0	X
11	"Агротрейд"	1,8	В	0,0	X
12	Баштанський сирзавод	1,4	С	70,0	Z
13	Витрати на столову	0,7	С	58,0	Z
14	Інші	0,7	С	93,2	Z

*Розроблено автором з використанням інформації СТОВ «Жовтневе» Березнегуватського району

- група СУ: «Баштанський сирзавод», розрахунки зі столовою та в рахунок заробітної плати мають низьку частку в товарообігу та середню ступінь стабільності закупівель;
- група ВZ: «Агропетроліум», «Агротрейд» та розрахунки, що здійснюються в рахунок земельного паю, мають середню долю в товарообігу та низький ступінь стабільності закупівель;
- група CZ: «Нібулон», «Лігрис» та інші покупці знаходяться в самій ризиковій зоні, оскільки частка в товарообороті низька та покупки здійснюються одноразово. Саме ці покупці можуть бути виключеними при прийнятті рішень про обмеження числа дебіторів.

Для поглиблення аналізу та отримання конкретних даних управлінського обліку доцільно провести перерозподіл каналів реалізації продукції на основі економіко-математичної моделі оптимізації обсягів продажу

соняшнику з урахуванням каналів реалізації СТОВ «Жовтневе».

Таблиця 2

Об'єднані результати ABC та XYZ аналізу*

№	Покупці	Об'єднаний результат ABC та XYZ груп	Обсяг продажу грн	Част- ка в обігу %	Частка в обігу з наростаючим результатом, %
1	ТОВ "АСТИ"	AX	706851	11,9	11,9
2	"Локи МБК"		634078,6	10,7	22,6
3	"Оптимус"	AУ	1133413	19,1	41,7
4	Готівковий розрахунок	AZ	2292535	38,6	80,2
5	"Агропетроліум"	BX	110070,2	1,9	82,1
6	"Агротрейд"		105880,5	1,8	83,9
7	В рахунок земельного паю	BZ	326034,9	5,5	89,4
8	ООО "Ранг"		315173	5,3	94,7
9	"Лігіріс"	CX	91850	1,5	96,2
10	"Нібулон"		19349,4	0,3	96,5
11	В рахунок зарплати	CZ	43818,8	0,7	97,3
12	Баштанський сирзавод		83014,8	1,4	98,7
13	Витрати на столову		39534,5	0,7	99,3
14	Інші		39118	0,7	100,0

*Розроблено автором з використанням інформації СТОВ «Жовтневе» Березнегуватського району

Вибір контрагентів відбувається з урахуванням результатів ABC-XYZ аналізу та на основі власних міркувань аналітика, що виходять з фактичної оцінки зовнішньої та внутрішньої політики господарства за 3 роки. Кількість контрагентів, з якими ведемо розрахунки обмежимо 9 основними. Позначимо невідомі як x_i — обсяги реалізації соняшника в центнерах по кожному напрямку реалізації, i – номер напрямку реалізації (змінюється в межах від 1 до 9). Використаємо такий порядок нумерації змінних: x_1 – кількість реалізованої продукції контрагентам, що ведуть готівковий розрахунок; x_2 – кількість реалізованої продукції МБК «Локи»; x_3 – ТОВ «Агропетроліум»; x_4 – «Оптимус»; x_5 – ТОВ «Асті»; x_6 – «Днепр-2»; x_7 – ТОВ «Агроекспо»; x_8 – «Прометей»; x_9 – ТОВ «Лігіріс».

Функція мети F – грошова виручка від реалізації продукції

$$F = \sum_{i=1}^9 c_i x_i \rightarrow \max, \quad (1)$$

де c_i – ціна реалізації соняшнику по кожному з напрямків. Система обмежень моделі опишемо нерівностями:

1) загальна кількість реалізованої продукції

$$\sum_{i=1}^9 x_i \leq V; \quad (2)$$

(де V – загальний об'єм реалізації соняшнику);

2) максимальні об'єми реалізації продукції по деяким контрагентам

$$x_i \leq V \max_i, \quad i = \overline{1,9}, \quad (3)$$

(де $V \max_i$ – верхня межа об'ємів реалізації соняшнику по i -му контрагенту);

3) мінімальні об'єми реалізації соняшнику по деяким контрагентам

$$x_i \geq V \min_i, \quad i = \overline{1,9}, \quad (4)$$

(де $V \min_i$ – нижня межа об'ємів реалізації за i -м напрямком);

4) умова невід'ємності змінних

$$x_i \geq 0, \quad i = \overline{1,9} \quad (5)$$

Для розв'язання задачі використано додаток Solver.dll табличного процесора MS Excel. В результаті моделювання отримано оптимальний розподіл реалізації продукції за різними каналами (табл. 3), при цьому грошова виручка складе 4666,5 тис. грн, що на 563,4 тис. грн. більше виручки за минулий період.

Таблиця 3

Результати економіко-математичного моделювання оптимізації обсягів продажу соняшнику з урахуванням каналів реалізації у СТОВ "Жовтневе" Березнегуватського району*

Опис змінних	Об'єми реалізації соняшнику (ц) за каналами								
	Готівковий розрахунок	Лока МБК	Агропетро-лиум	Оптимус	Асти	"Днепр-2"	Агроекспо	"Прометей"	Літріс
Назва	x1	x2	x3	x4	x5	x6	x7	x8	x9
Значення	1540	3563	0	5500	1993	0	220	520	500

*Розроблено автором

Таким чином, ТОВ «Агропетроліум» та «Днепр-2» рекомендовано вилучити зі списку контрагентів. Найбільша частка виручки від реалізації насіння соняшнику може бути отримана від ТОВ «Оптимус». За рахунок оптимізації договірних відносин та регулювання цінової політики СТОВ «Жовтневе» від реалізації насіння соняшнику додатково вивільняється 563,4 тис. грн.

Висновки. Покращення розрахункових відносин між сільськогосподарськими підприємствами потребує делікатного та кваліфікованого втручання керівника та аналітика. Такий аналіз необхідно проводити за кожним видом продукції, що забезпечить підвищення рентабельності підприємства без додаткових капіталовкладень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бережна Л. В. Економіко-математичні методи та моделі в фінансах. / Л. В. Бережна, О. І. Ситюк. – К. : Кондор, 2009.
2. Гончаров И. ABC-анализ. / И. Гончаров. // Аналитика в торговле. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.tor.in.ua/abc.html>.
3. Гончаров И. Совмещение ABC- XYZ анализа. // Аналитика в торговле [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.tor.in.ua/abc-xyz.html>.
4. Шиков В. Управление запасами и заказами [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rakup.vl.ru>.

УДК 004.01.004.087

ВЛАСТИВОСТІ ЦИФРОВОГО ПІДПISУ

Б. С. Сотніченко, студент

Науковий керівник: асистент Рогачова С. А

Миколаївський державний аграрний університет

У статті проаналізовані процес використання електронного цифрового підпису та визначена мета запровадження і поширення підпису.

Ключові слова: електронний підпис, електронні звіти, цифрові технології.

Постановка проблеми. Використання платниками податків можливості подання податкової звітності мережею Інтернет зберігає час бухгалтера або приватного підприємця, який інколи вимірюється годинами. Замість стояння в черзі сучасний представник бізнесу має можливість надіслати податкову звітність до Центру обробки електронних звітів (ЦОЕЗ) Державної податкової адміністрації України за допомогою всесвітньої мережі всього за кілька хвилин, але для цього він повинен мати електронний цифровий підпис(ЕЦП). ЕЦП зараз є аналогом власноручного підпису.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Перспективи впровадження цифрового підпису в Україні відображені у працях зарубіжних і вітчизняних вчених, інформаційного аналізу, зокрема: Ю.В. Ведяшкін, Г.П. Гажієнка, В.Д. Кириченко, В.М. Горового, О.В. Сосніна.

Результати досліджень. Перша спроба використовувати цифровий підпис, отриманого на електронно-обчислювальних машинах, для встановлення прав і обов'язків була зроблена Державним Арбітражем СРСР в інструктивних вказівках від 29 червня 1979 р. № И-1-4 „Про використання як докази по арбітражних справах документів, підготовлених за допомогою електронно-обчислювальної техніки ” [1], в яких арбітражним судам дається роз'яснення по використанню документів, отриманих електронним способом. Даний документ досить довгий час використовувався при розгляді справ, пов'язаних зі здійсненням розрахунків за допомогою засобів автоматизації банківської діяльності.

Закон України «Про електронний цифровий підпис», в якому визначені поняття, сфери застосування і юридична чинність електронного цифрового підпису (ЕЦП), вступив у дію з січня 2004 року.

Розглянемо принцип роботи цифрового підпису на основі системи з відкритими ключами. Припустимо, що деякий абонент А повинен підписати яке-небудь повідомлення. Для цього він, за допомогою

спеціальної математичної функції, так званою хеш-функції, створює дайджест(зліпок) цього повідомлення і зашифровує його своїм секретним ключем Е. Властивості хеш-функції такі, що отриманий за допомогою її дайджест " жорстко" пов'язаний з повідомленням. Зашифрований дайджест " прикріплюється" до повідомлення, тепер він є цифровим підписом повідомлення.

Після цього будь-який користувач системи, отримавши підписане повідомлення, може перевірити підпис абонента А. Для цього йому необхідно створити свій варіант дайджеста отриманого повідомлення. Далі, розшифрувати прикріплений дайджест до повідомлення за допомогою відкритого ключа D користувача А, і порівняти свій варіант дайджеста з розшифрованим дайджестом. Якщо вони співпадають, підпис вважається вірним. Інакше повідомлення відкидається. Оскільки секретний ключ відомий тільки користувачеві А, то ясно, що підписати повідомлення міг тільки він.

У варіанті цього цифрового підпису будь-який користувач системи має можливість перевірити підпис під будь-яким документом. Інший варіант системи, коли відкрити (розшифрувати) повідомлення і перевірити цифровий підпис може тільки той абонент, якому воно адресоване. У таких системах повідомлення зашифровуються за допомогою сеансового ключа із застосуванням технології криптосистем з відкритими ключами.

ЕЦП може використовуватися юридичними й фізичними особами як аналог власноручного підпису для надання електронному документу юридичної чинності. Юридична чинність електронного документа, підписаного ЕЦП, еквівалентна юридичній чинності документа на паперовому носії, підписаного власноручним підписом особи та скріпленого печаткою.

ЕЦП володіє всіма основними функціями власноручного підпису:

- засвідчує те, що отриманий документ надійшов від імені, що підписало його;

- гарантує цілісність і захист від перекручування/виправлень підписаного документа;
- не дає можливості особі, що підписало документ,
- відмовитися від зобов'язань, що виникли в результаті підписання цього електронного документа.

ЕЦП за правовим статусом прирівнюється до власноручного підпису (печатки) у разі, якщо електронний цифровий підпис підтверджено з використанням посиленого сертифіката ключа за допомогою надійних засобів цифрового підпису, тобто засобів електронного цифрового підпису, що мають сертифікат відповідності або позитивний експертний висновок за результатами державної експертизи у сфері криптографічного захисту інформації.

З метою дотримання вимог чинного законодавства, впровадження, налагодження та застосування безпаперових технологій подання податкової звітності в електронній формі, ДПА України укладено договори про співпрацю з акредитованими центрами сертифікації ключів, а саме: ЗАТ ІВК", ТОВ "Український сертифікаційний центр", ТОВ "Арт-Мастер", ДП "Українські спеціальні системи", ТОВ "НВФ "Українські національні інформаційні системи", Державним центром зайнятості України (для подання звітності в режимі online).

Переваги ЕЦП представлено на рис. 1.

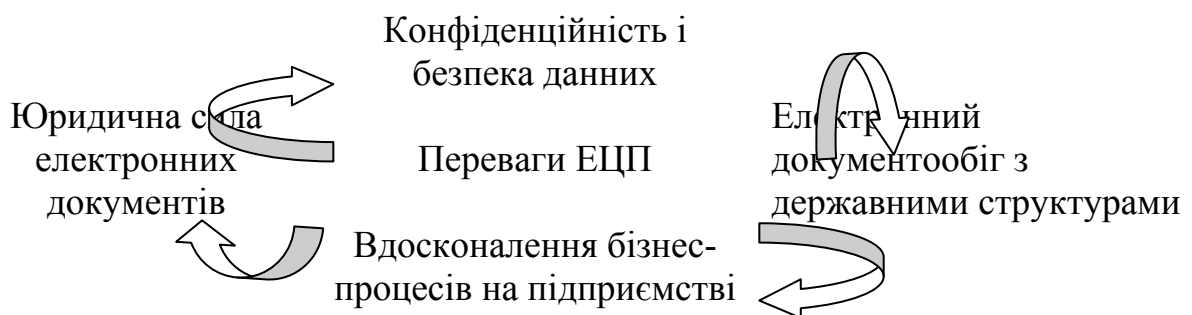

Рис 1. Переваги ЕЦП

Закони України прирівнюють за юридичною силою електронні документи, що підписані ЕЦП, і документи з власноручним підписом або

печаткою, а також створюють правову основу для застосування ЕЦП і здійснення юридично значимих дій шляхом електронного документообігу.

Використовуючи ЕЦП, отримуємо додаткові можливості шифрування документів. Завдяки надійним криптографічним алгоритмам забезпечується конфіденційність інформації, яка передбачає неможливість доступу до неї будь-якої особи, що не володіє секретним ключем. Безпека використання ЕЦП гарантується тим, що ПЗ "БЕСТ ЗВІТ ПЛЮС", яке використовується для роботи з ЕЦП, пройшло експертизу в Державній службі спеціального зв'язку та захисту інформації України.

Існує можливість використовувати одні й ті ж засоби ЕЦП при обміні даними з усіма міністерствами, відомствами, при подачі звітності в будь-які контролюючі органи на території України.

Ведення ЕЦП на підприємствах значно скорочує об'єми паперової бухгалтерської документації, економить час співробітників і витрати підприємств, пов'язані з укладенням договорів, оформленням платіжних документів та їх пересиланням контрагентів.

Висновки. Використання електронного підпису здійснює перехід до зручнішого, швидшого і економнішого безпаперового документообігу, де кожний електронний документ має юридичну силу, загально обліку і збереження документів, їх аутентифікації та цілісності, конфіденційності і неспростовності. Надає загальний криптографічний захист інформації під час їх передачі відкритими каналами. Повністю мінімізує фінансові ризики за рахунок підвищення конфіденційності інформаційного обміну документами. Здійснює економію ресурсів за рахунок використання оперативного електронного архіву. Надає можливість швидкого пошуку і перегляду електронних документів, а також визначення їх юридичної сили за допомогою ЕЦП. Значно скорочує процедуру підписання договорів, оформлення і подачі податкової і фінансової звітності. Швидко і надійно здійснює обмін електронними документами з партнерами, контрагентами незалежно від віддаленості адресата.

ЛІТЕРАТУРА

1. Олейник В.С. Smart – карты и электронные платежи в Интернет / Олейник В. С. // Банки и Финансы. – 1997. – № 8 (28). – С.71-80.
2. Diffie W New directions in cryptography / W. K Diffie, M. E.Hellman // IEEE Trans. on Info. Theory. – 1976. – № 22. – pp. 644-654.
3. Rivest R. A Method for Obtaining Digital Signatures and Public Key Cryptosystems / A.Shamir, L. Adleman, R. Rivest // Commun. of the Assoc. of Comp. Math. – 2011. –№ 21. – pp. 120 – 126.
4. Gamal T. El A Public – Key Cryptosystem and a Signature Scheme Based on Discrete Logarithms / T. El Gamal // IEEE Trans. on Info. Theory. – 2010. –№ 31. – pp. 469-472.

УДК 657:004.45

ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ БУХГАЛТЕРСЬКИХ ПРОГРАМ

О. С. Дяченко

Науковий керівник : асистент Рогачова С. А.

Миколаївський державний аграрний університет

В статті розглянуто особливості комп'ютеризації бухгалтерського обліку в сучасних умовах господарювання, а також висвітлено особливості вибору бухгалтерського програмного забезпечення. Розглянуто питання удосконалення ведення бухгалтерського обліку завдяки використанню сучасних технологій.

Ключові слова: бюджетна сфера, бухгалтерський облік, комп'ютеризація.

Постановка проблеми. Проблеми підвищення прибутковості підприємства, ефективності роботи персоналу, створення оптимальної структури управління хвилюють будь-якого керівника. Йому доводиться приймати рішення в умовах невизначеності і ризику, що змушує його постійно тримати під контролем різні аспекти фінансово - господарської діяльності. Ця діяльність відображена у великій кількості документів, що містять різномірну інформацію. Грамотно оброблена і систематизована, вона є певною мірою гарантією ефективного управління виробництвом. Впровадження бухгалтерських пакетів і аналітичних програм дозволяє автоматизувати не тільки бухгалтерський облік, а й навести порядок у

складському обліку, в постачанні та реалізації продукції, товарів, відстежувати договори, швидше розраховувати заробітну плату, своєчасно здавати звітність.

Аналіз досліджень і публікацій. Вивченням теоретичних та методологічних аспектів розвитку та впровадження комп'ютерних інформаційних систем на підприємствах займалися такі вчені як: Ю.А Кузьмінський [1], М.Г Чумаченко С.В. Івахненко, Г. Г Кірейцев.

Постановка завдання. Метою статті є показати необхідність використання комп'ютерних технологій, сучасних бухгалтерських програм для зручного вирішення бухгалтерських завдань.

Виклад основного матеріалу. В наш час без комп'ютерної техніки та програмного забезпечення не може діяти навіть найменше підприємство. Зайняти лідируюче положення на ринку, підвищити ефективність роботи персоналу, створити оптимальну структуру управління – найважливіші завдання керівника підприємства.

У бухгалтерській діяльності це особливо важливо, що обумовлює необхідність застосування пакетів програм для бухгалтерського обліку, впровадження яких підвищує оперативність обробки даних.

Проблема оцінки можливостей та впровадження інформаційних систем бухгалтерського обліку на сьогодні залишається досить актуальною, оскільки з їх впровадженням праця стає більш творчою, спрямованою на організацію та вдосконалення обліку.

Призначення бухгалтерської програми - максимально полегшити працю бухгалтера, позбавивши його від одноманітної роботи і звести ймовірність помилок до мінімуму.

Крім того, програма повинна вести оперативний облік і видавати звітність. План рахунків, первинні документи і бланки звітності повинні відповідати вимогам законодавства. До того ж програма повинна бути зручна, проста в обігу і легко налаштовуватися на особливості обліку на будь-якому підприємстві. Робота бухгалтерії будь-якої фірми зводиться не

тільки і не стільки до зберігання даних про майно і зобов'язання підприємства, але і в головну чергу до формування на підставі цих даних бухгалтерських звітів різного рівня складності.

Всі сучасні бухгалтерські програми засновані на створенні документообігу підприємства. Процес роботи з бухгалтерською програмою зображено на (рис 1.)

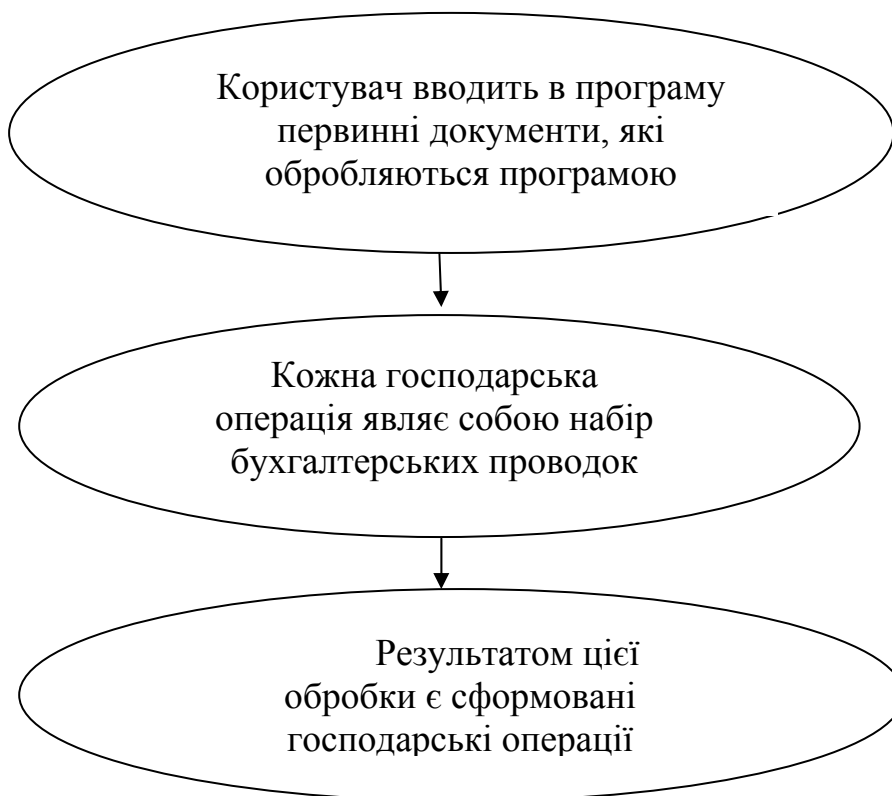

Рис 1. Процес роботи з бухгалтерською програмою.

Таким чином, головна мета автоматизації бухгалтерських завдань - забезпечення автоматичного формування господарських операцій, а також забезпечення зручного зберігання та аналізу бухгалтерської інформації.

Найбільш відомі бухгалтерські програми: «1С: Підприємство», «Парус», «Акцент».

1С офіційно підтримує програмне забезпечення в таких країнах: Росія (країна виробник), Білорусія, Болгарія, Казахстан, Киргизстана, Латвія, Литва, Молдавія, Узбекистан, Естонія. Програмні продукти «1С» є одними з самих розповсюджених й використаних також і на підприємствах України. Фірма «1С» випускає тиражні прикладні рішення, призначені для

автоматизації типових задач обліку та управління в комерційних підприємствах та бюджетних установах [3, с.4].

«1С:Бухгалтерія 8» — універсальна програма масового призначення для автоматизації бухгалтерського та податкового обліку. Це готове рішення для ведення обліку в організаціях, які здійснюють будь-які види комерційної діяльності: оптову й роздрібну торгівлю, комісійну торгівлю (в тому числі субкомісію), надання послуг, виробництво і т. ін. «1С:Бухгалтерія 8» уявляє собою сукупність платформи «1С:Підприємство 8» і конфігурації «Бухгалтерія підприємства». В «1С:Бухгалтерії 8» закладена можливість сумісного використання з прикладними рішеннями «Управління торгівлею» і «Зарплата й Управління Персоналом», також створеними на платформі «1С:Підприємство 8». Система програм «1С:Підприємство 8» включає у себе платформу і прикладні рішення, розроблені на її основі, для автоматизації діяльності організацій та приватних осіб. Сама платформа не є програмним продуктом для використання кінцевими користувачами, які звичайно працюють з одним із багатьох прикладних рішень (конфігурацій), розроблених на даній платформі. Такий підхід дозволяє автоматизувати різні види діяльності, використовуючи єдину технологічну платформу. При значних змінах, версія 8 зберегла ідеологічну спадковість з попередніми версіями [3, с.5].

«1С:Бухгалтерія 8» дозволяє вести бухгалтерський і податковий облік господарської діяльності декількох організацій. Облік по кожній організації можна вести в окремій інформаційній базі. У той же час конфігурація надає можливість використовувати загальну інформаційну базу для ведення обліку декількох установ — юридичних осіб. Можна використовувати загальні списки товарів, контрагентів (ділових партнерів), працівників, складів (місць зберігання) і т. д., а обов'язкову звітність формувати роздільно [3, с.7].

Програмні продукти «Парус» (ПП «Парус») призначені для автоматизації діяльності комерційних підприємств та бюджетних установ

різного рівня. Всі ПП «Парус» мають широкі функціональні можливості, цілий комплекс різних словників і налаштувань. Це дозволяє налаштувати систему під вимоги складного обліку, і в той же час зробити щоденну роботу користувача простою і зручною. Користувачі системи – це бухгалтер та головні бухгалтера, фахівці фінансово - економічних відділів, менеджери зі збуту, маркетологи, співробітники відділів кадрів. Переваги системи: простота освоєння, широкі функціональні можливості, висока надійність функціонування, типові налаштування на різні типи підприємств, скорочення витрат на автоматизацію шляхом вибору оптимальної комплектації з можливістю її подальшого нарощування, можливість аналізу облікових даних та інформації в базі даних. Корпорація ПАРУС автоматизувала більш 90% всіх бюджетних установ України. Дана програма дає широкі можливості для ефективної злагодженої роботи бюджетних

Парус - є системою, яка забезпечує спільну роботу великої кількості користувачів в обчислювальній мережі. Кожний користувач може скористатися будь-якою інформацією, до якої він має право доступу для виконання своїх службових обов'язків незалежно від того де, коли і ким дана інформація була внесена в мережу. Це забезпечується зберіганням всієї внесеної користувачами інформації в єдиній базі даних, яка розташовується на спеціально виділеному сервері. Система Парус-Бюджет побудована за технологією «файл-сервер», при якій база даних зберігається на сервері, а обробка інформації здійснюється на робочій станції. Ще однією перевагою програми є побудова по принципу інтеграції з широко використовуваними, стандартними програмними продуктами, наприклад, Microsoft Excel. Подібна практика є ефективною з багатьох причин, серед яких такі: багатофункціональність і постійний розвиток подібних програмних продуктів значно розширюють можливості системи Парус, відсутність проблем при передачі підготовлених матеріалів у електронному вигляді, продукти Microsoft Office є стандартами обробки

текстової і електронної інформації, отже, інтеграція Паруса обумовлена дозволяє працювати в стандартних програмах і при цьому широко використовувати спеціальні можливості програми.

Програма «Акцент» - універсальна програма для автоматизації бухгалтерського, оперативного і складського обліку нового покоління. Програма повністю забезпечує потреби як невеликих, так і великих підприємств, володіючи відмінними можливостями для адаптації під різні бізнес процеси. Легко масштабується від настільної системи до системи обліку на великому підприємстві і не залежить від форми власності та виду діяльності підприємства. У програмі використовується план рахунків і шаблони господарських операцій, що містять типові настройки аналітичного, валютного та кількісного обліку для всіх розділів бухгалтерського обліку. До складу рішення включені різноманітні довідники, документи, стандартні звіти, що дозволяють отримувати дані бухгалтерського обліку в різних розрізах по будь-яких рахунках та об'єктах аналітики.

Ефективність роботи бухгалтера на підприємстві суттєво підвищується завдяки засобам інформатизації та автоматизації документообігу, які дозволяють оперативно накопичувати відповідні бази даних про наслідки господарської діяльності та використовувати їх для формування редагування і друку вихідних документів, квартальних, піврічних і річних звітів, а також надавати інформаційні послуги відповідним організаціям, ланкам управління щодо ефективності роботи. Саме тому на сьогоднішній день дуже важливо при розробці інформаційних систем мінімізувати вплив розглянутих негативних факторів, що дозволить розвивати і вдосконалювати сучасні комп'ютерні системи бухгалтерського обліку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кузьмінський Ю. А. Автоматизація оперативного обліку та контролю міжнародних економічних операцій: монографія / Ю. А. Кузьмінський. – К. : КНЕУ, 2001. – 268 с.

2. Марченко Д. М. Автоматизація бухгалтерського обліку як джерело зростання його ефективності [Текст] / Д. М. Марченко // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – №6 (96). – С. 248-253

3. Войтюшенко Н. М. Автоматизація основних операцій обліку у пакеті «1С:Підприємство» v.8. Методичні вказівки і завдання для виконання лабораторних, індивідуальних і самостійних робіт студентами / Н. М. Войтюшенко., О.В. Цибулько. – Донецьк : ДонНУЕТ, 2009. – 87с.

УДК 336.71:004.4

**АБС SCROOGE ВІД «LIME SYSTEMS» ЯК НАЙБІЛЬШ
ЕФЕКТИВНА АВТОМАТИЗОВАНА СИСТЕМА БАНКІВСЬКОГО
БІЗНЕСУ**

А. Ю. Наумова, студентка

Науковий керівник: асистент Рогачова О.А.,

Миколаївський державний аграрний університет

Розглянуто сутність, особливості та переваги АБС SCROOGE перед іншими видами програмного забезпечення автоматизації роботи банківської системи. Досліджено функціональне значення основних компонентів АБС SCROOGE.

Ключові слова: інформаційні технології, автоматизована банківська система, програмне забезпечення.

Постановка проблеми. На період сьогодення важко уявити собі, що якась певна галузь народного господарства ще лишається неавтоматизованою. Нові технології вже досить активно допомагають і банкам змінити взаємовідносини з клієнтами та знайти нові засоби для отримання прибутку. Банківські комп'ютерні системи досить швидко розвиваються, в порівнянні з іншими галузями прикладного мережевого програмного забезпечення. Потрібно відзначити, що банківська автоматизована система є "ласим шматочком" для будь-якого виробника

комп'ютерів та програмного забезпечення. Тому майже всі великі компанії розробники комп'ютерної техніки пропонують на цьому ринку системи на базі своїх платформ. Сьогодні найпопулярнішим виробником програм автоматизації банківської діяльності на українському ринку є компанія «Lime Systems» та її продукт АБС SCROOGE.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Фундаментальним питанням методології, розроблення, провадження й організації роботи АБС SCROOGE присвятили свої праці багато вітчизняних програмістів, зокрема: Гладков С.А., Нестеров О.Ю. [1], Набоков В. І., Ягудин В.В., Ревякіна І.В. [3] та багато інших.

Постановка завдання полягає у розкритті сутності, особливостей та переваг АБС SCROOGE перед іншими видами програмного забезпечення автоматизації роботи банківської системи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Компанія «Lime Systems» (Україна, Донецьк) працює на ринку інформаційних технологій понад 17 років. Спеціалізація компанії - розробка, інсталяція та супровід систем комплексної автоматизації банківської діяльності, аналітичних фінансових систем, засобів телекомунікацій і спеціалізованих рішень автоматизації. Програмні продукти та рішення "Lime Systems" використовуються більш ніж 40 банками по всій Україні. Серед клієнтів компанії такі банківські установи як ERSTE банк, Універсалбанк, Донгорбанк, Укргазбанк, Кредитпромбанк, Родовід банк, Індустріалбанк, Мегабанк та інші [1].

Основною ідеєю запропонованої АБС є ідея делегування повноважень. Фактично, для реалізації віддаленого робочого місця банк передає відділенню частина рахунків на обслуговування. Сам по собі факт передачі рахунків на обслуговування накладає перелік суто адміністративних обмежень на можливості виконання операцій за цими рахунками в банку. З іншого боку відділення, оснащене абсолютно тим же програмним комплексом, що і банк і відрізняється від банку тільки

загальносистемними надстройками, при прийомі рахунків на обслуговування виконує ряд функцій, не властивих банку.

Для обслуговування тільки частини делегованих (або переданих) з банку рахунків в такому відділенні реєструються так звані субкоррахунки або рахунки підміни, які використовуються фактично як коррахунки в банку при виконанні зовнішніх платежів.

Сам процес передачі рахунку на обслуговування у відділення досить простий і складається з трьох етапів. На першому етапі відділення реєструє та приймає рахунок (проведенням в кореспонденції з відповідним субкоррахунки) стартового залишку станом рахунку в банку на дату передачі. На другому етапі - приймає рух по рахунку, що приймається, починаючи від дати передачі. На третьому етапі - переводить рахунок в нормальний режим функціонування. На момент закінчення прийому рахунку відділенням на обслуговування стан цього рахунку синхронно з банком починаючи від дати передачі рахунку на обслуговування [2].

У другому кварталі 2011 року провідний український розробник ПЗ для фінансового ринку компанія «Lime Systems» представила нову версію свого ключового продукту - автоматизованої банківської системи (АБС) SCROOGE (версія 2.8). Нова версія АБС SCROOGE 2.8, крім подальшого розвитку і нарощування функціонала, дозволяє також реалізувати деякі принципово нові можливості. Крім цього, було розроблено ряд спеціальних програм, зокрема - для побудови та аналізу обов'язкової звітності НБУ, а також для високорівневої автоматизації процесів виконання періодичних регламентних завдань, що знизить операційні ризики при їх виконанні.

Серед досить важливих нововведень АБС SCROOGE (версія 2.8) слід також відзначити:

- внутрішня система повідомлень, яка дозволяє відправляти оповіщення на робочі станції співробітників та/або на їх поштові скрині;

- доопрацювання алгоритмів перерахунків грошових потоків при договірному обслуговуванні клієнтів, що враховують практично всі можливі ситуації, включаючи ручні коригування, і особливості нового податкового кодексу (ведення двох рахунків дисконтів/премій);
- реалізацію нових програм по роботі з СЕП і ФАТФ, включаючи останні зміни форматів файлів, згідно постанови НБУ N189;
- функціонал дилінгу (форексних операцій) розширено операціями депо і cash, добавлена інтеграція з Укрділом і Reuters;
- розширено функціонал проведення регламентних операцій, що дозволяє виконувати регламентні операції по закриттю / відкриттю дня в автоматичному режимі;
- реалізацію можливості використання шифрованих каналів за допомогою протоколу https.

Спочатку АБС SCROOGE була розроблена спеціально для автоматизації великого банківського бізнесу. Дана система дозволяє здійснювати автоматичну побудову статистичної звітності, надаючи достовірну та оперативну аналітику для топ-менеджменту банків.

Сама АБС легко адаптується до різних змін і нововведень, наприклад, у сфері фінансового або податкового законодавства. Це надає можливість суттєво розширити функціональність системи без необхідності кардинальних програмних змін. Важливим перевагу АБС SCROOGE є вирішення задачі найбільш ефективної взаємодії провідних зарубіжних систем автоматизації банківської діяльності до законодавства України [1].

АБС SCROOGE в основному збудована з декількох головних її систем.

Система «Цінні Папери» повністю базується на договірній системі SCROOGE, використовуючи її ідеологію і архітектуру. Весь внутрішній облік здійснюється механізмами, наданими договірної системою SCROOGE використовуючи шаблони договорів, дозволяючи тим самим,

гнучко проводити необхідні настройки внутрішнього обліку операцій з цінними паперами.

Система SCROOGE SWIFT призначена для проведення всього комплексу операцій з валютними переказами. Забезпечує автоматизацію повної бізнес-ланцюжка: формування заявок (клієнтських, філіальських, банківських); контроль заявок; бухгалтерську обробку вихідних і вхідних Свіфт-повідомлень; роботу з довідником BIC-кодів і банків-кореспондентів; вивантаження і завантаження SWIFT-повідомлень в систему.

Система валютних торгів SCROOGE Dealing призначена для проведення всього комплексу біржових операцій з безготівковою валютою. Забезпечує автоматизацію повного бізнес-ланцюжка: формування заявок; проведення торгових сесій; формування нетто-позицій для зовнішніх торгів; робота з тікетами; формування звітів, проведення розрахунків по заявкам; можливість обміну інформацією з системами УкрДім, Reuters, Reuters Sputnik.

Система валютного контролю призначена для формування списку контрагентів та контрактів; відбору документів на контроль; налаштування імпорту/експорту даних; реалізації погашення і розподілу; формування відповідних друкованих форм і звітів внутрішніх, НБУ та податкової інспекції.

Система комунальних платежів «Cash & Billing» (C & Bill) призначена для автоматизації прийому платежів населення на адресу юридичних осіб без відкриття рахунку, неторгових операцій з готівковою іноземною валютою, а також операцій купівлі / продажу банківських металів.

Комплекс «Внутрішня бухгалтерія» призначений для автоматизації ведення кадрового обліку, обліку ЗП, обліку основних засобів (фінансовий і податковий облік), обліку дебіторської заборгованості, обліку ПММ,

складського обліку, обліку відряджень, обліку довіреностей та формування необхідної звітності по кожному з модулів комплексу.

Програма SCROOGE Online призначена для роботи в on-line режимі з Системою термінових переказів НБУ (ССП НБУ). Програма є клієнтською частиною ССП і здійснює прийом/передачу по протоколу TCP/IP всіх типів пакетів, що використовуються в даний час.

Банківський Розрахунковий Центр (БРЦ SCROOGE) - універсальна система, призначена для обслуговування різних моделей кореспондентського рахунку в банках з розгалуженою філіальною структурою і функціонує в головному банку.

Продукт Консолідована База Даних (КБД) призначений, в першу чергу, для консолідації даних АБС філій багато філіального банку. При цьому архітектура продукту дозволяє використовувати його як окрему базу даних для побудови аналітичної звітності [3].

АБС SCROOGE від компанії «Lime Systems» визнана кращою в номінації «Комплекс статистичної звітності» Всеукраїнського конкурсу «Професійна премія в сфері банківських технологій, обладнання та послуг-2010».

У 2011 році увазі журі конкурсу була представлена нова версія автоматизованої банківської системи АБС SCROOGE, виведена на ринок банківського ПЗ в другому кварталі зазначеного року.

Слід зазначити, що оновлена АБС SCROOGE була розроблена для автоматизації великого банківського бізнесу. Система дозволяє здійснювати автоматичне побудова статистичної звітності, надаючи наочну, оперативну та достовірну аналітику для керівництва банків, вона легко адаптується до різних змін і нововведенням в сфері фінансового або податкового законодавства [1].

Висновки. АБС SCROOGE – це система, яка орієнтована на підтримку довільного плану рахунків та є відкритою, гнучкою, універсальною і ефективною системою сучасного банку. Вона легко

адаптується до різних змін і нововведень НБУ. Варто звернути увагу, що в номінації, присудженій компанії Lime Systems, окремим найсуттєвішим пунктом відзначений успіх компанії в сфері впровадження автоматизованих банківських систем. Цей акцент зроблений не випадково, оскільки ключовим принципом стратегії розвитку компанії Lime Systems є надання банкам повного вертикально інтегрованого циклу послуг по комплексній автоматизації діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. АБС SCROOGE : Основные подсистемы и приложения АБС SCROOGE - базовая поставка [Электронный ресурс] / Комплексная автоматизация банковской деятельности АБС SCROOGE. – Электрон. дан – Д.: Компания «Lime Systems», 2012. – Режим доступа: <http://www.lime-systems.com/>, свободный. – Загл. с экрана.
2. АБС SCROOGE: Автономная АБС «Scrooge» [Электронный ресурс] / Комплексная автоматизация банковской деятельности АБС SCROOGE. – Электрон. дан. – Д.: Компания «Lime Systems», 2012. – Режим доступа: <http://www.lime-systems.com/>, свободный. – Загл. с экрана.
3. Обновленная АБС SCROOGE от «Lime Systems» - еще более эффективная автоматизация банковского бизнеса [Электронный ресурс] / Финансы и бизнес. – Электрон. дан. – К. : М – Украина, 2012. – Режим доступа : <http://pr.meta.ua/>, свободный. – Загл. с экрана.

УДК 316.454.52

**ОСОБЛИВОСТІ РЕГУЛЮВАННЯ ЦІН У РОЗВИНУТИХ
КРАЇНАХ СВІТУ**

П.Ю. Солдатюк, студентка

Науковий керівник: к.е.н., доцент Золотих І.Б.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті розглянуто сутність та ефективність регулювання цін.

Обґрунтовано необхідність комплексного підходу до цього питання.

Ключові слова: ціна, ринок, вплив держави.

Актуальність проблеми. Ціна – важливий інструмент регулювання економіки. З допомогою цін виробництво підпорядковується суспільним потребам, стимулюється виробництво і збут продукції, підвищення якості, конкурентоспроможності товарів тощо.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемам дослідження процесів регулювання цін присвячено праці численних вчених-економістів, таких як Литвиненко Я.В., Салімжанов.І. К., Шкварчук Л.О. та інших. Ними запропоновано основні види регулювання цін, та умови їх застосування а також основні проблеми, які виникають в наслідок цього.

Виклад основного матеріалу. Одним із найважливіших завдань держави є забезпечення такого співвідношення монополії і конкуренції, яке не призводить до руйнівних наслідків в економіці. Більшість країн з економікою змішаного типу як загальну тактику використовують певні правила ціноутворення. Вони оформляються у вигляді законодавчих актів, регламентуючих порядок і методологію формування цін.

Методологічний аспект ціноутворення в розвинутих країнах полягає у виробленні державними органами загальних принципів, методів і нормативів встановлення цін. Крім прийнятих рішень зі стратегічних і

тактичних питань державні органи беруть на себе функцію введення конкретних цін на товари і послуги, що мають для національної економіки вирішальне значення. Поряд з прямим встановленням і регулюванням цін державні органи здійснюють і контроль за ними. Сфера ціноутворення, що контролюється державою, складає від 10 до 30 % загального обсягу виготовленої продукції.

Наприклад, у США. Американська адміністрація, обмежуючи державне фінансування і пряме регулювання цін в окремих товарних групах, надає перевагу активному використанню ринкових важелів і методів непрямого регулювання, що сприяють загальному оздоровленню економічного стану в країні. В цілому такий підхід справив останніми роками стабілізуючий вплив на розвиток інфляційних процесів. Основні напрями непрямого регулювання цін у США наступні:

- деструктивна кредитно-грошова політика,
- регулювання облікової ставки федеральних резервних банків;
- федеральні закупки товарів і послуг;
- податкова політика.

Ці напрями державної макроекономічної політики справляють вплив на зміну співвідношення попиту і пропозиції на внутрішньому ринку США і таким чином визначають базові пропорції обміну і рівня цін.

Пряме державне регулювання цін нині використовується лише у високо монополізованих галузях, що підпадають під юрисдикцію антитрестовського регулювання. Всього в США державою регулюється від 5 до 10% цін.

Що стосується державного регулювання цін на продукцію аграрного комплексу, то в межах федеральних сільськогосподарських програм фермери, які займаються вирощуванням зернових, отримують від міністерства сільського господарства США позики на фінансування виробництва. Зібраний урожай вони можуть продавати за ринковими цінами і розраховуватися за ці позики часткою виручки. Якщо ринкові

ціни опускаються нижче рівня контрольних цін, встановлених конгресом, фермер може здати урожай державі за контрольними цінами, розраховуючись за позики і отримуючи виручку.

Таким же чином регулюються ціни і в молочній промисловості. Конгрес визначає «справедливий» рівень контрольних цін на молоко, масло, сир.

Сільськогосподарський закон, прийнятий у США в 1985 році, вніс зміни в американську аграрну політику. Відповідно до цього закону були суттєво знижені заставні ставки, що надаються фермерам. В цілому контроль за цінами здійснюють антитрестовські управління міністерства юстиції і Федеральна торговельна комісія.

У Франції. Незважаючи на дію принципу вільного встановлення цін, в умовах ринкового господарства роль держави полягає у прямому регулюванні цін на сільськогосподарську продукцію, газ, електроенергію, транспортні послуги або у здійсненні контролю за цінами в умовах конкуренції.

Державний сектор в економіці Франції має невелику частку в ВВП і включає галузі-монополісти (наприклад, транспорт), а також деякі галузі, що працюють у режимі ринкової конкуренції (наприклад, Національний і комерційні банки). В першому випадку держава встановлює всі економічні параметри діяльності галузей-монополістів, у тому числі обсяг інвестицій, оплату праці і ціни на готову продукцію, в другому – здійснює мінімальний вплив на економічні параметри господарської діяльності цих галузей, стимулюючи їх до конкуренції з приватним сектором. Така специфіка економіки Франції визначила співвідношення між регульованими і вільними цінами на товари і послуги: близько 20 % цін регулюється державою, а 80 % перебувають у режимі вільного ринкового ціноутворення.

З 1965 по 1972 рр. державне регулювання цін здійснювалося через так звані контракти стабільності, програмні контракти і контракти проти

збільшення цін. У відповідності з контрактами стабільності держава укладала з підприємствами угоди, за якими вони мали право збільшувати ціни на одні товари, одночасно понижуючи ціни на інші. Основна мета такого механізму державного регулювання цін – підтримання стабільності загального рівня цін.

Програмні контракти були спрямовані на те, щоб сприяти еволюції цін, які відповідали б умовам міжнародної конкуренції. Згідно з програмними контрактами підприємства надавали державі інформацію про свої виробничі, інвестиційні програми, фінансове становище, зайнятість, перспективи виходу на зовнішні ринки, а також детальну інформацію, пов'язану з формуванням цін, в тому числі з аналізу ринку і конкуренції, продуктивності праці, методів фінансового управління і т. ін.

Підчас прийняття підприємствами таких контрактів уряд брав на себе зобов'язання не вживати заходів, що призводять до зростання витрат виробництва.

У травні 1973 року уряд оголосив про лібералізацію цін на промислову продукцію. Разом з тим було прийняте рішення про цінову конкуренцію в промисловості, яким заборонялося створення всіляких союзів виробників, імпортерів, оптових і роздрібних торговців. Одночасно заборонялось укладання будь-яких угод про «мінімальні ціни» чи про «рекомендовані ціни» на промислову продукцію, товари народного споживання і послуги.

Лібералізація цін призвела до необхідності зміни структури державних органів з регулювання цін. До 1986 року у складі міністерства планування і фінансів органи ціноутворення були представлені самостійним департаментом, а згодом він був перетворений на департамент із конкуренції.

Нині у Франції існує близько 3 тисяч державних контролерів за цінами. Контролери мають право складати акти про порушення правил ціноутворення і передавати їх у фінансовий трибунал, який приймає

рішення про санкції до юридичних осіб, пов'язаних з порушенням цінового законодавства.

У Данії. Система ціноутворення в цій країні складається більшою мірою під впливом ринкових факторів. Державний вплив на формування цін дуже обмежений і полягає головним чином у створенні максимально сприятливих умов для вільної конкуренції приватних виробників, які самостійно встановлюють ціни на свою продукцію.

Гнучке застосування системи споживчих податків дає змогу уряду впливати на рівень цін на ті чи інші товари і здійснювати вплив на споживання в потрібному напрямку (наприклад, обмежити вживання спиртних напоїв і т.ін.).

Ціни і тарифи в державному секторі, масштаби якого невеликі, визначаються фолькетингом, муніципальними і міською владою. Питома вага цін, що встановлюється чи регулюється, становить 6 %.

Основним юридичним актом про ціноутворення є Закон про конкуренції, прийнятий фолькетингом 1 липня 1989 року. Нагляд за діяльністю монополій у галузі ціноутворення здійснює Рада з питань конкуренції, члени якої призначаються міністром промисловості на 4-річний термін.

У випадку порушення порядку встановлення цін Рада зобов'язує підприємця протягом певного терміну ввести прийнятні ціни на свою продукцію чи використовувати конкретні правила розрахунку цих цін. Якщо підприємець відмовляється надати Раді необхідну інформацію і при цьому неодноразово і грубо порушує положення Закону про конкуренцію, Рада може направити спеціальне повідомлення міністерству промисловості з викладенням своїх пропозицій про характер санкцій щодо порушника.

У Греції. Державне регулювання в галузі ціноутворення здійснюється як шляхом безпосереднього визначення цін і контролю за їх виконанням, так і проведенням політики цін і доходів на певних етапах розвитку країни в межах загальноекономічної політики чи в окремих галузях економіки.

На сьогодні ціни на 20 % найменувань споживчих товарів і послуг регулюються державою. Правовою основою регулювання цін є указ президента, затверджений у 1989 році. Він являє собою Кодекс ринкового регулювання, згідно з яким всі товари, які підлягають регулюванню, поділяються на дві групи: товари і послуги, встановлення цін на які входить до компетенції уряду та інших державних організацій. Це сільськогосподарські продукти масового виробництва, тарифи на електроенергію, громадський транспорт, зв'язок і поштові відправлення, авіа-пасажирські перевезення, каботажне плавання та ін. Вирішення питань про зміну цін на вказані товари і послуги покладено на Міжміністерський комітет із цін і доходів, який очолює міністр національної економіки; усі інші товари та послуги. Регулювання здійснює міністр торгівлі.

Для підготовки рішень про зміну цін у міністерстві торгівлі створений Радчий комітет. Існує також ринкова поліція, яка систематично здійснює контроль за цінами на ринках і в магазинах.

За порушення правил про ціни чи правил конкуренції Комітет із конкуренції має право виносити рішення про накладання штрафів у розмірі від 300 до 30 тис. доларів США.

В Японії. В цій країні заборонено встановлювати несправедливі як монополюно великі, так і монополюно низькі ціни, які мають на меті «вибити» конкурента з ринку. Введені обмежувальні заходи щодо одночасного підвищення цін. Вони поширюється на галузі, де обсяг виробництва перевищує 30 млрд. єн. Якщо в таких галузях більше двох фірм протягом трьох місяців підняли ціну приблизно на одну і ту ж саму величину, то Комісія зі справедливих угод має право вимагати від них доповіді про причини такого підвищення і при необхідності розпочати розслідування.

В Японії існує особливий урядовий орган – Бюро цін при управлінні економічного планування. До його функцій входять контроль за

дотриманням антимонопольного законодавства; відслідковування рівня і динаміки цін на товари; підтримання попиту на необхідному рівні, вивчення тенденції попиту і пропозиції. Держава регулює ціни на рис, пшеницю, м'ясні і молочні продукти, залізничні тарифи, тарифи на тепло - водопостачання, електроенергію і газ, освіту і медичне обслуговування. В цілому регулюється близько 20 % споживчих цін.

Висновки. Таким чином, можна зазначити, що лібералізація цін не послаблює, а навпаки, підвищує роль держави у здійсненні політики ціноутворення. Вона полягає не у встановленні конкретних цін, а у впливі за допомогою економічних заходів на прийняття товаровиробниками оптимальних рішень щодо цін, надання їм методологічної і методичної допомоги, розробці правових норм і законів з ціноутворення. Цілі державного регулювання полягають у тому, щоб не допустити інфляційного зростання цін в результаті виникнення дефіциту, різкого подорожчання сировини і палива, монополізму виробників, сприяти створенню умов для нормальної конкуренції.

ЛІТЕРАТУРА

- 1.Гладких Д. Державне регулювання економіки за допомогою ціноутворення І І Економіка України. - 2001р. — № 1. — с. 47-51.
- 2.Гладких Д. Доминирующие методы ценообразования в Украине // Бизнес -информ. — 1998. — № 7.
- 3.Герасименко В.В. Ценовая политика фирмы. — М.: Финстатинформ, 1995. - 187с.
- 4.Д.Ільницький. Практика ЗЕД: пошук інформації про ціни.// Бухгалтерія, 2001, №35/2. - с. 35-37.
- 5.Еврухимович И.Л. Ценообразование: Учебно-методическое пособие. - К.: МАУП, 1998 - 104с.
- 6.Економіка зарубіжних країн під ред. А.С.Філіпенка — Київ: Либідь, 1998 р.

ПРОБЛЕМА ДЕФІЦИТУ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ ТА ШЛЯХИ ЙОГО ПОДОЛАННЯ В УКРАЇНІ

Н.В. Гаркуша, студентка групи Б2/2

Науковий керівник: к.е.н., доцент Золотих І.Б.

Миколаївський аграрний університет

У даній роботі розглянуто проблему дефіциту державного бюджету та основні шляхи його подолання в Україні

Актуальність теми. Проблема дефіциту бюджету одна із поширених економічних проблем у світі. Дефіцит бюджету спричиняє інфляцію, тому ця проблема є актуальною.

Мета. Метою даної роботи є дослідження основних причин виникнення бюджетного дефіциту та виявлення основних шляхів його подолання в Україні.

Дане питання всебічно розглядалося і вивчалось різними економістами, в різний час і в різних країнах. З них потрібно відмітити таких, як Василик О.Д., Гордєєва Л.П., Редіна Н.І., Родіонова В.Н., Розпутенко І.В. Федосов В.М., і іншими.

"Бюджетний дефіцит виникає в результаті незбалансованості економіки, зниження доходів і різкого зростання видатків, викликаних безгосподарністю" [4, с. 93]. Згідно Бюджетного Кодексу України статті 2, бюджетний дефіцит являє собою перевищення видатків бюджету над його доходами. В ідеалі бюджет будь-якого рівня бюджетної системи держави має бути збалансований. Проте, через дію різних чинників (економічних, політичних, природних і ін.), доходи бюджету інколи не покривають всі витрати [1, с.132].

В даний час дефіцитність державних бюджетів і наявність державного боргу перестали бути феноменом суспільного розвитку і перетворилося в регулярне, стабільне економічне явище в країнах із розвинутою ринковою економікою, тому що споживання перевищує

доходи суспільства. Якщо розгляди явище зменшення сукупного попиту у державі, то вже стверджувати про плюси життя деяких людей «на широку ногу».

У країн із слабо розвиненою економікою дефіцит бюджету пов'язаний з недостатнім розвитком промислового виробництва та іншими причинами.

Варто підкреслити, що дефіцит бюджету в Україні має свої особливості, викликані специфікою переходу до ринкових методів господарювання. Однією з найбільш істотних причин є розірвання господарсько-економічних зв'язків країн, що входять у СНД. Як відомо, наслідком розірвання економічного простору виявилася структурна деформація економіки України, стійке падіння обсягів виробництва у всіх галузях народного господарства. Важливою причиною дефіциту бюджету в Україні є також розлад фінансово-кредитної системи. Сюди ж варто віднести зростання внутрішнього і зовнішнього боргу держави.

Теоретично вирішити проблему дефіциту досить просто - збільшити податки або інші доходи та скоротити витрати. Насправді ж все набагато складніше: збільшувати податки або недоцільно, або неможливо. На наш погляд, для часткового вирішення проблеми дефіциту потрібно примусити сплачувати більший податок крупних бізнесменів та забезпечених громадян. Наприклад, ввести податок на розкіш. Також раціонально направляти кошти держави на пріоритетні сфери економіки.

Сьогодні в більшості країн світу дефіцит бюджету складає від 2 до 15 % ВВП при середньосвітовій його величині 4,5 %. Причому розмір бюджетного дефіциту, який перевищує 3 % ВВП, призводить до зниження інвестиційної активності, розвитку інфляції. Такий дефіцит є гальмом економічного зростання держави [5, с. 19].

До основних причин бюджетного дефіциту на Україні можна віднести:

- перехід до ринкової економіки;

- низький рівень ділової активності;
- зниження ефективності виробництва;
- скорочення об'ємів валового внутрішнього продукту;
- кризові явища в економіці;
- спад виробництва у окремих сферах економіки;
- неефективність фінансово – кредитних відносин;
- значне зростання і нерациональна структура бюджетних витрат;
- наявність значного тіньового сектора в економіці;
- неспроможністю влади тримати під контролем фінансову ситуацію в державі;
- недосконале законодавство і податкова система тощо [2, с.250].

Проблема дефіциту бюджету і способів її рішення власне результат економічної політики будь-якого уряду. На наш погляд, цю проблему можна вирішити, забезпечивши основні пріоритети:

- 1) сприяння підприємництву, розвитку виробництва, ділової активності через обдумані соціальні витрати;
- 2) жорстка антиінфляційна політика через мінімальний дефіцит державного бюджету.

На жаль, в Україні проблема мінімального дефіциту бюджету перебуває в своїй ембріональній стадії і поки що не має свого раціонального рішення.

Взагалі дефіцит державного бюджету хоч і серйозна проблема, але не головна трагедія для будь-якої економіки, в тому числі і української. Якщо розглядати США, то вони десятиріччями мають відчутний дефіцит державного бюджету, але це не заважає їм залишатися економічно самостійною могутньою державою світу. Більш того, стратегія дефіцитного державного фінансування, як інструмент державної політики, насамперед у важкі періоди соціально економічної перебудови, в спрощеній інтерпретації не що інше, як суть нової економічної теорії, яка з'явилася в протигагу класичної, жорсткої монетарної. Нині в економічній

теорії існують концептуально різні погляди на проблему дефіциту і державного боргу. У певних умовах бездефіцитний бюджет може бути набагато шкідливішим для економіки.

У програму конкретних заходів щодо скорочення бюджетного дефіциту необхідно включити заходи, які стимулювали б приток коштів до бюджету країни і сприяли б скороченню державних витрат. До них відносяться:

- 1) зміна напрямів інвестування бюджетних коштів в галузях економіки з метою значного підвищення фінансової віддачі від кожної гривні;
- 2) більш широке використання фінансових пільг і санкцій, які стимулюють зростання суспільного виробництва;
- 3) різке скорочення сфери державної економіки і державного фінансування;
- 4) скорочення військових витрат;
- 5) збереження фінансування тільки найважливіших соціальних програм, неприйняття нових;
- 6) ненадання кредитів державним структурам;
- 7) створення умов для залучення іноземних інвестицій.

Необхідно підкреслити, що якщо бюджетний дефіцит виникає внаслідок вкладання коштів у розвиток економіки, то це призводить до прогресивних зрушень в суспільному виробництві та забезпечує економічний розвиток країни. Особливо для України найбільш ефективними напрямками є:

- збільшення дохідної частини бюджету за рахунок збільшення податків, сприяння розвитку підприємництва та скорочення рівня безробіття ;
- скорочення видаткової частини бюджету за рахунок зменшення витрат на фінансування управлінських структур, залучення закордонних інвестицій, створення жорсткого контролю за виплатою державних коштів;

- вдосконалення контролю за використанням коштів та виконанням законодавства.

Висновки. Проблема дефіциту державного бюджету в нормальній економіці - це не стільки проблема безпосереднього його впливу, скільки проблема негативного впливу державного боргу і витрат по його обслуговуванню.

У проблемі дефіциту державного бюджету головним є спосіб фінансування дефіциту, а не його наявність і розмір (в деяких умовах це якраз може бути одним з інструментів успішної соціально економічної політики).

Отже, навіть при тому, що бюджетний дефіцит і державний борг - самі по собі не є катастрофічними явищами, їх збільшення може вести до серйозних негативних наслідків не тільки економічного, але і чисто політичного характеру. Адже довіра народу до бюджетної системи, до бюджетного пристрою країни визначає довіру уряду, довіру реформам, що проводяться. Ця довіра неможлива в умовах незбалансованого бюджету - головного фінансового документа країни, в умовах зростаючого внутрішнього і зовнішнього боргу. І це повинно, нарешті, привернути пильну увагу уряду, і виявитися в конкретних результатах. Тому, важливим є раціональне планування, вдосконалення бюджетного процесу і ретельна розробка структури статей прибутків і витрат, що повинні стати першочерговою задачею держави на сучасному етапі розвитку суспільства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 року - №2456 – IV.
2. Закон України “Про Державний бюджет України на 2010 рік” від 09.07 2010 року № 2478 - VI.
3. Бюджетна система: Навч.-метод. Посібник для самост. ви им. дисц. - 2-ге вид., перероб. і доп. / В.М. Опарін, В.І. Малько, С.Я. Кондратюк, Г.Б. Коломоєць. - К.: КНЕУ, 2005. - 336 с.
4. Невінчаний І.С. Основні шляхи подолання бюджетного дефіциту в Україні // Формування ринкових відносин. - 2009. - № 6. – С. 98-101.
5. Редіна Н. І., Гордєєва Л. П. Дефіцит бюджету й основні шляхи його подолання в Україні // Фінанси України. - 2009. - №5. - С. 93.

МЕТА СТВОРЕННЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ МІЖНАРОДНОГО ВАЛЮТНОГО ФОНДУ

О.О. Волгушева, студентка

Науковий керівник: к.е.н. доцент Золотих І.Б.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті висвітлено мету створення Міжнародного валютного фонду, проаналізовані причини і зміст змін у функціях діяльності МВФ.

Ключові слова: *Міжнародний валютний фонд (МВФ), Бреттон-Вудська система, Кінгстонська валютна система, міжнародні валютно-фінансові організації, Бреттон-Вудська конференція.*

Актуальність проблеми. Наднаціональна координація міжнародних фінансів здійснюється міжнародними та регіональними валютно-фінансовими організаціями, які створюються на базі багатосторонніх угод між державами, їх мета — сприяння розвитку зовнішньої торгівлі та міжнародного й регіонального валютно-фінансового співробітництва, підтримання рівноваги платіжних балансів країн, що входять до них, регулювання курсів їх валют, надання кредитів цим країнам та гарантування приватних позик за кордоном.

Найважливішу роль серед них у сучасний період відіграють Міжнародний валютний фонд (МВФ) та Міжнародний банк реконструкції та розвитку (МБРР), який сьогодні є головною установою Світового банку. Окрім МБРР до структури Світового банку входять: Міжнародна фінансова корпорація (МФК), Міжнародна асоціація розвитку (МАР), Багатостороннє агентство з гарантій інвестицій (БАЛ) та Центр із врегулювання інвестиційних суперечок (МЦВІС).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останнім часом велика увага приділяється вивченню діяльності міжнародних організацій. Вивченням цих проблем займалися такі вчені як Гальчинській А. С. Савлук М. І. Єпіфанов А. О., Міщенко В. І., Гребник Н. І. та інші.

Постановка завдання. Метою даної статті є з'ясування особливостей діяльності цих організації та виявлення їх функцій.

Виклад основного матеріалу. "Велика депресія 30-х років" привела до краху системи золотого стандарту. З метою розробки основ нової світової валютної системи в 1944 році в Бреттон-Вудсе була скликана міжнародна конференція союзних країн.

У результаті цієї конференції була досягнута домовленість про створення регульованих зв'язаних валютних курсів, яку називають Бреттон-Вудською системою. Нова система повинна була зберегти переваги колишньої системи золотого стандарту (фіксованих валютних курсів), відзначаючи при цьому її недоліки. Далі на конференції був створений Міжнародний валютний фонд, покликаний зробити нову валютну систему реальну та дієздатну. МВФ розпочав діяльність з березня 1947 р. Місцезнаходження — Вашингтон. Учасники конференції визначили як першочергове завдання Фонду створення постійно діючого органу для забезпечення консультацій і співробітництва між країнами-членами з міжнародних валютних проблем. Друге завдання розкриває, по суті, кінцеву мету співробітництва у валютній галузі — сприяти збалансованому зростанню міжнародної торгівлі і таким чином підвищувати й підтримувати на високому рівні зайнятість та реальні прибутки населення, розвивати виробничі можливості країн-членів. Крім того, Фонд має створювати умови для інтенсифікації й підвищення ефективності міжнародного обміну через стабілізацію валютних курсів і запобігання конкурентному знеціненню валют, сприяння встановленню багатосторонньої системи платежів за поточними операціями між країнами-членами, скасування валютних обмежень, надання кредитів для регулювання платіжних балансів, сприяння скороченню тривалості та масштабів дефіцитів платіжних балансів.

Для реалізації зазначених завдань учасники Бреттон-Вудської конференції доручили Фонду виконувати такі функції:

1. Наглядати за виконанням кодексу поведінки, що стосується політики валютних курсів та обмежень щодо платежів за поточними операціями.

2. Надавати членам Фонду фінансові ресурси, щоб вони мали змогу дотримуватися відповідного кодексу поведінки у той час, коли вони виправляють порушення рівноваги платіжного балансу або намагаються уникнути таких порушень.

3. Фонд має забезпечити форум, на якому члени організації могли б консультуватися один з одним і співробітничати з міжнародних фінансових питань.

Міжнародний валютний фонд у своїй політиці діяв за Бреттон-Вудською системою, що базувалась на відносно фіксованих валютних курсах і керована через МВФ, проіснувала з деякими модифікаціями аж до 1971 року. МВФ же продовжує і зараз займати найважливіше місце в міжнародних фінансах.

Що являла собою Бреттон-Вудська система регулювання зв'язаних валютних курсів? Що викликало її розпад?

Зберігаючи традиції золотого стандарту, кожна країна-член МВФ була зобов'язана установити золотий (чи доларовий) зміст своєї грошової одиниці, тим самим визначаючи валютний паритет між своєю валютою і валютами всіх інших країн-учасниць. Далі, кожна країна була зобов'язана зберігати курс своєї валюти незмінним. Країни, що входили в Бреттон-Вудську систему, були зобов'язані вносити внески в МВФ у залежності від розмірів їхнього національного доходу, чисельності населення й обсягу торгівлі. У такий спосіб країна могла б узяти короткострокову позику, необхідну для забезпечення стабільності національної валюти.

Бреттон-Вудська система передбачала використання золота і долара як міжнародних резервів. Долар був визнаний як світові гроші по двох

причинах. По-перше, США вийшли з другої світової війни з найбільш сильною економікою. По-друге, США акумулювали величезну кількість золота й у період з 1934 по 1971 роки проводили політику скупки і продаж золота іноземним фінансовим органам за фіксованою ціною 35 доларів за унцію. Таким чином, долар переводився в золото по пред'явленню; долар ставши розглядатися як замінник золота і тому вважався "так гарним, як золото".

Країни світу одержували долар як резервну валюту в результаті дефіциту платіжного балансу США. У міру того, як кількість доларів, що знаходяться на руках в іноземців, стрімко росла, а золоті резерви США скорочувалися, інші країни неминуче стали ставити запитання: невже долар був дійсно "так гарний, як золото?" Здатність США зберігати оборотність долара в золото ставала все більш сумнівною.

Для збереження за долларом статусу резервного засобу необхідно було усунути дефіцит платіжного балансу США, але ліквідація дефіциту означала б виснаження джерела додаткових доларових резервів для системи. Ця проблема встала на весь зріст на початку 70-х років. Зіштовхнувшись з стійким і зростаючим дефіцитом платіжного балансу США, президент Р.Никсон 15 серпня 1971 року призупинив конвертованість долара в золото. Нова політика розірвала зв'язок між золотом і інтернаціональною вартістю долара, пустивши долар у "плавання" і дозволивши ринковим силам визначати його вартість. Вільне коливання долара позбавило Бреттон-Вудську систему фіксованих курсів підтримки. У 1976 р. в Кінгстоні (на Ямайці) члени МВФ оголосили перехід до якісно нової світової валютної системи, до основи якої покладено такі основні принципи:

1. Перехід до плаваючих курсів та перетворення Спеціальних прав запозичення (СПЗ) на світовий грошовий еталон (базу паритетів і курсів), на головний резервний актив та міжнародний засіб розрахунків і платежів.

При визначенні величини СПЗ за допомогою «кошика» з чотирьох валют вирішальну роль відіграє американський долар – 40%.

2. Юридичне закріплення процесу демонетизації золота: скасування офіційної ціни на нього та фіксація золотого вмісту національних валют (золотих паритетів), зняття будь-яких обмежень для його приватного використання, відміна регулювання вільного ринку золота державами та міжнародними економічними організаціями, що означає перетворення золота на звичайний товар.

3. Посилення міждержавного валютного регулювання, в тому числі через МВФ шляхом впливу на механізм плаваючих курсів. МВФ уповноважений стежити за валютною політикою та за станом економіки країн-членів з координації їх валютно-кредитної політики. З цією метою він розробляє рекомендації у сфері валютно-фінансової та економічної політики.

За 55 років функціонування Міжнародний валютний фонд виявив неабияку гнучкість і високу пристосовуваність до мінливих умов розвитку міжнародних валютних відносин.

Як бачимо, роль Міжнародного валютного фонду полягає здебільшого в нагляді та реєстрації змін у валютній політиці держав, а також надання допомоги з метою підтримання функціонування твердо визначеного валютного механізму з фіксованим співвідношенням валютних паритетів. Але після того, як у 1973 р. міжнародна валютна система, заснована на фіксованих валютних курсах, розвалилася, функції Фонду суттєво змінилися — він став активною діючою особою, що не лише наглядає і реєструє зміни, а безпосередньо бере участь у координації та формуванні валютної політики по всіх напрямках.

Фінансові ресурси МВФ спрямовуються для надання допомоги країнам-членам, які намагаються подолати проблеми платіжного балансу, а також для сприяння у пом'якшенні наслідків реалізації стабілізаційних програм. МВФ надає фінансування як зі своїх загальних ресурсів, так і в

межах механізмів пільгового фінансування, управління якими здійснюється окремо.

Висновки. Процеси економічної глобалізації вимагають відповідного реагування, що знаходить відображення в розвитку світової регулятивної системи та її інститутів - Організації Об'єднаних Націй, Міжнародного валютного фонду та Світового банку, Світової організації торгівлі, Міжнародної організації праці та ін. Кожна з міжнародних економічних організацій має свою сферу та інструменти впливу на світову економіку. МФО покликані безпосередньо регулювати відносини руху різних форм капіталу, що в сучасних умовах об'єктивно обумовлює їх вплив і на ринки товарів. Найближчим часом міжнародна валютно-фінансова система, вірогідно, не зазнає радикальних змін. Певний час зміни будуть еволюційними в міру можливостей ринкового та інституційного регулювання міжнародних фінансово-інвестиційних відносин на національному та наднаціональному рівнях. Однак, вже у середньостроковій перспективі під впливом факторів глобальної конкуренції та нестабільності мова може йти про формування якісно нової глобальної фінансової архітектури, в котрій центральне місце займе оновлений МВФ.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гальчинській А. С. Теорія грошей. — К.: Основи, 1996.
2. Савлук М. І. Гроші та кредит: Підручник. — К.: КНЕУ, 2001.-602с.
3. Єпіфанов А.О., Міщенко В. І., Гребник Н. І. Грошово-кредитна політика в Україні; тенденції та перспективи. // Єпіфанов А.О. Фінанси України, -2000.- №9.

УКРАЇНА В СИСТЕМІ СУЧАСНОГО МІЖНАРОДНОГО ПОДІЛУ ПРАЦІ

Т. В. Асмолова, студентка

Науковий керівник: асистент Пилипенко Т.В.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті розглянуто поняття міжнародного поділу праці. Проаналізовано участь України в сфері міжнародної торгівлі. Причини негативної ситуації, щодо поділу праці та розвитку трудових ресурсів і зайнятості населення які виникли в державі.

Ключові слова: міжнародний поділ праці, експорт, імпорт, продуктивні сили, міжнародна торгівля.

Постановка проблеми. В сучасних умовах світовий суспільний розвиток знаходиться під впливом глобалізаційних процесів і характеризується посиленням зв'язків і взаємодією між країнами. Нині немає такої великої галузі національної економіки, яка б не залежала від міжнародних умов виробництва. Усі країни світу так чи інакше залучені до міжнародного поділу праці. Тому дослідження участі економіки України у МПП є одним з актуальних питань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Міжнародний поділ праці є історично первинною основою функціонування й розвитку світового господарства. Поглиблення МПП постає як економічний фундамент усієї системи світогосподарських зв'язків.

Кожен з елементів продуктивних сил – засоби праці, предмети праці і робоча сила – має важливе самостійне значення для визначення міжнародного виробничого профілю країни. Самостійність ця виражається в тому, що країна, володіючи лише одним будь-яким із зазначених елементів продуктивних сил, може стати учасником міжнародного поділу праці (МПП).

Теоретичною основою для обґрунтування переваг міжнародного поділу праці є теорія абсолютної і порівняльної переваги. Абсолютна

перевага – це здатність країни виробляти товари та надавати послуги з найменшими витратами порівняно з іншими країнами. Основоположником цієї теорії є А. Сміт, котрий уперше обґрунтував проблему ефективності міжнародного поділу праці у вигляді теорії абсолютних переваг. Міжнародним поділом праці охоплено тепер такі складові суспільного поділу праці, як міжгалузевий, частковий, одиничний та кооперування [1].

Вивченню поняття міжнародного поділу праці, а також участі економіки України приділяли увагу наступні вітчизняні й зарубіжні дослідники: Є. Денісон, В. Колесов, П. Ліндерт, Дж. Менвілл, М. Пейбро, М. Портер, П. Сергєєв, А. Стригін, І. Спиридонов, О. Рогач, А. Філіпенко, Є. Хансен, Дж. Харріс та ін. Початком нового періоду в розвитку міжнародного поділу праці вони вважають останні чотири десятиріччя, котрий пов'язаний з науково-технічною революцією.

Метою написання статті є дослідження участі економіки України у системі сучасного міжнародного поділу праці.

Виклад основного матеріалу. В Україні склалась негативна ситуація щодо поділу праці та розвитку трудових ресурсів і зайнятості населення. Однією з причин такого становища є те, що наука не змогла спрогнозувати і дати практичні рекомендації з реорганізації Радянського Союзу. У країнах СНД, зокрема в Україні, замість наукового аналізу причин кризи економіки, була прийнята «ліберальна» доктрина організації і введення України у світову економічну систему.

Другою причиною є те, що в Україні за відсутності стратегії розвитку

держави не здійснюється стратегічне проектування розвитку трудових ресурсів і зайнятості населення.

Слабка включеність України в міжнародний поділ праці не тільки не відповідає, а й суперечить її національним інтересам, бо залишає економіку країни поза розвитком світових продуктивних сил, провідних напрямів сучасної науково-технічної революції, що призводить до

виштовхування її на узбіччя світового економічного прогресу. У міжнародному поділі праці Україна виділяється, насамперед, сировинними, капітало- та матеріаломісткими галузями (добувна промисловість, сільське господарство та галузі, що розвиваються на їх базі).

Для характеристики різних аспектів участі країни в міжнародному поділі праці в його народногосподарській формі необхідно, насамперед, визначити показники та динаміку зовнішньоторговельного балансу, обсяги експорту та імпорту товарів і послуг, їхню структуру.

Структура експорту України недосконала – понад 4/5 в ній складають сировинні товари та продукція первинної переробки. Основою експорту є чорні метали та вироби з них (прокат, труби), на які припадає понад 44% валютних надходжень від експорту, продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості (азотні добрива, продукти неорганічної хімії), мінеральні продукти (залізна і марганцева руда, концентрати, вугілля, цемент і будівельні матеріали, сіль та ін.), сільськогосподарські та продовольчі товари (цукор і вироби з нього, зерно, олія, м'ясо, молоко і молокопродукти та ін.). Експорт машин, устаткування і транспортних засобів складає менше 13% від загального його обсягу [2].

Основу імпортних надходжень становлять мінеральні продукти (майже 47%), насамперед паливо (природний газ, вугілля, нафта та продукти її перегонки), машини, устаткування і транспортні засоби. В Україну завозиться також продукція хімічної, фармацевтичної, харчової і легкої, деревообробної і целюлозно-паперової галузей.

Помітне місце у міжнародній торгівлі України займає торгівля послугами. Найбільша питома вага серед послуг, які надавалися Україною іншим країнам, – транспортних послуг (фрахт морських суден, транзит через її територію нафти, газу, інших вантажів, пасажирів), послуг зв'язку, різних ділових, професійних та технічних послуг.

Україна як молода суверенна держава не має достатнього досвіду налагодження економічних відносин з іншими країнами світу. В міжнародного поділу праці, Україна прагне зайняти гідне місце, розвивати з іншими країнами взаємовигідні партнерські стосунки, активніше інтегруватися у світове господарство [3]. Розвиток ефективних зовнішньоекономічних зв'язків дасть змогу Україні швидше подолати глибоку економічну кризу, сприятиме стабільному і швидкому розвитку продуктивних сил і зростанню на цій основі життєвого рівня населення.

Зовнішньоторговельними партнерами України є приблизно 190 країн і територій. Майже половина всього обсягу експортно-імпортних операцій припадає на країни колишнього СРСР, насамперед Росію, яка є основним партнером у зовнішній торгівлі, а також Туркменистан, Білорусь, Молдову і Казахстан. Серед інших країн найбільше операцій здійснюється з Німеччиною, США, Туреччиною, Італією, Польщею, Словаччиною, Угорщиною [4].

Об'єктивні передумови активної участі України в МПП можливо створити за допомогою системи ринкових трансформацій, реструктуризації і відкритості економіки. Цьому сприятиме створення відповідної правової та нормативної бази.

Висновки. У складі колишнього Радянського Союзу економіка України розвивалась, майже не беручи участі в міжнародному поділі праці. На даний момент структура експорту України має переважно сировинний характер. Основу імпортних надходжень становлять мінеральні продукти, що свідчить про високу залежність від постачання. Помітне місце у міжнародній торгівлі України займає торгівля послугами.

Проте Україна прагне зайняти гідне місце в міжнародного поділу праці, розвивати з іншими країнами взаємовигідні партнерські стосунки, активніше інтегруватися у світове господарство. При цьому вона повинна робити ставку на сучасні фактори міжнародного поділу праці і насамперед, на НТР. Реальна можливість забезпечити стійкий технологічний розвиток

України на початку ХХІ ст. залежить від осмислення складного комплексу питань вдосконалення технологічної спеціалізації країни, розробки науково обґрунтованої державної технологічної політики і втілення її в господарське життя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Федоренко В.Г. Міжнародний поділ праці - матеріальна основа розвитку світового господарства / В.Г. Федоренко // Економіка АПК. - 2011. - № 1. - С.155-164.
2. Редькіна В.А. Зовнішньоторговельна політика та міжнародний поділ праці/ В.А. Редькіна // Економіка і прогнозування. -2009. - № 3. - С. 75-85.
3. Якубовський М. М. Міжнародний поділ праці і спеціалізація/ М. Якубовський // Економіка України. - 2010. - № 8. - С. 21-29.
4. Кучин С.П. Рівень участі України в міжнародному поділі праці [Електронний ресурс] / С.П. Кучин, О.П. Коваль, Н.С. Шабанова. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/27_NII_2010/Economics/72013.doc.htm

УДК 331.5(477)

РИНОК ПРАЦІ В УКРАЇНІ

Дубачінська І.А., студентка

Науковий керівник: асистент Пилипенко Т.В.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті досліджено проблему формування цілісного уявлення про сучасний стан ринку праці в Україні, проаналізовано його тенденції, здійснено пошук перспектив розвитку та системи заходів щодо подолання основних диспропорцій та підвищення попиту на робочу силу на ринку праці.

***Ключові слова:** ринок праці, зайнятість населення, робоча сила, заробітна плата, ціна праці.*

Постановка проблеми. Однією з найбільших проблем розвитку ринку праці України є неповна зайнятість населення. Причиною цього є нераціональне використання робочої сили й відсутність економічних умов, які дали б змогу людям застосовувати свої навички у продуктивній роботі

за пристойну плату. Тому необхідний аналіз поведінки роботодавців і взаємовідносин між ними і працівниками викладаються загальноекономічні поняття, дається короткий огляд проблем попиту і пропозиції на ринку праці, що дозволяє побачити взаємовідносини головних сил, діючих на ринку праці, як працюють механізми формування поведінки на ринку праці, а також визначити наслідки цієї поведінки для державної політики.

Аналіз досліджень та публікацій. Проблему ринку праці вивчають вітчизняні вчені: С. Алупко, В. Герасимчук, С. Дзюба, А. Колот, І. Кравченко, Е. Ліанова, В. Онікієнко, В. Петюха, Г. Завіновська, Л. Хуков та інші. Однак, деякі аспекти для України залишається актуальною і малодослідженою. Ґрунтовно аналізуються результати і перспективи суспільно-економічного реформування в Україні з погляду їх соціально-демографічних наслідків, впливу на соціально-економічну структуру населення, якість людського потенціалу тощо [1]. Водночас недостатньо дослідженими залишаються питання, що стосуються сучасного стану ринку праці в Україні, його особливостей на даному етапі та проблем розвитку.

Постановка завдань. Формування цілісного уявлення про сучасний стан ринку праці в Україні та розробці системи заходів щодо подолання основних диспропорцій та підвищення попиту на робочу силу на ринку праці.

Виклад основного матеріалу. Ринок праці – ринок одного з факторів виробництва, де домогосподарства в ролі найманих робітників пропонують свою працю, а фірми виробники товарів та послуг (працедавці) – потребують її. На ринку праці встановлюється обсяг використання та ціна праці – ставка заробітної плати. Але через те, що об'єктом купівлі-продажу є лише послуги робітника, а не сам робітник, поряд із ціною праці не менше важать умови, які визначаються трудовими угодами і чинним законодавством.

Основними економічними важелями механізму ринку праці є попит і пропозиція. Ринковий попит на працю – загальний попит на неї з боку всіх фірм, представлених на ринку. Індивідуальний попит на працю, тобто попит окремого роботодавця (фірми), визначають: попит на продукцію фірми; стан виробництва (особливості технології, розміри й ефективність капіталу, методи організації виробництва та праці); якість праці (освіта, професіоналізм, продуктивність тощо). Основним же економічним фактором попиту на працю є фонд заробітної плати фірми: висока заробітна плата обмежує роботодавця у найманні працівників і навпаки. Безумовно, регулювання попиту на робочу силу та її пропозиції через вплив на господарські інтереси – це найперспективніший шлях. Але виникають ситуації, пов'язані переважно з істотною зміною рівня пропозиції робочої сили внаслідок її територіального переміщення, що потребують розробки відносин самостійного механізму реалізації.

Ринкова пропозиція праці складається із суми всіх індивідуальних пропозицій праці домогосподарств. Якщо є криві індивідуальної пропозиції, то криву ринкової пропозиції можна утворити шляхом горизонтального підсумовування індивідуальних кривих; тобто для кожного рівня ставки заробітної плати треба підсумовувати індивідуальні обсяги пропозиції праці, що дасть ринковий обсяг пропозиції праці для цієї ставки. Ринкова крива пропозиції має традиційний вигляд кривої пропозиції з нахилом угору і може бути без відхилення назад. Це пояснюється тим, що при поєднанні індивідуальних кривих пропозицій відхилення назад нівелюється, адже ефекти доходу і заміщення, які визначають ці відхилення, поєднуються для кожної людини індивідуально [2].

Сучасний розвиток ринку праці України проходить під знаком його необхідної адаптації до економічної ситуації, яка характеризується, насамперед, усе ще значною фінансовою розбалансованістю економіки, недостатню динамічність заходів щодо реформування господарського

механізму, триваючим спадом виробництва (так, за 2010 - 2011 рр. реальний внутрішній валовий продукт скоротився більш як у двічі) [3].

Темпи падіння валового внутрішнього продукту приблизно втричі вищі, ніж зменшення зайнятості в офіційній економіці. Головною причиною, яка пояснює невідповідність між темпами падіння виробництва і скорочення зайнятості і тому – певну стабільність сфери прикладання праці, є утримування на низькому рівні заробітної плати.

Заробітна плата для більшості працюючих українців фактично перетворилася на один із варіантів соціальної допомоги, який мало залежить від результатів праці. Хоча спостерігається стійка динаміка зростання заробітної плати. За даними Держкомстату України за 2011 рік середня зарплата зросла на 757 гривень, у січні-жовтні 2010 середньомісячна номінальна заробітна плата штатних працівників становила 2322 грн., що у 2,6 раза перевищує рівень мінімальної заробітної плати (907грн.), та рівень прожиткового мінімуму для працездатної особи (907грн.). При цьому порівняно з відповідним періодом 2009 р. розмір середньої заробітної плати збільшився на 21,4%, хоча має місце і виплата заробітної плати, нижчої за мінімально встановлений рівень, яку отримують більше 1 млн. громадян. Вплив заробітної плати на рівень зайнятості та перерозподіл робочої сили можна оцінити тільки орієнтовно, враховуючи недостатність відомостей про доходи населення [4].

Окрім того, на ситуацію на ринку праці впливає: загальна соціально-економічна ситуація в країні і регіоні, якісний показник людського капіталу, становище у сфері надання соціальних послуг, національно-культурні особливості, соціопсихологічні чинники та ін.

В докризовий період (2004-2008 рр.) 22,3 млн. осіб у віці від 15 до 70 років становили основну робочу силу країни, з них 20,5 млн. – особи працездатного віку. До листопада 2008 р. також спостерігалось: скорочення безробіття, зростання чисельності працюючих в приватному секторі економіки, зберігалися негативні тенденції щодо чисельності

працюючих на державних підприємствах з одночасним зниженням середньорічних темпів їх вивільнення.

В 2009-2010 р.р. ситуація змінилася: відбулося значне скорочення «офісних працівників», лише банківських службовців скоротили 70-80 %; у будівельній сфері звільнили близько 170000 осіб; своєрідна проблема виникла в медичній сфері в зв'язку з так званою епідемією «свинячого грипу», коли попит на дану професію в 2009 році зріс, а в 2010 році, при спробі провести певні реформи в медицині, запит на медичних працівників різко зменшився в містах, в селах – при величезній потребі в таких спеціалістах, при обіцянці молодим спеціалістам п'яти тисяч гривень виплати по першому місцю роботи, медичних працівників все рівно не вистачає. Потреба у програмістах більше стосується іноземних компаній, де працює велика кількість українських спеціалістів; середня зарплата в них у 2009 р. склала 8,5 тис. грн., тому освітні заклади повинні максимум уваги приділити підготовці спеціалістів-програмістів. Сьогодні потреба є в рекламістах для бізнесу, в маркетологах, торгових представниках, РК-технологів, інженерах-технологів, ветеринарах, викладачах, програмістах-тренерах, працівниках ресторанного бізнесу і сфери харчування, працівниках сфери послуг, фахівцях в галузі страхування. Зростає потреба в рекламістах, та працівниках ЗМІ. Сфері працевлаштування не рекомендується спрямовувати погляди безробітних, що перекваліфіковуються, на юридичні, бухгалтерські, фінансові, туристичні галузі, так як спеціалістів даних галузей є понад необхідність [4].

В цілому по народному господарству, за даними балансу трудових ресурсів, чисельність зайнятих у народному господарстві в 2010-2011 рр. скоротилася на 4,6 млн. чоловік, або приблизно на 18,7%. Крім того, у 2010 році налічувалося близько мільйона підприємців та інших працездатних осіб, зайнятих у інших сферах діяльності [4].

Рівень зареєстрованого безробіття в Україні сьогодні – найнижчий серед усіх країн, які здійснюють перехід до ринкових відносин. На початок

2011 року він становив 0,5% працездатного населення у працездатному віці. Причини низького зареєстрованого безробіття в Україні вже не раз аналізувалися. Відмінності в його рівнях між окремими областями пояснюються переважно специфікою ресурсної ситуації, яка складалася тут протягом тривалого періоду. Слід враховувати і ту обставину, що порушення так званої "абсолютної економічної" межі підвищення загального рівня зайнятості населення нам не загрожує, бо система партнерства насиченість ринку товарами вітчизняного виробництва не досягли того рівня, який би міг спричинити зростання саме на цьому ґрунті рівня безробіття і загострення соціально-економічних проблем.

Враховуючи вищезазначене, першочергове завдання для українського ринку праці – перейти від моделі з дешевою робочою силою до моделі з високим рівнем оплати та ефективною працею, яка побудована на якості продукції і продуктивності праці, що призведе до збільшення доходів місцевих бюджетів, збільшення відрахувань до Пенсійного фонду, зменшення трудової міграції. Для того, щоб розширити зайнятість та поліпшити її якість, подолати високе безробіття, зменшити соціальне та економічне напруження в Україні, вирішальним моментом державної політики зайнятості повинен бути добре зважений вибір заходів у поєднанні з макроекономічною, політичною та соціологічною політикою держави [3].

Висновки. Отже, формування ринку праці в Україні – є невід’ємною частиною становлення ринкового механізму. Основними напрямками його регулювання повинні стати: боротьба проти подальшого спаду виробництва; недопущення масового безробіття; уживання заходів по підвищенню рівня життя населення й ін. Слід зазначити, що не дивлячись на деякі позитивні моменти формування ринку праці відбувається вкрай повільно. Це зумовлено, по-перше, слабкою структурною перебудовою економіки, внаслідок чого у ВВП зменшується частка найдинамічніших з огляду створення нових робочих місць галузей (машинобудування,

харчова і легка промисловість) та зростає частка неперспективних галузей (зокрема чорної металургії). По-друге, це спричинене неефективністю роздержавлення і приватизації, що не привели до зростання продуктивності праці, появи реального власника, трансформації прихованого безробіття у відкрите і зменшення надлишкової зайнятості. По-третє, через недостатній розвиток малого та середнього бізнесу працівники, які втратили роботу, не забезпечуються новими робочими місцями в повній мірі.

Першоосною економічного регулювання ринку праці повинні стати реальна вартість робочої сили і ефективна зайнятість населення, яка в наших умовах передбачає активізацію процесу вивільнення надлишкової робочої сили, формування мобільного резерву робочої сили, легалізацію прихованого безробіття.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аналіз стану сучасного ринку праці в Україні: проблеми та перспективи розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/sre/2011_3/29.pdf
2. Грішнова О. Економіка праці та соціально-трудова відносини : Підручник / О. Грішнова. – К. : Знання, 2010. – 535 с.
3. Дрок П.В. Сучасні проблеми розвитку ринку праці в Україні [Електронний ресурс]. / П.В. Дрок. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Evu/2011_17_1/Drok.pdf
4. Державна служба зайнятості України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dcz.gov.ua>

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА РОЛЬ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ

Ю.О. Козлова, студентка

Науковий керівник: асистент Пилипенко Т.В.

Миколаївський державний аграрний університет

Досліджено суть державного бюджету, його економічне значення та функціонування. Порушено проблему впливу на соціально-економічний розвиток України та вади державного бюджету.

Ключові слова: Державний бюджет, фінансова система, бюджетна система, кошти.

Постановка проблеми. Сьогодні в Україні бюджет і проблеми надійного управління ним належить до найактуальніших як в економічному й соціальному, так і в політичному контексті. В умовах ринкової економіки бюджет не втрачає своєї ролі, він є основним інструментом регулювання соціально-економічних процесів. На сьогодні фінансовий потенціал реального і фінансового секторів економіки, а також доходи простих громадян та держави досить обмежені. На жаль, нинішня бюджетна політика в Україні багато в чому продовжує ґрунтуватись на старих засадах адміністративно-командної системи. Це проявляється у відсутності сучасних бюджетних технологій, методів бюджетного управління, реального планування на середньо- і довготерміновий періоди.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зазначимо, що над проблемами функціонування державного бюджету займається доволі широке коло українських вчених, зокрема О.В. Барановський, О.Д. Василик, Л.І. Василенко, С.Ю. Колодій, Б.І. Кравченко, М.В. Кульчицький, І.О. Луніна, В.М. Опарін, К.В. Павлюк, Ю.М. Пасічник, І.В. Розпутенко, І.В. Сало, С.В. Слухай, Л.Л. Тарангулов, В.М. Федоров, І.Я. Чугунов, С.І. Юрій та інші.

Виклад основного матеріалу. Державний бюджет – це система грошових відносин, яка виникає між державою, з одного боку, і підприємствами, фірмами, організаціями та населенням, з іншого, з метою формування та використання централізованого фонду грошових ресурсів для задоволення суспільних потреб. Іншими словами, це – щорічний баланс надходжень та видатків, який розробляють державні органи для активного впливу на економічний процес та підвищення його ефективності. Бюджет становить основу державних фінансів у кожній країні, а точніше – бюджетна система, яка включає державний бюджет і бюджет відповідних адміністративних одиниць [1].

Бюджетна система – це сукупність всіх бюджетів країни у їх взаємодії, що залежить від державного устрою країни (унітарна чи федеративна держава), її економічної, політичної та ін. підсистем і складається із двох або трьох ланок. Так, бюджетна система унітарних (тобто єдиних держав – Великобританії, Франції та ін.) складається лише з двох ланок – державного і місцевого бюджетів. До бюджетної системи федеративних держав входить ще третя, середня ланка – бюджети членів федерації: у США – це бюджети штатів, у Німеччині – земель, у Швейцарії – кантонів, в колишньому СРСР – республік. Бюджет України складається лише з 3 ланок (центрального бюджету, республіки Крим та місцевих) [2].

В цілому, бюджет держави як економічна категорія є дуже складним явищем, яке відіграє важливу роль у суспільстві. Він урівноважує фінансові інтереси суб'єктів розподільних відносин та забезпечує збалансований розвиток країни. Велика роль бюджету виявляється й у ставленні до нього. В усіх країнах світу бюджетні відносини регулюються в законодавчому порядку, що дає підстави розглядати бюджет і як правову категорію.

На державний бюджет покладаються функції оборони, управління народним господарством, зовнішні зв'язки держави, охорона кордонів, пошта, зв'язок, залізниці, грошовий обіг та ін. Зростає роль центрального

бюджету в розвитку освіти, охорони навколишнього середовища, соціального забезпечення, перерозподілі національного доходу тощо.

Доходи бюджету на фінансування Державного споживання формуються насамперед за рахунок податків (понад 90 % центрального і 70 % місцевих бюджетів). Відставання темпів зростання бюджетних доходів порівняно зі зростанням бюджетних видатків є основною причиною виникнення бюджетного дефіциту. Конкретними причинами такого відставання можуть бути: кризові явища в економіці, що супроводжуються спадом виробництва, зниженням ефективності функціонування окремих галузей, інфляційними процесами; мілітаризація економіки в мирний час; надзвичайні обставини (війна, масштабні стихійні лиха); здійснення значних централізованих вкладень у розвиток виробництва і зміну його структури; надмірне зростання соціальних видатків порівняно із темпами зростання валового внутрішнього продукту.

Правове регламентування бюджету здійснюється у загальних рисах головним законом – Конституцією і деталізується у бюджетному законодавстві, яке охоплює три рівні. Перший – це законодавчий акт, що здійснює загальне регламентування бюджету і бюджетних відносин (Бюджетний кодекс України). Він визначає засади формування бюджету і принципи побудови бюджетної системи, її склад, розмежування доходів і видатків між бюджетами, регламентує бюджетний процес та міжбюджетні відносини. Другий – ухвалення законів, що регламентують окремі статті доходів і видатків (Закон України "Про систему оподаткування" і закони, які регламентують стягнення окремих податків: "Про податок на додану вартість", "Про акцизний збір", "Про податок на прибуток підприємств" та ін.). І нарешті, третій рівень – це щорічне прийняття закону про Державний бюджет і відповідних рішень місцевих органів влади про місцеві бюджети. Прийняття цих актів являє собою законодавче затвердження бюджету як основного фінансового плану [3].

З 1 січня 2012 р. набирає чинності Закон України № 4282-VI «Про державний бюджет на 2012 рік» за яким встановлені витрати держбюджету на рівні 358 млрд грн, доходи – 333 млрд грн. У тому числі витрати загального фонду держбюджету становлять 312 млрд грн і витрати спеціального фонду держбюджету – 45 млрд грн. У тому числі доходи загального фонду державного бюджету України встановлені в розмірі 288 млрд грн і доходи спеціального фонду держбюджету України – 44 млрд грн. Граничний розмір дефіциту державного бюджету на 2012 р. становить 25 млрд грн. Граничний розмір дефіциту загального фонду держбюджету встановлено в сумі 21 млрд грн, граничний розмір дефіциту спеціального фонду держбюджету – 3 млрд грн.

Обсяг державного боргу на 31 грудня 2012 року встановлений на рівні 415 млрд грн. Прогноз зростання ВВП України на 2012 р. встановлено на рівні 3,9%. Номінальний ВВП прогнозується на рівні 1,5 трлн грн. Таким чином, планується в 2012 р. зменшення рівня держборгу до 27,6%. Прогнозована ціна газу для України до 2012 р. залишена на рівні 416 дол. за тисячу кубометрів. Інфляція на 2012 р. прогнозується на рівні 7,9%.

Дефіцит торговельного балансу України в 2012 р. складе 6,6 млрд дол. Прогноз зростання експорту товарів і послуг прогнозується на рівні 6,3%, зростання імпорту – 6,4%. Обсяг експорту товарів і послуг в 2012 р. повинен скласти 92,6 млрд дол., імпорту – 99,2 млрд дол., сальдо торговельного балансу – "мінус" 6,6 млрд дол.

Прожитковий мінімум на одну людину з розрахунку на місяць встановлено наступним чином: з 1 січня – 1017 грн, з 1 квітня – 1037 грн, з 1 липня – 1044 грн, з 1 жовтня – 1060 грн, з 1 грудня – 1095 грн [4].

Висновок. Бюджет держави являє собою сукупність законодавчо регламентованих відносин між державою і юридичними та фізичними особами з приводу розподілу й перерозподілу ВВП, а за певних умов – і національного багатства з метою формування і використання

централізованого фонду грошових коштів, призначеного для забезпечення виконання державою її функцій. Бюджет як основний фінансовий план відображає розпис доходів і видатків основного централізованого фонду грошових коштів держави.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бюджетний менеджмент : Підручник / В.Федосов, В. Опарін, Л. Сафонова та ін.; За заг. ред. В. Федосова. – К. : КНЕУ, 2004. – 864 с.
2. Суть державного бюджету та його вплив на соціально-економічний розвиток України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/chem_biol/nvnltu/20_6/180_Ganicz_20_6.pdf
3. Значення бюджету для фінансової системи держави [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/chem_biol/nvnltu/22_1/322_Sko.pdf
4. Про державний бюджет України на 2012 рік : Закон України № 4282-VI від 22.12.2011р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?pf3511=41157

УДК 336.71

СИСТЕМА РЕФІНАНСУВАННЯ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ В УКРАЇНІ

Ю.О. Щербина, студентка

Науковий керівник: асистент Пилипенко Т.В.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті висвітлюються політика рефінансування Центрального банку комерційних банків, а також розкриваються відносини між ними, визначається економічна сутність і значення кредитів, що надаються Центральним банком комерційним.

Ключові слова: Центральний банк, комерційний банк, кредитування, рефінансування.

Постановка проблеми. Ефективність трансформаційних процесів, що відбуваються в суспільстві та економіці України значною мірою залежить від ефективності функціонування банківського сектора. Як найважливіший елемент відтворювальної структури суспільства, він

перерозподіляє та прискорює рух фінансових ресурсів в країні, тим самим забезпечує стабільність розвитку та ефективність функціонування національної економіки, сприяє розв'язанню соціальних проблем у суспільстві. Особливої актуальності дослідження та вдосконалення механізмів рефінансування набуває в сучасних умовах, коли банківська система України перебуває у кризовому стані.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Проблема рефінансування розглядається у працях економістів, зокрема: А.Н. Мороз, Б.С. Івасів, Я. Чайковський, М.Ф. Пуховкіна, І. Сп'як, М. Баб'юк та інші.

Виклад основного матеріалу досліджень. Політика рефінансування – це один із поширених інструментів грошово-кредитної політики, який використовується центральними банками різних країн. Об'єктом рефінансування є банківські інститути. Ініціаторами рефінансування виступають комерційні банки. Вони звертаються до центрального банку у разі вичерпання можливостей поповнити свої резерви з інших джерел.

Загалом, під рефінансуванням розуміють забезпечення центральним банком комерційних банків додатковими резервами на кредитній основі, тобто запозиченими резервами. Сутність цього інструменту полягає в тому, що кредитно-банківські інститути, які відчувають тимчасові фінансові труднощі, мають можливість звернутися до центрального банку за одержанням позичок. Кредити рефінансування дають їм змогу зменшити запаси власних ліквідних коштів у результаті використання запозичень у центрального банку. У цьому значенні кредити рефінансування є складовою механізму захисних заходів, джерелом тимчасових ресурсів, необхідних для поповнення резервів. Однак доступ до цих кредитів не вільний, а розглядається як привілей. Можливість отримання кредитів рефінансування залежить від ряду факторів, і насамперед, від стану грошово-кредитної сфери країни, фінансового стану позичальника.

Кредити рефінансування надаються тільки стійким банкам, які зазнають тимчасових фінансових труднощів. У випадках, коли діяльність потенційного позичальника викликає сумнів у центрального банку, кредити надаються тільки після одержання висновку аудиторської фірми про фінансовий стан даного банку. Таким чином, критеріями, що обмежують право банківських установ на звернення до центрального банку за кредитами рефінансування, як правило, є не тільки форма їхньої організації, а й рівень платоспроможності.

Для комерційних банків рефінансування в центральному банку – це останній спосіб (остання надія) регулювання їхньої ліквідності, і центральний банк виступає для них у ролі кредитора останньої інстанції. У випадку кризової ситуації на грошовому ринку центральний банк надає негайно додаткові резерви на кредитній основі тим банкам, котрі потребують їх найбільше.

У широкому розумінні сутність політики рефінансування полягає у зміні центральним банком умов рефінансування комерційних банків і в регулюванні у такий спосіб попиту з їхнього боку на додаткові резерви, тобто на кредити центрального банку.

Ставки рефінансування залежать від прогнозованого рівня інфляції та міжбанківського ринку кредитів і встановлюються центральним банком. Збільшення ставки за кредитами рефінансування призводить до зменшення обсягів кредитів, взятих комерційними банками у центрального банку. Така ситуація на міжбанківському ринку характерна для періодів високої інфляції і є відбиттям рестрикційної грошово-кредитної політики. Зменшення такої ставки, як інструмент експансивної політики центрального банку, має зворотну дію – отримання кредитів стає для банків вигіднішим. За умови проведення Національним банком процентного тендера банки самостійно пропонують процентну ставку з точністю до одного десяткового знака після коми, за якою вони погоджуються одержати кошти, але не нижчу, ніж облікова ставка

Національного банку. Один банк не може одержати більше ніж 50 процентів обсягу коштів, запропонованих на тендері з підтримання ліквідності банків [1].

Процентна ставка за кредитами, наданими шляхом проведення тендера станом на лютий 2010 року становить 16,5% . Національний банк щоденно засобами електронної пошти оголошує банкам процентні ставки за кредитами овернайт на наступний робочий день, розмір яких може бути диференційованим залежно від забезпечення. Станом на вересень 2010 року процентна ставка за кредитами овернайт становить 10,8%, вона знизилася на 6,2% в порівнянні з січнем 2010 року.

Національний банк здійснює рефінансування банків строком до 90 днів шляхом проведення кількісного або процентного тендера. Повідомлення про проведення кількісного або процентного тендера надсилається щотижня засобами електронної пошти.

Розвиток системи рефінансування центральним банком кредитних організацій, яка є невід'ємною складовою механізму регулювання банківської ліквідності. Найбільшою проблемою у банківській системі України є нестабільність банківської ліквідності, що з самого початку спричинили іноземні інвестори, які в умовах світової фінансової кризи в спішному порядку повернули свої кошти до національних економік з метою їх стабілізації і більшої захищеності [2].

У першому півріччі 2009 року банківська система України вперше з 2001 року показала збитки в розмірі 10,2 млрд. грн. В цілому за 2009 рік вітчизняні банки втратили 38.45 млрд. грн. У число збиткових потрапили не лише банки з тимчасовими адміністраціями, але й стійкі банки. Головна причина такого сплеску збитковості банків – зростання неповернень по кредитах, через що банкам довелося активно формувати необхідні резерви.

При цьому кредити НБУ так і не допомогли фінансовим структурам, які залишилися, залатати фінансові заборгованості: збитки банківської системи за 2009 рік сягнули 28 млрд. грн. Причина цього полягає у: по-

перше, ставки рефінансування НБУ досить високі – від 16% до 20% річних, при цьому кредити, як правило, виділяються на досить короткий строк (до 1 року). А по-друге, весь 2009-й НБУ активно мобілізував (вилучав) гроші з фінансового сектору. Мета мобілізації коштів – боротьба з інфляцією. Зрозуміло, що за таких обсягів вилучення грошей з банківської системи рефінансування НБУ особливо не допомогло банкам. Роком раніше, в 2008-му, обсяги мобілізації коштів були значно меншими – 57,2 млрд. грн. при 169 млрд. грн [3].

Незважаючи на досить серйозну фінансову допомогу Нацбанку становище деяких фінансових структур виявилося невтішним. Станом на вересень 2010 року, тимчасова адміністрація працювала у 16 фінансових установах. Стосовно ще кількох закладів ухвалено рішення про ліквідацію.

За офіційним даними, у 2009 році НБУ надав комерційним банкам рефінансування на загальну суму 64,4 млрд. грн. Власний капітал банків 01.01.2010 р. становив 126,2 млрд. грн. Це означає, що НБУ вплив у банківську систему рівно половину власного капіталу банків. Крім цього за 2009 рік банківській системі були надані кошти шляхом отримання трьох великими проблемними фінансовими установами коштів на поповнення власного капіталу: Укргазбанк – 3,2 млрд. грн., Родовід Банк – 2,8 млрд. грн. і банк «Київ» – 3,5 млрд. грн. Пізніше їх було докапіталізовано, зокрема, Родовід Банк отримав ще 5,6 млрд. грн. Загальна сума отриманих ними для збільшення власного капіталу коштів становила 21 млрд. грн.

Висновки. Аналіз системи рефінансування в Україні дозволив виокремити такі властиві їй проблеми: відсутність чітко окреслених критеріїв отримання емісійних ресурсів банками, не визначено цільового призначення цих ресурсів, не передбачений ретельний контроль та відповідальність банків за використання отриманих ресурсів, механізм рефінансування не був спрямований на відновлення ресурсів саме тих банків, які займаються активним кредитуванням реальної економіки, а надавав можливість окремим банкам використовувати емісійні ресурси

НБУ для отримання надприбутків за рахунок проведення спекулятивних операцій на валютному ринку.

В цілому варто відмітити, що система рефінансування та управління міжбанківським кредитним ринком і ліквідністю банківської системи постійно знаходиться в розвитку. При цьому така ситуація характерна не лише для країн, які розвиваються, але і для країн з достатньо розвинутою фінансовою системою. Тому в Україні необхідно розвивати та удосконалювати систему рефінансування. Адже створення ефективної сучасної системи рефінансування сприятиме стабільності в банківській системі та дасть поштовх до її розвитку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Жулінська К. М. Роль рефінансування банків у забезпеченні їх конкурентоспроможності / К. М. Жулінська // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України [Текст] : збірник наукових праць : ред. А. О. Єпіфанов. Суми : ДВНЗ "УАБС НБУ", 2009. - С. 178-184.
2. Гребеник Н. Шляхи вдосконалення політики рефінансування Національним банком України / Н. Гребеник // Вісник НБУ. - 2010. - №10. - С. 3-11.
3. Міщенко, С.В. Проблеми забезпечення ліквідності банків на основі використання механізмів рефінансування [Текст] / С. В. Міщенко // Фінанси України. - 2009. - №7. - С. 75-88.

УДК 657.1:631.1

**ОЦІНКА СТАНУ ТА УПРАВЛІННЯ ДЕБІТОРСЬКОЮ
ЗАБОРГОВАНІСТЮ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ
ПІДПРИЄМСТВ**

І. І. Бендерська, магістр

Науковий керівник: д.е.н., доцент Сіренко Н.М.

Миколаївський державний аграрний університет

Розглянуто основні методи оцінки стану дебіторської заборгованості на сільськогосподарських підприємствах. Обґрунтовано необхідність пошуку напрямів ефективного управління дебіторською заборгованістю та розглянуто алгоритм розрахунку платоспроможності покупців.

Ключові слова: алгоритм розрахунку платоспроможності, дебіторська заборгованість, методи управління дебіторською заборгованістю, оцінка стану дебіторської заборгованості, розрахунки з покупцями та замовниками.

Актуальність проблеми. В умовах ринкової економіки більшість сільськогосподарських підприємств постають перед проблемою ефективної організації розрахунків з покупцями та замовниками. Практично не існує жодного сільськогосподарського підприємства, яке б не мало в активі балансу значних розмірів дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги, що досить негативно впливає на фінансовий стан та платоспроможність підприємства. Адже дані кошти не приймають участь в грошовому обороті підприємства. Саме тому на сьогоднішній день зростає потреба у вдосконаленні організації розрахунків з покупцями та замовниками. А також вирішення даної проблеми пов'язано з необхідністю приведення законодавчих та нормативних актів бухгалтерського обліку та фінансової звітності у відповідність з Міжнародними стандартами фінансової звітності.

Аналіз досліджень і публікацій. Велика кількість наукових праць присвячена дослідженню розрахунків з покупцями та замовниками. Серед них наукові праці видатних вітчизняних вчених таких як М.І. Беленкова, М.Д. Білик, Ф.Ф. Бутинець, М.Ф. Огійчук, О. Олійник, В.Я. Плаксієнко, Е.М. Причепій, В. Сопко та ін. Дослідженнями питань оцінки стану дебіторської заборгованості підприємств займалися О.М. Бандурка, Л.А. Бернстайн, І.П. Заїка, М.І. Ковальчук, Т.М. Ковальчук, М.Я. Коробов, Г.О. Крамаренко, Л.А. Лахтіонова, В.О. Мец, Є.В. Мних, П.Я. Попович, П.В. Смекалов, Н.В. Тарасенко, А.О. Таркуця, Ю.М. Тютюнник, Ю.С. Цал-Цалко, А.В.Чупіс та інші, проте практична оцінка стану дебіторської заборгованості висвітлена недостатньою мірою. Необхідність вирішення зазначених і багатьох інших проблем та розробки науково обґрунтованих пропозицій стосовно оцінки та удосконалення управління дебіторською заборгованістю за розрахунками з покупцями і замовниками в підприємствах аграрного сектору зумовлює актуальність даної теми дослідження.

Метою статті є узагальнити теоретичні засади дебіторської заборгованості й уточнити її економічну сутність, оцінити сучасний стан дебіторської заборгованості й обґрунтувати вплив її на платоспроможність аграрних підприємств та розробити механізм управління дебіторською заборгованістю підприємства.

Виклад основного матеріалу. Сума дебіторської заборгованості має значну питому вагу в складі поточних активів сільськогосподарських підприємств Березанського району і значним чином впливає на їх фінансовий стан. Звісно більшість вітчизняних аграрних підприємств віддає перевагу продажу товарів за фактом оплати, а не в кредит, однак товари відвантажуються, оборотні фонди зменшуються і зростає дебіторська заборгованість [1].

Доцільно буде розглянути склад оборотних активів на прикладі приватного сільськогосподарського підприємства «Чапаєвське» Березанського району (таб.1)

Таблиця 1

**Склад оборотних активів ПСП «Чапаєвське»
Березанського району, %**

Показники	Роки		
	2009 р.	2010 р.	2011 р.
Виробничі запаси	3,79	10,91	7,73
Незавершене виробництво	64,67	44,49	34,83
Готова продукція	7,57	6,27	10,97
Дебіторська заборгованість	23,35	27,04	44,42
грошові кошти та їх еквіваленти	0,62	11,30	2,06
Всього	100,00	100,00	100,00

Аналізуючи склад оборотних активів ПСП «Чапаєвське» Березанського району видно, що найбільшу питому вагу в 2011 році складає саме дебіторська заборгованість (44,4 %), причому прострочена дебіторська заборгованість займає одну чверть загальної суми дебіторської заборгованості підприємства, що зумовлює залежність ефективного використання оборотних активів від рівня управління дебіторською заборгованістю. Порівнюючи з попередніми роками дебіторська заборгованість в 2011 році зросла в 2 рази, що свідчить про низький рівень контролю за станом дебіторської заборгованості на підприємстві.

Враховуючи досвід українських підприємців, що ведуть успішну господарську діяльність і більшості західних підприємств, дебіторська заборгованість у їхніх активах становить близько 20-21 %. Цей показник є одним із основних чинників, що визначають загальну суму неоплачених рахунків за дебіторською заборгованістю у будь-який період. На досліджуваному підприємстві цей показник значно перевищує дане значення, що свідчить про ненадійність та неплатоспроможність покупців та замовників.

Аналіз показників дебіторської заборгованості ПСП «Чапаєвське» Березанського району свідчить про наявність неплатежів у господарюючих суб'єктів, що має чітко виражену тенденцію до збільшення. У складі та структурі заборгованості переважають розрахунки за товари, роботи й послуги. Саме тому підприємству необхідно розробити стратегію щодо здійснення заходів з управління заборгованістю.

Ефективне управління дебіторською заборгованістю на сучасному етапі є актуальною проблемою для багатьох сільськогосподарських підприємств. Основна мета управління дебіторською заборгованістю полягає в мінімізації її розміру та строків інкасації боргу. Систему управління дебіторською заборгованістю в економіці прийнято поділяти на два крупних блока: кредитну політику, що дозволяє максимально ефективно використовувати дебіторську заборгованість як інструмент збільшення продаж; і комплекс заходів, які спрямовані на зниження ризику виникнення простроченої або безнадійної дебіторської заборгованості [2].

Деякі науковці вважають, що алгоритм управління дебіторською заборгованістю повинен включати в себе: аналіз складу та структури; дослідження її достовірності (правдивості); правильності оформлення; оцінку частки дебіторської заборгованості в майні та сумі оборотних активів; визначення впливу дебіторської заборгованості на рівень ліквідності та стан платоспроможності [3].

Л.В. Черненко пропонує алгоритм рейтингової оцінки платоспроможності покупців і замовників, що базується на оцінці якісних та кількісних показників покупців і дозволяє прийняти рішення щодо управління дебіторською заборгованістю. Рейтингова оцінка визначається підсумовуванням відповідних балів (рис. 1).

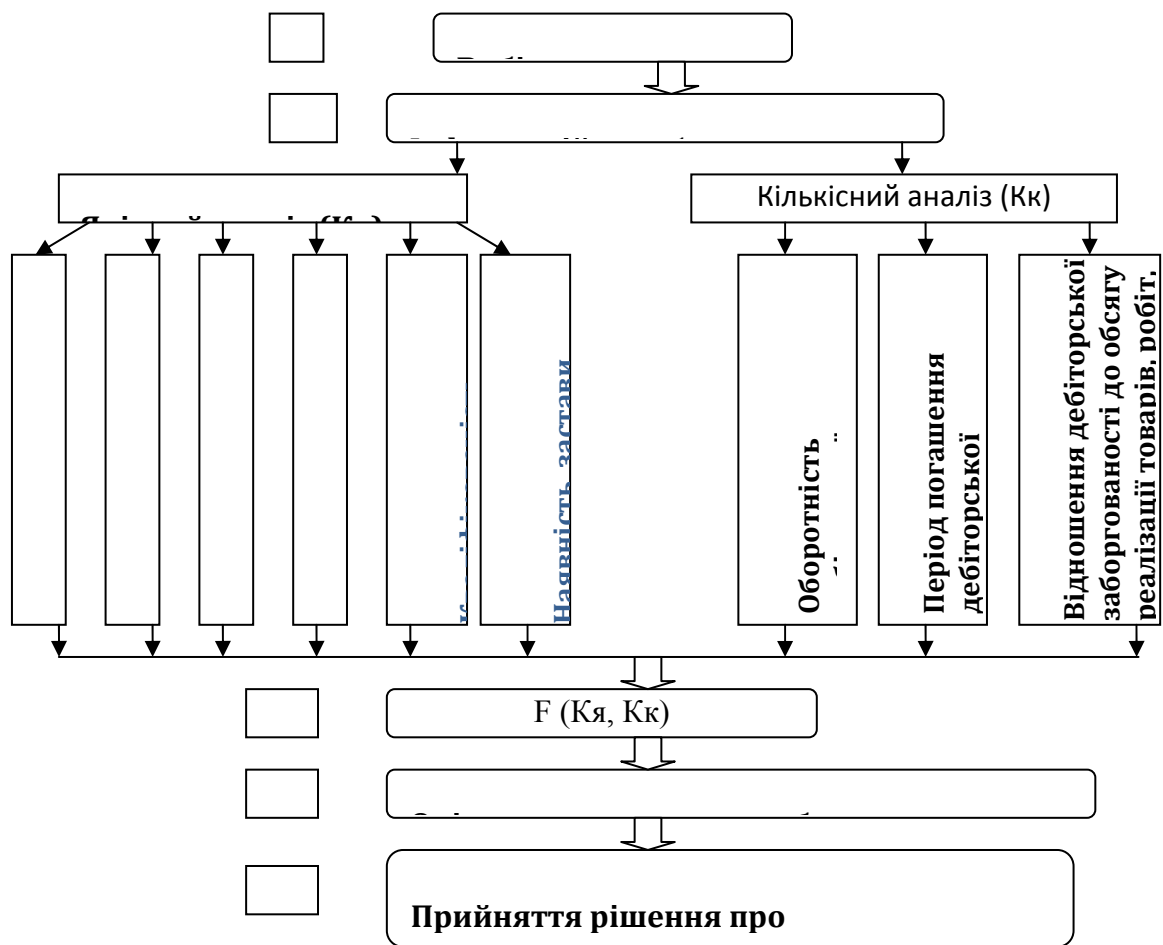

Рис.1. Алгоритм визначення платоспроможності покупців

За допомогою даного алгоритму можливо розрахувати граничне значення попередньої рейтингової оцінки покупця в сумі 1-3,9 балів. При наближенні рейтингу до 3,9 бала вірогідний високий ризик несвоєчасної оплати, і навпаки, при рейтингу 1-1,4 – незначний або відсутній ризик непогашення дебіторської заборгованості.

При управлінні дебіторською заборгованістю слід пам'ятати, що методи управління дебіторською заборгованістю в сільськогосподарському підприємстві в різні проміжки часу мають бути різні. Так, на початку року для сільськогосподарського підприємства доцільно застосовувати метод відсоткових знижок за термінову оплату рахунків. У період з липня по жовтень (листопад) можна використовувати відстрочку платежу, оскільки витрати, що виникають внаслідок кредитування, покриваються доходами від збільшення обсягів реалізації; у грудні – сезонні датування [3].

Механізм управління дебіторською заборгованістю за розрахунками з покупцями та замовниками повинен включати такі напрямки:

1. Визначення надійності покупця та ймовірності оплати отриманої ним продукції. Контролювати стан розрахунків із покупцями за відстроченими (простроченими) заборгованостями шляхом деталізації бухгалтерської інформації та її оцінки.

2. Надання знижок клієнтам при оплаті за відвантажену продукцію раніше зазначено у договорі терміну. Доцільно застосовувати знижку, як метод управління дебіторської заборгованості, за кожний день прискорення платежу, виходячи зі скорочення інфляційних втрат дебіторської заборгованості й одержання постачальником додаткового прибутку від більш раннього отримання та введення в оборот підприємства фінансових ресурсів.

3. Диверсифікація каналів збуту для зменшення ймовірності несплати одним або кількома покупцями.

4. Рефінансування дебіторської заборгованості, забезпечує трансформацію дебіторської заборгованості у грошові кошти (факторинг, форфейтинг, здійснення розрахунків за допомогою векселів), розробити заходи з обмеження терміну розрахунків за поставками.

5. Надавати продукцію покупцям на умовах комерційного кредиту з відповідним його забезпеченням.

Дотримання даних заходів сприятиме ефективному управлінню дебіторською заборгованістю, що забезпечить не лише поліпшення фінансового стану, а й сприятиме збільшенню рівня доходів сільськогосподарських товаровиробників.

Висновки. Відсутність методичного забезпечення та практичного досвіду ефективного управління дебіторською заборгованістю в підприємствах аграрного сектору робить своєчасним та необхідним створення відповідного механізму управління, як невід'ємної частини управління підприємством. Система аналізу й управління дебіторською

заборгованістю вимагає постійного контролю за такими показниками, як термін надання позики, платоспроможність, принципи створення резервів, система збору платежів, система знижок. Застосування запропонованих заходи та методів управління дебіторською заборгованістю дозволить зменшити розмір дебіторської заборгованості, покращити платоспроможність аграрних підприємств та скоротити потребу в додаткових фінансових ресурсах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кудь Л.І. Пропозиції щодо аналізу стану дебіторської та кредиторської заборгованості підприємства перед банківськими установами / Л.І. Кудь // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. Т. 8 : збірник наукових праць : Наукове видання. – Суми : Мрія-1 ЛТД; УАБС, 2003. – С. 241–269.
2. Іванілов О.С. Механізм управління дебіторською заборгованістю підприємства / О.С. Іванілов, В.В. Смачило, Є.В. Дубровська // Актуальні проблеми економіки. – 2007. – № 1. – С. 156–164.
3. Черненко Л.В. Прийоми і методи управління дебіторською заборгованістю / Л.В. Черненко // Вісник Полтав. держ. аграр. акад. – 2006. – №1. – С. 165–167.

ВПЛИВ ДІЇ ЦІНОВОГО МЕХАНІЗМУ НА ФІНАНСОВИЙ СТАН СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Л.В. Швець, магістрант

Науковий керівник: д.е.н., доцент Сіренко Н.М.

Миколаївський державний аграрний університет

Досліджено механізм ціноутворення в аграрному секторі економіки, визначено вплив цін на фінансовий стан сільськогосподарських підприємств, обґрунтовано шляхи послаблення цінового тиску на їх діяльність.

Ключові слова: Ціноутворення, ціновий механізм, граничні ціни та рівні націнок, субсидії, цільові ціни

Актуальність проблеми. Одним із визначальних напрямків ефективного розвитку аграрного сектору України є досягнення стабільності фінансового стану сільськогосподарських підприємств та конкурентного рівня їх господарської діяльності. У складі зовнішнього економічного механізму забезпечення даних умов особливе місце посідає ціновий фактор, оскільки ціни, з одного боку, змінюють рівень пропозиції, а з іншого – впливають на платоспроможний попит з боку покупців.

За умов сучасного ціноутворення аграрні підприємства у своїй більшості не відшкодовують витрати у розмірах, необхідних для забезпечення їх фінансового зростання та відтворення економіки. Поступово відбувається системна деградація економічного інтересу до ведення сільського господарства, аграрна економіка не в змозі відтворювати свій потенціал відповідно до середніх темпів економіки держави. Зважаючи на дану ситуацію, виникає необхідність в удосконаленні механізму взаємодії ринкового середовища, цінової стратегії підприємства та цінової політики держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням теоретико-методичних основ цінового механізму в аграрній сфері займалися науковці-економісти: В.Г.Андрійчук, П.Т.Саблук, О.М.Шпичак, О.Г.Шпикуляк, А.В.Блоха, О.В.Кравченко, І.Й. Ткачук, Т.К.Лисенко та ін. Проте питання формування цін на аграрному ринку потребують подальшого вивчення з метою удосконалення системи ціноутворення і покращення становища вітчизняних сільгоспвиробників.

Постановка завдання. Система цін і ціноутворення в аграрному секторі економіки визначає перспективи галузі, конкурентоспроможність і стабільність фінансового стану сільськогосподарських підприємств, їх можливості забезпечити свою діяльність необхідними ресурсами, а споживачів - якісною продукцією. Тому метою даної статті є охарактеризувати особливості цінового механізму в сільському

господарстві з позиції дії на фінансовий стан аграріїв, його сучасного стану, проблем і перспективних напрямів розбудови.

Виклад основного матеріалу.

Ціна - це грошовий вираз вартості товару. Вона є однією з найскладніших економічних категорій, оскільки перебуває під впливом не тільки закону вартості, а й усієї системи економічних законів. Тому ціни на сільськогосподарську продукцію відіграють винятково важливу роль в економіці держави, бо впливають на всі основні економічні, політичні і соціальні проблеми.

Ціни на сільськогосподарську продукцію мають двояке значення. З одного боку вони повинні виступати гарантом прибутковості та підтримки стабільності фінансового стану аграрних підприємств, а з іншого – стимулювати раціоналізацію (нормування витрат та економії всіх видів ресурсів) сільськогосподарського виробництва, тим самим відсікаючи витрати, що не підлягають відшкодуванню.

В свою чергу механізм ціноутворення повинен забезпечувати: об'єктивний облік суспільно необхідних витрат праці і коштів на всіх етапах просування продукції, нормативів рентабельності, прибутку, основних фондів і т.д.; оцінку кон'юнктури ринку; створення умов для конкуренції, при яких товаровиробники були б зацікавлені виробляти більш дешеву продукцію високої якості, а посередники – підприємці в переробних галузях і торгівлі – збільшувати масу прибутку за рахунок зниження ціни товару, а не її підвищення [1].

Процес ціноутворення в агропромисловому комплексі ґрунтується на врахуванні зовнішніх та внутрішніх факторів впливу.

До зовнішніх чинників відносяться: політичний клімат; загальний стан економіки країни та регіону; кон'юнктуру світового ринку та міжнародну економічну інтеграцію; стан аграрного ринку; характер регулювання економіки державою; рівень і динаміку інфляції; обсяги та особливості існуючого і перспективного купівельного попиту; дефіцит на

вільному ринку будь-яких необхідних ресурсів (трудових, фінансових тощо).

Серед внутрішніх чинників можна виділити: обсяг ринку, ринкові ніші; особливості виробництва; специфіку виробленої продукції; мобільність виробничого процесу; імідж виробника на споживчому ринку; організацію сервісних послуг і розвиток фірмової торгівлі [1].

Вплив цих факторів відображається на витратах сільськогосподарських підприємств та враховується у розрахунку собівартості продукції (рис.1).

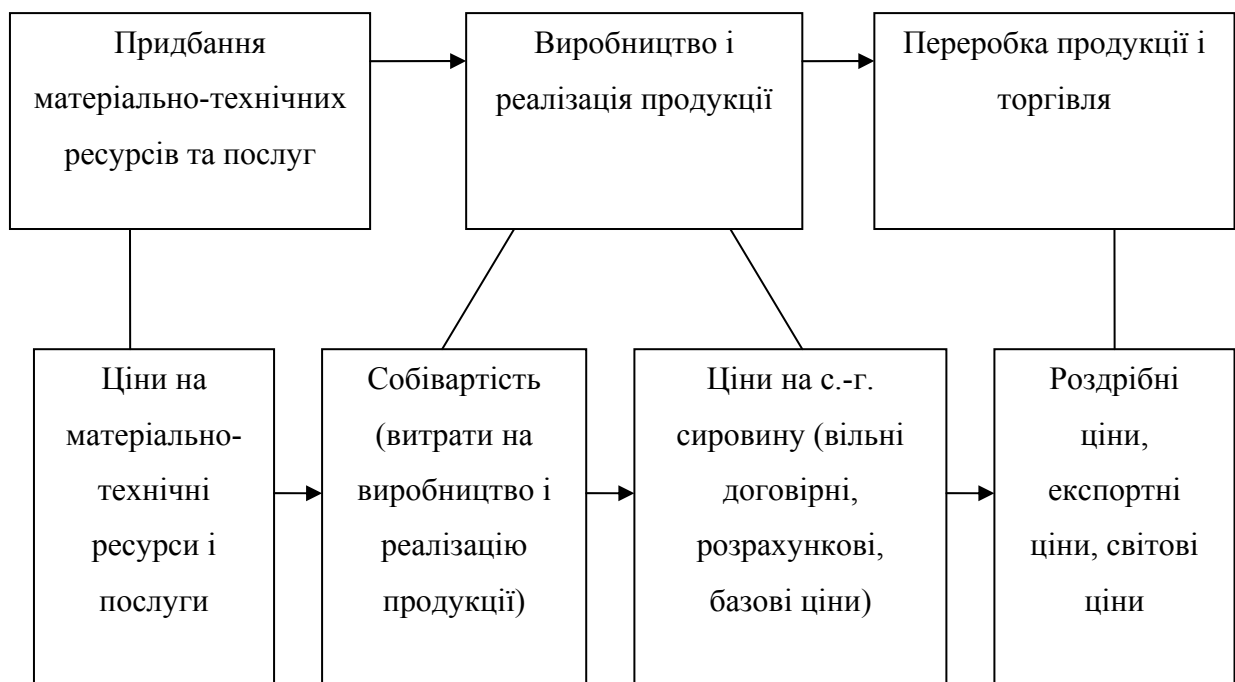

Рис.1. Структура розподілу цін в галузях АПК

Для визначення цін на сільськогосподарську продукцію в науковій літературі виділяють три методи, залежно від показників, на основі яких вони формуються:

1. Визначення цін залежно від показників собівартості (витратний метод) - здійснюється відповідно до витрат сільгоспвиробника на виробництво продукції з додаванням певного рівня прибутку, що планується підприємством з урахуванням податків та відповідних платежів.

2. Розрахунок ціни залежно від якості та взаємозамінності – визначається співвідношення цін за замінними видами продукції рослинництва і тваринництва.

3. Визначення ціни залежно від попиту і пропозиції (ціннісний підхід) - вивчення попиту на певний продукт та визначення можливого обсягу виробництва цього продукту і пропозиції його на ринку [2].

Проте існуючі методи формування цін та цінового механізму в сільському господарстві не забезпечують ефективного ціноутворення, що, в свою чергу, негативно впливає на прибутковість та фінансову стабільність аграрного виробництва та знижує мотивацію виробничої діяльності в галузях АПК. За таких умов сільгоспвиробники не спроможні відновлювати виробничий потенціал у достатніх обсягах для перспективного розвитку галузі.

На сьогодні, для більшості аграрних підприємств, найбільшу питому вагу в структурі виробничої собівартості продукції становлять матеріальні витрати (табл.1).

Таблиця 1

**Структура собівартості виробництва продукції у
сільськогосподарських підприємствах, % ***

Витрати	Усього	Рослинництво	Тваринництво
Оплата праці	9,1	8,6	10,0
Відрахування на соціальні заходи	3,2	3,1	3,6
Матеріальні витрати, в тому числі на:	70,0	65,9	78,4
-сільськогосподарську продукцію (насіння, корми та ін.)	40,6	19,3	76,9
-мінеральні добрива	15,4	24,4	-
-паливно-енергетичні ресурси	3,8	2,9	5,6
-запчастини, будівельні матеріали	6,9	8,9	3,5
-послуги, надані сторонніми організаціями	19,1	24,3	10,1
Амортизація	5,3	5,9	3,9
Інші витрати	12,4	16,5	4,1

* За даними Державної служби статистики України, станом на 2010р. [3].

При цьому, варто відмітити, що більшість засобів виробництва для аграріїв (сільськогосподарська техніка, добрива та отрутохімікати, комбікорми, паливно-мастильні матеріали тощо) виробляються підприємствами, які, по суті є монополістами в Україні, і, зловживаючи своїм становищем, встановлюють ціни, орієнтовані на надприбутки. В свою чергу, не маючи відповідних коштів на їх придбання, сільськогосподарські підприємства втрачають значні прибутки [2].

Для підтримки сільгоспвиробників у такому разі необхідне втручання з боку держави. Перш за все, слід ввести граничні ціни на енергоносії і найважливіші види промислової продукції, що використовується в АПК. Такі ціни необхідно індексувати з урахуванням інфляції. Одночасно з введенням граничних цін повинні бути встановлені економічні санкції за перевищення їх рівня і стимули зниження. Зокрема, прибуток або граничну частку доходу, отриману від перевищення цих цін, слід вилучати для подальшого повернення споживачам продукції і штрафи в такому ж розмірі направляти до бюджету.

Доцільно також зменшити податок на додану вартість для операцій по придбанню машин та обладнання, основних видів мінеральних добрив, а також при виробництві нової техніки в перші два-три роки випуску. Тобто на термін освоєння виробництва слід виплачувати заводам-виробникам субсидії в розмірах, які знижували б оптову ціну техніки до рівня, прийнятного для села.

Разом з цим необхідно в цільових державних програмах визначати субсидії для товаровиробників сільськогосподарської продукції на придання окремих видів техніки в розмірі до 50% їх вартості. Оскільки націнки торгово-посередницьких організацій здорожують засоби виробництва на 25-50% і навіть більше, то необхідно встановити граничні рівні націнок, одночасно виключивши з них податок на додану вартість і диференціювавши націнки за видами засобів виробництва [1].

Висновки. Таким чином, принципи функціонування цінового механізму в АПК потребують удосконалення, із врахуванням негативних чинників, що на нього впливають. Для ефективного ціноутворення підприємства АПК мають здійснювати ряд заходів, спрямованих на пошук шляхів зниження витрат, розширення ринків збуту і пошук вигідних сегментів ринку. Ситуація, що склалася, потребує також активного державного втручання шляхом регулювання цін.

В сільському господарстві ціновий механізм повинен бути системою, що забезпечувала б сільськогосподарським товаровиробникам доходи, достатні для здійснення простого відтворення, а також розширення виробництва в темпах, відповідних завданням, які визначені аграрною політикою держави.

ЛІТЕРАТУРА

1. Лисенко Т.К. Проблеми ціноутворення на сільськогосподарську продукцію та державне регулювання цін в АПК [Електронний ресурс] / Т.К.Лисенко. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua>.
2. Кравченко О.В. Визначення напрямків та етапів розподілу цін в галузях АПК [Електронний ресурс] / О.В. Кравченко. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua>.
3. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua.

ВІДОБРАЖЕННЯ В БУХГАЛТЕРСЬКОМУ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З ТИМЧАСОВОЇ НЕПРАЦЕЗДАТНОСТІ

О. В. Рафальська, магістр

Науковий керівник: к.е.н., доцент Дубініна М. В.

Миколаївський державний аграрний університет

Визначено порядок нарахування та виплати допомоги з тимчасової втрати працездатності відповідно до змін законодавчо-нормативної бази України. Обґрунтовано напрями удосконалення бухгалтерського обліку розрахунків за соціальним страхуванням, а також шляхи удосконалення методики обліку нарахування і виплати лікарняних.

Ключові слова: *розрахунки за соціальним страхуванням, єдиний соціальний внесок, Пенсійний фонд України, Фонд соціального страхування, облік лікарняних.*

Актуальність проблеми. Обов'язковими для справляння юридичними та фізичними особами на всій території України є загальнодержавні обов'язкові платежі, які мають цільове призначення. Фонди соціального страхування створені на постійній основі з метою гарантованого державного фінансового забезпечення видатків соціального страхування. Соціальне страхування виступає самостійною галуззю страхування і є сукупністю відносин з приводу формування та використання колективних страхових фондів, призначених для виплати відшкодувань при постійній чи тимчасовій втраті працездатності або втраті місця роботи.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Удосконаленню синтетичного обліку розрахунків з тимчасової непрацездатності багато уваги приділяють Ф. Ф. Бутинець [1], Т. С. Греськів [2], Г. Корнійчук [3].

Проте необхідність удосконалення синтетичного обліку шляхом введення додаткових субрахунків визначає актуальність подальших досліджень у цій сфері.

Постановка завдання. Розробити та обґрунтувати теоретичні положення та практичні рекомендації щодо вдосконалення методики та організації обліку розрахунків з тимчасової втрати працездатності за соціальним страхуванням.

Виклад основного матеріалу. Якщо працівник перебуває на лікарняному, то після виходу на роботу подає лікарняний листок, згідно з яким роботодавець - страхувальник повинен нарахувати та виплатити соціальну допомогу (лікарняні). Наданий співробітником документ протягом десяти днів розглядає комісія із соціального страхування та приймає рішення про призначення або відмову в наданій допомозі. Далі проводяться в бухгалтерському обліку нарахування призначеної суми. Складають у двох примірниках заяву-розрахунок на надання коштів, один із них залишається на підприємстві, а другий подається до органу Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності. Джерелами фінансування оплати лікарняних сум є такі:

- перші п'ять днів непрацездатності підприємство оплачує за рахунок своїх коштів;

- починаючи з шостого дня непрацездатності допомогу оплачують за рахунок коштів Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності. Лікарняні за перші п'ять днів непрацездатності виплачують у найближчий після призначення день, установлений для виплати заробітної плати, навіть якщо решта лікарняних від Фонду ще не надійшла на спеціальний рахунок. Після того, як Фонд перерахує кошти на спеціальний рахунок, відкритий для соціальної допомоги згідно з нарахуваннями за лікарняними листками, застрахована особа отримує їх самостійно, використовуючи особову картку із заробітної плати [2].

У свою чергу, роботодавець - страхувальник подає до Фонду звіт за коштами з тимчасової непрацездатності.

Порядком № 4 “Формування та надання страхувальниками звітності по коштах загальнообов’язкового державного соціального страхування у зв’язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням”, Фонд соціального страхування з тимчасової втрати працездатності ввів нову форму звітності для страхувальників - роботодавців – Звіт за формою Ф4-ФСС з тимчасової втрати працездатності “Звіт страхувальника по коштах загальнообов’язкового державного соціального страхування у зв’язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням”, який складається наростаючим підсумком з початку року [4]. Ця форма по суті являє собою скорочений варіант раніше чинної форми Ф4-ФСС з тимчасової втрати працездатності. Відмінності, насамперед, зумовлені тим, що в колишній формі вказувалася сума нарахованих і утриманих страхових внесків, яка витрачалася страхувальником на матеріальне забезпечення застрахованих осіб. У зв’язку з тим, що матеріальне забезпечення застрахованих осіб страхувальники-роботодавці здійснюють не за рахунок нарахованого та утриманого єдиного внеску на соціальне страхування, а тільки за рахунок коштів, отриманих страхувальником на окремий рахунок, у новій формі відсутні розділи для відображення єдиного внеску на соціальне страхування.

Звіт необхідно подавати щоквартально не пізніше ніж 20 числа місяця, наступного за звітним періодом, за місцем обліку страхувальника. Правда, не всі страхувальники мають його подавати. Звіт за формою Ф4-ФСС з тимчасової втрати працездатності не подається у разі:

- відсутності у страхувальника заборгованості в бухгалтерському обліку згідно з Планом рахунків по субрахунку 652 “За соціальним страхуванням” на початок кожного звітного кварталу і оборотів по цьому ж субрахунку у звітному кварталі;

— наявності заборгованості за Фондом соціального страхування з тимчасової втрати працездатності на початок року та відсутності оборотів по субрахунку 652 у звітному кварталі.

Згідно із Законом про єдиний соціальний внесок з допомоги по тимчасовій непрацездатності (у тому числі з суми оплати перших п'яти днів непрацездатності), єдиний внесок сплачують за такими ставками: нарахування – 33,2%; утримання – 2% [3].

Після нарахування належних сум лікарняних, частину за рахунок підприємства (оплату перших п'яти днів непрацездатності) в бухгалтерському обліку відносять на відповідний рахунок витрат, а нарахування сум допомоги, яку має фінансувати Фонд, проходить за рахунком 65 «Розрахунки за страхуванням».

Відповідно до пп. 4.1 та пп. 5.3 Наказу «Про затвердження Змін до деяких нормативно-правових актів Міністерства фінансів України з бухгалтерського обліку» ввели окремий субрахунок 378 «Розрахунки з державними цільовими фондами» [5]. У поясненні до нього в Інструкції про План рахунків чітко вказано, що за цим субрахунком ведеться облік розрахунків з державними цільовими фондами, зокрема розрахунків з тимчасової непрацездатності.

Так, Міністерство фінансів пропонує вести облік лікарняних таким чином:

— оплата працівникам перших п'яти днів непрацездатності, яка здійснюється за рахунок коштів підприємства: Дт 94 «Інші витрати операційної діяльності» і Кт 66 «Розрахунки за виплатами працівникам»;

— нарахування суми матеріального забезпечення — допомоги з тимчасової непрацездатності, яка здійснюється за рахунок Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності: Дт 378 «Розрахунки з державними цільовими фондами» і Кт 66 «Розрахунки за виплатами працівникам»;

— надходження грошових коштів на рахунок підприємства для виплати допомоги працівникам: Дт 31 «Рахунки в банках» і Кт 378 «Розрахунки з державними цільовими фондами»;

— виплата допомоги працівникам: Дт 66 «Розрахунки за виплатами працівникам» і Кт 30 «Каса».

Для розмежування сум за рахунок роботодавця і Фонду доцільно відкрити субрахунки другого порядку:

6531 «За соціальним страхуванням з тимчасової непрацездатності за рахунок роботодавця»;

6532 «За соціальним страхуванням з тимчасової непрацездатності за рахунок коштів Фонду».

Розглянемо на прикладі відображення в обліку лікарняних з використанням запропонованих субрахунків в таблиці 1.

Таблиця 1

**Відображення в обліку розрахунків за тимчасової втрати
працездатності**

№ з/п	Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
1	Нараховано:		
	– оплату за перші п'ять днів непрацездатності	23	663
	– допомогу з тимчасової непрацездатності за кошти Фонду	378	663
2	Нараховано єдиний соціальний внесок на всю суму лікарняних: 33,2%	23	653
3	Утримано єдиний соціальний внесок:		
	– із лікарняних за перші п'ять днів: 2%	663	6531
	– із допомоги з тимчасової непрацездатності за рахунок Фонду: 2%	663	6532
4	Утримано податок з доходів:		
	– із лікарняних за перші 5 днів: 15%	663	6411
	– із допомоги з тимчасової непрацездатності за рахунок Фонду: 15%	663	6412
5	Перераховано на картрахунок лікарняні за перші п'ять днів непрацездатності в день виплати зарплати	663	3111
6	Перераховано податок з доходів та єдиний соціальний внесок, які утримали з оплати перших п'ять днів	6411 6531	3111
7	Надійшли на спеціальний рахунок кошти від Фонду на виплату допомоги	3112	378
8	Перераховано на картрахунок допомогу з тимчасової непрацездатності:	663	3112
9	Перераховано одночасно зі спеціальний рахунку податок з доходів та єдиний соціальний внесок, які утримали з допомоги:	6412 6532	3112

Зазначимо, що для обліку операцій із нарахування та виплати лікарняних і допомоги по вагітності та пологах використовується субрахунок 663 «Розрахунки за іншими виплатами» рахунка 66 «Розрахунки за виплатами працівникам», оскільки зазначені виплати не входять до фонду оплати праці [1].

Висновки. Необхідність удосконалення синтетичного й аналітичного обліку розрахунків з тимчасової втрати працездатності визначає актуальність подальших досліджень у цій сфері, враховуючи що розрахунки за соціальним страхуванням надають інформацію про поповнення Пенсійного фонду, органам соціального страхування необхідна інформація про те, як проводяться нарахування та перерахунок сум за видами розрахунків. Така інформація необхідна для прогнозування тенденцій виплат з тимчасової непрацездатності за рахунок Фонду в майбутньому.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бутинць Ф. Ф. Бухгалтерський облік у сільському господарстві / Ф.Ф. Бутинець, И. М. Коцюрпатий. - Житомир : ПП «Рута», 2010. - 512с.
2. Греськів Т. С. Удосконалення обліку розрахунків за соціальним страхуванням з тимчасової втрати працездатності / Т. С. Греськів // Формування ринкової економіки. – 2011. – № 16. – С. 390-396.
3. Закон України “Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов’язкове державне соціальне страхування” від 08.07.2010 р. 2464–VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.liga.ua.
4. Корнийчук Г. Бухгалтерские нормативы: опять коррективы / Г. Корнийчук // Всё о бухгалтерском учёте. – 2011. – № 66. – С. 28.
5. Наказ « Про затвердження Змін до деяких нормативно - правових актів Міністерства фінансів України з бухгалтерського обліку» від 31.05.2011 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.liga.ua.

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНІ СКЛАДОВІ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ НЕОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

В.С. Салькова, магістрант

Науковий керівник: к.е.н., доцент М.В. Дубініна

Миколаївський державний аграрний університет

У статті розглянуто основні складові системи управління необоротними активами сільськогосподарських підприємств та надано їхню характеристику.

Ключові слова: необоротні активи, система управління необоротними активами, сільськогосподарські підприємства.

Актуальність проблеми. В умовах інституціональних перетворень економіки проблема управління необоротними активами набуває великого значення для всіх підприємств України. Необоротні активи, які були сформовані на початковому етапі діяльності підприємства, вимагають постійного управління ними. Актуальності набуває необхідність дослідження складових системи управління необоротними активами з метою забезпечення зростання якості їх функціонування в умовах розвитку підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам системного управління діяльністю підприємств та окремих її аспектів присвячено праці багатьох вчених, зокрема, А.А. Браса [1], Б.В. Наконечного [2], І.Ю. Приварнікової [3], Г. Шамоти [4].

Постановка завдання. Метою статті є визначення компонентів ефективної системи управління необоротними активами сільськогосподарських підприємств.

Виклад основного матеріалу. Підвищення ефективності використання необоротних активів на сільськогосподарських

підприємствах є досить важливим на цьому етапі розвитку економіки, і є результатом досконалого управління ними.

Управління необоротними активами підприємства є доволі складною системою, яка являє собою цілісний комплекс ієрархічно впорядкованих прямими і зворотними зв'язками інституцій, які здійснюють управління необоротними активами на підприємстві та мають єдність з іншими підсистемами підприємства, а також зовнішнім середовищем [3].

Під інституціями розуміються певні норми, правила, або їх сукупність, які регулюють ті чи інші суспільні відносини. Тобто поняття інституції охоплює саму норму, або правило, або закон, а також відносини, на які поширюються ці правила та закони.

Важливо зазначити, що стратегія управління необоротними активами повинна бути пов'язана із загальною стратегією розвитку підприємства. Головною метою стратегічного управління необоротними активами є забезпечення їх складу за якісними та вартісними характеристиками з урахуванням оптимізації витрат на досягнення максимального досягнення поставлених цілей [4].

На успішне управління необоротними активами впливають багато чинників, як внутрішнього, так і зовнішнього характеру, але, головними, на нашу думку, є об'єктивні закони управління підприємством, виробництвом та окремими ресурсами; принцип управління необоротними активами; апарат управління; цілі та задачі управління необоротними активами; функції та методи управління необоротними активами; вплив факторів зовнішнього середовища; механізм функціонування системи управління необоротними активами тощо [2].

Надамо характеристику основних складових системи управління необоротними активами.

1. Об'єктивні закони управління підприємством, виробництвом та окремими ресурсами. Управління необоротними активами зокрема та управління виробництвом взагалі побудовано на системі суспільних

відносин, які мають як базисний, так і надбудовний характер [1]. Ці відносини підкоряються відповідним законам розвитку виробництва – найбільш істотним, стійким, об'єктивним взаємозалежностям і зв'язкам в явищах і процесах виробництва. До таких законів відносяться: закон спеціалізації управління; закон інтеграції управління; закон оптимального поєднання централізації і децентралізації управління; закон економії часу в управлінні; закон пропорційного розвитку систем управління; закон планової основи управління виробництвом.

У механізмі управління необоротними активами названі закони діють всі разом, одночасно та взаємообумовлено. Тому їх реалізація припускає врахування дій всієї їх сукупності та таку організацію діяльності людей, при якій дія законів допомагає їм найбільш ефективно досягати поставлених цілей.

2. Принципи управління необоротними активами. Принципи управління – це результат узагальнення об'єктивно діючих законів і форм їх прояву в управлінні виробництвом, що має прикладний характер управління підприємством та проявляється в основних правилах і положеннях, якими керуються працівники апарата управління. Принципи управління об'єктивні, бо базуються на законах й виражають їх вимоги. В той же час принципи і суб'єктивні, оскільки формулюються людьми.

Система управління необоротними активами має базуватись на тих самих принципах, що покладені в основу системи управління підприємством. До таких принципів належать: принцип постійності, безперервності, цілеспрямованості, системності, взаємозалежності, єдиновладдя, економічності, постійного розвитку організації, врахування в управління потреб та інтересів працівників тощо.

3. Апарат управління – це співробітники підприємства, що здійснюють цілеспрямований вплив на об'єкт управління. Ефективність роботи апарату управління залежить від ділових якостей і спеціальних знань управлінців, що залучаються до процесу управління необоротними

активами, від неординарності їх мислення, сміливості брати на себе відповідальність за виконання рішень, від правильного підбору та розміщення кадрів. Саме кадрова політика є одним з тих факторів, від якого залежить ефективність функціонування системи управління необоротними активами підприємства.

4. Цілі та задачі управління необоротними активами. Постановку цілей можна визначити як процес прийняття рішень, що передує майбутній дії. Основними цілями, що можуть поставити керівники стосовно процесів, у яких задіяні необоротні активи, можуть бути: оперативне впровадження нової техніки й технології, своєчасна заміна фізично або морально застарілого обладнання; підвищення гнучкості виробництва шляхом перепрофілювання обладнання, що задіяно у технологічних процесах, на випуск конкурентоспроможних видів продукції тощо. Успішна реалізація цих цілей залежить від чіткого розподілу їх на задачі.

5. Функції управління необоротними активами. Під функціями управління розуміють види управлінської праці, будь-які роботи, дії управлінця, спрямовані на зміну стану об'єкта управління відповідно до поставленої мети шляхом інформаційного впливу на об'єкт управління.

Функції управління необоротними активами поділяються на:

1) загальні – на залежать від специфіки об'єкта управління:

- прогнозування та планування;
- організація;
- координація та регулювання;
- активізація та стимулювання;
- облік, аналіз та контроль.

2) конкретні – визначаються специфікою об'єктів управління:

- функції управління необоротними активами основного, допоміжного виробництва;
- управління необоротними активами у матеріально-технічному забезпеченні;

- управління необоротними активами у капітальному будівництві;
- управління необоротними активами у зовнішньоекономічній діяльності [2].

6. Методи управління необоротними активами. Метод – це спосіб вивчення предмету дослідження. В управлінні необоротними активами можуть застосовуватись економічні, соціологічні, організаційні та інші методи. Названі методи повинні використовуватись у взаємодоповненні, але для сучасної управлінської практики це не характерно. Це обумовлено: недосконалістю методичної, методологічної баз їх використання; неналежними організаційними умовами; неналежним веденням обліку; іншими факторами.

Деякі методи використовуються тільки в процесах оновлення необоротних активів, деякі в процесах їх використання, зокрема, в процесах використання виробничих потужностей.

7. Вплив факторів зовнішнього середовища. При дослідженні елементів системи управління необоротними активами слід врахувати наявність великої кількості факторів зовнішнього середовища, які сприяють ефективному функціонуванню підприємства чи послаблюють його. Названих факторів підприємство позбавитися не може, але може посилити чи послабити їх вплив на ефективність функціонування підприємства. До найбільш значущих можна віднести: правовий фактор, зокрема, податкове законодавство, інвестиційну активність, наявність та вартість фінансових та інвестиційних ресурсів, інформаційну прозорість ринку тощо.

8. Механізм функціонування системи управління необоротними активами. Механізм управління необоротними активами сільськогосподарських підприємств – це внутрішня організація системи управління ефективним використанням та оновленням необоротних активів підприємств, комплекс взаємопов'язаних елементів, важелів та механізм управління процесами, що відбуваються з необоротними

активами, що покликаний ефективно управляти ними, враховуючи впливи внутрішнього і зовнішнього середовища.

Механізм представляє собою взаємодію, взаємозв'язок усіх підсистем у системі в єдиному процесі. Саме за допомогою цього механізму управління системою необоротних активів реалізується дія об'єктивних законів функціонування економіки.

Також, успішність управління основними засобами підприємства можна розглядати з позиції ефективності їхнього використання в господарському обороті. Через те, що необоротні активи використовуються тривалий час, вони поступово втрачають свою вартість за рахунок фізичного зносу. А перенесення вартості основних засобів на продукцію, що виготовляється, виконувані роботи, надавані послуги відбувається за рахунок нарахування амортизації. Тобто, управління основними засобами переважно зводиться до того, щоб забезпечити ефективне їх використання [4].

Висновки. Отже, ефективне управління необоротними активами сільськогосподарських підприємств можна забезпечити шляхом раціонального поєднання усіх вище наведених інституцій. Саме це може стати чинником економічного зростання підприємства та підвищення його конкурентоспроможності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Брас А.А. Менеджмент: основные понятия, виды, функции: Учеб. пособ. для студ. эк. вузов. – Минск: ООО «Мисанта», 2002. – 470 с.
2. Наконечний Б.В. Підвищення ефективності управління основними виробничими засобами на підприємстві [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/>.
3. Приварнікова І.Ю. Система управління використанням та оновлення основних засобів промислових підприємств / І.Ю. Приварнікова // Економічний простір. - № 47. – 2011. – с. 268-280.
4. Шамота Г. Проблемні аспекти ефективного управління основними засобами підприємства в сучасних умовах / Г. Шамота, А. Матюшенко // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sophus.at.ua/>.

ВНУТРІШНІЙ АУДИТ ДЕБІТОРСЬКО-КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ

К.О. Кучманич, магістр

Науковий керівник: к.е.н., доцент Потривасєва Н.В.

Миколаївський державний аграрний університет

Досліджено основні проблемні питання внутрішнього контролю товарних операцій. Розглянуто основні теоретико-методологічні положення організації внутрішнього аудиту дебіторсько-кредиторської заборгованості.

***Ключові слова:** дебіторська заборгованість, кредиторська заборгованість, внутрішній контроль, внутрішній аудит.*

Актуальність проблеми. Перехід України до ринкових відносин виявив низку гострих проблем, до яких належить і проблема неплатежів. Від її вирішення значною мірою залежить майбутній розвиток вітчизняної економіки.

Проблема неплатежів нині стала однією з основних перешкод на шляху економічного зростання в Україні. Ускладнивши роботу значної частини вітчизняних підприємств вона розповсюджує та охоплює усе більшу кількість секторів і галузей економіки країни, несе за собою збитки, втрату ліквідності, заморожування інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання. Результатом таких реалій стало неухильне зростання дебіторської та кредиторської заборгованості підприємств, яке здебільшого призводить до зниження їх ділової активності та платоспроможності.

Важливою передумовою уникнення зазначених проблем є створення належним чином організованої системи внутрішнього контролю, зокрема внутрішнього аудиту.

Останнім часом в Україні приділяється особлива увага вдосконаленню організації внутрішньогосподарського контролю, про що свідчить велика кількість статей в періодичних виданнях. Питанням внутрішнього аудиту приділено набагато менше уваги і майже не розглядаються проблеми внутрішнього аудиту операцій з кредиторською та дебіторською заборгованостями.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання аудиту дебіторської та кредиторської заборгованості присвячені праці наступних вчених: Акімова Н.С., Бутинець Ф.Ф., Гуцаленко Л.В., Івахненко С.В., Кужельний М.В., Нападовська Л., Савченко В.Я. та ін.

Постановка завдання. Дослідити та обґрунтувати основні організаційні положення внутрішнього аудиту дебіторсько-кредиторської заборгованості.

Виклад основного матеріалу. Одним з найбільш складних та суперечливих питань діяльності українських підприємств є організація внутрішнього контролю дебіторсько-кредиторської заборгованості. Дане питання зумовлене поширеною проблемою неплатежів та пов'язане з існуванням недостатньої організації обліку в структурі господарюючого суб'єкта.

Дебіторська заборгованість – сума заборгованості підприємству від юридичних та фізичних осіб (дебіторів) на певну дату, яка виникає в процесі господарських стосунків між ними.

Дебіторська заборгованість за товари істотно погіршує фінансовий стан підприємства, вона є імобілізацією грошових засобів, відверненням їх з господарського обороту, що приводить до зниження результативних показників діяльності підприємства, оскільки прострочена дебіторська заборгованість, за якою за термін позовної давності минув, підлягає віднесенню на збитки підприємства.

Кредиторська заборгованість – це сума, яку повинно сплатити підприємство (організація) в установленний термін юридичним або фізичним

особам (кредиторам) внаслідок отримання ним коштів у грошовій або інших формах .

Кредиторська заборгованість за товари хоча і є тимчасовим залученням позикових засобів, в результаті - негативно впливає на стан підприємств, оскільки наявність кредиторської заборгованості свідчить про неплатоспроможність підприємства і підриває його авторитет у покупців і замовників. Кредиторська заборгованість з терміном позовної давності, що минув, підлягає віднесенню до бюджету, тобто остаточно вилучається з господарської діяльності підприємств.

Динаміка й структура дебіторської й кредиторської заборгованості багато в чому залежить від проведення фінансового аналізу, поточного моніторингу якості розрахункових операцій і контролю виконання платіжної дисципліни. Внутрішній контроль буде здійснювати контроль всієї діяльності підприємства і покликаний досконало знати законодавство, що регулює господарську діяльність та внутрішні розпорядження, які складають його економічну нормативну базу, а також технологію виробництва.

Отже, для своєчасного і повного виявлення сум заборгованостей з метою їх зменшення, на підприємствах необхідно проводити внутрішній аудит розрахунків за товарними операціями.

Як показали дослідження, навіть на великих підприємствах майже відсутні спеціальні служби внутрішнього аудиту, що дало б змогу запропонувати комплекс заходів, направлених на створення, постійне впорядкування та удосконалення системи внутрішнього аудиту з метою забезпечення інформацією керівництва про стан розрахунків для прийняття управлінських рішень та складання звітності.

На підприємстві доцільно було б розробити і затвердити «Положення про організацію системи внутрішнього аудиту», що дозволило б регламентувати діяльність служби внутрішнього аудиту. В посадових інструкціях внутрішніх аудиторів повинні бути чітко визначені їх

функціональні обов'язки, а внутрішнім аудиторам повинні бути надані можливості доступу до будь-якої необхідної їм інформації [1].

Метою внутрішнього аудиту розрахунків за товарними операціями є підтвердження достовірності, повноти, реальності і законності обліку та відображення у звітності інформації щодо дебіторсько-кредиторської заборгованості[2].

Завдання аудиту дебіторської і кредиторської заборгованості:

1) перевірка наявності договорів та їх реєстрація у відповідних журналах;

2) вивчення законності операцій з дебіторською та кредиторською заборгованістю та реальності і правомірності її визнання, оцінки, відображення;

3) перевірка правильності документального оформлення операцій з дебіторською та кредиторською заборгованістю і відображення цих операцій в обліку та звітності;

4) перевірка правильності створення резерву сумнівних боргів: доцільності обраного методу створення, правильності розрахунку коефіцієнта сумнівності;

5) вивчення порядку і джерел списання безнадійної заборгованості;

6) оцінка стану синтетичного та аналітичного обліку розрахунків на підприємстві, яке перевіряється, якості відображення господарських операцій в бухгалтерському обліку, облікових регістрах та звітності;

7) перевірка дотримання підприємством податкового законодавства по операціях із розрахунками з кредиторами та дебіторами [3].

У процесі планування внутрішнього аудиту важливим етапом є розробка програми проведення перевірки операцій з обліку дебіторської та кредиторської заборгованостей, що визначає характер, терміни і обсяги запланованих прийомів і способів аудиту. Також доцільною є розробка класифікатору можливих порушень і помилок, ймовірність виникнення яких на конкретному підприємстві є значною. Зазначимо, що програма може

бути значно деталізована відповідно до кожного виду дебіторської та кредиторської заборгованості.

Джерелами інформації для проведення аудиту розрахунків за товарними операціями є: нормативні і законодавчі акти, які регулюють дані операції; реєстри синтетичного, аналітичного обліку, форми звітності; первинні документи з обліку даних розрахунків.

Основними методичними прийомами, які використовуються для виконання завдань аудиту дебіторської і кредиторської заборгованості є прийоми, що пов'язані з оцінкою стану об'єкта (в минулому, теперішньому і майбутньому), та дозволяють вивчити кількісний та якісний стан об'єкта і визначити відхилення фактичного стану від діючих норм. До загальнонаукових методичних прийомів відноситься: індукція, аналіз, синтез, аналогія, абстрагування, конкретизація, до специфічних – спостереження, опитування, інспекція, вивчення о суті, запит (підтвердження), аналітичний огляд.

При аудиті дебіторсько-кредиторської заборгованості застосовуються наступні види контролю:

1. Нормативно-правове регулювання, тобто визначення законності заборгованості, правомірності господарських операцій, в результаті яких вона виникла.

2. Документальний, тобто перевірка документального підтвердження сум заборгованості, перевірка реєстрів синтетичного і аналітичного обліку у співставленні з даними первинних документів, контрольні співставлення, розрахункові перевірки, тощо.

3. Фактичний, тобто інвентаризація дебіторської та кредиторської заборгованості.

Використання даних методів і процедур дозволяє провести повну і суцільну перевірку дебіторської і кредиторської заборгованості, виявити відхилення і вчасно запобігти їм.

Значний прогрес при проведенні внутрішнього аудиту розрахунків за товарними операціями може бути досягнутий за рахунок використання комп'ютерної техніки. Під час аудиту використовуються портативні комп'ютери, які підвищують продуктивність праці аудиторів. Застосування цієї техніки забезпечує оперативність і більшу точність виконання аудиторських процедур. Використання комп'ютерних програм в аудиті вимагає розроблення спеціальних методик для визначення стану підприємства, де надаються аудиторські послуги. Найбільш поширеними програмними засобами проведення аудиту є такі програмні продукти: Audit XP «Комплекс Аудит», «ЭкспрессАудит: ПРОФ», «Помощник Аудитора» та інші. Використання цих програмних засобів при аудиті дебіторської і кредиторської заборгованості за товари дає можливість інформувати про недотримання термінів погашення заборгованості; автоматично вводити операції у відповідні реєстри; оперативно відстежувати заборгованість, терміни її виникнення і розподілу в розрізі категорій; аналізувати і приймати відповідні рішення щодо зменшення заборгованості.

Висновок. Наявність системи внутрішнього аудиту стає невід'ємною складовою успішного розвитку господарської діяльності в умовах швидких змін зовнішнього середовища, ускладнення процесів управління, розподілу функцій володіння та управління бізнесом. Зокрема проведення аудиту дебіторської і кредиторської заборгованості допомагає уникати кризи неплатежів, своєчасно виявляти заборгованість, не допускати її прострочення та вимагати погашення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Акімова Н.С. Основні проблеми обліку та внутрішнього аудиту дебіторської та кредиторської заборгованостей /Н.С. Акімова, Н.В. Новицька // Научно – технічний збірник. – 2007. – №77. - [Електронний ресурс] Режим доступу до журналу: <http://www.nbuv.gov.ua>
2. Бутинець Ф. Ф. Аудит і ревізія підприємницької діяльності / Бутинець Ф. Ф. - Житомир : ПП «Рута», 2001. - 337с.
3. Гуцаленко Л. В. Організація контролю дебіторської та кредиторської заборгованості господарюючого суб'єкта / Л. В. Гуцаленко,

- Л. Шадурська // Економічні науки. Серія «Облік і фінанси». – 2008. – №5. – [Електронний ресурс] Режим доступу до журналу: <http://www.nbu.gov.ua>
4. Івахненко С. В. Інформаційні технології в організації бухгалтерського обліку та аудиту / Івахненко С. В. - К. : Знання - Прес, 2004. - 349 с.

УДК 658.14/.17(047.32)

ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ ЯК ДЖЕРЕЛО ІНФОРМАЦІЇ ДЛЯ ВНУТРІШНІХ ТА ЗОВНІШНІХ КОРИСТУВАЧІВ

О. Ю. Соловійов, магістрант

Науковий керівник: к.е.н., доцент Потриваєва Н.В.

Миколаївський державний аграрний університет

Проведено аналіз фінансової звітності в якості надання інформації для різних груп користувачів. Визначено напрями підвищення достовірності та прозорості звітності.

Ключові слова: фінансова звітність, користувачі звітності, управлінські рішення, інформативність, достовірність.

Постановка проблеми. Інформація, яка відображена в фінансовій звітності відіграє важливу роль в забезпеченні прийняття управлінських рішень. Завданням статті є визначення інформаційної місткості фінансової звітності та визначення напрямків підвищення її інформативності. Дослідження інформативності фінансової звітності потребує нових теоретичних обґрунтувань і результативного їх втілення в практику. Підприємство зацікавлене не лише у достовірності своєї фінансової звітності, а й у тому, щоб користувачі цієї звітності могли отримати повну та прозору інформацію про господарюючий об'єкт та отримати певні прогнози щодо його діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика інформативності фінансової звітності знайшла відображення у працях таких вітчизняних вчених, як Г. Білик, О. Бородкін, Ф. Бутинець, Б. Валусь, С. Голов, М. Кужельний, М. Лучко, О. Павловська, В. Пархоменко, А. Поддєрьогін, М.Пушкар, В.Сопко та ін., а також у працях зарубіжних дослідників: Ч. Гаррісона, К. Друрі, Р. Ен-тоні, В. Івашкевича, Р. Каплана, Р. Манна, Е. Майєра, Б. Нідлза, С. Ніколаєвої, В. Палія, С. Стукова, Дж. Фостера, Д. Хана, Ч. Хорнгрена, А. Шеремета, А. Яру-гової та ін..

Виклад основного матеріалу. В сучасному ринковому середовищі, в умовах тісної взаємозалежності підприємств останні все більше залежать від зовнішнього середовища, їх функціонування неможливе без різного роду ділових контактів з іншими господарюючими підприємствами. Розширення кола ділових партнерів підприємств, що приймають інвестиційні та інші господарські рішення, спонукають до формування інформаційних потоків для зовнішніх користувачів. Така інформація пов'язана з фінансовою звітністю підприємства. Підприємство, яке прагне відкритості та прозорості у діловому партнерстві, зобов'язане керувати своїми інформаційними потоками для того, щоб інформація, яка надається користувачам, була релевантною до фінансової звітності. Будь-яка невідповідність впливає на загальну довіру до фінансових звітів ділового партнера. Більшість фахівців, керівників, фінансистів зацікавлена в отриманні саме достовірної фінансової звітності.

Зовнішні користувачі інформації можуть мати прямий і непрямий фінансовий інтерес. Відповідальність за підготовку й надання фінансової інформації стороннім користувачам покладається на керівництво підприємства. До зовнішніх користувачів, що мають пряму фінансову зацікавленість, відносять реальних і потенційних інвесторів, банки, постачальників, клієнтів, найманих працівників та ін. За даними фінансових звітів вони оцінюють фінансові перспективи підприємства та його

платоспроможність. До зовнішніх користувачів, що мають непряму фінансову зацікавленість, належать податкові й адміністративні органи, інші громадські організації, фондові і товарні біржі, наукові установи, консультанти [3].

Проте основними користувачами звітності і тими, для кого вона призначена є внутрішні користувачі, саме вони приймають управлінські рішення, від яких залежить становище підприємства як у короткостроковому, так і у довгостроковому періодах.

Внутрішніми користувачами інформації є управлінський персонал усіх рівнів, що використовує облікову інформацію для планування, контролю й оцінки господарської діяльності, зокрема власники, засновники, учасники, адміністрація в особі наглядової ради, директорів, менеджерів, керівників і спеціалістів підрозділів. Розглядаючи внутрішніх користувачів варто зазначити, що система управління, окрім традиційного його розуміння, повинна сприйматися ще й як процес ухвалення рішень. Тоді інформаційна система управління, одним із блоків якої є дані фінансової звітності, є підсистемою, що обслуговує процес ухвалення управлінських рішень.

Роль і значення звітності в інформаційному забезпеченні підприємства визначається ступенем запитуваності інформації, яка формується системою управління.

Вона забезпечує кількісну інформацію для реалізації функцій: планування, організації, мотивації, контролю. Для реалізації функції планування вона є основою складання фінансових планів. Для реалізації функцій організації та мотивації звітність є інформаційним забезпеченням оцінки й діагностики діяльності підприємства та пошуку шляхів і перспектив його подальшого ефективного розвитку. Для функції реалізації рішень інформація звітності необхідна для зіставлення з даними фінансового плану і – як наслідок – коригування подальшої діяльності. [3]. Інформаційні потреби користувачів звітності наведена в таблиці 1.

Проте бухгалтерський облік і фінансова звітність як підсистема інформаційного забезпечення управління підприємством має певні недоліки, які

обмежують його інформаційну місткість.

Таблиця 1

Інформаційні потреби користувачів звітності*

Користувачі звітності	Інформаційні потреби
Керівництво підприємства	Регулювання діяльності підприємств
Замовники	Оцінювання здатності підприємства своєчасно виконувати свої зобов'язання
Працівники підприємства	Оцінювання здатності підприємства своєчасно виконувати свої зобов'язання. Забезпечення зобов'язань підприємства перед працівниками
Інвестори, власники	Придбання, продаж та володіння цінними паперами. Участь у капіталі підприємства. Оцінювання якості управління. Визначення суми дивідендів, що підлягають розподілу
Банки, постачальники та інші кредитори	Забезпечення зобов'язань підприємств. Оцінювання здатності підприємства своєчасно виконувати свої зобов'язання
Органи державного управління	Формування макроекономічних показників

**Осадча Т.С. Диференційний науковий підхід підвищення інформативності фінансової звітності*

Недоліками фінансової звітності також можна вважати:

– нестабільність грошової одиниці, особливо під час інфляційних процесів. Тому, відпрацьовуючи стратегію розвитку господарства, треба прогнозувати грошове визначення активів із урахуванням індексу інфляції;

– оцінку необоротних і оборотних активів за цінами їх придбання (хоча до останніх, за новими правилами обліку, можна застосовувати правило якнайменшої оцінки), яка не завжди відповідає ринковій (поточній) ціні. Цей недолік пов'язаний із попереднім, а також – із кон'юктурними явищами на ринку товарів і послуг;

– несвоєчасність надання інформації користувачам із причини періодичності її підготовки відповідно до законодавства (квартал, рік). Указаний недолік можна усунути за допомогою комп'ютеризації облікового процесу, тобто інформація може бути отримана в будь-який час [2].

Ще треба відзначити й такий недолік, як нереальне представлення інформації, що є наслідком суб'єктивізму тих, хто її готує. Часто фінансова

звітність показує ту інформацію, яка є вигідною для власника. Особливо це стосується тих власників, у яких значна частина економічного потенціалу їх підприємств перебуває в тіні.

Серед найпоширеніших випадків спотворення фінансової звітності є:

- завищення суми дебіторської заборгованості у зв'язку з ненарахуванням резерву сумнівних боргів;
- завищення вартості запасів після первісного визнання їх активами у зв'язку з тим, що бухгалтер не завжди розраховує найменшу з величин — вартість придбання, або чисту вартість реалізації запасів;
- порушення принципу співвідношення доходів і витрат у випадках, коли доходи визнано, а витрати віднесено до складу витрат майбутніх періодів;
- списання частини витрат безпосередньо на рахунок 44 «Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)», що призводить до завищення прибутку поточного періоду у Звіті про фінансові результати [5].

Саме для таких випадків і існують аудиторські компанії та контрольні служби, які підпорядковуються державі. Обов'язок запобігати таким спотворенням лежить на керівникові, звичайно за умови того, що він зацікавлений не тільки в отриманні прибутку в короткостроковому періоді а й успішного функціонування підприємства в майбутньому.

Через ці та безліч інших об'єктивних і суб'єктивних причин фінансова звітність не може адекватно відображати фінансовий стан підприємства, доцільно визначити основні напрями вдосконалення фінансової звітності з метою підвищення її корисності для суб'єктів управління.

Одним із них є вдосконалення методики оцінювання статей фінансової звітності. Інтерес учених до проблем оцінки як основного вимірника в бухгалтерському обліку визначається її значущістю щодо забезпечення реальності статей фінансової звітності та, як наслідок, ухвалення правильних економічних рішень. Проблемами оцінки сьогодні займаються С.Ф. Голов, Я.В. Соколов, В.В. Сопко та ін. Вони сходяться на

тому вартість придбання важливіша за вартість вибуття як більш надійна, оскільки не припускає відображення в звітності доходу, поки він не буде реалізований. Іншими словами, можна погодитися з тим, що ринкові ціни є переважаючими для зовнішньої звітності, оскільки ухвалення рішень робить вплив не тільки на поточні, але й на майбутні події [1].

Інші напрямки виділяє Т.С. Осадча, яка пропонує заборонити приєднувати податковий кредит до первісної вартості „основних засобів” та „інших необоротних матеріальних активів”, а також придбання запасів на підприємствах, які не є платниками податку на додану вартість. У таких випадках податковий кредит відображається в обліку та звітності (форма № 2 „Звіт про фінансові результати” та Декларація про податок на додану вартість”) і протягом кварталу повинен повертатися підприємству податковою адміністрацією за місцем обслуговування підприємства. Також вона пропонує ввести звітність про витрати, передбачивши в Наказі про облікову політику до затвердження в Міністерстві фінансів, для внутрішнього користування в постатейному розрізі та Пропонується ліквідувати „Звіт про рух грошових коштів”, який для потреб підприємств не використовується, а трудомісткість його заповнення вибірками руху грошових коштів є великою [4].

Висновок. Отже, звітність є головним джерелом необхідної інформації на постійній основі: ця інформація забезпечує зворотний зв'язок щодо кожного ухваленого рішення. В умовах ринкової економіки фінансова звітність суб'єктів господарювання стає основним засобом комунікації й найважливішим елементом інформаційного забезпечення управління. Дане питання є досить актуальним в контексті глобалізації економіки світу, наявності тісних взаємозв'язків підприємств та необхідності ефективного управління підприємствами. Подальші розробки з теми дослідження мають бути направлені на пошук шляхів підвищення інформативності та достовірності звітності, оскільки як показує практика та дослідження вітчизняних вчених, потреба в такого роду інформації існує.

ЛІТЕРАТУРА

1. Голов С. Ф. Управлінський облік / С.Ф. Голов. – К. : Лібра, 2006. – 710 с.
2. Головащенко О.М. Удосконалення звітного інформаційного забезпечення управління суб'єктів господарювання / О.М. Головащенко // Торгівля і ринок України. Збірник наукових праць – 2009р. – № 3. — С. 126 – 133.
3. Матросова В.О. Аналіз інформативності фінансової звітності підприємств / В.О. Матросова // Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» – 2011. – № 25. — С. 165 – 169.
4. Осадча Т.С. Диференційний науковий підхід підвищення інформативності фінансової звітності / Т.С. Осадча // Менеджмент. Збірник наукових праць – 2008. – № 10. — С. 95 – 107.
5. Струк Н.С. Аналіз інформативності фінансової звітності підприємств України, як ділових партнерів на ринку / Н.С. Струк // Вісник Львівської комерційної академії – 2009. – № 30. — С. 87 – 93.

СУЧАСНИЙ СТАН СИСТЕМИ ОПЛАТИ ПРАЦІ У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

О.Б. Кучеренко, магістр

Науковий керівник: к.е.н., доцент Потриваєва Н.В.

Миколаївський державний аграрний університет

Сучасний етап переходу економіки України до ринку, що характеризується спадом виробництва і поглибленням кризових явищ в економіці, зниженням життєвого рівня населення, офіційним безробіттям та розладом фінансової системи, вимагає пошуку шляхів забезпечення високого рівня добробуту народу на основі раціональної організації оплати праці й створення достатньої кількості робочих місць, комплексного реформування всіх складових систем економічних відносин, включаючи відносини власності та присвоєння тощо. Усе це може бути досягнуто за

умови створення належної системи обліку і контролю за витратами праці та її оплатою.

Облік праці та коштів на її оплату займає одне з важливих місць в бухгалтерському обліку на сільськогосподарських підприємствах. У складі виробничих витрат оплата праці складає від 15 до 35% всіх витрат і здійснює значний вплив на формування фінансових результатів діяльності підприємства.[1]

Аналіз порядку нарахування оплати праці, види та утримання з неї показує, що на сьогоднішній день норми та відсоткові ставки значно зросли та змінились порівняно з 2010 роком. З 2011 року розрахунок відрахувань із заробітної плати та нарахувань на фонд оплати праці суттєво спрощено. Адаже замість внесків до Пенсійного фонду та фондів соціального страхування, тепер існує один – єдиний соціальний внесок. Він являє консолідований страховий внесок, збір якого здійснюється до системи загальнообов’язкового державного соціального страхування в обов’язковому порядку та на регулярній основі з метою забезпечення захисту у випадках, передбачених законодавством, прав застрахованих осіб та членів їхніх сімей на отримання страхових виплат (послуг) за діючими видами загальнообов’язкового державного соціального страхування. Обліком платників єдиного внеску, забезпеченням збору та веденням обліку страхових коштів, контролем за повнотою та своєчасністю їх сплати, веденням Державного реєстру загальнообов’язкового державного соціального страхування займається Пенсійний фонд України. Єдиний соціальний внесок з 2011 року сплачується саме на його рахунки. Потім ці суми розподіляються серед фондів соціального страхування.

Для роботодавців ці ставки встановлюються відповідно до класів професійного ризику виробництва, до яких віднесено платників єдиного внеску, з урахуванням видів їх економічної діяльності. Класів професійного ризику виробництва наведено 67 та відповідна ставка внеску

становить від 36,76% для першого класу до 49,7% для 67 класу професійного ризику виробництва. Слід звернути увагу, що для цивільно-правових договорів передбачена єдина ставка соціального внеску – 34,7%. Для працівників, які працюють на підприємствах, у фізичних осіб – підприємцях або у фізичних осіб, що забезпечують себе роботою самостійно на умовах трудового договору встановлюється ставка єдиного соціального внеску 3,6%. Фізичні особи, що виконують роботи за цивільно-правовими договорами сплачуватимуть єдиний соціальний внесок за ставкою 2,6%. Державні службовці сплачуватимуть внесок за ставкою 6,1%. Для підприємців на загальній системі оподаткування та спрощенців встановлена однакова ставка внеску, що дорівнює 34,7% бази оподаткування. На загальній системі оподаткування базою оподаткування є сума доходу (прибутку), отриманого від їх діяльності, що підлягає обкладенню податком на доходи фізичних осіб, та сума доходу, що розподіляється між членами сім'ї фізичних осіб – підприємців, які беруть участь у провадженні ними підприємницької діяльності. При цьому сума єдиного внеску не може бути меншою за розмір мінімального страхового внеску за кожен місяць, у якому отримано дохід (прибуток). На спрощеній системі оподаткування базою оподаткування є сума, що визначається такими платниками самостійно для себе та членів сім'ї, які беруть участь у провадженні ними підприємницької діяльності, але не більше максимальної величини бази нарахування єдиного внеску, встановленої цим Законом.[2] При цьому сума єдиного внеску не може бути меншою за розмір мінімального страхового внеску за кожен місяць. Максимальна величина бази нарахування єдиного внеску дорівнює п'ятнадцяти розмірам прожиткового мінімуму працездатних осіб. Мінімальний страховий внесок визначається розрахунково як добуток мінімального розміру заробітної плати на розмір внеску, встановлений законом. Отже, якщо на перше січня 2011 року мінімальна заробітна плата буде становити 922 грн, то мінімальний розмір єдиного соціального внеску

буде становити $922 * 34,7\% = 319,93$ грн. Якщо прожитковий мінімум на перше січня 2011 року буде становити 922 грн, то максимальна величина бази нарахування єдиного внеску буде становити $922 * 15 = 13\,830$ грн. Відповідно максимальний розмір єдиного соціального внеску становитиме $13\,830 * 34,7\% = 4\,799,01$ грн.

Отже, роботодавець з 2011 року утримує із заробітної плати працівників суму єдиного соціального внеску, яка складає 3,6% від суми нарахованої заробітної плати та податок на доходи фізичних осіб, який складає 15% від суми нарахованої заробітної плати, зменшеної на суму єдиного внеску на загальнообов'язкове соціальне страхування та податкової соціальної пільги. В той же час роботодавець повинен робити нарахування на фонд оплати праці, які складають суму від 36,76% до 49,7%, в залежності від класу професійного ризику виробництва.

ЛІТЕРАТУРА

1. Сук Л. Організація обліку оплати праці / Л. Сук, П. Сук // Бухгалтерія в сільському господарстві. — №21. — 2010. — С. 28—44.
2. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 08.07.2010 р. №2464-VI.
3. Податковий кодекс України від 2.12.2010 р. № 2755-VI.
4. <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2464-17>.

СТАН ТА ПРОБЛЕМИ ВАЛЮТНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

С.В. Поворозни., магістрант

Науковий керівник: к.е.н., доцент Бурковська А.В.

Миколаївський державний аграрний університет

Розкрито сутність поняття «валютний ринок». Досліджено його теоретико-методологічні засади та проблеми розвитку в Україні.

Ключові слова: валютний ринок, ліквідність, валютна система, національна валютна система, світова валютна система, регіональна валютна система.

Постановка проблеми. Сьогодні, в умовах пошуку ефективної моделі функціонування і розвитку валютного ринку, не виникає суперечок щодо розвитку валютних відносин в Україні. Валютний ринок займає одне з провідних місць в розвитку економіки України. Активізація діяльності будь-якої сфери повинна ґрунтуватися на розширенні можливостей управління процесами накопичення, розповсюдження та державного регулювання валютної системи в державі. Але сьогодні актуалізувалась проблема визначення її рівня для економіки країни. У зв'язку з цим зростає значення наукових досліджень, що стосуються розроблення методики оцінки та управління валютною системою, що зумовлює актуальність теми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. За останні роки в Україні виконано значну кількість досліджень із проблем валютного ринку в державі. Проблемі валютних відносин, як економічно – важливого сектору економіки України присвячено безліч робіт, зокрема таких видатних українських науковців, як Ковалевський А.О., Челишева Т.В.[2], Мороз А.М., Пуховкіна М.Ф., Богомаз Г.О., Бабчук К.Л., Руденко В.В., Боринець В., Філіпенко А., Козик В., Мальчинський А. та інших.

Проте наукові розробки, що стосуються механізмів стимулювання розвитку національної економіки за рахунок регулювання валютної системи в Україні є недостатніми, особливо в тих аспектах, які торкаються вирішення практичних завдань, пов'язаних із процесами державного регулювання.

Постановка завдання. Метою нашого дослідження є розгляд аспектів формування валютного ринку України та його стимулювання для покращення національної економіки, щоб окреслити пріоритети ефективнішого управління фінансової системи держави.

Викладення основного матеріалу дослідження. Економічні, політичні, культурні та інші зв'язки між країнами породжують грошові відносини між ними, пов'язані з оплатою отриманих товарів та послуг. Державно-правова форма організації міжнародних валютних (грошових) відносин країн представляє собою валютну систему. Таким чином, валютна система представляє собою сукупність двох елементів: валютного механізму та валютних відносин. Під валютним механізмом мають на увазі правові норми та інститути, які діють на національному та міжнародному рівнях. Валютні відносини мають повсякденні зв'язки, в які вступають приватні особи, фірми, банки на валютних та грошових ринках з метою здійснення міжнародних розрахунків, кредитних та валютних операцій.

Валютна система - це договірно-правова форма організації валютних відносин між усіма чи переважною більшістю країн світу. Розрізняють три форми валютних систем, такі як національна, світова та регіональна (міжнаціональна).

Історично спочатку виникли національні валютні системи, які були закріплені національним законодавством з урахуванням норм міжнародного права. Національна валютна система є складовою грошової системи країни, хоча відносно самостійною, оскільки виходить за національні рамки. Її особливості визначаються ступенем розвитку і станом економіки та зовнішньоекономічних зв'язків країни.

Національна валютна система - це державно-правова форма організації валютних відносин країни, яка регламентована національним законодавством і становить частину грошово-кредитної системи держави, що обслуговує переважно зовнішньоекономічний оборот товарів, послуг і капіталів.

Основні функції національної валютної системи:

- формування механізмів взаємодії національних і світових грошей (засіб їхньої конвертованості, котирування, регулювання валютних курсів);
- формування і використання міжнародної ліквідності (ліквідні - це кошти, цінні папери, що можуть використовуватися для погашення боргових зобов'язань);
- формування золотого - валютного запасу країни;
- формування кредитних ресурсів.

До органів національної валютної системи відносять біржу, банківські і кредитно - фінансові установи, спеціальні органи валютного контролю та приватні комерційні інститути [1].

Ключовим елементом зовнішньоекономічного механізму є валютна політика, яка являє собою сукупність заходів держави та центрального банку у сфері валютних відносин (валютні обмеження, регулювання валютних курсів, імпорتنі депозити) з метою впливу на платіжний баланс, валютний курс та конкурентоздатність національного виробництва. Крім зазначених загальних завдань, українська держава має вирішувати в галузі валютних відносин і ряд специфічних проблем, що впливають із конкретно-історичної ситуації, яка склалася сьогодні:

- забезпечення стабільності гривні відносно провідних валют світу;
- залучення іноземної валюти в країну і використання її як засобу стабілізації національної економіки;
- створення державного валютного фонду й ринку валюти.

На жаль, валютні проблеми вирішуються в Україні вкрай повільно і нагтовхуються на великі труднощі.

Нинішня ситуація на валютному ринку характеризується нестійкою рівновагою, що виявляється в постійних коливаннях курсу долара. Це коливання обумовлене тим, що рівень золотовалютних резервів Центрального банку залишається недостатнім для згладжування різких стрибків курсу долара. Покупка валюти Центральним банком на ринку йде не тільки на поповнення резервів, але і на обслуговування зовнішньої заборгованості. Чим більше потрібно засобів для обслуговування зовнішнього боргу, тим менше можливостей у Центрального банку проводити політику згладжування коливань курсу долара. До того ж, слабкий експортний потенціал не забезпечує достатніх валютних надходжень у країну, а відсутність нормальної економічної ситуації примушує експортерів приховувати валюту за кордоном, оскільки у них немає гарантій вільного розпорядження своїми валютними коштами й необхідних стимулів до їх інвестування в національну економіку.

Вважаємо, що ключовими вимогами, які необхідні для успішного функціонування валютного ринку є:

- забезпечення відповідної ліквідності. Ця умова припускає існування офіційних резервів в урядів країн, які приймають участь у міжнародній торгівлі. Також потребує стимулів для того, щоб комерційні банки, які діють в якості дилерів, що торгують іноземною валютою, мали достатні її резерви для забезпечення потреб приватного сектору;

- дія механізму вирівнювання (регулювання). Ця мета потребує, щоб: окремі країни проводили економічну та фінансову політику, яка б сприяла підтриманню збалансованої міжнародної системи платежів; фінансові механізми забезпечували регулювання платіжного балансу; уряди сприяли збереженню рівноваги на ринках іноземної валюти;

- впевненість у міжнародній грошовій системі. Якщо фірми та інвестори приватного сектору будуть впевнені у тому, що уряди проводять політику, яка веде до збалансованої міжнародної системи платежів, вони будуть мати довіру до системи. Міжнародні організації, такі як МВФ,

намагаються сприяти проведенню такої політики урядами. У доповнення до цього уряди здійснюють спільні зусилля для того, щоб викликати довіру до системи.

В процесі проведення в Україні економічних реформ становлення нової системи державного регулювання економіки, фінансової і банківської сфер і внутрішнього валютного ринку зокрема помітно відставало від темпів, якими здійснювалася їх лібералізація. Следствием цього стало те, що капітал з країни вивозиться не стільки порушуючи закон, скільки в обхід діючих і нормативно-правових норм, тобто в легальних і легалізованих формах, які здавалися допустимими із-за пропусків в законодавстві.

"Відтік" капіталу має ряд негативних наслідків для економіки країни:

- 1) скорочується пропозиція валюти і зменшується в цілому грошова маса (грошовий агрегат M2). Гривня поступає на валютний ринок, конвертується і вивозиться, або взагалі не надходить до країни, якщо в результаті цінових маніпуляцій приховується валютна виручка або здійснюється нелегальний вивіз економічних активів. Скорочується обсяг пропозиції валюти, що продається на Українській міжбанківській валютній біржі, валютне поле різко звужується і курс гривни стає нестійким;
- 2) скорочуються валютні резерви, що впливає на курс гривні. Якщо хоч би частина капіталу, який вибуває з країни, залишилася в країні, валютні резерви могли б бути в 3-4 рази більше, ніж в даний час;
- 3) скорочуються інвестиційні ресурси, і створюється штучний попит на зарубіжні кредити;
- 4) зменшується база оподаткування. При державному регулюванні вивозу капіталу операції реєструються, а тому сплачуються податки;
- 5) в країну не інвестується прибуток, одержаний від капіталу, що вибуває з країни за кордон;
- 6) знижується стійкість фінансового ринку.

Для стримування витоку капіталу з економіки необхідно розробити стратегічну програму і тактику дій, зробити "втечу" капіталу економічно не вигідною. На нашу думку необхідно забезпечити: соціально-економічну і політичну стабільність в Україні, захистити права власності та правовий режим гарантій для страхування ризиків, як комерційних так і політичних.

Обмеження потоків капіталу сприяє утриманню внутрішніх заощаджень, збереженню внутрішньої бази оподаткування, встановленню правильної послідовності кроків щодо досягнення економічної лібералізації, зниженню коливання обмінного курсу і зменшенню сили спекулятивних актів.

Лібералізація валютного ринку повинна проводитися в умовах досягнутої макроекономічної стабільності, стійкого валютно-фінансового стану країни, ефективно функціонуючої банківської системи [2].

Висновки. Для подальшого вдосконалення валютної системи України потрібно вирішити наступні проблемні завдання:

- прискорення ринкової трансформації, забезпечення фінансової стабільності та інтегрування України не до ніякого СЕП, а до Євросоюзу;
- відповідність умов кредитування України міжнародними фінансовими інститутами пріоритетами її економічного та соціального розвитку;
- спрямування цих ресурсів на забезпечення економічного розвитку. Зростання структурних перетворень, формування розвиненого внутрішнього ринку та припинення практики їх використання для фінансування поточних витрат;
- мобілізація та ефективне використання внутрішніх фінансових ресурсів;
- дотримання економічного обґрунтування і загально визначених меж і порогів рівня зовнішньої заборгованості відповідно до міжнародних критеріїв платоспроможності держави;

- залучення альтернативних зовнішніх джерел фінансування міжнародних фінансових відносин України.

Отже сьогодні українська державність поглибила проблеми становлення валютної системи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Валютний ринок України та її розвиток // [Електронний ресурс] // Львівська комерційна академія // - Львів-2006. Режим доступу:

http://otherreferats.allbest.ru/finance/00053862_0.html

2. Ковалевський А.О., Челишева Т.В. // Проблеми розвитку валютної системи та валютного ринку в Україні, шляхи їх вирішення // [Електронний ресурс] // Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського. Режим доступу:

http://www.rusnauka.com/2_KAND_2011/Economics/77958.doc.htm

УДК 685.11:336.71:336.77

БАНКІВСЬКЕ КРЕДИТУВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

В.М. Цюро, магістрант

Науковий керівник: к.е.н., доцент Бурковська А.В.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті розглядають підходи до визначення сутності зовнішньоекономічної діяльності підприємств, та визначено особливості банківського кредитування щодо останньої.

Ключові слова: зовнішньоекономічна діяльність, банківський кредит, факторинг, форфейтинг, регрес.

Постановка проблеми. Важливу роль у розвитку міжнародних економічних відносин відіграє кредит. Кредит завжди був і залишається важливим важелем у стимулюванні розвитку виробництва. У ринковій

економіці основною формою кредиту є банківський кредит. Саме нормальне функціонування кредитних відносин в економічно обґрунтованих межах передбачає збереження рівноваги між наявними в суспільстві тимчасово вільними коштами та обсягами ресурсів, які перерозподіляються за допомогою кредиту. Це актуально в умовах глобалізації, яка призводить до зростання конкуренції в усіх галузях економіки.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичним та практичним питанням розвитку банківського кредитування в Україні та за кордоном присвячують свої праці такі вчені-економісти, як: А. Гальчинський, М. Савлук, А.Чухно, А.Мороз, С.Циганов, А.Федоренко. Більшість вчених розглядали економічну сутність кредиту, не акцентуючи увагу на ефективності його використання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Під зовнішньо-економічною діяльністю (ЗЕД) розуміють діяльність суб'єктів господарської діяльності України (частіше підприємств) та іноземних суб'єктів господарської діяльності (іноземних підприємств), яка заснована на взаємовідносинах і здійснюється або на території України, або за її межами.

Практика здійснення зовнішньоекономічної діяльності в сучасних умовах відтворюється через зовнішньоекономічні зв'язки суб'єктів господарювання, які, в свою чергу, здійснюються за такими напрямками: зовнішня торгівля; спільне підприємництво на території України; спільне підприємництво за кордоном; іноземне підприємництво на території України; міжнародні об'єднання та організації; консорціуми; підрядна співпраця; концесії; лізинг; співробітництво на компенсаційній основі; співробітництво на умовах розподілу продукції між партнерами; переробка давальницької сировини; залучення іноземної робочої сили; виробниче кооперування; науково-технічна співпраця; торгівля ліцензіями й технологією; прибережна та прикордонна торгівля; торгівля будівельними послугами; торгівля транспортними послугами; співробітництво в

банківській сфері; іноземний туризм; співробітництво у вільних економічних зонах; інші форми міжнародного економічного співробітництва (біржі, торговельні будинки, асоціації).

Зовнішньоекономічну діяльність підприємств ототожнюють, передусім, зі здійсненням експортних та імпорتنих торговельних операцій. Це і зрозуміло, адже на такі операції припадає майже 80% усіх здійснюваних у зовнішньоекономічній діяльності операцій [1].

Однією з провідних форм кредиту, що відіграє важливу роль у сфері зовнішньоекономічної діяльності країн, в тому числі експортної, є банківський кредит. Сприяючи розвитку продуктивних сил, прискорюючи процес інтернаціоналізації виробництва й обміну, забезпечуючи безперебійність міжнародних валютних і розрахункових операцій, банківський кредит виступає потужним чинником збільшення обсягів світової торгівлі.

Якщо раніше зовнішньоекономічні зв'язки здійснювались лише спеціалізованими зовнішньоекономічними організаціями, то тепер кожне підприємство в Україні одержало право самостійно виходити на зовнішній ринок. За цих умов першочерговим завданням стає опанування вітчизняними підприємцями теоретичних аспектів та практичного світового досвіду встановлення економічних зв'язків із зарубіжними партнерами, проникнення з пропозиціями на ринки інших країн, здійснення фінансових та товарних операцій, які дотримуються національних інтересів у міжнародній експортно-імпортній та інвестиційній діяльності. Разом з цим слід вирішувати проблеми обмеженості (а в деяких випадках і відсутності) необхідної інформації про можливості розвитку зовнішньоекономічної діяльності, особливості її організації та механізми здійснення в інших країнах, чітко знати нормативно-правові основи її регулювання в Україні [3].

Кредитування учасників зовнішньоекономічної діяльності відіграє суттєву роль в умовах загострення конкуренції на світових ринках. Підприємства

намагаються забезпечити свої потреби в обіговому (робочому) капіталі на місцевому кредитно-фінансовому ринку, і їх фінансування здійснюється як правило, по лінії банківських запозичень.

У ринковій економіці основною формою кредиту є банківський кредит. Кредитування господарських суб'єктів і громадян є однією з найважливіших функцій банків як спеціалізованих кредитних установ. Банківський кредит – необхідний інструмент стимулювання народного господарства, без якого не можуть успішно працювати товаровиробники. Саме тому в сучасних умовах необхідно навчитися ефективно його використовувати.

Банківський кредит – це основна форма кредиту, за якими кошти готівкою чи в безготівковій формі надаються банками в тимчасове користування. Головними ланками кредитної системи є банки що мають ліцензію Національного банку України, які виступають у ролі покупця і продавця існуючих у суспільстві тимчасово вільних коштів. Крім того, комерційні банки, що мають відповідну ліцензію Національного банку України на право проведення операцій з валютними цінностями, можуть виступати в ролі покупця і продавця тимчасово вільних коштів в іноземній валюті.

Банківська система шляхом надання кредитів організовує й обслуговує рух капіталу, забезпечує його залучення, акумуляцію та перерозподіл у ті сфери виробництва та обігу, де виникає дефіцит капіталу [4].

Банківське кредитування зовнішньоекономічних операцій передбачає посилення гарантування кредитів та розширення сфери страхування кредитних відносин. У зовнішній торгівлі застосовуються такі види гарантій:

- гарантія конкурсна застосовується як захист від невиконання підприємством зобов'язань, які воно вибороло в результаті торгів на замовлення.

Штраф за розірвання контракту у світовій практиці становить 2-10 %;

- гарантія платежу експортеру;
- гарантія поставки згідно з контрактом покриває ризик порушення термінів виконання договору, та відповідність поставок договору;
- гарантія виконання договірних зобов'язан покриває ризик неякісного виконання робіт за договором;
- гарантія авансового платежу забезпечує імпортеру повернення авансу у разі розірвання договору ЗЕД.

Банківське кредитування експорту та імпорту здійснюється у формі позик під заставу товарів, товарних документів, векселів, обліку тратт, а для надійних партнерів банки застосовують бланкові кредити.

Зазвичай фінансування зовнішньоторговельних операцій прямо або опосередковано здійснюється комерційними банками, а експортер (або імпортер) виступає ініціатором і є особою, яка відповідає за своєчасне погашення кредиту і пов'язаних із цим витрат.

Зокрема, кредити, надані резидентам банками України на кінець січня 2011 року, становили 731 млрд.грн а темп їх приросту становив 3,1% у річному обчисленні порівняно з 1,3% на кінець грудня. Варто уточнити, що темпи приросту кредитів, наданих фінансовим корпораціям, становили 10,3% у річному обчисленні, а кредитів, наданих домашнім господарствам, — 1,7%. При цьому темп приросту кредитів, наданих фінансовим корпораціям у національній валюті, становив 16,7% у річному обчисленні, а темп приросту кредитів, наданих домашнім господарствам у національній валюті, становив 0,2% у річному обчисленні. Темпи приросту кредитів наданих фінансовим корпораціям і домашнім господарствам в доларах США становили відповідно 3,4% і 15,5% у річному обчисленні.

Найпоширенішими формами банківського кредитування ЗЕД є факторинг та форфейтинг.

Факторинг - це комплекс послуг для виробників і постачальників, які займаються торгівлею на умовах відстрочення платежу. Мета факторингу

— усунення ризику, що є невід'ємною частиною будь-якої кредитної операції. Факторинг уперше виник у США наприкінці XIX ст., потім він набув поширення в промислово розвинених країнах Західної Європи. Особливо широко факторинг почав застосовуватися у практиці комерційних банків в останні десятиліття [2].

Загальносвітовий оборот факторингової індустрії у першому кварталі 2011 року сягнув 1,6 трлн. євро. Найбільшими ринками факторингових послуг у Європі залишаються Великобританія (226,2 млрд. євро), Франція (153,5 млрд. євро) та Італія (143,7 млрд. євро). У цих країнах, як і в деяких інших європейських державах, «відношення факторингового обороту до ВВП» становить близько 10-15%. Українські показники поки що значно скромніші і становили 540 млн. євро, залишившись практично незмінними порівняно з 2010 роком [5].

Операцією, подібною до факторингу, є й форфейтинг - це покупка боргу, вираженого в оборотному документі у кредитора на безобіговій основі. Це означає, що покупець боргу (форфейтор) приймає на себе зобов'язання про відмовлення - форфейтингу - від звертання регресивної вимоги до кредитора при неможливості одержання задоволення в боржника. Покупка оборотного зобов'язання відбувається, природно, зі знижкою.

На відміну від факторингу форфейтинг виключає регрес до експортера. Основними учасниками такої угоди є продавець (експортер, який приймає векселі в оплату вартості поставлених товарів і звільняється від усіх ризиків, пов'язаних з отриманням платежу за векселями), а також покупець (імпортер), форфейтер (покупець векселя чи той, хто здійснює плату за векселем при кредитуванні у формі форфейтинга) і гарант. Сьогодні дослідження показують, що в Україні небагато перспектив розвитку міжнародного форфейтингу.

При форфейтуванні продавець вимоги, наприклад, переказного векселя, захищає себе від будь-якого регресу (регрес — зворотна вимога відшкодування сплаченої суми) включенням до індосаменту слів "без

обороту". Продавцем векселя, що форфейтується, зазвичай є експортер; він акцептує його як платіж за товари чи послуги і прагне передати всі ризики і відповідальність за інкасування форфейтера (тобто банк, що обліковує векселі) в обмін на негайну оплату готівкою. Форфейтер, придбавши платіжні зобов'язання, відмовляється від свого права висувати зворотні вимоги до будь-якого з попередніх власників зобов'язання [4].

Висновки. Аналізуючи роль банківського кредиту в розвитку економіки країни, можна зробити висновок, що банківське кредитування в Україні є переважно джерелом покриття тимчасових потреб підприємств в коштах. Кредит ще не став ефективним важелем забезпечення зростання економіки України. Отже, необхідно провести ряд таких перетворень, таких як: знизити відсоткові ставки, стабілізувати ризикову ресурсну базу, розвивати ринок цінних паперів з метою покращення функції кредитної системи та посилення її стимулюючого впливу на процеси економічного зростання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Багрова В. І., Зовнішньоекономічна діяльність підприємства. / [В. І. Багрова, Н. І. Редіна, В. Є. Власюк, О.О. Гетьман.]. — Київ: ЦУЛ, 2004— 508 с.
2. Дідківський М.І.Зовнішньоекономічна діяльність підприємства: навчальний посібник / М. І. Дідківський. — К.: Знання, 2006.— 462 с.
3. Грищенко Т.В. Банківське фінансування зовнішньоторговельних операцій в Україні / Т.В. Грищенко, В.В. Наumenко (Курищук) // Банківська справа. — 2008. — №5. — С. 72—79
4. Філіна Г.І. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання : навч. пос. / Г.І. Філіна ; [2-ге вид., перероб. та допов.]. — К. : Центр учбової літератури, 2009. — 320 с.
5. Офіційний веб-сайт Міністерства економіки України. — [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.mc.gov.Lia>

ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ УКРАЇНИ

К.О. Вельховацька, студентка

Науковий керівник: к.е.н., доцент Бурковська А. В.

Миколаївський державний аграрний університет

В статті сформулювало поняття інвестиційної діяльності, визначено її особливості в Україні. Проаналізовано інвестиційну діяльність, її переваги та недоліки. На основі дослідження визначено основні напрямки вкладання інвестицій..

Ключові слова: інвестиції, банки, кредит, статутний фонд, економічне зростання, фінансовий результат.

Актуальність проблеми. Актуальність даної теми зумовлена тим, що першочерговим завданням державного управління на сьогоднішній день є покращання інвестиційного клімату, активізація інвестиційної активності вітчизняних банків, накопичення інвестиційних ресурсів та їх концентрація в пріоритетних напрямках економіки. За роки незалежності роль українських банків як інвестора національної економіки була не виправдано низькою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню проблем і перспектив розвитку банківської інвестиційної діяльності, інвестиційного потенціалу банківської системи України, взаємозалежності розвитку банківського сектору та інвестиційної діяльності, аналізу діяльності банків у сфері фінансових інвестицій присвятили свої праці такі науковці, як: П.В. Матвієнко, А.С. Криклій, О.Р. Галько, М.О. Руденко, Л.С. Васюренко, Б.Л. Луців, О.В. Береславська та ін. Проте сьогодні, коли світова фінансова криза викликала істотні зміни в економіці країни, виникли нові проблеми в розвитку економічної ситуації та інвестиційної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Інвестування - складова процесу економічної діяльності, нерозривно пов'язана з функціонуванням ринку капіталів. Знання та розуміння закономірностей процесу ефективного вкладення капіталу дає змогу успішно здійснювати виробничу та фінансову діяльність, раціонально використовувати матеріальні, фінансові та трудові ресурси підприємств. Економічні цілі та інтереси інвестиційної діяльності комерційних банків полягають передусім в отриманні максимальних прибутків при досягненні належного рівня ліквідності і надійності банківських інвестиційних операцій. Оскільки банки ведуть свій бізнес не на власних, а на позичених і залучених ресурсах, то вони не можуть вкладати гроші своїх клієнтів у ризикові інвестиційні проекти (як великі, так і малі), якщо вони належним чином не обґрунтовані та не забезпечені необхідними гарантіями. Саме тому, банки під час розроблення своєї інвестиційної політики повинні реально оцінювати не тільки привабливість, але й особливо - ризики та ефективність інвестиційних проектів.

Інвестиційна діяльність банків та економічне зростання - це два взаємопов'язані процеси. Економічне зростання значною мірою залежить від здійснення банками інвестицій, і навпаки. Тож проаналізуємо ситуацію, яка характеризує сучасний стан інвестиційної діяльності банків в Україні.

Станом на 01.09.2009 рік кредитноінвестиційний портфель банків становив близько 654218 млн. грн, при цьому найбільшу частку в ньому посіли кредити юридичним особам (55%), частка інвестицій у цінні папери залишається низькою (5%) [4]. За регіональними даними потреби областей України в інвестиціях за видами економічної діяльності у період з 2008 по 2012 роки становлять 1059,5 млрд. грн. Найбільших інвестиційних ресурсів потребує промисловість України. За цей період потреби в інвестиціях у цій сфері становлять 33,4 % від загального обсягу. Значне збільшення потреб в інвестиціях спостерігається у таких 344 важливих

сферах, як діяльність транспорту і зв'язку, торгівля (15,2 %); ремонт автомобілів, побутових приладів, предметів особистого вжитку (9,6 %). Також інвестиційних ресурсів потребує будівництво, а саме: 14 % від загальної суми потреб по країні. Ще одна важлива галузь, в якій відчувається дефіцит інвестиційних ресурсів, - це агропромисловий комплекс [4].

Особливістю української банківської інвестиційної діяльності є те, що банки у своїй більшості дуже слабо інвестують реальний сектор економіки, що значною мірою зумовлено відсутністю реальних структурних перетворень у вітчизняній економіці, а відтак - високими кредитними ризиками. В Україні тривалий час (1995-1999 рр.) банки під час формування портфеля цінних паперів найбільше вкладень здійснювали в облігації внутрішньої державної позики. Тобто заради швидких і гарантованих доходів банки надавали перевагу не прямому фінансуванню економіки, а інвестуванню кредитних ресурсів у гарантовані державою цінні папери: облігації внутрішньої державної позики, інші цінні папери з високим рівнем надійності, що рефінансуються. Це призвело до того, що обсяг кредитів, здійснених в економіку, був значно меншим від коштів, вкладених в облігації внутрішньої державної позики. Лише з 2000 року почалися помітні зрушення в сфері кредитування підприємств. Проте, за даними НБУ, частка інвестиційних кредитів є ще низькою. Протягом 1998-2007 рр. банки переважно надавали кредити у поточну діяльність, частка яких коливалась у межах 80-90 %, а частка кредитів в інвестиційну діяльність за цей самий період перебувала на рівні 5-10 %. При цьому 80 % кредитів надавалися суб'єктам господарювання, 15 % - були у структурі інвестиційних кредитів населенню [3].

Проблемою, яка створює перешкоди на шляху активізації банківської діяльності в інвестиційному процесі, є низька капіталізація банківської системи загалом, а також існування значної кількості дрібних банків. Таке розпорошення банківського капіталу спричиняє концентрацію й

монопольне право окремих банківських структур розпоряджатися кредитними ресурсами і фактично унеможлиблює реалізацію великих довгострокових інноваційних проектів, які потребують великих інвестицій.

У період з 2005 до 2009 рр. спостерігається стійке зростання обсягів активів банківської системи, проте станом на 01.01.2010 р. відбулось зменшення цього показника на 45,8 млрд. грн порівняно з попереднім роком. Воно відбулося насамперед за рахунок скорочення обсягів кредитних операцій, частка яких становить 79,2% від усіх активів [5]. У структурі кредитного портфеля значно збільшилась частка проблемних кредитів - у 3,88 раза, що значною мірою вплинуло на фінансовий результат банків.

Власний капітал банківської системи України порівняно з 2009 р. збільшився на 4,1 млрд. грн і на 01.01.2010 р. становив 115,2 млрд. грн. Слід зазначити, що збільшення обсягу статутного капіталу банків з початку року становило 36,7 млрд. грн (44,6%) [3].

Важливим елементом інвестиційної політики банків є інвестиційна стратегія та інвестиційна тактика. Інвестиційна стратегія банку є вихідним пунктом процесу управління і регулювання інвестиційною діяльністю і означає розробку довгострокових цілей інвестиційної діяльності та методів їх досягнення.

Інвестиційна тактика банку - це розроблення оперативних, поточних або короткострокових цілей інвестиційної діяльності та методів їх досягнення. Можна сказати, що інвестиційна тактика — це інвестиційна стратегія, деталізована до поточного часового періоду діяльності.

На розробку інвестиційної політики банку впливають як внутрішні, так і зовнішні умови. До внутрішніх умов можна включити:

- 1) збільшення ресурсної бази та оптимізація її структури дає змогу банкам розвивати свої інвестиційні операції. Нині же ресурсний потенціал банківської системи України не є достатнім;

2) розробники інвестиційної політики банку повинні враховувати стадію життєвого циклу, на якій сьогодні перебуває банк. Вважається, що кожен банк у своєму розвитку проходить такі основні життєві стадії: поява і розширення, стабільність, сповільнення;

3) місія банку - це сукупність індивідуальних характеристик його організації, що містить основні цілі, особливості діяльності, головні характеристики продуктів, цінності та ставлення до ринкових умов. Місія банку - це спроба відповісти на запитання, у чому полягає сенс його діяльності;

4) дохідність активів та їх інноваційність істотно впливає на розробку змісту і структури інвестиційної політики банку; 5) під час розроблення інвестиційної політики банку важливо не залишати поза увагою дієвість внутрішньої системи інвестиційної безпеки. Витрати на організацію і здійснення інвестиційної безпеки зростають і нині становлять 10-15 % від інвестиційного фонду банків.

Сьогодні більшість банків не має у своєму розпорядженні достатньої власної бази для великих і надійних позичкових операцій інвестиційного характеру. Економічне зростання потребує відповідного рівня ресурсів банківської системи, проте її еволюційний розвиток не зможе забезпечити потрібних обсягів банківського капіталу, а залучення значного зарубіжного капіталу призведе до втрати економічної незалежності. Проблема полягає у тому, щоб знайти ресурси в національній економічній системі, які за обсягом і ціною відповідатимуть поставленим завданням.

Аналіз банківського інвестиційного ринку свідчить про його повільну активізацію. Під час дослідження систематизовано основні причини, що стримують інвестиційний ринок банків в Україні. До них належать:

- короткостроковий характер ресурсної бази банків;
- неплатоспроможність більшості позичальників, відсутність гарантій повернення ними кредитів та ліквідної застави;
- поглинання українських банків іноземним капіталом, що призводить до втрати економічної незалежності;

- втрата довіри населення та підприємців до українських банків, що пов'язано з подіями загострення економічної кризи в Україні та світі;

- високий рівень внутрішніх та зовнішніх інвестиційних ризиків, які не готові взяти на себе банки;

- високі відсоткові ставки за кредитами;

- відсутність дієвого механізму стимулювання з боку держави.

З метою активізації інвестиційної діяльності банків держава має забезпечити, по-перше, можливість накопичення банками необхідних коштів; по-друге, розділити з ними ризик інвестиційної діяльності, зумовлений економічним становищем країни; по-третє, сприяти підвищенню прибутковості інвестиційної діяльності.

Висновки. Отже, рушійною силою соціально-економічного розвитку є взаємодія усіх сторін інвестиційного процесу. З одного боку, банківська система зацікавлена в розвитку економіки, постійному відновленні і постійному нарощуванні виробничого потенціалу, що неможливо без значних інвестицій. З іншого, - кожен банк зацікавлений в отриманні прибутку і мінімізації ризиків, що є причиною низької інвестиційної активності. З метою вирішення цієї суперечності щодо активного залучення банківських ресурсів для досягнення основної мети - розвитку економіки і підвищення її ефективності - актуальною проблемою держави є вирішення таких основних завдань:

- сприяння та часткове формування конкурентоспроможного ринку інвестиційних банківських ресурсів, стимулювання створення кредитними установами достатнього для здійснення інвестування власного капіталу і забезпечення його збережуваності;

- забезпечення зниження ризику в інвестиційній діяльності;

- забезпечення дохідності коштів.

Тому, враховуючи вищевикладене, зазначимо: для того, щоб покращати інвестиційний клімат та забезпечити подальший розвиток інвестиційної діяльності банків в Україні, необхідна обґрунтована

державна інвестиційна політика, спрямована на перетворення вітчизняних банків в активних інвесторів української економіки, яка забезпечить усунення інвестиційного «голоду» в Україні та мобілізацію достатніх обсягів інвестиційних ресурсів на пріоритетних напрямках розвитку економіки.

У цьому контексті актуальними для перспективного наукового пошуку є порівняльний аналіз фінансового забезпечення кредитними ресурсами в різних державах і визначення пріоритетів адаптації зарубіжного досвіду до реальних умов України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Сорокіна Н.Є. Інвестиційна діяльність: проблеми та шляхи її активізації / Н.Є. Сорокіна // Наукові праці МАУП. — 2010. — № 4. — С. 83 — 87.
2. Васюренко Л.С. Взаємозалежність розвитку банківського сектору та інвестиційної діяльності в Україні / Л.С. Васюренко // Банківська справа. — 2007. — № 1. — С.25 — 28.
3. Національний банк України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.bank.gov.ua.
4. Асоціація українських банків [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.aub.com.ua.
5. Державний комітет статистики [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua.

КРЕДИТУВАННЯ АПК В УКРАЇНІ

Ю.В. Висоцька, студентка

Науковий керівник: к.е.н., доцент А.В. Бурковська

Миколаївський державний аграрний університет

В роботі розглянуті проблеми кредитування та шляхи їх вирішення.

Ключові слова: АПК, кредит, банк.

Постановка проблеми. Відсутність у більшості фермерів доступу до кредитних ресурсів це одна із основних причин гальмування розвитку фермерства. І хоча кожен банкір при нагоді охоче погоджується з тим, що кредитування фермерства - справа потрібна, ситуація не покращується. Фахівці у сфері банківського кредитування наголошують на досить повільному розвитку довгострокового кредитування сільського господарства. Відповідно до оцінок експертів, потреба сільгоспвиробників у довгострокових кредитах задовольняється тепер на 2 %, у той час як по короткострокових кредитах - на 50%. Це є серйозною проблемою для розвитку фермерства на Україні, оскільки фермери змушені направляти обігові кошти на придбання довгострокових активів. Не менш несприятливою, але неминучою є практика продажу основних засобів для покриття поточних витрат.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням кредитування підприємств агропромислового комплексу та кредитним відносинам, що виникають між аграріями та банком присвячена значна кількість наукових праць вчених, зокрема П.Т. Саблука, М.Я. Дем'яненка, І.Г. Кириленко,

А.Г. Борща, Н.М. Єфименка, О.О.Непочатенка, В.М. Алексійчука, О.Г. Малія, О.Ю.Шубко.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження та аналіз діючої практики кредитування сільськогосподарських підприємств, зокрема фермерських господарств та надання пропозицій щодо удосконалення системи кредитування агропромислового комплексу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Незважаючи на те, що в Україні протягом останніх років з Державного бюджету направлені чималі кошти для фінансової підтримки аграріїв, значних позитивних зрушень в агропромисловому комплексі не відбулося.

За даними Національного банку України (НБУ), на 1 січня 2011 року було зареєстровано 194 банки, з яких 176 мали ліцензію на здійснення банківських операцій. На початку 2011 року функціонувало п'ять банків із державною часткою власності (в тому числі два - з 100%-вою: ВАТ "Державний ощадний банк України" та ВАТ "Український експортно-імпорتنний банк України"). Здавалося б, існує інституційне підґрунтя для підтримки агропромислового комплексу, проте жоден із цих банків не спеціалізується на обслуговуванні сільськогосподарських товаровиробників. До того ж, окремі умови для функціонування банків зі спеціалізацією на обслуговуванні АПК наразі відсутні[1].

За інформацією Міністерства фінансів України, завершено відбір банків-учасників першого етапу спільного зі Світовим банком проекту: "Розширення доступу до ринків фінансових послуг". Сюди увійшли такі банки: ЗАТ КБ "Приватбанк"; ВАТ КБ "Надра"; ВАТ "Кредитпромбанк". Цей проект є інвестиційним, тобто передбачає забезпечення муніципалітетів, суб'єктів комунальної власності, інших господарників сільської місцевості довгостроковими кредитними ресурсами. Ефективний розвиток зазначених компонентів сприятиме розширенню доступу аграріїв до фінансових послуг, дасть змогу здешевити довгострокові кредитні

ресурси та розвинути ефективну систему бізнес-планування на сільських територіях.

Кредитування агропідприємств у 2006-2011 роках здійснювали понад 110 комерційних банків та кредитних спілок, серед них лідерами за обсягами кредитування були: ТОВ КБ "Фінансова ініціатива", ВАТ "Райффайзен Банк Аваль", ВАТ "Державний експортно-імпортний банк" (Укрексімбанк); за кількістю позичальників - ВАТ "Райффайзен Банк Аваль", ЗАТ АКБ "Промислово-інвестиційний банк" (Промінвестбанк), ВАТ "Державний ощадний банк України" (Ощадбанк).

Специфікою кредитування невеликих фермерських господарств виступає те, що фермер, якому необхідно 10-20 тис. грн звернеться скоріше в будь-яких кредитний союз, до партнера або сусідів, ніж в комерційних банк. Це обумовлюється, як правило, більш простою процедурою одержання кредиту, незначними додатковими витратами або їхньою відсутністю взагалі, часто більш низькою ставкою по кредиту, а головне - необов'язковістю кредитного забезпечення у вигляді застави. Для банків фермери також звичайно є менш важливими клієнтами, ніж великі сільськогосподарські підприємства, що беруть значні суми кредитів. При цьому різні дослідження показують, що фермерські господарства в цілому краще повертають кредити, ніж великі реформовані сільськогосподарські підприємства про те, ймовірно, банки поки не знають. Однією з додаткових перешкод на шляху невеликим фермерським господарством кредиту в комерційному банку є проблематичність в одержанні компенсації частини кредитної ставки з боку держави. Багато фермерів відзначають, що великі сільськогосподарські підприємства мають великі шанси на одержання даної пільги. Існуючі в багатьох регіонах кредитні спілки звичайно пропонують більш високі кредитні ставки, але приваблюють простотою процедур при оформленні кредиту. Однак цей вид кредитування поки що майже не розвинутий і такі спілки працюють скоріше як каси взаємодопомоги і не мають у своєму розпорядженні

достатніх ресурсів. Крім цього, фермерські господарства, можуть одержувати кредити в Державному фонді підтримки фермерських господарств, але через відсутність грошових коштів фонд забезпечує лише близько 5 % потреб фермерів у кредитних ресурсах.

У 2000 році держава припинила практику товарного кредитування сільського господарства і почала стимулювати грошове. Функції кредитного забезпечення були передані комерційним структурам. У результаті кредитні ресурси нарешті пішли в АПК через банківську систему, витрати бюджету на кредитування його суттєво зменшилися. На сьогодні, банківська інфраструктура області представлена рядом комерційних і державних банків, до яких із кредитними заявами звертаються сільськогосподарські товаровиробники. Найчастіше фермери звертаються в банки "Аваль"(30-45%), "Приватбанк" (20-26%), "Промінвестбанк"(18-24%), які щорічно надають понад 3/4 усіх позик, що їм видаються. Незважаючи на те, що процентні ставки по кредитах відчутно знизились в 2005 році у порівнянні з 2004 роком, вони все ж таки не задовольняють практично всіх товаровиробників. Крім цього, середня ставка по кредитах, виданих фермерам на 1-2-процентних пункти вища. Банк визначає ставку по кредиту для кожного клієнта індивідуально. Велика кількість банків говорить про наявність у них гнучкої системи аналізу кредитних заявок і оцінок кредитоспроможності, а також наявність окремих програм кредитування фермерів.

З метою покращення становища стосовно кредитування Міністерство аграрної політики і продовольства України розробило принципово нову систему кредитування галузі сільського господарства під іпотеку землі, що дасть змогу залучити додаткові інвестиції у вітчизняний агропромисловий комплекс[3].

А також, Мінагропрод підготував зміни до Порядку використання коштів Стабілізаційного фонду для здійснення фінансової підтримки

підприємств агропромислового комплексу через механізм здешевлення кредитів.

Названий проект змін до Порядку передбачає:

- надання можливості підприємствам агропромислового комплексу отримувати компенсацію за перехідними короткостроковими кредитами, використаними для покриття виробничих витрат;
- надання можливості хлібопекарським підприємствам отримувати компенсацію за середньостроковими кредитами, використаними для закупівлі зерна та борошна для виробництва хліба та хлібобулочних виробів;
- надання можливості підприємствам агропромислового комплексу отримувати компенсацію за довгостроковими кредитами, залученими у 2010-му та поточному роках, для покриття витрат, пов'язаних із будівництвом виробничих приміщень, потрібних для виробництва продукції тваринництва і птахівництва, сховищ для зберігання зерна, олії, овочів та фруктів, у розмірі 90% відсоткової ставки;
- надання можливості отримувати компенсацію за кредитами, залученими у 2010-2011 роках в іноземній валюті для закупівлі техніки й обладнання іноземного виробництва, лише в разі наявності у позичальника зовнішньоекономічного договору[2].

Головною умовою збільшення кредитування аграрного сектору економіки за прийнятними для позичальників процентними ставками є достатній обсяг кредитних ресурсів банку. Основою їх депозити юридичних і фізичних осіб.

Для доступності фермерських господарств в користуванні кредитами необхідно знизити процентну ставку кредитування, збільшити строки кредитування і залишити банківську систему стабільною. В цілому, фермерські господарства мають менше можливостей доступу до кредитів комерційних банків, у порівняння з великими сільськогосподарськими підприємствами через їхній низький рівень інформованості про

можливості кредитування, а також дефіцит часу для оформлення всіх необхідних документів. Поряд з цим вони мають більших доступ до альтернативних джерел фінансування, якими і користуються.

Висновки. Таким чином, попри сказане вище, розширення доступу суб'єктів АПК до кредитних ресурсів банків тісно пов'язане не з механізмами банківського кредитування, а з формуванням кредитоспроможного позичальника.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кількість зареєстрованих банків [Електронний ресурс].— Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>
2. Тонкощі кредитування підприємств АПК // Пропозиція— 2011.— №12[Електронний ресурс].— Режим доступу: <http://www.propozitsiya.com>
3. Кредитування під заставу землі забезпечить додаткові інвестиції в АПК[Електронний ресурс].— Режим доступу: <http://www.minagro.kiev.ua/news>

УДК 35.073.513.2(477)

РОЗВИТОК РИНКУ ЛІЗИНГОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

В.Г. Горошко, студентка

науковий керівник: к.е.н., доцент Бурковська А.В.

Миколаївський державний аграрний університет

Визначено суть та необхідність розвитку лізингу в Україні. Проаналізовано стан та динаміку розвитку ринку в Україні за останні роки. Розглянуто проблеми, що гальмують розвиток та ефективне використання лізингової діяльності в Україні та наведено шляхи вирішення цих проблем.

Ключові слова: лізинг, кредит, лізингодавець, лізингоотримувач, інвестиції, матеріально-технічна база, лізингові послуги, лізингові операції.

Актуальність теми: З розвитком ринкових відносин у країнах з перехідною економікою зростає значення лізингу для суб'єктів господарювання як перспективного методу інвестування. Актуальність розвитку лізингу в умовах ринкової трансформації економіки України полягає, насамперед, у необхідності технічного переоснащення та оновлення основних засобів існуючих підприємств, запровадження нових результатів виробництва, а також у потребі розширення матеріально-технічної бази малих та середніх підприємств у рамках програм розвитку малого та середнього бізнесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій: На сучасному етапі розвитку лізингових відносин проблеми організації та регулювання лізингу привертають увагу багатьох фахівців, про що свідчить значна кількість наукових публікацій, присвячених цій темі. Серед вітчизняних дослідників проблем лізингу в умовах перехідної економіки слід назвати Н.Внукову, А.Загороднього, О.Луб'яницького, Л.Мельника, В.Міщенка, А.Мокія, Н.Слав'янську, В.Трача, Т.Унковську, Г.Холодного, Г.Черевка та інших. Проте через динамізм сучасних соціально-економічних, політичних процесів зазнають відповідних змін і умови здійснення лізингових операцій, які не завжди носять позитивний характер, потребують швидкого реагування і недостатньо вивчені. Тому ряд актуальних питань щодо оцінки, розвитку, фінансування та кредитування лізингу потребують додаткового дослідження.

Виклад основного матеріалу: У світовій практиці немає єдиного визначення терміну "лізинг". Деякі фахівці ототожнюють його з товарним кредитом, інші - з банківським кредитом, треті - з орендою. Законодавство України визначає його як підприємницьку діяльність, яка спрямована на інвестування власних чи залучених фінансових коштів і полягає в наданні лізингодавцем у виключне користування на визначений термін лізингоотримувачу майна, що є власністю лізингодавця або набувається ним у власність за дорученням і погодженням з лізингоотримувачем у

відповідного продавця майна, за умови сплати лізингоотримувачем періодичних лізингових платежів.

Незважаючи на активний розвиток фінансової системи, ринок лізингових послуг в Україні перебуває на стадії становлення. Активізація лізингових операцій істотно впливає на розширення реального сектору економіки.

Порівняно з іншими видами банківської діяльності питома вага лізингових операцій на ринку банківських послуг поки що залишається незначною. Причина цього насамперед у недостатності нормативно-правового регулювання лізингових відносин і недостатньому розумінні механізму застосування деяких положень законодавства України [1].

Для всебічного розвитку економічних процесів в країні, активізацій підприємницької діяльності, розвитку малого та середнього бізнесу треба впроваджувати нові для нашої економічної системи методи фінансування реального сектору економіки, оновлення матеріально-технічної бази [2]. Розширення лізингових операцій в Україні є одними із таких методів фінансування.

Для України, яка гостро відчуває потребу в оновленні основних засобів в усіх галузях економіки, необхідність розвитку ринку лізингових послуг є особливо актуальною. За експертними оцінками Україна потребує щонайменше 172 млрд дол США інвестицій в основні засоби з метою їх оновлення. Адже рівень зносу основних засобів в Україні нині становить у середньому 50%, а в сільському господарстві, промисловості, будівництві, водному і авіаційному транспорті, соціальній сфері - 60% та більше відсотків (сюди входить як рухоме, так і нерухоме майно) [2].

На думку багатьох фахівців, гостру потребу в інвестиціях, Україна значною мірою спроможна задовольнити саме завдяки кращому використанню потенціалу ринку лізингових послуг. Лізинг у різних своїх формах (фінансовий, оперативний) міг би стати непоганою альтернативою кредитуванню. Він дозволяє суттєво зменшити стартові капіталовкладення, а отже, відкриває широкі можливості для розвитку

малого та середнього бізнесу. Про це свідчить досвід багатьох країн світу: у формі лізингових операцій здійснюється близько 46% усіх інвестицій в Ірландії, 35% - в Англії, 30% - США, 26% - Швеції, 20% - Австрії, 17% - у Франції. Тобто, в розвинутих країнах понад 25 - 40% інвестицій здійснюється через механізм лізингу, а в Україні цей показник близький до 1. Протягом 2009 року фінансовими компаніями та юридичними особами, які не мають статусу фінансових установ, але можуть, згідно з законодавством надавати фінансові послуги, укладено 1841 договір фінансового лізингу (майже 34% загальної кількості договорів за 2009 рік) загальною вартістю 755,1 млн грн, що становить 21% від загального обсягу укладених угод. На кінець 2009 року, як і в попередніх роках, використання лізингових операцій при заміні основних засобів підприємств залишається середньостроковим інструментом, адже термін дії більшості лізингових угод становить 2-5 років (на загальну вартість 2934,7 млн грн або 63,7 від загальної кількості).

Основні напрямки використання лізингових операцій - транспортні засоби (45,7% вартості усіх чинних договорів лізингу); сільськогосподарська техніка та переробка - 15,7% (операції з лізингу сільгосптехніки є досить ризиковими, адже майже всі господарства аграрного сектору є постійними боржниками), сільськогосподарська переробка - 3,1% (найбільш надійна з точки зору повернення вкладених коштів, позаяк попит на харчі досить стійкий), комп'ютери та поліграфічне обладнання - 0,2%, що загалом за структурою відповідає світовій практиці.

Станом на 01.01.2010 року кількість лізингових компаній становить 188. Більшість із них працюють з великими підприємствами (50%). В Україні кількість лізингових компаній з кожним роком збільшується, що обумовлюється зростанням попиту економіки країни на лізингові послуги. Бачимо, що ведучі позиції займає Київська область – 40 лізингових компаній, Львівська – 17, Одеська – 16 (таб.1).

**Регіональне розташування лізингових компаній станом
на 2010 рік**

№	Назва області	Кількість лізингових компаній
1	Автономна Республіка Крим	12
2	Вінницька область	4
3	Волинська область	7
4	Дніпропетровська область	15
5	Донецька область	14
6	Житомирська область	2
7	Закарпатська область	0
8	Запорізька область	11
9	Івано-Франківська область	6
10	Київська область	40
11	Кіровоградська область	7
12	Луганська область	2
13	Львівська область	17
14	Миколаївська область	5
15	Одеська область	16
16	Полтавська область	5
17	Рівненська область	2
18	Сумська область	4
19	Тернопільська область	2
20	Харківська область	10
21	Херсонська область	6
22	Хмельницька область	1
23	Черкаська область	2
24	Чернівецька область	2
25	Чернігівська область	3

Разом з тим, сучасний рівень розвитку лізингової діяльності в Україні не дозволяє задовольнити потреби навіть одного сектору економіки - АПК. Проте, за існуючими оцінками, потенційна ємкість ринку лізингових послуг в Україні вважається надзвичайно великою - 12 - 14 млрд дол США і за умов нормального розвитку цей ринок вже в найближчі 1-2 роки міг би

"принести" 4,2 - 4,5 млрд дол США, інвестицій. Але це лише оптимістичний прогноз, а реально за останні роки обсяги лізингових інвестицій в українську економіку зросли, за даними Всеукраїнської асоціації "Укрлізинг", на 30% і становлять на сьогодні 850 млн дол США.

На думку багатьох вчених, лізинг в Україні перебуває у зародковому стані, суб'єкти ринку ще не досить структуровані, вести мову про струнку лізингову систему наразі недоречно, існують лише окремі її елементи, до яких належать лізингові компанії "Євролізинг", "Богдан - лізинг", "Українська лізингова компанія", ВАТ "Євро-Сиваш", ВАТ "Укртранслізинг", 29 комерційних компаній, об'єднаних Всеукраїнською асоціацією "Укрлізинг", та незначна кількість "неасоційованих" операторів ринку.

Висновок: Головними причинами обмеженого використання лізингу є недосконалість законодавства про лізинг, а також механізмів оподаткування, кредитування, амортизації та страхування, монопольне становище лізингодавців на ринку лізингових послуг, слабкий фінансово-економічний стан багатьох аграрних підприємств, їх неспроможність своєчасно та в повному обсязі сплачувати лізингові платежі, висока вартість лізингових угод, яка пропонується рядом лізингових компаній.

З метою активізації розвитку лізингу в Україні доцільно провести комплекс заходів, який передбачатиме:

- створення сприятливої законодавчої бази для суб'єктів лізингової діяльності, розвиток механізму сублізингу, удосконалення системи оподаткування, кредитування, амортизації;
- розширення структур лізингу, урізноманітнення джерел фінансування лізингу (приватний капітал);
- зниження вартості кредитних ресурсів до рівня, який би не перевищував 20% річних, для забезпечення ефективності лізингових операцій;

- створення лізингових центрів, які б спеціалізувалися на обслуговуванні малих підприємств та ін.

ЛІТЕРАТУРА

1. Олійник О. Аналіз фінансового стану аграрних підприємств як передумова їх довгострокового банківського кредитування / О.Олійник // Економіка. Фінанси. Право. - 2003. - №1. - С. 20-24
2. Різник В. Загальні положення про укладення договорів з лізингу у сфері банківської діяльності / В. Різник // Вісник НБУ. - квітень, 2006. - С. 28-31
- Онищук Я.В. Розвиток лізингу в Україні / Я. Онищук // Фінанси України. - 2007. - №7. - С. 106-112

УДК 336.74:336.76

ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ КРИЗИ З ПОГЛЯДУ ФОНДОВОГО РИНКУ

О.С. Дяченко, студентка

Науковий керівник: к.е.н, доцент Бурковська А.В.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті розглянуто основні тенденції розвитку фондового ринку України, які формуються під впливом світової фінансової кризи, визначено проблеми його розвитку та напрями регулювання.

Ключові слова: *фондовий ринок, фінансова криза, циклічність розвитку, диспропорційність фондового ринку, цінні папери, фондові індекси.*

Актуальність проблеми. Створена роками модель економічного розвитку України не здатна забезпечити економічну безпеку країни в умовах різкого загострення суперечностей у світовій фінансовій системі. Саме це яскраво продемонструвала сучасна глобальна фінансова криза, від якої наша країна постраждала набагато сильніше за інші країни внаслідок

відсутності інституційних стабілізаторів економічного зростання, що ускладнює зв'язок між різними секторами економіки та збільшує схильність до різких реакцій на незначні зміни в зовнішньому середовищі. Вплив глобальної фінансової нестабільності на країни залежить від відкритості економіки, а, відповідно, від імовірності, що фінансова нестабільність зумовить значні зовнішні шоки для економіки. Розвинені країни створили механізми протидії цим негативним впливам, а от більшість країн, що розвиваються, не маючи захисних механізмів, стають їхніми жертвами. На жаль, однією з таких країн є Україна.

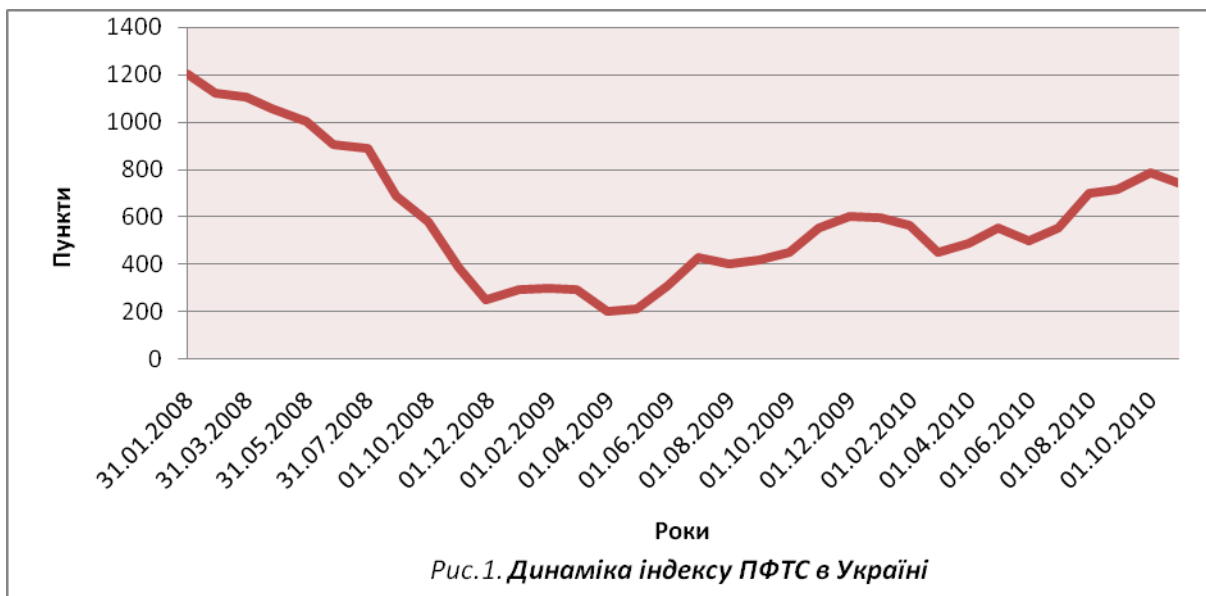
Оскільки процес глобалізації найдинамічніше відбувається у фінансовій сфері, то найбільшу залежність від світової кон'юнктури відчувають саме фондові ринки, рівень розвитку яких є одним із ключових чинників ефективного економічного розвитку країн у цілому. У зв'язку з цим, необхідно приділяти більше уваги дослідженню тенденцій розвитку фондового ринку, розробляти та впроваджувати нові, удосконалені механізми його регулювання.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Враховуючи важливість фондового ринку для економічного розвитку країни, питанням його функціонування завжди приділялась увага. Кризові періоди, як правило, активізують дослідження в цій сфері. На особливу увагу заслуговують роботи С. Буковинського, І. Дорошенко, М. Єршова, О. Яременко та інших.

Мета статті. Метою роботи є виявлення основних тенденцій розвитку фондового ринку України, які формуються під впливом світової фінансової кризи, визначення проблем його розвитку та напрямів регулювання.

Виклад основного матеріалу. У 2008-2009 р. фондові ринки країн, що розвиваються, зростали більш високими темпами порівняно з розвиненими країнами внаслідок збільшення портфельних інвестицій з провідних світових економік.

На жаль, індекс ПФТС в 2008 р. країни впав на 74,33% - з 1174,02 до 301,42 пункта. В Україні 2009 році переважав спекулятивний капітал, внаслідок чого індекс ПФТС зріс на 135,4 % (з 315,86 до 585,02 пункта). Свого максимуму індекс досяг 31 грудня 2009р. Станом на 30.09. 2010 р. збільшився на 16% (з 585,02 до 743 пункта) (рис. 1). [5].

Лідерами коливань падіння та зростання в 2008-2009р. стали акції металургійної, електроенергетичної і хімічної галузей.

Вітчизняний фондовий ринок характеризується низькою інформаційною прозорістю, схильністю до маніпуляцій і махінацій, відсутністю ефективної системи захисту прав інвесторів, нерозвиненістю правової бази і механізмів вирішення корпоративних конфліктів, що є бар'єром для залучення серйозних інституційних інвесторів.

У 2009 р. зазначені диспропорції тільки посилилися: якщо в 2008 р. на 10 компаній-лідерів ринку ПФТС припадало 45,1% загального обсягу торгів акціями, то за результатами 8 місяців 2009 р. - 71,52% [5].

За 11 місяців 2009 р. випуск акцій збільшився в 2 рази, проте це збільшення головним чином (65%) відбулося за рахунок випусків акцій банківськими установами з метою збільшення статутного капіталу (зокрема, ПАТ «Державний експортно-імпорتنний банк України», ЗАТ «Комерційний банк «Приват Банк», ПАТ «Родовід Банк», ВАТ «АБ

«Укргазбанк», ВАТ «ВТБ Банк», ВАТ «УкрСиббанк» тощо). Серед підприємств (крім банків), які суттєво вплинули на загальну структуру обсягів випусків, - ПуАТ «ПАК «Нафтогаз України» (18,6 млрд. грн) [2].

На відміну від минулих років, обсяг зареєстрованих облігацій підприємств суттєво зменшився. Основною причиною стала зміна кон'юнктури на ринку боргових зобов'язань.

В 2009 році вітчизняна економіка знаходилася під впливом світової фінансової кризи, яка позначилася і на функціонуванні вітчизняного фондового ринку. Незважаючи на це, ряд показників ринку цінних паперів все ж таки мали позитивну динаміку. При цьому переважна частка іноземних інвесторів залишилася на фондовому ринку України.

Станом на 31.09.2010 в нашій країні функціонує близько 30 тис. акціонерних товариств: 9,6 тис. відкритих та 20,4 тис. закритих. За минулий рік кількість АТ скоротилася на 1 360. За станом на початок 2010 року Комісією було видано 1 806 ліцензії професійним учасникам фондового ринку на провадження професійної діяльності.

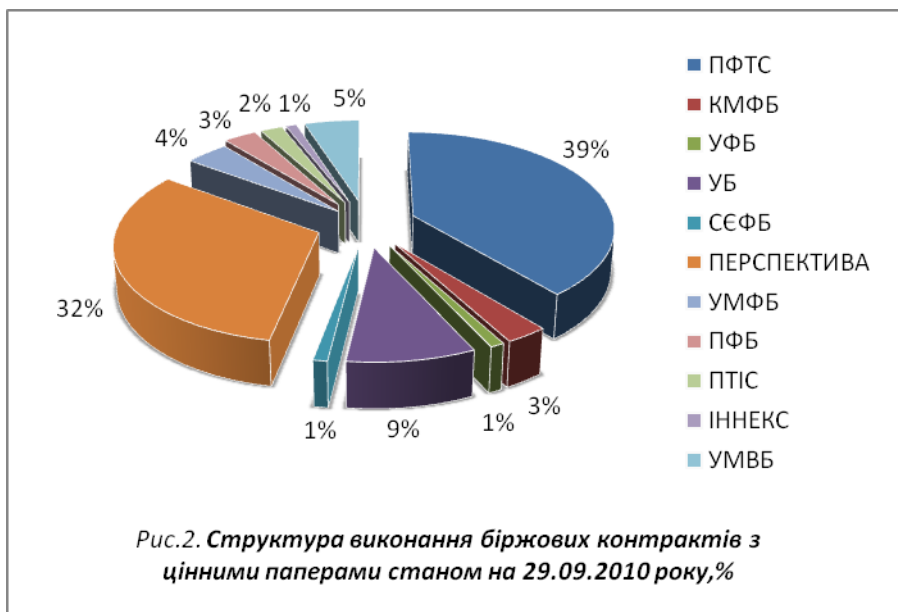
Криза практично не вплинула на обсяги емісії цінних паперів, адже в 2009 році у цій сфері спостерігалася значна активізація.

Обсяг випусків акцій, зареєстрованих Комісією протягом 2009-2010 років, збільшився порівняно з 2008 роком у 2 рази та становив близько 102 млрд. грн (у 2008 році – 46,14 млрд. грн).

За оперативною інформацією, протягом 2009 року загальний обсяг торгів на ринку цінних паперів становив близько 1 млрд. грн , що на 120 млрд. грн більше за результат 2008 року (883,42 млрд. грн).

Лідерами організованого ринку за показником обсягу торгів у 2009 році виявилися ФБ ПФТС, частка якої дорівнювала 39% (на ринку акцій – 26%), ФБ «Перспектива» - 32% (26%) та «Українська біржа» - 9% (22%). На решту сім майданчиків, такі як: КМФБ, УФБ, СЕФБ, УМФБ, ПФБ, ПТІС, ІННЕКС і УМВБ в цілому припало 20%. Ці показники свідчать про посилення конкуренції на біржовому ринку, оскільки у 2008 році близько

90% загального обсягу торгів усіма цінними паперами та 85% обсягу торгів акціями припадало на ФБ ПФТС.(рис.2.) [5].

За станом на 1 січня 2010 року до біржових списків організаторів торгівлі було включено 1 472 цінних папери 804 емітентів. При цьому у біржовому реєстрі до котирувального списку за I рівнем лістингу було включено 16 цінних паперів, а за II рівнем лістингу – 274.

Україна в 2010 р. опустилася з 51 на 53 місце за індексом фінансового розвитку - "Financial Development Index" (цей індекс розробляє Світовий економічний форум, аналізуючи 55 країн світу) [6].

Оскільки основні причини спаду не були усунуті протягом 2009-2010рр., то в 2011 р. фінансова криза не завершиться, як прогнозують неоліберальні експерти [6]. У зв'язку з цим необхідно приділяти більше уваги фінансовому сектору, розробляти й впроваджувати нові, удосконалені механізми його функціонування. Позитивним є те, що криза сприятиме самоочищенню економіки від накопичених диспропорцій та здійснюватиме інституційні корекції.

Українська біржова система не сприйняла також світову тенденцію щодо зміни фундаментальних поглядів на природу торговельних систем у цілому та фондової біржі зокрема. Як наслідок, не відбуваються зміни правових та економічних основ її діяльності, яка б виявилася в

перетворенні біржі на комерційну організацію (згідно зі ст. 21 Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок» біржа не є комерційною організацією) [7].

Таким чином, можна стверджувати, що на початок 2011 р., не дивлячись на значний підйом українських біржових індексів, фондовий ринок залишається нерозвиненим і диспропорційним: низька ліквідність цінних паперів, емітенти не виходять на ринок цінних паперів з метою залучення інвестиційних коштів.

Висновки. Динаміка українського фондового ринку обумовлена його внутрішніми інституційними особливостями, а саме:

- неефективність національної економіки, нерозвиненість та деформованість як всього ринкового механізму, так і фондового ринку;
- український фондовий ринок настільки відірваний від реального сектору економіки, що кризові явища на ньому лише побічно загрожують стабільності економіки, оскільки в ньому не відображаються макроекономічні параметри розвитку країни;
- падіння вітчизняного фондового ринку пов'язане з низькою ліквідністю ринку, високими внутрішніми ризиками, великою часткою спекулятивного капіталу;
- існуюча ситуація на ринку не може викликати необхідну трансформацію, хіба тільки подальшу консервацію неефективної інституційної структури фондового ринку України. При розробці шляхів подолання негативних наслідків світової фінансової кризи необхідно враховувати особливість даного етапу розвитку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Буковинський С.А., Шляхи подолання фінансової кризи в Україні / С.А. Буковинський., Унковська Т.Є., Яременко О.Л. // Економічна теорія. - №2. – С.47-60. - 2009.
2. Державна комісія з цінних паперів і фондового ринку України // [Електронний ресурс].- 2010. – Режим доступу: [www/ssmsc.gov.ua](http://ssmsc.gov.ua).

3. Дорошенко І. Криза на ринках фінансового капіталу / І. Дорошенко // Економіка України. - №10. - С.41-53.- 2009.
4. Ершов М. «Как обеспечить стабильное развитие в условиях финансовой нестабильности?» / М. Ершов // Вопросы экономики. - №12. - С.4-26. - 2007.
5. Фондова біржа «ПФТС» // [Електронна версія]. - 2010. – Режим доступу: www.pfts.com.
6. The Failed States Index 2009 // [Електронна версія]. - 2010. – Режим доступу: www.foreignpolicy.com.
7. Закон України «Про цінні папери та фондовий ринок» від 23.02.2006. №3480-IV. - [Електронний ресурс].- 2010. – Режим доступу: <http://zakon.pau.ua>.

УДК 336.744

ДЕШЕВІ ГРОШІ

О.В. Мілева, студентка

Науковий керівник: к.е.н., доцент Бурковська А.В.

Миколаївський державний аграрний університет

Досліджено основні проблеми у можливості сплатити державний борг України. Вказано основні причини щодо залучення дешевих грошей, як на внутрішній так і на зовнішній ринок. Також досліджено наслідки залучення дешевих грошей до бюджету країни.

Ключові слова: «дешеві» гроші, девальвація, державний борг ,внутрішній ринок, зовнішній ринок.

Актуальність. Таке складне питання, як «дешеві гроші», спіткає багато країн світу, в тому числі і Україну, але чи зможуть всі ці дешеві кредити допомогти країні вирішити свою проблему, чи навпаки, вони тільки загострять фінансове становище країни. В Україні впродовж двох кризових років державний борг зріс утричі, з 17 мільярдів до 51 мільярда доларів. Починаючи з 2011 року, повернення боргів і дотації Пенсійному

фонду сягнуть третини бюджету. Тож, аби закрити ці «дірки», владі потрібні чималі кошти. За даними джерел в уряді, Міжнародний валютний фонд готовий надати Україні черговий транш кредиту до 10 грудня, за умови підвищення впродовж 10 років пенсійного віку для жінок до 60 років. МВФ вимагає також встановлення пені на борги за житлово-комунальні послуги, поетапного підвищення тарифів на послуги ЖКГ та чергового підвищення ціни на газ у квітні 2011 року. Очікується також скорочення дефіциту бюджету до 3,5% ВВП у 2011 році і до 2,5% ВВП у 2012 році[1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання «дешеві» гроші, ще у свій час почав досліджувати Дж. М. Кейнс, у наш час його наступниками присвячена значна кількість наукових праць вчених, зокрема Л.С. Юрченко, Н.В. Долішня, А.І. Гурелич, Е. Найман.

Постановка завдання. Визначити основні шляхи залучення «дешевих» грошей та їх наслідки, а також доречно визначити, чи допоможуть ці гроші у сплаті державного боргу.

Виклад основного матеріалу. Дешеві гроші – різновид кредитно-грошової політики, спрямованої на здешевлення, підвищення рівня доступності кредиту для розширення сукупного попиту (сукупних витрат) з метою завантаження вільних (невикористовуваних) виробничих потужностей, підвищення зайнятості.

Політика «дешевих грошей» – складова антициклічної політики держави, що здійснюється в період спаду ділової активності. Суб'єкт її здійснення – центральний банк країни. Оскільки доступність кредиту перебуває у прямій залежності від пропозиції грошей, а вона, у свою чергу, – від кредитоспроможності банківської системи, то головним об'єктом політики «дешевих грошей» є комерційні банки, їх здатність надавати позики підприємницьким структурам, фізичним особам [2].

Здійснюючи політику «дешевих грошей», центральний банк вживає заходів щодо збільшення додаткових резервів комерційних банків.

Одним із них є операції центрального банку на ринку цінних паперів із скуповування у комерційних банків, фірм, населення державних облігацій. Поява на ринку цінних паперів такого потужного покупця змінює співвідношення попиту і пропозиції на облігації: ціна облігацій підвищується, а відсоткові ставки на них знижуються. Це спонукає тримачів облігацій продавати їх. Кошти від продажу в кінцевому підсумку надходять на рахунки комерційних банків, збільшуючи їх фактичні й додаткові резерви, тобто підвищують кредитоспроможність. Якщо комерційні банки надають нові додаткові резерви в позику, пропозиція грошей в країні зростає.

Другий спосіб збільшення додаткових резервів комерційних банків – зниження центральним банком резервної норми, яка визначає частку обов'язкових резервів у грошових ресурсах комерційних банків. Знижуючи резервну норму, центральний банк, таким чином, переводить частину коштів із обов'язкових резервів до резервів додаткових, таким чином збільшуючи позичковий потенціал кожного комерційного банку. Крім того, зниження резервної норми збільшує мультиплікатор поточних рахунків і таким чином посилює кредитну здатність банківської системи.

Третій інструмент впливу центрального банку на кредитну спроможність комерційних банків – облікова ставка відсоток, який отримує центральний банк за позики, надані комерційним банкам. Цей відсоток для комерційних банків є прямими видатками на придбання додаткових резервів (під позики центрального банку обов'язкові резерви не створюються, тому сума такої позики повністю використовується на поповнення додаткових резервів). Отже, зміна облікової ставки змінює для комерційних банків ціну придбання в центрального банку кредитних ресурсів. Це й використовує центральний банк.

Політика «дешевих грошей» має й слабкі місця. Так, зумовлене нею зниження відсоткової ставки, як вважають деякі економісти (питання дискусійне, дослідники поки що не дають на нього однозначної відповіді),

підриває інтерес у вкладників тримати кошти на рахунках фінансово-кредитних установ. Чим менша ставка, тим більше своїх активів населення зберігає у грошовій формі. Це сповільнює швидкість обороту грошей, що зменшує приріст пропозиції грошей, зумовлений проведенням кредитно-грошової політики [2].

Цього року гонка девальвацій основних світових виходить на фінішну пряму. Очікується, що керівники держав G-20 і лідери міжнародних фінансових установ сформулюють відповідь на принципове питання: якою має бути емісійна політика розвинених країн в умовах глобальної кризи? Відсутність чіткої позиції з цього приводу є ключовим викликом для всіх суб'єктів економіки. Наприкінці 2010 року голова Світового банку Роберт Зеллік виступив із дуже несподіваною ініціативою — створити п'ятивалютну систему (долар США, євро, ієна, фунт стерлінгів і юань) та прив'язати її до золота. Таким чином, було запропоновано реанімувати систему “золотого стандарту” задля уникнення подальшого знецінення грошей, розкручування глобальної інфляції. Цікаво, що одночасно з ініціативою ФРС Сполучених Штатів вирішила додатково емітувати 600 млрд доларів на подолання кризи, а дещо згодом — ще 600 млрд доларів.

Вірогідність дефолту економіки України у 2011 році на порядок нижча, ніж можливість дефолту, наприклад, економік Греції чи Португалії. Такий висновок зробили експерти Казначейства за результатами аналізу кумулятивних показників співвідношення консолідованого боргу низки країн світу, динаміки зростання ВВП, промислового виробництва, індексу інфляції, ліквідності банківської системи і казначейських рахунків. Вже у 2010 році відбулось уповільнення темпів неконтрольованого накопичення боргів. Державний борг України у відношенні до ВВП становив 29,7%, тоді як критичний рівень такого співвідношення, відповідно до методології розрахунків МВФ, становить 60% [3]. Окрім того, продовжується виважена

робота по заміщенню внутрішніх державних запозичень з високою дохідністю на запозичення з нижчою.

Україна має чи не один із найменших державних боргів у порівнянні з іншими країнами світу. Для прикладу, державний борг Латвії становить 46,2% до ВВП, Угорщини – 78,3%, Португалії – 83,2%, Греції – 144%, (данні наведено на рис.1)[3].

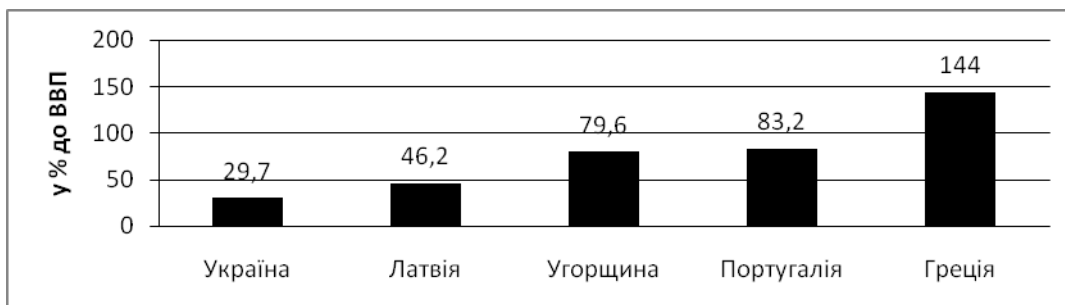

Рис. 1. Порівняльний аналіз державного боргу країн світу

Вся офіційна інформація світових рейтингових агентств говорить на користь кредитної спроможності України. Зрештою, Україна не може порушувати перед міжнародною фінансовою спільнотою взяті на себе зобов'язання щодо погашення державного боргу та сплати відсотків по ньому. На сьогоднішній день в Україні є всі перспективи отримати дешеві гроші, адже Світовий Банк наголосив, що його кредити найвигідніші для України, адже відсотки низькі. Світовий Банк надає кредити під 7% річних терміном до 17 років та відстрочкою сплати кредиту до 5 років [3]. З одного боку пропозиція дуже вигідна, а з іншого боку, чи буде країна потім спроможна повернути цей кредит, чи не стануть ці гроші насправді «дорогими».

Висновки. Підвищення попиту на гроші стримуватиме зниження позичкового відсотка, на яке і спрямована політика «дешевих грошей», бо його рівень за інших рівних умов визначає обсяги інвестиційних витрат. Головна проблема дієвості такої політики полягає в тому, що держава в особі центрального банку неспроможна забезпечити збільшення пропозиції грошей, а отже, подальшу дію усього механізму політики

здешевлення кредиту і на цій основі зростання інвестицій, рівня виробництва і зайнятості. Центральний банк здатний створити необхідні передумови для насичення банківської системи необхідними для кредитування резервами, але змусити комерційні банки видавати ці кошти як позику не може, так само як і змусити господарюючі суб'єкти брати позики або позичені чи виручені від продажу облігацій кошти інвестувати у виробництво. Тому в періоди глибокої депресії, коли комерційні банки, страхуючись від посиленого тиску вкладників, прагнуть забезпечити собі високий ступінь ліквідності, а підприємці, зіткнувшись з проблемою збуту, згортають виробництво, скорочують робочі місця, тобто тоді, коли це найбільш небажано, політика «дешевих грошей» фактично втрачає дієздатність. У такий час вона потребує підтримки з боку фінансової політики, спеціальних програм уряду щодо виводу економіки країни з кризи. У менш гострі періоди, як засвідчує світова практика, зростання резервів банківської системи поживляє кредитування, збільшує пропозицію грошей. Ми бачимо, що більшість дешевих грошей, тягнуть за собою, страшні наслідки, один з них – безробіття, тоді чи потрібні вони взагалі, адже більш дешевих грошей, ніж у Світовому банку і МВФ ми не знайдемо, їх просто не існує. Якщо вони будуть, то будуть якісь політичні вимоги, чи економічні вимоги, які обійдуться нам ще дорожче

ЛІТЕРАТУРА

1. І. Носальська Дешеві гроші, які дорого обходяться / І.Носальська // ГолосUA.—2011.
2. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т. 1. / Редкол.: С. В. Мочерний та ін. – К.: Видавничий центр “Академія”, 2000. – 864 с.
3. Дешеві гроші даються важко // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: [http:// www.investgazeta.ua/politika-i-ekonomika/deshevi-groshi-dajutsja-vazhko-142441/](http://www.investgazeta.ua/politika-i-ekonomika/deshevi-groshi-dajutsja-vazhko-142441/)

АКРЕДИТИВ ДЛЯ ФІЗИЧНИХ ОСІБ

О.М. Мороз, студентка

Науковий керівник: к.е.н., доцент Бурковська А. В.

Миколаївський державний аграрний університет.

В роботі висвітлено недоліки і переваги які існують в акредитивній формі розрахунків.

Ключові слова : Акредитив, банківські комірки, доручення, операція, кредитні листи.

Акредитив - це зобов'язання банку здійснити платіж за дорученням на користь зазначеної вами особи, але тільки після того, як остання пред'явить в банк заздалегідь обумовлений пакет документів. Як правило, за допомогою акредитива партнери по угоді страхують себе від несумлінності один одного. Наприклад, громадянин А купує квартиру у громадянина Б. Вони бачать один одного вперше і кожен з них хоче уникнути ймовірності того, що другий не виконає свої зобов'язання. Громадянин А не хоче оплачувати купівлю до тих пір, поки не будуть оформлені всі документи щодо переходу права власності на квартиру до нього. У свою чергу громадянин Б не хоче оформляти документи до тих пір, поки не буде впевнений, що отримає всю суму.

Один з поширених виходів з такої ситуації використання банківської комірки, в яку покупець закладає гроші до здійснення угоди, а продавець забирає їх після оформлення всіх документів. Однак такий спосіб має ряд недоліків: починаючи від того, що банк не несе відповідальності за вміст комірки, і закінчуючи неможливістю використовувати такий спосіб при безготівкових розрахунках. У такому випадку на допомогу може прийти акредитив: ще до оформлення угоди покупець дає доручення банку перерахувати гроші на рахунок продавця, але банк здійснює

перерахування тільки після того, як продавець пред'явить документи, що підтверджують фактичне здійснення угоди. У цьому випадку банк виступає одночасно посередником і гарантом сумлінності обох сторін.

Найчастіше акредитив застосовується підприємствами в міжнародних розрахунках. Проте він може бути корисний і фізичним особам - при здійсненні дорогих операцій. "Помилковою є думка, що акредитив менш цікавий фізичній особі, ніж юридичній. Навпаки, акредитив може бути вигідним фізичним особам, які здійснюють операції купівлі-продажу з високим ступенем ризику, а також у разі невпевненості в надійності і порядності свого ділового партнера".

На практиці потреба в акредитиві може виникнути в цілому ряді ситуацій. "Акредитивну форму розрахунків можна застосовувати для забезпечення безпеки таких операцій як купівля або продаж квартири, дачі, будинку або іншої нерухомості, купівля або продаж дорогого товару, виконання масштабних робіт, надання дорогих послуг",

Отже, акредитив буде цікавий тим, хто:

4. здійснює дорогу операцію (купівля/продаж нерухомості, автомобіля тощо.);
5. хоче захиститися від ризику несумлінності партнера по угоді;
6. здійснює операцію за безготівковим розрахунком;
7. здійснює міжнародну угоду (наприклад, купівлю нерухомості за кордоном через довірену особу)

Існує два варіанти акредитивних розрахунків: за допомогою покритого і непокритого акредитива. У першому випадку платник спочатку вносить на рахунок в банку всю необхідну суму грошей, і доручає банку здійснення подальших розрахунків. У другому випадку банк, будучи впевненим у платоспроможності особи, здійснює доручений йому платіж навіть за відсутності грошей на рахунку платника.

Другий варіант по своїй суті близький до кредитної лінії. "Покритий акредитив використовується в разі наявності у клієнта власних коштів для платежів. Непокритий акредитив передбачає отримання клієнтом фінансування від банку для здійснення угоди. Фізична особа може звернутися в банк з питання фінансування операції і відповідно відкриття банком непокритого акредитива.

Однак непокритий акредитив рідко надається приватним особам, оскільки найчастіше банки не хочуть брати на себе додаткові ризики. "Надання непокритого акредитива фізичним особам недоцільно через високий рівень ризиків. У тому ж випадку, коли особа звертається за відкриттям непокритого акредитива, до нього будуть пред'являтися такі ж вимоги, як при отриманні кредиту. "Можливість відкриття непокритого акредитива залежить від здатності фізичної особи надати банку достатню заставу під таку операцію", банків послуга акредитива для приватних осіб не надто поширена: з 25-ти найбільших банків за активами акредитиви фізособам пропонують тільки три установи.

З них одна (Альфа-Банк) пропонує акредитиви з максимальною сумою в 125 тисяч гривень - очевидно, що такої суми буде недостатньо для крупної операції з купівлі, наприклад, нерухомості. В цілому акредитив - досить дорога послуга. Якщо ви виступаєте в ролі покупця і оплачуєте свою покупку за допомогою акредитива, вам доведеться заплатити мінімум три комісії: за випуск акредитиву (у різних банків 0,2%-0,25% від суми), за перевірку документів (0,2% від суми) і за сам платіж по акредитиву (0,1%-0,25% від суми). Крім того, якщо вам потрібно збільшити суму акредитива, вам доведеться доплатити ще 0,2%-0,25% від суми за зміну умов договору[1].

Якщо ж в угоді ви виступаєте продавцем, то ваші витрати будуть менше: вам доведеться сплатити тільки комісію за візування акредитиву (відправка підтвердження, що акредитив, відкритий вашому партнерові) - близько 0,15% від суми. Таким чином, якщо ви укладаєте угоду вартістю

100 тисяч доларів і хоче проводити розрахунки у формі акредитива, то комісійні платежі складуть мінімум 550-650 доларів. І це тільки в тому випадку, якщо ви використовуєте покритий акредитив (розплачуєтеся власними грошима). В іншому випадку до цих витрат додадуться ще відсотки за кредитом.

Про недоліки ;

Таку невелику пропозицію акредитивів приватним особам експерти пов'язують з вадами цієї послуги для фізичних осіб. До останніх в першу чергу відносять високу вартість акредитивної форми розрахунків: дійсно, оплатити покупку готівкою або іншим способом значно дешевше, ніж оформляти акредитив. По-друге, недоліком акредитива можна вважати складність оформлення угоди для її учасників.

Складність таких операцій стосується, насамперед, правильного оформлення акредитивної угоди, в тому числі, складання заяви на відкриття акредитива і визначення необхідного переліку документів і вимог до них Крім цього, незручність для платника може викликати необхідність заздалегідь резервувати велику суму власних коштів в якості забезпечення по акредитиву. А при міжнародних розрахунках труднощі для платника може скласти необхідність отримання індивідуальної валютної ліцензії від Національного Банку - досить складна і тривала процедура. Втім, набагато більш складною і тривалою може виявитися процедура відновлення своїх прав у тому випадку, якщо партнер по угоді дійсно виявиться несумлінним

Історично первинною формою акредитива були : кредитні листи, що з'явилися в середні століття як найпростіша форма переказу грошей для подальшого отримання в іншому місці. Вирушаючи в дорогу, мандрівник, не бажаючи піддаватися ризику втрати суми, здавав її своєму банкірові, який натомість надавав йому кредитну лист, що давало право після прибуття звернутися до місцевого банкіру за отриманням зазначеної в

кредитному листі суми. Надалі два банкіри самостійно залагоджували свої майнові претензії один до одного.

Фактично акредитив розвинувся з тієї ж історичної форми банківського документа, що і переказний вексель. Цим можна пояснити те, що різні на перший погляд платіжні документи мають у своїх рисах багато спільного. Акредитивні листи у своїй первісній функції (обслуговування неторгових операцій фізичних осіб) зустрічаються і по сьогоднішній день. Акредитив являє собою умовне грошове зобов'язання, яке приймає банк (банк-емітент) за дорученням платника, зробити платежі на користь одержувача коштів за пред'явленням останнім документів, відповідних умовам акредитива, або надати повноваження іншому банку здійснити такі платежі [2].

Покритий (депонований) акредитив при відкритті якого банк-емітент перераховує за рахунок коштів платника або наданого йому кредиту суму акредитива (покриття) у розпорядження виконуючого банку на весь термін дії акредитива. Непокритий (гарантований) акредитив - акредитив, при відкритті якого банк-емітент надає виконуючому банку право списувати кошти з ведеться в нього кореспондентського рахунку банку-емітента в межах суми акредитива, або вказує в акредитиві інший спосіб відшкодування виконуючому банку сум, виплачених за акредитивом відповідно з його умовами.

Порядок списання грошових коштів з кореспондентського рахунку банку-емітента за непокритим акредитивом, а також порядок відшкодування грошових коштів банком-емітентом виконуючому банку визначається угодою між банками. Порядок відшкодування коштів за непокритим акредитивом платником банку-емітенту визначається в договорі між платником і банком-емітентом. Відзивний акредитив може бути змінений або анульований банком-емітентом без попереднього повідомлення одержувача грошових коштів.

Безвідкличний акредитив може бути скасований без згоди одержувача коштів. Підтвердження акредитива означає прийняття виконуючим банком додаткового до зобов'язання банку-емітента зобов'язання провести платіж відповідно до умов акредитива. Виконуючий банк, який бере участь у проведенні акредитивної операції, може підтвердити безвідкличний акредитив на прохання банку-емітента. Безвідкличний акредитив, підтверджений виконуючим банком, не може бути відмінений або змінений без згоди виконуючого банку.

Постачальник може достроково відмовитися від використання акредитива, якщо це передбачено умовами акредитива. Для відкриття акредитива платник подає в обслуговуючий його банк (банк - емітент) заяву на відповідному бланку. Платник в акредитиві, заповнюється як і інші банківські документи на друкарській машинці, зобов'язаний крім звичайних реквізитів вказати:

- ✓ Вид акредитива (при відсутності - відзивний);
- ✓ Умова оплати (з акцептом або без нього);
- ✓ Номер рахунку у виконуючому банку для депонування коштів при покритому акредитиві;
- ✓ Термін дії акредитива (число і місяць закриття акредитива);

Повне і точне найменування документів, проти яких проводяться виплати по акредитиву; найменування товарів (робіт, послуг), для оплати яких відкривається акредитив; номер і дату основного договору, термін відвантаження товарів або надання послуг; вантажоодержувача і місце призначення. Акредитив представляється в кількості примірників, необхідних банку платника для виконання його умов.

ЛІТЕРАТУРА

1. Акредитивна форма розрахунків за експортно-імпортними операціями та перспективи її розвитку в Україні Вісн.НБУ. – 1997–.№20. – ст12

2. Посадська М. Розрахунки документарними акредитивами. Загальні правила роботи з акредитивами в міжнародній практиці. Форми, види та конструкції акредитивів № 10.— 2006. Бухгалтерія і Банки.

УДК 336.71 (477)

КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК ЯК ЕЛЕМЕНТ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

С. В. Поддубняк, студент

Науковий керівник: к. е. н., доцент Бурковська А. В.

Миколаївський державний аграрний університет

Досліджено діяльність комерційних банків в ринковій економіці, дано визначення банку як унікального явища економічного життя, проаналізовано структуру банківської системи.

***Ключові слова:** банківська система, комерційний банк, статутний капітал, ліквідність банку, фінансова стійкість.*

Постановка проблеми. Поглиблення реформи банківської системи в Україні розглядається як одне з пріоритетних завдань економічної політики на сучасному етапі. Для ринкової системи важливим елементом є розвиток діяльності банків, розширення сфери банківських послуг та операцій, що потребує відповідного контролю та нагляду з боку державних органів грошово-кредитного регулювання. Такі функції в нашій країні реалізує Національний банк України через інструменти відповідної грошово-кредитної політики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Перші спроби оцінки ролі банківської діяльності у зарубіжній економічній науці були здійснені стосовно ролі кредиту такими відомими вченими, як: А. Смітом, Д. Рікардо, А. Вагнером, С. Мілем, І. Фішером, М. Фрідманом та іншими. Регулюванню банківської діяльності, грошового обігу та кредиту присвячені роботи багатьох вітчизняних вчених, зокрема: О. Василика, В. Вітлінського, А. Гальчинського, А. Даниленка, О. Дзюблюка, О. Заруби, Т. Ковальчука, Н. Костіної, І. Лютого, А. Мороза, П. Нікіфорова, А. Пересади, О. Пилипченка, М. Пуховкіної, М. Савлука, О. Шарова, В. Ющенко та багатьох інших.

Метою статті є аналіз діяльності комерційних банків, виявлення особливостей впливу грошово-кредитної політики НБУ на банківську систему України в умовах ринкової трансформації національної економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасний стан розвитку економіки України потребує постійної уваги до банківської системи в цілому і комерційних банків зокрема, проведення політики, спрямованої на створення сприятливих умов для їх стабільного та ефективного функціонування. Ця потреба обумовлюється тим, що банківська система України - одна з найважливіших і невід'ємних структур ринкової економіки і є одним з основних чинників політики економічного зростання. Адже через неї здійснюється процес акумуляції фінансових ресурсів суспільства і забезпечується їх найефективніше і раціональне використання.

Банківська система — законодавчо визначена, чітко структурована сукупність фінансових посередників грошового ринку, які займаються банківською діяльністю.

В такому тлумаченні банківська система не включає небанківські фінансові інститути грошового ринку. Цим вона помітно відрізняється від кредитної системи. до складу останньої включають всіх посередників грошового ринку — як банківських, так і небанківських.

За своєю структурою банківські системи різних країн істотно відрізняються. Разом з тим є ряд ознак, які властиві всім банківським системам, що функціонують в ринковій економіці. Це, перш за все, дворівнева побудова.

На першому рівні знаходиться один банк (або декілька банків, об'єднаних спільними цілями і завданнями). Такій установі надається статус Центрального банку. Законом визначено підзвітність Національного банку України (НБУ) безпосередньо Верховній Раді України.

На другому рівні банківської системи знаходяться решта банків, які в Україні прийнято називати комерційними банками.

На відміну від центрального комерційні банки покликані обслуговувати економічні суб'єкти — учасників грошового обігу: фірми, сімейні господарства, державні структури. через ці банки система обслуговує господарство відповідно до задач, що впливають з грошово-кредитної політики центрального банку. Тому комерційні банки можна розглядати як фундамент всієї банківської системи вершиною якої є центральний банк.

Законом України "Про банки і банківську діяльність" [2] визначено, що комерційний банк – це установа, функцією якої є кредитування суб'єктів господарської діяльності та громадян за рахунок залучення коштів підприємств, установ, організацій, населення та інших кредитних ресурсів, касове і розрахункове обслуговування народного господарства, виконання валютних та інших банківських операцій.

Станом на 01.11.2011 рік в Україні було зареєстровано 198 банків, з них 176 банків мають ліцензію НБУ на здійснення банківських операцій та 21 банк знаходиться у стадії ліквідації.

За розміром статутного капіталу комерційні банки можна поділити так:

- малі банки зі статутним капіталом до 5 млн євро;
- середні — зі статутним капіталом від 5 до 10 млн євро;

- великі — зі статутним капіталом від 10 до 30 млн євро;
- найбільші — зі статутним капіталом понад 30 млн євро.

Безумовно, лідером за цим критерієм є „УКРЕКСІМБАНК”. Решта банків із найбільших за обсягом активів входять до групи найбільші за розміром статутного капіталу. Усього в цій групі було 17 банків.

Залежно від величини активів усі банки поділяються на чотири групи:

- малі банки з активами до 50 млн грн;
- середні — з активами від 50 млн грн до 100 млн грн;
- великі — з активами від 100 млн грн до 1 млрд грн;
- найбільші банки з активами понад 1 млрд грн.

Станом на 01.11.2011р. в Україні до малих банків за величиною активів віднесено 116 банків, до середніх та великих банків віднесено по 21 банку, і до найбільших в Україні відносять 17 банків.

Чинний Закон України передбачає також розподіл банків на групи за мінімальним розміром статутного капіталу на момент реєстрації:

- 1) місцеві кооперативні банки — 1,5 млн. євро;
- 2) комерційні банки, що здійснюють свою діяльність на території однієї області, — 3 млн. євро;
- 3) банки, які здійснюють свою діяльність на території всієї України, — 5 млн. євро.

Із загальної кількості реально діючих в Україні банків найбільшу групу становлять місцеві комерційні банки.

Відповідно до критерію, наведеного в законі, 46, 8% банків в Україні станом на 01.09.2011 р. підпадає під кваліфікацію місцевих кооперативних банків, які фактично не такі. Ці банки працюють за принципом не кооперації, а комерційної діяльності. Формально 28,6% — це комерційні банки, що здійснюють свою діяльність на території однієї області, і 24,7% — банки, які здійснюють свою діяльність на всій території України.

Причому на третю групу банків припадає 54,3% суми сплаченого статутного капіталу банківської системи.

Більшість комерційних банків, що функціонують на банківському ринку України, є регіональними. Причому значна частина таких банків (понад 50%) сконцентрована в Києві та Київській області, а також в областях що вважаються індустріально розвинутими (Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Харківська – понад 20%).

За формою власності комерційні банки можуть бути:

- унітарними – заснованими на принципах єдиновладдя. Такі банки мають єдиного власника в особі держави чи приватної особи.;
- з колективною формою власності.

До базових банківських операцій належать 16 операцій, які й визначають банк як фінансову установу (ст. 3 Закону України "Про банки і банківську діяльність"[2]).

Залежно від економічного змісту всі види діяльності комерційних банків прийнято поділяти на три групи (див. рис. 1):

- пасивні операції;
- активні операції;
- послуги.

За рахунок пасивних операцій формуються ресурси комерційного банку, які необхідні йому понад власний капітал для забезпечення нормальної діяльності, підтримання ліквідності на належному рівні та отримання запланованого доходу.

Активні операції - це розміщення банком власних та залучених коштів з метою отримання прибутку.

Крім операцій, пов'язаних з формуванням банківських пасивів та активів, комерційні банки займаються і іншими видами діяльності, які дістали назву банківських послуг.

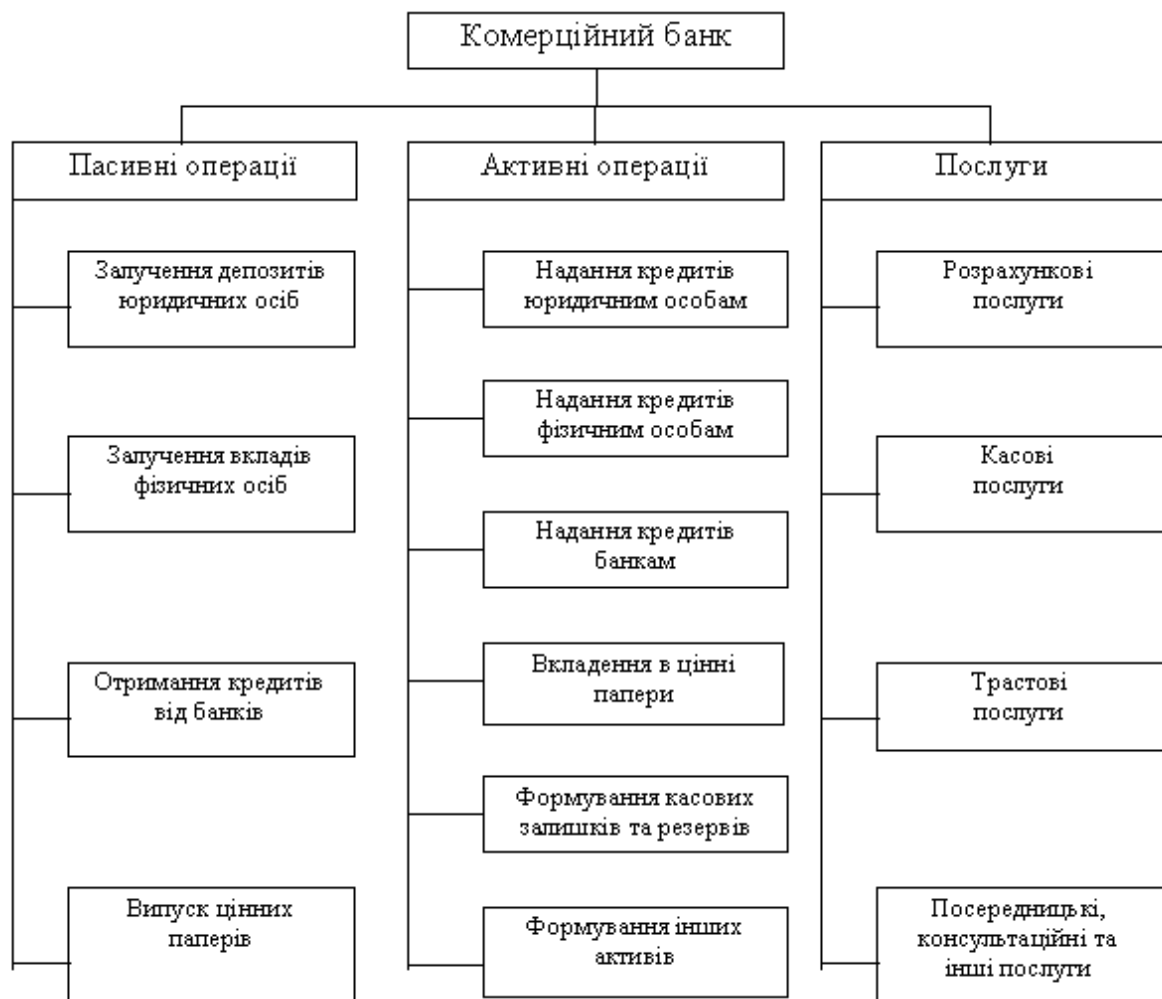

Рис. 1. Види діяльності комерційних банків

За способом відображення у балансі операції комерційних банків поділяються на:

- активні (вкладення коштів);
- пасивні (залучення ресурсів);
- позабалансові (не відображають руху коштів, а тому до певного часу, тобто поки не відобразяться в доходах чи видатках банку, в балансі не значаться).

Капітал банків за одинадцять місяців 2011 року зріс на 14,7% і за станом на 01.12.2011 становив 157,9 млрд грн, або 15,1% пасивів банків.

Сплачений зареєстрований статутний капітал банків збільшився на 16,8% – до 170,4 млрд грн.

Зобов'язання банків зросли на 10,5% – до 888,7 млрд грн.

Основними складовими зобов'язань на 01.12.2011 були:

- кошти фізичних осіб – 301,9 млрд грн, або 34,0%;
- кошти суб'єктів господарювання – 169,9 млрд грн, або 19,1%;
- міжбанківські кредити та депозити – 173,2 млрд грн, або 19,5%.

Структура коштів фізичних осіб у банках така:

- строкові кошти – 231,7 млрд грн, або 76,7%;
- кошти на вимогу – 70,2 млрд грн, або 23,3%.

Активи банків України збільшилися на 11,1% і на 01.12.2011 становили 1 046,7 млрд грн, загальні активи – 1 206,9 млрд грн.

Структура загальних активів банків така:

- готівкові кошти, банківські метали та кошти в Національному банку України – 4,8%;
- кореспондентські рахунки, що відкриті в інших банках, – 6,6%;
- кредитні операції – 68,6%;
- вкладення в цінні папери – 6,2%;
- дебіторська заборгованість – 3,8%;
- основні засоби та нематеріальні активи – 4,5%;
- нараховані доходи до отримання – 4,4%;
- інші активи – 1,1%.

Комерційні банки є суб'єктами підприємницької діяльності та функціонують згідно з такими принципами:

1) комерційний розрахунок: доходи покривають витрати, відсутнє право на отримання державних субсидій, безпосередньою метою діяльності є отримання прибутку при розумному ризику.

2) автономія: банки отримали право самостійно здійснювати ціноутворення банківських продуктів у межах діючих обмежень, тобто самостійно встановлюють відсоткові ставки за депозитами та кредитами, розміри тарифів на розрахунково-касове обслуговування тощо.

3) самоуправління: банки самостійно визначають стратегію і тактику свого розвитку, своєї діяльності без втручання держави.

4) комерційні банки належать до категорії підприємств – фінансових посередників і працюють за принципом: "Подешевше купити – подорожче продати".

5) всі гроші, всі ресурси банку повинні максимально працювати.

6) банківська комерція повинна діяти за принципом – все для клієнта.

Комерційні банки — головна ланка дворівневої банківської системи. Систематичне виконання зазначених нижче функцій і створює той фундамент, на якому базується робота банку і банківської системи в цілому. І хоч виконання кожного виду операцій сконцентровано в спеціальних відділах банку, вони переплітаються між собою, створюючи потужну базу розвитку фінансової системи країни.

Функції комерційних банків України:

- 1) управління грошовим обігом;
- 2) забезпечення платіжного механізму;
- 3) акумуляція заощаджень;
- 4) надання кредиту;
- 5) фінансування зовнішньої торгівлі;
- 6) довірчі операції
- 7) зберігання цінностей;
- 8) консультування і надання інформації

Висновки. Комерційні банки відіграють значну роль в економіці будь-якої країни. І кількість банків не завжди означає якість. Систематичне виконання банком своїх функцій і створює той фундамент, на якому ґрунтується стабільність економіки країни в цілому. Господарство не може існувати й розвиватися без добре налагодженої системи грошових розрахунків. Звідси велике значення банків, як організаторів цих розрахунків.

ЛІТЕРАТУРА

1. Банківська справа: навч. посіб. для ВНЗ / за ред. Р.І. Тиркала. – Т.: Карт-бланш, 2001. – 320 с.
2. Закон України „Про банки і банківську діяльність” від 7 грудня 2000 року N 2121-III (Із змінами і доповненнями, внесеними Законами України станом від 31 жовтня 2008 року N 639-УГ) // <http://www.liga-zakon.com.ua> – Офіційний Інтернет-сайт "Законодавчо-довідкова система законодавства України", 2009
3. Національний Банк України: електронний ресурс/ офіційне інтернет-представництво. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>
4. Романова М. І. Основи банківської справи: навч. посіб./ М. І. Романова, М. В. Устюсова. — К.: Центр навчальної літератури, 2007. — 168 с.
5. Снігурська Л. П. Банківські операції і послуги: навч. посіб./ Л. П. Снігурська. — К.: МАУП, 2006. — 456 с.

УДК 336.77:631.11

МЕХАНІЗМ КРЕДИТУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ВИРОБНИКІВ

О.В. Попова, студентка

Науковий керівник: к.е.н., доцент Бурковська А. В.

Миколаївський державний аграрний університет.

Проаналізовано кредитування сільськогосподарських виробників, враховано специфіку сільськогосподарського виробництва, яка в свою чергу, обумовлює особливості формування кредитних відносин в аграрній сфері. Наведено шляхи удосконалення механізму кредитування сільськогосподарських товаровиробників .

Ключові слова: кредит, кредитні відносини в аграрній сфері, класифікація кредитів, кредитні ресурси, відсоткова ставка за кредит, механізм кредитної субсидії.

Актуальність теми: У процесі дослідження необхідно висвітлити особливості сільськогосподарського виробництва та, враховуючи їх вплив на організацію кредитних відносин в аграрному секторі економіки, розробити пропозиції щодо забезпечення агропідприємств фінансовими ресурсами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій: Вивченню теоретичних і практичних питань відтворення основних засобів за рахунок кредитних ресурсів та кредитного забезпечення аграрного сектора економіки присвячені праці багатьох вчених: В.М.Алексійчука, В.Г.Андрійчука, В.І.Грушка, А.Т.Головка, О.Є.Гудзь, О.В.Дзюблюка, М.Я.Дем'яненка, М.П.Денисенка, О.Т.Євтуха, Ш.І.Ібатулліна, С.І.Кручка, О.І.Лаврушина, В.Д.Лагутіна, С.В.Мочерного, М.І.Савлука, А.В.Сомик, В.Т.Сусіденка, Д.В.Полозенка, М.М.Ямпольського та інших.

Виклад основного матеріалу: Перехід економіки України до ринкових відносин супроводжується структурними змінами у вітчизняному агропромисловому комплексі (АПК). Наявна організація сільськогосподарського виробництва не сприяє розбудові адекватної новим умовам системи фінансування його розвитку, оскільки сільськогосподарські підприємства усіх форм власності протягом тривалого часу працюють в умовах гострої нестачі фінансових ресурсів.

Крім того, більшість господарств уже вичерпали можливості самофінансування, а відтак не можуть забезпечити власними коштами організації конкурентоспроможного виробництва. За цих умов першочергового значення набуває залучення фінансових ресурсів на кредитній основі.

Досвід організацій кредитного обслуговування країн із розвиненою ринковою економікою переконує в необхідності надання системі кредитної підтримки аграрного сектору чіткого цільового спрямування. Воно гарантує пільгове кредитування сільськогосподарського виробництва, що здійснюється в таких формах, як зниження відсоткової ставки за кредит,

відшкодування певної частки кредиту державою, звільнення від сплати боргу в перші роки після одержання позики, подовження строку повернення кредиту.

Як підтверджує практика, на сьогодні в Україні потреба в кредитуванні поточного процесу виробництва забезпечується переважно у формі короткострокових кредитів на фінансування сезонних витрат сільськогосподарських товаровиробників - придбання насіння, сільськогосподарської сировини для промислової переробки, запасних частин, пально-мастильних матеріалів, добрив, засобів захисту рослин, ветеринарних препаратів, твердого палива (рис. 1).

При цьому слід зауважити, що плата за кредит встановлюється комерційними банками у розмірі, який перевищує облікову ставку Національного банку України (НБУ) в 5 разів. За наявної облікової ставки НБУ орієнтовно 5% комерційна плата за кредит може становити 25% річних від суми одержаного кредиту. Отже, з огляду на це, розмір відшкодування може досягати половини обсягу плати за кредит.

Якщо виходити з того, що обсяг кредитного портфеля всієї банківської системи становить близько 20 млрд. грн., то ця система не може виділити для такої високоризикової і низькоприбуткової галузі й половини своїх кредитних ресурсів.

Борг, може певною мірою задовольнятися через спеціальний Фонд кредитної підтримки сільськогосподарських товаровиробників - неприбуткової організації, кошти якої формуються за рахунок:

- асигнувань в обсягах, визначених державним та місцевими бюджетами на відповідний рік;
- надходжень від одержаного державного ввізного та вивізного мита на сільськогосподарську продукцію;
- обсягів поверненої заборгованості за раніше одержаними позиками з державного бюджету;
- однопроцентних відрахувань від реалізації продукції усіх

товаровиробників;

- надходжень від приватизації державних об'єктів агропромислового комплексу;

- надходжень від повернення наданих кредитів за рахунок фонду та плати за ці кредити;

- коштів, одержаних від різних видів допомоги.

Рис. 1. Структура короткострокового кредитування сільськогосподарського товаровиробництва⁴.

Використання коштів фонду має здійснюватися на конкурсних засадах для покриття до 50% різниці між платою за кредит, встановленою комерційними банками, та обліковою ставкою НБУ.

Слід зазначити, що упродовж 2000-2004 років механізм фінансування аграрного сектору економіки зазнав змін, коли відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України "Про нові підходи до забезпечення сільських товаровиробників матеріально-технічними ресурсами" від 17 січня 2000 р. та "Про додаткові заходи по кредитуванню комплексу сільськогосподарських робіт" від 25 лютого 2000 р було запроваджено механізм часткової компенсації відсоткової ставки.

Так, у 2000 році вперше з державного бюджету було виділено коштів у сумі 175 млн. грн. на компенсацію ставок (до 50% облікової ставки Національного банку України) за кредитами комерційних банків. Завдяки здешевленню кредитних ресурсів сільське господарство, за даними Мінагрополітики України, залучило 984,2 млн. грн., або 82,4%, від обсягів

кредитних ресурсів, узгоджених із банками". Загалом підприємства АПК використали кредитних ресурсів на компенсаційних умовах на суму 1,9 млрд. грн., що в 4,7 разу більше, ніж у 1999 році.

Цей самий механізм використання бюджетних коштів був збережений і протягом наступних двох років. Так, у 2002 році Постановою Кабінету Міністрів України "Про часткову компенсацію ставки за кредитами комерційних банків, що надаються сільськогосподарським товаровиробникам та іншим підприємствам агропромислового комплексу" №59 від 27 січня 2002 р. для сільськогосподарських товаровиробників і зернозаготівельних підприємств У 2002 році Міністерством аграрної політики України за погодженням із Міністерством фінансів України внесено зміни до порядку відшкодування відсоткової ставки. Зокрема запроваджено конкурсні засади відбору сільськогосподарських товаровиробників для зазначених виплат, за якими переваги надаватимуться підприємствам, що дотримуватимуться певних умов, а саме: укладуть найвигіднішу угоду з найменшою відсотковою ставкою плати за кредит; не матимуть заборгованості з виплати заробітної плати та перед Пенсійним фондом; братимуть кредит на коротший термін (до 6 міс.); застрахують урожай сільськогосподарських культур від стихійних явищ; запропонують зменшення розміру компенсації.

Отже, аналіз застосування механізму компенсаційного середньострокового кредитування свідчить про відновлення системи кредитування з метою задоволення сільськогосподарських товаровиробників у обігових коштах, що, у свою чергу, сприяло відмові суб'єктів господарювання від схем товарного кредитування.

Враховуючи те, що й до сьогодні кредитування сільськогосподарського виробництва багатьма фінансовими установами вважається досить ризиковим бізнесом, то одним із механізмів гарантування повернення наданих кредитів є наявність надійної та ліквідної застави. Як доводить практика, найчастіше застави вимагають комерційні банки, які

надають кредити з частковою компенсацією відсоткової ставки.

Слід зазначити, що предметом застави є здебільшого основні виробничі фонди, переважно сільськогосподарська техніка, худоба, майбутній урожай тощо (рис. 2).

До речі, розвиток кредитування під майбутній урожай є важливим і перспективним напрямом удосконалення кредитного механізму. Доцільним є здійснення його на умовах ф'ючерсних контрактів, укладених за договірною ціною. Така форма пільгового кредитування з використанням коштів державного й місцевих бюджетів дасть змогу уже на початку весняного сезону забезпечувати сільськогосподарські підприємства обіговими коштами. А продукція у цьому разі буде не лише гарантією, а й джерелом повернення наданих кредитів, зокрема й через застосування переказних векселів.

Зазначимо, що розвиток кредитних відносин комерційних банків із підприємствами - виробниками сільськогосподарської продукції значною мірою гальмується і неврегульованістю таких питань, як іпотека землі, створення та функціонування спеціалізованих кредитних установ. Основною функцією останніх мають стати іпотечне кредитування й рефінансування через емісію іпотечних облігацій, що дасть змогу, з одного

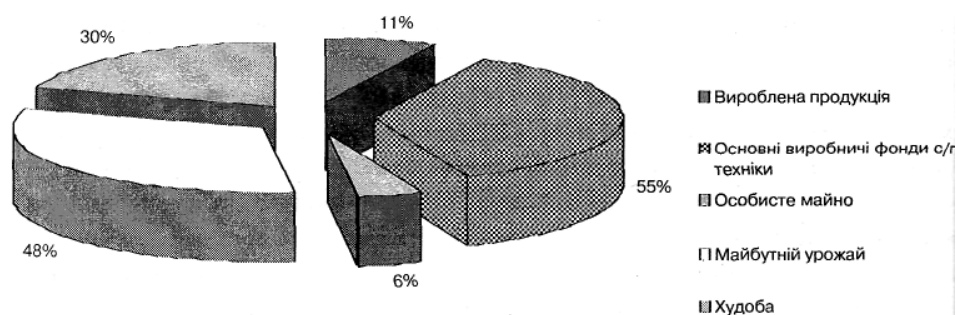

Рис. 2. Структура застави для отримання кредиту сільськогосподарськими товаровиробниками¹³.

боку, збільшити обсяги кредитування сільськогосподарських товаровиробників завдяки появі реальної ліквідної застави, а з другого – розширити ресурсну базу комерційних банків для середньо та довгострокового кредитування.

Висновки: Отже, удосконалення механізму кредитування сільськогосподарських товаровиробників має здійснюватись у кількох напрямках.

По-перше, кредитна політика повинна враховувати:

- пільгове кредитування сільськогосподарських підприємств, яке передбачає збільшення частки довгострокових кредитів, зниження відсоткових ставок, розвиток заставних операцій, компенсаційний механізм кредитування;
- розвиток іпотечного кредиту в системі комерційних банків.

По-друге, треба удосконалити механізм залучення й використання коштів.

Тобто, в першу чергу та невід’ємно саме держава впливає на розвиток аграрних підприємств та їхнє кредитування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Берlach А.Н. Системи кредитування сільськогосподарських виробників / А.Н. Берlach//Фінанси України, 2004-№3- 44с.
2. Фещенко Н.А. Фінансово-кредитний механізм у розвитку аграрного підприємства/ Н.А.Фещенко // Фінанси України, 2009-№5- 47с .

ШЛЯХИ ВИХОДУ ІЗ КРИЗОВОЇ СИТУАЦІЇ

О.В. Спасенко, студентка

Науковий керівник: к.е.н., доцент Бурковська А. В.

Миколаївський державний аграрний університет.

Виявлено фінансово-економічні чинники та механізми поширення кризових явищ на світових фінансових ринках, що вимагають вжиття запобіжних заходів у сфері фінансового регулювання.

Ключові слова: „фінансовий регіоналізм”, „тотальний протекціонізм”, „оновлений Бреттон – Вудс”, „збалансований світ”.

Актуальність теми: У процесі дослідження необхідно висвітлити особливості кризової ситуації в Україні та показати їх вплив на стан економіки, вказати шляхи пов'язані з подоланням наслідків економічної кризи та забезпеченням стабільного розвитку фінансової системи України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій: Вивченню теоретичних і практичних питань щодо кризової ситуації в Україні та шляхів виходу із неї присвячені праці багатьох вчених: Т.В. Вахненко, А.І. Шевцов, Г.І. Мерніков, Ю. Курза та інші.

Мета: На жаль не всі вчені дотримуються єдиного погляду щодо кризової ситуації, тому метою даної статті є пошук шляхів виходу з кризової ситуації.

Виклад основного матеріалу: Серед комплексу причин, що зумовлюють кризові процеси в економіці України, однією з ключових є неефективна діяльність органів державної влади, що опікуються економічною сферою

За даними дослідження, позитивна динаміка в Україні почнеться не раніше 2011-го року, і може навіть пізніше — такої думки дотримується 57,8% опитаних. Трохи оптимістичніше настроєні 23% респондентів, вони

припускають, що реальний ріст економіки України почнеться в 4-му кварталі 2010 р.

Для України сьогоднішня криза – це криза економічної несамодостатності не диверсифікованої економіки, що залежить від експорту в розвинені країни та імпорту з них на покриття дефіциту власного виробництва. І тому, коли виробництво ЄС і попит на український експорт впали і спричинили падіння імпорту, в Україні, як в залежній країні, почалася криза експорту, виробництва і споживання, фінансова криза – економічна криза. Світова фінансова криза і внутрішні чинники негативно вплинули на розвиток економіки України, наслідком чого стало значне зниження обсягу промислового виробництва, спад ділової активності в інших секторах економіки, скорочення робочих місць, погіршення умов праці, збільшення порушень трудових прав працівників і загострення соціальної ситуації в багатьох трудових колективах.

Якщо основною проблемою подолання кризи в США та ЄС є фінансова проблема – підірвана довіра між фінансовим сектором (банками) та реальним сектором економіки разом зі споживанням, а також конкурентна проблема відносно країн, що стрімко розвиваються (Китай), то в Україні до фінансової проблеми додається подолання експортної кризи, а в довгостроковій перспективі – подолання не диверсифікованості і несамодостатності [2].

Що стосується факторів впливу на розвиток кризи, то, на думку представників українського бізнесу[1], в Україні це нестабільність верховної влади і її високий рівень корупції (89,7% і 82,5% відповідно). Тому основною запорукою подолання кризи та досягнення загальної економічної стабілізації має стати відновлення керованості фінансово – економічними процесами на всіх рівнях системи державного управління. Щодо ситуації у світі, то найбільше на розвиток кризи впливають неадекватна фінансова політика найбільших країн (64,5%), незабезпечене

грішми споживання товарів і послуг (63,5%), а також "перегрів" фінансового ринку (59,7%).

Сьогодні міжнародні фінансові організації не можуть запропонувати єдиної універсальної програми подолання наслідків фінансової кризи. Не існує єдиної обґрунтованої точки зору щодо ключових причин, масштабів поширення і термінів завершення кризи.

Позиція нової Адміністрації США – найбільшої в світі економічної системи – досі остаточно не сформована.

Збалансування банківської системи потребує активної участі держави, аж до націоналізації частини комерційних банків.

Антикризові програми національних урядів передбачають впровадження торговельних обмежень, що суперечать нормам СОТ.

Експерти Всесвітнього економічного форуму [3] підготували довгостроковий прогноз розвитку світової економіки на період до 2020 р. За їх оцінками, світова криза фінансова криза може розвиватися наступним чином:

1. „Фінансовий регіоналізм”. Світова торгівля концентрується всередині 3 основних блоків: американського, європейського й азіатського (найбільш потужного);

2. „Тотальний протекціонізм”. Глобальна економічна система не існує, „зона євро”, зникає, кожна держава реалізує економічну політику на власний розсуд;

3. „Оновлений Бреттон – Вудс”. США, ЄС, Японія та Китай формують нові глобальні правила гри на світовому ринку товарів і послуг;

4. „Збалансований світ”. Зберігається відкрита багатополярна система.

За найбільш оптимістичними прогнозами, криза триватиме до 2012 р. і зумовить глибинну трансформацію світового ринку товарів і послуг. Це стосується, насамперед, суттєвого коригування „правил гри” між основними геоекономічними акторами, зменшення рівня „віртуалізації”

фондового ринку та зростання ролі державного регулювання в економічних процесах.

Уряди більшості держав розробляють власні антикризові програми з огляду на структурні особливості національних економік. У цьому контексті йдеться про принципово нові акценти реалізації економічної політики. Серед комплексу таких заходів, першочерговими мають бути наступні:

- державний контроль над фінансовою системою неринковими методами регулювання;
- оперативна підтримка реального сектору економіки шляхом обмеження імпорту споживчих товарів, протекціоністських заходів для експортерів, підтримки імпортозаміщення та високотехнологічних виробництв, підприємств з великою доданою вартістю продукції, й зокрема ОПК;
- пожвавлення внутрішнього споживчого ринку [3].

Єдиним ефективним методом подолання наслідків економічної кризи в Україні це цілеспрямована підтримка державою національного виробника. Саме таких заходів уже вжили уряди країн Європи, США та Японії, чим сприяли підвищенню об'ємів продажу товарів національного виробництва.

На сьогодні є 12 шляхів виходу із кризової ситуації, спрямованих на подолання економічної кризи за допомогою яких можна мінімізувати ті негативні економічні і фінансові явища, які є. Розроблено плани виходу з кризи трьох галузей, зокрема, металургійної, сільськогосподарської і будівельної. Виконується робота над покращенням інвестиційного клімату в Україні в умовах світової фінансової кризи.

Негативним явищем є занепад в промисловості та житлово-комунальному господарстві.

У часи економічної кризи, коли показники ризиків суттєво збільшилися, витрати матеріалізувалися, витрати матеріалізувалися, а

капітал фінансових установ зменшився, виявилося, що накопичені резерви не покривають всіх витрат і збитків.

З початком фінансової кризи суттєво зросли бюджетні дефіцити та рівень державного боргу у багатьох країнах світу. Вжиття фіскальних стимулів і рятування системоутворюючих суб'єктів економіки загострили увагу до проблем стійкості державного боргу.

Фінансова криза в Україні створює передумови для зміни безперспективного шляху розвитку з опорою на зовнішні фінансові ресурси і більш повного використання потенціалу внутрішніх заощаджень. Фінансування інвестицій в основний капітал, розвиток національно кредитного і фондового ринків мають ґрунтуватися на процесах мобілізації внутрішніх заощаджень та їх продуктивного використання, а не залучення іноземного капіталу, який у багатьох випадках виконує роль детонатора фінансових потрясінь.

Загалом глобальна економічна криза засвідчила, що фіктивний капітал не створює надійної основи для зростання національної економіки і заходи держави по врятуванню фінансового сектора не повинні підміняти собою активної промисловості політики, спрямованої на розвиток експортоорієнтованих і високотехнологічних виробництв [4].

Висновок: Світова фінансова криза потребує пошуку принципово нових, радикальних заходів економічного регулювання. Це стосується, насамперед, посилення державного контролю за фінансовою системою неринковими методами та оперативної підтримки реального сектору економіки.

Глобальна фінансова криза не залишає інших альтернатив забезпечення економічної безпеки України, крім термінового формування загальнодержавної антикризової Програми, що орієнтується на підтримку реального сектору національної економіки та забезпечення прийняттого рівня життя народу України. Граничною умовою успішної реалізації комплексу антикризових заходів є стабілізація політичної ситуації в

державі, консолідація зусиль усіх владних інститутів, без огляду на партійні чи ідеологічні розбіжності.

У цілому, висновок, що роблять експерти, позитивний — у результаті кризи Україна різко знизить залежність від імпортованої продукції й модернізує свою економіку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Причини кризи й шляхи виходу з нього [Електронний ресурс]. - Режим доступу <http://www.management.com.ua/tend/tend245.html>
2. Курза Ю. Україна в світовій економічній кризі/ Курза Ю. //Економіст. — 2009 - №12. — С. 25.
3. Шевцов А.І Актуальні проблеми економіки України в контексті світової фінансової кризи/ Шевцов А.І //Стратигічні пріоритети науково-аналітичний щоквартальний збірник. — 2009. - №1. — С.84-85.
4. Вахненко Т. Уроки світової фінансової кризи для економіки України/ Вахненко Т. // Економіст. — 2009 рік. - №11. —С. 15.

УДК 339.178.3:334.722

ФАКТОРИНГ ЯК УНІВЕРСАЛЬНИЙ ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Л.В. Сснар, студентка

Науковий керівник: к.е.н., доцент Бурковська А.В.

Миколаївський державний аграрний університет

Наведено теоретичний аналіз поняття факторингу. Досліджено його основні ознаки, що сприяють розвитку бізнесу. Здійснено порівняння факторингу з іншими джерелами фінансування оборотних засобів підприємств, та визначено доцільність застосування факторингу фінансовими компаніями.

***Ключові слова:** факторинг, кредит, факторингові операції, фінансові компанії.*

Актуальність проблеми. На сучасному етапі глобалізації та інтернаціоналізації ринкових відносин для структури українського бізнесу

стало актуальним підвищення його конкурентоспроможності, що не може відбутися за браком ліквідних коштів у підприємств. У зв'язку з цим на практиці постає необхідність достатньо дешевого та ефективного залучення оборотних фінансових ресурсів, найпоширенішим джерелом яких є короткострокові кредити, що надаються банками. Проте короткострокове кредитування за сучасних умов – це нераціональне досягнення фінансових результатів. Основні недоліки короткострокових банківських кредитів полягають у високих відсоткових ставках та необхідності надання ліквідної застави. Потреба у короткостроковому капіталі та висока вартість короткострокових банківських кредитів сприяють розвитку на фінансовому ринку України факторингу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тема факторингу серед вітчизняних вчених економістів займає провідне місце. Такі вчені як Т.Е. Беялов [1], Ю.М. Лисенко [2], Ю.С. Скакальський займаються проблемою управління дебіторською заборгованістю за допомогою факторингових операцій, Л.Ю. Белоусов, Б.З. Гвоздєв, Л.В. Руденко [3] - розкривають теоретичні та практичні аспекти його розвитку в Україні, В. Смачило [4] - оцінює його суть та роль в економіці.

Мета статті. Метою роботи є виявлення місця факторингу у структурі бізнесу та визначення його ролі під час вирішення товарних відносин.

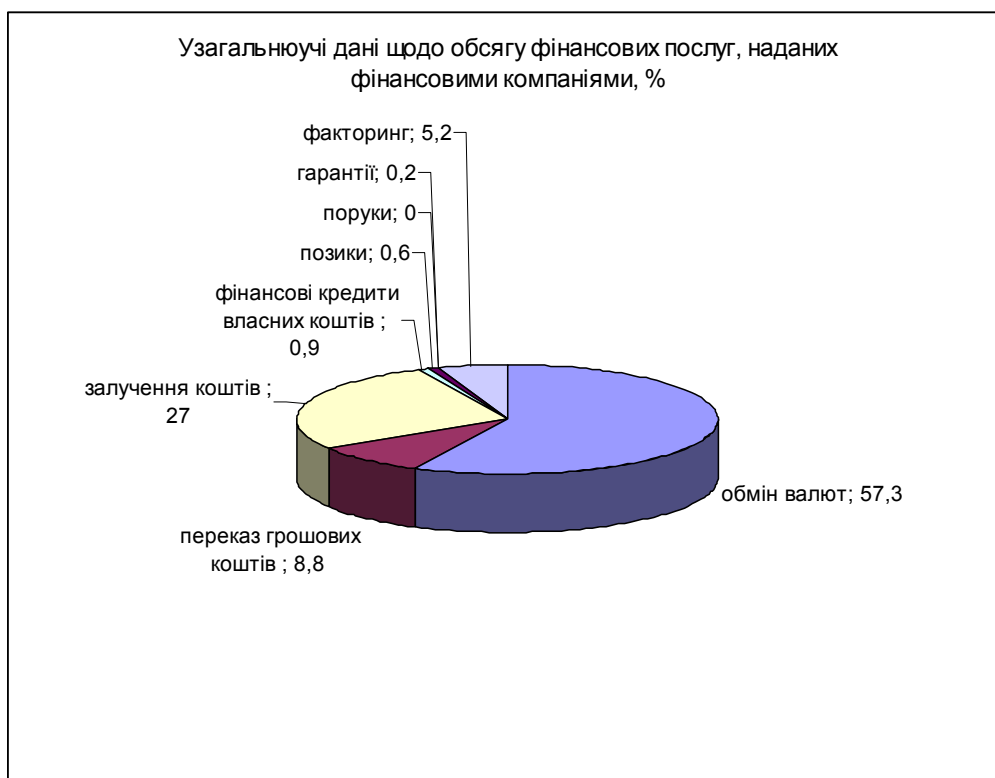
Виклад основного матеріалу. Розвиток бізнесу будь-якої галузі як на товарному, так і на ринку послуг зумовлений розширенням об'ємів продажу товарів, який на сьогодні супроводжується збільшенням оборотного капіталу, розширення якого може відбуватися за рахунок товарного кредиту, що є вигідним як для виробника, так і для продавця. Відповідно альтернативою самостійного розвитку товарного кредиту є факторинг, що представляє собою вид фінансового посередництва, який здійснюється банками та іншими фінансово-кредитними установами, та полягає у переуступці першим кредитором (клієнтом) прав вимоги боргу третьої особи (боржника) другому кредитору (фактору) з попередньою або

наступною компенсацією вартості такого боргу першому кредитору (клієнту) [2,с.154].

Згідно з даних Держфінпослуг в Україні на 01.05.2010 [5,с.1] зареєстровано 70 фінансових компаній, що згідно з законодавством можуть надавати факторингові послуги, укладено більше тисячі договорів на загальну суму 2,1 млрд грн. Відповідно у середньому на кожну факторингову компанію на сьогодні припадає 30 млн грн, що говорить про укрупнення факторингових операцій, так як у 2006 році цей показник становив 5,6 млн грн, у 2007 році – 9,3 млн грн, у 2008 році – 10,7 млн грн, у 2009 році – 17,8.

Визначити значення факторингу можна в результаті його співставлення з іншими фінансовими операціями. Це можна здійснити за рахунок аналізу діаграми 1 [6,с.4].

Діаграма 1

З діаграми видно, що факторинг займає четверту позицію серед фінансових послуг та першу серед послуг з надання коштів у кредит,

перевищуючи при цьому п'яте місце «Надання фінансових кредитів за рахунок власних коштів» на 4,3%.

Відбувається це за рахунок зростання попиту на факторингові послуги, які стають невід'ємною частиною розвитку будь-якого бізнесу, так як сприяють підвищенню його конкурентоспроможності як на товарному ринку, так і на ринку послуг, що зумовлено основними перевагами факторингових компаній: оперативність фінансування, можливість надання постачальникові мінімізації ризиків, пов'язаних із відстроченням оплати придбання товару або послуги, зменшення необхідності вилучення значних адміністративних ресурсів для отримання оплати від покупця за поставлені товар або послугу та змога постачальника отримати кошти за свою дебіторську заборгованість. Також факторингові компанії проводять роботу з тими, кого не обслуговують банки, наприклад, підприємства, які мають лише одного дебітора, розширюючи при цьому можливості стратегічного бізнесу.

Оперативності фінансування сприяє раціоналізація часу здійснення факторингу, який відбувається в такій послідовності: отримавши заявку від підприємства, факторингова компанія вивчає впродовж 1–2 тижнів економічне і фінансове становище потенційного клієнта, характер його ділових зв'язків. Якщо підприємство стало клієнтом факторингової компанії, то клієнт надає факторинговій компанії всі рахунки-фактури, виставлені на покупців. За кожним документом клієнт повинен дістати згоду на оплату. Факторингова компанія вивчає всі рахунки-фактури, визначаючи платоспроможність покупців. Це триває від 24 годин до 2–3 днів. Факторингова компанія може оплатити рахунок у момент настання терміну платежу або достроково. Потім, після поставки товару (надання послуг) продавець негайно отримує в формі авансу значну частину від суми дебіторської заборгованості, що виникла (до 95%), не чекаючи на платіж від покупця. Фінансування автоматично збільшується в залежності від росту продажів.

Висновки. Таким чином, факторингові операції можна визначити як гнучкий інструмент в розрахунково-платіжних відносинах покупців та постачальників, який максимально враховує інтереси сторін. Відповідно до цього, зв'язок між клієнтом та продавцем посилюється - конкурентоспроможність останнього зростає, що сприяє залученню більшої частки ринку, а відповідно і максимального розвитку бізнесу. Однак, для подальшої перспективи факторингу на вітчизняному ринку необхідне прийняття заходів законодавчо-нормативного характеру стосовно регламентування здійснення факторингових операцій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Беялов Т.Е. Аналіз форм і методів управління дебіторською заборгованістю у складі оперативних фінансових активів корпорації / Т.Е. Беялов// Актуальні проблеми економіки. — 2005. — № 9. — С. 30 – 36.
2. Лисенко Ю.М. Валютно-фінансовий механізм зовнішньоекономічної діяльності: підруч. [для студ. вищ. навч. закл.]/Ю.М. Лисенко. — К.: НАУКА, 2005. — С. 179.
3. Руденко Л.В. Кредитні операції в зовнішньоекономічній діяльності підприємства: підруч./Л.В. Руденко//. — К.: НАУКА, 2002. — С. 258.
4. Смачило В. Сутність та роль факторингу в сучасних умовах/ В. Смачило, Є. Дубровська// Персонал. — 2007. - № 4. — С. 75 – 78.
5. Факторинг это просто// [електронний ресурс]. — 2010. — Режим доступу: <http://www.factoringpro.ru/index.php/the-news/1735-v-ukraine-rastet-chislo-factoringovyh-kompanij>.
6. Звіт «Про ефективність та координацію діяльності з державного регулювання та нагляду за ринком фінансових послуг, а саме: ринків з надання кредитів (крім системи кредитної кооперації), позик, факторингу»// Держфінпослуг в Україні. [електронний ресурс] — 2010. — С. 4 – 6. — Режим доступу: <http://www.olfp.gov.ua/731.html>.

ІНФЛЯЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНІ

І.Ю. Борисова, студентка

Науковий керівник: к.е.н., доцент Бурковська А. В.

Миколаївський державний аграрний університет

В статті сформульовано поняття інфляції, визначено її особливості в Україні, та її причини. Проаналізовано показники інфляції та недоліки методики її підрахунку. На основі дослідження визначено основні напрямки боротьби з інфляцією.

***Ключові слова:** інфляція, стагфляція, антиінфляційна політика, споживчий кошик, рівень інфляції.*

Актуальність проблеми. Актуальність даної теми зумовлена тим, що жодна країна впродовж багатьох років не може позбавитися від інфляції, діяльність багатьох вчених спрямована на те, щоб знайти шляхи подолання інфляційних процесів. Не минуло це і нашу державу, адже за 20 років незалежності Україна так і не знайшла вихід із цієї проблеми.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Інфляцію досліджувало чимало вчених, всі вони намагались знайти ефективні методи її подолання. Першим, хто проаналізував інфляцію був Дж. М. Кейнс. Цій проблемі присвячені праці таких класиків економічної науки, як: А. Маршалла, А. Пігу, Д. Рікардо, І. Фішера. Серед вітчизняних економістів можна виділити роботи О. Величенкова, Л. Євстигнєєва, Ю.С. Семенова, Р.С. Лисенка, Я.В. Белінської та інших. Попри велику кількість досліджень сутності та причин виникнення інфляційних процесів, це питання набуває гостроти і залишається відкритим.

Виклад основного матеріалу. Інфляція – довгострокове стійке підвищення загального рівня цін, що призводить до знецінення грошей, зниження їхньої купівельної спроможності. Інфляція спричиняється перевантаженням сфери обігу грошовою масою, незабезпеченою товарам

та послугами. Внаслідок цього змінюються параметри рівноваги потоку товарів і послуг та потоку грошей:

Пропозиція грошей * Швидкість обігу = Загальний рівень цін * Кількість товарів і послуг. (1)

Інфляція – це наслідок негативних процесів в економіці, особливо надмірної кількості грошей до їх товарного забезпечення:

Грошова маса ($M \times V$) = товарна маса ($P \times Q$) (2)

Отже, кількість грошей може бути великою або малою лише відносно кількості товарів. Ця відносність і проявляється у зростанні цін. Тому ліквідувати інфляційні фактори в українській економіці лише методами обмеження попиту споживчого ринку і кредитних ресурсів неможливо. Адже за умов подальшого зниження пропозиції “інфляційний розрив залишиться”. Враховуючи, що причина інфляції в Україні, є порушення фундаментальних економічних пропорцій між попитом і пропозицією, першочергового значення набуває активно-структурна політика у сфері власності, інвестицій, доходів і цін. Метою цієї політики має бути створення підстав для реального товарного забезпечення грошей, створення умов для ефективного функціонування саме національних товаро-продукуючих структур.

До основних причин інфляції в Україні можна віднести:

- диспропорцію внутрішніх і світових цін;
- високу монополізацію економіки;
- тиск зовнішнього боргу на державний бюджет;
- несприятливий інвестиційний клімат і спрямування вільного капіталу у спекулятивний бізнес.

Надмірне затягування інфляційного процесу на досить високому рівні (в середньому на 20 %) без відчутного впливу на економічне зростання призвело до того, що інфляція набула форми стагфляції. Вона характеризується загальним застоєм в державі (застій в економіці, виробництві, соціальній сфері) і одночасно інфляцією.

Найстрашніше в інфляції те, що вона породжує інфляційну психологію. Це явище виникає тоді, коли в масовій свідомості людей існує впевненість, що інфляція буде наростати і на далі. При цьому працівники починають вимагати підвищення заробітної плати "під майбутнє зростання цін", а підприємці завчасно закладають у ціну своїх товарів очікуване зростання витрат на сировину, енергію, робочу силу і кредит.

За розрахунками НБУ, рівень інфляції в Україні за підсумками 2011 р. складе 8,5% [3], а середня інфляція в 2011 р. може скласти 11,1%, в 2012 р. - 9,2% [4], але НБУ переглянув прогноз інфляції на 2011 і 2012 рр. в бік зниження на 1 в.п. (до $9 \pm 1\%$ і $7 \pm 1\%$ відповідно) [6]. Такий перегляд пов'язаний з отриманням вищого врожаю як зернових, так і овочевих культур в поточному році і відповідно зниження їх вторинних ефектів в наступному році. У 2010 р. інфляція склала 9,1%, в 2009 р. - 12,3%. У проекті бюджету на 2012 р. рівень інфляції прогнозується на рівні 7,9% [3].

Боротьба з некерованою інфляцією є однією з головних проблем державного регулювання, бо на її врахуванні ґрунтується вся соціально-економічна, фінансова і банківська політика. З метою стримання інфляції та зменшення її негативних наслідків уряд здійснює антиінфляційну політику. Антиінфляційна політика – це комплекс відповідних заходів державного регулювання економіки, спрямованих на боротьбу з інфляцією. Втілення в життя такої політики вимагає від уряду розроблення антиінфляційної програми, яка визначає мету, задачі і шляхи її реалізації, що залежить від стадії інфляційного процесу, його інтенсивності та інших факторів. Так, задачі боротьби з інфляцією або обмеження масштабів інфляційних наслідків різні і потребують прийняття неоднакових методів регулювання. Важливою частиною розроблення антиінфляційної програми є встановлення кількісних показників, які визначають її кінцеві результати. До таких належать цінові показники (темп інфляції, індекс споживчих цін,

індекси оптових цін та ін.), динаміка грошової маси в обігу, розмір і динаміка державних видатків тощо.

У сучасних умовах інфляція стала постійним фактором економічного життя, і повна її ліквідація практично неможлива. По-перше, чим нижчий темп інфляції, тим важче досягти її подальшого зменшення. По-друге, досвід розвинених країн доводить, що помірна і порівняно стабільна інфляція, яку можна передбачити і врахувати, ще не створює великих проблем в економіці. Вона навіть може стимулювати поживлення виробництва та підвищення зайнятості. Але її неконтрольоване зростання сприяє розвитку негативних процесів в економічному організмі, вражаючи виробництво, розподіл і споживання.

Українці витрачають більше половини бюджету на продукти харчування та оплату комунальних послуг [4]. Тому зростання цін відчувається більшістю громадян.

На думку виконавчого директора з економічних питань Національного банку України І. Шумило показник 8,5% надто занижений. Справжня інфляція набагато вища. Це пов'язано певним чином і з політичним підтекстом. Оскільки для уряду завжди існує необхідність виглядати більш привабливо, ніж попередники. І, звичайно, це найпростіше проявити за рахунок рівня інфляції.

Чинна методика підрахунку інфляції містить низку недоліків, які з року в рік не змінюються. Наприклад, споживчий кошик, на основі якого розраховується індекс інфляції, дуже вузький, застарілий, відбиває лише фізіологічний рівень виживання і не співвідноситься із сучасним соціально-економічним станом і тенденціями. Водночас у цьому кошику значна частка належить товарам найнижчої якості або соціально значущим товарам, ціни на які регульовані. Наприклад хліб, деякі крупи чи макаронні вироби, окремі молочні продукти (нижчої якості).

Ще одна невідповідність полягає у тому, що «знімання» цін для розрахунку інфляції закінчується у двадцятих числах кожного місяця,

тобто, не враховуються «шоки», які, зазвичай, трапляються в Україні наприкінці місяця. Наприкінці січня 2011 року зросли ціни на пальне, продукти харчування, але це не знайшло належного відображення у показнику січневої інфляції. Подібні «шоки» на продукти харчування спостерігалися наприкінці літа, у грудні. Додаткова складність полягає у тому, що споживчі ціни вкрай неприємні: вони легко зростають, проте неохоче, повільно спадають і, зазвичай, не повертаються на той рівень, звідки починали (навіть, якщо шоківі чинники зникають).

Чи не найголовнішим чинником інфляції є те, що українські ринки залишаються непрозорими, нерегульованими і вкрай дорогими для входження. Чи не єдиний надійний спосіб боротьби з інфляцією — нарощування пропозиції. В Україні, на жаль, йдуть іншим шляхом — шляхом різного роду обмежень, як стосовно споживачів, так і стосовно виробників.

В Україні немає належної політики сприяння бізнесу. Водночас, бізнес не налаштований на розширення пропозиції, що є необхідною умовою цінового стримування. Якщо виробники відчують, що на той чи інший товар очікується подальше зростання попиту, звичайно, будуть розширювати пропозицію. З іншого боку, для стримування цін уряд міг би вдаватися до інтервенцій, які у короткостроковому аспекті дозволяють збити «шоки». Надто слабо відстежуються як тенденції на різних ринках, в тому числі міжнародних, так і недостатньо досліджуються різні внутрішні «шоки», немає адекватної реакції на певні зміни у окремих цінових сегментах. Наприклад, зростання цін на пальне означає, що обов'язково зростатимуть транспортні послуги. Зростання цін на ті ж самі зернові означає, що, вірогідно, зростатимуть ціни на м'ясо-молочну продукцію. Такі взаємозв'язки не відстежуються, а, відтак, за відсутності жодних упереджувальних чи контрольних заходів цінові «шоки» постійно поновлюються. Ціни у такому випадку, звичайно, можуть змінюватись у будь-який бік.

Висновки. Інфляція є складним та багатофакторним явищем, для ефективного державного регулювання слід знати причини та фактори, що лежать в її основі. На інфляцію в Україні вплинули зростання грошової маси, очікування населення, не підкріплений ріст заробітної плати, відсутність належної політики сприяння бізнесу. Для зменшення інфляційних наслідків інфляційного процесу необхідним вбачається розвиток власного виробництва, підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств, нарощування пропозиції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Семенова Ю.С. Механізм інфляції попиту в Україні / Ю. С. Семенова // Банківська справа. — 2007. — №2. — С. 83 — 91.
2. Евстигнеева Семенова Ю.С. Механізм інфляції попиту Л. Инфляция в новом измерении / Л. Евстигнеева, Р. Евстигнеев // Вопросы экономики. — 2008. — №7. — С. 46 — 60.
3. Національний банк України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.bank.gov.ua
4. Державний Комітет Статистики [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua
5. Інформаційне агенство Голос.UA [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.golosua.com/>
6. Компанія РБК Україна [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.rbc.ua/>

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

І.В. Парфьонова, студентка

Науковий керівник: к. е. н., доцент Бурковська А. В.

Миколаївський державний аграрний університет

Розглянуто проблеми функціонування банківської системи в посткризовий період та шляхи їх вирішення. Надано пропозиції щодо напрямів реформування банківського сектору та вдосконалення регулювання банківської системи України.

***Ключові слова:** банківська система, функції банківської системи, світова фінансова криза, фінансові коефіцієнти, ефективність банківської системи.*

Актуальність теми: Нинішня стагнація кредитування перешкоджає відновленню економіки країни та свідчить про недостатню комплексність політики щодо подолання наслідків фінансової кризи в Україні. Таким чином, актуальним залишається питання про недостатню фінансову стійкість банківської системи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій: Вивченню теоретичних і практичних питань розвитку банківської системи в докризовий, кризовий та посткризовий періоди присвячені праці багатьох вчених: О.І. Барановського, О.Б. Вовчака, Г.В. Карчевої, Ю.С. Маціва, А.М. Пілявського, Т.І. Хоми та ін.

Мета даної теми полягає у аналізі банківської кризи та регулювання банківської системи.

Виклад основного матеріалу: Банківська система відіграє важливу роль у господарській структурі країн з розвиненими ринковими відносинами. Через неї проходить великий обсяг грошових розрахунків і платежів підприємств, організацій і населення. [1, с. 338]

Світова фінансова криза істотно послабила банківську систему України. Так, російські вчені серед прогнозованих наслідків кризи(на

підставі аналізу практики багатьох країн) називають падіння обсягів реального ВВП, скорочення витрат домашніх господарств і вкладень у формування основного капіталу, що триває від одного до трьох років і сягає від 3-5 % до 15-20 % передкризових значень.[2, с. 3] Хоча за підсумками 2008 року чистий прибуток системи банків становив 7.3 млрд. грн.. і лише чотири банки виявилися збитковими, було зрозуміло, що ці занадто оптимістичні результати – спекулятивного характеру і свідчать, швидше, про небажання багатьох банків втратити свій імідж, аніж про їх реальний стан.

Справжні наслідки кризи мали позначитися на фінансових результатах банків у 2009 році. Тільки за офіційною інформацією частка проблемних кредитів за січень – серпень 2009 року зросла майже втричі (з 2.3 % до 6.8%). За цей період (8 місяців) було сформовано 47 млрд. грн.. резервів під активні операції банків, а це більше, ніж за чотири попередні роки разом узяті. Збиток банківської системи України на 01.09.2009 р. становив 20.5 млрд. грн., а на 01.02.2010 р. – 38.45 млрд. грн.. За таких умов актуалізується питання оцінки ефективності діяльності українських банків зокрема та банківської системи загалом.

Аналіз фінансових коефіцієнтів є класичним підходом до оцінки ефективності діяльності банків. Він широко використовується і в Україні, і за кордоном. Ми проаналізували чотири коефіцієнти, виходячи з агрегованих показників банківської системи України: рентабельність активів (ROA – return on assets), рентабельність капіталу (ROE – return on equity), показник співвідношення операційних витрат і доходів (C/I – costs to income) та чисту процентну маржу (NIM – net interest margin). Вибір конкретних коефіцієнтів для аналізу оцінки ефективності діяльності банків зумовлений їхньою поширеністю та легкістю отримання даних, необхідних для обчислення.

Рентабельність активів визначається таким чином:

$ROA = \text{чистий прибуток} / \text{середні активи.}$

Рентабельність капіталу обчислюється так:

$ROE = \text{чистий прибуток} / \text{середній капітал.}$

Показник співвідношення операційних витрат і доходів – це:

$C/I = \text{операційні витрати} / \text{операційні доходи.}$

Нарешті, чисту процентну маржу розраховуємо за формулою:

$NIM = \text{чистий процентний дохід} / \text{середні активи.}$

Ці коефіцієнти обчислені нами не лише для банківської системи загалом, а й окремо для кожної групи банків відповідно до їх класифікації Національним банком за величиною активів та регулятивного капіталу (значення коефіцієнтів за період 2005 – 2009 рр. з періодичністю один квартал). Для аналізу показників ефективності діяльності банківської системи України доцільно виділити дві часові проміжки – до кризовий тривалістю 15 кварталів (починаючи з першого кварталу 2005 року і закінчуючи третім кварталом 2008) та кризовий (останній квартал 2008-го та перші два квартали 2009 року). В докризовий період показники ROA та ROE були досить стабільними. Максимальне значення зафіксовано наприкінці першого кварталу 2007 року: ROA – 1.60%, ROE – 13.39%; мінімальне – наприкінці третього кварталу 2005 року: ROA – 1.11%, ROE – 8.68%. В до кризовий період спостерігалася також оптимізація операційних витрат банків, що виявилось у повільному, але систематичному зниженні показника C/I - від 64.51% за станом на 01.04.2005 р. до 57.40% на 01.10.2007р. У 2008 р. цей показник підвищився трохи більше, як на 1 в. п. і наприкінці третього кварталу 2008 року становив 58.59%. Протягом до кризового періоду аналогічно підвищувалося значення NIM із незначним падінням у 2008 році. Однак криза відразу внесла корективи у діяльність банків. На кінець 2008 року показник ROA знизився до 1.02 % (на 039 в.п. порівняно з третім кварталом 2008 року), ROE – до 8.38%(на 3.44 в.п.). Зате поліпшилося значення показника C/I (зменшилося одразу на 8.46 в.п. і на 01.01.2009 р. становило 50.13%). Це пов'язано насамперед із закриттям неприбуткових

філій і відділень, а також запровадженням режиму економії в банках. Коефіцієнт NIM теж поліпшився і на кінець 2008 року дорівнював 5.25%.

У 2009 році збереглися тенденції до зниження значень ROA та ROE (вони стали від'ємними) і поліпшення показників C/I і NIM. Щодо показників за групами банків, то загалом кращі результати мали банки, які належать до групи найбільших та великих. У період кризи найгіршими виявилися показники банків із середньої групи. Навіть побіжний аналіз свідчить, що криза, завдавши відчутного удару по банківській системі, наслідком чого стала збиткова діяльність банків.[2, с. 16-18]

Поліпшення макроекономічної ситуації та заходи, вжиті Національним банком України, мали позитивний вплив на стан банківської системи України і сприяли створенню необхідних передумов для відновлення кредитування економіки. Нині в Україні спостерігається економічне зростання (ВВП за перший квартал 2010 року збільшився на 4.8%; за 5 місяців – на 6.1%). Міжнародний валютний фонд прогнозує зростання ВВП України на 3.7% в 2010 році та на 4.1% - у 2011 році.

Певна стабілізація спостерігається і в банківській системі. Вона проявляється передусім у зміцненні довіри до банків та відновленні їх ресурсної бази, підвищенні рівня ліквідності й платоспроможності. Про відновлення довіри до банків та поповнення ресурсної бази свідчить зростання (починаючи з 2-го півріччя 2009 року) обсягів коштів, залучених банками від фізичних осіб. Із початку 2010 року їх обсяг збільшився на 22.6 млрд. грн, або на 10.8% і за станом на 01.06.2010 р. становив 232.7 млрд. грн, або 30.7% від зобов'язань банків. [3, с. 26-27]

Особливість нинішньої фінансової кризи в тому, що вирішення проблеми ліквідності в більшості економік не гарантувало відновлення фінансування реального сектору економіки. Причому проблема полягає в зниженні схильності до ризику не лише банків, а й позичальників. Спостерігається перехід банківських установ до режиму забезпеченого

фінансування: наприклад, японський бізнес весь 2009 рік демонстрував украй низький попит на кредити, незважаючи на майже нульові ставки.

Український фінансовий сектор порівняно з міжнародним виглядає доволі непривабливо. Відповідно до останнього рейтингу конкурентоспроможності WEF 2009-2010 (розділ «Financial market sophistication») Україна посідає 106 місце і поступається багатьом країнам із ринками, що розвиваються. Очевидно, що рейтинг є дещо суб'єктивним, але він відображає реальне ставлення іноземних інвесторів до українського фондового ринку.

Наслідками такої ситуації є зниження ефективності виконання банківською системою основної її функції – посередницької. Залучені від населення депозити банки недостатньою мірою спрямовують на кредитування економіки. Однією з причин скорочення обсягів кредитування є дефіцит надійних позичальників. Багато підприємств і навіть цілі галузі не знають перспектив розвитку ринку. У зв'язку з цим концептуальними основами державної політики має бути орієнтація на внутрішній попит, підвищення рівня життя населення й активне імпортозаміщення, впровадження енергозберігаючих технологій.

Отже, значні витрати банківської системи України під час фінансової кризи та складний процес виходу з банківської кризи, високі ризики та фінансова нестабільність, низька кредитна активність та ефективність капіталізації банків за участі держави свідчать про необхідність удосконалення регулювання діяльності банків у посткризовий період, яке має передбачати:

- впровадження антициклічного банківського нагляду, реалізацію вимог Базельського комітету в повному обсязі та застосування динамічного резервування, яке б враховувало витрати не лише на поточні, а й на довгострокові очікувані витрати;

- розроблення інструментів щодо стримування спекулятивного фінансування, ліквідації «кредитних ям» та підвищення запасу ліквідності банків;
- створення стабілізаційного фонду в Україні за рахунок стабілізаційних відрахувань банків;
- удосконалення порядку капіталізації банків за участі держави з урахуванням позитивного міжнародного досвіду, передбачивши очищення балансів зазначених банків від проблемних активів та створення державного агентства з управління активами з подальшою передачею цьому агентству проблемних активів в обмін на державні цінні папери;
- удосконалення регулювання зовнішніх запозичень банків та участі іноземного капіталу в статутному капіталі банків України, унеможлививши небезпечні концентрації, входження ненадійного капіталу, кредитування економіки та населення за рахунок короткострокових іноземних інвестицій;
- створення державної структури по роботі з проблемними активами банків. [3, с. 31-32]

Висновки: Величезні збитки в діяльності банків свідчать про недооцінку ризиків у докризовий період та недостатній рівень їх хеджування, недосконалість інструментів регулювання діяльності банків та необхідність переходу від проти циклічного до антициклічного регулювання діяльності банків, відновлення значимості фінансового результату як важливого індикатора фінансової стабільності банків та вразливості до ринків.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Пілявський А.М. Ефективність діяльності української банківської системи (2005-2009 рр.) / Пілявський А.М., Вовчак О.Б., Маців Ю.С., Хома Т.І. // Вісник НБУ. – 2010. – № 4. – с. 16-22.
2. Барановський О.І. Сутність та різновиди фінансових криз / Барановський О.І. // Фінанси України. – 2009. – № 6. – с. 93-103// Фінанси України. – 2009. – № 6. – с. 93-103.

3. Карчева Г.В. Основні проблеми розвитку банківської системи України в посткризовий період та шляхи їх вирішення / Карчева Г.В. // Вісник НБУ. – 2010. – № 8. – с. 26-32.

УДК 351.882(447):336.74

МЕТОДИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ГРОШОВО-КРЕДИТНОГО МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Б.С.Сотніченко, студент

Науковий керівник: к.е.н., доцент Бурковська А.В

Миколаївський державний аграрний університет

Проаналізовано вплив грошово-кредитного механізму на кількісні та якісні характеристики економічного зростання української економіки, на основі чого розроблено комплекс рекомендацій щодо підвищення ефективності його використання. Встановлено, що регулювання структури грошової маси країни потрібно здійснювати в напрямі зменшення частки грошового агрегату у грошовій масі країни, що дасть змогу зменшити негативний вплив збільшення грошової маси на товарний попит та дасть змогу державі, шляхом застосування монетарних інструментів, вплинути на динаміку інфляційних процесів у країні.

Ключові слова: *економічне зростання, державне регулювання економічного зростання, грошово-кредитне регулювання економіки, обсяг та структура грошової маси, інвестиції, інфляція, банківські резерви, кредити, депозити.*

Постановка проблеми. Забезпечення сталого економічного зростання є головною метою кожної країни. Досягти поставленої мети повинна держава шляхом застосування сукупності форм, що мають

стимуляційний характер. Однією із найефективніших форм держаного регулювання економічного зростання є грошово-кредитне регулювання.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання грошово-кредитного регулювання економічного зростання національної економіки досліджено у багатьох наукових працях. Цю проблему вивчають В. Геєць, Б. Данилишин, М. Дмитренко, М. Крупка, І. Лютий, А. Шевцов та ін. Проте, незважаючи на стійкий інтерес до цієї проблеми, безліч її аспектів залишається недостатньо дослідженими та потребує подальшого опрацювання.

Мета статті. Метою роботи є аналіз впливу грошово-кредитного механізму на основні параметри економічного зростання та розроблення на його основі рекомендацій щодо підвищення ефективності його використання.

Виклад основного матеріалу. Одним із головних об'єктів грошово-кредитного регулювання економіки є обсяг та структура грошової маси. За умови необхідності переходу від споживчого до інвестиційно-інноваційного характеру економічного зростання збільшення обсягу грошової маси розглядається як одне з ефективних джерел його формування. Проте, зростання обсягів грошової маси не завжди забезпечує прискорення відтворювальних процесів в економіці країни. Частково воно поглинається тіньовою економікою, спрямовується на погашення зовнішнього боргу, забезпечує стабілізацію ситуації на валютному ринку. Здебільшого кінцевою точкою спрямування грошей є товарний ринок країни, тобто стимуляційний ефект виникає і в перерахованих випадках.

Одним із можливих принципів покращення економічної ситуації в державі може слугувати зростання обсягів інвестиційних кредитів, тобто зростання частки грошової маси, що спрямовується на розширення товарної пропозиції. Це дасть змогу зменшити інфляційний вплив на реальний сектор економіки та забезпечити прискорення темпів

економічного зростання.

Основним внутрішнім інвестором в Україні є фізичні особи. Частка грошової маси країни, що формує кошти фізичних осіб, перебуває на рівні 68-70 %. Водночас, частка заощаджень як в грошовій масі країни, так і в обсязі коштів фізичних осіб зростає. У 2009 р. вони становили 41,5 % та 59,7 % відповідно (проти 29,8 % і 42,2 % у 2002 р.). Зростання доходів фізичних осіб та збільшення обсягу їхніх заощаджень забезпечує створення необхідних грошових ресурсів для пожвавлення інвестиційної активності населення країни.

Недостатній рівень внутрішнього інвестування з боку фізичних осіб пояснюється відсутністю державної стратегії розвитку ринку внутрішніх приватних інвестицій та існуванням низки чинників психологічного характеру:

- негативні очікування щодо економічної ситуації в країні, які пов'язані з прискоренням динаміки інфляційних процесів;
- відсутність розвиненого ринку цінних паперів;
- політика нестабільності та її вплив на економічну ситуацію в країні;
- несприятлива відсоткова політика банківської системи.

Найбільші обсяги інвестицій були в 2004,2006,2007,а найменші в 1995,1997 і тд.Ми бачимо що інвестиції збільшуються,майже в порядку наростання.Державі потрібно прикласти лише незначних зусиль для залучення їх в процес суспільного виробництва.Насамперед ці зусилля повинні бути спрямовані на стабілізацію ситуації в країні та покращення умов інвестиційної активності.

Головною метою державного регуляторного впливу повинно стати забезпечення трансформації наявних нагромаджень в інвестиції та створення сприятливих умов для зростання частки заощаджень. Основою для формування додаткових джерел довготермінового залучення фінансових ресурсів,на наш погляд, є розвинена банківська система.

Таблиця 1.

Приріст прямих інвестицій

Роки	Млн.дол. США	У % до відповідного періоду попереднього року
1995	413,4	85,5
1996	541,3	130,9
1997	625,4	115,5
1998	747,0	119,4
1999	471,1	63,1
2000	593,2	125,9
2001	680,3	114,7
2002	916,6	134,7
2003	1322,6	144,3
2004	2252,6	170,3
2005	7843,1	348,2
2006	4717,3	60,1
2007	7935,4	168,2
2008	6073,7	76,5
2009 січень–	4410,4	72,6
вересень 2010	2546,7	85,7

Зростання кількості грошей в економіці країни має носити не хаотичний та необмежений характер, а відповідати встановленим принципам та законам ефективної монетарної політики. Одним із найважливіших правил, що визначають обґрунтований розмір приросту грошової маси в момент часу t , є «Правило МакКаллама», згідно з яким кількісний приріст грошової маси повинен визначатися з врахуванням середнього приросту реального ВВП за 10 років (y^*), середнього приросту швидкості обертання грошей за 4 роки (v^*) та визначеного національним банком інфляційного орієнтиру (p^*)

$$\Delta mt = y^* - v^* + p^*, \text{ де:} \quad (1)$$

Δmt - номінальний темп приросту грошової маси в момент часу t ;

y^* - середній приріст реального ВВП за 10 років;

v^* - середній приріст швидкості обігу грошей за 4 роки;

p^* - довготерміновий орієнтир інфляції.

Аналіз дотримання зазначеного правила дасть змогу дослідити

прогнозованість грошово-кредитного механізму в Україні. Дотримання прогнозованого рівня приросту грошової маси дасть змогу уникнути впливу монетарних чинників на динаміку інфляційних процесів та зберегти її рівень у запрогнозованих межах. Вплив інфляції на динаміку економічного зростання може бути двояким. З одного боку, інфляція є "платою" за економічне зростання, а з іншого – стимулом для нього.

Одним із найважливіших чинників прискорення динаміки економічного зростання є збільшення обсягу та покращення структури інвестиційних видатків. Враховуючи те, що основним інвестором в Україні є фізичні особи, то прискорення інвестиційної діяльності напряму залежить від відсоткової політики комерційних банків та динаміки інфляційних процесів.

Відсутність ефективних механізмів трансформації зростаючих доходів населення в інвестиційні видатки, відсутність довіри до банківського сектору – це ті чинники, що призводять до спрямування значного обсягу грошових ресурсів на товарний ринок країни, що, за умови відсутності необхідної товарної пропозиції, зумовлює прискорення "інфляції_попиту".

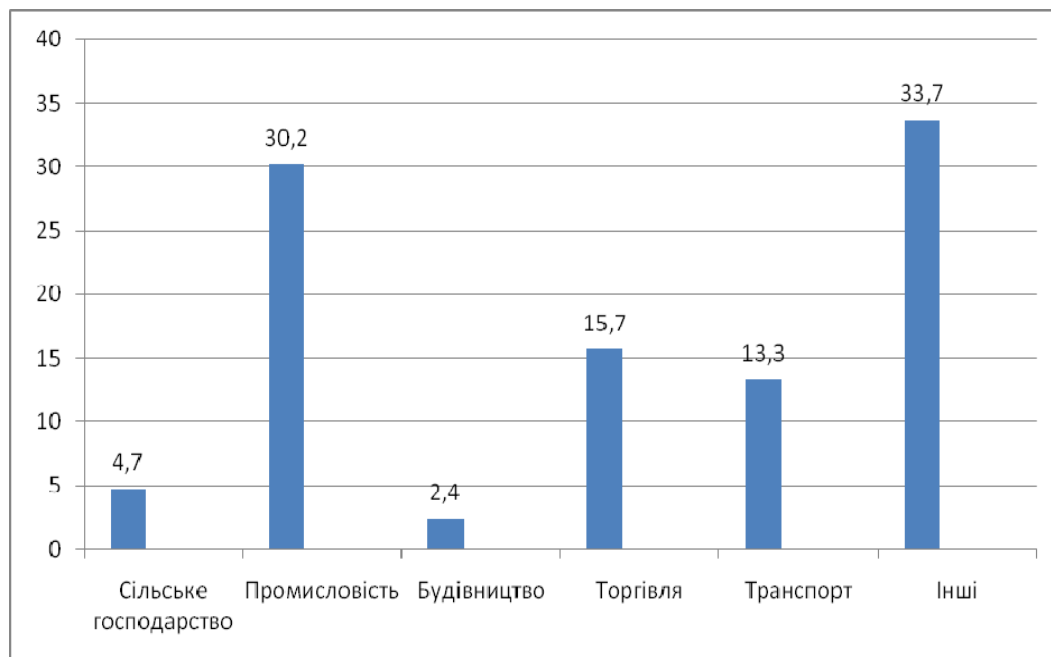

*Рис.1. Структура валової доданої вартості за 2-й квартал 2010р.,% **

*За інформацією доступною з <http://www.bank.gov.ua>.

Найбільшу питому вагу валової доданої вартості займає промисловість та інша діяльність[рис.1.].Зазначимо, що грошова база формується з обов'язкових банківських резервів (R) та грошей поза банками (M_0). Отже, коригувати величину грошової маси в країні центральний банк може, змінюючи співвідношення між готівковими грошима (M_0) і банківськими депозитами (D) (іншими словами, шляхом впливу на коефіцієнт депонування грошей: $K_D = M_0/D$) та за умови коригування співвідношення між обсягами обов'язкових резервів банків та обсягами їх депозитів (коефіцієнт резервування: $K_r = R/D$).Таким чином, аналіз зміни коефіцієнтів депонування і резервування дасть змогу оцінити заходи Центрального банку країни щодо регулювання грошової маси та їхній вплив на темпи економічного зростання України.

Висновки. Результати здійсненого дослідження доводять, що заходи грошово-кредитного регулювання вітчизняної економіки істотно впливають на ситуацію в реальному секторі економіки країни. Зростання останніми роками рівня монетаризації відображає позитивні тенденції у визначенні пріоритетів державного регуляторного впливу. Водночас, визначити інструменти, які застосовує Центральний банк, як ефективні механізми державного регулювання економічного зростання неможливо. Основною метою застосування грошово-кредитних інструментів повинно стати стимулювання економічного зростання, а не стримування темпів інфляції в країні. Дія грошово-кредитного механізму державного регулювання економічного зростання повинна бути спрямована на збільшення частки банківських депозитів серед фізичних осіб.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гесць В. Про політику економічного зростання в Україні / В. Гесць // Банківська справа. – 1999. – № 2. – С. 3-8.
2. Данилишин А.І. Проблеми фінансової політики України й розвитку фінансово-монетарних важелів її реалізації / А.І. Данилишин // Фінанси

України. – 2007. – № 9. – С. 51-66.

3. Дмитренко М. Ощадно-кредитна система у контексті формування в Україні власної інвестиційно-інноваційної політики / М. Дмитренко // Вісник НБУ. – 2006. – № 1. – С. 16-18.

4. Крупка М.І. Фінансово-кредитний механізм інноваційного розвитку економіки України / Михайло Іванович Крупка. – Л. : Вид-во ЛНУ ім. Ів. Франка, 2001. – 608с.

5. Лютий І.О. Макроекономічні чинники грошово-кредитної політики України в сучасних умовах / І.О. Лютий, А.С. Криклій, І.Є. Януль // Економіка і держава. – 2006. – № 1. – С.9-11.

6. Моисеев С.Р. Правила денежно-кредитной политики / С.Р. Моисеев // Финансы и кредит. – 2002. – № 16. – С. 37-46.

7. Наявна грошова маса в обігу України та її розміщення // Бюлетень Національного банку України. [Електронний ресурс]. – 2010. – № 2. – Доступний з <http://www.bank.gov.ua>.

8. Шевцов А.І. Економічне зростання в Україні та пошук ключової ланки майбутнього розвитку/А.І. Шевцов, Н. Щербакова // Актуальні проблеми економіки. – 2002. – № 3. – С. 37-46.

УДК 338.43(477):336.77

ПРОБЛЕМИ КРЕДИТУВАННЯ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ.

О. В. Боєва, студентка

Науковий керівник: к.е.н., доцент Бурковська А.В.

Миколаївський державний аграрний університет

Аналізується стан кредитування та фінансування агропромислового комплексу України на сучасному етапі розвитку, вплив існуючої економічної кризи на ринок кредитів АПК та перспективи його поліпшення.

Ключові слова: кредитування, фінансування, відсоток, кризові фінансові явища, пільгові кредити, відсоткові ставки за кредитами.

Актуальність проблеми. В даний час сільськогосподарські товаровиробники втрачають основні джерела одержання обігових коштів, зокрема, від реалізації власної продукції та зменшення державної підтримки, що вимагає невідкладного вирішення питань кредитування агропромислового комплексу, в першу чергу, для підготовки проведення весняно - польових робіт. Також існує не відкладна проблема заміни на аграрних підприємства старої зношеної як морально, так і фізично техніки новою, яка б забезпечила ефективне виробництво сільськогосподарської продукції, шляхом довгострокового кредитування, яке в Україні на даний час, на жаль, досить недостатнє.

Аналіз останніх публікацій і досліджень. Ключові дослідження, присвячені проблемам кредитування аграрного сектору економіки, завжди перебували в центрі уваги економічної науки, а в процесі кризових змін набули ще більшого розгляду з боку вчених. Дослідженням цієї теми зокрема займалися: П.Т. Саблук, , М.Я. Дем'яненко, О.О.Непочатенко, М.Й. Маліка, Б.К. Супіханов, І.М. Титарчук, О.А. Кириченко, В.Д. Кудрицький. Незважаючи на численні дослідження, значна частина проблем у цій сфері потребує подальшого вивчення.

Постановка завдання. В умовах мінливості ринкового середовища проблема кредитування аграрних формувань постає досить гостро. Ураховуючи низку напрацювань учених, що досліджували це питання, багато моментів так і залишаються не вирішеними і в умовах кризи постають досить гостро. Метою мого дослідження є вивчення сучасного стану кредитного забезпечення АПК і шляхи його вдосконалення.

Виклад основного матеріалу. Проблеми в тій чи іншій галузі економіки найбільш помітно впливають в кризових явищах, зокрема в умовах світової фінансової нестабільності найбільш відчутними стали фінансові проблеми суб'єктів аграрного ринку.

Розв'язання проблем стабілізації аграрного сектора економіки України об'єктивно пов'язано із забезпечення сільськогосподарських підприємств

необхідними фінансовими ресурсами. Основне джерело отримання фінансових ресурсів є кредити банків.

Кредитування сільськогосподарських підприємств комерційними банками у нинішніх умовах ускладнилось або й зовсім неможливе з причини їхньої недостатньої дохідності, невисокої віддачі на вкладений капітал і низької ліквідності майна.

Фінансова криза негативно почала впливати на ситуацію в агропромисловому комплексі. За останні роки погіршилися розрахунки між суб'єктами ринку, згортається кредитування підприємств АПК.

Більшість банків припинили або суттєво зменшили обсяги кредитування навіть по вже працюючих кредитних лініях, ставки по овердрафтам і кредитам зростають, платежі здійснюються із затримками. Повільно здійснюється пролонгація кредитів, залучених у попередні періоди сільськогосподарськими товаровиробниками.

Станом на 25 лютого з 2057 підприємств агропромислового комплексу, які потребують пролонгації кредитів до 1 червня 2009 року в обсязі понад 3,8 млрд. грн, фактично пролонговано банками кредити для 909 підприємств на суму близько 1,5 млрд. грн, що становить майже 39 відсотків.

Існуюча система кредитування орієнтована на дохідність у галузях із відносно високою оборотністю капіталу, пропоновані відсоткові ставки та умови не дають змоги сільськогосподарським підприємствам бути повноправними учасниками ринку кредитних ресурсів [1].

Підприємствами агропромислового комплексу у 2011 році (за даними НБУ) залучено кредитів на суму 7325,3 млн. грн (на 116,2 % більше від залучених кредитів у 2010 році), з них короткострокових – 5238,9 млн. грн, середньострокових – 1 011,4 млн. грн, довгострокових – 1 075,0 млн. гривень. Кредити залучили 1755 підприємств (Рис. 1).

Із загального обсягу отримано 400,0 млн. грн пільгових кредитів, з них короткострокових – 394,6 млн. грн, середньострокових – 5,4 млн. грн,

довгострокових в 2011 році взагалі не отримали. Кредити залучили 47 підприємств. Процентні ставки, під які банки кредитували підприємства, становили 9,5-25,0 відсотків.

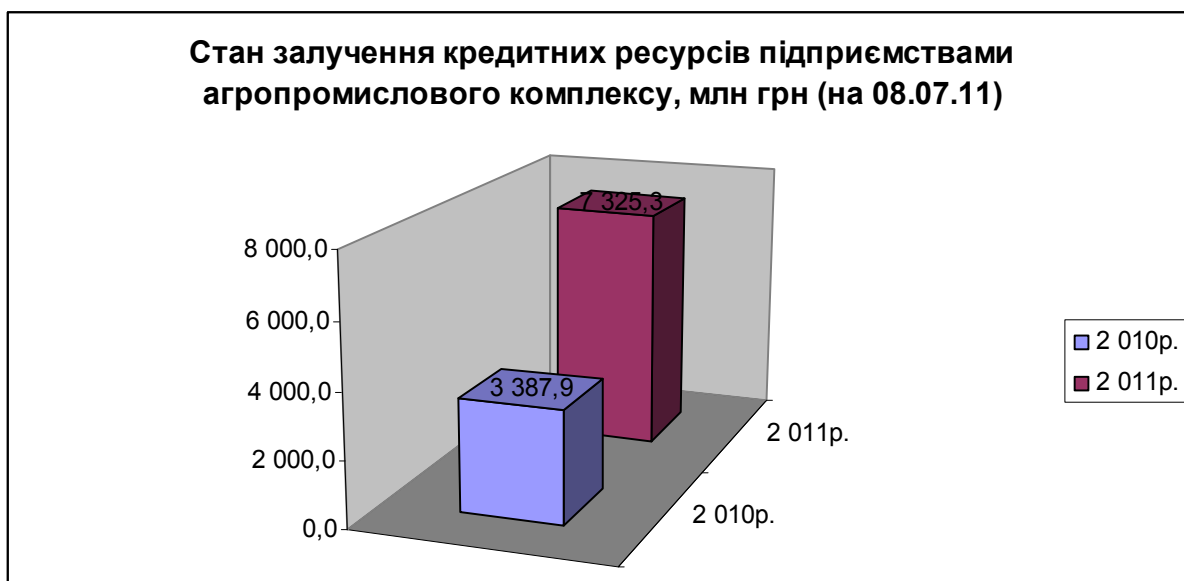

Рис. 1. Стан залучення кредитних ресурсів підприємствами агропромислового комплексу, млн. грн (на 08.07.2011р.) [2]

Обсяг пільгових кредитів, залучених у 2007-2010 роках, за якими отримано компенсацію відсоткової ставки у 2011 році, становить 1 859,4 млн. грн, з них короткострокових –304,6 млн. грн, середньострокових – 457,1 млн.грн, довгострокових – 1 097,7 млн. гривень. [2]

Відсоткові ставки за кредитами є надто високими для аграріїв, що створює фінансове навантаження для підприємства. Для зниження відсоткових ставок необхідно зменшити ризик неповернення кредиту шляхом інтенсивного використання страхування ризиків. В Україні ринок страхування сільськогосподарської діяльності не набув необхідного рівня розвитку. Це пов'язано із високою собівартістю таких послуг, складністю оформлення страхового договору, відсутністю страхового аудиту та інформації про діяльність страхових компаній, кваліфікованих спеціалістів зі страхування ризиків [1].

Тому дана ситуація щодо питання кредитування товаровиробників вимагає термінового вирішення з боку Верховної Ради України, Уряду, Національного банку України.

Для стабілізації роботи підприємств в даних умовах гостро стоїть питання відновлення кредитування. При цьому проблеми отримання кредитів аналогічні як і по іншим галузям економіки. Вони вимагають забезпечення реальної підтримки банківської системи шляхом застосування рефінансування, надання стабілізаційних кредитів, утримання стабільності національної валюти, що потребує прийняття відповідних законодавчих актів.

Погіршується ситуація між товаровиробниками та підприємствами торгівлі, яка пов'язана з затримкою розрахунків за поставлені продовольчі товари до 20-90 днів, що призводить до вимивання обігових коштів та суттєво погіршує їх фінансовий стан.

В умовах кризових фінансових явищ головною проблемою є диспаритет цін на сільгосппродукцію, продукти харчування та ресурси, що споживає агропромисловий комплекс. Так, ціни на засоби захисту в рослинництві, добрива збільшились в 1,2-1,6 рази, машини, трактори в 1,5-2 рази, а ціни на сільськогосподарську продукцію залишаються такими як і були. Така ситуація призводить до нівелювання роботи сільського товаровиробника.

Першочерговими заходами щодо відродження галузі сільського господарства мають бути такі: дотації у сільське господарство, поліпшення фінансування та кредитування села, зменшення відсоткових ставок по кредитах, стимулювання будівництва тваринницьких комплексів, встановлення справедливих цін на сільськогосподарську продукцію, врегулювання законів щодо ринку землі.

Слід зазначити, що важливі аспекти перебудови механізму забезпечення аграрного сектору кредитними ресурсами ще повністю не висвітлені. Потрібно перш за все посилити контроль установ, що

займаються кредитуванням аграрних підприємств, та визначити розмір державної компенсації фінансовим установам при пільговому кредитуванні.

Вихід із глибокої соціально-економічної кризи неможливий без кардинального збільшення кредитів у реальний сектор економіки, а створення надійної і керованої системи залучення кредитних ресурсів, що забезпечить економічне зростання, є однією з ключових проблем сучасного етапу економічного розвитку України.

За оцінками експертів, близько 20% кредитних ресурсів, які спрямовуються в національну економіку України, припадає на аграрний сектор. Тому наслідки глобальної економічної кризи і виконання жорстких умов СОТ можуть бути надто вразливими для нашого села. Крім того, існуюча проблема відсутності довгострокового кредитування, високі кредитні ставки, відсутність застави, відсутність страхового покриття, брак інформації про кредиторів, відсутність кредитної історії підкреслюють необхідність пошуку нових джерел кредитування аграрного сектору та вироблення ефективної державної підтримки, яка спирається на стабільну законодавчу базу [3].

Висновки. На даний момент в Україні відбуваються позитивні зрушення в удосконаленні кредитних відносин. Проте, не зважаючи на це, слід зазначити, що для банківських установ і для інвесторів аграрний сектор залишається непривабливим і вкладення коштів у нього є ризикованим. Основною причиною цього є низька прибутковість підприємств агропромислового комплексу і нездатність вчасно розрахуватися за кредитними зобов'язаннями. На нинішній день потрібно шукати альтернативні шляхи кредитування, які б були привабливими для банківських установ і доступними для сільськогосподарських підприємств.

ЛІТЕРАТУРА

1. Колотуха С. М. Кредитування сільськогосподарських підприємств як ефективне джерело інвестиційної діяльності/С.М. Колотуха // Економіка АПК. – 2009. – № 1. – С. 89-96.
2. Оперативна інформація про стан залучення кредитних коштів підприємствами агропромислового комплексу та надання фінансової підтримки у 2011 році (станом на 08.07.2011) [Електронний ресурс] <http://www.minagro.gov.ua/page/?12101>.
3. Кириченко О.А., Кудрицький В.Д. Кредитування аграрного сектору економіки в умовах глобальної фінансової кризи// Актуальні проблеми економіки. – 2009 - №5(95).

УДК 336.71:338.124.4

БАНКІВСЬКІ КРИЗИ: ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ

А.О. Гірчак, студентка

Науковий керівник: к.е.н., доцент Бурковська А.В.

Миколаївський державний аграрний університет

Розглянуто питання процесів глобалізації, що суттєво впливають на Україну внаслідок відкритості національної економіки. У найближчому майбутньому саме глобалізація визначатиме стан світової фінансової системи та буде основою інтеграції України у міжнародний фінансовий простір. Вітчизняна банківська система однією з перших у нашій країні увійшла в процес прискорення інтеграції шляхом розширення присутності на внутрішньому ринку іноземного капіталу.

Ключові слова: банківська криза, економічний спад, латентна, відкрита, системна форми кризи, лібералізація зовнішньоекономічних відносин, кредитний портфель.

Актуальність теми: У процесі дослідження необхідно висловити особливості банківської кризи у глобальному середовищі, світової

практики їх подолання і зокрема особливостей прояву кризових явищ в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій: Вивченню теоретичних і практичних питань про банківські кризи різних країн присвячені праці багатьох вчених О. Барановський, Ж. Довгань, О. Савченко, О. Чуб, І. Бурденко, Ч. Кіндлбергер, Г. Мінські, Ф. Мішкін, С. Едварс, Л. Барсер'ян, В. Чарі, Я. Чен, С. Бер, Т. Темзелідіс.

Мета даної теми полягає у аналізі банківської кризи та регулювання банківської системи.

Виклад основного матеріалу: Одним із негативних проявів глобалізаційних процесів цілком справедливо вважають виникнення світових економічних криз. Це засвідчила криза 2008 року, яка стала першою повномасштабною економічною кризою в умовах глобалізації, тобто першою кризою планетарного масштабу.

Доказом тому – різюча швидкість поширення і глибина кризових явищ: упродовж одного – двох місяців вони проявилися фактично в усіх країнах світу незалежно від ступеня розвитку їх економіки; за короткий час впали такі банківські гіганти, як Фенні Мей (Fanny May), Соломон Бразерс (Salomon Brothers); проблеми виникли навіть у тих країнах, які останню третину ХХ сторіччя не зазнавали банківських криз (Німеччина, Великобританія, Нідерланди).

Вивчення досвіду різних країн доводить, що банківські кризи відображають складний процес пристосування банківських систем до нових макроекономічних умов. Процеси лібералізації зовнішньоекономічних відносин, перегулювання банківського сектору, глобалізація ринку фінансових послуг у розвинутих країнах, що розвиваються, супроводжувалися серйозними проблемами, негативно позначаючись на макроекономічній стабільності, збалансованій рівновазі національних економік та банківських систем. До зростання нестабільності банківської діяльності призводять також традиційні чинники –

економічний спад, негаразди у реальному секторі економіки, погіршення платоспроможності підприємств – позичальників банків. Крім того, на рівень та глибину банківських криз впливає системний фактор – стан самої банківської системи. Йдеться насамперед про рівень її ліквідності, забезпеченість зобов'язань власним капіталом, якість кредитного портфеля, збалансованість активів і зобов'язань за строками.

Одним із основних чинників, що провокує банківські кризи, є надмірна кредитна експансія на фінансовому ринку під час тривалого економічного піднесення. Побічним ефектом є погіршення якості кредитного портфеля, завищена оцінка забезпечення позик, надмірне зростання кредитних ризиків. На макрорівні прискорене зростання обсягів кредитування ускладнює моніторинг якості кредитного портфеля банків з боку регулюючих органів. Досвід багатьох країн засвідчує, що саме кредитна експансія передуює банківським кризам. Така ситуація спостерігалася в Японії, країнах Латинської Америки в 1980 – х роках. Південно-Східної Азії в 1990-х роках.

Вплив макроекономічних чинників на розвиток банківських криз проявляється насамперед через інфляційні процеси. Інфляція впливає на банківський сектор у кількох напрямках - через процентні ставки, послаблення стимулів до заощаджень і звуження депозитної бази, переведення національних капіталів за кордон, зміну структури активних і пасивних операцій банків. У більшості країн у період інфляції банки суттєво скорочували терміни кредитних угод, переорієнтовуючись на позичальників з високою швидкістю обороту капіталу.

Важливо зважати на циклічний характер криз, адже у 1990-х роках вони повторилися практично в тих же країнах, які зазнали їх раніше, проте масштаби криз були значно більшими, незважаючи на вжиті свого часу заходи щодо посилення банківського нагляду і значний прогрес в макроекономічній політиці держав. Істотну роль у виникненні й поширенні криз відіграли падіння довіри до економіки деяких країн і регіонів з боку

міжнародних портфельних інвесторів, а також дії великих валютних спекулянтів.

Вивчення форм і різновидів банківських криз дає змогу виокремити три основні їх типи. Перший-це криза на мікроекономічному рівні, незалежно від величини бюджетних витрат. Яскравими прикладами цього є кризи в США (1984-1991рр.), Швеції (1990-1993рр.), Фінляндії (1991-1994 рр.) і Франції (1991-1998 рр.). У цих випадках банкрутство певної кількості банків не поширювалося на всю фінансову систему і не викликало великомасштабного макроекономічного спаду. Показовим прикладом цього типу банківських криз та механізмів їх подолання може слугувати криза ліквідності в Швеції, яка змусила центральний банк – Ріксбанк вкласти значні фінансові ресурси в банківську систему.

Другий тип банківських криз пов'язаний із більшими втратами та руйнівними наслідками, оскільки вони поширюються на макроекономічний рівень. У цьому сенсі показовою вважають кризу в Чилі (1981-1984рр.). Спричинив її спад ВВП у 1982-1983 рр., який сягнув 13%. Переважну частину банківського сектору було націоналізовано, а витрати держави на його реструктуризацію досі повною мірою не компенсовано. Кризи третього типу характеризуються повномасштабною бюджетно-фінансовою дестабілізацією, яка призводить до високої інфляції, демонетизації економіки, стрімкого падіння фінансових індикаторів, та поширенням на всю економічну систему. Банківські кризи третього типу можуть призвести до дефолту.

Крім основних типів банківських криз, розрізняють конкретні форми їх прояву: латентну, відкриту, системну.

Латентна форма кризи – це ситуація, коли значна частина банківських установ неспроможна виконувати свої зобов'язання , але продовжує функціонувати.

Відкритій формі кризи притаманні ланцюгові банкрутства банків, яким передуює паніка вкладників, виражена в масових вилученнях депозитів

з банків – бенк ранс (bank runs). Характерною ознакою відкритої форми кризи вважається припинення банками видачі депозитів на вимогу вкладників.

Банківська криза переростає в системну, якщо більшість банків неспроможна виконувати свої основні функції, тобто не в змозі виконувати умови контрактів, укладених із вкладниками через невиконання зобов'язань позичальниками банку, або в результаті знецінення банківських активів. Припинення платежів за внесками значною кількістю банків - очевидний прояв системної кризи.

В Україні однією з основних причин банківської кризи була ситуація, яка склалася у 2008 році на міжбанківському ринку. З приходом іноземного капіталу обсяги міжбанківського ринку значно зросли, адже іноземні банки мають можливості залучати дешеві ресурси у своїх країнах та розміщувати їх під значно вищі процентні ставки на українському ринку. Так , якщо протягом 2001-2007 рр. частка міжбанківських кредитів у ресурсній базі наших банків була стабільною і становила близько 14%, то на початок 2008 року це показник збільшився удвічі-до 28%.

Як свідчить аналіз ситуації, вітчизняні банки почали активно використовувати це джерело запозичення коштів, швидко нарощуючи свої кредитні портфелі. Здебільшого міжбанківські ресурси, які за своєю природою є короткостроковими, спрямувалися на фінансування кредитів, у структурі котрих у цей період переважали довгострокові. Таким чином. Стрімке зростання міжбанківського ринку спровокувала появу значних розривів між строками залучення пасивів і розміщення активів, а отже,- появу великих ризиків, насамперед ризику незбалансованої ліквідності і процентного ризику.

У середині 2008 року почалася світова фінансова криза, що змусило іноземні банки різко вивести ресурси з українського ринку. До такого повороту подій українські банки не були готові, Оскільки вже звикли до можливості запозичувати кошти у будь-який час і в будь-якій кількості на

міжбанківському ринку. Невдовзі ситуація вийшла з під контроль і в жовтні 2008 року в Україні почалася банківська криза. Проте з наближенням світової банківської фінансової кризи іноземні банки суттєво зменшили обсяги міжбанківського кредитування, а внаслідок паніки серед вкладників, спровокованої рейдерською атакою на Промінвестбанк, стався масовий і неконтрольований відплив коштів населення з депозитних рахунків.

Упродовж жовтня – грудня 2008 року загальний обсяг депозитів у національній валюті зменшився на 13.7% ,або на 31.8 млрд. грн. в тому числі депозити фізичних осіб у гривні-на 14.8%, або на 18.7 млрд. грн.. юридичних осіб - на 12.4% або на 13.1 млрд. гривень.

За січень-вересень 2009 року загальний обсяг депозитів знизився на 11.1%- до 318.1 млрд. грн. Динаміка коштів юридичних осіб у третьому кварталі 2009 року хоча була від'ємною (-1.8%), однак темпи їх зменшення стали значно повільнішими, ніж у першому та другому кварталах (відповідно -3.8% та -13.9%). За січень-вересень обсяг коштів юридичних осіб знизився на 18.6% - до 115.7 млрд. грн.

Одним із найтяжчих наслідків банківської кризи була втрата довіри населення до банків, а якщо брати ширше – втрата інтересу до української економіки в цілому з боку вітчизняних та іноземних інвесторів.

У подоланні кризових явищ у вітчизняній банківській системі за нинішніх обставин головна роль належить НБУ. Банківська криза 2008 року зумовила потребу в залученні до порятунку банків тимчасових адміністрацій та інституту антикризового менеджменту, здатних не лише врятувати банк, а й вивести його на новий етап розвитку.

Переважна більшість серйозних проблем у банках почалася в першому та другому кварталах 2009 року, але до кінця року ситуація у деяких депозитних установах поліпшилася. Банки вирішували фінансові проблеми різними шляхами: Укргазбанк перейшов під контроль держави,

Промінвестбанк – змінив власника. Деякі банки збільшили капітал як, скажімо, Укргазбанк – на 1319007 тис. грн.. за станом на 01.10.2009 р.

Висновки: В умовах України для виходу з кризи необхідно об'єднати зусилля всіх гілок влади, особливу увагу приділивши розробці додаткових вимог щодо якості регулювання банківської діяльності в системі банківського нагляду. Першочергове завдання НБУ восени 2008 року полягало в запровадженні жорсткого контролю за використанням коштів рефінансування з метою уникнення спокуси для банкірів «вимити» власність і кредитні кошти НБУ й запропонувати державі до викупу банк із поганими активами і значними несплаченими зобов'язаннями. Важливою причиною неплатоспроможності того чи іншого банку є недоліки у банківському менеджменті. В сучасному світі якість менеджменту - головний чинник, що визначає конкурентоспроможність банку, фірми, галузі, країни. Здебільшого саме низький рівень банківського менеджменту є головною причиною кризового стану фінансових установ.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Барановський О. Антикризові заходи урядів і централізованих банків зарубіжних країн / Барановський О. // Вісник Національного банку України.-2009.-№4.С.8-19.
2. Барановський О. Банківські кризи / Барановський О. // Вісник Національного банку України.- 2010.- №3.- С.22-26.
3. Довгань Ж. Фінансова стійкість банківських установ у період економічної кризи / Довгань Ж.// Вісник Національного банку України.- 2009.- №4.- С.20 - 26.

РОЗВИТОК ЕКСПОРТНИХ ОПЕРАЦІЙ ПІДПРИЄМСТВ НА РИНКУ ЗЕРНА

К.М. Доні, студентка

Науковий керівник: к.е.н., доцент Бурковська А.В.

Миколаївський державний аграрний університет

В статті розглядається розвиток експортних операцій на ринку зерна, проаналізована тенденція вивозу зерна з України та в Миколаївській області зокрема, наведені шляхи ефективної діяльності підприємств зернового комплексу, що займаються зовнішньою економічною діяльністю.

Ключові слова: експортні операції, зерно, посередники, трейдери, зовнішня торгівля, ЧТБ.

Постановка проблеми. Процес змін, що спостерігається в даний час в Україні, торкається усіх сфер економічного життя. У цих умовах експортні операції стають одними з головних об'єктів, які піддаються постійному оновленню та корегуванню, оскільки вони є основним видом товарообігу. Як відомо, південь України вирізняється своєю розвинутою сільськогосподарською діяльністю і відіграє важливу роль на ринку зерна в країні. Оскільки зерно традиційно займає вагоме місце у формуванні зовнішньоекономічного обороту країни, організація його експорту є особливо актуальною на сьогоднішній день. Стратегічне значення зерна полягає в його універсальності як продукту харчування, можливості тривалого зберігання, транспортування на далекі відстані тощо. За останніми прогнозами, розвиток зовнішньої торгівлі зерном в Україні зазнав значних труднощів, які спричинені недосконалістю інфраструктури, відсутністю належної біржової торгівлі, монополізацією посередницьких послуг комерційними фірмами, а також відмежованістю безпосередніх виробників від експортно-імпортних процесів. Тому кращими спеціалістами країни розробляються та впроваджуються нові стратегії

ефективного виходу підприємств агропромислового комплексу на міжнародний ринок [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання оцінки розвитку експортних операцій в Україні та в Миколаївській області зокрема висвітлені в роботах таких зарубіжних та вітчизняних науковців як Ф.Бутинець, А.Дем'яненко, С.Кваша, Т.Миролюбова, В.Топіха, В. Федоров, А. Яковлев, Сокрут В.Є, Ключник А.В. та ін. Проте деякі аспекти залишаються не дослідженими, особливо на рівні аграрних підприємствах.

Постановка завдань. Оцінка експортних операцій на ринку зерна в Україні та в Миколаївській області. Шляхи удосконалення розвитку підприємств зернового під комплексу.

Виклад основного матеріалу дослідження. За останнє десятиріччя в Україні створена одна з найкращих у світі систем експорту зерна, яка базується на принципах ринкової економіки та розумної співпраці бізнесу, влади і громадських організацій АПК. Проте аналізуючи експортно-імпорتنі операції на ринку зерна в Україні та в Миколаївській області зокрема, виявлені проблеми і шляхи її подолання, які будуть нами висвітлені.

На сьогодні Миколаївщина є досить активним учасником міжнародної торгівлі. Її вигідне географічне розташування, існуючий виробничий та зовнішньоекономічний досвід праці, різноманітні форми власності сприяють розвитку експортного потенціалу регіону, а об'єктивні можливості для інтеграції у світове господарство. [2].

У січні–липні 2010 року тільки два регіони України наростили обсяги експорту товарів - м. Київ (на 3,5%) та Миколаївська область (на 6,9%). За цим показником область посіла 2 місце. При цьому більшу частку експорту становила продукція рослинництва сільськогосподарських підприємств на Миколаївщині, яка помітно почала набирати оберту з 2008 року. Саме тоді до початку 2009 року було реалізовано зерна на суму 284,1 млн. дол.. США, що у 1,2 раза більше, ніж за минулі роки.

Проте на сьогоднішній день як по всій Україні відбувається поступове скорочення експорту пшениці та ячменю. Стан зернового ринку в країні значною мірою залежить від рівня виробництва, яке зараз має стійку тенденцію до зниження. У виробництві зерна поступово з'являються й інші негативні тенденції:

- поступове скорочення посівних площ зернових культур за їх недостатньої врожайності;
- недостатня техніко-технологічна забезпеченість виробництва зерна: майже у 1,5 рази зросло навантаження збиральні площі на один зерновий комбайн;
- зменшення внесення органічних і мінеральних добрив; погіршення забезпечення хімічними засобами; зниження якості посівного матеріалу; недостатня технологічність виробництва;
- недосконалість цінової політики.

Не зважаючи на негативні зміни за останні роки на сьогоднішній день Україна знаходиться в трійці лідерів на міжнародному ринку по експорту зерна (після США і Євросоюзу). Згідно з підсумками 2009/2010 маркетингового року наша країна відвантажила на зовнішні ринки близько 21 млн. тонн зерна, або 45% від урожаю, зібраного торік.

Слід відмітити, що «Нібулон», «Серна» і «Кернел»- є основними великими компаніями по здійсненні експортних операцій. Перше місце в рейтингу провідних експортерів зерна займає ТОВ СП «Нібулон» - є одним з найбільших вітчизняних виробників і експортерів пшениці, ячменю, кукурудзи, жита, соняшнику та ін.. Саме наполеглива праця та бажання могли вивести компанію на міжнародний рівень. У 2009/10 маркетингового року «Нібулон» експортував 4,6 млн. тонн зерна [3].

Важливою складовою інфраструктури продовольчого ринку є біржі. Виконуючи функції генератора цін, концентрації попиту і пропозиції, прискорення товарообігу та багато інших, вони згладжують динамізм

ринкових ситуацій і тим самим сприяють формуванню стабільного ринкового середовища.

В Україні акредитованими станом на 2010 р. є 38 товарних бірж, куди входить і Чорноморська товарна біржа агропромислового комплексу (ЧТБ АПК), яка є єдиною акредитованою товарною біржею у Миколаївській області. Основними об'єктами біржової діяльності Чорноморської товарної біржі АПК є сільськогосподарська продукція, в основному зернові та зернобобові. Аналіз діяльності Чорноморської товарної біржі агропромислового комплексу свідчить про не сформованість біржового механізму зовнішньої торгівлі аграрної продукції в регіоні. Починаючи з 2009 року, стає значно помітним зменшення показників реалізації зерна порівняно з 2008 роком. Це відбулося головним чином через відсутність угод на реалізацію транспортних засобів, а саме: пшениця – на 44,5 % (1255001,89 тис. грн), ячмінь товарний – 81,2 % (1204499,6 тис. грн.) [4].

Для прискорення розвитку біржової торгівлі, як складової інфраструктурного забезпечення здійснення зовнішньої торгівлі сільськогосподарською продукцією, можна запропонувати такі заходи:

- 1) удосконалення існуючої нормативно-правової бази регулювання біржової діяльності з метою створення єдиного підходу.
- 2) в умовах стрімкого розвитку інформаційного суспільства перспективним є проведення електронних торгів.
- 3) регіональні органи місцевого самоврядування повинні сприяти розвитку системи інформаційно-консультативного забезпечення діяльності аграрних виробників.

На останній час найактивнішими осередками експорту зерна на Миколаївщині залишаються такі зернотрейдери, як ТОВ СП "Нібулон", Євросервіс, "Віталмарагро", концерн "Прометей". Майже жоден сільськогосподарський товаровиробник Миколаївської області не має можливості експортувати продукцію чи сировину самостійно, адже для

цього потрібні великі кошти, великі обсяги експортованої продукції, знання світових ринків і транспортних можливостей.

Отже, проблеми підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності Миколаївської області в зерновому під комплексі набувають на сучасному етапі виняткового значення. Тому слід врахувати певні фактори та розробити заходи щодо ефективної реалізації продукції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Сокрут В.Є. Сучасний стан і шляхи вдосконалення зовнішньоекономічної діяльності в аграрних підприємствах миколаївської області / Сокрут В.Є. // Вісник аграрної науки Причорномор'я. — 2010. — № 1 (2). — С. 59-63.
2. Ключник А.В. Сучасний стан та шляхи подальшого ефективного розвитку експортно-імпортних операцій підприємств аграрного сектора економіки Миколаївської області / А.В. Ключник // Економічний простір— 2009. — № 23/1. — С. 88—89.
4. Газета «Дело»//[Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://delo.ua/business/ukraina-tretja-v-mire-eksportu-142266/>.
3. Товарні біржі. Чорноморська товарна біржа// [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://allianc.dp.ua/chornomorska-tovarna-birzha-agropromysl-kompleksu/>.

ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ ІНФЛЯЦІЇ

М.І. Жорняк, студентка

Науковий керівник: к.е.н, доцент А.В. Бурковська

Миколаївський державний аграрний університет

Досліджено основні проблеми інфляції та її вплив на економіку країни – як негативний, так і позитивний. Вказано основні напрями антиінфляційної політики.

Ключові слова: *інфляція, адаптаційна політика, антиінфляційна політика, дезінфляція, демобілізація, дефляційна політика, дефляція, експансія, імплементация, інфляційне таргетування, стагфляція, мінізація.*

Актуальність. Інфляція є одним із найтяжчих проявів макроекономічної нестабільності. Особливо негативно відбивається інфляція на всіх сторонах соціально-економічного життя в країні, що є порушенням процесу суспільного відтворення внаслідок перенасичення сфери обігу грошовими знаками понад реальні потреби господарського комплексу та їх знецінення.

За даними Держкомстату, за 9 місяців 2011 р. інфляція склала 4,2%. Індекс споживчих цін у вересні 2011 р. склав 100,1%[1].

Інфляційна динаміка останніх місяців ще раз продемонструвала, якими мінливими можуть бути економічні показники в нашій країні. Тому розглянемо економічну природу інфляції, причини її виникнення, форми та типи в яких вона існує, та наслідки, які вона спричиняє.

Постановка завдання. Метою і завданням даного дослідження є комплексний аналіз інфляційного процесу в Україні на сучасному етапі та розкриття теоретичних засад і обґрунтування практичних рекомендацій щодо запобігання або усунення цього процесу на підставі результатів аналізу динаміки інфляційних процесів в Україні у 2012 році; визначення причин виникнення інфляції та внесення пропозицій щодо захисту інтересів національної економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемі розвитку інфляційних процесів в економіці присвячено наукові праці значної кількості вчених, серед яких: Фішер І., Кейнс Дж., Гальчинський А., Геєць В., Івасів Б., Лагутін В., Ларіонова К., Мельник О., Михайловська І., Пинзеник В., Щетинін та багато інших.

Виклад основного матеріалу. Інфляція— це знецінення паперових грошей, яке проявляється як процес зростання загального рівня цін на споживчі товари і послуги. Явище інфляції відоме з IV-III ст. до н.е., або з часу, коли грошовим товаром у світі стає срібло. Широкого розповсюдження в економічній літературі поняття інфляції одержало в XX столітті відразу після закінчення Першої світової війни.

Виділяють два показники інфляції:

1. Рівень інфляції (π) - показує зміни цін в економіці. Він вимірюється за допомогою індексів цін, як різниця між:

$$\pi = I_{\text{цін}} - 100\% , \quad (1)$$

де $I_{\text{цін}}$ - індекс цін аналізованого (поточного) періоду;

за 100% приймається індекс цін попереднього (базового) періоду.

2. Темп інфляції (ТІ) - показує, як змінилася сама інфляція за певний період:

$$\text{ТІ} = \frac{P_a - P_b}{P_b} \times 100\% , \quad (2)$$

де P_a - індекс цін аналізованого (поточного) періоду;

P_b - індекс цін попереднього (базового) періоду.

Протилежним до інфляції поняттям є дефляція, коли загальний рівень цін падає і купівельна спроможність грошей підвищується. Дефляція трапляється вкрай рідко. Дезінфляція означає сповільнення темпів інфляції.

Залежно від характеру інфляційного процесу і темпів його зростання розрізняють три типи інфляції:

- 1) повзуча інфляція - характеризується щорічним зростанням цін в межах до 10%. Позитивно впливає на виробника вітчизняної продукції;
- 2) галопуюча інфляція - щорічний темп зростання цін на 10-15%, а інколи й до 100%. Здатна швидко деформувати структуру виробництва й реалізації товарів і вийти з-під контролю суспільства;
- 3) гіперінфляція - стрибкоподібне зростання цін понад 100% у рік та збільшення їх відриву від заробітної плати і руйнування добробуту, що охоплює навіть забезпечені прошарки населення;
- 4) супергіперінфляція - зростання цін, що перевищує темп у 50% щомісячно.

Залежно від зростання цін різних товарних груп прийнято виділяти збалансовану і незбалансовану інфляцію. Перша з них викликає пропорційну зміну цін на різні товари, а друга - викликає неоднакову пропорційність зміни цін різних товарів.

Якщо інфляцію розглядати з позиції передбачення її розвитку, то розрізняють очікувану і неочікувану інфляції.

Врахування просторових меж поширення інфляції дозволяє класифікувати локальну інфляцію, що діє в рамках окремих країн, і світову інфляцію, якщо вона охоплює групу країн або цілі регіони.

Для країн, які залежать від стану зовнішньої торгівлі існує загроза імпоротної інфляції. Наприклад, зростання цін на паливо-енергетичні ресурси й матеріали робить загрозу імпоротної інфляції в Україні реальністю.

Рівень інтенсивності інфляційного процесу можна виміряти за допомогою індексу цін за певний період: рік, квартал, місяць. Найчастіше для вимірювання інфляції застосовується індекс цін споживчих товарів (ІСЦ).

$$ІСЦ = \left(\frac{\sum p_1 q_0}{\sum p_0 q_0} \right) \times 100 \% , \quad (3)$$

де $p_1 q_0$ - ринкова вартість фіксованого кошика товарів у поточному році;
ро q_0 - ринкова вартість фіксованого кошика товарів у базовому році.

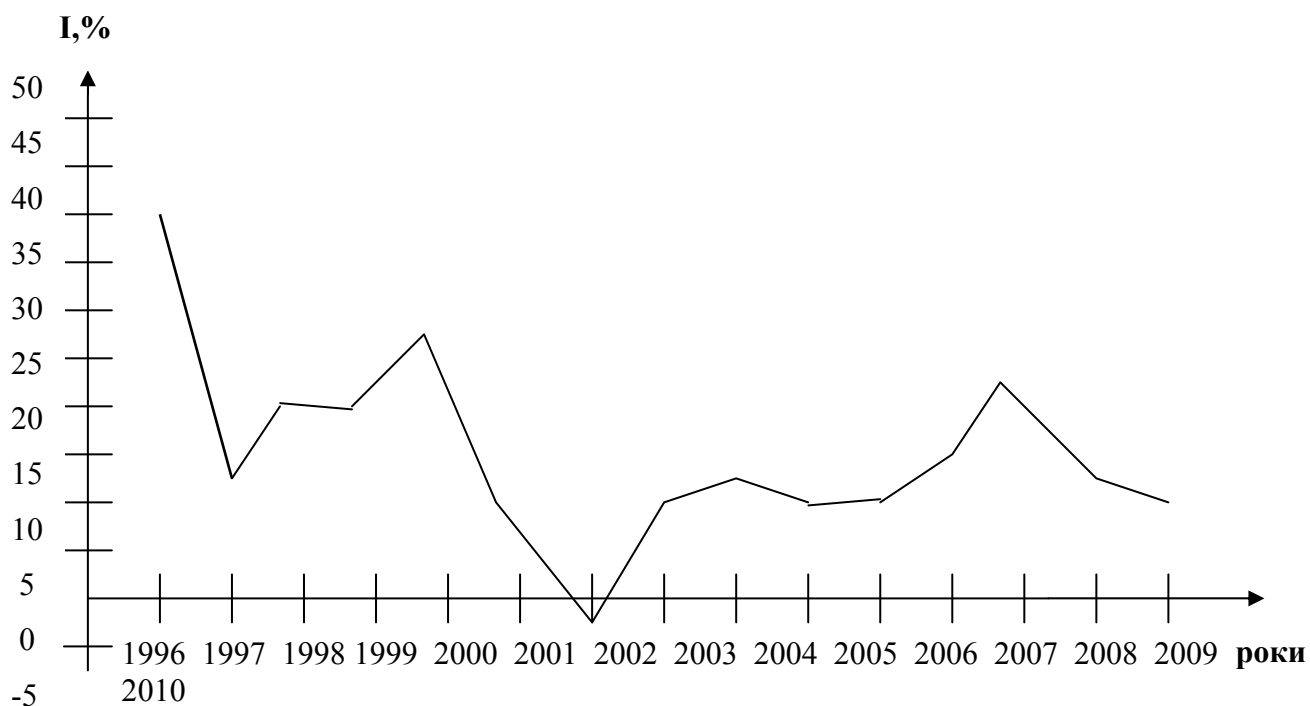
Цей показник характеризує зміни в часі загального рівня цін на товари, які купує населення для особистого споживання.

Середня інфляція в 2011 р. може скласти 11,1%, в 2012 р. - 9,2%, у розрахунках грудень до грудня попереднього року, індекс споживчих цін в середньому за 2011 р. може скласти 10,3%.

У вересні НБУ переглянув прогноз інфляції на 2011 і 2012 рр. в бік зниження на 1 п.п. (До $9 \pm 1\%$ і $7 \pm 1\%$ відповідно)[3].

У проекті бюджету на 2012 р. рівень інфляції прогнозується на рівні 7,9% [3].

Інфляція в Україні має стрибкоподібний характер, але порівняно із першими роками незалежності рівень інфляції має досить низький показник і має тенденцію то спаду. Це нам ілюструє рис.1.

Р. Динаміка інфляції в Україні

Інфляція в Україні 2008 року здебільшого формувалася під впливом зростання цін на продукти харчування, питома вага яких у споживчому кошику становить 52%.

У міжнародній практиці з метою боротьби з інфляцією поширені такі класичні напрями антиінфляційної політики:

- дефляційна політика (регулювання попиту);
- політика доходів (регулювання витрат);
- адаптаційна політика.

Сутність дефляційної політики полягає у впливі на окремі елементи платоспроможного попиту з метою його обмеження та формування нового співвідношення попиту і пропозиції як на товари, так і на гроші. На практиці з метою регулювання попиту використовуються заходи грошово-кредитної, бюджетної та структурно-інвестиційної політики.

Класичним напрямом антиінфляційної політики є також політика доходів, сутність якої полягає у прямому обмеженні зростання цін і заробітної плати, а також використання економічних стимулів або санкцій з метою утримання їх зростання в певних межах.

Адаптаційна політика спрямована також на гасіння інфляційних очікувань, тобто на подолання страху суб'єктів економічної системи щодо безперервного подорожчання товарів і знецінення заощаджень. Стикаючись із постійним зростанням цін і намагаючись хоча б зберегти свій життєвий рівень, населення зменшує свої заощадження і збільшує поточний попит. Підвищення останнього викликає чергове зростання цін, яке посилює адаптивні інфляційні очікування. Таким чином утворюється надзвичайно небезпечний для економіки самопродукуєчий механізм інфляції, який важко зупинити.

Але, на жаль, успіхи органів державної влади, відповідальних за економічну політику, викликають сумніви. Позитивним чинником у боротьбі з інфляцією можна назвати жорсткість фіскальної політики. Водночас грошово-кредитна політика залишається досить невиразною. По-перше, монетарні дії НБУ мають дещо хаотичний характер – Нацбанк то знижує ставки для стимулювання кредитування, то стискає ліквідність із метою стабілізації обмінного курсу та зниження інфляції.

По-друге, як і раніше, відсутні чіткі сигнали НБУ з приводу політики режиму обмінного курсу.

Прогнозні темпи інфляції в Україні занижуються протягом останніх 6 років і для зниження рівня інфляції Україні необхідно перейти до інфляційного таргетування — комплексу заходів, які приймаються державними органами влади для контролю за рівнем інфляції у країні.

Точне визначення темпів інфляції, призведе до підвищення рівня довіри інвесторів до України і до зниження кредитних ставок. Це дозволить протягом 10 років знизити темпи інфляції в Україні. Країна може поступально розвиватися, якщо протягом п'яти років темпи інфляції будуть у рамках 3-4%.

Висновки. Інфляція в Україні настільки деформувала всі фази відтворення сукупного суспільного продукту, що нині стала найнебезпечнішою загрозою для збереження державності. Будучи наслідком багатофакторного процесу, вона може бути приборкана лише в результаті оперативного застосування взаємоузгодженого комплексу заходів в усіх сферах господарського і суспільного життя.

Таким чином, інфляційне таргетування - це універсальний рецепт, спроможний швидко знизити інфляцію, розв'язати інші економічні проблеми.

ЛІТЕРАТУРА

1. Інфляція В Україні [Електронний ресурс].—Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. Петрик О. І. Інфляція в Україні: проблеми, ризики, перспективи / О. І. Петрик // Вісник НБУ. — 2007. — № 3.
3. Азаров: Інфляція за підсумками року [Електронний ресурс].—Режим доступу: <http://www.rbc.ua>.
4. Кириченко О.А. Дослідження інфляцієутворюючих чинників в Україні / Кириченко О.А.//Актуальні проблеми економіки. — 2011. — № 9. — С.83-92.

ПЕРЕВАГИ КИТАЙСЬКОГО ЮАНЯ ВІДНОСНО ДОЛАРА США ДЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ

А. Л. Коляда, студентка

Науковий керівник: к.е.н., доцент Бурковська А.В.

Миколаївський державний аграрний університет

Досліджено конкурентоспроможні можливості китайської національної валюти на світовому ринку порівняно з долларом США та методи й моделі прогнозування майбутніх валютних курсів даних грошових одиниць.

Актуальність теми. Актуальність даного питання у сучасному світі пов'язана із орієнтацією будь-яких фінансових суб'єктів на поліпшення страхування валютних ризиків і підвищення ефективності рішень у галузі міжнародного фінансового менеджменту.

Ключові слова: валютний курс, валюта, експоненціальне згладжування, прогнозування, китайський юань.

Мета роботи. Визначення можливості китайського юаня замінити доллар США на світовій арені й прогнозування майбутніх курсів даних валют щодо української гривні.

Аналіз останніх публікацій та досліджень. Вагомим внеском на етапі становлення й розвитку аналізу та прогнозування міжнародного валютного ринку стали роботи таких авторів, як: Береславської О., Олейнова А., Унковської Т. та ін. Опубліковані ними роботи стосуються окремих аспектів міжнародного валютного ринку, його аналізу та прогнозування.

Викладення основного матеріалу. Тривалий час доллар США залишався лідером на світовій арені, але в даний час він переживає «кризу довіри». Адже все більше аналітиків мають сумнів в тому, що доллар США надалі буде виконувати функцію основного опорного стовпа фінансової

системи, і такі валюти, як, наприклад, китайський юань, починають «дихати у потилицю» даній резервній валюті.

Експерти заявляють, що китайський юань стане "повністю конвертованою валютою" через чотири роки, тобто ця одиниця отримає можливість обмінюватися на іноземні валюти всіма охочими. Тільки 2011 р. національна валюта Китаю зросла на 6,4% і 30 серпня досягла найвищого рівня за останні 17 років [1, С. 16-18].

Слід також зауважити, що китайський юань стабільно підкріплений валовим внутрішнім продуктом (ВВП), який в II кварталі 2011 р. виріс на 9,5% в річному численні. За підсумками I півріччя 2011р. ВВП Китаю складає 20,45 трлн юанів (близько 3,16 трлн дол. США) [2, С. 45-47].

Інвестиції в основні кошти у першому кварталі виросли на 25% в річному численні. Промислове виробництво в березні піднялося на 14,8%, роздрібні продажі виросли на 17,4%, а ціни виробників підскочили на 7,3%. Обсяг золотовалютних резервів Китаю виріс за підсумками I кварталу на 197,4 млрд. дол. США, досягши історичного рекорду в 3 трлн. дол. США [2, С. 47-49].

Темпи зростання ВВП Китаю помітно випереджали темпи економічного зростання в провідних країнах та регіонах світу. За підсумками 2010 р. КНР вийшла на друге місце в світі після США за розмірами ВВП.

Проти долара США також свідчать як бурхливий економічний розвиток Китаю, так і його політика, спрямована на підтримку використання юаню в своїх зовнішньоторговельних операціях.

Деякі банки закликають свої компанії, які діють в Північній та Латинській Америці, Азії та Європі, використовувати юані. Китай, в свою чергу, дозволяє сусіднім державам здійснювати операції в своїй власній валюті, не конвертуючи її в долари, завдяки чому вдається уникнути коливань обмінних курсів. Можна також відмітити, що зараз численна

кількість комерційних банків України почали відкривати спеціальні рахунки в юанях. Основними причинами цього являється зростання товарообороту між Україною і Китаєм з одночасним зростанням купівельної спроможності китайської валюти. До боротьби з долларом США підключилась і Росія, коли в грудні 2010 року разом з Китаєм ухвалила рішення відмовитись від долара США і перейти до використання власних грошових одиниць в двосторонній торгівлі.

Із всього вище зазначеного випливає висновок про те, що китайський юань має всі шанси замінити доллар США на світовій арені й у зв'язку з цим виникає потреба у прогнозуванні майбутніх курсів даних валют щодо української гривні. Саме це можна здійснити за допомогою експоненціального згладжування, яке базується на побудові такого опису процесу, при якому більш пізнім спостереженням приписуються більші ваги порівняно з ранніми спостереженнями.

Таблиця 1

Розрахункові показники для визначення прогнозованого валютного курсу китайського юаня/долара США до української гривні на 2012 рік за допомогою експоненціального згладжування*, грн

Роки	t	y^{**}	$S_t^{[1]}$	$S_t^{[2]}$	$\hat{a}_0$	$\hat{a}_1$	$\hat{y}_t$	Δy^*
2007	1,00	66,40	-	-	-	-	-	-
		505,00						
2008	2,00	75,85	-10,84	4,75	82,74	15,60	98,33	-22,48
		526,72	84,56	169,10	591,80	84,54	676,34	-149,62
2009	3,00	114,06	49,25	19,59	78,91	14,83	93,74	20,32
		779,12	401,03	246,41	555,65	77,31	632,96	146,17
2010	4,00	117,23	70,85	36,67	105,03	17,09	122,12	-4,89
		793,56	527,06	339,96	714,16	93,55	807,71	-14,15
2011	5,00	124,62	86,31	48,07	124,56	19,12	143,68	-19,06
		797,11	615,89	402,33	829,46	106,78	936,25	-139,14
-	6,00	-	99,08	169,10	137,35	19,13	156,48	-
			676,30	473,52	879,09	101,39	980,48	

* власні розрахунки автора

** фактичні дані валютних курсів китайського юаня та долара США до української гривні, за даними [4].

На основі фактичних даних валютного курсу китайського юаня та долара США до української гривні наведених в таблиці 1, побудуємо лінію тренда лінійним методом, оскільки саме він в даному випадку являється найбільш доцільним (адже, вихідні дані описуються та апроксимуються лінійною функцією).

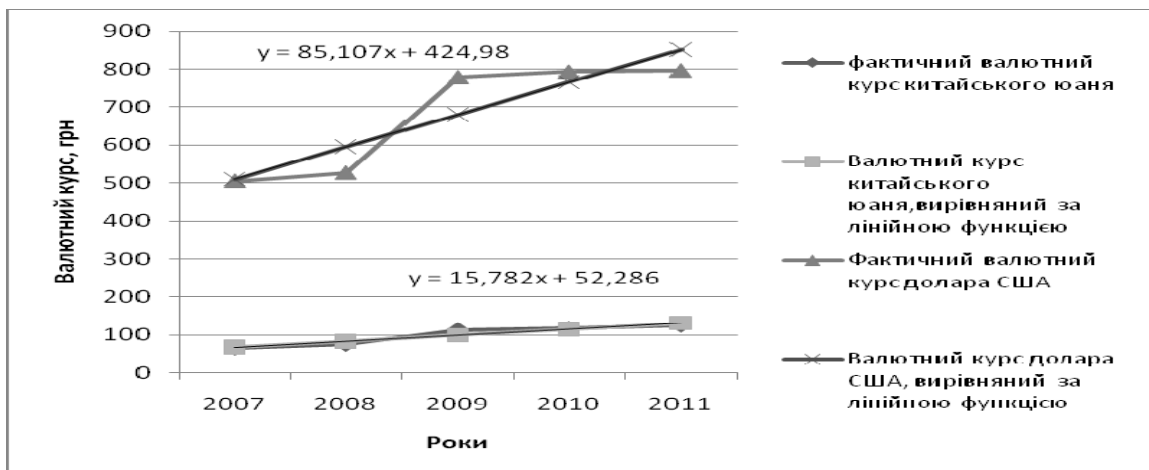

Рис.1. Вирівнювання валютного курсу китайського юаня та долара США до української гривні протягом 2007-2011 рр.

Графічний аналіз даних дозволяє зробити припущення стосовно аналітичної функції, яка відображає тенденцію зміни показника в часі й має вигляд лінійної функції ($\hat{y}_t = a_0 + a_1 t$). Для визначення невідомих параметрів a_0 та a_1 скористаємося методом найменших квадратів, на основі якого отримаємо показники для проведення експоненціального згладжування (таблиця 1).

В результаті проведених розрахунків отримані рівняння регресії ($\hat{y}_t = 52,29 + 15,78t$ – для валютного курсу китайського юаня; $\hat{y}_t = 424,98 + 85,11t$ – для валютного курсу долара США). Метод експоненціального згладжування передбачає розрахунок таких показників як параметра згладжування (α), наближення для визначення експоненціальних середніх ($S_t^{[1]}$, $S_t^{[2]}$), експоненціальні середні ($S_t^{[1]}$, $S_t^{[2]}$), коефіцієнтів прогнозу ($\hat{a}_0$, $\hat{a}_1$). Прогнозні нові значення на L кроків (на

час t_{n+L}) визначимо як $y_{t_{n+L}}^* = a_0 + a_1 L$, а відхилення від фактичного знайдемо як різницю між фактичними даними й новими прогнозними даними [3, С. 13-15].

Нові прогнозні значення на L кроків знайдемо як $y_L^* = \hat{a}_0 + \hat{a}_1 t$.

Таким чином, за методом експоненціального згладжування були отримані кінцеві моделі прогнозу валютних курсів грошових одиниць щодо української гривні на 2012 рік: $y_{2012}^* = 137,35 + 19,13 \times 1 = 156,48$ грн – для китайського юаня; $y_{2012}^* = 879,09 + 101,39 \times 1 = 980,48$ грн – для долара США.

Проте, за допомогою даного методу прогнозування можна визначити майбутній валютний курс не лише на наступний рік, а й на більш дрібний часовий період, наприклад, місяць (таблиця 2).

Таблиця 2

Розрахункові показники для визначення прогнозованого валютного курсу китайського юаня/долара США до української гривні на три наступні місяці 2011 р., грн

Місяці	t	y^{**}	$S_t^{[1]}$	$S_t^{[2]}$	$\hat{a}_0$	$\hat{a}_1$	$\hat{y}_t$	Δy^*
10.2010р.	1	118,61	-	-	-	-	-	-
		791,05						
11.2010р.	2	119,20	115,49	112,39	119,14	0,56	119,70	-0,50
		792,78	789,47	786,91	792,50	0,47	792,96	-0,18
12.2010р.	3	119,61	116,06	112,96	119,16	0,56	119,72	-0,11
		795,57	789,98	787,38	792,58	0,47	793,05	2,52
01.2011р.	4	120,47	165,34	121,02	209,66	8,06	217,71	-97,24
		793,56	1064,60	830,03	1299,17	42,65	1341,82	-548,26
02.2011р.	5	120,63	158,43	127,83	189,03	5,56	194,60	-73,97
		794,97	1022,90	866,12	1179,69	28,51	1208,19	-413,22
03.2011р.	6	120,96	152,62	132,54	172,69	3,65	176,34	-55,38
		794,08	987,84	890,24	1085,43	17,74	1103,18	-309,10
04.2011р.	7	122,03	147,75	135,63	159,87	2,20	162,07	-40,04
		794,40	958,03	905,26	1010,80	9,60	1020,40	-226,00

05.2011р.	8	122,75	143,79	137,49	150,09	1,14	151,23	-28,49
		796,50	932,85	913,37	952,33	3,54	955,88	-159,38
06.2011р.	9	123,13	140,55	138,46	142,64	0,38	143,02	-19,89
		797,46	911,88	916,37	907,38	-0,82	906,56	-109,10
07.2011р.	10	123,41	137,87	138,78	136,96	-0,17	136,79	-13,67
		797,33	894,27	915,68	872,87	-3,89	868,97	-71,52
08.2011р.	11	124,43	135,65	138,64	132,65	-0,54	132,11	-7,68
		797,12	879,36	912,39	846,33	-6,01	840,32	-43,20
09.2011р.	12	124,62	133,92	138,18	129,66	-0,77	129,66	-5,04
		797,11	866,71	907,31	826,11	-7,38	826,11	-28,99
10.2011р.	13	-	132,49	137,53	127,45	-0,77	126,68	-
			856,00	901,06	810,94	-6,93	804,01	
11.2011р.	14	-	-	-	-	-	125,90	-
							797,08	
12.2011р.	15	-	-	-	-	-	125,13	-
							790,14	

Таким чином, за методом експоненціального згладжування були отримані кінцеві прогнози валютного курсу китайського юаня щодо української гривні на наступні три місяці: жовтень = 126,68 грн; листопад = 125,90 грн; грудень = 125,13 грн. А кінцеві прогнози валютного курсу долара США мають такий вигляд: жовтень = 804,01 грн; листопад = 797,08 грн; грудень = 790,14 грн.

Проаналізувавши отримані прогнозні валютні курси китайського юаня та долара США до української гривні, можна стверджувати, що обидві грошові одиниці будуть характеризуватися падінням свого валютного курсу (таблиця 3).

На найближчі три місяці 2011р. саме долару США буде притаманне більше падіння валютного курсу порівняно з китайським юанем (18% та майже 1% відповідно).

Таблиця 3

Порівняльна таблиця темпів падіння валютних курсів китайського юаня/долара США до української гривні

Місяці	Спрогнозований валютний курс китайського юаня/долара США, грн	Темп падіння (ланцюговий), %
10.2011р.	126,68	-
	980,48	
11.2011р.	125,9	99,38
	804,01	82
12.2011р.	125,13	99,39
	797,08	99,14

Висновок. На найближчі три місяці 2011р. саме долару США буде притаманне більше падіння валютного курсу порівняно з китайським юанем (18% та майже 1% відповідно). Тому, на нашу думку, саме китайські юані мають переваги для української економіки перед долларом США.

Враховуючи всі економічні зміни, які відбуваються в сучасному світі, можна з впевненістю стверджувати, що лідер на світовій арені, тобто долар США поступово втрачає свої позиції, а гідним його конкурентом починає виступати національна валюта Китайської народної республіки – китайський юань, має всі шанси й можливості поступово замінити долар США й стати міжнародною розрахунковою одиницею.

ЛІТЕРАТУРА

1. Береславська О. Курсова політика в умовах припливу іноземного капіталу в Україну / О. Береславська // Вісник Національного банку України.—2008. — №2. — С. 15-19 .
2. Олейнов А. Валютная структура международных экономических отношений в начале XXI века / А. Олейнов // Вопросы экономики. — 2007. — №4. — С. 43-57.
3. Унковська Т. Моделювання впливу змін обмінного курсу національної валюти на підприємства експортного, імпортного та внутрішнього секторів економіки / Т. Унковська // Вісник Національного банку України. — 2009. — №6. — С. 12-16.
4. Офіційний курс гривні щодо іноземних валют встановлений НБУ. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/Statist/ses.htm>.

ВІДНОВЛЕННЯ СПОЖИВЧОГО КРЕДИТУВАННЯ В БАНКІВСЬКОМУ СЕКТОРІ

О. А. Кравець, студент

Науковий керівник: к.е.н., доцент Бурковська А. В.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті розглянуто та проаналізовано теоретичні аспекти споживчого кредиту, взаємозв'язок між ним і кредитною політикою банку та організацію споживчого кредитування в банках. Визначено проблемні моменти в організації кредитування, встановлені банки лідери в різних видах споживчого кредиту та перспективи розвитку цього виду позики в майбутньому.

Ключові слова: *кредит, споживчий кредит, кредитна політика, відсоткова ставка, платоспроможність, криза.*

Постановка проблеми. Глибоке розуміння сутності кредиту дає можливість банкам правильно реалізувати свої кредитні послуги. Банківські кредити сприяють появі нових підприємств, збільшенню кількості робочих місць, будівництву об'єктів соціального та культурного призначення, а також забезпечують економічну стабільність.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемам споживчого кредитування присвячені наукові праці О. І. Барановського, О. В. Васюренко, Г. М. Гамидова, В. В. Корнєєва, А. В. Соколової, а також статті економістів у періодичних виданнях, таких як «Деньги», «Бізнес», «Кореспондент» та ін.

Мета статті. Мета дослідження – з'ясування сутності споживчого кредитування, виявлення взаємозв'язку між ним та політикою банку, а також визначення проблем і перспектив розвитку цього виду кредиту в Україні.

Виклад основного матеріалу. Кредити становлять близько 50% всіх активів банку і забезпечують 2/3 усіх доходів. Вони є найбільш

прибутковою, але й найбільш ризиковою частиною банківських активів. Саме тому значна кількість дослідників та науковців займаються дослідженням даного поняття.

Однак, не дивлячись на численність досліджень даного поняття, існує необхідність подальшого вивчення суті та ролі кредиту, а також його місця та ролі в економіці України. Тому метою написання даної статі є висвітлення різних підходів до визначення суті кредиту, його ролі та місця в сучасній економіці України.

Нинішня фінансово-економічна криза показала, що світова банківська система перегодувала економіку більшості країн світу кредитними грошима, спровокувавши фанатичне бажання значної частини населення цих країн жити заможніше, ніж це можуть забезпечити реальні можливості національної економіки та його реальний легітимний внесок у її розвиток. Епіцентром цієї кризи став не реальний сектор економіки провідних країн, як це було в попередніх економічних кризах, а світовий фінансово-банківський сектор. Останній у конкурентній гонитві за тимчасовими фінансовими прибутками надмірно послабив свій зв'язок з актуальними дійсними потребами національних виробників і перезосередився на кредитному обслуговуванні інтернаціоналізації та абсолютизації потреб національних споживачів, особливо в країнах з перехідною економікою[6, с. 3-10].

Недостатньо контрольована державним менеджментом багатьох країн кредитна експансія призвела до нездорової гіпертрофії платоспроможних потреб населення й зруйнувала механізм їх природного взаємозв'язку, взаємодії та взаємооптимізації з абсолютними й дійсними потребами, а також потребами, що фактично задовольняються. Унаслідок цього різко знизилась ефективність практичної реалізації головного принципу сучасного ринкового господарювання – економічного раціоналізму. Розбалансувалось співвідношення між гіпертрофованими економічною та культурною

глобалізацією абсолютними потребами значної частини суспільства як абстрактно-емоційним, не обробленим раціональним мисленням, інстинктивно-власницьким бажанням володіти та користуватись існуючими в своїй країні, а іноді й у світовій цивілізації товарами та послугами, з одного боку, і реальними можливостями економіки своєї країни, ефективності свого бізнесу й легітимними трудовими доходами – з іншого.

Гіпертрофія кредитної експансії (особливо валютної) призводить до того, що основним мотиваційним рушієм розвитку споживчого ринку та фінансово-економічної діяльності в людей, які нехтують принципами економічного раціоналізму, дедалі більше стають не дійсні, а абсолютні, псевдопрестижні, надумані, а то й просто руйнівні для їх життя та здоров'я потреби. [1, с. 5-23].

В Україні в 2005–2008 рр. іпотечні та споживчі кредити, особливо валютні, що обслуговували надмірне розширення й насичення нашого внутрішнього ринку імпортними товарами, не брали хіба що тільки ліниві. У м. Києві до 30% квартир, будівництво яких фінансувалось через наші банки валютними кредитами, використовувались не для проживання в них позичальників цих кредитів, а для спекулятивного їх перепродажу, оскільки розкручений неконтрольованою НБУ іпотечною кредитною експансією високий попит на житло, особливо новозбудоване, щорічно підвищував ціни на нього на 30–40% при відсоткових ставках за банківськими валютними депозитами лише 10–12% річних. Збільшення обсягів споживчого кредитування в Україні підтверджує динаміка його темпів росту, яка має такий вигляд (рис. 1).

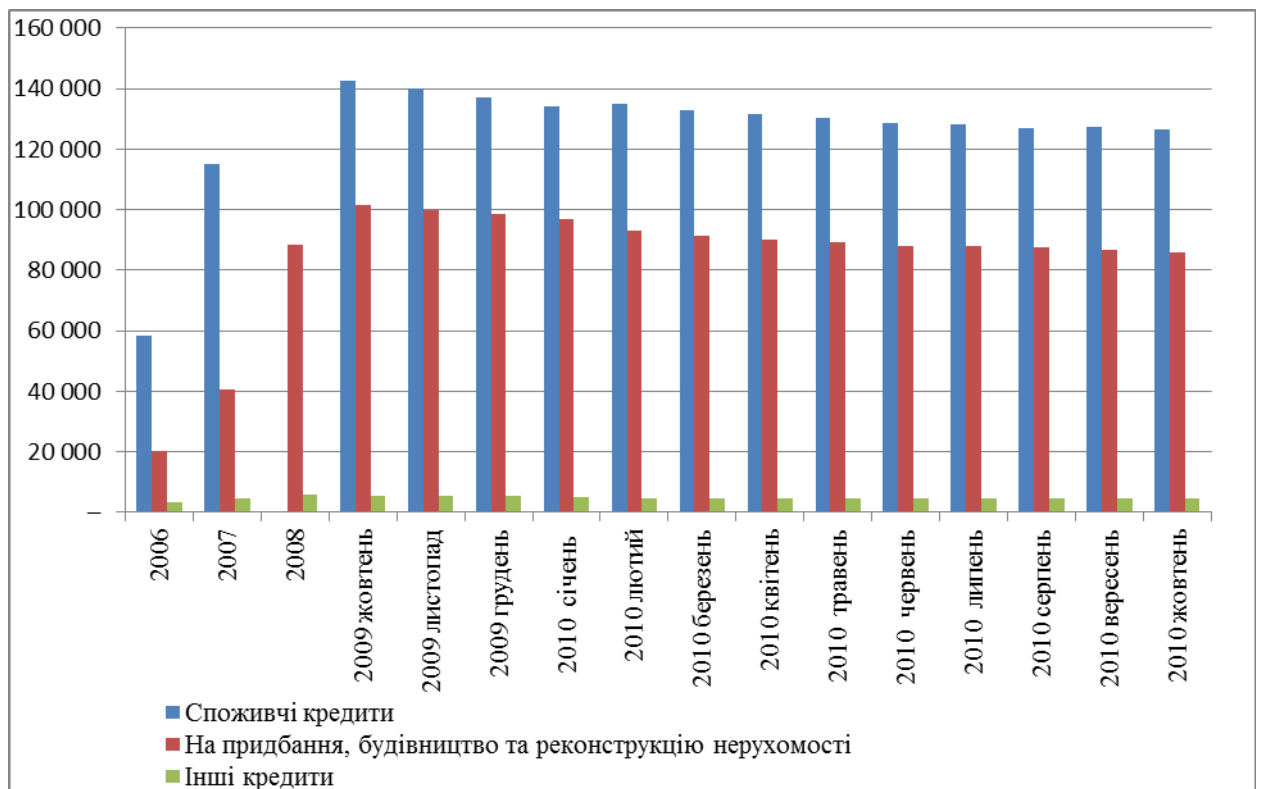

Рис. 1. Динаміка обсягів кредитування банками України у 2006–2010 рр.

Ми бачимо стрімке зростання споживчого кредитування з 2006 р. і його подальше зростання, яке відбувається навіть в умовах фінансової нестабільності, коли банки змінюють умови кредитування майже щомісяця.

Все це свідчить про те, що нинішня фінансово-економічна криза надзвичайно загострила необхідність комплексного реформування системи банківського кредитування суб'єктів господарювання в більшості країн, особливо в Україні. Таке реформування вимагає більш активного, професійного й ефективного управління цим процесом з боку держави. Втрата НБУ та іншими компетентними органами української держави контролю над науково необґрунтованою валютною кредитною експансією обернулася для нашої країни такими деформаціями й аномаліями:

- порушено оптимальне співвідношення між кредитним забезпеченням підвищення конкурентоспроможності національних виробників на внутрішньому й зовнішньому ринках та гіпертрофованою номінальною платоспроможністю національного споживача;

- зруйновано механізм забезпечення оптимального співвідношення між умовами й обсягами кредитування в національній та іноземній валюті без наявності науково обґрунтованих макроекономічних прогнозів валютного курсу гривні на найближчі 2–3 роки;

- у 2006–2010 рр. кількість банків з іноземним капіталом зростає [4]. Зауважимо, що Росія зупинила цей процес на рівні 20%. Це свідчить про далекоглядну й небезкорисливу стратегічну та політичну зацікавленість фінансових інститутів Європейського Союзу в контролі над українським банківським бізнесом, якої нашому державному керівництву потрібно берегтися. У результаті такого швидкого й неконтрольованого державного зростання частки іноземного капіталу в нашій банківській системі вона почала втрачати незалежність у розробці та практичній реалізації стратегічних цілей і тактичних завдань національної кредитної, а подекуди й грошової та інвестиційної політики. НБУ почав перетворюватись із суб'єкта прогнозування виникнення можливих проблем на основі наукового аналізу структурних і функціональних змін та тенденцій у світовій і національній економіці, розробки превентивних заходів щодо нейтралізації їх негативного впливу на нашу країну у пасивного статиста, який фіксує критичне загострення цих проблем, та ініціатора не до кінця продуманих спонтанних і хаотичних заходів щодо їх тимчасового пом'якшення відповідно до кон'юктурно-політичної доцільності.

Історичний досвід останніх десятиріч черговий раз підтвердив, що перетворення валюти однієї країни (долар США) у міжнародну, при цьому без будь-яких зобов'язань і відповідальності, надало цій країні величезні переваги в здійсненні кредитної експансії, забезпечивши значні можливості її бізнесменам не тільки для зловживання, а й для шахрайства, та спровокувало інфляцію в світових масштабах [7, с. 3].

Висновки. Отже, навіть короткий аналіз сучасного стану механізму банківського кредитування в Україні показує, що за минулі 20 років у ньому поряд з реформаторськими досягненнями накопичено надто багато невирішених проблем. Одні з них пов'язані з його недостатньою адекватністю загальноісторичній сутності ринкових відносин та конкретно-історичній сутності етапу соціально орієнтованої ринкової економіки. Інші проблеми відображають складність і суперечливість інтеграції нашої економіки в європейську та загальносвітову економічні системи. Надзвичайно негативно позначаються на нормальному функціонуванні та вдосконалення вітчизняного кредитного механізму незавершеність формування в країні правової держави й адекватної сутності сучасної ринкової економіки політичної системи, тотальна та надзвичайно глибока корумпованість усіх суспільних відносин.

Можна сказати, що споживче кредитування є невід'ємною ланкою банківської системи, а тому налагодження справ у цій сфері буде сприяти «оздоровленню» усієї банківської системи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Геец В. Макроэкономическая оценка денежно-кредитной и валютно-курсовой политики Украины до и во время финансового кризиса / В. Геец // Экономика Украины. – 2009. – № 2.
2. Губарь О. Кредитні ставки ідуть у вільне плавання / О. Губарь // Коммерсант. – 2010. – № 3. – С. 15-20.
3. Дубницький В. Споживче кредитування та перспективи його розвитку в Україні / В. Дубницький, Р. Лісна, К. Кузьміна // Коммерсант – 2009. – № 10. – С. 8-13.
4. Корнилюк Р. Українські банки в тенетах іноземного капіталу [Електроний ресурс] / Р. Корнилюк. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/>
5. Матеріали серверу Державного комітету статистики України [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.Ukrstat.gov.ua/>.
6. Швайка М. Світова фінансова криза: причини виникнення та шляхи подолання / М. Швайка // Банківська справа. – 2009. – № 6.
7. Харламов П. Как и у кого оформить кредитку во время кризиса / П. Харламов // Журн. «Деньги». – 2009. – № 1. – С. 17–19.

ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ ІНФЛЯЦІЇ В УКРАЇНІ

Л.О. Різун, студентка

Науковий керівник: к.е.н., доцент Бурковська А.В.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті розкрито шляхи подолання інфляції в Україні. Обґрунтовано заходи, спрямовані на поліпшення антиінфляційної політики держави. Розкрито сутність та особливості механізму інфляції в Україні.

Ключові слова: антиінфляційна політика, подолання інфляції, фактори впливу, сукупний попит, сукупна пропозиція, чистий дохід, конкуренція.

Актуальність даної теми полягає в необхідності знаходження шляхів подолання інфляції, для нормального функціонування всіх структур країни.

Мета даної роботи полягає в обґрунтуванні основних шляхів подолання інфляції в Україні та принципів антиінфляційної політики. Цю проблему вивчали відомі економісти, такі як: С. Кравченко, С. Теленик, Ю. Харазішвілі, О. Заріцький, В. Заводник, О. Петрик, В. Калюжний, А. Шербак, Є. Долмар, А. Смірнов.

Інфляція – це процес зростання загального рівня цін в країні внаслідок порушення закону грошового обігу. Інфляція виникає тоді, коли в обігу знаходиться надлишкова кількість грошей (готівкових і безготівкових), при їх невідповідності товарній пропозиції. Таке становище веде до знецінення грошей, вони “дешевіють”, а ціни набувають тенденції до зростання. Інфляція є таке соціально-економічне явище, породжене порушенням нормального виробництва в різних сферах ринкового господарства. Одночасно інфляція – одна із найбільш гострих проблем сучасного розвитку економіки практично всіх країн світу.

Існує безліч причин інфляції, однією з яких є незбалансованість державних доходів і витрат, що проявляється у дефіциті держбюджету. Ця причина в Україні має досить гострий характер, оскільки непродуманість українського бюджету призвело до інфляційних процесів.

У вітчизняній економіці постійно відбуваються зміни, тобто це питання ще підлягає вирішенню, що зумовило вибір теми дослідження, а саме в обґрунтуванні основних шляхів подолання інфляції в Україні та принципів антиінфляційної політики.

Інфляційні процеси не можуть розглядатися як прямий результат тільки певної політики, політики розширення грошової емісії або дефіцитного регулювання виробництва, бо зростання цін виявляється неминучим результатом глибинних процесів в економіці, об'єктивним наслідком наростання диспропорцій між попитом і пропозицією, виробництвом предметів споживання і засобів виробництва, накопиченням і споживанням і т.д. У результаті процес інфляції - в різних його виявах - носить не випадковий характер, а вельми стійкий.

Пом'якшити негативні соціально-економічні наслідки інфляції можна лише в разі ефективного регулювання рівня інфляції, розробки науково обґрунтованої антиінфляційної політики.

Найстрашніше в інфляції втрат те, що вона породжує інфляційну психологію. Це явище виникає тоді, коли в масовій свідомості людей існує впевненість, що інфляція буде наростати і на далі. При цьому працівники починають вимагати підвищення заробітної плати "під майбутнє зростання цін", а підприємці завчасно закладають у ціну своїх товарів очікуване зростання витрат на сировину, енергію, робочу силу і кредит. В умовах інфляції, зумовленої штучним підвищенням цін, існує вже обернена залежність між цінами і зарплатою. Зарплата, яка є грошовим виразом вартості необхідного продукту, в умовах інфляції різко відстає від затрат праці, а, отже, й того грошового виразу, який повинен бути при новому

знеціненому стандарті їх виміру. На нашу думку, зарплату необхідно підвищувати у відповідності до зростання продуктивності праці.

Однак, економісти нерідко говорять про позитивні риси інфляції. Вважають, що проблему нееластичності номінальної заробітної плати до зниження можна усунути за допомогою інфляції, зменшуючи заробітну плату. Інші припускають, що чим вища інфляція, тим нижча норма безробіття, яка забезпечує певне підвищення темпів економічного зростання[1].

Протидія інфляції економістами трактується надлишок валюти на грошовому ринку потребує подорожчання гривні, бо без цього зростатимуть ціни.

На перший погляд, знизити інфляцію можна пониженням номінального валютного курсу долара до гривні. Проте внаслідок цього знизиться обсяг чистого доходу від реалізації товарів і послуг.

Під час інфляції купівельна спроможність грошей зменшується, номінальна вартість товарів і послуг збільшується[2].

Сучасній інфляції властивий ряд відмінних особливостей: якщо раніше інфляція носила локальний характер, то зараз—повсюдний, всеосяжний; якщо раніше вона мала періодичний характер, то зараз—хронічний; сучасна інфляція знаходиться під впливом не тільки грошових, але і негрошових чинників. Отже, сучасна інфляція випробовує вплив багатьох чинників.

Антиінфляційна політика є важливим компонентом усього комплексу методів державного регулювання економіки країн ринкового господарства. Важливу роль у ній відіграє регулювання державних витрат і надходжень у державний бюджет. Так, якщо інфляція починає розвиватися високими темпами або має місце значний інфляційний розрив, то держава вдається до заходів, спрямованих на зменшення розмірів реальних доходів, чим досягається обмеження споживання, а отже, й попиту. Зменшення розмірів доходів здійснюється завдяки додатковому оподаткуванню. Через це

скорочується попит не лише на предмети споживання, а й на широке коло товарів виробничого призначення, адже підприємці, щоб не допустити різкого зниження цін, скорочують виробництво, що призводить до зменшення попиту на сировину, паливо, матеріали. В результаті підприємці згортають свою інвестиційну діяльність, зменшується зайнятість населення.

На нашу думку, для того щоб зменшити рівень інфляції в Україні просто необхідно провести такі заходи, які швидко та надійно зможуть пригальмувати розвиток інфляції та паніку серед громадян. Саме такими заходами можуть бути:

- формування державних запасів та товарів для оперативної реакції і тимчасових коливань цін (наприклад бензину, цукру);
- здійснення стерилізації надлишку грошей через інструменти Нацбанку і уряду (грошове гальмування);
- обмеження зовнішніх запозичень уряду і надання переваги внутрішньому ринку;
- створення системи оптової торгівлі в аграрному секторі (що в свою чергу зменшить кількість грошей в обороті);
- вдосконалення податкової системи;
- створення ринкової інфраструктури;
- підвищення відповідальності підприємств за результати господарської діяльності;
- зміна обмінного курсу грошової одиниці;
- проведення певних заходів з регулювання цін і прибутків.

Такі методи антиінфляційної політики були б найбільш вдалим для нашої країни.

На відміну від Заходу, в Україні інфляційний процес має незвичайний, специфічний характер, що погано піддається і регулюванню. Інфляцію підтримують інфляційні очікування, порушення народногосподарської збалансованості (дефіцит держбюджету, негативне сальдо

зовнішньоторгівельного балансу, зростаюча зовнішня заборгованість, зайва грошова маса в обігу).

У країнах з розвинутою ринковою економікою інфляція може розглядатися як невід'ємний елемент господарського механізму. Однак вона не представляє такої загрози економіки в Україні, оскільки там відпрацьовані і досить широко використовуються методи обмеження і регулювання інфляційних процесів. У останні роки в США, Японії, країнах Західної Європи переважає тенденція сповільнення темпів інфляції.

До негативних наслідків інфляційних процесів відносяться зниження реальних прибутків населення, обезцінення заощаджень населення, втрата у виробників зацікавленості у створенні якісних товарів, обмеження продажу сільськогосподарських продуктів в місті сільськими виробниками внаслідок падіння зацікавленості, в очікуванні підвищення цін на продукти харчування, погіршення умов життя переважно у представників соціальних груп з твердими прибутками (пенсіонерів, що працюють, студентів, прибутки яких формуються за рахунок держбюджету).

Висновки

Отже, в умовах пікових темпів інфляції доцільною є рестрикційна політика - політика стримування. Її характерні риси: скорочення витрат бюджету та позичкового процента, стримування експорту і грошової емісії, підвищення податкових ставок. У кінцевому результаті, зазначені заходи дають скорочення сукупного попиту, а це в свою чергу дає змогу зменшити інфляційні процеси в державі.

ЛІТЕРАТУРА

- 1.Шкарпова О. Будь-якою ціною: Інфляція – 2008 /Шкарпова О. //Контракти -2008р. - №10(5 травня) – С. 19-35
2. Смірнов А.Д. Лекції по маркетингову моделюванню/ Смірнов А.Д – М.: ГУ ВШЕ, 2000 – 351 с.

РОЛЬ, СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ НЕБАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНИХ УСТАНОВ В УКРАЇНІ

А.В. Скорозінська, студентка

Науковий керівник: к.е.н., доцент Бурковська А.В.

Миколаївський державний аграрний університет

Досліджується поточний рівень розвитку небанківських фінансово-кредитних установ України. Визначаються причини низьких показників їх діяльності та перспективи розвитку.

Постановка проблеми. Трансформація економічної системи будь-якої країни передбачає інституціоналізацію та одночасно розбудову кредитної системи. Нині кредитний сектор України представлений переважно банківською системою, що є порівняно розвиненою. Інша ж структурна складова – небанківські фінансово-кредитні установи (НКФУ) – почала активно розвиватися не так давно. Однак, незважаючи на позитивні тенденції в їх розвитку, слід відзначити порівняно низький рівень капіталізації, а це може призвести до того, що їх витіснять їх ринку безпосередньо банківські установи. За таких умов небанківські фінансово-кредитні установи можуть зайняти певні ніші на ринку, особливо в умовах фінансової кризи, і надавати послуги, що їх не надають банки, створюючи тим самим їм конкуренцію, поліпшуючи функціонування не тільки кредитної системи а й національної економіки загалом. Тому дослідження особливостей діяльності НКФУ викликане багатьма фінансовими проблемами, що існують в Україні. Це й зумовлює актуальність даної теми.

Аналіз останніх досліджень. Аспекти діяльності небанківських фінансових установ як фінансових посередників та їх вплив на економічне зростання знайшли відображення в роботах як зарубіжних (А. Акелрофа, Ф. Аллена, Т. Бека, Г. Габбарта, Дж. Герлі, Р. Голдсмита, В. Даймонда,), так і вітчизняних дослідників (В. Базилевича, В. Зимовця, А. Криклій, В. Корнєєва, І. Лютого, В. Міщенко, С. Науменкової, М. Савлука та ін.).

Мета. Дослідити організаційно-економічні проблеми функціонування небанківських фінансово-кредитних установ в Україні та сформулювати рекомендації щодо шляхів удосконалення їх існування.

Виклад основного матеріалу: Роль небанківських фінансових установ, що з'явилися в період переходу національної економіки на ринкові засади функціонування, залишається досить обмеженою. У 90-ті роки минулого століття така ситуація пояснювалася тим, що в умовах повної невизначеності з капіталізацією суб'єктів господарювання та великих ризиків інвестування, насамперед, банки могли наповнювати реальний сектор грошовими ресурсами. Однак на сьогодні, коли закінчилися приватизаційні процеси в реальному секторі і національна економіка потребує довгострокового і дешевого капіталу для забезпечення інноваційних процесів, суттєво підвищується роль небанківських фінансових установ. Акумуляовані фінансові ресурси, як свідчить приклад перехідних економік Центральної Європи (Угорщина, Чехія, Польща), слугують додатковим ефективним джерелом економічного зростання в країні.

Поняття «фінансова установа» в наукових джерелах ототожнюється з фінансовими інститутами та фінансовими посередниками, тобто організаціями, що випускають фінансові зобов'язання і продають їх за гроші як активи.

Єдиним небанківським фінансовим інститутом, який разом із банками з'явився ще в період адміністративно-командної економіки й

успішно трансформувався в період незалежності, є страхові компанії. Створені відповідно до Закону «Про кооперацію» (1988) кооперативні страхові компанії хоча й не досягли навіть 1 % від страхових угод, у період трансформації економіки зайняли головне місце на небанківському ринку фінансових послуг.

Серед перших небанківських фінансових інститутів, що почали свою діяльність після проголошення незалежності України, важливо виділити кредитні спілки. З'явившись ще в 1992 році, активно цей вид фінансового посередництва почав функціонувати після прийняття Указу Президента «Про Тимчасове положення про кредитні спілки в Україні» (1993). Згідно з Законом України «Про кредитні спілки» (2001) ці організації визнавалися громадськими; їх головною метою діяльності став фінансовий та соціальний захист її членів шляхом залучення їхніх особистих заощаджень для взаємного кредитування [1].

Під впливом приватизаційних процесів, які охопили країну в середині 90-х рр. XX століття, з'являються перші інвестиційні організації: довірчі товариства, інвестиційні фонди та інвестиційні компанії. Важливими небанківськими фінансовими інститутами як із соціальної, так і з економічної точки зору, є недержавні пенсійні фонди (НПФ). Перші НПФ з'являються на початку 90-их років минулого століття і діють за схемами трастових фондів (відповідно до Указу Президента від 1994 року «Про трастові фонди та трастові компанії»). Такі фонди збирали ваучерні сертифікати та гроші, які інвестувалися в приватизовані компанії, банківські депозити і використовувалися для фінансування різноманітних інвестиційних проектів.

З кожним роком роль небанківських фінансових установ стає більш ваговою, так як Україні банківська система значно випереджає небанківські фінансові установи за обсягом активів, сумою залучених ресурсів, а отже, постає питання витіснення банками небанківських фінансових установ із ринку фінансових послуг. Однак, на мою думку,

небанківські фінансові установи можуть зайняти свою самостійну нішу, надавати послуги, не характерні для сьогоденних українських банків [4].

Прикладами ефективнішої порівняно з банками роботи ломбардів або кредитних спілок є мікрокредитування фізичних осіб та підприємців, оскільки вищезазначені установи можуть надавати кредити оперативніше, зі спрощенням процедур і за нижчими ставками [4].

Небанківські фінансові установи поділяються на дві групи. Першу складають фінансові інституції банківського профіля з обмеженим колом банківських операцій (лізингові й факторингові компанії). До другої групи належать фінансові інституції небанківського спрямування, які, маючи певні фінансові ресурси, здійснюють кредитні операції (страхові компанії, інвестиційні компанії і фонди, пенсійні фонди, фінансові компанії) [5].

Загальні показники діяльності небанківських фінансових установ України наведено в табл. 1.

З таблиці 1 видно, що за досліджуваний період показники діяльності майже всіх НФКУ, підвищились. Особливо збільшилися активи страхових компаній, недержавних пенсійних фондів (а відповідно і кількість учасників за укладеними пенсійними контрактами), фінансових компаній, та особливо підвищилися загальні активи ломбардів. Проте, важливо відмітити, що незважаючи на збільшення загальних активів за досліджуваний період кредитних спілок, обсяг залучених депозитів значно зменшується, і викликано це недовірою населення до цих установ.

Протягом 2009 року до Держфінпослуг надійшло удвічі більше звернень громадян, порівняно з 2008 роком, що свідчить з одного боку, про посилення тенденції до зростання кількості випадків порушення прав споживачів, та, з іншого – про недостатній рівень поінформованості та знань споживачів фінансових послуг про власні права та правове поле діяльності фінансових установ. Заходи, що наразі здійснюються державою для захисту прав та інформування споживачів фінансових послуг, залишаються обмеженими та фрагментарними. Тому з'явилася нагальна

потреба у вдосконаленні системи інформування населення, та у розробленні механізмів, які б забезпечували високий рівень поінформованості споживачів про особливості діяльності небанківських фінансових посередників.

Таблиця 1

Загальні показники діяльності небанківських фінансових установ*

	2007	2008	2009
Страхові компанії			
Загальні активи (млн.грн)	23995	32213	37306,8
Страхові резерви (млн.грн)	6014	8423,3	9889,2
Валові страхові премії(млн грн)	18380	18008,2	17379,3
Валові страхові виплати (млн грн)	2599	4213	5080,9
Недержавні пенсійні фонди			
Кількість учасників за укладеними пенсійними контрактами	193	279	456,9
Загальні активи НПФ (млн грн)	137	281	552,1
Пенсійні внески (млн грн)	119,7	234,4	521
- від фізичних осіб	5,3	14	23,4
- від юридичних осіб	109,1	224,4	497,5
- від фізичних осіб підприємців	0,02	0,04	0,08
Пенсійні виплати (млн грн)	4	9,1	19,6
Кредитні спілки			
Кількість членів КС (тис. осіб)	1791	2392	2649,3
Загальні активи (млн грн)	3241	5261	6278,6
Обсяг виданих кредитів членам КС на звітну дату (млн грн)	2597	4512,3	5615,7
Обсяг залучених депозитів членам КС на звітну дату (млн грн)	1927	3451,2	142,4
Фінансові компанії			
Загальні активи (млн грн)	4,825	3274,6	3712,1
Обсяг наданих послуг (вартість фінансового активу, що є предметом договорів, млн грн)	12225	17972,3	14406,9
Ломбарди			
Загальні активи (млн грн)	465	367,7	3476
Обсяг виданих під заставу майна кредитів, наданих протягом звітного періоду (млн.грн)	1315	1404	1643,6

*за даними [6]

У зв'язку з цим, потрібно удосконалити структуру фінансово-кредитної системи, а саме парабанківської підсистеми, створивши і забезпечивши належними умовами регіональні інформаційно-

консультаційні центри підтримки функціонування небанківських фінансових установ.

У новостворених регіональних центрах будуть працювати фахові експерти, які надаватимуть юридичні, інформаційні, консультаційні та навчальні послуги. Суттєвою особливістю такого центру буде максимальна його наближеність до потенційних споживачів фінансових послуг, передусім у сільській місцевості, зокрема суб'єктів малого підприємництва та фермерських господарств.

До основних завдань таких центрів будуть входити:

- надання інформаційно-аналітичних, методичних та консультаційних послуг;
- формування та впровадження програм інформування для споживачів фінансових послуг;
- запровадження навчально-роз'яснювальної роботи для споживачів щодо особливостей діяльності фінансових установ у вигляді семінарів, лекцій;
- забезпечення інформування населення через засоби масової інформації про діяльність ринків фінансових послуг, про можливі умови та ризики споживачів;
- проведення конференцій, форумів, виставок та ярмарків за участю представників небанківських фінансових установ.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Розвиток НКФУ стимулює розвиток економіки України. Для досягнення більш ефективного їх функціонування потрібна реалізація таких заходів, як:

- формування правового поля функціонування небанківських фінансово-кредитних установ, що враховує реалії їхнього розвитку в Україні і спрямоване на розвиток даної групи учасників фінансового ринку;
- удосконалення системи державного регулювання і контролю за діяльністю небанківських фінансово-кредитних установ;

- створення прозорого інформаційного поля з метою надання доступних і перевірених даних про результати діяльності небанківських фінансово-кредитних установ для населення;
- реалізація заходів, спрямованих на захист прав споживачів послуг небанківських фінансово-кредитних установ;

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про кредитні спілки : Закон України від 20 грудня 2001 року №2908-III, зі змін. та доп. [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Верховної Ради України. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2908-14>.
2. Каракулова І. С. Передумови та перспективи становлення недержавних пенсійних фондів в Україні / І. С. Каракулова // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. — Сер. : Економіка. — 2006. — № 90. — С. 53—55.
3. Про недержавне пенсійне забезпечення : Закон України від 09 липня 2003 року № 1057-IV зі змін. та доп. [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Верховної Ради України. — Режим доступу : <http://www.zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1057-15>.
4. Свердел М.О. Небанківські фінансові установи на фінансовому ринку України / М.О. Свердел // Фінанси України. — № 2. — 2008. — с. 145-147
5. Опарін В.М. Фінанси (Загальна теорія): навч. посібник / В.М. Опарін . — К. : КНЕУ, 2008. — 240 с.
6. Підсумки розвитку ринків небанківських фінансових послуг України [Електронний ресурс].— Режим доступу : <http://www.dfp.gov.ua/929.html>

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ВАЛЮТНОЇ СИСТЕМИ ЯК СКЛАДОВОГО ЕЛЕМЕНТА МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ЗВ'ЯЗКІВ

О.С. Стефанович, магістрант

Науковий керівник: к.е.н.доцент Бурковська А.В.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті розглянуто призначення національної валютної системи в процесах розвитку й функціонування зовнішньоекономічних зв'язків з урахуванням її структурно-функціональних особливостей.

Ключові слова: національна валютна система, інтернаціоналізація, міжнародні економічні зв'язки, валютний механізм, валютна політика, валюта.

Постановка проблеми. Із середини ХХ сторіччя міжнародні валютні відносини дістають нового імпульсу розвитку. Інтернаціоналізація й глобалізація світової економіки сприяють розвитку торгово-економічного обміну, розширенню валютних відносин між країнами. Грошові відносини, що склалися на основі інтернаціоналізації господарських зв'язків, історично організувались у формі валютних систем. Завданням будь-якої валютної системи є сприяння розвитку товарообмінних операцій. В свою чергу, товарообмінні операції зумовили необхідність встановлення співвідношень між національними грошовими відносинами. Валютні системи і стали сукупністю правил і механізмів, які покликані забезпечувати ці співвідношення [1, с.18].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед фахівців, які займались дослідженням національної валютної системи, можна виділити наступних: Боринець С.Я., Дзюбинюк О.В., О.М.Мозговий, Т.Є. Оболенська, Т.В.Мусієць., Щегорцев В.А., Лапчук Б.Ю., Рязанцева Н.С.,

Золотов А.Ф., Красавіна Л.Н., Бутук О.І. тощо. Тим не менш, зазначена категорія вивчена недостатньо, висвітлено тільки окремі питання, що заважає розбудові ефективно діючої ринкової економіки в нашій країні, яка неможлива без високорозвиненої національної валютної системи та її складових елементів. Її сучасний стан потребує розширення й поглиблення наукових досліджень в напрямку визначення шляхів його розвитку.

Постановка завдання. Метою статті є теоретичне обґрунтування стратегії та основних напрямів інтеграції України в світову валютну систему в міру еволюції національної валютної системи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Особливості національної валютної системи залежать від ступеня розвитку і стану економіки й зовнішньоекономічних зв'язків країни [3, с.32]. Валютна система, таким чином, виростає із грошової системи в процесі поглиблення міжнародного поділу праці, розвитку товарного виробництва й активізації торгово-обмінних відносин між різними країнами. Функціонування національної валютної системи регулюється національним законодавством кожної країни. На основі такого законодавства встановлюється механізм взаємодії національних і світових грошей, спосіб їх конвертованості, рейтинг і регулювання валютних курсів, формування й використання міжнародної ліквідності, золотовалютного запасу, кредитних ресурсів тощо. До складу національних валютних систем входять відповідні інфраструктурні ланки – банківські й кредитно-фінансові установи, біржі, спеціальні органи валютного контролю, інші державні й приватні інститути [4, с.19]. На думку вчених національна валютна система є продовженням внутрішньої грошової системи, визначається її характерними рисами, а також ступенем розвитку економіки й зовнішньоекономічних зв'язків країни. Проте, специфіка її полягає в тому, що вона має відносну самостійність стосовно внутрішньої грошової системи й виходить за національні межі. НВС ґрунтується на національній валюті і передбачає певний порядок міжнародних розрахунків країни,

наявність (або відсутність) офіційного золотого паритету національної грошової одиниці та його рівень, можливість і умови обміну цієї одиниці на золото, паритет валют і механізм утворення валютного курсу, установи, що здійснює валютне регулювання. З іншого боку, хоча валютна система, як було відзначено, є складовою частиною внутрішньої грошової системи країни, проте вона нерозривно зв'язана також і зі світовою валютною системою. Взаємозв'язок і розбіжності національних і світових валютних систем проявляються в наступному. Якщо національна валютна система України базується на національній валюті - грошовій одиниці країни (гривні), то світова валютна система - на одній або декількох резервних валютах або міжнародній розрахунковій грошовій одиниці. Крім того, цей зв'язок проявляється в процесі функціонування банківських установ, які обслуговують зовнішньоекономічну діяльність, у міждержавному валютному регулюванні і координації політики різних країн. Формування стійких відносин з приводу купівлі-продажу валюти та їх юридичне закріплення і привело до появи регіональних і світової валютних систем [6, с.62]. Отже, як видно з попередніх висловлювань, національна валютна система є структурною ланкою світової валютної системи, яка виникла в середині XIX століття з розвитком міжнародних економічних відносин [2, с.6]. Схематично це показано на рис 1.

Основними типами національної валютної системи є система фіксованих валютних курсів, система плаваючих валютних курсів і система керованого, або контрольованого, плавання. Необхідно відзначити, що ці режими являють собою спрощені, багато в чому полярні, моделі. На сучасному етапі розвитку ринкових процесів доцільніше говорити про «плавання» валюти з тим або іншим ступенем фіксації або режимом керованого валютного курсу. Класичним прикладом такого «плавання» є валютна система основних європейських країн в 70-80-і роки при введенні «європейської валютної змії» [7, с.118-120].

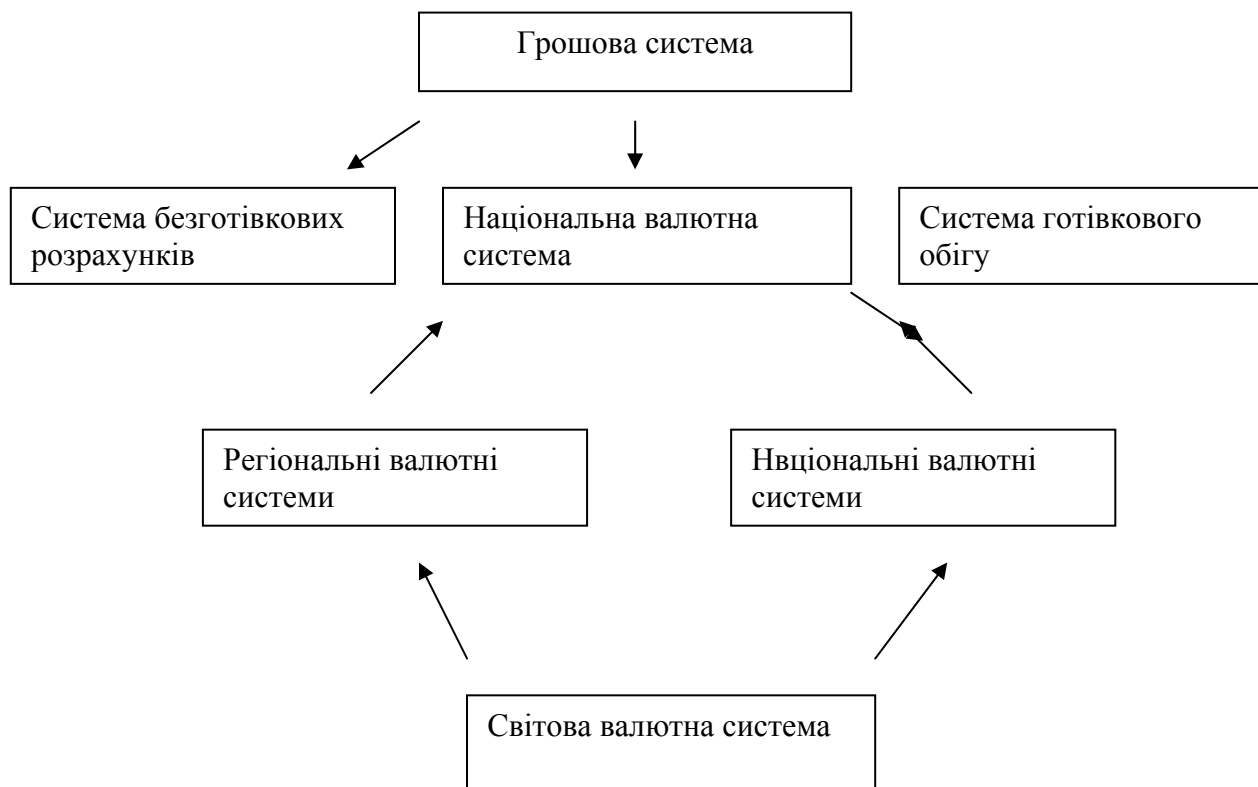

Рис.1. Структура грошово-валютної системи

Як відомо, навіть при золотому стандарті валютні курси могли коливатися тільки в межах «золотих крапок», по досягненні яких неминуче відбувався рух фізичного золота між країнами для вирівнювання попиту та пропозиції. При плаваючих валютних курсах обмінний курс країни піддається впливу всіх курсоутворюючих факторів, які викликають зміна попиту та пропозиції на національному й міжнародному валютному ринках. Уряд і Центробанк не беруть на себе при системі змінного валютного курсу зобов'язання впливати

Висновки. Сучасні динамічні процеси формування ринкових відносин у всіх сферах господарської діяльності країни, включаючи зовнішньоекономічні операції, потребують осмислення й оцінки всіх змін, які відбуваються під час становлення національної грошової та валютної системи в контексті розвитку світового господарства і подальшої інтеграції у нього економіки України. Розбудова повноцінних складових валютної

систем в Україні та їх ефективне регулювання є необхідною умовою формування відкритої ринкової економіки з усіма необхідними засобами стимулювання роботи суб'єктів господарювання у зовнішньоекономічній сфері. Важлива роль у цьому процесі належить, на наш погляд, механізму розробки та ефективної реалізації адекватної валютної політики держави, яка включає всі необхідні інструменти впливу на валютні відносини та є одним із найважливіших елементів у загальній системі заходів з підтримки макроекономічної і фінансової стабільності в країні, стимулювання економічного зростання й підвищення добробуту населення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Рязанцева Н.С. Міжнародні фінанси: навч.-метод. пос. / Н.С. Рязанцева. — К.:КНЕУ, 2001. — С. 119
2. Щебарова Н.Н. Международные валютно-финансовые отношения: учебн. пос. / Н.Н.Щебарова. — М.: Флинта: МПСИ, 2007. — С. 224
4. Международные валютно-кредитные и финансовые отношения: учебник; под ред. Л.Н.Красавиной. — М.: Финансы и статистика, 2000. — С. 608
5. Боринець С.Я. Міжнародні валютно-фінансові відносини: підр./ С.Я.Боринець. — К.: Знання, 2008. — С. 582
6. Ачкасов А.И. Международные валютно-кредитные отношения: два пути развития / А.И.Ачкасов, О.М.Прексин. — М.: Финансы с статистика, 1988. — С. 176
7. Дзюбинюк О.В. Валютна політика: підр. / О.В.Дзюбинюк. — К.: Знання, 2007. — С. 422

КРИЗА КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ

І.Ю. Борисова, студентка

Науковий керівник: к. е. н., доцент Бурковська А. В.

Миколаївський державний аграрний університет

Кредит - це економічні відносини між суб'єктами ринку з приводу перерозподілу вартості на засадах поверненості, строковості і платності [1].

Різноманітні пропозиції кредитування зараз заповнили фінансовий ринок України. В країні з'являється багато нових банків, кредитних союзів та, як результат, — велика кількість кредитних пропозицій. Іноземні банки охоче відкривають свої філії або купують банки в Україні, тому що видавати зараз кредити в Україні просто надприбутково.

Основним кредитором у нашій країні, як і в багатьох інших виступають комерційні банки. Вони здійснюють кредитування як юридичних так і фізичних осіб.

В Україні на даний момент спостерігається криза кредитування. Обсяги надання банківських кредитів в Україні різко знизились. Станом на лютий 2010 року позики у приватному секторі були на 15% нижчими у реальному вимірі, ніж рік тому. Ситуація є набагато гіршою, якщо ми подивимось лише на нові позики. Загальна кількість наданих кредитів у 2009 році була в середньому майже на 40% нижчою у реальному вимірі за відповідні обсяги 2008 року. Скорочення є особливо сильним у секторах домогосподарств та малого і середнього бізнесу [2]. Істотно подорожчали і всі позики для фізичних осіб [3].

Деякі банки і зовсім припинили роботу з певними видами кредитів, наприклад, картковими і готівкою, кажуть експерти. Для заставних

кредитів - автомобільних і іпотечних, - спостерігається не лише зростання ефективної ставки, а й зупинка видачі.

Раніше швейцарські експерти пояснювали недоступність українських кредитів жорсткою політикою Нацбанку.

НБУ останнім часом систематично вилучає гривню з банківського сектора, щоб населення і компанії не кинулися викуповувати долари і не обвалили стабільний курс [3].

Тепер, щоб дати кредит у гривні, українським банкам доводиться позичати національну валюту не тільки в НБУ, а і на міжбанку під грабіжницькі 40-60% річних.

Швидкого вирішення цієї проблеми не існує. Зокрема, будь-які схеми надання кредитів центрального банку компаніям приречені на провал і створюють інфляційний тиск. Роль НБУ полягає у забезпеченні стабільності грошової системи та збільшенні довіри до гривні, завдання яке не може бути досягнуте у випадку урядового втручання та спрямованого державою кредитування.

Однак, є кілька заходів, які можуть сприяти пом'якшенню проблеми в короткостроковій перспективі. По-перше, банки із недостатнім рівнем капіталу повинні бути примусово рекапіталізовані для відновлення кредитування. По-друге, банкам потрібно дозволити кредитувати у іноземній валюті всім економічним агентам, тому що інакше вони не можуть забезпечити довгострокове фінансування. По-третє, дефіцит Державного бюджету має бути значно скорочений і забезпечений фінансуванням у формі іноземних запозичень. Отже, із кредитною кризою можна ефективно боротися, використовуючи ринкові заходи у сфері банківського регулювання, монетарної і фіскальної політики.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гроші, банки та кредит: у схемах і коментарях: навчальний посібник/ За ред. Б. Л. Луціва.-2-ге видання, перер. — Тернопіль: Карт-бланш, 2000.-225с.
2. Державний Комітет Статистики [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua
3. Ділова Україна [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://project.ukrinform.ua/news/33511/>.
4. Джуччі Р. Криза кредитування в Україні: факти, причини та шляхи відновлення. — Берлін/Київ, 2010. — червень — 17 с.

УДК 339.72

ФОРМИ ТА ХАРАКТЕРИСТИКА МІЖНАРОДНИХ РОЗРАХУНКІВ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ЗЕД

Ю.С. Ткач, магістр

Науковий керівник: к.е.н., доцент Бурковська А.В.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті проаналізовано особливості міжнародних розрахунків України при здійсненні зовнішньо - економічної діяльності. Розглянуто сутність форм та систем сучасних міжнародних розрахунків. Всі вони відіграють значну роль в розрахунковій системі, яка застосовується різними банками при розрахунку між країнами за різні операції.

Ключові слова: міжнародні розрахунки, банківська система, банківські установи, зовнішньоекономічна діяльність.

Постановка проблеми. Проблема міжнародних розрахунків є однією з головних для України, оскільки успішне здійснення реформ в Україні залежить, значною мірою, від розробки та впровадження новітніх платіжних систем, новітніх платіжних інструментів міжнародних розрахунків.

Також існує ряд проблем, пов'язані із впровадженням новітніх інструментів та технологій у безготівкові міжнародні розрахунки, головними причинами цього є недорозвиненість банківської системи України, обмежена кількість досвідчених фахівців у сфері ЗЕД, недосконала та нестабільна законодавча база щодо експортно-імпортних операцій та розрахунків за ними.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання міжнародних розрахунків розкривається у працях таких відомих вчених-економістів, як С.С. Арутюнян, О.В. Бражко, Є.В. Ітигін, А. Костюк, О.М. Левченко, О.В. Соколова, Г. Чернишова та інші. Проте поза увагою залишаються характерні особливості міжнародних розрахунків та їх вплив на розвиток ЗЕД. Тому ці дослідження є актуальними.

Постановка завдання. Висвітлення сучасного стану міжнародних розрахунків, їх характеристика, а також визначення основних тенденцій та перспектив їх розвитку в Україні.

Викладення основного матеріалу дослідження. Одним із найважливіших моментів у здійсненні ЗЕД є взаєморозрахунки між сторонами – резидентами різних країн, які через їх специфічні особливості прийнято називати міжнародними розрахунками.

Міжнародні розрахунки – це грошові розрахунки між установами, підприємствами, банками та окремими особами, пов'язані з рухом товарно-матеріальних цінностей та послуг у міжнародному обороті. Міжнародні розрахунки охоплюють торгівлю товарами та послугами, а також некомерційні операції, кредити й рух капіталів між країнами, у тому числі відносини, пов'язані з будівництвом об'єктів за кордоном і наданням економічної допомоги країнам[1].

Оскільки експортер прагне в найкоротший проміжок часу отримати платіж від імпортера, а імпортер, в свою чергу, зацікавлений у відстроченні платежу до моменту отримання товару, то інтереси експортера та імпортера при виборі форми розрахунків рідко коли

збігаються. В більшості випадків у розрахунках за договорами купівлі-продажу використовуються банківський переказ, документарне інкасо, документарний акредитив і банківська гарантія [2].

У даний час найбільш розповсюдженою і дешевою формою міжнародних розрахунків є банківський переказ, що являє собою доручення одного банку іншому виплатити визначену суму на прохання і за рахунок платника іноземному одержувачу (бенефіціару). Його суть розглянута у схемі розрахунків за банківським переказом (рис.1).

Рис. 1. Схема розрахунків банківським переказом

Перевагою банківського переказу є швидке здійснення платежу (1-5 банківських днів) та низька вартість операції, недоліком – ризик не поставки товару при вже здійсненій оплаті або ситуація навпаки.

Інкасо – це доручення експортера своєму банку одержати від імпортера певну суму коштів або підтвердження того, що ця сума буде сплачена в обумовлені терміни.

Залежно від наданих документів, за якими здійснюються розрахунки, розрізняють чисте та документарне інкасо. Чисте інкасо здійснюється на основі фінансових документів: чеків, векселів, платіжних розписок. Документарне інкасо – це інкасо фінансових документів, що супроводжуються комерційними документами, або інкасо тільки комерційних документів. Схему розрахунків за інкасо зображено на рис.2.

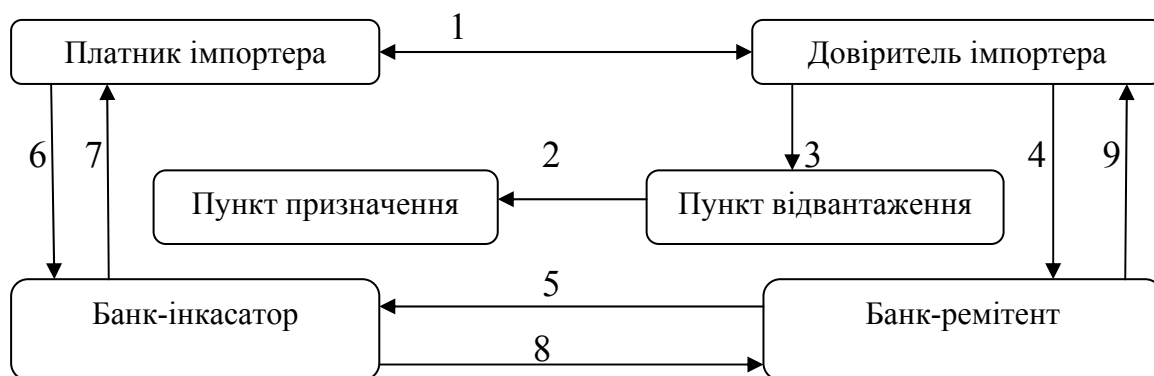

Рис.2. Схема міжнародних розрахунків за інкасо

1 – контакт, 2 – товар, 3 – транспортні документа, 4 – інкасаторське доручення, 5 – документи + інкасо, 6 – повідомлення про отримання інкасаторського доручення + прохання оплатити, 7 – платіж, 8 – переказ виторгу банку-ремітенту поштою або телеграфом, 9 – зарахування виторгу на рахунок експортеру

Банк при такій формі розрахунків виступає довіреною особою і посередником між експортером та імпортером.

Рекомендується використовувати документарне інкасо тоді, коли між сторонами зовнішньоекономічних відносин існує довіра, відсутні сумніви у бажанні та спроможності покупця здійснити платіж, а також країна імпортера повинна характеризуватися стабільною політичною, економічною та правовою ситуаціями. Учасниками інкасової операції є :

- довіритель-клієнт, який довіряє здійснення операцій з інкасо своєму банку;
- банк-ремітент, якому довіритель доручає здійснення операції інкасо;
- інкасуючий банк, який бере участь в операції щодо виконання інкасового доручення;
- банк-представник, який подає документи платнику і одержує платіж або акцепт;
- платник-організація, якій подаються документи відповідно до інкасового доручення.

Позитивною рисою документарного інкасо є простота здійснення операції, невеликі витрати, а також можливість вручити покупцеві документи проти одночасної сплати належної суми. Негативним для документарного інкасо ж є те, що якщо покупець відмовиться оплатити документи, пошук іншого покупця або транспортування товару назад супроводжується істотними втратами.

Документарні акредитиви широко застосовуються у міжнародних розрахунках як різносторонній, надійний і гнучкий платіжний інструмент, вигідний для обох сторін контракту: для продавця тим, що після відвантаження товару та надання всіх документів він отримає кошти незалежно від покупця, оскільки оплату здійснює банк; натомість покупець за допомогою документарного акредитива може знизити до мінімуму ризик невиконання постачальником своїх зобов'язань. Проте акредитивна форма розрахунків є найскладнішою та найдорожчою, оскільки банки беруть високу комісію, яка складає близько 3,0 % суми платежу [3].

Банківська гарантія, як і документарний акредитив, є банківським зобов'язанням, яке дозволяє її бенефіціару під час виконання своїх зобов'язань не залежати від платоспроможності принципала. Проте, на відміну від акредитиву, банківська гарантія є засобом забезпечення зобов'язань принципала перед бенефіціаром, а не однією з форм здійснення розрахунків між ними [4].

Українські комерційні банки використовують й інші, а разом з тим опановують нові, прийняті у світовій банківській практиці, форми міжнародних розрахунків. Все більша кількість уповноважених банків України самостійно встановлюють кореспондентські відносини з іноземними банками. І все ж сфера зовнішньоекономічної діяльності наших банків поки що одна з найменш розвинутих.

Висновки. В умовах ринкової трансформації економіки України процеси, пов'язані з використанням міжнародних розрахунків, набувають

особливого значення, оскільки створення та розвиток необхідної фінансової бази є важливою умовою стабільного економічного розвитку та зростання. Отже, з переходом економіки нашої держави на умови ринкового розвитку в практичній діяльності підприємств особливого значення набувають міжнародні розрахунки[3].

Хоча і існують певні труднощі банків України та зовнішньоторговельних фірм у сфері зовнішньоекономічної діяльності, все одно існує ряд перспектив для удосконалення міжнародних розрахунків в Україні.

Найважливішими серед них є: створення українського банку даних щодо всіх підприємств, які працюють на території України, для формування інформації про їхню надійність та платоспроможність, а також про компанії, які характеризуються найгіршими показниками платіжної дисципліни та занесені у „чорний список”; удосконалення українського розрахунково-платіжного законодавства; розвиток системи прямих кореспондентських відносин, що дасть змогу зміцнити позиції українських банків на світовому ринку банківських послуг та знизити банківську комісію при здійсненні міжнародних розрахунків; впровадження методик розрахунку ефективності від використання різних форм розрахунків; активне застосування електронної пошти; проведення семінарів щодо ознайомлення клієнтів та працівників банків з особливостями міжнародних розрахунків з метою вибору найбільш оптимальної форми розрахунків [2;5].

ЛІТЕРАТУРА

1. Арутюнян С.С. Международные финансы / С.С. Арутюнян, Е.В. Итыгина — Одесса: ОКФА, 1997. — 96с.
2. Бражко О.В. Розробка та затвердження тарифної політики банків для акредитивних операцій суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності / О.В. Бражко. // Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. — 2009. — №2. — С.24—28.

3. Левченко О.М. Міжнародні кредитні розрахунки: методи управління / О.М. Левченко // Формування ринкових відносин в Україні. — 2008. — №1 (80). — С.31—36.
4. П'ятак В.С. Оформлюємо акредитив: про що слід знати / В.С. П'ятак, А.С. Костюк // Баланс. — 2008. — №82 (807). — С.20—23.
5. Чернишова Г. Зовнішньоекономічна діяльність / Г.Чернишова // Вісник податкової служби України. — 2009. — №25. — С.33—35.

УДК 465.87

ЦЕНТРАЛЬНИЙ БАНК ЯК ГОЛОВНИЙ ЕЛЕМЕНТ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Є. М. Мотельчук, студентка

Науковий керівник: к. е. н., доцент Бурковська А. В.

Миколаївський державний аграрний університет.

У роботі розглянуто діяльність Центрального банку, його основна роль у банківській системі. Також в роботі вказано основне призначення центрального банку.

Ключові слова : банк, призначення центрального банку, центральний банк, резерви банку.

Перш за все потрібно зрозуміти саме поняття, що таке банки? Як зазначено в законі України «Про банк і банківську діяльність», банк – це юридична особа, яка має виключне право на підставі ліцензії Національного банку України здійснювати у сукупності такі операції: залучення у вклади грошових коштів фізичних і юридичних осіб та розміщення зазначених коштів від свого імені, на власних умовах та на

власний ризик, відкриття і ведення банківських рахунків фізичних та юридичних осіб [1].

Головне призначення центрального банку — це управління грошовим оборотом з метою забезпечення стабільного неінфляційного розвитку економіки. Центральний банк впливає на грошовий оборот через зміну пропозиції грошей і зміну ціни грошей. Своє призначення він реалізує завдяки тому, що відіграє в економічній системі особливу роль, а саме роль:

- ✓ емісійного банку;
- ✓ банку банків, тобто специфічної банківської інституції, яка формує банківські резерви і регулює діяльність банківської системи;
- ✓ органу державного управління, який відповідає за монетарну політику.

Центральний банк бере безпосередню участь у формуванні пропозиції грошей, причому як у формуванні її готівкового компоненту, так і безготівкового (депозитного). Він здійснює емісію готівки для того, щоб забезпечити нею комерційні банки в обмін на їх резерви, розміщені в центральному банку. Комерційні банки постачають готівку своїм клієнтам (вкладникам) в обмін на їх депозити в банках, залишаючи у своїх касах незначну суму готівки як резерв. Готівка, що емітована центральним банком, випущена в обіг комерційними банками і циркулює в позабанківській сфері, є важливим компонентом пропозиції грошей.

Другим, ще важливішим компонентом пропозиції грошей, враховуючи його розміри, є гроші суб'єктів економіки, розміщені в комерційних банках на депозитних рахунках, тобто безготівковий компонент. У формуванні цих грошей центральний банк також відіграє визначальну роль. Він забезпечує банківську систему додатковими резервами, надаючи комерційним банкам позички та купуючи у них цінні папери на відкритому ринку.

Резерви банків поділяються на дві частини: резерви, що їх центральний банк вимагає нагромаджувати (обов'язкові резерви), і будь-яка сума вільних резервів, якою банки вважають за потрібне володіти (надлишкові резерви). Комерційні банки в межах надлишкових (вільних) резервів, розмір яких значною мірою залежить від норми обов'язкових резервів, надають позички своїм клієнтам-позичальникам і таким чином створюють додаткові депозити. Сума створених депозитів перевищує суму резервів, наданих центральним банком комерційним банкам, тому що кредитна діяльність банківської системи в цілому спричиняє мультиплікативне розширення депозитів. Коли центральний банк вилучає з банківської системи резерви — стягує позички з комерційних банків чи продає цінні папери на відкритому ринку — відбувається відповідне мультиплікативне згорання депозитів. Слід відзначити, що готівка, випущена комерційними банками в обіг, мультиплікативного розширення не дає.

Таким чином, центральний банк як особливий орган банківської системи створює так звані гроші підвищеної ефективності — готівку в обігу і резерви комерційних банків, що слугують базою (грошовою) для зростання пропозиції грошей.

Центральний банк установлює для комерційних банків норму обов'язкових резервів, але розмір надлишкових резервів і характер їх використання комерційні банки визначають самостійно, враховуючи вплив різних чинників:

3. невизначеність коливання залишків за депозитами, що залежить від поведінки вкладників. Чим мінливіший приплив і відплив депозитів, тим більше надлишкових резервів треба банкам мати;

4. вартість кредиту, який комерційним банкам потрібно взяти для задоволення обов'язкових резервних вимог у разі недостатньої кількості резервів. Вона визначається рівнем офіційної процентної ставки центрального банку. Зростання офіційної ставки збільшує співвідношення

між надлишковими і обов'язковими резервами, бо позички для тимчасового поповнення резервів стають дорожчими, і навпаки;

5. процентний дохід, який комерційні банки втрачають, тримаючи резерви у центральному банку. Сума втраченого доходу визначається ринковою процентною ставкою. Зростання останньої зменшує співвідношення між надлишковими та обов'язковими резервами, і навпаки.

Центральний банк має, як правило, монопольне право здійснювати емісію готівки. Проте маса готівки, необхідна для обігу, визначається головним чином поведінкою суб'єктів економіки (фізичних і юридичних осіб), котрі вирішують, в якій пропорції вони триматимуть гроші готівкою і на депозитних рахунках у банках. Основні чинники, що впливають на це рішення:

- довіра до банківської системи, тобто рівень ризику, пов'язаний із розміщенням коштів у банках (ймовірність банківської паніки);
- сподіваний дохід від розміщення коштів у банках, який визначається рівнем депозитної процентної ставки комерційних банків;
- масштаби тіньової економіки, підґрунтям якої є спроба уникнути контролю за законністю бізнесу, а також спроба уникнути сплати податків;
- рівень доходів суб'єктів економіки. Готівка широко використовується людьми з низькими доходами. Зростання доходів (багатства) веде до зменшення співвідношення між готівкою і грошима, розміщеними на депозитних рахунках.

Центральний банк, регулюючи пропозицію грошей, впливає на ціну грошей, тобто на рівень процентних ставок. Між пропозицією грошей і рівнем процентних ставок існує складний двозначний взаємозв'язок. Так, у короткостроковій перспективі, коли пропозиція грошей зростає, рівень процентних ставок знижується, але з перебігом часу ситуація змінюється:

- збільшення пропозиції грошей може мати стимулюючий вплив на економіку і забезпечити зростання національного доходу. В умовах зростання доходу суб'єкти економіки підвищують попит на гроші для нагромадження вартості і для фінансування інвестицій. Зростання попиту на гроші викликає підвищення рівня процентних ставок;
- збільшення пропозиції грошей може викликати зростання загального рівня цін в економіці і розгортання інфляційних процесів, що, у свою чергу, також зумовлює підвищення попиту на гроші, а отже, і зростання рівня процентних ставок.

Таким чином, початково зростання пропозиції грошей знижує рівень процентних ставок, але з плином часу інші фактори починають діяти у протилежному напрямі, що стимулює підвищення процентних ставок. Підсумовуючи, можна зробити висновок, що центральний банк відіграє провідну роль на грошовому ринку. Він впливає на стан економіки через регулювання пропозиції грошей і через здатність впливати на рівень процентних ставок.

Центральні банки мають особливий правовий статус, обумовлений тим, що вони поєднують у собі окремі риси банківської установи і державного органу управління. Центральні банки здійснюють банківські операції, що приносять дохід (кредитування комерційних банків, операції з цінними паперами на відкритому ринку, операції з іноземною валютою тощо), але метою проведення цих операцій не є отримання прибутку. Центральні банки використовують ці операції як інструменти управління грошовим ринком (як інструменти монетарної політики), керуючись лише державними інтересами та чинним законодавством.

Правовий статус центрального банку можна охарактеризувати таким чином: це державний орган управління з покладеними на нього особливими функціями у сфері грошово-кредитних відносин і банківської діяльності. Для реалізації цих функцій центральний банк наділяється відповідними державно-владними і цивільно-правовими повноваженнями.

Він є самостійною юридичною особою; його майно відокремлено від майна держави; центральний банк може ним розпоряджатись як власник. Він не є комерційною організацією.

Організаційний статус центрального банку пов'язаний з вирішенням низки важливих питань, що стосуються його діяльності, а саме:

- визначення на законодавчому рівні завдань і функцій банку;
- формування статутного капіталу банку;
- визначення взаємовідносин банку з органами державної влади;
- порядок призначення і звільнення вищого керівного складу банку.

Організаційно-правовий статус центральних банків розвинених країн закріплений у правових актах: у законах про центральні банки та в їхніх статутах, законах про банки і банківську діяльність, у валютному законодавстві. Зазвичай основним правовим актом, що регламентує діяльність центрального банку, є Закон про центральний банк, де повинні бути чітко сформульовані завдання і функції центрального банку.

Порядок формування статутного капіталу центрального банку не є однаковим у всіх країнах. Статутний капітал банку може належати державі (Франція, Німеччина). Держава може володіти тільки частиною капіталу, а інша частина може перебувати у власності акціонерів (Австрія, Швейцарія, Японія). І нарешті, весь капітал банку може бути власністю приватних акціонерів (США, Італія). Порядок (джерела) формування статутного капіталу центрального банку не має принципового значення для його функціонування, оскільки цільова спрямованість діяльності центральних банків визначається не інтересами акціонерів, а державними інтересами, тобто інтересами всього суспільства.

Характер взаємовідносин центральних банків з органами державної влади за своїм змістом і формою в різних країнах неоднаковий. У цих взаємовідносинах слід виділити два важливі аспекти. Перший аспект стосується рівня самостійності, незалежності центрального банку у визначенні і реалізації монетарної політики[2].

ЛІТЕРАТУРА

1. "Про банки і банківську діяльність": закон України від 15.02.2011 р./ rada.gov.ua.
2. Гроші та кредит: Підручник. – 3-тє вид., перероб. і доп. / М. І. Савлук, А. М. Мороз, М. Ф. Пуховкіна та ін.; За заг. ред. М. І. Савлука. – К.: КНЕУ, 2002. – С. 483-500.

УДК 336.71

БАНКИ ЯК ПРОВІДНІ СУБ'ЄКТИ ФІНАНСОВОГО ПОСЕРЕДНИЦТВА

Ю.І. Артеменко, студентка

Науковий керівник: к.е.н, доцент Бурковська А.В.

Миколаївський державний аграрний університет

У даній статті досліджується місце банку серед фінансових посередників, розглянуто та визначено первину (родову) сферу банківської діяльності, за допомогою базових посередницьких операцій, встановлення причин скрутного становища банку.

Ключові слова: банк, фінансові посередники, операції, банківські посередники.

Актуальність проблеми. На сьогоднішній день у зв'язку зі світовою фінансовою кризою українські банки опинилися в скрутному становищі. Необхідність повертати залучені за кордоном кошти, які вже роздані як довгострокові кредити, через відсутність інших джерел фінансування примушує банки й й саму державу вживати заходів для забезпечення фінансової спроможності української фінансової системи.

Аналіз останніх публікацій і досліджень. У літературі, присвяченій теоретичним аспектам банківської справи, тривалий час

дискутувалося питання, чим є банк - посередником між кредиторами і позичальниками чи звичайним підприємством, яке виробляє фінансові продукти і продає їх на грошовому ринку. Ця дискусія активно велася ще між основоположниками натуралістичної та капіталотворчої теорій кредиту. Не вичерпала вона себе і досі. Так, у підручнику Фредеріка С. Мишкіна банки розглядаються виключно як фінансові посередники. У російському підручнику "Гроші, кредит, банки" за редакцією О. І. Лаврушина банки вважаються переважно підприємствами: "Більш плідним є вихідне положення про те, що банк є підприємством... Виробничий характер банку проглядається насамперед у тому, що він створює свій власний специфічний продукт". До таких продуктів відносять передовсім платіжні засоби, що продукуються банками.

Постановка завдання. Мету даної статті висвітлено в основних цілях контролю за банками у сфері фінансового посередництва. Вказати та обґрунтувати його операції, навести прояви банку як суб'єкта фінансового посередництва.

Виклад основного матеріалу. Розвиток виробництва і торгівлі в середині століття сприяв відродженню банківської справи. У 1171 році був заснований банк Венеції, а в XIV – XV століттях банкіри були могутньою соціальною силою. Надалі банківська справа набуває інтенсивного розвитку і удосконалення.

В українському законодавстві спочатку переважав надто широкий підхід до визначення банку. У першому Законі України "Про банки та банківську діяльність" (березень 1991 р.) банком названо будь-яку установу, що виконує функції кредитування, касового і розрахункового обслуговування народного господарства та здійснює інші банківські операції, передбачені цим законом (ст. 3)[1]. Таких операцій у законі зазначено 16, однак не застережено, чи банк повинен виконувати всі ці операції, чи тільки одну з них для того, щоб одержати відповідний статус. Ця обставина давала можливість надто широко трактувати поняття банк і

сферу банківської діяльності, розмивала правову межу між банками і небанківськими фінансовими посередниками. Тому норми банківського нагляду і регулювання могли поширюватися на переважну більшість суб'єктів грошового ринку.

Аналіз багатовікової світової історії банківської справи та механізму функціонування грошового ринку дає підстави віднести до банківської діяльності комплекс із трьох посередницьких операцій:

- приймати грошові вклади від клієнтів;
- надавати клієнтам позички і створювати нові платіжні засоби;
- здійснювати розрахунки між клієнтами.

Виконання цього комплексу операцій можна вважати визначальною економічною ознакою банку взагалі - як центрального, так і комерційного. Перелічені операції є базовими, вони створюють первинну (родову) сферу банківської діяльності. Це місце їх визначається самою природою грошового ринку.

Отже, комплекс із трьох базових операцій - депозитних, кредитних і розрахункових - створює первинну сферу банківської діяльності, а фінансовий посередник, що виконує цей комплекс, є банківським інститутом, банком в економічному розумінні.

Фінансовий посередник - організація, певний фінансовий інститут, основною функцією якого є акумулювання вільних грошових коштів різних економічних суб'єктів і надання їх від свого імені на певних умовах іншим суб'єктам, які потребують цих засобах. Банки є фінансовими посередниками та мають такі прояви : на банки припадає більша частка в перерозподілі позичкових капіталів на грошовому ринку, ніж на будь-який інший вид фінансових посередників; банки за своїм функціональним призначенням беруть участь у формуванні пропозиції грошей і мають можливість безпосередньо впливати на ринкову кон'юнктуру й економічне зростання, а інші посередники такої можливості не мають; банки мають можливість надавати економічним суб'єктам широкий асортимент різних

послуг, тоді як інші посередники спеціалізуються на окремих, часто обмежених фінансових операціях; банки приймають гроші на поточні (чекові) депозити, за якими вкладники можуть вільно розпоряджатися своїми коштами; розміщуючи свої резерви в позички, банки спроможні створювати нові депозити і цим впливати на пропозицію грошей, що робить їх діяльність надзвичайно відчутною і вразливою для економіки [3].

Завдяки останнім двом функціональним особливостям діяльності банків виникає об'єктивна необхідність у системному суспільному контролі за банками. Основними цілями такого контролю є: не допустити, щоб банки заради своїх корпоративних інтересів надмірно збільшували пропозицію грошей і порушували товарно-грошову рівновагу на ринку, завдаючи шкоди суспільству в цілому. Для цього створюється централізована система контролю і регулювання банківських резервів через центральні банки; забезпечити достатню надійність комерційних банків заради захисту інтересів їх вкладників.

Для цього створюються спеціальні системи забезпечення стабільності банків, основними елементами яких є централізоване встановлення економічних нормативів діяльності банків та контролю за їх дотриманням.

Насправді банківські посередники, крім базових, можуть виконувати й багато інших, не базових, але потрібних для грошового ринку операцій. При цьому вони не перестають бути банками, тому що забезпечують комплекс базових операцій. Такі банки заведено називати універсальними. Але якщо фінансовий посередник виконує не всі базові операції, а тільки одну чи дві з них, чи можна його вважати банком в економічному розумінні? На нашу думку, якщо такий посередник не забезпечує комплексу базових операцій грошового ринку, він не є банком у повному розумінні цього слова, а скоріше це частина такого банку, яка може існувати тільки в кооперації з іншими подібними посередниками, що

виконують решту базових операцій грошового ринку. Такі банки називають спеціалізованими [4].

Якщо ж посередник грошового ринку не виконує жодної з названих базових операцій, тобто позбавлений ознак банку, він належить до небанківських фінансових інституцій.

Визначення сутності банку через базові його операції поширюється на всі види банків - як на комерційні, так і на центральні. Адже центральні банки приймають депозити, видають позички і здійснюють розрахунки, тільки мають справу не з господарюючими суб'єктами, а з самими банками.

У зв'язку з цим виникає питання, чи можна вважати центральний банк фінансовим посередником грошового ринку? На жаль, це питання в літературі обходять мовчанням. Так, у відомому американському підручнику Фредеріка С. Мишкіна фінансовими посередниками названо більше як 10 інституцій [2]. На наш погляд, для виключення центрального банку з числа фінансових посередників немає економічних підстав. Тією мірою, якою він відповідає економічним критеріям банку, він є фінансовим посередником. Більше того, як банк банків він виконує ще більш складну і відповідальну посередницьку місію, ніж ділові банки, оскільки є посередником серед фінансових посередників.

У зв'язку з виконанням депозитно-позичкових операцій банки беруть участь у забезпеченні обороту платіжними засобами, у нарощуванні їх маси в обороті, активно впливаючи на пропозицію грошей. Відтак виникає ще одна специфічна риса в діяльності банків - зберігання вільних резервів на кореспондентських рахунках у центральних банках і нормування залишку їх по залучених депо. Проте для цього немає достатніх підстав і немає в цьому потреби.

По-перше, обов'язкове нормування депозитів є похідною рисою, яка впливає з базових операцій банків.

По-друге, ця риса не властива всім банкам, зокрема не нормуються пасиви центральних банків. Вона є відмітною рисою тільки банків другого рівня.

Висновок. Як зазначалося вище, банки як фінансові посередники проявляють свою сутність і роль передусім через три види базових операцій: депозитні, позичкові і розрахункові. Виконання цих операцій уже забезпечує провідне місце банкам у фінансовому посередництві, оскільки через них вони установлюють зв'язки майже з усім економічним оточенням і мають можливість впливати на переважну частину економічних процесів. Проте обмежитися тільки цими операціями в сучасних умовах банки просто не можуть. Під тиском своїх конкурентів, загострення фінансових ризиків, проникнення небанківських посередників у сферу діяльності банків останні змушені все глибше проникати у вузькоспеціалізовані сегменти грошового ринку і навіть у сферу прямого фінансування, виступаючи там у ролі звичайних брокерів та дилерів. Однією з основних причин скрутного становища банків є відсутність реальної довгострокової стратегії розвитку банківської діяльності як у держави загалом так і особисто у кожного банку. Помилковим є і безпосереднє позиціонування цілі та мети банків, а саме, прагнення до якомога ширшого розвитку споживчого кредитування тим самим отримання швидких прибутків. Кредитуючи населення, банки тим самим створювали ілюзію великих купівельних можливостей і провокували безпідставний ріст цін на ряд споживчих товарів. Населенню була запропонована можливість купувати в кредит будь-що на досить простих умовах, а банкам отримувати надприбутки. Але все це не могло продовжуватися безкінечно і саме світова фінансова криза це довела. Цей наслідок можна віднести до позитивного, оскільки банки на сьогодні вимушені мислити реально і діяти прагматично.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2006 р. № 2121-III зі змінами і доповненнями від 20.09.2011 р. № 2740-III //

[http.: www.rada.gov.ua](http://www.rada.gov.ua). або: Додаток до “Вісника НБУ” “Законодавчі і нормативні акти з банківської діяльності”. – 2011. №1

2. Мороз А.М. Банки як провідні суб’єкти фінансового посередництва. Функції банків / А.М.Мороз// Гроші та кредит:збірник матеріалів наочної конференції. - 2006. - М., 2003. - с. 282-290.

3.Колесніченко В.Ф. Гроші та кредит: Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. / М.І.Мирун, М.І.Савлук, І.М.Лазепко - Харків: Вид. ХНЕУ, 2008. – 370 с.

4. Гроші і кредит. Підручник. – 3-тє вид., перероб. І доп./ М.І. Савлу, М.Ф. Пудовкіна та ін.; За заг. Ред.. М.І. Савлука. – К.: КНЕУ, 2006. – 468с.

УДК 330.111:331.2(477)

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ АСПЕКТ ОПЛАТИ ПРАЦІ В УКРАЇНІ ТА ЗА ЇЇ МЕЖАМИ

Н. С. Масіна, магістрант

Науковий керівник: к.е.н., доцент Бурковська А.В.

Миколаївський державний аграрний університет

У роботі розглянуто сутність та проблеми оплати праці в Україні та за її межами і запропоновано методи та етапи щодо підвищення її рівня в Україні на підставі використання досвіду Європейських країн.

Ключові слова: *оплата праці, заробітна плата, мінімальна та погодинна оплата праці, номінальна і реальна заробітна плата, працівники, соціально-економічна політика, реформа, доходи, витрати.*

Актуальність проблеми. Оплата праці – чи не найважливіша категорія у системі умов праці. Ситуація у сфері реалізації трудового потенціалу України залишається складною. Базисним протиріччям є

економічно необґрунтована і соціально несправедлива занижена ціна праці. Саме це виражає актуальність обраної теми дослідження[1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Цій проблемі присвячено низку праць вітчизняних та зарубіжних авторів, серед яких: Г. Башнянин, О. Бондаренко, Д. Вільям, Т. Кір'ян, В. Лагутін, Нордгауз, П. Семюельсон, Л.Шваб, М.Шаповал та багато ін. Проте на сьогодні питання реформування оплати праці в Україні залишається все ще актуальним. Як складова економічної системи заробітна плата вкрай неефективно виконує свої функції – відтворення робочої сили і стимулювання праці. Відтак реформування заробітної плати є одним з головних напрямів подальших перетворень національної економіки. Таке реформування передбачає перегляд основних підходів до формування заробітної плати, а також інструментів впливу держави на сферу оплати праці.

Постановка завдання. Метою даної статті є дослідження проблеми низького рівня заробітної плати в сільському господарстві та розробка пропозицій щодо реформування політики оплати праці.

Виклад основного матеріалу. Заробітна плата, як соціально-економічна категорія, є певною частиною прибутків громадян, що фіксується в грошовій формі, у структурі національного прибутку країни. Як відомо, з доходів громадяни виплачують прибутковий податок. За цим показником можна проаналізувати тенденції зміни доходів населення. Основними видами заробітної плати є номінальна і реальна заробітна плата. Перша з них означає суму грошей, яку отримують працівники за свою працю. Друга – засвідчує кількість товарів і послуг, які працівник може придбати за зароблену суму грошей.

Важливими показниками, що характеризують оплату праці в Україні, є середня і мінімальна заробітні плати.

За даними Держкомстату України середня зарплата в грудні 2011 склала 3054 гривні. У січні 2011 року середня зарплата по країні дорівнювала 2297 гривень. За рік середня зарплата зросла на 757 гривень.

За рік середня зарплата українців чотири рази зменшувалася: у серпні - на 55 гривень, у жовтні - на 8 гривень, в листопаді - на 2 гривні у порівнянні з попередніми місяцями. У грудні середня зарплата збільшилася в порівнянні з листопадом на 327 гривень - це найбільший показник збільшення рівня середньої заробітної плати протягом року (рис. 1).

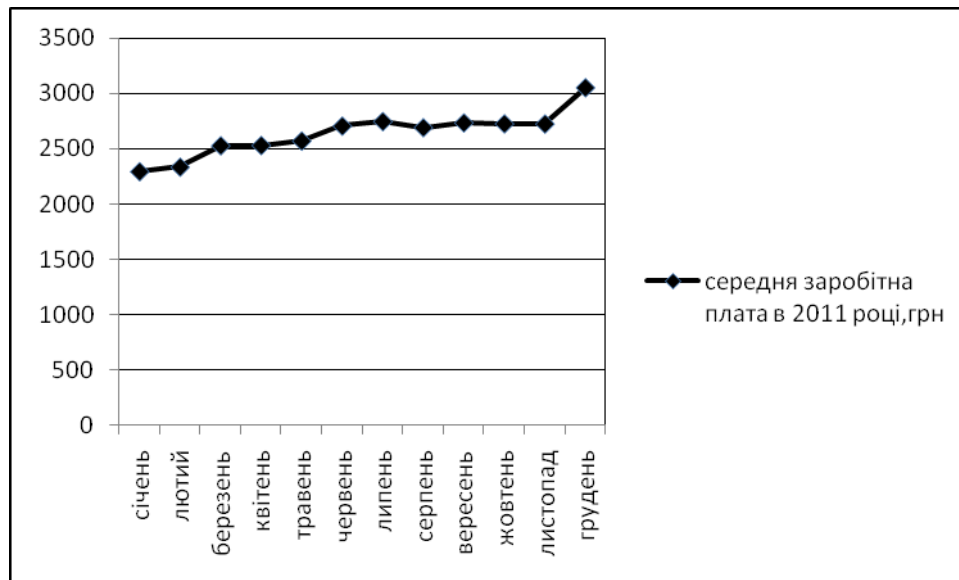

Рис. 1 Динаміка зміни середньої заробітної плати в Україні протягом 2011 року*

*Побудовано на основі [3].

Наведені дані свідчать про те, що в Україні за останній рік підвищився рівень заробітної плати, а це вагомий крок для розвитку соціально-економічних відносин в Україні.

Не менш важливою часткою майбутньої роботи є встановлення на законодавчому рівні системи мінімальних соціальних стандартів. Зокрема, визначення поняття, змісту і розміру прожиткового рівня, передбаченого Конституцією України. Іншим соціальним стандартом виступає мінімальна заробітна плата. Тут також буде проведено комплекс реформ, спрямованих на зміну правової моделі її застосування в Україні. Тенденцію, яка намітилась, загалом можна охарактеризувати як звуження сфери застосування нормативу мініимальної заробітної плати. Заборгованість в Україні за 11 міс. 2011 р. складає 1 млрд 105 млн 486 грн.

Про це повідомляє Державна служба статистики . Цей показник зменшився на 5,1% в порівнянні з відповідним періодом минулого року.

Заборгованість із виплати заробітної плати працівникам сільського господарства України за станом на 1 березня 2011 року становить 43,552 млн.грн[3].

Для негайного її погашення передбачається запровадити механізм примусового спрямування доходів державних підприємств і організацій на погашення заборгованості; введення майнової відповідальності підприємств за несвоєчасну виплату нарахованої працівникам зарплати, передбачивши можливість аукціонного продажу основних засобів підприємств; посилення адміністративної і кримінальної відповідальності посадових осіб, винних у нецільовому використанні коштів, які призначаються на виплату зарплати.

Стимулювання зростання заробітної плати здійснюється в розрахунку на підвищення попиту на вітчизняну продукцію, і як наслідок, поліпшення економічної динаміки загалом. Кінцевим наслідком такої політики має стати досягнення основних міжнародних соціальних стандартів, ратифікованих Україною як членом Міжнародної організації праці. Проте нині Україна істотно відстає від світових стандартів у галузі оплати праці. Так, згідно з міжнародними стандартами, для країн Центральної і Східної Європи та СНД введено міжнародний критерій бідності. Відповідно з критеріями Світового банку бідними вважаються особи, в яких вартість добового споживання становить 4,3 долара США (нарахування за паритетом купівельної спроможності). Щоб порівняти, для країн з розвинутою ринковою економікою критерій бідності – вартість добового споживання в розмірі 14,46 доларів США[4]. До категорії бідних в Україні належать за цим критерієм 26,7 % населення, 14,7 % проживають у бідності. Майже половина населення країни – 46,8 % – вважають себе бідними. Попри істотне зростання середньої номінальної заробітної плати, відставання України від європейських країн та країн з розвинутою

ринковою економікою за рівнем заробітної плати продовжує зберігатися. Існує істотний розвиг навіть з країнами Євросоюзу, які віднесено Євростатом до третьої умовної категорії за рівнем мінімальної гарантованої заробітної плати, де вона не сягає 300 євро.

За рівнем мінімальних заробітних плат Європи Люксембург, де мінімальна заробітна плата складає \$ 2513, займає перше місце. У першій трійці лідерів, але з великим відривом від першого місця, розташовуються також Ірландія (\$ 2090) і Бельгія (\$ 2064). Досить високі соціальні гарантії у вигляді мінімального рівня заробітної плати і в таких державах, як Нідерланди (\$ 2052) і Франція (\$ 1952). [1]. Нагадаємо що в Україні вона на початок 2011 року становить 941 грн.

Висновки. Отже, на сучасному етапі розвитку економіки загострюється необхідність розробки програми поетапного реформування політики оплати праці і формування доходів населення, що передбачає:

I етап (2011р.) – попередження зниження реальної заробітної праці і рівня життя населення;

II етап (2011-12 рр.) – досягнення рівня заробітної плати, грошових доходів і споживання 1990 р., усунення диспропорцій у заробітній платі між галузями і регіонами, а також між заробітною платою і соціальними виплатами;

III етап (2012-2013 рр.) – перехід до стійкого зростання заробітної плати і доходів населення, забезпечення випереджаючого зростання заробітної плати порівняно з ростом споживчих цін на основі підвищення ефективності реалізації трудових ресурсів нації.

Проведене дослідження оплати праці в Україні свідчить, що Україна значно відстає у сфері оплати праці від багатьох іноземних держав, і це є великою національного масштабу проблемою.

Розмір заробітної плати, в свою чергу, суттєво випереджає темпи зростання продуктивності праці. Таке явище не можна назвати нормальним, воно повністю суперечить світовій практиці і теоретичним

засадам економіки, адже свідчить про те, що формування механізмів оплати праці в Україні сьогодні реально не залежить від результатів діяльності економіки, керованість в управлінні продуктивністю праці втрачена.

Порівняння України з розвиненими країнами світу доводить, що відставання нашої держави за рівнем оплати праці є більшим, ніж за рівнем продуктивності. Пересічний працівник в Україні недоотримує оплату праці у порівнянні з витраченими трудовими зусиллями, продуктивністю праці. Така ситуація, на наш погляд, віддзеркалює надмірну експлуатацію праці, тобто нееквівалентний обмін праці і отриманого доходу. З іншого боку, деякі роботодавці в Україні масово економічно зацікавлені використовувати саме дешеву працю, не прагнучи, на жаль, до модернізації робочих місць, заміни застарілого обладнання, впровадження нових ресурсозберігаючих технологій, інновацій. Низька оплата праці, у свою чергу, зумовлює низьку продуктивність праці. І навпаки, без підвищення продуктивності праці неможливо створити підґрунтя для зростання реальних доходів зайнятого населення.

Тому, опікуючись проблемою зростання продуктивності праці, не можна нехтувати значенням соціальних процесів, забезпеченням мінімальних гарантій в оплаті праці і соціальному захисті, розвитку освіти, науки, забезпеченням охорони здоров'я, безпеки праці, підвищенням кваліфікації, постійного професійного навчання кадрів.

Виходячи з викладеного, можна зробити низку висновків:

- вивчення проблеми підвищення продуктивності праці в Україні вимагає урахування нових умов господарювання, впливів глобалізації, вдосконалення методологічних та методичних підходів до оцінювання та аналізу продуктивності праці, визначення важелів її підвищення з позицій перспектив інноваційного розвитку суспільства;
- недооцінювати роль продуктивності праці в сучасних умовах уявляється неправомірною та недалекоглядною позицією;

- науково-технічні, технологічні та соціально-економічні передумови зростання продуктивності праці слід розглядати в тісному зв'язку із забезпеченням завдань якісного людського розвитку;
- з теоретичної і прикладної точки зору уявляється нагально необхідним забезпечити постійний моніторинг продуктивності праці на усіх рівнях управління економікою, забезпечити об'єктивну оцінку продуктивності праці та адекватне відображення такої оцінки державною статистикою.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дослідження проблем оплати праці: порівняльний аналіз (Україна та країни ЄС): монографія / А. М. Колот, Г. Т. Кулікова; за заг. ред. А. М. Колота, Г. Т. Кулікова. – К. : КНЕУ, 2008. – 274 с.
2. Економіка України за 2010 рік // Урядовий кур'єр. – 2010. – 25 січня. – С.6-7
3. Статистичний щорічник України за 2011 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://library.oseu.edu.ua>
4. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mojazarplata.com.ua>

УДК 223.451

БЮДЖЕТНЕ ФІНАНСУВАННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

І.Ю. Борисова, студентка

Науковий керівник: к. е. н., доцент Рябенко Г. М.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті розглянута динаміка бюджетного фінансування в вищу освіту за останні роки. Представлений приклад традиційного і нетрадиційного способів фінансування вищих навчальних закладів. Проаналізовано основні недоліки бюджетного фінансування освіти і запропоновані заходи вирішення даних проблем.

Ключові слова: вища освіта, бюджетне фінансування, державний бюджет,

видатки на освіту.

Актуальність проблеми. В останні роки вища освіта в Україні зробила відчутний крок своєму розвитку. Прийняття законів «Про освіту», «Про вищу освіту» заклало засади забезпечення гарантованих Конституцією України прав громадян на здобуття вищої освіти. Удосконалилась мережа вищих навчальних закладів, збільшилась кількість студентів, покращилась якість освіти, збільшились державні видатки на освіту. Однак існує низка невирішених питань, що стримують інтеграцію вищої школи у світовий простір, не підвищують її конкурентоспроможність.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Багато вчених приділяють увагу фінансуванню вищої освіти, цим питанням займаються наукові установи Національної академії наук України, Академії педагогічних наук, галузеві науково-дослідні інститути та вищі навчальні заклади. Сучасному стану розвитку системи освіти присвячені наукові праці таких вчених, як Боголіб Т., Вакарчук І., С. Ніколаєнко, Салила С. та багато інших.

Постановка завдання. На сучасному етапі соціально-економічного розвитку України важлива роль належить складовій соціально-культурних закладів і заходів — функціонуванню науки як результату діяльності суспільства і як виробничої сили. Наука виступає головною умовою розвитку науково-технічного прогресу, засобом зростання ефективності суспільного виробництва і забезпечення виробництва конкурентоспроможної продукції. Освіта не може в повній мірі розвиватися без значної підтримки з боку держави. Високий рівень освіченості населення свідчить про високий рівень їх економічного розвитку. Саме тому, всі розвинуті країни спрямовують велику частину своїх фінансових ресурсів на підтримку та забезпечення розвитку вищої освіти. В Україні бюджетне фінансування вищої освіти є недостатнім і

потребує покращення. Це питання є досить актуальним на сьогоднішній день.

Виклад основного матеріалу. В Україні діє широка мережа наукових установ з її координуючим центром — Національною академією наук України. Всі науково-дослідні організації загальнонаукового профілю перебувають у віданні Національної академії наук України і здійснюють розробку теоретичних проблем, що мають загальнодержавне значення. Вони включають науково-дослідні, конструкторські, проектно-конструкторські та технологічні організації, підпорядковані різним міністерствам і відомствам, що здійснюють розробку проблем прикладного характеру. За рахунок бюджетних коштів в Україні фінансується майже третина наукових і науково-технічних робіт. Це в основному такі наукові заходи:

- фундаментальні дослідження і розробки, в тому числі оборонного характеру;
- розробки, що відображають пріоритетний напрямок розвитку науки і техніки;
- прикладні науково-технічні розробки загальнодержавного значення;
- науково-технічні розробки, що реалізуються за співробітництвом на основі міждержавних угод.

Бюджетне фінансування науково-технічних досліджень здійснюється за такими трьома напрямками:

- а) шляхом базового фінансування у формі підтримки фундаментальних досліджень, що виконують наукові установи і вищі навчальні заклади;
- б) цільове фінансування науково-технічних програм та наукових розробок і досліджень з пріоритетних напрямків науки і техніки;
- в) фінансування окремих наукових досліджень і розробок на основі контрактів, що пройшли конкурсний відбір.

Хронічне недофінансування освіти протягом тривалого часу, підриваючи нормальний характер відтворення фінансових відносин вищого

навчального закладу, разом із тим, підриває життєво важливі цикли відтворення науки, знання, освіти, кваліфікованих кадрів. Накладання тривалого недофінансування на окремі характеристики зазначених циклів здатне призвести до значних втрат науково-освітнього потенціалу України, що проявляється на мікрорівні при значному зниженні якості освітньої діяльності. Особливо ця проблема загострилася в період світової фінансової кризи.

Незважаючи на досягнення вищої освіти, які забезпечує нова соціополітична система в Україні, вона ще не має необхідної якості та належного фінансування, як з боку держави, так і недержавних суб'єктів господарювання. Необхідність реформування системи вищої освіти України та забезпечення її належного фінансування, підвищення рівня якості є проблемою, що зумовлюється процесами глобалізації та самореалізації у світі.

Таким чином, можемо стверджувати, що сьогодні у сфері вищої освіти потребують вирішення такі питання:

- реалізація індивідуального розвитку з урахуванням вимог міжнародної та європейської систем стандартів і сертифікації, розробка нової концепції економіки вищої освіти й основних напрямків подальшого реформування галузі, виходячи з національної стратегії економічного і соціального розвитку України;
- обґрунтування основ та структури організаційно-економічного механізму сучасного функціонування галузі;
- підвищення ефективності використання коштів, спрямованих на розвиток матеріально-технічної бази вищої школи;
- визначення фінансування вищої освіти як пріоритетного напрямку державних видатків та формування багатоканальної системи фінансового забезпечення закладів вищої освіти;
- розробка нової, адаптованої до ринкових умов економічної моделі навчально-виховного процесу, спрямованого на підвищення якості знань

майбутніх фахівців [1].

Перелік названих напрямів, що стосуються розвитку економіки вищої освіти, засвідчує, що на етапі науково-технічної та інноваційно-інформаційної революції, коли вища освіта трансформує головний стратегічний напрям економічного зростання і виступає фундаментом прогресу суспільства, дослідження економічних проблем вищої школи стають вкрай важливими. Передусім, це зумовлено кардинальними змінами, які вже відбулись в Україні у процесі проведення економічних та освітянських реформ на основі демократизації суспільства і ринкових перетворень. Дійсність доводить, що без глибоких економічних знань, належної підготовки спеціалістів, оволодіння механізмами ринкового господарювання досягти успіхів у економічному зростанні неможливо.

Україна може стати рівноправним і навіть привілейованим партнером на ринку інтелектуальної праці, завдяки традиційно високій якості вищої освіти, яку слід вважати за національну особливість. Сьогодні щодо джерел фінансування ми належимо до країн зі змішаною системою вищої освіти. Світовий досвід свідчить, що це найбільш продуктивна система, якщо дотримуватись єдиних освітніх вимог під контролем держави.

Згідно з даними [державного комітету статистики України](#) у [2009/2010 навчальному році](#) в [Україні](#) функціонувало 350 вишів III-IV рівня акредитації. У порівнянні з [1990/1991](#) роком (149 вишів) кількість таких навчальних закладів в Україні збільшилася більш ніж у два рази. Крім того, в 2009/2010 навчальному році свої освітні послуги надавали 511 закладів I-II рівня акредитації. У порівнянні з 1990/1991 роком (742 виші) їх число зменшилося на 231 одиницю. В Україні на фінансування вищої школи на 2011-2012 навчальний рік виділено близько 17 млрд грн. У країн – лідерів рейтингу за індексом розвитку людського потенціалу витрати на освіту становлять: Ісландія – 8,1 % від ВВП, Норвегія – 7,7 %, Австралія – 4,7 %, Канада – 5,2 %, Ірландія – 4,8 %, Швеція – 7,4 %, Швейцарія – 6,0 %, Японія – 3,6 %, Нідерланди – 5,4 % та Франція – 5,9 %. У країнах, які

недавно вступили до Європейського Союзу, витрати ще не такі значні, наприклад, у Чехії загальні витрати на освіту становлять лише 4,4 %, у Словенії – 6,0, у Словаччині – 4,3, в Угорщині – 5,5, у Польщі – 5,4, у Литві – 5,2, Естонії та Латвії – по 5,3, на Кіпрі – 6,3, на Мальті – 4,5 %. Структура витрат на освіту у високорозвинених країн характеризується значною часткою приватних інвестицій. Так, у США і Японії вони становлять 2,26 і 1,15 % від ВВП відповідно і мають більшу питому вагу у структурі загальних витрат, ніж в інших країнах. Тоді як у Чехії витрати бізнесу на освіту становлять лише 0,38 % від ВВП, а у Словаччині – 0,12 % [2].

З метою стабілізації галузі необхідно:

- 1) вжити рішучих заходів щодо збільшення та диверсифікації фінансування вищої освіти в Україні, а відтак удосконалити науково-методичне забезпечення освітнього процесу та створити умови для проведення фундаментальних та прикладних досліджень у ВНЗ, які в свою чергу виступатимуть додатковим джерелом фінансування вищої освіти в Україні;
- 2) довести фінансування освіти до 10 % від ВВП;
- 3) посилити контроль уряду за виконанням у повному обсязі норм Конституції України та вимог законів України «Про освіту» та «Про вищу освіту», інших нормативно-правових актів, що стосуються сфери вищої освіти, щоб не допустити безконтрольної комерціалізації вищої освіти.

Висновки. Вища освіта в Україні все ще перебуває під загрозою руйнування (мають місце непродумані дії щодо її реформування, безконтрольна комерціалізація, незадовільний рівень оплати праці), в результаті ослаблення державної підтримки, що насамперед виражається у незадовільному фінансуванні, Україна втрачає передові позиції щодо рівня освіченості громадян, згортає наукові дослідження з важливих пріоритетних напрямів, відбуваються скорочення масштабів і зниження якості підготовки й ефективності використання науково-педагогічних

кадрів, помітно погіршилися умови для творчої роботи вчених та викладачів, реальні бюджетні асигнування на вищу освіту не відповідають вимогам і нормам законів України «Про освіту» та «Про вищу освіту».

ЛІТЕРАТУРА

1. Боголіб Т.М. Фінансове забезпечення розвитку вищої освіти і науки в трансформаційний період : монографія / За ред. Т.М. Боголіб. – К.: Міленіум, 2006. – 506 с.
2. Про освіту України [Електронний ресурс] : Закон України від 20.12.2000 р. №1060-XII (зі змінами і доповненнями) — Режим доступу до документа : <http://zakon.rada.gov.ua>.
3. Про вищу освіту [Електронний ресурс] : Закон України від 17.01.2002 № 2984-III (зі змінами і доповненнями) — Режим доступу до документа : <http://zakon.rada.gov.ua>.
4. Салила С.Я. Фінансове забезпечення вищої освіти : монографія / За ред. С.Я. Салила. – Запоріжжя : ЗЦНТЕІ, 2007. – 252 с.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ФОНДОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Т.В. Владечак, студентка

Науковий керівник: к.е.н., доцент Рябенко Г. М.

Миколаївський державний аграрний університет

Проаналізовано особливості розвитку фондового ринку в Україні, виявлено недоліки та проблеми в його управлінні, функціонуванні, законодавстві.

Ключові слова: фондовий ринок, цінні папери, інвестиційні фонди, фондова біржа, біржова система, первинний ринок цінних паперів, вторинний ринок цінних паперів.

Постановка проблеми. За сучасних умов розвитку оборот цінних паперів стає однією з основних галузей фінансової сфери, без якої неможливо сподіватися на нормальне функціонування складного механізму ринкової економіки. Оскільки, становлення ринкових відносин

призвело не тільки до трансформації існуючих раніше форм і методів управління, а й до зміни технології функціонування товарних і фінансових ринків, модернізації усіх сфер економіки. Одним із головних завдань при цьому є створення умов для залучення у вітчизняну економіку додаткових інвестиційних ресурсів. Ключову роль у цьому відіграє фондовий ринок, який в Україні функціонує у певній мірі недосконало і характеризується рядом проблем та прорахунків.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Початково, розвиток фондового ринку, його основні напрями розглядались в роботах, в яких розглядаються проблеми та перспективи розвитку фондового ринку досліджень Савицької О.І., Фурсової А.А., Шкодін І.В. та ін.

Постановка завдання. Незважаючи на позитивні тенденції фондового ринку України, сьогодні він є одним з найслабших елементів вітчизняної фінансової системи, що зумовлено не тільки наслідками глобальної фінансово-економічної кризи, а й інертністю розвитку та різноспрямованістю завдань, які він вирішує. Для пожвавлення вітчизняного фондового ринку необхідно створити умови, щоб українські підприємства змогли залучати новий реальний капітал.

Викладення основного матеріалу. Протягом 2010р. макроекономічні процеси характеризувались певною нестабільністю, на це відповідно відреагував фондовий ринок України. Найважливішим джерелом залучення фінансових ресурсів виступали такі цінні папери, як акції, інвестиційні сертифікати та облігації підприємств. Проте обсяг торгівлі цінними паперами перевищив обсяги у таких сферах як, виробництво сільськогосподарської продукції (на 913,46 млрд. грн.) та виробництво промислової продукції (на 398,3 млрд. грн.). Так обсяг торгівлі на ринку цінних паперів у 2010р. становив 1067,26 млрд. грн., що на 183,87 млрд. грн. (21%) більше 2009р. – 883,39 млрд. грн. Протягом 2008-2010 років на фондовому ринку спостерігається досить позитивна динаміка стосовно торгівлі цінними паперами, за аналізований період обсяг торгівлі цінними

паперами зріс на 663,46 млрд. грн. (164,3%), що свідчить про посилення ролі даного сегменту ринку в економіці. Найбільш характерними особливостями ринку цінних паперів у першій половині 2011 року були: посилення нестабільності на ринку акцій, нарощення обсягів торгівлі державними облігаціями та відновлення інтересу з боку інвесторів до цінних паперів інститутів спільного інвестування. Важливою подією першого півріччя 2011 року стало визнання аналітиками лондонського Сіті у березні 2011 року українського ринку акцій світовим лідером за темпами зростання, оскільки індекс ПФТС за останні 12 місяців збільшився майже на 400%. Разом з тим у травні 2011 року відбулося серйозне падіння вітчизняного ринку акцій, обсяг торгів на якому скоротився майже на чверть. Отже, тенденції фондового ринку України дозволяють говорити про наближення цього фінансового інституту до світових стандартів [1, с. 167-168].

Фондовий ринок України знаходиться на порозі серйозних перетворень, про що свідчить Програма розвитку фондового ринку України на 2011-2015 рр. Метою даної програми є підвищення захисту прав інвесторів та формування конкурентоспроможного національного фондового ринку на основі поступового зменшення спекулятивної складової ринку з одночасним зростанням інвестиційно-спрямованого сегменту в умовах фінансової глобалізації.

Насамперед, документ пропонує механізми вирішення проблем низької ліквідності ринку, поліпшення його інфраструктури та спрощення валютного регулювання. Програма містить понад 120 заходів із подолання проблем. У короткостроковій перспективі (до кінця 2012 р.) мають дозволити звернення концесійних корпоративних облігацій, знизити вимоги до лістингових паперів та дозволити включати в лістинг біржі акції, які вже пройшли процедуру лістингу на другому фондовому майданчику. Програма регламентує спрощення порядку здійснення операцій з іноземною валютою для резидентів, щоб українські інвестори

могли активніше купувати цінні папери емітентів інших країн. Передбачено врегулювання випуску та обігу валютних деривативів. Документ, також декларує необхідність обов'язкового створення Центрального депозитарію. Довгострокова перспектива (до кінця 2015 р.) розвитку фондового ринку передбачає скасування торгівлі з відстрочкою платежу, оскільки всі угоди мають здійснюватися тільки в режимі миттєвої поставки проти платежу [3].

Незважаючи на позитивні тенденції фондового ринку, ще існує ціла низка проблем його розвитку та функціонування, основними з яких є наступні: 1) низький рівень капіталізації національного фондового ринку; 2) не розробленість організаційних та фінансових механізмів, дія яких має забезпечувати прозоре та справедливе ціноутворення; 3) недостатня пропозиція інструментів фондового ринку з прийнятними для інвесторів характеристиками щодо дохідності, ризиковості, ліквідності та захищеності; 4) недостатній рівень розкриття інформації про діяльність на підприємствах-емітентах, відсутність прийнятої дивідендної політики; 5) відсутність ефективного механізму захисту прав інвесторів, складність процедур реструктуризації; 6) відсутність відкритих вторинних ринків ЦП, на яких має відбуватись масовий рух цінних паперів; 7) відсутність охоплення сегментом ринку похідних фінансових інструментів валютного і товарного ринків; 8) невелика пропозиція інвестиційного капіталу на фондовому ринку (відсутність потужного національного інституційного інвестора, недостатню зацікавленість роздрібних інвесторів, несприятливий клімат для іноземних інвесторів); 9) незначна інтеграція національного фондового ринку до міжнародних ринків капіталу; 10) другорядна роль біржового сегменту фондового ринку; 11) відсутність досконалих механізмів клірингу, що створює додаткові труднощі як для учасників ринку, інвесторів, так і для держави в цілому; 12) недосконалий рівень інфраструктури вітчизняного фондового ринку.

Для вирішення існуючих проблем пропонується наступна система

- заходів та механізмів:
- суттєве розширення пропозиції цінних паперів з високими інвестиційними характеристиками;
 - удосконалення засад функціонування боргового ринку та запровадження нових видів інструментів;
 - підвищення ролі внутрішніх інвесторів – громадян та інституційних інвесторів (пенсійних та інвестиційних фондів, страхових компаній тощо);
 - покращення інформаційної прозорості фондового ринку України;
 - сприяння розвитку та становлення потужних національних інституційних інвесторів;
 - зосередження торгівлі цінними паперами підприємств, що мають стратегічне значення для економіки та безпеки держави та підприємств-монополістів на фондових біржах;
 - завершення пенсійної реформи, що забезпечить появу на фінансовому ринку недержавних пенсійних фондів, які у розвинених країнах являються одними з найпотужніших інвесторів;
 - модернізація депозитарної системи України;
 - удосконалення саморегулювання на ринку цінних паперів;
 - формування сприятливого податкового клімату для учасників фондового ринку;
 - забезпечення подальшого розвитку послуг Інтернет-трейдингу як інструмента залучення інвестицій від роздрібного інвестора;
 - удосконалення та оптимізації режиму валютного регулювання операцій із цінними паперами в Україні;
 - консолідація біржової системи фондового ринку через забезпечення умов для здійснення публічних первинних розміщень пайових та боргових цінних паперів на фондових біржах з одночасним унесенням їх до лістингу.

Отже, незважаючи на позитивні тенденції торгівлі на фондовому ринку України, залишається ще ряд невирішених проблем, які стримують наближення даного сегменту ринку до світових стандартів. Реалізація

Програми розвитку фондового ринку України на 2011-2015 рр. та проведення вище зазначених заходів по вирішенню проблем вітчизняного фондового ринку дасть можливість досягти наступних результатів: суттєве розширення пропозиції цінних паперів з високими інвестиційними характеристиками; удосконалення засад функціонування боргового та іпотечного ринку; створення ринку похідних цінних паперів; активізація вторинного ринку цінних паперів; покращення інформаційної прозорості фондового ринку; залучення широкого кола інвесторів на фондовий ринок; створення консолідованої біржової системи; зосередження торгівлі цінними паперами та іншими фінансовими інструментами переважно на біржовому фондовому ринку; модернізація депозитарної системи відповідно до міжнародних стандартів; створення надійної системи клірингу і розрахунків; поінформування населення щодо інвестиційних можливостей фондового ринку; вдосконалення системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців з питань фондового ринку.

Висновок. Отже, досягнути позитивних змін на фондовому ринку значною мірою вдасться за рахунок зусиль відповідних державних органів. Разом із цим не слід забувати, що держава може лише коригувати напрямки розвитку фондового ринку, а його стан та перспективи залежать виключно від діяльності суб'єктів господарювання. Ліквідний, надійний та прозорий фондовий ринок має забезпечити реалізацію національних інтересів України, сприяти зміцненню економічного суверенітету.

ЛІТЕРАТУРА

1. Савицька О.І. Проблеми та перспективи розвитку фондового ринку України / О.І. Савицька, А.А. Фурсова // Економіка і регіон. – 2010. - № 2. – С. 136-138.
2. Шкодін І.В. Динаміка розвитку фондового ринку України / І.В. Шкодін // Актуальні проблеми економіки. – 2011. - № 5. – С. 214- 221.
3. Проект програми розвитку фондового ринку України на 2011-2015 роки. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ssmc.gov.ua.

ІНФЛЯЦІЙНЕ ТАРГЕТУВАННЯ

О.В. Андрушкевич, студентка

Науковий керівник: к. е. н., доцент Рябенко Г. М.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті досліджено визначення інфляційного таргетування, принципи інфляційного таргетування, основні теоретичні положення інфляційного таргетування, етапи запровадження інфляційного таргетування. Доведено, що саме інфляційне таргетування є найоптимальнішим режимом монетарної політики для України.

Ключові слова: монетарне таргетування, таргетування обмінного курсу, інфляційне таргетування.

Постановка проблеми. Стабілізація сфери грошового обігу як необхідної складової стійкого зростання економіки нашої держави зумовлює потребу в розробці середньострокової стратегії проведення грошово-кредитної політики. Відносно новим режимом грошово-кредитної політики є таргетування інфляції, що вже зарекомендувало себе як дієвий механізм досягнення макроекономічної стабілізації та її тривалої підтримки.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Багато вчених приділяють увагу дієвому механізму досягнення макроекономічної стабілізації та її тривалої таргетування інфляції, серед яких А. А. Гриценко, Т. О. Кричевська, О. І. Петрик та багато інших.

Постановка завдання. Метою статті є доведення можливості підвищення ефективності монетарної політики України шляхом переходу до інфляційного таргетування.

Виклад основного матеріалу. Інфляційне таргетування – комплекс заходів, які приймаються державними органами влади для контролю за рівнем інфляції у країні.

Суттєвими причинами розгортання інфляції в Україні стали насамперед глибинні макроекономічні диспропорції та системні чинники, а саме:

- незавершеність ринкових реформ і недосконалість ринкових механізмів у певних сегментах економіки (зокрема - в АПК, ЖКГ, енергетиці), що як призводить до виникнення періодичних дисбалансів на окремих сегментах товарного ринку, так і обмежує можливості НБУ щодо впливу на грошову масу через операції на відкритому ринку;
- послаблення спроможності економіки до задоволення внутрішнього попиту через незадовільну структуру економічного зростання, за якої значна частина приросту ВВП забезпечується за рахунок компонентів, що фактично не збільшують внутрішньої пропозиції (торговельна, фінансова сфери, експортне виробництво продукції проміжного використання), а суттєва частка продукції промисловості призначена для експорту;
- постійне зростання виробничих витрат, у т. ч. через підвищення частки заробітної плати, що обумовило випереджальне зростання цін виробників і посилення компонента інфляції витрат;
- нераціональне використання коштів, які виділяються на соціальні потреби в умовах затягування виборчої фази політичного циклу й політичної нестабільності, що доповнювалося значними неконтрольованими вливаннями коштів через неофіційні канали;
- значні відкритість та імпортозалежність української економіки, що посилило чутливість до висхідних цінових тенденцій на світових ринках;
- значний рівень ризиків економічного та політичного характеру в очікуваннях суб'єктів господарювання, що закладається в більш високу норму прибутку;

- падіння обсягів виробництва в сільському господарстві, що зумовило стрибок цін на основні види рослинницької продукції (в тому числі: зернових, соняшника, цукрового буряку тощо). За даними ООН, в результаті широкого використання сільськогосподарської продукції в промислових цілях протягом 2007 р. ціни на кукурудзу, соняшник, ріпак зросли вдвічі й, за прогнозами, до 2016 р. можуть підвищитися ще на 20-50% [1]. Швидке зростання цін на продовольство зумовлює посилення конкуренції за землю та інші природні ресурси.

Потрібно зазначити, що хоча таргетування інфляції є відносно новим явищем у системі державного регулювання економіки, практика країн з розвиненими ринковими відносинами вже сьогодні призвела до виникнення його окремих різновидів та модифікацій. Так, виходячи з різних критеріїв, можна виділити наступні його види:

- в залежності від ступеня коливань показника інфляції:
 - жорстке таргетування, при якому задається конкретний показник інфляції, який є обов'язковим для дотримання;
 - гнучке таргетування передбачає коливання показника інфляції в заданих межах або періодично змінюється (коригується).
- в залежності від міри прозорості інформації:
 - відкрите таргетування, при якому центральний банк зобов'язаний дотримуватися певних цільових показників інфляції в умовах повної прозорості, як, наприклад, у Новій Зеландії, у Канаді, де фінансова стабільність вже є досить високою, лише виникає необхідність взяти за ціль низький рівень інфляції;
 - приховане таргетування передбачає стабілізацію рівня інфляції без відкритої звітності про цільові показники. Даний різновид таргетування застосовується у випадку, коли в країні існує доволі низький рівень інфляції та достатня фінансова стабільність, а пріоритетною метою

економічної політики є досягнення стабільності цін та обсягів виробництва;

- пробне (експериментальне) таргетування. В даному випадку центральний банк має на меті зниження рівня інфляції, при одночасному збереженні стабільності інших економічних факторів (показників). Застосування даного різновиду таргетування характерне, здебільшого, для країн з перехідною економікою. Специфічними рисами тут є низький рівень довіри до дій центрального банку при одночасній очевидності потреби боротьби з інфляцією, а також проблематичність введення цільових показників інфляції, оскільки економіка таких країн дуже вразлива до циклічних фінансових шоків.

- в залежності від характеру таргетування валютного курсу:

1. Незалежна монетарна політика – високий ступінь гнучкості курсу:

- досягнення цінової стабільності без конкретного орієнтира;
- таргетування грошей через вибрану одиницю виміру грошової маси;
- інфляційне таргетування.

2. Монетарна політика із застосуванням зовнішнього орієнтиру – фіксований валютний курс (таргетування валютного курсу). Слід зазначити, що даний орієнтир як стратегія стабілізації був обраний багатьма посткомуністичними країнами на початку шляху ринкових перетворень, проте поступова лібералізація потоків капіталу і численні валютні кризи протягом 90-х років змусили вносити суттєві зміни у чинні режими валютних курсів.

Сьогодні інфляційне таргетування офіційно здійснюють щонайменше 27 країн. Режим інфляційного таргетування з'явився як альтернатива монетарному таргетуванню в кінці 80-х рр. і набув бурхливого розвитку в наступному десятилітті. Поширення цього монетарного режиму відбувалося двома хвилями: перша - з грудня 1989 р. до січня 1995 р.; друга - із січня 1998 р.

Отже, таргетування інфляції доцільно визначити як монетарний режим, спрямований на підтримання певного рівня інфляції як головної мети грошово-кредитної політики за допомогою монетарних механізмів, що дають можливість забезпечувати задану траєкторію в середньостроковій перспективі.

Перепонами для переходу до режиму інфляційного таргетування в Україні є:

1. Низький ступінь прозорості трансмісійного механізму. Застосування режиму інфляційного таргетування допускає наявність досить точної та стійкої макроекономічної моделі, яку в умовах перехідної економіки складно, а іноді неможливо побудувати, оскільки основні трансмісійні канали в українській економіці не діють, що утрудняє побудову зазначеної моделі.
2. Недостатньо ефективна інформаційна політика органів влади, які впроваджують грошово-кредитну політику. У відкритих економіках канал обмінного курсу є найбільш важливим елементом трансмісійного механізму, проте його дія не повною мірою відображає пріоритети грошово-кредитного регулювання. Будь-які спроби стабілізації курсу призводять до виникнення ефекту так званої «інструментної нестабільності» і пов'язані з ризиком неявного закріплення за обмінним курсом статусу номінального якоря, причому пріоритетнішого порівняно з інфляційною метою.
3. Неефективна процентна політика. Грошова політика України в наш час підпорядкована зовнішньоекономічній ситуації, і основний обсяг емісії грошей забезпечується за допомогою валютних інтервенцій, а не процентних інструментів.

Однак саме інфляційне таргетування буде, на нашу думку, найефективнішим режимом монетарної політики для України в майбутньому з певних причин:

Порівняно з монетарним інфляційне таргетування не потребує чіткого та стабільного зв'язку між грошима й інфляцією, особливо, якщо враховувати останні інновації в фінансовій сфері (зокрема інтернет-банкінг, інтернет-шопінг, банкомати, дебетні картки та багато ін.).

Інфляційне таргетування на відміну від прив'язки обмінного курсу потребує від центрального банку зосередження на внутрішній стабільності економіки та відповідних дій щодо різноманітних шоків, що їй загрожують. Тобто на відміну від прив'язки обмінного курсу за умов інфляційного таргетування не є необхідним, щоб центральний банк ігнорував усю економічну інформацію й фокусувався тільки на одній змінній. За режиму інфляційного таргетування центральні банки отримують чималі можливості для маневрів через використання своїх інструментів (зокрема короткострокових процентних ставок).

Прозорість і можливість легкого розуміння громадськістю головної мети цього режиму - цінової стабільності - сприяє підвищенню довіри й до центрального банку, й до його монетарної політики, а також передбачає підзвітність центрального банку. Ця підзвітність обмежує можливість прийняття центральним банком рішень через політичний тиск або спроби окремих політиків вирішити сучасні економічні проблеми завдяки довгостроковій ціновій стабільності та сталому економічному зростанню.

Висновки. Важливим результатом упровадження інфляційного таргетування є набагато краща макроекономічна ситуація в країнах із інфляційним таргетуванням у періоди, коли економіка перебувала під дією різних шоків. Отже, результати досліджень у основному виявляють кращі макроекономічні показники в державах, що розвиваються, з інфляційним таргетуванням порівняно з країнами без інфляційного таргетування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гриценко, А. А. Інститут таргетування інфляції: зарубіжний досвід і перспективи впровадження в Україні : наук. доп. / А. А. Гриценко, Т. О. Кричевська, О. І. Петрик. - К.: Ін-т економіки та прогнозування, 2008. - 272 с.
2. Петрик О. Інфляція в Україні: проблеми, ризики, перспективи.// Вісник НБУ, 2007 - №3. – с. 2-8.
3. Потенціал України та його реалізація // Спільний аналітичний звіт МКУ, МКУ та НБУ. - К., 2008. - 109 с.

УДК 442.321

МЕХАНІЗМ ПРОВЕДЕННЯ ФАКТОРИНГОВИХ ОПЕРАЦІЙ

А.В. Скорозінська, студентка

Науковий керівник: к.е.н., доцент Рябенко Г.М.

Миколаївський державний аграрний університет

Розглянуто сутність факторингу і особливості його застосування. Акцентовано увагу на використанні факторингу вітчизняними підприємствами, як найефективнішої форми рефінансування дебіторської заборгованості.

Ключові слова: факторинг, дебіторська заборгованість, факторингові операції, фінансові установи.

Постановка проблеми. Останнім часом підприємства все частіше стикаються із ситуацією, коли для подальшого їх функціонування необхідно знайти додаткове фінансування: кредитори відмовляються збільшувати строки кредитування або суми кредиту, банки не видають нові кредити, дебітори наполягають на відстрочці платежів та збільшення обсягів дебіторської заборгованості. Одним із варіантів розв'язання зазначеної проблеми є факторинг.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемі факторингу присвячено низку наукових праць. Серед вітчизняних вчених-економістів, які займалися проблемою управління дебіторською заборгованістю за допомогою факторингу, слід виділити таких авторів, як: Т.Е. Беялов, Ю.С. Скакальський, Ю.М. Лисенко. Значний вклад у розвиток факторингу внесли такі сучасні економісти: В.В. Грищенко, А.А. Петрук, В.П. Сидоров та ін. У їх дослідженнях вони розкрили теоретичні та практичні аспекти розвитку факторингу в Україні.

Постановка завдання. Метою статті є розгляд особливостей проведення факторингових операцій в Україні з метою управління дебіторської заборгованості.

Виклад основного матеріалу. Факторинг – це відносно новий фінансовий інструмент, що не так давно з'явився в Україні і дозволяє підприємству отримати від банку фінансування під дебіторську заборгованість. Але рівень застосування факторингу в Україні не досить високий і займає приблизно 0,5–5 % у загальній сумі балансу банківської установи. Це пояснюється тим, що факторингові послуги є занадто дорогими для вітчизняного бізнесу та дуже ризикованими для банків.

Факторинг — це комісійно-посередницька діяльність, пов'язана з переуступкою банкові клієнтом неоплачених платіжних вимог за поставленими товарами, виконаними роботами, послугами і, відповідно, права одержання платежу за ними, тобто за інкасування дебіторської заборгованості клієнта.

Головною метою здійснення банком факторингових операцій є своєчасне інкасування боргів для скорочення втрат, внаслідок затримок платежів і попередження виникнення сумнівних боргів, надання кредиту в формі попередньої оплати, підвищення ліквідності та зменшення фінансового ризику для клієнтів, які вважають для себе нераціональним виконання робіт з перевірки платоспроможності своїх контрагентів, ведення бухгалтерського обліку своїх вимог до них.

Об'єктом факторингової операції є право вимоги на виконання зобов'язань у грошовій формі. Суб'єктами факторингу є: продавець (постачальник), покупець, посередник фактор (факторингова компанія або комерційний банк).

Основними конкурентними перевагами факторингу для постачальників є [4]:

1) можливість збільшення кількості потенційних покупців за рахунок побудови ефективної системи продажу в кредит;

2) можливість збільшення обсягів поставок за рахунок збільшення кількості покупців;

3) можливість трансформації дебіторської заборгованості у грошові кошти та досягнення, таким чином, балансу грошових потоків, збільшення за рахунок цього ліквідності та рентабельності поставок;

4) можливість здійснення оптових закупівель значних партій товарів та, відповідно, підтримання розширеного асортименту за рахунок наявності обігових коштів, для миттєвого задоволення вимог покупців.

Основними конкурентними перевагами факторингу для покупців є:

1) можливість проведення розрахунків із постачальниками з відстрочкою платежу після реалізації товару (робіт, послуг) кінцевому споживачу;

2) можливість користування товарним кредитом, а тому відсутність необхідності в кредиті банку;

3) можливість збільшення обсягів закупівель із відстрочкою платежу.

Основними перевагами факторингу для банку (фактора) є: посилення ділових відносин із клієнтами через пропозицію додаткової конкурентоспроможної послуги; додаткова можливість збільшення клієнтської бази за допомогою залучення на обслуговування платоспроможних покупців (дебіторів) постачальника; збільшення ресурсної бази банку через збільшення у постачальників (клієнтів) обсягів

грошових надходжень на поточні рахунки внаслідок збільшення обсягів їх поставок.

Завдяки факторингу, після поставки товару (надання послуг) продавець негайно отримує у формі авансу значну частину від суми дебіторської заборгованості, що виникла (до 95%), не чекаючи на платіж від покупця. Фінансування автоматично збільшується в залежності від росту продажів.

Управління дебіторською заборгованістю передбачає:

- контроль за своєчасною оплатою поставок покупцями;
- прогнозування строків інкасації і спеціальні процедури нагадування при затримці платежів;
- регулярні, детальні і зручні звіти про стан дебіторської заборгованості;
- механізм роботи щодо повернення боргових зобов'язань дебіторів (як досудові так і судові дії) тощо.

Покриття ризиків включає ризики, що пов'язані, як із загальною діяльністю підприємства, так і з поставкою товарів з відтермінуванням платежу, в тому числі неотримання платежу від покупця в строк.

Послуга факторингу в Україні доволі таки молода. Зародження та формування українського ринку факторингу припадає на 2001 рік. Першим банком, що розпочав надавати послуги з факторингових операцій, був АКБ “Укрсоцбанк”. З часом технологію факторингу підтримав і запровадив АКБ “ТАС-Комерцбанк”, розпочавши активну експансію ринку. Проте в момент становлення ринку факторингу в Україні була відсутня необхідна нормативна, теоретична і практична база, не було підготовленого кадрового потенціалу, а технологія факторингу була основана на розробках російських колег. Українські теоретики і практики розробили нову технологію, внесли відповідні корективи, вдосконалили і спростили факторинговий цикл, і в 2004 році факторинговий бізнес розпочинає своє друге зародження в банківських установах і корпораціях [2].

З 2006 року факторингові операції починає проводити АТ “Державний Експортно-імпортний банк”. Однак, операції, в основному, проводилися з поточними клієнтами банку, які активно користувалися кредитними послугами, таким чином замінюючи кредит факторингом. Окрім банків, факторинг надають інші фінансові установи, наприклад, компанія “Арма Факторинг”. Проте, працюючи на ринку факторингу з 2004 року, ця компанія обслуговує не більше 15 клієнтів.

Факторинг – це, насамперед, інструмент розвитку підприємства, за до-помогою якого можна: збільшити обсяг продажу на умовах відстрочення платежу; збільшити прибутковість підприємства за рахунок збільшення об-сягів постачання; збільшити конкурентоспроможність підприємства.

Ще кілька років назад факторингові операції проводили майже всі рейтингові банки України в тому чи іншому обсязі. Також стрімкі темпи росту обсягів факторингу були важливою характеристикою усього ринку. До 2009 року, який став переломним для усієї світової економіки, стан факторингового ринку був досить оптимістичним. Незважаючи на те, що обсяги коштів за перші два квартали 2008 року, спрямованих на факторингове фінансування, порівняно з аналогічним минулим періодом скоротилися на 190%, загалом за рік було укладено 5700 договорів обсягом 1,45 млрд. грн, що значно перевищило обсяги за 2007 рік. Обсяги факторингових операцій в Україні в 2009 році скоротилися на 60% та склали приблизно 600 млн. грн. [3].

На сьогодні стан ринку факторингу є досить неоптимістичним, адже світова криза вплинула і на роботу банків, у першу чергу, у якій сьогодні спостерігається дефіцит створеного фонду для проведення таких операцій. Через обслуговування нинішньої заборгованості немає змоги для нарощування портфелів під факторингові операції. Велика частина проектів з міжнародного факторингу була призупинена. Також зменшились ліміти та частина авансування, а процентна ставка виросла,

незважаючи на те, що сумарна дебіторська заборгованість у 2009 році зменшилась на 20% порівняно з минулим аналогічним періодом.

Серед основних проблем розвитку ринку факторингу в Україні необхідно виділити:

- недосконалість вітчизняного законодавства у сфері факторингових послуг;
- відсутність професійних навичок та досвіду роботи учасників ринку факторингу;
- великий розмір плати за здійснення факторингової операції (50–60 %);
- використання банками при оцінюванні потенційного клієнта факторингу схеми, ідентичної при кредитуванні;
- відсутність чітких методичних рекомендацій з відображення операції факторингу в бухгалтерському обліку [1].

Перспективами розвитку факторингових послуг в Україні є:

1. Створення спеціалізованих факторингових компаній, які зможуть професійно здійснювати факторинг як комплексну операцію: фінансування, інформаційно-аналітичне обслуговування, робота з дебіторами клієнта, направлена на дотримання умов договору щодо термінів оплати за рахунок кваліфікованих кадрів з питань факторингу та вузької спеціалізації таких фінансових установ.
2. Подальший розвиток факторингу без права регресу, коли фактор страхує клієнта від фінансових, валютних та кредитних ризиків, що виникають при такому виді факторингу.
3. Поширення факторингових операцій у комерційних банках.
4. Збільшення кількості компаній, які надають факторингові послуги [3].

Висновки. Підводячи підсумки, слід зазначити, що факторинг є порівняно новим для України фінансовим інструментом, актуальність розвитку якого зумовлена станом розрахунків та наявних боргових

зобов'язань в Україні. Водночас розвиток факторингу потребує створення інституційних умов (насамперед, податкового законодавства і нормативно-правової бази), що дозволить проводити ефективне стягнення заборгованості за договором факторингу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гриценко В. В. Факторинг як ефективний інструмент підтримки бізнесу [Електронний ресурс] / В. В. Гриценко. – Режим доступу : <http://webcache.googleusercontent.com>.
2. Петрук А.А. Макросреда факторингових операцій / А.А. Петрук // Вестник факторинга. - 2009. – № 7. – С. 61 - 65.
3. Сидоров В.П. Факторинг для бізнесу: гравців мало, ризики високі / В.П. Сидоров // Фінанси України. – 2010. - № 8. – С. 56 – 60.

УДК 126.58

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ ЯК СКЛАДОВОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

Ю. О. Грищук, студентка

Науковий керівник: к.е.н., доцент Рябенко Г. М.

Миколаївський державний аграрний університет

Досліджено вплив фінансів на економічний і соціальний розвиток суспільства, який не можна зрозуміти без вивчення фінансової політики.

Ключові слова: фінансова політика, бюджетна політика, економічна політика, фінансові відносини, бюджетне прогнозування, бюджетне планування.

Постановка проблеми. На основі сформованої політики здійснюються конкретні заходи у сфері фінансів. При цьому дуже важливо

забезпечити дійовість фінансових інструментів, адже результативність фінансової політики залежить, як від її обґрунтованості, так і від того, як реалізуються механізми її здійснення. У зв'язку з цим вкрай важливим є контроль за ходом реалізації розробленої фінансової політики.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Початково зміст фінансової політики, її основні напрями розглядались в теоретичних концепціях, які визначають ступінь участі держави в управлінні економікою і сягають досліджень Клімової С. М., Правдюка О. Л., Футоранської Ю.В. та ін. Західні економісти ототожнюють поняття фінансово-бюджетної і фінансової політики, визнаючи їх як зміни, які вносяться урядом у порядок державних витрат і оподаткування і спрямовані на забезпечення повної зайнятості і неінфляційного національного продукту.

Постановка завдання. Фінансові відносини і фінансова діяльність настільки складні та багатофакторні, що будь-які зміни в економічному середовищі можуть, або змінити дію фінансових інструментів, або спрямувати їх в інший бік. Це, у свою чергу, може призвести до зовсім інших результатів, порівняно з тими, які очікувалися від даної фінансової політики.

Викладення основного матеріалу. З проголошенням незалежності України починається новий етап державотворення, формування власної національної політики і розвитку суспільно-економічних відносин. Фінансова політика держави це досить складна сфера діяльності законодавчої і виконавчої влади, яка включає заходи, методи і форми організації та використання фінансів для забезпечення її економічного і соціального розвитку. Своє конкретне вираження фінансова політика знаходить в чинній системі мобілізації фінансових ресурсів та їх використання для задоволення різноманітних потреб держави, підприємницьких структур і населення.

Фінансова політика має бути жорстокою, але справедливою і

активною, і повинна стимулювати економічне зростання, захищати національні інтереси та бути привабливою для суб'єктів іноземних країн. Фінансова політика повинна весь час коригуватися відповідно до ситуації та вдосконалюватися.

Складною проблемою залишається реалізація стратегічних напрямків, визначення норм і методів їх забезпечення умов розвитку суспільства. Вибір норм і методів роботи передбачає процес формування національної економіки із врахуванням специфічних природно-кліматичних і геополітичних умов господарювання та розташування України.

Фінансова політика повинна мати імперативний, обов'язковий характер. Це обумовлено змістом фінансів, як економічної категорії, їх місцем у системі суспільно-економічних відносин. Законодавчі та нормативні акти з питань реалізації фінансової політики мають виконуватись своєчасно, якісно і в повному обсязі. В іншому випадку досягти фінансової стабілізації та поступового економічного розвитку просто неможливо[1].

Конкретні напрямки реалізації фінансової політики в демократичній державі становлять фінансове законодавство. У ньому повинна бути точно визначена компетенція всіх суб'єктів економічної системи щодо повноважень і відповідальності в фінансовій сфері. На основі чинного законодавства органи виконавчої влади видають нормативні акти для успішнішого втілення фінансової політики. Ці акти покликані конкретизувати механізм її виконання. Виконавча влада постійно здійснює заходи щодо удосконалення фінансового механізму реалізації фінансової політики [2].

Практика розвитку фінансових відносин підтверджує і вимагає :

- по-перше, досконалого аналізу та оцінки соціально-економічного стану регіонів і держави та розробки реальних макроекономічних показників розвитку на плановий рік і перспективу;

- по-друге, виконання Державного бюджету і державної програми соціально-економічного розвитку має проходити у руслі єдиних підходів, цілісного механізму, ефективних норм і методів організації фінансово-економічних відносин;
- по-третє, додержання загальних принципів економічного розвитку, і насамперед, принципу формування і виконання доходів бюджету за рахунок платежів, які активно і ефективно впливають на виробництво, виконання показників економічного розвитку, а не шляхом розширення кількості податків та зборів, як сьогодні відбувається;
- по-четверте, проведення належного, своєчасного контролю та піднесення рівня відповідальності за стан виконання доходів бюджету та показників соціально-економічного розвитку регіонів, міністерств.

Основними пріоритетами фінансової політики України, слід вважати, посилення контролю за раціональним і ефективним витраченням коштів бюджетів усіх рівнів з метою скорочення бюджетного дефіциту і призупинення інфляційних процесів у державі, посилення контролю за фінансово-господарською діяльністю підприємницьких структур усіх форм власності і, в першу чергу, державного сектора економіки, впровадження укрупнених фінансових норм витрат на фінансування освіти, охорони здоров'я, культури, підготовки кадрів, потрібно розширити коло учасників ринку державних цінних паперів із метою збільшення неемісійних джерел покриття дефіциту бюджету, також здійснити послідовно і поетапно передачу об'єктів соціально-культурного призначення, що перебувають на балансі підприємницьких структур, до складу комунальної власності і відповідної зміни джерел фінансування, забезпечити повне і своєчасне погашення зовнішнього і внутрішнього державного боргу та його обслуговування, створити сприятливі умови для залучення в національну економіку іноземного капіталу, віддаючи перевагу прямим закордонним інвестиціям, сприяти підвищенню кредитної спроможності комерційних банків, зниженню рівня відсоткової

ставки та збільшенню частки довготермінових кредитів. Бюджетна, грошово-кредитна, податкова і валютна системи мають органічно доповнювати одна одну в інтересах забезпечення довгострокового економічного зростання.

Основною метою фінансової політики є оптимальний розподіл валового внутрішнього продукту між галузями народного господарства, соціальними групами населення, територіями. На цій основі має забезпечуватися стійке зростання економіки, удосконалення її структури, створення умов для розвитку господарських утворень різних форм власності, спільних підприємств з іноземним капіталом, акціонерних товариств, орендних і комерціалізованих підприємств. За цих умов важливе значення має також створення надійних соціальних гарантій населенню.

Фінансова політика держави залежить, як від зовнішніх, так і від внутрішніх факторів. Зовнішніми є, зокрема, фактори залежності держави від економічних взаємовідносин з іншими державами щодо поставок сировини, матеріалів, інших ресурсів, обміну технологіями, експортних можливостей самої держави, її інтеграції до світових економічних систем тощо.

Внутрішні фактори, які суттєво впливають на фінансову політику, - структура економіки, соціальний склад населення, рівень добробуту народу, інтелектуальний рівень населення, стан розвитку економіки і організація грошового обігу, стабільність грошової одиниці, розвиток форм кредитування тощо. На фінансову політику держави впливають також інші фактори, що диктуються тими економічними умовами, які склалися на цьому етапі господарського розвитку. З огляду на це, фінансова політика є динамічним процесом, що змінюється і коригується з урахуванням практичної потреби.

Стимулювання інвестицій для розширення виробництва за рахунок коштів підприємницьких структур, має здійснюватися з урахуванням

форми власності, галузі виробництва, природних умов, територіального розміщення та інших факторів. Тут потрібен диференційований підхід, оскільки лозунг про створення однакових можливостей для усіх є ні чим іншим, як спрощенням проблеми до такого рівня, що вона втрачає зміст і практичне призначення.

Фінансова політика держави має бути побудована таким чином, щоб її складові елементи – бюджетна, податкова, грошово-кредитна політики сприяли підвищенню ефективності господарської діяльності кожного підприємства, створювали для нього можливість виконувати плани виробничого та науково-технічного розвитку, соціальні програми.

Отже, можна визначити основні напрями удосконалення фінансової політики як складової економічної політики держави:

По-перше, підкреслимо необхідність посилення впливу фінансової, у тому числі бюджетної, політики на створення сприятливих умов для сталого економічного зростання, переходу до інноваційно-інвестиційної моделі розвитку, реалізації соціальних пріоритетів економічної політики шляхом:

- забезпечення збалансованості та прозорості бюджету, соціальної орієнтації бюджетних видатків;
- підвищення ефективності використання бюджетних коштів;
- удосконалення міжбюджетних відносин;
- посилення інвестиційної складової державного та місцевих бюджетів;
- запровадження програмно-цільового методу управління державними фінансами, проектного методу управління бюджетами всіх рівнів;
- забезпечення ефективного і збалансованого бюджетного регулювання шляхом урахування циклічності економічного розвитку та стану державних фінансів при розробці бюджетної політики.

По-друге, фінансова політика повинна сприяти нарощуванню інвестиційної складової економічного зростання, розвитку фінансової інфраструктури, удосконаленню корпоративного управління, залученню

заощаджень населення допрограми інвестиційно-інноваційного розвитку.

Висновок. Науково-обґрунтована фінансова політика держави, продумане використання податкових, інвестиційних і цінових механізмів для стимулювання розвитку продуктивних сил сприятиме прискореному виходу економіки з структурної кризи, стабільному нарощуванню виробництва промислової і сільськогосподарської продукції, збільшенню дохідності підприємств і надходженню коштів до державного бюджету.

ЛІТЕРАТУРА

1. Футоранська Ю. Передумови та шляхи реформування системи державного внутрішнього фінансового контролю в Україні / Ю. Футоранська // Фінанси України. – 2007. – № 9. – С. 151.
2. Клімова С. М. Суб'єкти реалізації державної фінансової політики / Клімова С. М. // Статистика України. – 2010. – №1. – С. 52 – 63.
3. Правдюк О. Л. Механізм фінансової політики в сучасному вимірі / Правдюк О. Л. // Економіка АПК. – 2010. – №9. – С. 15 – 21.

УДК 330.121

ІПОТЕЧНЕ КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

А.Ю. Коваль, студентка

Науковий керівник: к.е.н., доцент Рябенко Г.М.

Миколаївський державний аграрний університет

Розглянуто шляхи побудови національного ринку іпотечного кредитування в Україні, визначено проблеми та перспективи становлення іпотечного кредитування.

Ключові слова: іпотека, іпотечне кредитування, іпотечний ринок.

Постановка проблеми. Центральною проблемою розвитку іпотечного кредиту в Україні є нестача (обмеженість) вільних фінансових ресурсів і пошук інвесторів. В Україні назріло питання про створення загальнонаціональної системи іпотечного кредитування, яка б включала первинний і вторинний ринки іпотечних кредитів.

Одна з головних проблем становлення вітчизняного іпотечного ринку - формування необхідних грошових ресурсів для здійснення процесу іпотечного кредитування. Законодавча база стосовно іпотеки залишається недосконалою, оскільки відсутні єдині системоутворюючі принципи, також існують розбіжності у визначенні термінів.

Розвиток іпотечного кредитування в Україні стримується існуванням ряду проблем, що не дозволяють повною мірою використовувати іпотеку як гарантію своєчасного повернення банківських позик і не сприяють розвитку іпотечного кредитування. До факторів, які перешкоджають розвитку іпотечного кредитування, слід віднести: інфляційні ризики, нерозвиненість механізмів залучення коштів населення, непрозорість взаємовідносин учасників ринку, незначна роль Державної іпотечної установи на ринку іпотечних кредитів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розв'язанням проблем розвитку іпотечного ринку займалась велика кількість економістів, серед яких О.В.Жук, В.О. Омельчук, С. Румянцева, Л.Г.Політюк, В.І. Успенко та інші. Однак питання визначення та аналізу основних факторів, що стримують зростання іпотечного ринку, потребують подальшого наукового дослідження.

Постановка завдання. Розглянуто шляхи побудови національного ринку іпотечного кредитування в Україні, визначено проблеми та перспективи становлення іпотечного кредитування.

Виклад основного матеріалу. Система іпотечного кредитування посідає унікальне місце в національній економіці. По-перше, сьогодні іпотечне кредитування в більшості економічно розвинутих країн є не

тільки основною формою поліпшення соціально-економічних умов, але й здійснює істотний вплив на економічну ситуацію у країні в цілому. З іншого боку, система іпотечного кредитування являє сьогодні складний механізм, який складається із взаємопов'язаних та взаємозалежних підсистем (ринок нерухомості та операції з купівлі-продажу нерухомості, комплекс операцій з надання та обслуговування іпотечних кредитів, тощо). За рахунок іпотеки здійснюється інвестування реального сектора економіки та збільшення його капіталу і внаслідок цього забезпечується стабільне зростання доходів у різних галузях економіки. Іпотека може стати одним з важливих інструментів створення національної системи заощаджень.

При широкому впровадженні іпотечного кредитування в країні збільшаться бюджетні надходження, ефективніше вирішуватимуться житлові питання, зросте відтворення робочої сили та її мобільність. Завдяки управлінню розгалуженими фінансовими потоками держава має можливість впливати на соціально-економічні процеси в країні.

Світова фінансова криза, яка розповсюдилась по усьому світу, не залишила в стороні і Україну. У цьому середовищі найбільше постраждала її банківська система, та особливий удар прийшовся на іпотечне кредитування.

До кризи іпотечні позики вважалися у світі одним із найбільш надійних видів кредитування, однак криза внесла свої негативні корективи, що позначилися на розвитку ринку іпотеки. Ряд проблем існує і на вітчизняному іпотечному ринку, зокрема щодо реєстрації прав на нерухомість, страхування, взаємодії банків та забудовників, проблемної заборгованості, неможливості реалізації окремих норм законодавства тощо.

Разом із тим ринок поступово відновлюється і повертається до класичних форм, коли більша увага приділяється житловим потребам фізичних осіб, а не особистим вигодам приватних інвесторів. На

сьогодні іпотека є найбільш реальним механізмом придбання житла для громадян, а для банків – найнадійнішим забезпеченням за кредитами. Іпотека – це також один зі способів рефінансування. Реалізація іпотечних програм сприяє покращенню житлового фонду, відновленню будівництва в країні, розвитку ринку цінних паперів.

Згідно з даними Української Національної Іпотечної Асоціації, за станом на 1 липня 2011 р. до іпотечного кредитування повернулися близько 40% вітчизняних банків. Загальний обсяг банківського іпотечного портфеля дорівнює 82,4 млрд. грн., що становить близько 8% від ВВП України.

Важливу роль у розвитку іпотечного ринку відіграє державна підтримка, яка нині є вагомою, цілеспрямованою і полягає в здійсненні конкретних заходів. Так, у 2004 р. урядом була створена Державна Іпотечна Установа, місія якої полягає у забезпеченні доступності житла для громадян України через розвиток та підвищення ефективності системи іпотечного житлового фінансування [2].

Оскільки Установі було дозволено випускати облігації під державні гарантії, для проведення операцій із рефінансування іпотечних кредитів ДІУ емітувала три випуски корпоративних облігацій, сумарний обсяг яких становить 3 млрд. грн. Крім того, було здійснено один випуск іпотечних облігацій на суму 200 млн. грн.

У 2012 р. планується емісія корпоративних облігацій під державну гарантію на суму 1 млрд. грн. та випуск іпотечних облігацій на суму 500 млн. грн.

Починаючи з 2009 р. метою стимулювання будівельної галузі ДІУ ініціювала добудову об'єктів незавершеного будівництва. Однак деякі об'єкти залишаються недобудованими, що підриває довіру населення до будівельної галузі. На початку поточного року Установа розробила нову Програму відновлення іпотечного кредитування, яка враховує інтереси всіх учасників ринку, зокрема будівельників, банків та населення. Крім

того, з літа поточного року ДПУ розпочала рефінансування іпотечних кредитів на вторинному ринку.

Сьогодні ДПУ залишається основним гравцем на вітчизняному іпотечному ринку, її кошти спрямовуються на підтримку його ліквідності. Наприкінці минулого року статутний капітал ДПУ було збільшено на 2 млрд. грн., передбачається збільшувати його й надалі.

Установа також планує щорічно збільшувати обсяг свого іпотечного кредитного портфеля в середньому на 1,5 млрд. грн. У результаті у 2015 р. він має становити понад 7 млрд. грн.

Одним із способів пожвавлення вітчизняного іпотечного ринку є активна робота банків із плаваючими ставками. На початку поточного року НБУ спільно з інформаційним агентством «Рейтерс» розробив та запустив індекс депозитних ставок, який має стати базою для визначення параметрів коливання плаваючих ставок за кредитами. Індекс може використовуватися, як в іпотечному кредитуванні, так і забудовниками під час випуску облігацій, що має знизити вартість позики [3].

Відновленню іпотечного ринку та зниженню кредитних ризиків банків також сприятиме законодавче вирішення питання посилення захисту прав кредиторів. Важливим чинником є прийняття Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо врегулювання правових відносин між кредиторами та споживачами фінансових послуг», який, серед іншого, визначає поняття процентної ставки за кредитом та її тип (вона може бути фіксованою або змінюваною), а також вимоги до індексу, що використовується у формулі визначення плаваючої процентної ставки.

Під час фінансової кризи банки приділяли недостатньо уваги аналізу кредитоспроможності позичальника, курсовим ризикам, ризикам ліквідності тощо. На іпотечному ринку України досі відчуються негативні наслідки кризи. Серед них – відсутність

значного попиту на житло, обережне ставлення населення до іпотечних кредитів, проблеми щодо реальної оцінки вартості заставного майна, відсутність інструментів фондування, а також недостатня гривнева ліквідність[4].

У 2010-2011 рр. на вітчизняному ринку житла спостерігалися і позитивні зрушення, зокрема збільшення термінів кредитування, зменшення першого внеску в ході придбання житла, поліпшення житлових умов, поява механізму рефінансування іпотечних кредитів (чого не існувало до кризи), а також ефективних програм співпраці із забудовниками на первинному ринку [4].

У сучасних умовах важливим є використання при кредитуванні нерухомості плаваючої ставки. Використання такого механізму широко розповсюджене у світовій практиці.

Разом із тим, у нашій країні недоліками використання плаваючої ставки можуть стати такі чинники, як новизна продукту та його незрозумілість для населення, недостатньо розвинена нормативна база (у тому числі в банківській сфері), необхідність уточнення методології розрахунків, перенесення ризику зміни процентної ставки на роздрібного клієнта.

Висновки. Іпотечне кредитування у перспективі може стати надійним засобом залучення внутрішніх інвестицій та невід'ємним елементом ринкової економіки, що формується в Україні, і сприяти економічному і соціальному розвитку нашої держави.

ЛІТЕРАТУРА

1. Жук О.В. Стан і перспективи розвитку іпотечного кредитування в Україні / О.В. Жук // Економічний простір. – 2009. - № 23/1. – С. 15 – 20.
2. Омельчук В. О. Роль іпотеки на вітчизняному ринку доступного житла / В.О. Омеленчук // Формування ринкових відносин в Україні. – 2011. - № 9. – С. 17 – 22.
3. Румянцева С. Іпотека 2011-2012 Нові можливості / С. Румянцева // Цінні папери України – 2011. - №44 (689). – С. 3 – 6.
4. Політюк Л.Г. Іпотечне кредитування: проблеми та перспективи

розвитку в Україні Л.Г. Політюк // Вісник східноукраїнського національного університету ім. В. Даля – 2011. - №7(161). – С. 136 – 141.

5. Успаленко В.І. Іпотечне кредитування в Україні: проблеми, перспективи розвитку / В.І. Успаленко // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики: Збірник наукових праць – 2010. - № 1(8). – С. 123 – 129.

УДК 336.256:338.512:658.14.7

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ДОХОДАМИ ТА ВИТРАТАМИ З МЕТОЮ ОПТИМІЗАЦІЇ ФІНАНСОВОГО РЕЗУЛЬТАТУ

Ю.В. Бізікова, студентка

Науковий керівник: к.е.н., доцент Рябенко Г.М.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті розглянуто поняття доходів та витрат; запропоновано шляхи підвищення ефективності управління доходами та витратами з метою оптимізації фінансового результату.

Ключві слова: Ефективність, оптимізація, доходи, витрати, фінансовий результат.

Актуальність проблеми. Актуальність дослідження визначається необхідністю підвищення ефективності управління доходами та витратами, що в сучасних умовах є досить складно. Але саме від ефективного управління доходами та витратами напряму залежить ефективна діяльність підприємства та забезпечення високих темпів розвитку і конкурентноздатності його продукції. Тому підприємствам, передусім, необхідно концентрувати увагу на пошук можливостей

поліпшення використання свого вже існуючого виробничого і фінансового потенціалу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню питань пов'язаних з шляхами підвищення ефективності управління доходами та витратами, присвячено праці вітчизняних учених та науковців зокрема: Таратута Л. В., Костюк О.М., Материнська О. А, Чорна В. М..

Постановка завдання. Метою статті є розкриття поняття ефективності управління доходами та видатками, та розкриття шляхів підвищення ефективності управління доходами та витратами.

Виклад основного матеріалу. В умовах ринкової економіки забезпечення ефективності управління є метою будь-якого підприємства, оскільки саме ефективність управління забезпечує успішне функціонування та розвиток кожної організаційно – господарчої ланки. Ефективність — це оціночний критерій діяльності колективу працівників у будь-якій сфері, включаючи управління. Тому забезпечення високої ефективності управління є складовою частиною загальної проблеми підвищення економічної ефективності виробництва. Визначають її на основі загальних методологічних принципів, прийнятих в економіці.

Існують різні підходи до визначення ефективності управління.

На практиці для оцінки ефективності системи управління найчастіше використовують загальні результативні показники виробничо-фінансової діяльності підприємства:

- валова продукція в динаміці,
- вихід валової продукції на одного середньорічного працівника,
- фондівдача,
- прибуток на одного працівника,
- рентабельність виробництва тощо;

Практичним результатом удосконалення системи управління може бути зниження витрат на управління, яке досягається за рахунок скорочення чисельності працівників апарату управління і підвищення продуктивності

праці. Проте не будь-яке вдосконалення управління призводить до зниження питомих витрат на управління. Оскільки управління є складовою виробничо-фінансової діяльності підприємств, то свідченням підвищення його ефективності може бути зростання економічних показників господарювання при незмінних або навіть дещо зростаючих витратах на управління.

Оцінюючи ефективність заходів удосконалення організації управління виробництвом слід врахувати, що фактичний ефект від такого удосконалення значно вищий суми економії витрат на управління. Удосконалення системи управління не тільки призводить до підвищення продуктивності праці управлінського персоналу, а й сприяє кращій організації і підвищенню результативності праці всіх працівників підприємства, зростанню виробітку, скороченню простоїв людей, техніки тощо. Крім того, підвищується загальна культура виробництва і управління, зміцнюється дисципліна праці, поліпшуються умови, за яких людина в повній мірі може розвивати свої здібності.

Ефективність окремих заходів, пов'язаних з раціоналізацією системи управління (зміна структури управління, норм управління і обслуговування, забезпеченості кваліфікованими кадрами тощо), можна оцінити за допомогою факторного аналізу. При цьому треба обов'язково забезпечити елімінування впливу інших факторів на формування кінцевих результатів виробничо-фінансової діяльності підприємств (якість земель, забезпеченість основними фондами, робочою силою, характер спеціалізації тощо). Високі темпи розвитку виробництва та підвищення конкурентоздатності продукції в значній мірі залежать від глибокого аналізу виробничої, фінансової і інвестиційної діяльності, реальної оцінки доходів і витрат підприємства, оперативного прийняття управлінських рішень на базі достовірної інформаційної бази, застосування важелів ціноутворення, прогнозування фінансового стану і грошових потоків, оптимізації результатів діяльності. Проблеми розвитку ринкових умов на

Україні потребують розробки методологічних і практичних рекомендацій по удосконаленню економічної роботи на підприємствах, що дозволить знизити ризики підприємства і підвищити ефективність діяльності [1].

Існує два основні шляхи оптимізації фінансового стану - оптимізація результатів діяльності (підприємство повинне більше заробляти) і раціональне розпорядження результатами діяльності. Проте два вказані шляхи - «заробляти» і «розпоряджатися напрацьованим» - не рівнозначні.

Можливості оптимізації стану підприємства за рахунок раціональнішого розпорядження результатами діяльності ефективні, але з часом вичерпані. Тому необхідно пам'ятати, що базою стійкого фінансового становища організації протягом тривалого часу є отриманий прибуток. Тому, при оптимізації фінансового стану організації необхідно прагнути, перш за все, до забезпечення прибутковості діяльності [2].

Щоб поліпшити фінансові результати та сприяти реалізації виявлених резервів можливо застосувати як в короткостроковому і середньостроковому, так і в довгостроковому періоді наступні заходи:

- розглянути і усунути причини виникнення перевитрат фінансових ресурсів на матеріальні та інші операційні витрати;
- впровадити на підприємстві системи управлінського обліку витрат в розрізі центрів відповідальності та витрат по окремим групам товарної продукції;
- підвищити у складі реалізації питому вагу дрібнооптової товарної продукції;
- здійснити ефективну цінову політику, диференційовану по відношенню до окремих категорій покупців;
- удосконалити рекламну діяльність, підвищувати ефективність окремих рекламних заходів;
- надавати достатню увагу навчанню і підготовці кадрів, підвищенню їх кваліфікації;

- розробити і ввести ефективну систему матеріального стимулювання персоналу, тісно пов'язану з основними результатами господарської діяльності підприємства і економією ресурсів;
- використовувати системи депреміювання працівників при порушенні трудової або технологічної дисципліни;
- здійснювати постійний контроль за умовами зберігання і транспортування товарної продукції [3]. Впровадження зазначених заходів дозволить реалізувати виявлені резерви та покращить загальну якість функціонування підприємства, що, в свою чергу, призведе до оптимізації фінансового результату діяльності підприємства.

Висновки. Отже, важливе значення в боротьбі за зниження собівартості та підвищення прибутку має дотримання найсуворішого режиму економії на всіх ділянках виробничо-господарської діяльності підприємства. Послідовне здійснення на підприємствах режиму економії виявляється насамперед у зменшенні витрат матеріальних ресурсів на одиницю продукції, скороченні витрат по обслуговуванню виробництва, керуванню й інших непродуктивних витрат.

ЛІТЕРАТУРА

1. Таратута Л. В.. Удосконалення методів економічної роботи на підприємствах з метою підвищення ефективності їх діяльності: Автореф. дис... канд. екон. наук: 08.06.01 / Національна металургійна академія України. — Д., 2003. — 19 с.
2. Костюк О.М. Покращання фінансового стану підприємства на базі менеджменту структури капіталу : Автореф. дис... канд. екон. наук: 08.04.01 / О.М. Костюк; Укр. акад. банк. справи. — Суми, 2001. — 18 с. — укр.
3. Материнська О. А. Теоретичні засади аналізу фінансових результатів [Електронний ресурс] / О. А. Материнська,

ФОРМУВАННЯ ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ КОНСАЛТИНГОВОГО РИНКУ В УКРАЇНІ

О.В. Болгарина, студентка

Науковий керівник: к.е.н., доцент Рябенко Г.М.

Миколаївський державний аграрний університет

Проаналізовано стан і перспективи розвитку консалтингового ринку в Україні. Визначені тенденції його становлення, чинники, що впливають на динаміку і структурну конфігурацію вітчизняного ринку консалтингових послуг.

Ключові слова: консалтинг, ринок консалтингових послуг, управлінське консультування, консалтингові послуги.

Актуальність теми. Процеси інтеграції України у світовий економічний простір зумовили необхідність формування та розвитку таких інфраструктурних інституцій, як управлінське консультування. Сьогодні консультування розглядається як невід’ємна інфраструктурна складова сучасного бізнесу, яка за останні десятиліття стала потужною сферою економіки багатьох країн.

Вагомий вплив на розвиток управлінського консультування в певних регіонах і країнах здійснюють такі чинники, як рівень і темпи економічного зростання країни, структура її економіки та виробництва, особливості державного управління та регуляторної політики, а також специфіка національної та управлінської культури.

Аналіз сучасних досліджень і публікацій. Необхідність своєчасної адаптації підприємств, організацій, установ України до сучасних економічних умов господарювання зумовила певний дослідницький інтерес до управлінського консультування як виду професійної підприємницької діяльності. Поширення та подальший розвиток

консалтингу в Україні пов'язані, перш за все, з потребою швидкого впровадження в господарську практику нових теоретичних досягнень у сфері економіки та управління. Цей факт наочно підтверджується дослідженнями теоретичних засад та прикладних аспектів управлінського консультування вітчизняними і зарубіжними вченими-економістами: В. Верби, В. Клименка, Т. Тучик та ін.

Постановка завдання. Метою статті є оцінка стану українського ринку консультування, формування та розвитку, чинники його структурної конфігурації.

Виклад основного матеріалу. Консалтинг (англ. consulting — консультування) — діяльність спеціалізованих компаній із надання інтелектуальних послуг виробникам, продавцям, покупцям (поради і рекомендації) з різноманітних питань виробничої діяльності, фінансів, зовнішньоекономічної діяльності, створення та реєстрації фірм, дослідження і прогнозування ринків товарів і послуг, розробки бізнес-проектів, маркетингових програм, інноваційної діяльності, пошуку шляхів виходу з кризових ситуацій, підготовки статутних документів у разі створення нових підприємств і організацій тощо [1].

Феномен управлінського консультування, як сфери економічної діяльності, проявляється через складність та багатогранність процесів, що відбуваються в її межах, що в свою чергу передбачає необхідність визначення методики оцінки її кількісних параметрів. Як сфера економічної діяльності, консультування має значний внесок у створенні валового внутрішнього продукту країни. Враховуючи, що консультування здійснюється як внутрішніми, так і зовнішніми консультантами, механізм впливу кожної з наведених складових на економічні показники країни буде різний. При визначенні кількісних параметрів ринку консультування необхідно також наголосити на ігноруванні альтернативної вартості ресурсів, які надає клієнтська організація під час консультування. Таким чином, сучасна методологія дослідження та оцінки розміру ринку

консалтингових послуг обмежується урахуванням лише доходів, що генерують консалтингові компанії, не приймаючи до уваги вигоди, що створюють внутрішні консультанти корпорацій, та ігноруючи реальні витрати ресурсів, що залучаються під час співробітництва консалтингових компаній з клієнтськими організаціями.

Використовуючи емпіричні методи оцінки визначення обсягу (розміру) ринку, всесвітньовідома дослідницька агенція Kennedy Information зафіксувала стійку динаміку зростання глобального консалтингового ринку: так у 2006 р. його розмір оцінювався у 280 млрд. дол., а у 2007 р. – вже понад 300 млрд. дол. Аналогічний метод оцінювання обсягу російського консалтингового ринку був використаний компанією РосБізнесКонсалтинг, за оцінками якої завдяки значним темпам зростання (30-40% щороку) обсяг російського консалтингового ринку сягнув відмітки у 2000 млн. дол. [3].

За даними Європейської асоціації менеджмент-консультантів (European Federation of Management Consultancies Associations) частка європейського консалтингового бізнесу у валовому внутрішньому продукті Європи за останні десять років зросла з 0,24% до 0,66%. Але даний показник суттєво відрізняється по країнам. Так, найвищий рівень у ВВП країни займають консалтинговий сектор Великобританії (1,02%), Німеччини (0,88%), Іспанії (0,76%). Для України експерти оцінюють частку консалтингового сектору на рівні 0,1% ВВП країни [2].

Такий незначний (у порівнянні з розвиненими країнами Європи і світу) рівень розвитку консалтингового сектору в економіці України пояснюється передусім специфікою функціонування вітчизняних підприємств, які протягом значного періоду забезпечували власну прибутковість за рахунок використання адміністративного та інших неекономічних ресурсів. Сьогодні за умов економічної і фінансової кризи така модель організації бізнесу довела свою нездатність забезпечити навіть просте відтворення на підприємствах. Саме криза в нашому суспільстві,

яка має (за оцінкою фахівців) цивілізаційний характер, має стати каталізатором структурних змін в економіці, що позначається у прискоренні інноваційних процесів, у тому числі шляхом активного залучення консультантів при створенні нематеріальних активів, як джерела нових конкурентних переваг вітчизняних підприємств.

Характеризуючи основні чинники формування та розвитку консалтингового ринку, необхідно відзначити визначальний вплив таких з них, як: 1) зростання різноманітності та складності проблем, які менеджмент підприємств не може вирішити самостійно; 2) якісна трансформація принципів співпраці консультантів з клієнтськими організаціями у бік становлення стратегічного партнерства з консалтинговими компаніями; 3) розширення профілю клієнтів консалтингових компаній через активізацію попиту з боку середніх та невеликих підприємств; 4) можливість доступу до унікальних знань, досвіду технологій, які набуваються менеджментом та персоналом підприємств під час співпраці з консультантами і пізніше утілюються у формі інтелектуальних активів; 5) підвищення вартості компанії за рахунок зростання нематеріальних активів, покращення її репутації внаслідок співпраці з консалтинговими компаніями.

Серед основних чинників попиту на консультування в Україні виділимо потреби вітчизняних підприємств у підвищенні ефективності функціонування з метою посилення конкурентних переваг. Визначальні передумови розвитку вітчизняного консультування полягають в активізації процесів інтеграції українського бізнесу в світовий економічний простір, перш за все, шляхом залучення зовнішнього інвестування, що в свою чергу зумовлює впровадження відповідних управлінських інновацій, зокрема інструментів і технологій сучасного менеджменту. За таких умов партнерство з консультантами дає можливість вітчизняним компаніям оптимізувати часові, фінансові та людські ресурси для забезпечення підвищення ефективності своєї діяльності.

Традиційно, за продуктовою сегментацією ринку консультування прийнято виділяти юридичний, фінансовий, маркетинговий, виробничий, податковий, ІТ-консалтинг, а також консультування з питань управління персоналом, оцінки, загального управління та адміністрування.

Прагнення забезпечити прозорість, достовірність інформаційної підтримки прийняття рішень зумовило значний попит на послуги інформаційного консалтингу, які в структурі ринку консалтингових послуг в Україні складають 21%. Разом з тим, з боку вітчизняних компаній простежується стійка тенденція зростання зацікавленості продуктами фінансового і стратегічного консультування, на які сьогодні приходить відповідно 17% та 13% загального ринку консультування. Прагнення підвищити свою продуктивність сприяло залученню вітчизняними підприємствами і компаніями консультантів з питань управління персоналом та операційного менеджменту (відповідно 11% і 8% в структурі консалтингових послуг) [1].

З урахуванням кризових процесів, що розгортаються останнім часом у світовій економічній системі та в межах національної економіки, вважаємо за можливе визначити такі тенденції у подальшому розвитку консалтингового ринку України. Загострення конкурентної боротьби, втрата адміністративного ресурсу призведе до необхідності системної оптимізації діяльності вітчизняних компаній. Етап всеохоплюючого скорочення всіх витрат підприємства має змінитися етапом кардинальних змін, що включатимуть стратегічне позиціонування (або перепозиціонування) компанії, визначення принципів її функціонування та розвитку, проектування її бізнес-моделі. Ці процеси мають стати поштовхом для розширення таких сегментів консалтингового ринку, як консультування зі стратегії, а також зростання попиту на такі консалтингові продукти, як формування фінансової стратегії, стратегічне планування інформаційної стратегії компаній.

За даними маркетингової агенції *Researchwikis* у світі п'ятдесят компаній контролюють 30% консалтингового ринку, а на ринку аудиторських послуг цей показник зростає до 47%. У залежності від ступеня унікальності консалтингового продукту, пропозиція на консалтинговому ринку представлена стандартизованими або диференційовано-індивідуальними послугами, що обумовлює високий рівень конкуренції та принципи цінової та нецінової дискримінації.

Український ринок консультування демонструє значну концентрацію, як за кількістю учасників, що пропонують консалтингові послуги, так і за географічною ознакою. За оцінкою експертів «велика четвірка» аудиторських компаній в Україні має понад 60% обсягу продажів аудиторських та консалтингових послуг. Понад половини доходів, які генерують вітчизняні консалтингові компанії, отримуються від реалізації послуг з управлінського консультування та ІТ-консалтингу.

Висновки. Серед перспективних напрямів консалтингової співпраці у майбутньому мають стати кросфункціональні сфери управлінського консультування: впровадження корпоративного управління, розробка і впровадження систем фінансового та процесного управління, ризик-менеджменту, впровадження системи управління вартістю компанії, консультаційне супроводження проектів злиття і поглинання компаній тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Верба В. Ідентифікація і систематизація проблем розвитку підприємств як передумова формування попиту на консалтингові послуги / В.Верба // Управління розвитком: Збірник наукових статей.- № 19. -Харків, ХНЕУ. - 2008. - С.11-13.
2. Клименко В.Я. Сучасний стан та перспективи розвитку ринку консалтингових послуг в Україні / В.Я. Клименко //Фінанси України. – 2010 - № 9. - С. 108 - 116.
3. Тучик Т. Консалтинг по-українски / Т. Тучик // Финансовый директор. – 2008. - № 3. – С. 22 – 26.

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ РОСЛИННИЦТВА

М.Д. Доценко, студент

Науковий керівник: к.е.н., асистент Лункіна Т.І.

Миколаївський державний аграрний університет

Досліджено ефективність функціонування галузі рослинництва, визначено основні проблеми в галузі та сформульовані напрями підвищення економічної ефективності виробництва продукції рослинництва..

Ключові слова: *рослинництво, ефективність, виробництво, сільськогосподарські підприємства.*

Актуальність теми. Однією із основних категорій економіки є ефективність, яка безпосередньо пов'язана з досягненням остаточного результату розвитку як суспільного виробництва в цілому, так і окремого підприємства. Визначення ефективності діяльності підприємства та окремого виду виробництва є дуже важливим, тому ефективність сільськогосподарського виробництва, зокрема, галузі рослинництва є актуальною, так як, забезпечує населення необхідними продуктами харчування. Тому виробництво продукції рослинництва спрямоване на формування ринку продовольства. Ефективність розвитку рослинництва формується під впливом багатьох чинників, зокрема ґрунтово-кліматичних, технологічних, біологічних та інших, що ускладнює пошук додаткових можливостей для її підвищення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблем підвищення ефективності виробництва продукції рослинництва в сільськогосподарських підприємствах присвячені наукові праці:

В.Я. Амбросова, В.Г. Андрійчука, В.І. Бойка, П.П. Борщевського, П.І. Гайдуцького, А.С. Даниленка, М.Я. Дем'яненка, О.Ю. Єрмакова, І.В. Коновалова, В.І. Криворучка, О.В. Крисального, М.Г. Лобаса, М.Й. Маліка, В.Я. Месель-Веселяка, П.О. Мосіюка, О.М. Онищенко, П.Т. Саблука, П.П. Руснака, М.М. Федорова, В.К. Терещенка, О.В. Шкільова, О.М. Шпичака, В.В. Юрчишина та інших.

Метою статті є опрацювання заходів підвищення ефективності виробництва продукції рослинництва в сільськогосподарських підприємствах, розглянути основні проблеми та визначення цілей і напрямів більш ефективного ведення господарства в даній галузі.

Виклад основного матеріалу. Ефективність виробництва є категорією загальноекономічною, що являє собою якісну характеристику рівня господарювання в різних галузях сільського господарства, у тому числі й рослинництва. Одним із найважливіших показників ефективності сільськогосподарського виробництва вважається виробництво валової продукції рослинництва.

Для збільшення виробництва сільськогосподарської продукції та підвищення її економічної ефективності необхідно здійснювати фундаментальні і прикладні наукові дослідження, спрямовані на створення нової та вдосконалення існуючої техніки, поліпшення селекційної роботи щодо створення нових і поліпшення існуючих сортів та гібридів сільськогосподарських культур, розробку нових і вдосконалення існуючих технологічних процесів виробництва, переробки та зберігання сільськогосподарської продукції, вдосконалення всього господарського механізму [1].

Важливим напрямом зростання ефективності сільськогосподарського виробництва є підвищення рівня забезпеченості господарств основними і оборотними фондами та поліпшення їх використання. Із зростанням фондооснащеності сільськогосподарського виробництва відбувається підвищення його ефективності, проте спостерігається деяке зниження

фондовіддачі. Тому очевидне значення раціонального використання машинно-тракторного парку, автомобілів, виробничих приміщень і їх обладнання, кормів, насіння, мінеральних добрив та інших засобів виробництва. На рівень ефективності виробництва в господарствах істотно впливають склад виробничих фондів, співвідношення основних виробничих фондів і оборотних засобів, частка технічних засобів в основних виробничих фондах. Підвищення віддачі основних фондів є одним з головних факторів інтенсивного розвитку сільськогосподарського виробництва і зростання його ефективності.

З підвищенням технічної озброєності і рівня механізації виробничих процесів, з поліпшенням організації виробництва затрат живої праці на одиницю земельної площі і голову худоби скорочуються. Зростання продуктивності праці, а отже, й ефективності виробництва на 70-75% зумовлюється досягненнями технічного прогресу, частка організаційних факторів становить 25-30%. Ефективність виробництва продукції рослинництва значною мірою визначається рівнем технічної оснащеності і механізації виробництва. Обробіток культур рослинництва - складний технологічний процес, що складається з взаємно зв'язаних між собою робіт з підготовки ґрунту, внесення добрив, посіву насіння і висадці розсади, догляду за рослинами і збирання врожаю [2].

Рослинництво є однією з найбільш розширених галузей сільського господарства. Тому важливим напрямом підвищення ефективності технологій у рослинництві виступає забезпечення комплексної механізації виробництва, яка передбачає використання машин і механізмів на всіх етапах вирощування культур рослинництва. Матеріально-технічною основою комплексної механізації повинна бути система машин, що дозволяє впроваджувати індустріальні технології, передові прийоми агротехніки, полегшувати умови і підвищувати продуктивність праці, знижувати собівартість продукції. При механізованому обробітку овочевих культур слід забезпечити максимальне застосування комбінованих

агрегатів, що дозволяють поєднувати технологічні операції основного і передпосівного обробітку ґрунту, а також посіву насіння. Крім економії енерговитрат, скорочення термінів проведення польових робіт, важливою перевагою застосування комбінованих агрегатів у порівнянні з традиційними машинами є менше ущільнення ґрунту, що є одним з основних вимог технологій обробітку овочевих культур, особливо тих, продуктивні органи яких, розташовуються в землі (морква, буряк, петрушка, хрін та ін). Значні резерви підвищення економічної ефективності виробництва продукції рослинництва пов'язані з освоєнням раціональних сівозмін. Більшість господарств мають достатньо розвинуте молочне скотарство, яке економічно і організаційно поєднується з рослинництвом. У зв'язку з цим найбільш ефективними сівозмінами є овоче-кормові з багаторічними або однорічними травами. Включення до сівозміни бобових і хрестоцвітих культур (конюшина, вика, люпин, редька олійна, гірчиця біла та ін) позитивно впливає на структуру, плодоношення і фітосанітарний стан ґрунтів.

У комплексі заходів підвищення економічної ефективності сільськогосподарського виробництва найважливішим є поліпшення використання землі на основі підвищення її родючості і зростання врожайності сільськогосподарських культур. Ці завдання успішно вирішуються шляхом вирощування сільськогосподарських культур за технологією програмованих урожаїв з використанням досягнень науки, передової практики і забезпеченням високої якості праці. У передових господарствах України одержують зерна озимої пшениці по 55-60 ц/га, кукурудзи — 70-80 ц/га, а на зрошуваних землях—100-120 ц/га, цукрових буряків — 550-600 ц/га, зеленої маси кукурудзи — 400-450 ц/га, сіна багаторічних трав — 50-60 ц/га [3].

Резервами підвищення ефективності галузі рослинництва є, насамперед, нарощування урожайності й удосконалення ринку. А в

реалізації цих заходів, вкрай необхідна допомога держави для виробництва високоякісної конкурентоспроможної продукції рослинництва.

Підвищення ефективності виробництва і досягнення більш високих кінцевих результатів нерозривно пов'язані з проблемою якості, розв'язання якої вимагає вдосконалення технології виробництва сільськогосподарської продукції і збільшення потужностей для її переробки і зберігання. Поліпшення якості й біологічної цінності сільськогосподарської продукції - одне з головних завдань агропромислового комплексу України. Важливим завданням виробництва сільськогосподарської продукції є всебічне збільшення споживчих властивостей і водночас підвищення ступеня корисності, яка втілена в якості. Високий рівень якості продукції є передумовою високого рівня її конкурентоспроможності, має велике економічне і соціальне значення, воно рівнозначне збільшенню виробництва продукції. За рахунок використання резервів поліпшення якості та збереження виробленої продукції можна на 20-30% підвищити рівень її споживання, що сприятиме більш повному задоволенню потреб населення в продуктах харчування.

Кожне підприємство докладася багато зусиль для того, щоб його продукція на ринку була конкурентоздатною. Випуск конкурентоздатної продукції та її реалізації завершує кругообіг господарських засобів підприємства, що дозволяє йому виконати зобов'язання перед державним бюджетом, банком за кредитами, персоналом підприємства, постачальниками та відшкодовувати виробничі затрати. Досягнення конкурентоздатності своєї продукції, збільшення обсягу її реалізації, рентабельності продаж та прибутку є актуальним завданням для кожного підприємства [4].

Вагомим джерелом підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва є раціональне використання трудових ресурсів і зростання продуктивності праці на основі застосування прогресивних форм її організації та відповідних методів матеріального і морального заохочення

працівників у досягненні високих кінцевих результатів. У зв'язку з цим, очевидна необхідність переведення всіх господарств та їх виробничих підрозділів на господарський розрахунок, самофінансування і самоуправління [5].

З метою посилення матеріальної зацікавленості робітників у збільшенні виробництва продукції, зниженні собівартості і поліпшенні інших показників для них встановлене преміювання.

В умовах ринкової економіки ефективність виробництва значною мірою залежить від успішної реалізації продукції, тобто від маркетингової діяльності сільськогосподарських товаровиробників. Робота маркетингових служб може істотно підвищити ефективність виробництва.

Високоінтенсивним і ефективним, а отже й конкурентоспроможним, може бути тільки виробництво, де є необхідна матеріальна база, досвідчені кадри, застосовуються сучасні технології виробництва.

Висновок. Основними напрямками підвищення ефективності виробництва продукції сільського господарства є: зниження собівартості продукції, чого можна досягти за рахунок підвищення врожайності культур і продуктивності худоби через впровадження нових прогресивних ресурсозберігаючих технологій, створення системи контролю за якістю і родючістю ґрунтів; створення консультаційної інфраструктури для розповсюдження нових технологій, досягнень науки і техніки; вдосконалення організації виробництва; запровадження системи машин, що зменшить навантаження на ґрунт; використання ресурсозберігаючих технологій; застосування комплексного обробітку ґрунту з одночасним поєднанням кількох технологічних операцій; застосування ґрунтозахисних технологій; запровадження системи точного землеробства; виконання вимог сівозмін і забезпечення кращих попередників; селекції нових сортів сільськогосподарських культур. Проте найголовнішим зі шляхів збільшення виробництва високоякісної продукції рослинництва є створення умов та можливостей для належного забезпечення

сільськогосподарських товаровиробників необхідними фінансовими ресурсами за рахунок вдосконалення фінансово - кредитної, податкової систем та державного регулювання аграрного сектору економіки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дещенко О.В. Розвиток і ефективність виробництва продукції рослинництва / О.В. Дещенко // Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua>
2. Єрмаков О.Ю. Ефективність виробництва продукції рослинництва та перспектива розвитку галузі / О.Ю. Єрмаков // Наукове забезпечення сталого розвитку сільського господарства України. – К. : Алефа (НАУ), 2004. – Т. 1. – С.23-25.
3. Андрійчук В.Г. Ефективність діяльності аграрних підприємств : теорія, методика, аналіз : Монографія / Андрійчук В.Г. – К. : КНЕУ, 2005. – 292 с.
4. Мазур Н.А. Конкурентоспроможність виробництва сільськогосподарської продукції та основні напрями її підвищення / Н.А. Мазур, М.В. Мосіюк // Економіка АПК. – 2007. – № 2. - С.123–127.
5. Корж Т.В. Інтенсифікація виробництва продукції рослинництва та його економічна ефективність / Т.В. Корж // Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського Ст.3 [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua>

ОСНОВНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ РИЗИКОМ

О.М. Киричук, студентка

Науковий керівник: к.е.н., асистент Лункіна Т.І.

Миколаївський державний аграрний університет

Проведено аналіз економічної природи кредитних ризиків та розглянуто механізм удосконалення системи управління ризиками.. Запропоновано шляхи мінімізації кредитних ризиків комерційних банків враховуючи досвід провідних країн.

***Ключові слова:** банки, кредитний ризик, диверсифікація, резервування, хеджування, лімітування.*

Актуальність проблеми. Кредитний ризик - основний вид фінансових ризиків, які зустрічаються у банківській сфері у процесі своєї діяльності. Його поява спричинена перш за все несвоєчасним виявленням проблемних кредитів, недостатністю створених під них резервів, а також недосконалістю кредитного контролю в банках. Підвищення зацікавленості до оцінки кредитного ризику пов'язано зі зростанням обсягів кредитних портфелів банків, зниженням рентабельності в банківській сфері, що спонукає банки приймати на себе високі кредитні ризики. Усе це обумовлює актуальність проблеми удосконалення існуючих і впровадження нових методик оцінки кредитного ризику та управління ним.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Теоретичні та практичні аспекти управління кредитним ризиком знайшли відображення у науковому доробку зарубіжних і вітчизняних дослідників - таких як: І. Т. Балабанов, І. В. Вишняков, І.О. Кузнецов, О. І. Лаврушин, Б. Л. Луців, А. М. Мороз, Дж. Сінкі, Фурман В.М. та інші. Разом з тим, проблема

удосконалення управління банківським ризиком вимагає подальшого дослідження, а також використання економіко-математичних методів, реалізація яких забезпечувала б мінімізацію кредитного ризику.

Метою дослідження є теоретичне дослідження ризиків кредитування банків, установлення рівня їхнього впливу на діяльність банку в цілому, а також визначення напрямів удосконалення процесу управління ними.

Виклад основного матеріалу. Під кредитним ризиком розуміють ризик невиконання позичальником його зобов'язань щодо кредитора, а також можливість відмови позичальника від сплати процентів за кредит і повернення самого кредиту. Із наведеного визначення бачимо, що кредитний ризик, є категорією ймовірною і має дві складові - неповернення кредиту і несплату процентів за користування цим кредитом (дохід банку). Як ймовірність кредитний ризик виникає в момент передачі кредитних коштів позичальнику, адже у цей момент ніколи достеменно невідомо, чи буде цей кредит повернуто банку вчасно та в повному обсязі, втратить банк згодом свої кредитні кошти чи ні [2].

Кожна система управління ризиками, незалежно від структури, має включати такі етапи:

- виявлення ризику;
- вимірювання ризику;
- контроль ризику;
- моніторинг ризику.

Втім, цілком очевидно, що організація діяльності банку стосовно забезпечення повернення позичок є досить складним та багатогранним процесом, оскільки потребує безперервного аналізу ситуації, прийняття оптимальних управлінських рішень з точки зору заходів впливу на сам ризик та на рівень уразливості (експозиції) банку до такого ризику.

Загалом управління кредитним ризиком можна розглядати як сукупність заходів, спрямованих на мінімізацію витрат з метою

встановлення оптимального співвідношення дохідності та ризику. Метою такої діяльності є створення умов захисту кредитора шляхом встановлення лімітів та диверсифікації термінів позик, проведення належної аналітичної діагностики фінансового стану позичальника, яка повинна передбачати аналіз грошових потоків клієнта та комплексний аналіз його кредитоспроможності, вибір оптимальної форми забезпечення кредиту.

Рівень кредитного ризику може значно збільшитися, якщо:

- проблемні позики виникають раптово та всупереч очікуванням;
- у сфері кредитування розробляються та втілюються нові задачі, кредитні послуги, котрі не відповідають досвіду банку і не мають базового потенціалу виконання;
- керівництво банку неспроможне вжити необхідних та негайних заходів щодо управління кредитним портфелем з метою уникнення надто ризикової кредитної політики, яка може призвести до фінансових збитків;
- існуючий порядок діяльності банку або недосконалість законодавства обмежує прийняття певних оптимальних для конкретних ситуацій заходів щодо зменшення кредитних вкладень банку, що і сталося протягом останніх років (табл. 1).

Таблиця 1
Динаміка розвитку банківської системи України *

Показники	01.2007	01.2008	01.2009	01.2010	01.2011	01.2012
Кількість зареєстрованих банків, од.	193	198	198	197	194	198
Виключено з Державного реєстру банків з початку року, од.	6	1	7	6	6	0
Кількість банків, що знаходиться у стадії ліквідації, од.	19	19	13	14	18	22
Прострочена заборгованість за кредитами, млн грн	4 456	6 357	18 015	69 935	84 851	80 182

* Розроблено автором з використанням [2]

З таблиці бачимо, що кількість банківських установ протягом останніх шести років має тенденцію до зростання. Проте, враховуючи нестабільну економічну та політичну ситуацію, яка склалася в країні, їх кількість щороку зменшується в середньому на 6 одиниць, за винятком 2008 року. Крім того,

станом на 01.01. 2012 року бачимо, що кількість банків, які знаходяться у стадії ліквідації сягають позначки 22, а це говорить про недостатньо раціональне провадження своєї діяльності. Також не можливо не відмітити, що протягом періоду дослідження, прострочена заборгованість за наданими кредитами зростає з 4 456 млн грн до 80182 млн грн, що в свою чергу дає можливість зробити висновок про невчасне реагування управлінського персоналу на сигнали банківської системи.

До факторів появи труднощів із поверненням кредиту, що лежать поза межами контролю банку, слід віднести:

- погіршення економічної кон'юнктури внаслідок існування макроекономічних проблем (спад, криза виробництва, інфляція, стагфляція, криза неплатежів, котрі ускладнюють, а іноді й унеможливають підприємницьку діяльність суб'єктів господарювання);

- зміну політичної ситуації в країні, що може призвести як до невиконання кредитних угод, затримки або відмови від виплат позичальниками з політичних міркувань, так і до конфіскації активів позичальників через політичні причини;

- зміну законодавства країни тощо;

- форс-мажорні обставини природного характеру.

Тому банками задля гарантування повернення позик повинна проводитися якісна та кількісна оцінка кредитного ризику. Наступним, не менш важливим, кроком управління кредитним ризиком є вибір методів впливу на ризик з метою мінімізації його в майбутньому. Звичайно, можуть застосовуватися різні способи зниження ризику (рис.1).

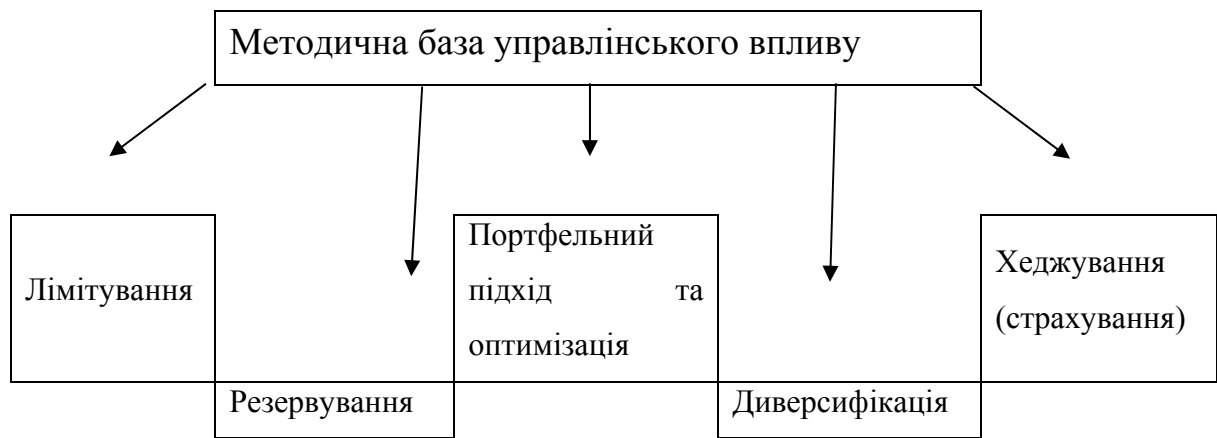

Рис. 1. Методи реалізації управління ризиками кредитування*

*Розроблено автором з використанням [1]

Лімітування являє собою метод, який передбачає розробку детальної стратегічної документації, що встановлює гранично допустимий рівень ризику за кожним направленням діяльності банку, а також чіткий розподіл функцій та відповідальності банківського персоналу.

Результативний метод управлінського впливу - хеджування, що є традиційним методом управління ризиками, в першу чергу, ринковими. Воно являє собою процес укладання угод, прийняття позицій, направлених не на отримання додаткового доходу, а на зниження ризику за окремими видами операцій або в цілому за деяким портфелем. Хеджування - це страхування, зниження ризику від утрат, обумовлених несприятливими умовами для продавців або покупців, змінами ринкових цін на товари порівняно з тими, які враховувалися при укладанні договору.

Наступним методом управлінського впливу на кредитний ризик, який ми розглянемо, буде резервування. Оскільки процес резервування безпосередньо пов'язаний із формуванням банківських витрат, а отже, з питаннями оподаткування прибутку, тому він суворо регламентований із боку державних органів, насамперед Національного банку України.

Розрахунок рівня необхідних резервів під можливі кредитні втрати завжди до деякої міри носить суб'єктивний характер. Однак рішення повинні прийматися відповідно до встановлених процедур та політики [4].

Диверсифікація - це метод скорочення сумарного інвестиційного ризику шляхом укладення коштів у різного роду активи. Диверсифікацією кредитів називають розподіл грошових капіталів, укладених в економіку або кредитованих між різними об'єктами з метою зниження ризику втрат та в надії отримати більший дохід.

Актуальна проблема банківської системи України - високий рівень концентрації кредитних портфелів і, як наслідок, залежність від вузького числа позичальників, галузей тощо.

Як показує практика, багато банків замість розвитку асортиментної низки своїх послуг концентруються на кількох найпопулярніших продуктах, потрапляючи тим самим у залежність від ринкової кон'юнктури. У такій ситуації застосування методу диверсифікації кредитного ризику - найважливіше завдання української банківської системи [3].

Окрім цього, при формуванні і вдосконаленні банківської системи України обов'язковою умовою повинно бути використання світового досвіду. Звичайно, банки розвинутих країн працюють в інших економічних умовах, але їх методи роботи можуть бути адаптовані до застосування і в нашій державі.

Кредитування в інших країнах також пов'язане із істотним кредитним ризиком, але він вимірюється дещо в інших масштабах. У світовій практиці майбутнє банку, частка прострочених (понад 90 днів) кредитів якого наближається до 7% від загального обсягу, є досить проблемним. Для надійних банків цей показник становить близько 3%.

В світовій банківській практиці велика увага приділяється оцінці і мінімізації кредитного ризику на рівні всього кредитного портфеля. Здійснюється оцінка обсягу, структури та якості кредитного портфеля, а

вже потім приймаються заходи, які дозволяють оптимізувати його структуру для зменшення ризику.

Дуже поширеним є спосіб захисту від кредитного ризику через продаж кредитів. Банк, виходячи з проведеної ним оцінки кредитного портфеля, може продати певну частину наданих кредитів іншим інвесторам. За рахунок цієї операції банк має змогу повернути кошти, що були спрямовані у кредитні вкладення (повністю або частково).

У Німеччині обсяг усіх «великих» кредитів, кожен з яких дорівнює або перевищує 15% власного капіталу банку, не повинен перевищувати останній більш як у 8 разів. «Найбільший» з великих кредитів не повинен перевищувати 50% власних коштів банку.

В наш час, банки розвинутих капіталістичних країн застосовують складну систему великої кількості показників для такої оцінки клієнтів. Ця система диференціюється залежно від характеру позичальника, а також може ґрунтуватись як на сальдових, так і на оборотних показниках звітності клієнтів.

Так ряд американських банків використовують систему оцінки кредитоспроможності, побудовану на чотирьох групах основних показників: ліквідності фірми; оборотності капіталу; залучення коштів; прибутковості.

Висновки. Отже, банківське кредитування є кваліфікаційною ознакою банку, що передбачає ліцензування з боку НБУ, та виступає різновидом професійної підприємницької діяльності банку, основним джерелом формування його прибутків. Неефективне управління банківськими ризиками, зокрема кредитними, підвищує ймовірність настання збитків та втрати вкладених ресурсів. Це зумовлює потребу у підвищенні якості методики аналізу та оцінки кредитних ризиків банків, яка повинна відповідати вимогам регулюючих органів країни та забезпечувати адекватний рівень оптимізації співвідношення ризику і доходу банків.

Задачею українських банків є також використання того досвіду, що вже набутий розвинутими країнами. По-перше, він вже є перевірений на практиці; по-друге, дозволить зекономити кошти і час для банківської системи; по-третє він може виступити базисом для сучасних розробок вітчизняних фахівців.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кавкин А. В. Нетрадиционные способы управления кредитными рисками / А. В. Кавкин. // Мировая экономика и международные отношения. - 2008. - № 11. - С. 79-87.
2. Ковальов О. П. Стратегічне управління кредитними ризиками / О. П. Ковальов // Актуальні проблеми економіки. - № 5. - С. 21-30.
3. Ковалев А. П. Управленческое воздействие на кредитные риски / А. П. Ковалев // Финансовый директор. - 2007. - № 7. - С. 66-76.
4. Кузнецов І. О. Кредитний ризик : суть, виникнення та методи усунення / І. О. Кузнецов // Інноваційна економіка. - 2008. - № 1.

УДК 336.225.674:006.015.5

ЯКІСТЬ ЗДІЙСНЕННЯ АУДИТОРСЬКИХ ПОСЛУГ

Т.С. Осадча, студентка

Науковий керівник: к. е. н., асистент Лункіна Т. І.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті розглянуто питання можливості визначення якості професійних послуг аудиторів та її чинники. Проаналізовано вимоги законодавчих і нормативних документів з питань контролю якості аудиту.

Ключові слова: аудит, якість аудиту, принципи професійного Кодексу етики, відповідальність аудиторів, аудиторська фірма, контроль аудиторської діяльності.

Постанова проблеми. В сучасних умовах підвищується інтерес до проблем якості аудиту, що пов'язано як з необхідністю удосконалення організаційних та методологічних його аспектів, так і з необхідністю ведення аудиторськими підприємствами системи контролю. Процес оцінки якості – це безпосередня оцінка того, наскільки реалізуються вимоги, визначені тими або іншими критеріями. Проте на сьогодні ні в вітчизняному, ні у світовому аудиті не з'ясовано зміст поняття і критерії якості аудиту [2, С. 237-238].

Мета статті. Визначення існуючих проблем якісного надання аудиторських послуг та запропонування шляхів їх подолання

Актуальність теми. Складність обліку, особливо податкового, зміна фінансового обліку, істотна суперечливість законодавства, реальність значних фінансових санкцій викликають об'єктивну необхідність в незалежному, якісному, професійному контролі за діяльністю підприємств та її результатами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вирішенню цього питання приділялось багато уваги таких науковців, як: Білуха М., Величко О., Редько О., Рудницький В.С., Шалімова Н. та ін.. Але з плином часу ця проблема лише посилюється.

Економічний словник Інституту нової економіки визначає «якість» як сукупність притаманних рис та характеристик продукції чи послуг, що дають їм можливість задовольняти потреби, які вже визначені чи очікуються споживачем таких послуг. Виходячи з цього ми маємо велику кількість критеріїв, які начебто визначає замовник аудиторських послуг з метою отримання якості останніх. До таких критеріїв багато хто з вітчизняних замовників аудиту відносять: максимальну точність аудиторських висновків; встановлення аудиторами максимальної кількості помилок, викривлень не тільки в обліку, а й діяльності в цілому; унеможливлення накладання на суб'єкта господарювання штрафних санкцій з боку фіскальних перевіряючих; оцінку якостей знань та

ефективності роботи управлінського персоналу; виявлення фактів шахрайства з боку персоналу; надання консультацій, які б сприяли зменшенню розміру сплати податків, зменшенню витрат та збільшенню прибутків, відшкодування з бюджету ПДВ тощо; запобігання хибним управлінським рішенням; терміни та вартість надання послуг, які мають бути мінімальними; повну конфіденційність.

Для забезпечення якості проведення аудиту важливе є дотримання аудиторами фундаментальних принципів професійного Кодексу етики, такі як: чесність; незалежність; об'єктивність; професійна компетентність та належна ретельність; конфіденційність; професійна поведінка; дотримання вимог технічних стандартів. Дотримання яких не кажучи про загрози професійної незалежності, в умовах «неетичної практики» ведення бізнесу, антагоністичних відношень між державою та суб'єктами господарювання, кримінальністю та корумпованістю у гілках влади всіх рівнів є дуже сумнівним. До речі щодо професійної незалежності. Багато користувачів аудиторськими послугами досить скептично ставляться до дефініції «професійна незалежність», хоча це є одна з фундацій якості аудиторських послуг за стандартами Міжнародної федерації бухгалтерів (МФБ). Підґрунтя такого ставлення – факт оплати послуг аудиторів замовником, що за вітчизняною ментальністю має означати «хто платить, той і замовляє музику». Міжнародні професійні організації бухгалтерів та аудиторів орієнтують нас на якість за стандартами. Тобто аудиторські послуги потрібно надавати «за правилами», які всі аудитори визнають та дотримуються у своїй практиці. Самі ж стандарти аудиту передбачають можливість не встановлення аудиторами навіть суттєвих за розміром або за наслідками для замовника невідповідностей. Однак така позиція не влаштовує пересічного замовника, оскільки він тоді не розуміє, за що платить гроші. Виходячи з цього практично не можливо відрізнити «якісні» аудиторські послуги від «неякісних» [1, С. 46-47].

Якщо використати визначення аудиту, наведене в Законі України «Про аудиторську діяльність», то: «якість аудиту – це тотожність думки аудитора про достовірність в усіх суттєвих аспектах даних бухгалтерського обліку і показників фінансової звітності та відповідність вимогам законів України, положень (стандартів) бухгалтерського обліку та інших правил (внутрішніх положень) суб'єктів господарювання згідно із вимогами користувачів дійсному рівню їх достовірності (викривлення)[3].

На нашу думку, можна визначити таку гіпотезу: про якість аудиту треба говорити тільки тоді, коли практика застосування етичних принципів професійного аудиту максимально збігатиметься з етичними нормами економічних відносин у суспільстві в цілому. Якість аудиторських послуг – категорія, що перманентно змінюється залежно від рівня суспільних відносин та господарської практики країни. Тому підхід до якості аудиту через професійні організації буде найбільш вірним. У цьому разі критерії якості визнаються членами організації й слугують певними перевагами при конкуренції на ринку професійних послуг. Міжнародна федерація бухгалтерів через прийняті стандарти аудиту, насамперед Міжнародний стандарт аудиту 220 «контроль якості аудиторської роботи» для аудиторської фірми вказує на певні складові якості аудиторських послуг. До складових якості аудиторських послуг за МСА 220 відносять: етичні (незалежність, чесність, об'єктивність, компетентність, професіоналізм, конфіденційність), організаційні (політика: призначення виконавців, прийняття на роботу, делегування повноважень, внутрішнього контролю якості; організація службового зростання аудиторів), методичні (політика: вибору й утримання замовника (клієнта), консультування співробітників; підвищення кваліфікації співробітників, планування роботи, ведення робочих документів, дотримання стандартів аудиту та Кодексу професійної етики). З огляду на вимоги стандарту спробуємо сформулювати визначення якості аудиторських послуг для вітчизняного аудиту.

Якість аудиторських послуг – це системне дотримання реальної професійної незалежності, вимог чинного законодавства та стандартів аудиту, дотримання Кодексу професійної етики і професійна діяльність в сфері аудиту.

Міжнародний стандарт аудиту 220 «контроль якості аудиторської роботи» вказує на необхідність немеханічного застосування прийнятих процедур контролю якості, що існують у фірмі, а застосування таких процедур, які є доречними для кожної конкретної аудиторської перевірки у контексті загальної політики фірми.

Результат аудиторських послуг виражається у висновку, звіту чи консультації, за якою користувач отримує певний рівень впевненості, в нього зменшується інформаційна невизначеність, він не має думки про те, що аудитор був нечесним або упередженим до нього. Особливості українських замовників аудиторських послуг полягають у тому, що вони заздалегідь уявляють результат, який би їм сподобався. В протилежному разі виникають скарги на якість вітчизняного аудиту. На жаль, практично поки, що відсутній докладний аналіз причин скарг на якість послуг українських аудиторів. В основі всіх скарг на аудиторів лежить невдоволеність самими результатами наданих аудиторських послуг. Для розуміння ризиків в аудиторській діяльності слід знати основних скаржників, серед яких на сьогодні, за нашими спостереженнями, можна виокремити такі групи: вищі посадовці системи управління, головні бухгалтери, співвласники, державні фіскальні або наглядові органи, група працівників об'єкта перевірки. Таку диференціацію можна пояснити самою аудиторською практикою в Україні – аудитори насамперед виходять з інтересів не власника, а замовника, якими і виступають перші керівники або головні бухгалтери. Місце власників також зрозуміле. Останні невдоволені тим, що аудитори не змогли вирішити їхні протиправні замисли стосовно посадових осіб, або об'єкта оподаткування. Тобто руками аудитора власникам не вдалося вирішити ті проблеми, які

вони намагалися розв'язати не безпосередньо, а на основі результатів роботи інших, у нашому випадку – аудиторів. З огляду потенційної складності та можливості конфліктності з аудиторами останнім слід брати до уваги як політичні ризики щодо замовника, так і потенційність конфліктів усередині систем управління (у великих мережевих фірмах). У такій ситуації Аудиторська палата України була змушена прийняти низку документів, які стали, з одного боку, підґрунтям систем зовнішнього контролю якості аудиторських послуг, а з другого – рекомендаціями з контролю якості в аудиторських фірмах.

Певний інтерес викликає Концептуальна основа контролю аудиторської діяльності в Україні, затверджена рішенням АПУ від 27.09.2007 №182/3. В цьому документі зазначено, що характерною рисою професії незалежного аудитора є прийняття відповідальності перед громадськістю. Для аудиторів громадськість охоплює насамперед клієнтів, кредиторів, уряд інвесторів, а також інших осіб, що покладаються на об'єктивність і чесність аудиторів з метою підтримки впорядкованого ведення підприємницької діяльності [1, С.51]. В ній також визначено чотири основні напрями контролю аудиторської діяльності: контроль за дотриманням аудиторами та аудиторськими фірмами вимог стандартів аудиту, затверджених АПУ, вимог Закону України «Про аудиторську діяльність»[3], вимог професійної етики, в тому числі і незалежності, вимог Положення з національної практики контролю якості аудиторських послуг 1 «Організація аудиторськими фірмами та аудиторами системи контролю якості аудиторських послуг». Узагальнюючи положення вищеназваних документів щодо напрямків контролю та вимог якості аудиторських послуг, можна сформулювати певні критерії якості аудиторської діяльності в Україні: дотримання аудиторами та аудиторськими фірмами професійних стандартів, дотримання аудиторами та аудиторськими фірмами вимог нормативних і законодавчих актів, які регулюють аудиторську діяльність зокрема Закону України «Про

аудиторську діяльність», задоволення (забезпечення) потреб споживачів, висновки відповідають умовам завдання.

Отже, забезпечення належної якості здійснення аудиторських послуг можливе лише при здійсненні даної послуги аудиторською фірмою та дотриманні нею всіх існуючих, необхідних нормативно-правових аспектів, вимог професійної етики (серед яких є найголовніша вимога «незалежності») проведення аудиту та здійснення нею контролю при кожному виду аудиторської перевірки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Редько О. Якість аудиторських послуг : філософія і міфологія / Редько О// Аудит, ревізія, контроль. — 2009. — № 1.
2. Шалімова Н. С. Концептуальні підходи до визначення якості аудиту / Шалімова Н. С //Актуальні проблеми економіки. — 2009. — № 5.
3. Про аудиторську діяльність : Закон України станом на 22.04.1993 № 3125-ХІІ [Електронний ресурс]. — Режим допуску: www.liga.zakon.ua
4. Бутинець Ф.Ф. Аудит і ревізія підприємницької діяльності / Ф.Ф. Бутинець. — Житомир : ПП «Рута», 2001. — 416 с.

УДК 339.187.6:631.11

ВИКОРИСТАННЯ ЛІЗИНГУ ЯК ОДИН ІЗ МЕТОДІВ ФІНАНСУВАННЯ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

А. Д. Асафова, студентка

Науковий керівник: к.е.н., асистент Лункіна Т.І.

Миколаївський державний аграрний університет

Висвітлено вагомість і необхідність лізингових операцій, їх розвиток в Україні. Виявлено існуючі недоліки і запропоновано комплекс пропозицій щодо покращення розвитку лізингових операцій в країні.

Ключові слова: *лізинг, агролізинг, аграрний сектор, кредитування, сільськогосподарська техніка.*

Постановка проблеми. Сільське господарство – стратегічно важлива і одна із основних галузей економіки України. Від розвитку сільського господарства залежить продовольча безпека держави, добробут населення і, як наслідок, функціонування інших секторів економіки. Проте високоефективний і сталий розвиток агропромислового сектора економіки України і, в першу чергу, сільськогосподарське товаровиробництво потребує належного забезпечення фінансовим ресурсами. Скрутний фінансовий стан сільськогосподарських підприємств позначається на їх матеріально-технічному забезпеченні. За таких умов при обмеженості фінансових ресурсів більшість виробників сільськогосподарської продукції не мають можливостей одержати потрібну техніку, тому ці можливості з’являються завдяки механізму фінансового лізингу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемою належного розвитку лізингових операцій займається значна частина науковців, серед яких: М. І. Кісіль, О. А. Кириченко, Я. В. Онищук, М. А. Поліщук, Н. П. Рєзник, М. О. Сигова, О. Г. Татаренко, О. В. Шебаніна та ін. Лізинг є надзвичайно динамічним і ефективним інструментом фінансування аграрного сектору економіки технічними засобами особливо в умовах дефіциту інвестиційних ресурсів.

Метою дослідження є висвітлення дієвого механізму агролізингу, аналіз, динаміку та необхідність його використання в Україні, викладення комплексу заходів з боку держави щодо поширення лізингових операцій і вдосконалення їх організації

Виклад основного матеріалу. В сучасних умовах без лізингових операцій не обійтись. Це обумовлено тим, що лізинг забезпечує економію (у порівнянні зі звичайним кредитом) до 10% вартості технічних засобів за весь період лізингу.

Лізинг – це економічна категорія, яка здебільшого тлумачиться як довгострокова оренда основних засобів, а саме: тракторів, зернозбиральних комбайнів, інших видів сільськогосподарських машин, транспортних засобів. У сучасному розумінні, це форма існування капіталу у вигляді довгострокової оренди технічних засобів, умови якої обумовлені лізинговою угодою.

У лізинговій діяльності функціонують три суб'єкти – виробник технічних засобів, який має реалізувати їх з одержанням повної вартості, лізингодавець як посередник між споживачем і виробником, і споживач, який не має коштів на придбання техніки.

Виробники технічних засобів зацікавлені у розвитку лізингу як засобу реалізації своєї продукції, лізингодавців – у прискоренні повернення інвестиційного капіталу, товаровиробники сільськогосподарської продукції – в оновленні матеріально-технічної бази без великих разових виплат.

Всі сторони, які задіяні в лізингових операціях, залишаються у «виграші»: держава – через три-сім років повністю повертає інвестовані з держбюджету кошти; вітчизняні виробники сільгосптехніки – після відвантаження основних засобів одразу одержують фінансові ресурси для відтворення виробництва в повному обсязі; аграрії – отримують нову техніку.

За змістом і сутністю визначення лізингу має багатоваріантний характер, з огляду окремих складових цього соціально-економічного явища – оренди, кредиту, інвестицій. Тобто лізинг необхідно розглядати як можливість забезпечення безперервності відтворювального процесу або забезпечення відтворення основного капіталу в натуральній формі.

Лізинг є одним із дієвих заходів державної підтримки в оновленні матеріально-технічної бази як для сільгосптоваровиробника, так і вітчизняного сільгоспмашинобудування. Фінансовий лізинг стає

своєрідним рятувальником для підприємств, які прагнуть модернізувати виробництво, скористатися новітніми технологіями.

Але ефективне використання лізингу гальмується вищою (у порівнянні з технікою, яка купується безпосередньо у її виробників) ціною. За даними К. О. Утенкової, перевищення ціни техніки, яка надається на умовах фінансового лізингу, складає 25-35% (що стосується потужної техніки, то таке перевищення сягає верхньої межі). За один трактор сільськогосподарське підприємство переплачує 60-65 тис. грн. Тому держава через систему нормативних актів повинна здійснювати дієвий контроль за цінами на техніку, що надається у лізинг, не допускаючи її необґрунтованого завищення [3, с.7].

Слід визнати, що розвиток фінансового лізингу в сільському господарстві України характеризується несвоєчасністю і недостатньою повнотою погашення сільгоспвиробниками лізингових платежів. В його розвитку є суттєві суперечності, що гальмують поширення лізингових відносин. Зокрема відсутність законодавчого закріплення мінімального строку угоди фінансового лізингу призводить до того, що лізингодавці, як монополісти на ринку лізингових послуг, з метою мінімізації ризику і прискорення обороту авансованих ними коштів строк угоди зводять до мінімуму – 1-2 роки. Лізинговим платежам необхідно забезпечити відповідну гнучкість щодо строків їх виплати. Шкала цих виплат повинна ураховувати специфіку сільськогосподарського виробництва, а лізингова маржа повинна бути прийнятною для лізингоодержувачів [4, с. 3].

Державна підтримка вітчизняного виробника сільськогосподарської техніки має йти не шляхом штучного здешевлення їх продукції, а через заохочення інвестицій у переоснащення сучасним обладнанням і технологіями для значного підвищення якості продукції. Цього вимагає і СОТ, членом якої стала Україна. Сприятливим є той факт, що показники державного бюджету стосовно закупівлі техніки на умовах фінансового

лізингу відповідають вимогам СОТ щодо трансформації бюджетної програми.

Розвинуті ринкові країни в період кризових явищ в аграрному секторі економіки широко використовували і використовують лізингові відносини з метою створення необхідного технічного потенціалу для високопродуктивного виробництва. Україна також стала на шлях використання лізингових відносин у забезпеченні технікою сільськогосподарських товаровиробників.

В Україні розвиток аґролізингової діяльності бере початок з 1997 року, коли виникло кілька її організаційних форм. У 1999 р. на основі Постанови Кабінету Міністрів України «Про заходи щодо забезпечення діяльності державного лізингового підприємства «Укґролізинг» були визначені основний зміст та організація державних аґролізингових операцій, формування територіальної мережі лізингодавців [2, с. 32].

За період з 2000-2011 роки сільськогосподарським виробникам нашої країни «Укґролізингу» поставлено 25,5 тисячі одиниць техніки на суму 1865 млн грн, у тому числі – 6826 тракторів, 802 зернозбиральних комбайна, 10802 одиниці ґрунтообробної та посівної техніки, понад 3200 одиниць іншої техніки та обладнання.

Ще одна організаційна форма була визначена указом Президента України в лютому 2001 року «Про невідкладні заходи щодо подальшого розвитку лізингу в аграрному секторі економіки» у вигляді Національної акціонерної компанії «Укґролізинг».

Сьогодні НАК «Укґролізинг» пропонує аграріям надійну і порівняно недорогу техніку. А вже в найближчій перспективі візьме на себе ще одну важливу послугу: на базі машин та обладнання вітчизняного виробництва пропонуватиме селянам на умовах фінансового лізингу сучасні технології, пов'язані з обробіткою ґрунту, внесенням добрив і засобів захисту рослин, які розроблені в Україні й успішно конкурують з імпортними аналогами.

Лізингова діяльність, яку підтримує держава, спрямована на оновлення матеріально-ресурсного потенціалу, на розвиток конкурентоспроможного сільськогосподарського виробництва. Саме розвиток системи лізингу в АПК сприяє: подоланню диспаритету цін на сільгосптехніку і аграрну продукцію; підвищенню попиту на сільгосптехніку; раціональному сполученню інтересів виробників машин, користувачів і лізингодавців. Лізингоодержувач може скористатися і податковими пільгами: лізингові платежі відносять на собівартість продукції, включаючи до валових витрат і, таким чином, зменшують суму оподаткованого прибутку. Він одержує можливість оновлення своїх виробничих засобів за рахунок придбання в користування нової дорогої техніки без повної оплати. Крім того, лізинг поліпшує фінансовий стан агротоваровиробників, підвищує конкурентоспроможність бізнесу [4, с. 4].

Державна підтримка технічного забезпечення аграрного сектору економіки України здійснюється через фінансування з державного бюджету придбання вітчизняної техніки і обладнання для агропромислового комплексу на умовах фінансового лізингу через НАК «Укراгролізинг». Попит на їх послуги достатньо високий. На надання аграріям сільськогосподарської техніки на умовах фінансового лізингу на початку 2011 року було передбачено виділити 176 млн грн бюджетних коштів, а у березні цю суму збільшено ще на 440 млн зі стабілізаційного фонду. Але й цього недостатньо, так, до початку весняно-польових робіт аграріями було замовлено 11 тисяч одиниць техніки на 862 млн грн. Однією з найбільш складних проблем виходу аграрного сектора економіки з кризового стану залишається забезпечення технологічної потреби виробництва сільськогосподарської продукції сучасними технічними засобами механізації виробничих процесів.

Усвідомлюючи, що самого державного фінансування замало для забезпечення аграріїв сучасною технікою, компанія «Украгролізинг» шукає можливості залучення в галузь додаткових інвестицій.

Українському сільському господарству потрібні значні капіталовкладення, щоб зміцнити свої позиції на внутрішньому ринку та вийти на світовий. А залучення інвестицій потребує професійної підготовки інвестиційного проекту й відповідної роботи з потенційним інвестором. Висока кваліфікація та досвід, дають змогу фахівцям управління технічної політики НАК «Украгролізинг» успішно працювати над подібними завданнями. Уже підготовлено такі інвестиційні проекти, як, наприклад, «Залучення іноземного кредиту під державну гарантію для впровадження ресурсозбережних технологій із закупівлею технічних засобів американського виробництва для обробітку ґрунту та збирання врожаю», «Поставка 1000 одиниць зернозбиральних комбайнів та 300 широкозахватних посівних комплексів спільного українсько-російського виробництва», «Впровадження ресурсозбережних технологій із закупівлею об'єктів інфраструктури разом з обладнанням для приймання, доробки та зберігання сільськогосподарської продукції» із залученням Ексімбанку Китаю, «Поставка 387 одиниць зернозбиральних комбайнів КЗС-15 «Сварог» для сільськогосподарських товаровиробників». Уже затверджено проекти 20 елеваторів на 59 тисяч т загальним об'ємом 1 млн т, відпрацьовано технологічну схему, всі деталі виробничого процесу. В даному випадку «Украгролізинг» виступає замовником, з подальшим наданням об'єктів у фінансовий лізинг.

Зарубіжні партнери готові разом з Україною розпочати реалізацію цих проектів. Але, на жаль, утілення їх у життя довелося відстрочити через потребу, перш за все, готувати об'єкти інфраструктури до чемпіонату «Євро-2012» [1 с. 23].

Висновки. Таким чином, державна підтримка сільськогосподарських підприємств через систему фінансового лізингу потребує подальшого розвитку і вдосконалення.

Сучасний стан матеріально-технічного оснащення аграрного сектора економіки України досяг критичної межі. Близько 80 відсотків наявної у

сільськогосподарських підприємствах техніки відпрацювало амортизаційний термін експлуатації, при цьому частка технічних засобів, придбаних за кошти державного бюджету та переданих сільгосптоваровиробникам у лізинг, коливається в межах 3% від щорічної потреби.

Нормативно-правова база, яка регулює використання коштів державного бюджету на зазначені цілі, є недосконалою. Окремі її норми неузгоджені, суперечливі, а тому не сприяють поліпшенню матеріально-технічного оснащення сільськогосподарських підприємств.

Державна підтримка сільськогосподарських підприємств шляхом розвитку фінансового лізингу, яка є одним із основних важелів економічного зростання галузі, а відтак і поліпшення економічного стану країни та посилення конкурентоспроможності вітчизняних товаровиробників на світових продовольчих ринках, на сьогодні не відповідає сучасним вимогам і не задовольняє потреби в технічних засобах безпосередніх виробників сільськогосподарської продукції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кононенко М. Повернути силу агровиробникові / М. Кононенко // Механізація сільського господарства. – 2011. – № 3. – с. 12–18, 20–23
2. Сигова М. О. Оновлення матеріально-технічної бази сільськогосподарських підприємств України через механізм фінансового лізингу / М. О. Сигова // Агросвіт. – 2009. – № 11. – с. 31–33
3. Утенкова К. О. Лізинг як перспективне джерело відтворення основних засобів у сільському господарстві / К. О. Утенкова // Агроінком. – 2007. – № 7. – С. 28–32
4. Шebаніна О. В. В аграрному секторі економіки майбутнє – за лізингом / О. В. Шebаніна // Вісник аграрної науки Причорномор'я. — Вип. 3(54). — Т.1. — Миколаїв МДАУ, 2010. — С. 3-9

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ДОХОДІВ ВІД РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОДУКЦІЇ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА В ВАТ «ЗЕЛЕНИЙ ГАЙ» ВОЗЕНЕСЕНСЬКОГО РАЙОНУ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

О.С. Христинюк, студентка

Науковий керівник: к.е.н., асистент Лункіна Т. І.

Миколаївський державний аграрний університет

Охарактеризовано актуальність і потребу розроблення стратегії збільшення доходів підприємства. Висвітлено можливості підвищення їх раціонального використання. Встановлено, що функціонування підприємства супроводжується безперервним кругообігом коштів, який здійснюється у формах витрат ресурсів і одержання доходів, їх розподілу і використання. Тому, запровадження ефективної стратегії збільшення доходів дасть змогу оптимально використовувати їх з метою розвитку підприємства.

***Ключові слова:** дохід, прибуток, резерви зростання доходів, диверсифікація, маркетингові заходи, торговельна кон'юнктура.*

Актуальність теми дослідження. Досягнення максимальної величини доходів і відповідно мінімізація витрат — одна із основних цілей будь-якого сільськогосподарського підприємства. Актуальність даної теми полягає в дослідженні шляхів виявлення і оцінки резервів зростання доходів від реалізації сільськогосподарської продукції та впровадження їх у виробництво.

Постановка проблеми. Досліджено основні резерви підвищення дохідності підприємства, що в свою чергу повинно здійснювати максимальне задоволення інтересів держави, власників підприємства, найманих працівників.

Аналіз останніх наукових досліджень та публікацій. Проблеми

формування доходів підприємств та їх ефективного використання, дослідження ролі держави в забезпеченні ефективної, прибуткової роботи підприємств, пошук й обґрунтуванню шляхів підвищення економічної ефективності їх господарювання висвітлені у праці вітчизняних і зарубіжних учених: В.А. Козубенка [3], В. Г. Андрійчука [1], В.Й. Шияна, В.Н. Косинського, В.С. Юшко [2], В.Я. Амбросова, Є. Лобанової, О.М. Шпичака, С.О. Нікітіна [4] та багатьох інших, а також у працях К. Маркса та зарубіжних економістів з проблем ринкової економіки і фінансів: А. Бабо, А. Гроппелі, Г. Шмалена, Дж. М. Кейнса, Е. Джозефа, Е. Цандера, П. Самуельсона, С. Брю, та ін. дослідників.

Постановка завдання. Метою даного дослідження є виявлення теоретико - методологічних засад обґрунтування резервів підвищення доходів від реалізації аграрних підприємств в сучасних умовах та з врахуванням впливу факторів економічної ситуації в країні.

Виклад основного матеріалу. У зв'язку з переходом України від адміністративно-планової економіки до економіки ринкового типу, із запровадженням нових положень (стандартів) бухгалтерського обліку, зокрема, зі зміною порядку формування доходів і витрат, виникає потреба уточнення економічної суті та практичного значення категорії доходів, вирішення дискусійних питань щодо порядку обчислення цих показників та узгодженості питань державного впливу на економіку підприємств і формування їх доходів та ін. Все це потребує більш глибокого та всебічного вивчення поставленої проблеми та підтверджує актуальність теми.

Стратегія збільшення доходу підприємства – це систематичний план його оптимального використання в умовах неповноти інформації про майбутній розвиток середовища та підприємництва, що охоплює формування місії, довготермінових цілей, а також шляхів і правил прийняття рішень для найефективнішого використання стратегічних ресурсів, переваг і можливостей задля майбутньої прибутковості [1].

В останній час у ВАТ «Зелений Гай» відбувається спад реалізації сільськогосподарської продукції та з метою розширення асортименту відділом маркетингу товариства в 2008 році був зроблений аналіз обсягів виробництва сільгосппродукції іншими підприємствами.

В результаті цього аналізу було виявлено, що серед покупців найбільшим попитом користується продукція із вищих сортів винограду та полуниці. Тому з 2008 року в теплицях підприємства було засаджено 0,48 га полуниці. Після збирання полуницю було імпортовано в Польщу. В результаті цього підприємство отримало очікувану суму доходу від її реалізації. Собівартість 1 кг вирощеної полуниці становить від 2,5 до 4 гривень. Реалізаційна ціна кожного реалізованого кілограму полуниці коливається від 90 грн. і поступово знижується до 20 грн за 1 кг (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка вирощування та реалізації полуниці в ВАТ «Зелений Гай» Вознесенського району за 2008-2011 рр. (сорт «Єлизавета II»)

Показник	Роки				2011 р. у % до 2008 р.
	2008	2009	2010	2011	
Площа, га	0,48	0,53	0,66	0,75	156,25
Кількість кущів, тис. шт.	96,0	106,0	132,0	150,0	156,25
Валовий збір, кг/ кущ	3,2	2,9	3,6	3,8	118,75
Валовий збір, кг	307,2	307,4	475,20	570,00	185,55
Урожайність, кг/га	640,0	580,0	720,0	760,0	118,75
Собівартість 1 кг полуниці, грн	8,63	9,51	10,77	13,89	160,95
Загальна собівартість, грн	2651,14	2923,37	5115,75	7917,30	298,64
Кількість реалізованої продукції, кг	295,0	279,0	410,0	546,0	185,08
Ціна реалізації 1 кг, грн	61,92	73,46	77,19	84,02	135,69
Дохід від реалізації, грн	18266,40	20495,34	31647,9	45874,92	251,14
Чистий дохід від реалізації, тис. грн	15,6	17,6	26,5	38,0	243,59

** розроблено автором на основі даних річної фінансової звітності ВАТ «Зелений Гай» Вознесенського району (форма 50 – с.г. за 2008-2011 рр.).*

Аналіз динаміки вирощування та реалізації полуниці в ВАТ «Зелений Гай» показав, що підприємство отримувало протягом чотирьох років досить високі доходи, враховуючи, що дохід в кожному році був

отриманий лише протягом трьох місяців і, якщо підприємство надалі вирощуватиме полуницю в теплицях протягом року, то отримуватиме доходи приблизно в 2-3 рази більше.

Досягнення максимальної величини доходів і відповідно мінімізація витрат — одна із основних цілей будь-якого сільськогосподарського підприємства. Тому основна мета аналізу — виявлення і оцінка резервів зростання доходів від реалізації сільськогосподарської продукції та впровадження їх у виробництво. Основні резерви зростання доходів від реалізації сільськогосподарської продукції для ВАТ «Зелений Гай» та інших аграрних підприємствах наведено в таблиці 2.

Отже, основними резервами зростання доходів є: зниження ціни закупівлі товарів; підвищення ціни реалізації товарів; зростання обсягів реалізації товарів; вкладання вільних фінансових ресурсів в інші підприємства, дослідження, пов'язані з розробленням якісно нових видів продукції.

Таблиця 2

Резерви зростання доходу від реалізації сільськогосподарської продукції в ВАТ «Зелений Гай» Вознесенського району

Миколаївської області [4]

За рахунок збільшення обсягів реалізації	За рахунок збільшення ціни реалізації	За рахунок зниження закупівельної ціни
Надання кредитів при реалізації продукції тривалого користування	Зменшення частки продукції, яка реалізується за регульованими цінами	Розвиток власного виробництва
Здійснення маркетингових заходів при реалізації товарів	Проведення ефективної цінової політики	Застосування системи цінових знижок
Запровадження ефективних маркетингових заходів	Реалізація продукції на біржах, аукціонах	Закупівля сировини за кордоном
Розширення мережі торгівельних послуг	Використання сприятливої торговельної кон'юнктури	Закупівля продукції на розпродажах
Диверсифікація асортименту	Експортування продукції	Скорочення кількості посередників
Регіональна диверсифікація	Збільшення продажу продукції в передпіковий період	Використання бартерних операцій

Поліпшення якості продукції часто призводить до зростання цін і водночас нерідко і зростання собівартості. Тому збільшення доходів в такому разі залежить від співвідношення зростання цін і собівартості.

Якщо це співвідношення більше одиниці, має місце збільшення доходів, а якщо ж менше одиниці, то буде зменшення доходів. Тому при прийнятті управлінських рішень необхідно аналізувати всі можливі варіанти.

У сучасних умовах значним резервом підприємства є розвиток інших видів його діяльності (посередницької, кредитної, інвестиційної тощо), які забезпечують отримання позареалізаційних доходів від їх здійснення.

На основі результатів проведеного аналізу з виявлення резервів зростання доходів органи управління повинні зробити систему заходів щодо впровадження їх у виробництво.

Висновки. Проведене дослідження свідчить, що в умовах сучасної економіки акцент методики обчислення резервів підвищення доходів від реалізації сільськогосподарської продукції слід змістити з методики обчислення показників в площину поглибленого дослідження факторів на рівень собівартості та ціни продукції, адже в сучасних умовах величини цих факторів стали менш прогнозовані, ніж це було раніше. Тому при обґрунтуванні резервів підвищення доходності ВАТ «Зелений Гай» керівництву підприємства першочергову увагу слід звернути на поглиблене дослідження внутрішніх факторів. Такі рекомендації будуть також корисними для інших підприємств - суб'єктів господарської діяльності.

Функціонування підприємства супроводжується безперервним кругообігом коштів, який здійснюється у формах витрат ресурсів і одержання доходів, їх розподілу і використання. Тому, запровадження ефективної стратегії збільшення доходів дасть змогу оптимально використовувати їх з метою розвитку підприємства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Економіка аграрного підприємства : навч.-метод. посібн. [для самостійного вивчення дисципліни] / В.Г. Андрійчук. — К. : Вид-во КНЕУ, 2000. — 356 с.
2. Юшко С. В. Формування доходів підприємств та підвищення економічної ефективності їх господарювання : дис. канд. екон. наук: спец. 08.07.02 / Харківський національний аграрний ун-т ім. В.В. Докучаєва. — Х., 2003. — 20 с.
3. Козубенко В.А. Дохід підприємства: формування та розподіл / В. А. Козубенко; Акад. наук України, Ін-т економіки і пром-сті. — К. : Наукова думка, 2007. — 136 с.
4. Никитина С.О. Стратегия увеличения доходов предприятия / С.О. Никитина, И.А. Марыныч // Экономика торгового предприятия : Журнал. — 2009. — №13(9). — С. 24-31.

УДК631.162(477.73)

НАПРЯМИ ПОКРАЩЕННЯ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ В ПОСП «ВЕСЕЛИЙ КУТ – III » СНІГУРІВСЬКОГО РАЙОНУ

Ю.К. Козирєва, студентка

Науковий керівник: к.е.н., асистент Лункіна Т.І.

Миколаївський державний аграрний університет

Статтю присвячено обґрунтуванню шляхів фінансових результатів та напрямів покращення фінансових результатів на прикладі сільськогосподарського підприємства. Визначено порядок розкриття інформації про доходи на рахунках обліку фінансових результатів. Запропоновано методичку формування бухгалтерського фінансового результату відкриттям до рахунку 79 “Фінансові результати” додаткових субрахунків з метою визначення прибутку (збитку) від кожного виду діяльності.

Ключові слова: облік фінансових результатів, дохід, фінансовий дохід, надзвичайні доходи, операційні доходи.

Постановка проблеми та її актуальність. Основою для правильного визначення фінансового результату є науково обґрунтована організація та методика його обліку. Диверсифікація діяльності підприємств з метою пошуку додаткових джерел отримання прибутку зумовлює необхідність визначення фінансового результату не тільки в розрізі видів, передбачених діючою формою «Звіту про фінансові результати», а й визначення результату основної діяльності та кожного структурного підрозділу господарюючого суб'єкта. Це вимагає удосконалення діючої організації та методики формування фінансових результатів та їх відображення в звітності підприємств, що й обумовило написання даної публікації.

Господарська діяльність будь-якого підприємства характеризується її фінансовим результатом – прибутком. Можливий і негативний результат – збиток, коли засоби підприємства не тільки не збільшуються на величину прибутку, а зменшуються на суму збитку. Це означає, що підприємство не компенсує засоби, витрачені на господарську діяльність, а поступово витрачає ті, що вкладені в нього. Така тенденція веде до його економічного самознищення, тому вкрай важливим для підприємства є досягнення позитивного фінансового результату – прибутку.

Аналіз досліджень і публікацій. Дослідженню проблеми обліку фінансових результатів присвячено багато праць вітчизняних і зарубіжних учених. Удосконаленню методики формування бухгалтерського фінансового результату багато уваги приділяють такі науковці: Герасим П., Лейберт Т., Нашкерська Г., Рожнова О., Ткаченко Н., Хомин П. Проте необхідність удосконалення методики обліку фінансових результатів визначає актуальність подальших досліджень у цій сфері.

Метою статті є дослідження організаційно-методичних аспектів обліку фінансових результатів операційної діяльності підприємств і розробка практичних рекомендацій щодо їх удосконалення.

Виклад основного матеріалу. Фінансовий результат підприємства характеризують усі види його господарської діяльності. Загальний фінансовий результат, створений підприємством, визначається як сума фінансового результату від звичайної та надзвичайної діяльності до оподаткування та нарахованих відсотків за кредит.

Поняття фінансових результатів діяльності трактується в П(С)БО 3 “Звіт про фінансові результати”. Прибуток – сума, на яку доходи перевищують пов’язані з ними витрати. Збитки – перевищення суми витрат над сумою доходів, для отримання яких здійснені ці витрати [3].

Визначення фінансового результату полягає у визначенні чистого прибутку (збитку) звітного періоду. З цією метою в бухгалтерському обліку передбачається послідовне зіставлення доходів і витрат. Згідно з принципом висвітлення у фінансовій звітності повинна наводитися інформація про доходи та фінансові результати, здатна впливати на управлінські рішення.

Важливими об’єктами управління на рівні підприємств є “прибуток” та “фінансові результати”. Прибуток як складна економічна категорія, що має різноманіття трактувань, у зв’язку із чим і кількісно визначається неоднозначно, формується в процесі виробничої діяльності та перерозподільних відносин. Фінансові результати формуються в процесі всіх видів господарської діяльності підприємств: операційної, фінансової, інвестиційної, надзвичайної [4, С. 37].

Процес формування фінансових результатів складається з наступних етапів: визначення цілей відповідно до основних цілей розвитку торговельного підприємства; вибір критеріїв та визначення планових або нормативних їх значень; аналіз стану, ефективності та рівня впливу зовнішніх та внутрішніх факторів на процес формування

фінансових результатів; визначення відхилення фактичних значень цільових показників від планових (або нормативних); обґрунтування альтернативних варіантів та заходів щодо зниження впливу негативних і підвищення впливу позитивних факторів; реалізація прийнятого варіанту; моніторинг генерування доходів та оптимізації затрат і оцінка ефективності всього процесу та окремих його етапів. Фінансові результати як мета господарювання, що припускає варіативність її досягнення, є мірою ефективності, що дозволяє обрати підприємству найбільш прийнятні напрями розвитку [5].

Тісний взаємозв'язок фінансових результатів з усіма видами діяльності підприємства, їх залежність від стану та ефективності використання матеріальних і трудових факторів виробництва, ефективності системи управління визначає їхню високу значимість у системі оцінок торговельного підприємства. З іншого боку, цілеспрямований процес формування фінансових результатів впливає на загальну ефективність функціонування будь-якого підприємства. Таким чином, ефективне формування фінансових результатів – це такий варіант прийняття рішень щодо генерування доходів і оптимізації витрат, який забезпечує підвищення рівня ефективності підприємства в цілому.

Одним із важливих засобів пошуку резервів підвищення ефективності якості роботи, зміцнення фінансового стану і всієї економіки господарства є всебічний аналіз прибутку і доходів. В завдання аналізу входить проведення об'єктивної оцінки досягнутого рівня і виконання плану за фінансовими результатами, здійснення контролю за виконанням плану доходів і прибутку, виявлення і вимірювання окремих факторів на ці показники, обґрунтування заходів підвищення прибутковості господарства [6].

ПОСП «Веселий Кут – III » Снігурівського району для обліку витрат застосовує тільки рахунки 9 класу "Витрати діяльності", які

кредитуються у кореспонденції з рахунком 79, а рахунки доходів дебетуються у кореспонденції з рахунком 79.

На прикладі таблиці 1.1, розглянемо динаміку показників фінансових результатів діяльності досліджуваного сільськогосподарського підприємства.

Таблиця 1.1

**Динаміка показників фінансових результатів діяльності в ПОСП
«Веселий Кут – III» Снігурівського району**

Показники	Роки			2011 р. у % до	
	2009	2010	2011	2009 р.	2010 р.
Прибуток від реалізації, тис. грн	5099,00	2902,00	3969,00	77,8	136,8
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн	8352,00	8335,00	8109,00	97,09	97,3
Чистий прибуток, тис. грн	3121,00	3558,00	3870,00	123,9	108,8
Середньорічна сума активів, тис. грн	16296,00	17890,00	19424,00	119,2	108,6
Середьорічна сума власного капіталу, тис. грн	15493,00	17409,50	18768,00	121,1	107,8
Рівень рентабельності продукції	61,05	34,82	48,90	80,09	140,4
Рівень рентабельності капіталу	19,15	19,89	19,90	103,9	100,05
Рівень рентабельності власного капіталу	20,10	20,40	20,60	102,48	1000,98

*Джерело: розраховано за даними річного звіту підприємства Снігурівського району

Проаналізувавши виконані підрахунки, можна зробити наступний висновок, що досліджуване господарство протягом трьох останніх років є прибутковим, при чому розмір прибутку коливається з 2902 тис. грн до 5099 тис. грн. Позитивним фактором приросту прибутку є збільшення прибутку від реалізації продукції за рахунок підвищення обсягу реалізації. Рівень рентабельності показник, який характеризує економічну ефективність поточних витрат, ступінь їх окупності і становить у 2011 році 48,9%, це означає, що підприємство за рахунок одержаної грошової виручки повністю відшкодувало витрати виробництва на реалізовану

продукцію і додатково одержало на кожний карбованець цих витрат по 0,48 грн прибутку. Рівень рентабельності капіталу у 2011 р. становить 19,9 %, що на 0,7 в. п. вище рівня 2009 р. Рівень рентабельності власного капіталу у 2011 р. склав 20,6 %, що на 0,5 в. п. вище рівня 2009 р. та на 0,02 в. п. вище рівня 2010 р.

Аналіз ліквідності підприємства проводиться на основі даних балансу і може бути проведений шляхом співставлення безпосередньо балансових показників активів і пасивів, а також шляхом розрахунку фінансових коефіцієнтів.

Методи розрахунку показників балансової ліквідності, платоспроможності, та фінансової стабільності в методиках слід викладати більш детально та спрощено. Це дасть змогу в подальшому розробити спеціалізовану програму для використання комп'ютерної техніки в аналізі фінансових результатів.

Проведення такого аналізу фінансового стану підприємства дасть змогу виявити нераціональне використання чистого прибутку, збільшення резервного та страхового фонду.

Проведене дослідження дозволяє зробити висновок, що з метою отримання оперативної та точної інформації про фінансові результати підприємства потрібно чітко розмежовувати їх за видами діяльності. Це зумовлює необхідність змін в організації та методиці їх обліку, а також змісту діючої форми «Звіту про фінансові результати». Практичне використання підприємствами запропонованих в статті пропозицій дозволить без додаткових часових і трудових затрат оперативно отримувати інформацію про результати їх діяльності в розрізі, необхідному для потреб управління. Проте правильність розрахунку чистого прибутку (збитку) залежить від науково обґрунтованої методики ведення обліку витрат і доходів, дослідження якої є перспективою наших досліджень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Баланс : Положення (стандарт) бухгалтерського обліку №2 : затверджено Наказом Міністерства фінансів України станом на 31 березня 1999 р. №87 (зі змінами і доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon.rada.gov.ua>
2. Дохід : Положення (стандарт) бухгалтерського обліку №15 : затверджено наказом Міністерства фінансів України станом на 29.11.1999 р. № 290.
3. Гаращенко О.В. Облік і аналіз формування фінансових результатів та розподілу прибутку: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.06.04 “Бухгалтерський облік, аналіз та аудит” / О.В. Гаращенко. – К., 2004. – 19 с.
4. Ганін В. І. Курс економічного аналізу : підручник [для студ. вищ. навч. закл.] / В.І. Ганін, З.Ф. Петряєва, І.Ф. Прокопенко — Харків : Легас, 2004. — 384 с.

УДК 338.48(477):330.322

ПРОБЛЕМИ ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ У СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО УКРАЇНИ

С.В. Бабелюк, студент

Науковий керівник: к.е.н., асистент Лункіна Т.І.

Миколаївський державний аграрний університет

Статтю присвячено аналізу забезпечення інвестиційними ресурсами сільськогосподарських підприємств. Розкрито взаємозв'язок між динамікою інвестицій та результатами господарювання.

Ключові слова: *інвестиції, інвестиційна політика, інвестиційний клімат, механізм інвестування, інвестиційні ресурси.*

Актуальність проблеми. У сучасному економічному становищі важливе значення має питання залучення інвестицій у сільське

господарство України. Однак, їх обсяг і рівень ефективності залишаються вкрай недостатніми через наявність цілої низки чинників: нестабільність політичної ситуації, специфіка правової діяльності, низька інвестиційна привабливість українського агропромислового комплексу для іноземних інвесторів, недостатній рівень розвитку ринкової інфраструктури та ін. Саме тому дослідження можливостей подальшого залучення інвестицій в агропромисловий комплекс України та їх ефективного використання, а також розробка відповідного механізму реалізації цих можливостей є невідкладними завданнями, які вимагають негайного вирішення.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Проблеми інвестиційної привабливості, інвестування, інвестиційної активності, завжди знаходилися у центрі уваги вчених-економістів. Фундаментальний економіко-теоретичний аналіз інвестиційного процесу в умовах ринку висвітлено у працях І. Бланка, Дж. Кейнса, А. Пересади, І. Фішера, У. Шарпа та ін. Питання вирішення проблеми ефективності залучення інвестицій в аграрний сектор України привертає увагу таких вітчизняних вчених як Л.І. Бровко, С.А. Буткевич, М.Я. Дем'яненко, М.І. Кісіль, І.І. Лукінов, В.М. Просяник, П.Т. Саблук, І.І. Сталєв, О.М. Шпичак, В.В. Юрчишин.

Метою дослідження є аналіз сучасного стану, обсягів залучення інвестицій та проблеми розвитку інвестиційної політики АПК; визначення чинників, що впливають на розвиток інвестиційних процесів у сільському господарстві; виявлення провідних факторів залучення інвестицій в аграрний сектор економіки.

Виклад основного матеріалу. Забезпечення сприятливого інвестиційного клімату в аграрному секторі економіки залишається питанням стратегічної важливості, від реалізації якого залежать соціально-економічна динаміка, ефективність залучення у світовий поділ праці, можливості модернізації на цій основі аграрної економіки. Перебіг сучасних політичних процесів та практична реалізація встановлених цілей

і пріоритетів поліпшення інвестиційного клімату в Україні переважно негативно впливають на інвестиційний клімат і, зокрема, міжнародну інвестиційну привабливість України, підвищують ризики для інвесторів, зумовлюючи тим самим втрати в конкурентній боротьбі за світові інвестиційні ресурси [1].

Головні чинники, що викликали погіршення інвестиційного клімату в АПК, це:

1) зменшення залучення фінансових ресурсів у сільське господарство, що виражено у падінні виручки від реалізації продукції внаслідок скорочення платоспроможного попиту населення на продовольство;

2) додаткове зниження прибутків вітчизняних виробників через необґрунтовано високу частку імпортного продовольства на внутрішньому українському ринку, тобто звуження ринку збуту;

3) збереження монополізованої структури промислового сектора вітчизняного АПК і відсутність ринкових механізмів, що регулюють цінові відносини сільськогосподарських, переробних, торгово-закупівельних і ресурсощадних підприємств. У результаті зріс ціновий паритет і погіршилися фінансово-вартісні пропорції міжгалузевого обміну, сформувався дисбаланс між прибутками і витратами;

4) незавершеність процесів інституційних перетворень у сільському господарстві і в суміжних галузях АПК. Внутрішня структура управління і система організаційно-технологічної взаємодії не приведені у відповідність у ході реформ. Нинішнє становище сільськогосподарських підприємств на ринку інвестицій характеризується їх неготовністю до ефективного освоєння засобів, а також неготовністю потенційних інвесторів вкладати капітал в підприємства через високі ризики, пов'язані з незахищеністю права власності, з великою ймовірністю неповернення коштів через неефективне управління [2].

Аграрна політика Уряду в середньостроковій перспективі має бути спрямована на стійкий розвиток агропромислового комплексу на інноваційній основі, забезпечення продовольчої безпеки країни, формування повноцінного ринку землі, розвиток ринкової інфраструктури, нарощування експортного потенціалу, застосування узгоджених з нормами СОТ механізмів захисту національного аграрного ринку, створення умов для повноцінного розвитку села.

Сутність інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств полягає в організації фінансово-грошових потоків і управління ними з метою ефективного використання грошових засобів. Поняття сутності інвестиційної діяльності можна звести до категорії самофінансування, що базується на повній сукупності витрат для виробництва сільськогосподарської продукції і розширення виробничо-технічної бази підприємства, та означає, що кожне підприємство покриває свої поточні та капітальні витрати за рахунок власних джерел інвестування [3].

Інвестиційна активність виражається у їхній дієвій, цілеспрямованій і результативній діяльності щодо залучення інвестицій з усіх внутрішніх і зовнішніх джерел, а також ефективного використання залучених інвестиційних ресурсів. Для сільськогосподарських підприємств особливо актуальною стала проблема вибору та пошуку джерел інвестицій [4].

Державне регулювання інвестиційної діяльності здійснюється наданням фінансової допомоги у формі субсидій, субвенцій та бюджетних позик на розвиток окремих територій, галузей та виробництв шляхом цільового фінансування з бюджету та позабюджетних фондів.

Основним джерелом інвестицій в економіку залишаються власні кошти підприємств, але останніми роками важливим джерелом фінансування інвестицій в основний капітал є кошти іноземних інвесторів. Відповідно до Закону України "Про іноземні інвестиції", до іноземних інвестицій відносяться усі види цінностей, вкладених безпосередньо

іноземними інвесторами в об'єкти підприємницької й інші види діяльності з метою одержання прибутку (доходу) чи досягнення соціального ефекту [5].

Основним напрямом державного регулювання інвестиційної політики України для АПК має бути визначення пріоритетних галузей виробництва, тобто об'єктів першочергового іноземного інвестування. Одним з провідних критеріїв доцільності такого вибору повинна бути можливість досягти ланцюгової реакції господарської активності та зростання в усьому агропромисловому комплексі як наслідку первинної ін'єкції капіталів. У зв'язку з цим, враховуючи вітчизняні потреби і світовий досвід, особливо країн Східної Європи, для умов України можна запропонувати такі пріоритетні сфери для залучення іноземних інвестицій із метою забезпечення динамічного розвитку переробних галузей АПК:

- виробництво технологічного устаткування для цукрової, олійно-жирової, хлібопекарної, борошномельно-круп'яної, м'ясо-молочної промисловості;
- виробництво тари і упаковки;
- біотехнології в галузях переробної промисловості АПК;
- створення об'єктів соціальної інфраструктури.

Про доцільність зазначених пріоритетів свідчить той факт, що в Україні від несвоєчасного збору і вивозу, поганого збереження і переробки цукрового буряка щорічно втрачаються до 600-800 тис. т цукру. Аналогічні приклади можна навести і по інших галузях виробництва. Звичайно, перерахування пріоритетів має попередній характер.

Застосування пільг, як одного з інструментів державного регулювання, у зазначених сферах повинно мати місце тільки тоді, коли вироблена продукція за своїми технічними (технологічними) характеристиками не поступається найбільш розповсюдженій на ринках розвинутих країн. Доцільність таких дій обумовлена ще і необхідністю

стимулювання випуску конкурентоздатної продукції, з якою би вітчизняні виробники були б конкурентоспроможними на світовому ринку.

Також, існує багато факторів, які перешкоджають надходженню іноземних інвестицій, а точніше бажанню розвинутих країн інвестувати саме в Україну. До них, наприклад, можна віднести:

- нестабільність і невизначеність законодавчих актів, різкі і непередбачені зміни в податковій політиці;
- невизначеність у питаннях власності, особливо на природні ресурси;
- неконвертованість внутрішньої валюти;
- “гострий” дефіцит комерційної, юридичної і ринкової інформації та багато інших проблем.

Треба зазначити, що основними інвесторами в агропромисловий комплекс України є країни:

- у сільське господарство: Кіпр, Великобританія, Данія, Сполучені Штати Америки, Німеччина, Австрія, Франція, Російська Федерація (рис.1).

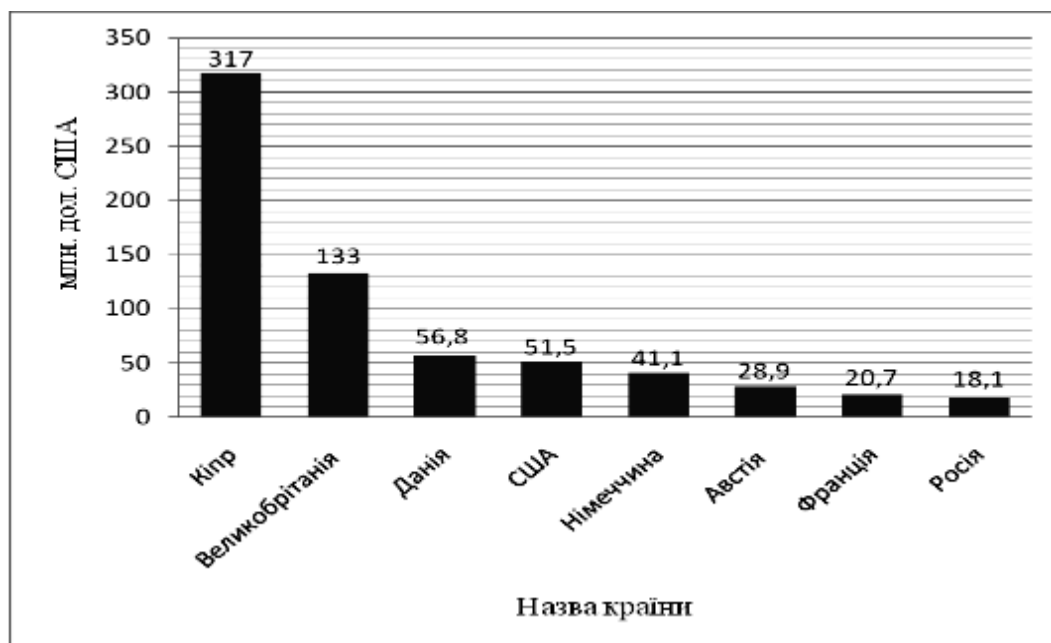

Рис. 1. Іноземні інвестиції в сільське господарство, млн дол. США за 2010 рік

Іноземні інвестиції в АПК України надходять у таких формах:

- прямі іноземні інвестиції (ПІІ);
- інвестиції в основний капітал;

- інвестиції у виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів.

Про сучасний стан інвестування аграрного сектора свідчать такі дані: за 2010 р. в АПК України у фактичних цінах було залучено близько 30,0 млрд грн інвестицій в основний капітал, з них – 13,1 млрд грн вкладено в харчову та переробну промисловість і 16,7 млрд грн – у сільське господарство.

Станом на 01.07.10 р., починаючи з 1993 року, в агропромисловий комплекс України було залучено 2628,4 млн дол. США прямих іноземних інвестицій. З них вкладено 1792,1 млн дол. США (4,7%) у 769 підприємств харчової та переробної промисловості та 836,3 млн дол. США (2,2%) у 668 сільськогосподарських підприємств. Приріст іноземного капіталу за 6 місяців 2010 року склав 138,1 млн дол. США, що в 3,4 рази менше, ніж за аналогічний період минулого року. При цьому інвестиційні вкладення у харчову промисловість досягли 106,1 млн дол. США. Обсяг залучення іноземних інвестицій в сільське господарство з початку року збільшився на 32 млн дол. США. За шість місяців 2010 року загальні обсяги інвестицій по Україні склали 56,7 % до відповідного періоду минулого року [6].

На всіх рівнях управління інвестиційною діяльністю в сільському господарстві (загальнодержавному, обласному, районному рівнях і рівнях підприємств) необхідно розробити концепції, затвердити плани розвитку інвестиційної діяльності (інвестиційні проекти), здійснювати аудит їх виконання та корегувати, відповідно до поточної ситуації розвитку сільського господарства й економіки в цілому.

Світовий досвід показує, що сучасний інвестиційний комплекс повинен являти собою багатогалузеву, високотехнологічну й конкурентоспроможну систему, яка забезпечує зміцнення економічної незалежності та національної безпеки країни, гідний рівень життя народу й інтеграцію економіки у світовий ринок на рівноправних умовах.

Теперішні середні і малі (фермерські) господарства, за умови обмеженості трудових і фінансових ресурсів, не в змозі обробляти великі площі землі та вирощувати великі стада худоби. Тому єдиний шлях для зростання обсягів виробництва сільськогосподарської продукції та його економічної ефективності – це підвищення врожайності й продуктивності, тобто шлях інтенсифікації виробництва. Невід’ємною складовою інвестиційного розширення є постійне залучення нових ефективних факторів виробництва. При цьому конкурентоспроможність капіталу у багатьох аспектах ґрунтується на готовності та спроможності країни до впровадження інновацій. В умовах, коли вартість матеріально технічних і енергетичних ресурсів значно зросла порівняно з вартістю сільськогосподарської продукції, проблема енерго- та ресурсозбереження стала пріоритетною в сільгоспвиробництві й поставила перед науковцями завдання пошуку шляхів зниження витрат матеріально-технічних та енергетичних ресурсів.

Висновки. В умовах ринкової економіки інтенсифікацію агропромислового виробництва, підвищення конкурентоспроможності його продукції, найкраще здійснювати на інтенсивній основі – технічному та технологічному його удосконаленні, шляхом запровадження системи машин для комплексної механізації всіх технологічних процесів, використання прогресивних технологій, які сприяють зростанню продуктивності праці, зменшенню втрат продукції і зниженню її собівартості.

Оскільки Україна задекларувала свій намір вступу до Європейського Союзу, то для забезпечення розширеного відтворення основного капіталу на новій технологічній основі, необхідно подумати про створення сприятливих умов для залучення як внутрішніх, так і іноземних інвестицій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кожем'якіна М.Ю. Інвестиційне забезпечення як основа розвитку аграрної економіки України / М.Ю.Кожем'якіна // Економіка АПК. - 2010. - №12. - С. 68-73.
2. Притула Н.М. Сучасний стан та актуальні проблеми розвитку інвестиційної політики в АПК / Н. М. Притула // Економіка АПК. - 2010. - №2. - С. 3-9.
3. Чорний Р. В. До питання залучення інвестиційних ресурсів в АПК України / Р. Чорний // Галицький економічний вісник. — 2011. — № 2. — С. 177-180.
4. Каламан О.Б. Проблеми інвестування та розвитку АПК України / О.Б. Каламан // Одеська національна академія харчових технологій. - 2010. — № 7. — С. 12-15.
5. Про інвестиційну діяльність : Закон України. Відомості Верховної Ради України. – 1999. -134 с.
6. Статистичний щорічник України за 2010 рік / Державний комітет статистики України : - К. : Консультант, 2011. – 560 с.

УДК 331.2:657

ОБЛІК ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ В США ТА УКРАЇНІ: СПІЛЬНІ ТА ВІДМІННІ РИСИ

А.Ю. Наумова, студентка

Науковий керівник: асистент Сирцева С.В.

Миколаївський державний аграрний університет

Розглянуто сутність та особливості обліку заробітної плати в США та Україні. Досліджено можливість трансформації вітчизняного обліку заробітної плати відповідно до єдиних світових стандартів.

Ключові слова: заробітна плата, робітник, службовець, заборгованість, утримання.

Постановка проблеми. Одним з найважливіших напрямків діяльності бухгалтерії будь-якого підприємства, як в Україні, так і за кордоном, є нарахування заробітної плати працівникам підприємства. Облік праці і заробітної плати є одним з найбільш трудомістких і відповідальних ділянок роботи бухгалтера. Він по праву займає одне з центральних місць у всій системі обліку на підприємстві.

В умовах переходу до системи ринкового господарювання відповідно до змін в економічному і соціальному розвитку країни істотно змінюється і політика в області оплати праці, соціальної підтримки і захисту працівників. Ці зміни вимагають серйозного вивчення та використання багатьох фундаментальних положень, прийнятих в країнах з розвинутою економікою, таких як США. Значну частину витрат більшості фірм і підприємств в Україні як і в США складає заробітна плата. Тому визначимо їх спільні та відмінні риси.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Фундаментальним питанням методології й організації обліку заробітної плати присвятили свої праці багато вітчизняних вчених-економістів, зокрема: Ф. Ф. Бутинець, М. Т. Білуха, С.Ф. Голов, Н. І. Дорош, А.Г. Загородній, М. В. Кужельний, В. С. Лень, А.Н. Кузьмінський, В. Г. Швець. Проблеми удосконалення обліку праці та її оплати вивчалися такими науковцями, як: С. В. Івахненко, Т. В. Микитенко, Є. В. Мних, Т. А. Писаревська, М. М. Скопень, Л. К. Сук, Н.М. Ткаченко, В. Д. Шквір, Н.В. Шульга. Вагомий внесок у розробку цих проблем внесли також зарубіжні дослідники, як: Х. Андерсон, В. В. Дик, К. Долан, О. В. Ковальова, Е. В. Міхеева, Г. В. Савицька та інші.

Постановка завдання полягає у розкритті спільних та відмінних рис обліку заробітної плати США та України, виявлення можливості трансформації національної системи обліку відповідно до єдиних світових стандартів.

Виклад основного матеріалу дослідження. У США в деяких галузях, таких, як банківська справа та авіаційні перевезення, вартість робочої сили досягає більше половини витрат. Значення обліку заробітної плати полягає в тому, що роботодавець зобов'язаний вести звітність, підтверджуючу зобов'язання по нарахуванню заробітної плати та утримань з неї. Система обліку заробітної плати потребує суворого контролю і ефективної обробки даних, а також у регулярному інформуванні відповідних фінансових органів.

Найбільшу питому вагу обліку заробітної плати складає облік заборгованості з виплати заробітної плати (liabilities for employee compensation). Підприємець є відповідальним за виплату заробітної плати робітникам і службовцям. Зароботная плата робітників розраховується виходячи з погодинної ставки або відрядної виробітку. Для службовців встановлюється місячні або річні оклади. Як правило, до цієї категорії відносять управлінський апарат. Крім визначення мінімального рівня заробітної плати Федеральний Закон «Про справедливі умови праці» впорядковує виплати за понаднормові роботи. [1].

Власник промислового, торгового або транспортного підприємства, діяльність якого виходить за межі одного штату, згідно з федеральним законодавством оплачує кожну годину понаднормових робіт. При цьому відпрацьовані години, понад сорок годин на тиждень і восьми годин на день, вважаються понаднормові. Роботи у вихідні та святкові дні можуть бути також оплачені як понаднормові у відповідності зі спеціальними угодами з оплати праці. У виплатах за понаднормовий час, відпрацьований за колективним договором або за іншими контрактами про роботу за наймом, встановлений мінімум може бути перевищений.

Також досить важливою частиною є облік заборгованості з податків, що стягуються з заробітної плати робітників і службовців (liabilities for employee payroll withholdings). Як правило, кінцева сума, що виплачується робітникам і службовцям, менше нарахованої їм заробітної плати

внаслідок того, що підприємець за існуючим законодавством зобов'язаний утримати певну частину заробітку своїх працівників (податки) на користь державних органів. Сюди належать податки, що стягуються за Федеральним Законом «Про оподаткування до фонду соціального страхування», федеральний прибутковий податок і прибутковий податок, встановлений урядом штату.

Певні утримання виробляють також в інтересах самих робітників і службовців і нерідко на їхнє прохання. До цієї групи належать утримання в пенсійний фонд, страхові внески органам охорони здоров'я, профспілкові внески і благодійні податки.

Програма соціального забезпечення в США фінансується за рахунок утримання податків з робітників, службовців, підприємців та осіб, зайнятих дрібним бізнесом, тобто працюють не за наймом. Ця програма забезпечує інтереси близько 90% працюючого населення США.

В Україні також здійснюються обов'язкові утримання із заробітної плати, головним чином ПДФО (податок з доходів фізичних осіб) та єдиний соціальний внесок. Слід відмітити, що перелік утримань із заробітної плати в США набагато ширший, аніж в Україні, що також може бути причиною вищої соціальної забезпеченості американських громадян.

Багато уваги зосереджується на обліку заборгованості за іншими відрахуваннями із заробітної плати (liabilities for employee other withholdings). З заробітної плати кожного працівника вираховуються й інші утримання, наприклад внески для виплати допомоги по старості. На прохання працівника можуть також утримувати страховий внесок або переводити певну частину заробітної плати на його рахунок у банку. В Україні такі відрахування є виключно поодинокими та здійснюються лише за бажанням робітників.

На кожного робітника або службовця підприємства відкривається особовий рахунок, на якому фіксують всі нарахування і відрахування з його заробітної плати. Підприємець несе відповідальність за правильність

розрахунку суми утримань із заробітної плати робітників і службовців та за своєчасне переведення їх відповідним організаціям. Такого самого принципу дотримуються і українські підприємці.

Досить значну частину посідає також облік заборгованості з оплати відпусток (vacation pay liability). У більшості компаній робітники і службовці мають право на оплачувану відпустку. Наприклад, службовець може заробити право на двотижневий оплачувану відпустку за кожні п'ятдесят тижнів роботи. Таким чином, службовець отримує 52 - тижневу платню за п'ятдесят тижнів роботи. Теоретично вартість двох тижнів відпустки має бути розподілена у вигляді витрат на весь рік. Таким чином, оплата відпустки становить 4% (2-тижневу відпустку розділити на п'ятдесят тижнів) заробітної плати працівника. Кожну відпрацьовану тиждень співробітник заробляє невелику частку (4%) свого відпускнуго платні. Заборгованість з оплати відпусток може становити значну суму [4].

В Україні також кожний громадянин має право на щорічну відпустку, як правило, тривалістю 4 тижні (місяць), яка оплачується роботодавцем.

В обов'язки кожного власника підприємства входить ведення документації, пов'язаної з нарахуванням та виплатою заробітної плати на кожного робітника і службовця. Більшість компаній використовує для цих цілей комп'ютери, але дрібні фірми роблять це вручну. Для розрахунку заробітної плати працівника немашинним способом використовується особовий рахунок. Ця форма розроблена відповідно до діючих вимог до оформлення документації по нарахуванню та виплаті заробітної плати. Утримані суми переводяться у відповідні органи, а робітників або службовців щорічно надають довідку - розрахунок суми всіх утримань.

В Україні також ведеться документація з обліку заробітної плати, як правило, в комп'ютерному вигляді. Принципи роботи є досить схожими.

Розрахункова відомість являє собою детальний перелік сум нарахованої та виплаченої заробітної плати. Вона заповнюється до

кожного дня виплати платні робітникам і службовцям. У відомість включаються: прізвище, кількість відпрацьованих годин, нарахована заробітна плата, утримання і сума до виплати кожному працівникові. Підсумки відомості є підставою запису проводок в журналі операцій [2].

Після того як тижнева заробітна плата нарахована, виникає зобов'язання з її виплати. Більшість фірм використовує спеціальний поточний рахунок, по якому не потрібно мінімального залишку. Відповідно до цієї системи чек спочатку виписується на звичайний поточний рахунок для чистих надходжень і потім депонується на спеціальний поточний рахунок до того, як чеки будуть видані робітникам і службовцям фірми. Якщо використовується система ваучерів (поряд із спеціальним поточним рахунком), то готується ваучер - чек на всю суму та підлягає виплаті заробітної плати, робиться запис у журналі виплат готівкою (реєстрі платіжних документів - ваучері) по дебету рахунку "Банківський рахунок заробітної плати" та кредиту рахунку "Ваучери до оплати".

В Україні досить рідко зустрічаються готівкові виплати заробітної плати. Як правило, сплата відбувається за допомогою банківських карток, на які у певному банку надходять кошти з рахунка роботодавця із вирахуванням всіх утримань із заробітної плати.

Мінімальний розмір оплати праці працівників підприємств усіх організаційно-правових форм визначається законодавством у Федеральному Законі «Про справедливі умови праці». В Україні такі дані містяться в Законі України «Про бюджет» на відповідний рік [3].

Висновки. Всі особливості американської системи бухгалтерського обліку і зокрема системи обліку праці і заробітної плати при найближчому розгляді не можуть бути повністю перенесені в нашу країну, хоча прихильників такої трансформації досить багато. Перш за все це пов'язано з тим, що в Україні існує багатовікова самобутня традиція ведення бухгалтерського обліку. Крім того існує величезна бухгалтерська

література і замінити її в один день неможливо. Протягом багатьох років вона формувала облікову свідомість працівників бухгалтерії України.

Однак незважаючи на ряд складнощів, деякі з яких були приведені вище, система бухгалтерського обліку України, як і бухгалтерські системи інших країн, повинні поступово переходити на єдині світові стандарти, з тим щоб сформувати єдину систему бухгалтерського обліку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Нідлз Б. Принципи бухгалтерського обліку закордоном: Підручник / Нідлз Б. – К.: Фінанси та статистика, 2007. – 231 с.
2. Бухгалтерський облік: Підручник / Козлова Є.П., Бабченко Т.Н., Парашутін Н.П., Галаніна О.Н. – К.: ЦНЛ, 2005. — 432 с.
3. Макальська М. Л. Бухгалтерський облік: Підручник / Макальська М. Л., Денисов А. Ю. – Л.: ДИС, 2008. – 382 с.
4. Апсофф І. Стратегічне управління: Підручник / Апсофф І. – Х.: Економіка, 2006. – 278 с.

УДК 657.425:383

ВІДОБРАЖЕННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ В ОБЛІКОВІЙ ПОЛІТИЦІ ПІДПРИЄМСТВ

Т.Є. Бережнова, магістрант

Науковий керівник: асистент Мельник О.І.

Миколаївський державний аграрний університет

Проаналізовано та досліджено організаційно-технологічні та методологічні складові облікової політики щодо основних засобів з урахуванням вимог національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку.

Постановка проблеми. Одним з принципів бухгалтерського обліку і фінансової звітності є принцип послідовності, який передбачає постійне (з року в рік) застосування підприємством обраної облікової політики.

Відповідно до чинного законодавства підприємство самостійно визначає свою облікову політику. Зміст облікової політики залежить від специфіки його діяльності, в залежності від цього формування облікової політики слід розглядати по факторно.

Незалежно від виду діяльності, будь-яке підприємство використовує в своїй діяльності основні засоби. Основні принципи і вимоги до відображення інформації про основні засоби в бухгалтерському обліку і звітності, викладені в П(С)БО 7 «Основні засоби. Фінансовий результат діяльності підприємства залежить від правильно сформованої та організованої облікової політики підприємства. Відтак вибір найбільш економічно доцільних складових облікової політики основних засобів є актуальним для кожного господарюючого суб'єкта.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання, пов'язані з формуванням облікової політики, знайшли відображення в роботах вітчизняних та іноземних науковців і практиків. Серед вітчизняних фахівців, які досліджували питання облікової політики Н. Боярко, О. Бірюк, В. Гаврилюк, В. Жук, Т. Кучеренко, М. Михайлов, Л. Пантелейчук, О. Подолянчук, І. Чалий, та ін. Проте більшість авторів розглядають загальні питання формування облікової політики підприємства. Ми ж сконцентрували увагу на елементах облікової політики щодо основних засобів.

Метою статті є висвітлення відображення складових інформації про основні засоби в положенні про облікову політику підприємства.

Виклад основного матеріалу. Оформлення облікової політики підприємства здійснюється у вигляді наказу про облікову політику підприємства, який є основним внутрішнім документом, що регулює організацію облікового процесу на підприємстві та є обов'язковим для виконання всіма службами і працівниками підприємства. Положення розробляється головним бухгалтером і затверджується наказом про облікову політику керівника підприємства [1].

Спираючись на те, що бухгалтерський облік і фінансова звітність повинні надавати користувачам повну, правдиву і неупереджену інформацію про фінансовий стан і результати діяльності підприємства, ми вважаємо, що положення про облікову політику повинен максимально розкривати усі методологічні засади і принципи, які використовує підприємство для обліку і відображення в обліковій політиці основних засобів. На підставі проведених досліджень пропонуємо в положенні про облікову політику формувати інформацію щодо основних засобів та інших необоротних активів в розрізі наступних складових.

Облікова одиниця основних засобів. Відповідно до П(С)БО 7 «Основні засоби» і Методичних рекомендацій з бухгалтерського обліку основних засобів підприємству надано альтернативні варіанти для вибору облікової одиниці бухгалтерського обліку основних засобів, а саме: закінчений пристрій з усіма пристосуваннями і приладдям до нього; конструктивно відокремлений предмет, призначений для виконання певних самостійних функцій; відокремлений комплекс конструктивно з'єднаних предметів однакового або різного призначення, що мають для їх обслуговування загальні пристосування, приладдя, керування та єдиний фундамент, унаслідок чого кожен предмет може виконувати свої функції, а комплекс - певну роботу тільки в складі комплексу, а не самостійно; інший актив, що відповідає визначенню основних засобів або частина такого активу, що контролюється підприємством [1].

Мінімальна вартість об'єкта основних засобів. Підприємство має право самостійно встановлювати мінімальну вартість об'єкта основних засобів і вартісні ознаки предметів, що входять до складу малоцінних необоротних матеріальних активів. Основні засоби — це матеріальні цінності, що використовуються у виробничій діяльності підприємства понад один календарний рік з початку введення їх в експлуатацію, а також предмети вартістю за одиницю понад 2500 гривень [5].

Умови збільшення первісної вартості об'єктів основних засобів за

рахунок витрат на капітальний ремонт. Методичними рекомендаціями регламентовані умови збільшення первісної вартості об'єкта основних засобів за рахунок витрат на капітальний ремонт, а саме:

- витрати на капітальний ремонт об'єктів основних засобів можуть бути визнані капітальними інвестиціями, якщо вони можуть бути ідентифіковані з окремою з амортизованою частиною основних засобів;

- вартість капітальних робіт, що призводять до збільшення очікуваних майбутніх економічних вигод від використання об'єкта основних засобів, включається до капітальних інвестицій з майбутнім збільшенням первісної вартості основних засобів. Підставою для визнання капітальними інвестиціями витрат, пов'язаних з поліпшенням основних засобів, є зростання внаслідок цих витрат очікуваного терміну корисного використання об'єкта, кількості та (або) якості продукції (робіт, послуг), яка виробляється (надається) цим об'єктом. Витрати, пов'язані з необоротними матеріальними активами, що виникають після їх придбання або створення, вчасно списують як витрати звітного періоду, в якому вони понесені. Проте ці витрати можуть бути капіталізовані, тобто додані до балансової вартості необоротного матеріального активу, якщо: а) існує ймовірність, що ці витрати призведуть до збільшення первісно очікуваних економічних вигод; б) ці витрати можна достовірно оцінити та віднести до конкретного активу [3].

Порядок встановлення строку корисного використання основних засобів. Строком корисного використання об'єкта є період часу, упродовж якого підприємство передбачає використовувати відповідний об'єкт або кількість одиниць продукції, яку підприємство очікує отримати від використання основного засобу. Оскільки строк корисного використання (експлуатації) визначають виходячи з корисності об'єкта для конкретного підприємства, він може бути коротший, ніж нормативний (технічний, економічний) строк експлуатації. Отже, строк корисного використання відображає наміри керівництва підприємства щодо використання певного

об'єкта основних засобів з урахуванням накопиченого досвіду та оцінки ринкової ситуації. При цьому строк корисного використання об'єктів основних засобів можна переглядати [5].

Класифікація основних засобів для нарахування амортизації і їх переоцінки. В П(С)БО 7 «Основні засоби» зазначена класифікація основних засобів для цілей бухгалтерського обліку. При цьому в Методичних рекомендаціях з бухгалтерського обліку основних засобів вказано, що підприємство може розширювати зазначену класифікацію, поділяючи у групах основні засоби на власні, орендовані і такі, що перебувають в експлуатації, запасі, оренді, ремонті, на модернізації, реконструкції, добудові, в частковій ліквідації тощо.

Порядок визначення ліквідаційної вартості основних засобів. При зарахуванні нових об'єктів до складу основних засобів визначити їх ліквідаційну вартість через декілька років достатньо важко, тому що, ліквідаційна вартість об'єкта дорівнює нулю, а вартість, що амортизують, відповідає первісній вартості об'єкта [2].

Методи нарахування амортизації основних засобів. Чинним законодавством передбачено наступні методи нарахування амортизації основних засобів: прямолінійний, зменшення залишкової вартості, прискореного зменшення залишкової вартості, кумулятивний, виробничий. Підприємство може встановити різні методи нарахування амортизації для різних облікових груп об'єктів основних засобів. Але при цьому обов'язково необхідно обирати найбільш економічно доцільний метод для кожної з груп.

Порядок й умови переоцінки основних засобів та інших необоротних матеріальних активів. Вартість об'єктів основних засобів, що відображена в обліку і балансі, може не відповідати їх реальній вартості. Слід зауважити, що коли переоцінюється певний об'єкт основних засобів, необхідно переоцінити об'єкти групи основних засобів, що належать до певної групи основних засобів; переоцінюють одночасно, щоб уникнути

вибіркової переоцінки активів і відображення у фінансовій звітності сум, які є змішанням оцінок на різні дати [3].

Порядок використання сум дооцінки основних засобів та обмеження розподілу додаткового капіталу в результаті дооцінки основних засобів між власниками. Відповідно до П(С)БО 7 «Основні засоби» у примітках до фінансової звітності наводиться інформація про зміну розміру додаткового капіталу в результаті переоцінки основних засобів та обмеження щодо його розподілу між власниками. Отже, в положенні про облікову політику доцільно вказати обмеження розподілу додаткового капіталу в результаті дооцінки основних засобів між власниками (учасниками) при їх виході із товариства, а саме: розподіляти між засновниками, які виходять із товариства, або не розподіляти [3].

Періодичність зарахування сум дооцінки основних засобів до нерозподіленого прибутку. Відповідно до П(С)БО 7 «Основні засоби» підприємство має право встановлювати періодичність (період) зарахування сум дооцінки основних засобів до нерозподіленого прибутку щомісяця, щокварталу, раз на рік або при вибутті об'єктів основних засобів, які раніше були переоцінені.

Порядок відображення результатів переоцінки та зменшення корисності основних засобів в регістрах обліку. Відповідно до П(С)БО 7 «Основні засоби» відомості про зміни первісної вартості та суми зносу основних засобів заносяться до регістрів їх аналітичного обліку. Також залежно від організаційно - правових форм господарювання в положенні про облікову політику необхідно вказувати порядок списання об'єктів основних засобів.

Висновок. При відображенні основних засобів в обліковій політиці підприємства висвітлюють усі принципові питання, відповідальність за визначення яких, згідно із законодавством, покладена на власника підприємства. Отже, до формування облікової політики необхідно підходити виважено і відповідально. Найбільш повне розкриття інформації

щодо основних засобів та інших необоротних матеріальних активів в положенні про облікову політику дозволить усім зацікавленим користувачам упевнитись, що звітність підприємства містить достовірну інформацію, яка відповідає обраним обліковим принципам і реально відображає фінансовий стан і результати діяльності підприємства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show>.
2. Боярко Н. Облікова політика підприємства/ Н. Боярко // Бухгалтерія в сільському господарстві. – 2006. – №18. – С. 19-21.
3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» затверджене наказом Міністерства фінансів України від 27.04.2000 року № 92 (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00>.
4. Бірюк О.Г. Облікова політика щодо основних засобів / О.Г. Бірюк // Облік і фінанси АПК: Міжнародний науково-виробничий журнал. – 2008. – №3. – С. 93-97.
5. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 р. № 2755-VI (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show>

ВПЛИВ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ НА ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ ПІДПРИЄМСТВА

А.В. Гусаренко, магістрант

Науковий керівник: асистент Мельник О.І.

Миколаївський державний аграрний університет

Розглянуто основні об'єкти й елементи облікової політики, які найбільше впливають на фінансові результати, та подано їх характеристику.

Ключові слова: фінансові результати, прибуток, облікова політика, елементи, об'єкт, методи обліку.

Актуальність проблеми. Ведення бухгалтерського обліку залежить від ефективності його організації. Перехід підприємств на ринкові умови господарювання, наявність підприємств різних форм власності, вихід на міжнародні ринки сприяло впровадженню положень (стандартів) бухгалтерського обліку, які відповідають міжнародним нормам, але враховують особливості національної економіки. Від правильно сформованої облікової політики залежать кінцеві результати діяльності підприємства та стратегія його розвитку в майбутньому. Саме вона суттєво впливає на розмір доходів, витрат, активів та зобов'язань, що у свою чергу визначає кінцевий стан господарювання суб'єкта підприємницької діяльності.

Використання різних варіантів облікової політики дозволяє маніпулювати фінансовим результатом, що обумовлює незіставність показників фінансової звітності, створення можливостей вуалювання фінансового результату, неможливість об'єктивного обчислення національного доходу у системі національних рахунків.

Аналіз останніх досліджень. Вагомий внесок у вирішення проблеми зробили ряд вчених – Т. Барановська, Т. Дроздова, П. Житний, С.

Ніколаєва, Л. Пантелійчук, О. Петрук, які вбачають шлях до розв'язання зазначених проблем у вдосконаленні облікової політики господарюючих суб'єктів, саме тому є актуальним розгляд впливу облікової політики на фінансові результати підприємства.

Виклад основного матеріалу. Умови ринкових відносин передбачають наявність альтернатив щодо вибору напрямів розвитку, обсягів діяльності, ресурсів, джерел фінансування, форм і способів інвестицій тощо. Всі ці управлінські рішення пов'язані з поняттям «політика». У господарській практиці широко розповсюдженими є такі поняття як економічна, технічна, соціальна, фінансова, податкова політика. Необхідність визначення облікової політики стала очевидною у період "великої кризи 1929 року" - краху Нью-Йоркської фондової біржі, після чого у США було запроваджено низку заходів для захисту інвесторів від можливих фінансових втрат внаслідок подання їм неповної або недостовірної інформації. Лише у 1973 році поняття "облікова політика" офіційно було введено в облікову практику Міжнародним стандартом бухгалтерського обліку 1 "Розкриття облікової політики" та МСБО 5 "Інформація, яка підлягає розкриттю у фінансових звітах" [3]. Згодом, у 1997 р. зазначені стандарти було замінено на МСБО 1 "Подання фінансових звітів", спрямований на поліпшення якості фінансових звітів і задоволення вимог користувачів щодо вичерпної інформації про фінансовий стан і результати діяльності компанії.

Облікова політика – одне з найважливіших питань організації бухгалтерського обліку, правильне формування якого і повне розкриття забезпечує реалізацію мети бухгалтерського обліку і фінансової звітності: надання користувачам для прийняття рішень повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства.

Підприємство, обираючи конкретну облікову політику на поточний фінансовий рік забезпечує організацію бухгалтерського обліку відповідно

до показників форм річної фінансової звітності, знижує трудомісткість і тривалість формування фінансової звітності, забезпечує використання оптимальних методів облікових робіт із метою отримання очікуваних результатів фінансово-економічної діяльності підприємства.

Елементи облікової політики підприємства стосуються практично усіх складових активів, забезпечення, доходів і витрат, інших об'єктів обліку [6]. Можна зазначити, що всі елементи облікової політики підприємства впливають на фінансові результати.

Облікова політика розробляється на тривалий час і підлягає змінам статутних вимог; змінам вимог органу, який затверджує П(С)БО; потребує забезпечення більш достовірного відображення подій або операцій у фінансовій звітності підприємства. Останній момент надає можливість зміни облікової політики щорічно (або навіть ще з меншими проміжками часу).

При розробці облікової політики має бути забезпечена достовірність та доречність звітної інформації для потреб користувачів. При цьому необхідно визначитися із професійними судженнями щодо вибору облікової політики та здійснення облікових оцінок. Розробку облікової політики слід здійснювати за наступними напрямками:

I етап. Визначення об'єктів, щодо яких повинна бути розроблена облікова політика;

II етап. Аналіз причин, які вплинули на обраний спосіб обліку, відносно визначеного об'єкту облікової політики;

III етап. Оформлення облікової політики відповідним документом.

До об'єктів облікової політики, які мають найбільший вплив на фінансові результати, належать ті, які представлені в табл. 1.

Проаналізуємо вплив деяких із них на кінцевий результат діяльності підприємства.

Так, П(С)БО 7 «Основні засоби» передбачено самостійний вибір підприємством методів нарахування амортизації. Впровадження у

практику прямолінійного методу нарахування амортизації забезпечує при рівних обсягах виробництва рівну собівартість, а отже і порівнюваний фінансовий результат у різні періоди. Крім того, цей метод є простим у розрахунку, що і забезпечує його привабливість для багатьох підприємств. Але він не відображає економічної суті відтворення основних засобів.

Відомо, що найбільш інтенсивно основні засоби використовуються у перші роки. Тому за цих умов є доцільним використання прискорених методів нарахування амортизації (зменшення залишкової вартості основних засобів, прискореного зменшення залишкової вартості основних засобів,

Таблиця 1

Об'єкти та елементи облікової політики підприємства, які впливають на фінансові результати підприємства*

Об'єкти	Елементи
1. Облік основних засобів	- визначення термінів корисної експлуатації
	- визначення ліквідаційної вартості
	- вибір методу нарахування амортизації
	- порядок визнання основних засобів
2. Облік запасів	- вибір методу вибуття запасів
3. Облік дебіторської заборгованості	- вибір методу визначення оцінки резерву сумнівних боргів
4. Облік забезпечень наступних витрат і платежів	- визначення резервів, які забезпечують наступні витрати і платежі
5. Облік витрат	- встановлення переліку та складу статей калькулювання виробничої собівартості продукції
	- встановлення переліку витрат та бази розподілу постійних і змінних загальновиробничих витрат
6. Облік доходів	- вивченням виконаної роботи;
	- визначенням питомої ваги обсягу послуг, наданих на певну дату, у загальному обсязі послуг, які мають бути надані;
	- визначенням питомої ваги витрат, яких зазнає підприємство у зв'язку із наданням послуг, у загальній очікуваній сумі таких витрат.

*Побудовано за даними [1]

кумулятивного методу). Але вони мають деякі обмеження у застосуванні. Так, метод зменшення залишкової вартості основних засобів не можна використовувати, коли ліквідаційна вартість основних засобів дорівнює нулю. Крім того, існує певна складність з математичної точки зору. У той же час позитивними рисами є прискорення повернення авансованого капіталу та зменшення морального зносу основних засобів.

Використання виробничого методу амортизації утруднюється визначенням очікуваного обсягу виробництва із використанням амортизованого об'єкту, величина якого застосовується для розрахунку виробничої ставки амортизації. Але цей спосіб дуже ефективний на підприємствах із сезонним характером виробництва і він найбільш оптимально впливає на об'єктивне визначення собівартості, а отже і фінансового результату.

Звичайно, за допомогою всіх цих методів нарахування амортизації вартість об'єкта в кінцевому підсумку списується на собівартість повністю.

Значний вплив на фінансові результати має також вибір методів оцінки вибуття запасів. Найбільш об'єктивним з точки зору визначення фінансових результатів є метод ідентифікованої собівартості, але він є неприйнятним для застосування на підприємствах із значною номенклатурою запасів.

Метод оцінки ФІФО змінює фінансовий результат в умовах інфляції, адже при цьому занижується собівартість внаслідок списання запасів з нижчою собівартістю, ніж вони реально коштують на момент їх списання. Найбільш доцільним та таким, що враховує зміни вартості запасів, є метод оцінки вибуття запасів за середньозваженою собівартістю, який і використовує більшість підприємств. Оцінка вибуття запасів за нормативними витратами взагалі рідко застосовується внаслідок відсутності реального механізму його використання [2].

Значний вплив на формування фінансових результатів має також вибір методу визначення резерву сумнівних боргів. Згідно з П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» передбачені три методи нарахування такого резерву: на підставі платоспроможності дебітора; на основі класифікації дебіторської заборгованості, на основі коефіцієнта сумнівності, який визначається шляхом розподілу фактичної суми втрат від списання безнадійної заборгованості за останні роки на загальну суму реалізації продукції (товарів, робіт, послуг). Від того, який метод буде обраний, залежить сума витрат підприємства. При цьому необхідно відзначити, що застосування будь-якого з трьох методів нарахування резерву сумнівних боргів є чи не найбільш суб'єктивним моментом, адже будь-які норми чи базові показники наприклад, для визначення коефіцієнту сумнівності, зовсім відсутні. Ці недоліки призводять до того, що у випадку відмови підприємством від використання методів створення резерву сумнівних боргів, воно буде мати кращі показники прибутковості, а це може не відповідати реальному стану такого підприємства.

Одним із елементів облікової політики, який непомітно впливає на фінансові результати є вибір порогу суттєвості. Суттєвою вважається та інформація, відсутність якої може вплинути на прийняття рішень сторонніми користувачами звітності. Від того, яке значення цього порогу буде обрано, залежить фінансовий результат, адже придбані активи, які не перевищують суттєве значення, зразу ж будуть списані на витрати підприємства і, як наслідок, зменшується прибутковість підприємства.

Висновки. Підприємства повинні здійснювати докладний аналіз доцільності застосування певних елементів облікової політики. Але це правило ніде не регламентовано, відповідно методи облікової політики обираються за принципом простоти використання або звичності, що і призводить до викривлення фінансового результату. Відсутність конкретної відповідальності за застосування методів облікової політики, які не сприяють об'єктивному визначенню фінансового результату, також

обумовлює використання певних методів без здійснення детального аналізу.

За цих умов доцільним буде впровадження, на нашу думку, у практику діяльності вітчизняних підприємств П(С)БО «Облікова політика», адже, як показує досвід, міжнародні стандарти передбачають МСФЗ 8 «Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки». Національні стандарти обмежуються тільки окремими положеннями щодо облікової політики (дається визначення облікової політики, визначено порядок розкриття та внесення змін в облікову політику), а також методологічні складові окремих ділянок обліку. Впровадження окремого П(С)БО забезпечить механізм формування облікової політики, що надасть можливість більш об'єктивного використання методів облікової політики, і, як наслідок, визначення достовірного фінансового результату, який адекватно відображає реальний стан підприємства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Житний П. Принципи формування облікової політики / П. Житний // Бухгалтерський облік і аудит. – 2005. – № 4 – С. 25-28.
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 27.04.2000 р. № 92 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31.03.1999 р. № 87 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 08.10.1999 р. № 237 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>

СУТНІСТЬ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВА ЩОДО ВИТРАТ НА ОПЛАТУ ПРАЦІ

М.І. Макуріна, магістрант

Науковий керівник: асистент Мельник О.І.

Миколаївський державний аграрний університет

Розглянуто суть облікової політики щодо витрат на оплату праці, що інтегрує всі аспекти облікового процесу, а також досліджено фактори впливу на її формування.

***Ключові слова:** облікова політика підприємства, оплата праці, документи методичного рівня, нормування праці, методичний та технічний аспект облікової політики, нормативно-правове регулювання оплати праці.*

Актуальність теми. Трансформація економіки України до системи ринкових відносин призвела до лібералізації форм і методів ведення обліку. Завдяки цьому у підприємств з'явилася альтернатива в організації облікового процесу розрахунків з оплати праці, яка відображається в обліковій політиці підприємства. Дане питання заслуговує на детальне дослідження, оскільки облік оплати праці є одним з найбільш трудомістких ділянок обліку на підприємстві та вимагає обґрунтованого підходу щодо вибору методів, принципів і процедур.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідження цієї теми висвітлено у наукових працях Т.В. Барановської, О.А. Бугуцького, А.Ф. Бурика, М.Х. Вдовиченка, О.Д. Гудзинського, В.С. Дієсперова, М.П. Поліщук, Л.В. Романова, О.П. Скорука, Л.П. Червінської та ін.

Питання формування облікової політики підприємства щодо витрат на оплату праці вченими економістами практично не досліджувалось. Вони розглядалися лише в контексті витрат підприємства, а не відокремлено.

Дана ситуація пов'язана насамперед з високим рівнем регламентації оплати праці як об'єкту фінансового обліку. Однак, оплата праці також є об'єктом управлінського обліку, тому дослідження факторів впливу при формуванні облікової політики щодо витрат на оплату праці є актуальним.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження складових облікової політики підприємства, а також її детермінантів.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до статті 1 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [5] і Положень (стандартів) бухгалтерського обліку, облікова політика – сукупність принципів, методів і процедур, що використовують підприємством для складання та подання фінансової звітності. Відповідно до Міжнародного стандарту бухгалтерського обліку № 8 «Облікові політики, зміни в облікових політиках та помилки», облікові політики – конкретні принципи, основи, домовленості, правила та практика, застосовані суб'єктом господарювання при складанні та поданні фінансових звітів [3]. Однак, дані визначення є надто вузькими і відображають лише частину завдання, яке повинна виконувати облікова політика на підприємстві. Адже основним завданням облікової політики є забезпечення організації бухгалтерського обліку на підприємстві як цілісної системи, яка повинна охоплювати всі аспекти облікового процесу – організаційний, методичний і технічний.

Організаційний аспект відображає порядок організації роботи облікового апарату, методичний – вибрані способи обліку об'єктів, а технічний – реалізацію цих способів в документообороті, облікових регістрах тощо.

У розділі облікової політики, що стосується організації облікових робіт на підприємстві безпосередньо щодо розрахунків за виплатами працівникам необхідно було б відобразити: перелік осіб, відповідальних за ведення обліку оплати праці та їх посадові інструкції; перелік центрів

витрат та сфер відповідальності; комерційну таємницю та порядок її захисту; систему внутрішнього контролю тощо.

У методичній частині облікової політики необхідно вказати: системи і форми оплати праці, що застосовуються на підприємстві; перелік робіт, які підлягають нормуванню; порядок визнання нарахованої суми виплат за поточними зобов'язаннями; порядок нарахування виплат за невідпрацьований час, премій та інших заохочувальних виплат; варіант обліку витрат (з використанням рахунків всіх класів (0-9); з використанням рахунків всіх класів, крім рахунків класу 8 «Витрати за елементами»; з використанням рахунків всіх класів, крім рахунків класу 9 «Витрати діяльності»); перелік об'єктів витрат та об'єктів калькулювання тощо.

Технічний аспект облікової політики щодо витрат підприємства на оплату праці повинен передбачити такі складові: робочий план рахунків в розрізі центрів витрат та центрів відповідальності; форми первинних документів по розрахунках з оплати праці; облікові реєстри; схеми (графіки) документообороту; технологію обробки облікової інформації; склад, порядок і строки подання внутрішньої звітності; порядок проведення інвентаризації зобов'язань з оплати праці тощо [2].

На формування облікової політики здійснюють свій вплив ряд факторів, які за сферою охоплення системи обліку необхідно виокремити у дві групи: загальні і спеціальні (табл. 1).

Нормативно-правове регулювання оплати праці охоплює ряд нормативно-правових актів, які мають різну юридичну силу, відповідно до якої їх можна розподілити по рівнях (конституційний, законодавчий, нормативний, методичний, організаційно-розпорядчий). Конституційний рівень передбачає регулювання відносин у сфері підприємницької діяльності на основі єдиного нормативно-правового акту – Конституції України. Законодавчий рівень – Закони і підзаконні акти (Постанови Верховної Ради України, Укази і Розпорядження Президента України, а також Постанови і Розпорядження Кабінету Міністрів України) цього

рівня регламентують економічні, правові і організаційні основи оплати праці працівників, а також принципи обліку оплати праці. До нормативного рівня необхідно віднести національні П(С)БО (зокрема, П(С)БО 16 «Витрати», П(С)БО 26 «Виплати працівникам»), План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств (організацій) та Інструкцію про його застосування. Документи цього рівня визначають загальні принципи і правила ведення фінансового обліку та формування повної, достовірної і неупередженої інформації про фінансово-майновий стан підприємства.

Таблиця 1

Фактори, які впливають на формування облікової політики*

По відношенню до суб'єкта господарювання	За сферою охоплення системи обліку	
	Загальні (здійснюють вплив на всю систему)	Спеціальні (впливають на окремий об'єкт обліку)
Зовнішні (не залежать від діяльності суб'єкта господарювання)	законодавство країни, положення на ринку товарів і послуг, рівень інфляції, глобалізаційні процеси.	форма власності підприємства, його розмір та місцезнаходження, галузева приналежність, організація системи обліку, форма фінансового обліку, технологія обробки облікової інформації, поріг суттєвості, методи калькулювання собі вартості.
Внутрішні (зумовлені особливостями його діяльності)	нормативно-правове та договірне (колективне та індивідуальне) регулювання оплати праці.	організація оплати праці на підприємстві (форми і системи нормування праці тощо).

*Побудовано за даними джерела [2].

Документи методичного рівня розробляються міністерствами і відомствами у межах своєї компетенції, відповідно до галузевих особливостей. Вони мають рекомендаційний, а не обов'язковий характер і не повинні вступати в протиріччя із законодавчими актами та нормативними документами вищого рівня. Необхідно виділити ще один – п'ятий, організаційно-розпорядчий рівень. Документи цього рівня

затверджуються керівником підприємства, розробляються його економічними службами (колективні договори, положення про оплату праці).

В Україні договірне регулювання оплати праці включає в себе колективно-договірне регулювання оплати праці (генеральна, галузева, регіональна угоди і колективний договір) та індивідуально-договірне (трудова угода, контракт). Перераховані види угод і договорів є елементами однієї ієрархічної системи, в якій положення угод більш високого рівня повинні мати пріоритет при укладанні угод і договорів на нижчих ступенях, тому вони передбачають різну ступінь конкретизації вирішення соціально-економічних проблем. Цінність договірного регулювання питань оплати праці в порівнянні з нормативно-правовим регулюванням виявляється у тому, що угоди різних рівнів і колективні договори на відміну від законів є більш гнучкими і можуть конкретизуватись за згодою сторін і з врахуванням ситуації, що змінюється. Завдяки цьому при їх укладенні відбувається взаємне врахування інтересів працівника і працедавця. Тому вважаємо за справедливе стверджувати, що нормативно - правове регулювання створює політику оплати праці, а договірне – реалізує її.

До внутрішніх спеціальних факторів відноситься організація оплати праці на підприємстві. Організація оплати праці на підприємстві – це сукупність дій, метою яких є забезпечення визначення величини заробітної плати, принципів її нарахування, строків виплати, диференціації, співвідношення з іншими показниками діяльності підприємства тощо. Як відомо, організація оплати праці базується на трьох елементах: нормуванні праці, її тарифікації, а також на системах і формах оплати праці. При цьому нормування праці дозволяє дати кількісну оцінку праці, тарифікація – якісну, а системи і форми показують порядок нарахування заробітної плати.

Нормування праці – складова частина управління виробництвом і включає в себе визначення необхідних витрат праці на виготовлення одиниці виробу чи виконання заданого обсягу роботи в даних організаційно-технічних умовах і встановлення на цій основі норм праці. Його мета полягає в тому, щоб на основі впровадження нової техніки, удосконалення організації виробництва і праці, поліпшення її умов зменшити витрати на випуск продукції, підвищити продуктивність праці, яка є важливою умовою розширення виробництва і зростання реальних доходів працівників. Нормування праці є основою побудови обліку витрат на оплату праці, який найбільш ефективно може бути організований на базі нормативного методу. Як зазначає Барановська, він дозволяє встановити в процесі виробництва відхилення фактичних витрат праці від норм праці, їх причини, попереджувати невиробничі витрати. Відповідно до виконання цих норм нараховують заробітну плату [1].

Наступним елементом організації оплати праці на підприємстві є тарифна система оплати праці, яка, на нашу думку, являє собою систему диференціації праці за рядом ознак (складність, відповідальність, інтенсивність, умови праці тощо) з врахуванням кваліфікації працівника і фінансових можливостей працедавця, метою якої є забезпечення єдності міри праці і її оплати. Аналіз тарифної системи оплати свідчить, що вона враховує не всі важливі характеристики праці. Цю функцію виконує надтарифна частина заробітної плати, яку за функціональним призначенням можна класифікувати на стимулюючі (надбавки, премії) і компенсаційні (доплати, компенсації) виплати.

Системи оплати праці відображають способи встановлення залежності розміру заробітної плати працівника від кількості і якості витраченої ним праці з допомогою сукупності показників, які відображають результати праці і фактично витрачений час. Як відомо, в сучасних умовах господарювання на підприємствах застосовуються три основні системи оплати праці: погодинна, акордна і відрядна. Акордна система оплати

праці полягає у тому що, відрядна розцінка встановлюється не на окрему виробничу операцію, а на весь комплекс робіт загалом, виходячи із діючих норм часу і розцінок. Відповідно і облік ведеться за нормами та розцінками. Основна відмінність між цими системами полягає у способі обліку витрат праці: при погодинній ведеться облік відпрацьованого часу, а при відрядній – облік виготовленої продукції відповідної якості або облік виконаних працівником операцій. При погодинній системі оплати праці мірою праці є відпрацьований час, тому заробітна плата працівнику нараховується відповідно до відпрацьованого ним часу і його тарифної ставки. Відрядна система оплати праці – це вид оплати праці, при якому праця оплачується виходячи з обсягу виконаних робіт з врахуванням складності і умов праці. Дана система передбачає, що за кожну одиницю виготовленої продукції чи за виконання певного обсягу робіт відбувається нарахування заробітку виходячи з тарифної ставки, яка відповідає розряду роботи і встановленої норми виробітку.

Висновки. Отже, аналіз факторів впливу на формування облікової політики щодо витрат на оплату праці дозволив зробити висновок, що на оплату праці як на об'єкт фінансового обліку в значній мірі мають вплив зовнішні фактори, а як на об'єкт управлінського обліку – внутрішні. Дослідження цих факторів є важливим моментом при формуванні облікової політики підприємства, як у світовій, так і у вітчизняній практиці.

ЛІТЕРАТУРА

1. Барановська Т.В. Облікова політика як фактор впливу на результати аналітичних досліджень / Т.В. Барановська // Вісник ЖДТУ. Економічні науки. — 2003. — № 1 (23). — С. 30-34.
2. Барановська Т.В. Облікова політика: рівні, суб'єкти, складові // Вісник ЖДТУ. Економічні науки. — 2003. — № 3 (25). — С. 18-26.
3. Міжнародні стандарти фінансової звітності 2011: Наказ Міністерства фінансів України від 10.02.2012 — [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://minfin.gov.ua>
4. Положення (стандарти) бухгалтерського обліку № 26: Наказ Міністерства фінансів України від 31.03.99 № 87 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>

5. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні: закон України від від від 16.07.1999р. №996-XIV (зі змінами та доповненнями). — [Електронний ресурс]. — Режим доступу : [http: //zakon.rada.gov.ua](http://zakon.rada.gov.ua)

УДК 504.062.2:330

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ ЕКОНОМІЧНИХ МЕХАНІЗМІВ РАЦІОНАЛЬНОГО ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

І.І. Бендерська, магістр

Науковий керівник: асистент Чайка Т.О.

Миколаївський державний аграрний університет

В статті розглянуто основні економічні механізми раціонального природокористування та запропоновано заходи, що сприяють збереженню та відновленню природних ресурсів.

Ключові слова: навколишнє середовище, природні ресурси, раціональне природокористування, ставки та збори за природокористування, економічні механізми.

Актуальність проблеми. На сьогоднішній день перед кожною країною світу постає проблема у неефективному та нераціональному використанні природних ресурсів, яка вимагає застосування термінових дій. Країни з розвинутою економікою відходять від етапу нарощування обсягів виробництва шляхом неефективного використання ресурсів до нового ресурсозберігаючого етапу. Тому, одним з напрямів вирішення даної проблеми є гармонізація взаємодії суспільства і природного середовища, раціоналізація використання природно-ресурсного потенціалу та економічних механізмів екологічнобезпечного природокористування. Актуальність дослідження зумовила потребу вдосконалення економічного

механізму забезпечення охорони навколишнього середовища з метою запобігання його надмірного забруднення.

Аналіз досліджень і публікацій. Багато наукових праць та публікацій присвячено розвитку економічних механізмів раціонального природокористування. Вагомий внесок у розвиток даної теми здійснили такі українські вчені, як: Данилишин Б.М., Долішній М.І., Веклич О.О., Врублевська О.В., Коваль Я.В., Маслюківська О.П., Синякевич І.М. та ін. Проте, погіршення екологічної ситуації в світі свідчить про необхідність поглибленого вивчення цієї проблеми та розробки нових ефективних способів її вирішення.

Метою статті є визначення найбільш важливих економічних механізмів раціонального природокористування та пошук шляхів їх вдосконалення.

Виклад основного матеріалу. Економічний механізм раціонального природокористування полягає у створенні умов для нормального розвитку і функціонування не лише суспільства, а й навколишнього середовища. Існуючий сьогодні економічний механізм раціонального природокористування ніяким чином не стимулює до забезпечення охорони та покращення якості природних ресурсів.

Основними причинами цього є:

- незадовільне виконання державних природоохоронних програм, більшість яких фінансується за залишковим принципом;
- недосконала система адміністративних санкцій за порушення природоохоронного законодавства;
- незадовільний рівень контролю за дотриманням природоохоронного законодавства і невисокий пріоритет даної проблеми для багатьох інституцій [1].

Слід пам'ятати, що перш за все економічний механізм направлений на забезпечення раціонального природокористування та охорону навколишнього середовища. Саме тому для регулювання використання

природних ресурсів вчені пропонують застосовувати такі економічні інструменти: ціни, тарифи, податки, систему страхування екологічних та економічних ризиків, а також інструменти маркетингу, планування, експертної оцінки об'єктів природних ресурсів [1,2].

Наприклад, Стефанко О.М. пропонує ввести такий економічний механізм природокористування, як систему платежів за використання та забруднення природних та рекреаційних ресурсів [3]. Однак не дивлячись на те, що ця система й запроваджена у більшості країн світу, вона має більш формальний характер ніж практичний через встановлену символічну плату за ресурси. Формальна система штрафних санкцій не тільки не сприяє виконанню законодавства, а й у більшості випадків завдає величезних збитків навколишньому середовищу. Оскільки, виробникам економічно ефективніше сплатити штрафи, ніж вкласти кошти на розробку ефективних технологій, які б знижували його викиди, або на дослідження більш раціонального використання природної сировини в процесі виробництва продукції. Тому, необхідно встановити мінімальний розмір санкцій, виходячи з визначення приросту прибутку підприємства, що може бути незаконно одержаний в результаті невиконання чинного законодавства країни у сфері природокористування.

Одним із методів раціонального природокористування є впровадження нових ставок, зборів та збільшення штрафів за порушення природоохоронного законодавства як на державному, так і на місцевому рівнях. Оскільки достатньо важко проконтролювати всі порушення в сфері природокористування на державному рівні, місцевим органам влади необхідно надати більше повноважень у встановленні штрафів та ставок за природокористування. Збільшення штрафів допоможе не лише забезпечити додаткові фінансові до державної казни, а й отримати додаткові кошти, які можна направити на розвиток та впровадження природозахисних проектів. Також дана система штрафів допоможе підвищити рівень екологічної відповідальності громадян.

При цьому, важливою складовою економічного механізму стимулювання природокористування виступають ринкові регулятори, які безпосередньо впливають на формування ринку землі, а саме: договірна ціна земельних ділянок, договірна орендна плата, заставна ціна щодо іпотечного кредитування та інше. Крім того, до елементів економічного регулювання відносяться такі, як:

- прогресивний земельний податок за надлишок площі земельних ділянок, що знаходяться у власності і не використовується за призначенням або з порушенням чинного законодавства;

- прогресивний податок за понаднормативну ціну при купівлі-продажу землі [4].

Проте на сьогодні більшість земель є орендованими і виробники намагаються отримати максимально можливий прибуток з найменшими витратами протягом короткого терміну. Таке використання земельних ресурсів призводить до їх виснаження, а в подальшому до непридатності. Тому на державному рівні необхідно створити спеціальну комісію або інший орган, який контролював би ступінь виснаження ресурсів та їх нераціональне використання.

Також, доцільно впровадити систему пільг і дотацій тим підприємствам, які застосовують проекти ефективного використання природних ресурсів, вкладають кошти у розробки новітніх технологій, які дозволяють зменшити забруднення довкілля тощо. На сьогоднішній день підприємствам досить важко самофінансувати природоохоронні заходи, тому одним з напрямків вирішення даної проблеми є бюджетне фінансування у вигляді дотацій, грантів, субсидій. Однак, державний бюджет України не може в повній мірі забезпечити фінансування природоохоронних заходів. Тому необхідно створювати альтернативні джерела, наприклад, екологічні фонди, які б поповнювались за рахунок платежів за забруднення навколишнього середовища. За рахунок цих фондів можна реалізовувати екологічні програми, їх функціонування

надасть можливість розв'язувати екологічні проблеми країни за умов дефіциту державного бюджету.

Необхідно додати, що більшість розвинутих країн світу, таких як Франція, Німеччина, Японія, використовують метод прискореної амортизації, як один з економічних механізмів реалізації природоохоронних заходів. Цей метод слугує для досягнення екологічних цілей, оскільки створює умови для прискореної модернізації екологічно орієнтованих основних фондів та активізації інноваційної політики в екологічній сфері [5].

Висновки. Наші дослідження показали, що погіршення екологічної ситуації у світі свідчить про те, що необхідні більш ефективні методи державного впливу з метою здійснення природоохоронних заходів на регіональному та державному рівні. Тому, реалізація запропонованих заходів сприятиме: охороні і відновленню природних ресурсів; зменшить негативний вплив промислового виробництва; забезпечить відтворення рослинного і тваринного світу, сприятливі умови для життя, праці та відпочинку населення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Веклич О. Економічний механізм екологічного регулювання в Україні / О. Веклич. – К. : Український ін-т дослідження навколишнього середовища і ресурсів, 2003. – 88 с.
2. Шашула Л.О. Просторові аспекти еколого-орієнтованого природоко-ристування /Л.О. Шашула // Матеріали міжнар. наук. конф. „Земельні відносини і просторовий розвиток”.– Ч. II. – Київ, РВПС України НАН України. – 2006. – С. 186-188.
3. Стефанків О.М. Стратегічні напрями раціонального природокористування в АПК та забезпечення екологічної безпеки в соціумі / О. Стефанків // Механізм регулювання економіки. – 2010. – №1. – С. 32-37.
4. Тулуш Л.Д. Ресурсні платежі як важелі державного регулювання процесів вітчизняного природокористування / Л. Тулуш, П. Боровик, О. Захарчук // Державне регулювання економіки – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua>.
5. Мельник Л.Г. Екологічна економіка: підруч. / Л.Г. Мельник. – Суми: Вид-во «Університетська книга», 2006. – 368с.

ВПЛИВ ОБЛІКУ ВИТРАТ НА РАЦІОНАЛЬНЕ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

О.В. Попова, студентка

Науковий керівник: асистент Чайка Т.О.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті обґрунтовано необхідність обліку витрат на раціональне природокористування. Проведено аналіз фінансування та обліку витрат на реалізацію комплексу програм для поліпшення природокористування.

Ключові слова: економіка, раціональне природокористування, захист навколишнього середовища, економічна система.

Постановка проблеми. Сьогодні актуальним є питання раціонального природокористування, що є особливо важливим для України з метою залучення інвестицій в економіку та її подальший розвиток. Так, політика споживання призвела до того, що людство знаходиться на порозі глобальної екологічної кризи, яка викликана нераціональним використанням природних ресурсів, порушенням продовольчого балансу. Тоді як економіка повинна забезпечувати їх раціональне використання.

Аналіз останніх публікацій. Проблемі раціонального природокористування присвячено наукові праці таких авторів: С.А. Гладченка, В.Л. Маяковського, Л.Г. Мельника, В.Т. Халдеїва. Однак, питання, пов'язані з обліком витрат на природоохоронну діяльність не отримали достатньої уваги.

Мета статті полягає в обґрунтуванні необхідності врахування обліку витрат на раціональне використання природних ресурсів суб'єктами господарювання в умовах ринкової економіки.

Виклад основного матеріалу. Загальні закономірності використання природних ресурсів, вплив людини на навколишнє природне середовище відіграють суттєве значення у розвитку економічних механізмів раціонального природокористування. Науково-обґрунтована зміна навколишнього середовища повинна здійснюватися шляхом вдосконалення матеріально-технічного виробництва на основі комплексного використання непоновлюваних ресурсів у циклі «виробництво - споживання - вторинні ресурси» за умови охорони та відтворення відновлюваних природних ресурсів.

Економіка у сучасному розумінні охоплює умови та форми виробництва й обміну товарів, способи їх розподілу без урахування економічних факторів і обліку природних ресурсів, що використовуються. Це призвело до нераціонального використання природних ресурсів, головною причиною якого є бажання суб'єктів господарювання отримати прибуток за умови максимального використання природних ресурсів і робочої сили без обліку шкоди для навколишнього середовища. Тоді як стан навколишнього середовища визначається діяльністю споживачів і виробництвом сільськогосподарської продукції, що обумовлює необхідність: прийняття на законодавчому рівні економічної політики, що спирається на співпрацю всіх верств суспільства з метою прийняття важливих рішень у створенні нових ресурсозберігаючих технологій для виробництва; використання альтернативних ресурсів та обліку витрат на проведення раціонального природокористування.

У зв'язку з цим, необхідно враховувати витрати на природоохоронні заходи, спрямовані на зменшення та ліквідацію негативного впливу на навколишнє середовище, охорону, поліпшення і раціональне використання природно-ресурсного потенціалу країни.

Захист навколишнього середовища - це комплексна проблема, яка може бути вирішена лише з урахуванням витрат фахівців різних галузей науки і техніки [1]. Найбільш ефективною формою захисту навколишнього

середовища від шкідливого впливу промислових підприємств є перехід до маловідходних і безвідходних технологій. Це потребує вирішення комплексу складних технологічних, конструкторських та організаційних завдань, що в свою чергу компенсується і здійснюється взагалі з урахуванням витрат на дані технології.

Таким чином, необхідна екологізація промислового виробництва, яка на нашу думку, повинна розвиватися у наступних напрямках:

1) вдосконалення технологічних процесів та обліку витрат на розробку нового устаткування зі зменшенням обсягів викидів шкідливих речовин і відходів у навколишнє середовище;

2) широке впровадження екологічної експертизи всіх видів виробництв і промислової продукції;

3) заміна токсичних і не утилізованих відходів на не токсичні та утилізовані;

4) широке застосування додаткових методів і засобів захисту навколишнього середовища.

Крім того, необхідно враховувати витрати на внесення додаткових засобів захисту, які застосовуються в очисному обладнанні (апарати і системи чищення газових викидів, стічних вод, зменшення шуму при викидах газу). Ці заходи дозволять знизити викиди шкідливих речовин і негативний вплив на навколишнє середовище, сприяти раціональному природокористуванню.

У системі показників природокористування економічним збиткам від забруднення навколишнього середовища належить особлива роль. Цей показник відображає екологічні наслідки антропогенної діяльності, а також концентрує всі негативні економічні наслідки функціонування виробництва. До числа найбільш важливих завдань, для вирішення яких необхідна кількісна оцінка економічного збитку, відноситься обґрунтування економічно ефективних напрямків охорони навколишнього природного середовища, тобто обґрунтування обліку витрат на

природоохоронні заходи з очищення повітряного простору, водних та земельних ресурсів.

Необхідно додати, що використання достатнього складного та дорогого обладнання збільшує витрати на очищення води і вони є вищими за витрати на очищення повітря, хоча збиток від його забруднення не менший. Тому не випадково, витрати на захист атмосфери в масштабі України складають близько 10-15%, водного басейну - 75-80% всіх витрат на раціональне природокористування, тоді як інша частина витрат приходить на утилізацію твердих відходів [2].

Таким чином, постає питання щодо визначення ефективності витрат на природоохоронні заходи, які ґрунтуються на їх обліку. Так, тимчасова типова методика визначення ефективності обліку економічних витрат на охорону навколишнього середовища виходить з визначення економічної ефективності капітальних вкладень і розглядає їх відносно до отриманого ефекту у навколишньому природному середовищі. При цьому оцінка економічної ефективності капітальних вкладень в природоохоронні заходи мають деякі особливості:

1) якщо капітальні вкладення у виробництво забезпечують збільшення прибутку, ефект від витрат на охорону навколишнього середовища виражається у запобіганні втрат і витрат, що виникають в результаті забруднення;

2) регіональний характер ефекту природоохоронних заходів проявляється не тільки на підприємствах і у галузі, де проводяться ці заходи, а на всій території, на яку поширюється їх дія. Тому для того, щоб визначити ефект природоохоронних заходів, необхідно встановити норми витрат для підприємств або галузі, які порушують принципи раціонального природокористування;

3) головним чином результати раціонального природокористування мають соціальний характер, що сприяє поліпшенню умов праці та відпочинку населення, знижує рівень захворюваності тощо.

Отже, облік витрат заходів на раціональне природокористування поділяється на:

1) поточні витрати:

- платежі за забруднення навколишнього природного середовища та інші види негативного впливу;
- платежі за договорами обов'язкового та добровільного екологічного страхування;
- витрати на оплату послуг третім особам, які здійснюються згідно з приписом територіального комітету з охорони природи;
- поточні витрати, пов'язані з утриманням та експлуатацією фондів природоохоронного призначення;
- витрати на захоронення екологічно небезпечних відходів (витрати з оплати послуг третім організаціям за приймання, зберігання та знищення екологічно небезпечних відходів);
- витрати на очищення стічних вод;
- інші види поточних природоохоронних витрат;

2) витрати капітального характеру:

- плата за екологічну експертизу;
- витрати на будівництво або придбання об'єктів природоохоронного призначення;
- витрати на реконструкцію і модернізацію об'єктів природоохоронного призначення [3].

Також необхідно додати, що платежі за забруднення навколишнього природного середовища не звільняють суб'єктів природокористування від: впровадження заходів з охорони навколишнього середовища та раціонального використання природних ресурсів; відшкодування у повному обсязі шкоди, заподіяної навколишньому середовищу, здоров'ю та майну громадян, народному господарству в наслідок забруднення навколишнього природного середовища відповідно до чинного законодавства.

Висновки. Таким чином, раціональне використання природних ресурсів є спільним завданням, яке повинно вирішуватися на всіх рівнях – від законодавчого до виробничого. При цьому стимулюючим фактором здійснення природоохоронних заходів є фінансування й облік витрат на реалізацію зазначених програм. На нашу думку, економічний механізм витрат раціонального природокористування повинен бути вбудований в економічну систему суспільства, а не бути розрізненим набором методів та інструментів, спрямованим на вирішення різних екологічних проблем. Окрім того, ринковий характер цього механізму передбачає регулюючу роль держави, у функції якої входить встановлення основних напрямів, параметрів і порядку його застосування шляхом: введення платежів за природокористування, створення ринку природних ресурсів, витрати на фінансування природоохоронних заходів. Однак, всі ці напрями лише частково застосовуються сьогодні в Україні, що свідчать про необхідність подальших наукових досліджень щодо обліку витрат на природоохоронні заходи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Яремчук Г.В. Економіка природокористування / Г.В. Яремчук. - К.: Пошукове-видавниче агентство "Книга Пам'яті України", 2000. - 431 с.
2. Мороз П.І. Екологічні проблеми раціонального природокористування / П.І. Мороз, І.С. Косенко. - Львів: Престиж Інформ, 1999. - 282 с.
3. Врублевська О.В. Конспект лекцій з економіки природокористування / О.В. Врублевська. - Львів: УкрДЛТУ, 2003. - 210 с.
4. Синякевич И. М. Экономика природопользования / И.М. Синякевич. — К.: ИСМН, 1996. — 156 с.

ЕКОНОМІЧНА ОЦІНКА РЕКРЕАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ ЯК ОСНОВА РАЦІОНАЛЬНОГО ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

Ю.В. Голяк, студентка

Науковий керівник: асистент Чайка Т.О.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті викладено підходи до оцінки сучасного стану і перспектив розвитку рекреаційного природокористування. Обґрунтовано необхідність економічної оцінки рекреаційних ресурсів. Запропоновано передумови ефективної діяльності у сфері раціонального природокористування.

***Ключові слова:** раціональне природокористування, природні рекреаційні ресурси, оцінка перспективності розвитку, економічний потенціал території природно-рекреаційний потенціал.*

Актуальність теми. Останні десятиліття ознаменувалися інтенсивним розвитком рекреаційної сфери, яка є провідною галуззю економіки багатьох країн світу і одним з найбільших користувачів природних ресурсів, які визначають її територіальну організацію, напрями спеціалізації, формують туристичні місцевості і рівень ефективності роботи рекреаційних установ.

У зв'язку з цим зростає актуальність економічної оцінки природних рекреаційних ресурсів, як однієї із складних і неопрацьованих проблем економічної науки. Це пов'язано з тим що тривалий період природні ресурси знаходилися поза сферою дії системи економічних оцінок, оскільки була широко поширена концепція їх безкоштовності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Економічну оцінку рекреаційних ресурсів розглядали багато учених, серед яких можна виділити: С.Г. Струмилин, В.С. Немчинов, А.Е. Пробст, С.А. Солдатова та

ін. Проте проблема економічної оцінки рекреаційних ресурсів не отримала достатньої уваги.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження сучасного стану рекреаційного природокористування, визначення його основних перспектив розвитку та обґрунтувати необхідність економічної оцінки рекреаційних ресурсів.

Виклад основного матеріалу. Передусім, необхідно відмітити, що рекреаційні ресурси - це ресурси усіх видів, які можуть використовуватися для задоволення потреб населення у відпочинку і туризмі [1]. На основі рекреаційних ресурсів можлива організація галузей господарства, що спеціалізуються на рекреаційному обслуговуванні. Рекреаційні ресурси є однією з передумов формування окремої галузі господарства - рекреаційного господарства.

Основним елементом економічної оцінки природних рекреаційних ресурсів є витрати на збільшення виробництва "продукції" рекреації, тобто замикаючі витрати. Найбільш досконалим методом їх визначення є метод розрахунку оптимальних (подвійних) оцінок продукції в процесі оптимізації народногосподарського або великого територіально-виробничого комплексу, який враховує одночасно галузеві і регіональні аспекти розвитку галузей народного господарства, включаючи рекреацію. При розробці економіко-математичних моделей необхідно дотримуватися наступних вимог:

- в якості цільової функції застосовується критерій мінімуму поточних і одноразових витрат на заданий обсяг виробництва впродовж усього періоду створення і функціонування проектного об'єкту;
- моделі повинні забезпечувати отримання подвійних оцінок у зручній формі для аналізу і подальшого використання в економічних розрахунках;

– ступінь агрегованості початкових показників в моделі повинна забезпечити певну стійкість отримуваних показників оптимальних оцінок відносно до можливої варіації початкових даних. Проте збільшення міри агрегованості показників супроводжується спотворенням інформації для розрахунку показника оптимальної оцінки [2].

Виходячи з вищепереліченого, рекреаційні ресурси можна охарактеризувати за структурою їх складових і визначити показники для оцінки ступеня їх розвитку (табл. 1).

Таблиця 1

Структура і аналіз рекреаційних ресурсів*

Характеристика	Показники
Складові рекреаційних ресурсів	Природні комплекси і їх компоненти (рельєф, клімат, водойми, рослинність, тваринний світ)
	Культурно-історичні пам'ятки
	Економічний потенціал території, що включає інфраструктуру, трудові ресурси
	Будь-які види речовини, енергії, інформації, функціонування, що є основою, розвитку, стабільного існування рекреаційної системи
Ступінь розвитку	Кількісні:
	– обсяги природних рекреаційних ресурсів (далі ПРР), які використовуються
	– природно-рекреаційний потенціал (далі ПРП) території
	– площі земель природно-заповідного фонду рекреаційного, оздоровчого, культурно-історичного призначення
	Якісні:
	– рівень забезпечення регіонів мінеральними водами
	– рівень забезпечення регіонів лікувальними грязями
	– рівень природно-рекреаційного потенціалу регіонів, який визначається як його частину загальною ПРП
	– рівень концентрації ПРП на одиницю площі регіону, який визначається як його відношення до загальної площі регіону
	– рівень концентрації ПРП на 1 тис. мешканців регіону
	– рівень концентрації ПРП на 1 тис. рекреантів
	– рівень забезпечення регіонів землями рекреаційного призначення, яке визначається як відношення потенційної потреби до площі цих земель

* Використано матеріали [3]

Господарський ефект цільового споживання рекреаційних ресурсів існує, головним чином, завдяки наявності лікувально-оздоровчого комплексу. При цьому, поточні і капітальні витрати на санаторно-курортне лікування оздоровлення та відпочинок у сукупності з лікувально-оздоровчими властивостями природних рекреаційних ресурсів і умовами їх споживання створюють названий вище ефект.

За умови, що замикаючі витрати на "продукцію" рекреації еквівалентні народногосподарському ефекту від її споживання, в загальному вигляді економічна оцінка об'єкту рекреаційного природокористування (R) визначається наступним вираженням:

$$R = \max [a * q (E - B)],$$

де E - господарський ефект від споживання рекреаційних ресурсів об'єкту;

B - індивідуальні витрати на рекреаційну "продукцію";

q - коефіцієнт продуктивності об'єкту рекреаційного природокористування, люд/год;

a - коефіцієнт що враховує динаміку витрат і результатів у часі [1].

Отже, для економічної оцінки природних рекреаційних ресурсів необхідно розробити оціночні показники їх соціальної цінності, які відображають можливість ресурсів задовольняти потреби населення у санаторно-курортному лікуванні, відпочинку та туризмі, соціально-економічний ефект рекреаційного природокористування, а також ефективність освоєння природних ресурсів в різних сферах використання, що має важливе значення для вибору оптимального варіанту природокористування [3].

Економічна оцінка природних ресурсів може бути зроблена за витратами на заміщення оцінюваного аналогічного природного ресурсу в іншому місці. При цьому враховуються витрати на освоєння і збільшення витрат на транспорт. Але сільському господарству, промисловості та

іншим галузями економіки використання природних ресурсів неважко вибрати еквіваленти в інших районах, щоб задовольнити потреби в них.

Висновки. Оцінка вартості природних ресурсів в період розвитку ринкових стосунків набуває особливої актуальності. Природні ресурси є найважливішим елементом національного багатства країни, тому повинні мати обґрунтований вартісний вимір. Власник природних ресурсів для забезпечення ефективного володіння, користування і розпорядження ними повинен мати не лише відповідні повноваження, але й інформацію про її вартість.

У сучасних розвинених країнах рекреаційна сфера має бути визнана як одна з пріоритетних. У ряді регіонів пріоритетною повинна стати спеціалізація, яка обумовлюється структурою ПРП, частиною в ній природних рекреаційних ресурсів екологічною ситуацією і геополітичним розташуванням регіону. Проте, для ефективної діяльності у сфері рекреаційного природокористування основною передумовою є: наявність рекреаційних ресурсів; здійснення інституційних перетворень; впровадження ринкових механізмів функціонування для досягнення економічної ефективності; використання ефективного соціально- і екологонаправленого механізму рекреаційного природокористування для охорони та відтворення цінних природних рекреаційних ресурсів.

Отже, питання економічної оцінки рекреаційних ресурсів залишається відкритим і визначає перспективи подальших досліджень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Нудельман М.С. Соціально-економічні проблеми рекреаційного природокористування / М.С. Нудельман – К.: Наукова думка, 1987. – 435 с.
2. Солдатова С.А. Економічна оцінка рекреаційних ресурсів / С.А. Солдатова // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – №4. – С. 165-169.
3. Черчик Л.М. Оцінка сучасного стану та перспективи розвитку рекреаційного / Л.М. Черчик // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – №6. – С. 180–186.

ПЕРСПЕКТИВИ ПОЛІПШЕННЯ ЯКОСТІ ПИТНОЇ ВОДИ

Є.Г. Дорох, студентка

Науковий керівник: асистент Чайка Т.О.

Миколаївський державний аграрний університет

Визначено фактори забруднення питної води та обґрунтовано перспективи поліпшення її якості. Проаналізовано інформацію про нинішній стан водних ресурсів. Вдосконалено національні пріоритети вирішення проблем водозабезпеченості.

***Ключові слова:** вода питна, живий організм, пріоритети поліпшення, ґрунтові води, водне господарство.*

Актуальність теми. Як відомо, вода є найважливішим джерелом життя. Під впливом сонячної енергії вода знаходиться в постійному і активному кругообігу, змінюючи поверхню Землі. Вона стала місцем для еволюції живих істот, входить до їх складу. Загальний вміст води в індивідуальному живому організмі коливається в межах 95-98% від маси у кишковопорожнних (медузи), 60-70% у ссавців і 45-65% у комах, у рослинах - 80-95% [1, с.101]. Отже, вода є конструктором (конструктивним чинником) всіх біологічних суб'єктів і виконує важливу функцію в живому організмі. Вода насамперед найважливіший компонент людського організму, що забезпечує зв'язок зовнішнього і внутрішнього світу, транспортування речовин між клітинами та органами. Будучи розчинником органічних і неорганічних речовин, вона являє собою основну середу розвитку метаболічних обмінних процесів. Організм людини на 75% складається з води. Отже, вода відіграє ключову роль абсолютно у всіх процесах, що забезпечують життя будь-якого організму.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок щодо питань поліпшення якості питної води зроблено у працях таких науковців

Кліментьєва І.М., Бабича І.В., Філонова В.М., Співакова Г.І. Однак, дослідження у цьому напрямі є актуальним у зв'язку з погіршенням екологічних умов та погіршення якості питної води.

Постановка завдання. Метою статті є обґрунтування перспектив покращення якості води шляхом впровадження у виробництво новітніх технологій підвищення її якості.

Виклад основного матеріалу. Питна вода - це вода, яка призначена для щоденного необмеженого та безпечного споживання людиною й іншими живими істотами. Тому, її забруднення вважається більш небезпечним чинником, ніж дефіцит. Сьогодні у світі кожна п'ята людина не має в своєму розпорядженні чистої питної води, а кожна друга - вживає воду, яка не пройшла повного очищення [2, с.24]. Сучасні річки, озера і ґрунтові води забруднені настільки, що вода в них найчастіше не придатна навіть для технологічних цілей. Таким чином, забруднення зменшує і без того обмежені запаси чистої прісної води.

В даний час для оцінки якості господарських стоків використовуються категорії "слабо очищених" або "неочищених вод". Відомо, що для розведення 1 м³ стічних вод в системах природного очищення необхідно приблизно 50-60 м³ чистих вод, у той час як для попередньо очищених стічних вод потрібно в 5-7 разів менше [3].

Ситуація з якістю води посилюється безконтрольним використанням в сільському господарстві хімічних засобів захисту рослин і мінеральних добрив, які потрапляючи в підземні (ґрунтові води) призводять до їх непридатності. Крім того, хімічні забруднення токсичні та дуже стійкі, вони довго не піддаються природному руйнуванню навіть під час переробки на очисних спорудах.

У той же час, підвищення середньої температури навколишнього середовища в багатьох країнах світу призводить до дефіциту прісної води з урахуванням нерівномірного розподілу водних ресурсів на території континентів. Наприклад, така країна, як Канада має великі запаси прісної

води, які становлять 122 тис. м³ на людину щорічно і з цієї причини вони використовуються лише частково. В інших країнах, наприклад, в Мексиці, Туреччині, Індії на одну людину приходить близько 1200 м³ питної води [4, с.95]. В Україні на людину приходить 1700 м³ питної води на рік, при цьому середній міський житель в Україні витрачає на добу близько 320 л води, у той час як у Європі ця цифра становить лише 100-200 л [5].

Отже, в Україні необхідно проведення заходів щодо покращення якості питної води та її раціональне використання на державному рівні. При цьому, національними пріоритетами вирішення проблем водопостачання повинні бути:

- модернізація гідротехнічних споруд, які використовуються для осушення та зрошення земель, що дозволяє підвищити їх продуктивність і раціональне регулювання водного режиму;
- створення груп водогосподарських підприємств, особливо у небезпечних регіонах і регіонах з підвищеним ризиком техногенного затоплення, що підвищить концентрацію інвестиційних ресурсів і поліпшить ступінь оновлення водогосподарської інфраструктури;
- формування позабюджетних водних фондів на основі випуску екологічних облігацій місцевих позик, грошові кошти яких повинні використовуватися для компенсації процентних ставок комерційним банкам, які дають кредитні ресурси на пільгових умовах для реалізації проектів з впровадження безводних і маловодних технологій;
- формування спільних інститутів на основі державної та приватної власності у сфері комунального водопостачання, що забезпечить державний контроль за важливими об'єктами міської інфраструктури та дозволить залучити інвестиційні ресурси приватних підприємницьких структур;
- всебічна а системна політика дбайливого ставлення до природних водоресурсних джерел шляхом проведення громадських зборів.

Висновки. Таким чином, головним і найбільш дефіцитним ресурсом ХХІ ст. стане придатна для споживання питна вода. У зв'язку з цим та обмеженим бюджетним фінансуванням для розвитку водного господарства України доцільно впроваджувати й удосконалювати механізми управління водними ресурсами, які не потребують великих капіталовкладень, але сприяють накопиченню стартового капіталу для проведення реконструкції водогосподарських систем.

ЛІТЕРАТУРА

1. Біологічний енциклопедичний словник / гол. ред. М.С. Гіляров. - М.: "Радянська енциклопедія", 1989. - 864 с.
2. Зекцера І.С. Підземні води як компонент навколишнього середовища / І. С. Зекцера. - М.: Науковий світ, 2001. - 328 с.
3. Схід століття спраги (2001)/ Корби А. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://news.bbc.co.uk/1/hi/Russian/sci/tech/newsid_1491000/1491809.stm (актуально на 24.01.2008).
4. Джигирей В.С. Основи екології та охорона навколишнього середовища природного середовища (Екологія та охорона природи): Підручник / В.С. Джигирей, В.М. Сторожук, Р.А. Яцюк - Вид. 3-тє, доп. - Львів: Афіша. 2001. - 272 с.
5. Україна у цифрах - 2009 / Статистичний збірник. - Київ, 2010. – 258 с.

УДК 657.6:504:332.2

ЕКОЛОГІЧНИЙ АУДИТ В СИСТЕМІ РАЦІОНАЛЬНОГО СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ

Р.Е. Нікітіна, студентка

Науковий керівник: асистент Чайка Т.О.

Миколаївський державний аграрний університет

Досліджено еколого-економічний механізм екологічного аудиту. Обґрунтовано необхідність проведення екологічного аудиту в сільському господарстві в контексті раціонального землекористування. Наведено його переваги та основні проблеми на

шляху впровадження в сільськогосподарську діяльність.

Ключові слова: екологічний аудит (екоаудит), раціональне природокористування, сільське господарство, сільськогосподарське землекористування, охорона земель.

Постановка проблеми. Погіршення стану природного середовища негативно впливає на всі сфери економічної діяльності. Екологічні проблеми мають місце у всіх країнах і полягають у: забрудненні атмосфери, води, виснаженні ґрунту, зниження асиміляційного потенціалу тощо.

Необхідно зауважити, що значний негативний вплив на навколишнє середовище спричиняє сільське господарство. При цьому, його стан та ефективність функціонування значно впливають на продовольчу безпеку країн світу, що з урахуванням світової тенденції до скорочення площ, придатних для виробництва сільгосппродукції, вимагає особливої уваги при вирішенні проблем раціонального землекористування.

У цих умовах виникає необхідність застосування екологічного аудиту на сільськогосподарських підприємствах з метою забезпечення охорони земель, як одного з найважливіших компонентів природного середовища. Тому, питання обґрунтування еколого-економічних механізмів використання екологічного аудиту для вирішення завдань сільськогосподарського виробництва в системі раціонального природокористування сьогодні актуальні.

Аналіз публікацій. Особливості проведення екологічного аудиту розглядали такі вчені: Т.П. Галушкіна, Т.В. Гусєва, С.Ю. Дайман, Т.А. Іванова, С.В. Макаров, Ю.М. Саталкін, Г.П. Серов, В.Л. Сидорчук, В.Я. Шевчук та ін.

Науковому дослідженню еколого-економічних проблем землекористування присвячені роботи таких вчених: І.К. Бистрякова, Я.В. Коваля, В.І. Павлова, І.А.Розумної А.Я. Сохнича та ін.

Однак, незважаючи на значну увагу з боку вчених, питання практичного використання та вдосконалення екологічного аудиту в системі раціонального землекористування не отримали достатньої уваги.

Мета статті - обґрунтувати необхідність проведення екологічного аудиту у сільському господарстві з точки зору раціонального землекористування і дослідити механізм його впровадження.

Виклад основного матеріалу. Вперше екологічний аудит, як специфічний вид природоохоронної діяльності, був розроблений в 70-х роках в США. Формування нормативно-правової бази екологічного аудиту в Росії, Україні та інших країнах колишнього Радянського союзу, на думку проф. І. М. Потравного, пов'язане з прийняттям наприкінці 90-х років національних стандартів у сфері екологічного управління ISO 14000 [1].

Відповідно до них Верховною Радою України 24.07.2004 р. був прийнятий Закон «Про екологічний аудит», згідно з яким екологічний аудит (екоаудит) - це документально оформлений системний, незалежний процес оцінювання об'єкта екологічного аудиту, що включає збір та оцінку доказів для встановлення відповідності визначених видів діяльності, заходів, умов, систем управління навколишнім середовищем та відповідної інформації вимогам законодавства України про охорону навколишнього середовища та іншим критеріям екологічного аудиту [2].

Аналізуючи механізм проведення екологічного аудиту, особлива увага приділяється промисловим підприємствам, які є основними джерелами забруднення навколишнього природного середовища [3]. Однак, на нашу думку, цей вид аудиту необхідно застосовувати також у сільському господарстві.

Доцільність проведення екоаудиту у сільськогосподарських підприємствах з метою забезпечення раціонального землекористування обґрунтовує у своїй науковій роботі Т.І. Пізняк. Зокрема він виділяє такі передумови: зниження в останні роки агроекологічного потенціалу земель сільськогосподарського призначення; необхідність запобігання

екологічних та фінансових криз з метою забезпечення сталого землекористування; недостатність еколого-аналітичної інформації на сільськогосподарських підприємствах; прагнення одержати конкурентні переваги і додатковий прибуток [4].

На практиці механізм екоаудиту у сфері сільськогосподарського виробництва має ряд позитивних характеристик, які визначають переваги його впровадження (табл. 1).

Таблиця 1

Обґрунтування доцільності проведення екологічного аудиту на сільськогосподарських підприємствах*

Екологічний аудит	
Сприяє	Переваги
поліпшенню родючості ґрунтів шляхом зменшення використання хімічних засобів захисту рослин	створення сприятливого іміджу підприємства серед населення та громадськості
впровадженню екологічно чистої технології виробництва	визнання на міжнародному рівні
поліпшенню протиерозійної системи захисту земель	збільшення вартості акціонерного капіталу
створенню високопродуктивних агроландшафтів	досягнення раціонального природокористування
оптимізації використання сільськогосподарських угідь	зниження екологічного, фінансового та інвестиційного ризиків
впровадженню сучасних технологій комплексної меліорації	отримання доходів від сільськогосподарської та природоохоронної діяльності
створенню інфраструктури утилізації сільськогосподарських відходів	підвищення ринкової ціни земель
становленню екологічно безпечного сільськогосподарського виробництва	підвищення інвестиційної привабливості АПК

* Розроблено автором з використанням [4, 5]

Слід також зазначити, що між економічними та екологічними аспектами сільськогосподарського землекористування існує прямий взаємозв'язок: внаслідок порушення і забруднення земель сільськогосподарського призначення зменшується їх продуктивність від 5-10% до 3-4-х кратного розміру, спостерігається зниження врожайності на 10-20% і якості сільськогосподарської продукції на 20-30% [6].

Однак, ставлення українських сільськогосподарських підприємств до проведення екологічного аудиту негативне. Так, згідно опитування, проведеного Т.І. Пізняком в рамках дослідження організаційно-

економічного механізму екоаудиту раціонального землекористування, готовність провести його на своїх підприємствах висловили лише 16% опитуваних підприємств, 34% - мають сумніви щодо доцільності екологічного аудиту, а інші 50% взагалі не виявили бажання його проводити [4].

Слід також зазначити, що впровадження екоаудиту в сільськогосподарську діяльність ускладнюється:

- 1) нестачею грошових коштів для проведення системи заходів з охорони земель та збереження асиміляційного потенціалу ґрунтів;
- 2) недосконалістю законодавчо-нормативної бази із забезпечення екологізації сільськогосподарського землекористування;
- 3) нестачею агроєкоаудиторських фірм і сертифікованих агроєкоаудиторів;
- 4) недостатністю інформації про доцільність екологічного аудиту і складністю визначення прямого економічного ефекту від його проведення тощо [4].

Стимулювати сільгосппідприємства до проведення екологічного аудиту, на нашу думку, можна шляхом: зниження податкового навантаження, за умови здійснення заходів екоаудиту; надання організаційної допомоги та консультаційних послуг; застосування системи штрафів, санкцій, фінансових, адміністративних та інших методів впливу. Однак, визначальним в цьому аспекті є усвідомлення землекористувачами прямої залежності результатів їх діяльності від стану земель.

Висновки. Дослідження показали, що екологічний аудит є відносно новим видом підприємницької діяльності та спрямований на зниження рівня ризику для навколишнього середовища і здоров'я населення, сприяння регулюванню заходів в галузі охорони навколишнього середовища державою в цілому і сільськогосподарськими виробниками зокрема.

Важливим у цьому аспекті є термінове впровадження екоаудиту у діяльність сільськогосподарських підприємств у зв'язку з необхідністю посилення охорони земель, сприяння їх раціональному використанню в контексті забезпечення стабільної діяльності аграрного сектора, як головного чинника забезпечення продовольчої безпеки країни.

ЛІТЕРАТУРА

1. Донець О.В. Питання правового визначення екологічного аудиту / О.В. Донець // Вчені записки Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського. - 2006. - Том 19 (58). - № 2. - С.178 - 181.
2. Закон України «Про екологічний аудит» від 24.06.2004р. №1862-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws>.
3. Ришкова Л.В. Екологічний аудит як правовий засіб охорони особливо цінних земель / Л.В. Ришкова // Вчені записки Таврійського національного університету ім. В.І.Вернадського. Серія «Юридичні науки». - 2006. - Том 19 (58). - № 2. - С.187 - 197.
4. Пізняк Т. І. Організаційно-економічні основи формування системи екологічного аудиту сільськогосподарського землекористування [Текст]: Дисертація на здобуття вченого ступеня кандидата економічних наук / Т.І. Пізняк. - М.: МОН Укр. Сумський державний університет. - 2008. - 219 с.
5. Скрипчук П.М. Екологічний аудит як складова механізму аграрного природокористування [Електронний ресурс]. – Режим доступу: msuee.ru/science.
6. Колпакова О. П. Організаційно-екологічні основи використання земель сільськогосподарського призначення. / О. П. Колпакова // Землевпорядкування, кадастр і моніторинг земель. – 2009. - № 2. - С.94 - 96.

ПЛАНУВАННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ МІСТА ВІДПОВІДНО ДО ВИДІВ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ

Л.О. Різун, студентка

Науковий керівник: асистент Чайка Т.О.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті представлена розроблена система класифікації землекористування для цілей планування територіального розвитку міста. Виконано аналіз різних підходів до виділення видів землекористування.

***Ключові слова:** землекористування, зонування, природна зона, адміністративний пункт, картографія, планування.*

Постановка проблеми. Регулювання землекористування є одним з найважливіших напрямів діяльності при плануванні територіального розвитку міста. Для того, щоб ефективно управляти цим процесом, необхідно враховувати всі види міських землекористувань. Для цього доцільно використовувати їх класифікацію, яка, як відомо, є зручним та успішним інструментом систематизації інформації. Ця класифікація може використовуватися для систематизації статистичних матеріалів про міські землекористування, як легенди при картографуванні існуючих землекористувань, для аналізу необхідних змін при плануванні територіального розвитку міста.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання оптимізації управління територіальним розвитком міста, розробки методологічних основ просторової організації містобудівних систем та вдосконалення методології управління системою землекористування великих міст розкриваються в наукових працях таких українських вчених, як: А.П. Осітнянко, М.М. Габрель, О.С. Петриківський, А.М. Третьяка та ін.

Метою статті є розгляд системи класифікації землекористування для планування територіального розвитку міста на основі аналізу існуючих підходів до виділення видів землекористування.

Виклад основного матеріалу. Необхідно відзначити, що землекористування – це форма розпорядження землею з метою вилучення з землі корисних властивостей або доходу шляхом: вільного господарювання; раціональної організації території; захисту земель від процесів руйнування та забруднення; використання наявних на ділянці загальнопоширених корисних копалин. Існують декілька підходів до виділення видів землекористування (табл. 1).

Таблиця 1

Основні підходи до видів землекористування*

Класифікація	Застосування
за термінами	регулювання земельних відносин, у тому числі питань, пов'язаних з правом землекористування
за формою власності	
за цільовим призначенням категорії земель	аналіз земельних ринків
за розміром земельних ділянок	планування та регулювання містобудування
за формою землекористування	планування використання земель на території міського району
за характером використання землі	
за видами використання землі в територіальних зонах	складання проектів землеустрою, регулювання використання земель та їх охорона
за особливими умовами землекористування для кожної зони	вивчення навантажень на природу та раціоналізація природокористування
за потенційною придатною для міського будівництва	
за ступенем інтенсивності використання території та антропогенного впливу	зонування території
за функціями території	
відповідно до даних, які одержані з дистанційних датчиків	складання карт землекористування національних масштабів

*Джерело: використано матеріали [1, с. 36-38]

Класифікація землекористування за термінами використовується як в Україні, так і за кордоном. Її основна перевага для землекористувачів – можливість спостереження за зміною динаміки, зручність планування.

Однак, даний критерій класифікації не є самодостатнім і повинен застосовуватися разом з іншими.

Класифікація землекористування за формою власності також практикується в Україні та інших країнах. Так, в Україні характерні тенденції збільшення земель, які належать приватним особам. Однак, в умовах державної монополії на землю, це не актуально. Найбільш поширеною в Україні є класифікація земель "за цільовим призначенням категорії земель". Для кожної з цих категорій законодавчо визначений тип використання, що, з одного боку, дуже зручно для регулювання землекористування, а, з іншого боку, іноді є перешкодою для раціоналізації землекористування. Це пов'язано з тим, що присвоєння землі категорії не завжди науково обґрунтовано, особливо з позицій охорони природи.

Однак, можливі й інші критерії класифікації ринку землі. Так, А.В. Руднев пропонує приймати для класифікації розмір земельної ділянки [2]. Цей же критерій може використовуватися і для класифікації землекористування. Однак, спірним є питання, які ділянки, можна вважати великими масивами землі, а які – середніми.

Таким чином, сьогодні найбільш актуальною є вищевказана класифікація за формою власності або схожа з нею класифікація за суб'єктами землекористування, яка використовується у земельному праві. Слід зазначити, що поділ усіх масивів землі тільки на сільськогосподарське землекористування (як засоби виробництва) і несільськогосподарське землекористування (як просторовий операційний базис) не зовсім обґрунтовано, оскільки в другу групу в цьому випадку потрапляють дуже різні за своєю суттю землекористування.

Дана класифікація могла б застосовуватися з великим успіхом, якщо б вона була розширена шляхом введення додаткових категорій. Однак, більш повної виглядає класифікація за функціональним використанням землі (транспортно-промислова, рекреаційна, промислова,

сільськогосподарська, природоохоронна), запропонована О.А.Чакановою [3]. Її можна було б доповнити, з урахуванням об'єктів користування, які наведені у табл. 2.

Таблиця 2

Основні види землекористування та відповідні їм функціональні території*

Вид землекористування	Напрями використання землі
Виробничо-господарське	для розміщення і функціонування виробництва
Транспортно-комунікаційне	для пересування і перевезень
Рекреаційне	для оздоровлення та відпочинку
Природоохоронне середовище	збереження земель у природному вигляді
Водокористування	використання водних об'єктів
Меморіально-культове	для поховання
Відхідні	для зберігання або переробки сміття
Оборонно-правоохоронне	для розміщення об'єктів оборони та правопорядку, військових навчань тощо
Відсутність землекористування	не використовується або є резервом

* Джерело: використано матеріали [4, с. 8-9]

Оскільки одним з найбільш поширених механізмів регулювання землекористування за кордоном є зонування, то досить часто зустрічаються класифікації землекористування, пов'язані з виділенням різних зон, наприклад, за особливими умовами землекористування для кожної зони – в Австралії, за видами використання землі – в територіальних зонах в Росії. Такі класифікації застосовуються також у США і країнах Західної Європи. Необхідно також відзначити існування різних підходів до зонування, від принципів і методів застосування якого залежить його ефективність. Безсумнівною перевагою таких класифікацій є можливість регулювання землекористування, тому що зменшується ймовірність конфлікту між різними видами діяльності. Серед недоліків таких класифікацій слід виділити суб'єктивний підхід до виділення зон і трудомісткість встановлення меж між різними зонами в реальних умовах.

Досить цікавою є класифікація землекористування та земельної зонування, які одержуються з дистанційних датчиків, розроблена колективом американських авторів у складі Дж.Р. Андерсона, Е.С. Харді та

ін. [4]. Така класифікація актуальна, оскільки останні десятиліття вирішальну роль у вивченні особливості землі надають дистанційні методи, а розпізнання отриманих у результаті знімків має цілий ряд особливостей. Дана класифікаційна система була розроблена, щоб заповнити необхідність федеральних і штатних органів влади в сучасному землекористуванні та земельному зонуванні за єдиною для всієї країни основою. Ця класифікація передбачає наявність чотирьох ієрархічних рівнів: 1 і 2 рівень використовуються для складання карт землекористування національних масштабів, 3 і 4 рівні залишаються відкритими, щоб їх легко можна було пристосувати до умов місцевого рівня.

Класифікація землекористування та земельного зонування має позитивні та негативні риси. До позитивних рис належать: відкритість класифікаційної системи; невелике число категорій, яке зручно картографувати; охоплення великого числа типів земель при досить лаконічному формулюванні категорій [1]. Негативні риси обумовлені відсутністю загального підходу – наведені категорії виділені за різними критеріями: типами природних зон; типом використання; відсутність природоохоронного, рекреаційного типу; гірські масиви. Таким чином, дана система класифікації потребує значного вдосконалення класифікації землекористування та земельної зонування.

Висновки. У сучасній літературі зустрічається декілька підходів до класифікації землекористування, кожен з яких призначений для певної сфери застосування. Так, для планування та регулювання землекористування в містах використовуються класифікації, пов'язані з виділенням різних зон господарського використання в межах адміністративного пункту. Однак їх доцільно було б застосовувати в поєднанні з критерієм впливу на навколишнє середовище та рівнем впорядкованості або комфортності середовища, зміненого в процесі людської життєдіяльності. Врахувати дану особливість в розробленій класифікації для цілей планування територіального розвитку міста.

Відмінною рисою розробленої класифікації є її багатоаспектність, яка досягається за рахунок обліку на різних ієрархічних рівнях великого числа територіальних особливостей. Ця класифікація може використовуватися для: систематизації статистичних матеріалів про міські землекористування, як легенди при картографуванні існуючих землекористувань, для аналізу необхідних змін при плануванні територіального розвитку міста.

Дослідження показали, що сьогодні не існує ідеальної класифікації територіального розвитку міста, тому подальші розробки в цьому напрямку необхідні і актуальні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Волков С.Н. Землевпорядкування та управління земельними ресурсами в Австралії / С.Н. Волков // Земельний вісник України. - 2002. - № 1. - С. 45- 51.
2. Канцеговская І.В. Взаємозв'язки рівня господарського освоєння і способів використання території / І.В. Канцеговская, Т.Г. Рунова // Ресурси, середа, розселення. - М.: Наука, 2009. - С.118-127.
3. Струсь С.С. Еколого-економічні аспекти міського землекористування в умовах трансформації ринкових відносин (на прикладі м. Краснодар): Автореф. дис. канд. економ. наук: 08.00.05. / Ростов. держ. стр. ун-т. - Ростов-на-Дону, 2009. - 24 с.
4. Антипова А.В. Географічне вивчення використання території при виявленні і прогнозуванні екологічних проблем / А.В Антипова / / Географія та природні ресурси. - 2010 - № 3. - С.7-15.

ВИКОРИСТАННЯ БІОТЕХНОЛОГІЙ, З МЕТОЮ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РАЦІОНАЛЬНОГО ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

Ю.В.Чоп, магістрант

Науковий керівник: асистент Чайка Т.О.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті проаналізовано основні тенденції екологічного розвитку, обґрунтовано актуальність використання біотехнологій та результати їх використання.

***Ключові слова:** біотехнології, природно - ресурсний потенціал, раціональне використання, «зелена революція», ГМО.*

Постановка проблеми. Активна промислова та сільськогосподарська діяльність людини призвела до деградації 24% сільськогосподарських угідь, що призводить до глобальних проблем. В умовах реформування національної економіки, актуальним є соціально-економічні перетворення у сільському господарстві. При цьому, одним з пріоритетних напрямів державної аграрної політики має бути вирішення проблем використання і охорони земель, збереження, відтворення та підвищення родючості ґрунтів, запобігання розвитку деградаційних процесів, що є важливим факторами забезпечення високопродуктивного, конкурентоспроможного сільськогосподарського виробництва та забезпечення екологічної та продовольчої безпеки населення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження проблем екологізації та підвищення ефективності виробництва присвячені наукові роботи таких вчених, як: В. Амбросової, П. Борщевського, П. Гайдуцький,

Є. Єрмакової, В. Криворучка, О. Крісального, М. Маліка, П. Мосіюк, О. Онищенко, П. Саблука, В. Савчука, П. Руснака, М. Федорова, В. Терещенка, О. Шкільова, В. Юрчишина та ін. У той же час, питання використання біотехнологій для раціонального ведення сільського господарства залишаються відкритими.

Мета дослідження. Обґрунтування необхідності біотехнологій у сільському господарстві з метою раціонального використання природних ресурсів.

Результати дослідження. Сучасні світові глобалізаційні та демографічні процеси, природно-кліматичні зміни є причиною світової продовольчої кризи і приводять до необхідності зміцнення продовольчої безпеки України. У зв'язку з цим зростає актуальність екологізації виробництва, застосування енергозберігаючих та біотехнологій, оптимізації витрат на виробництво сільськогосподарської продукції [1].

Україна, яка має один із найбільших природно-ресурсний сільськогосподарський потенціал почала впровадження інтенсивних технологій вирощування сільськогосподарської продукції, що дозволило їй підвищити урожайність з 1 га сільськогосподарської площі. У країнах Західної Європи впровадження нових технологій на початку 80-х років та їх повне агрохімічне забезпечення дозволило підвищити врожайність всіх сільськогосподарських культур. Наприклад, урожайність озимої пшениці підвищилася з 40 ц/га до 60-70 ц/га (табл.1).

Згідно наведених даних урожайність деяких сільськогосподарських культур (кукурудза, соя, картопля) у таких країнах як США, Канада, Австралія, Аргентина, Бразилія в 2 рази перевищує урожайність в Україні. Такі показники є результатом, використання інтенсивних методів ведення сільського господарства, які отримали розвиток в результаті «зеленої революції», яка ґрунтувалася на: активному виведення більш продуктивних сортів рослин, розширення іригації, застосуванні добрив,

пестицидів, сучасної сільськогосподарської техніки, використанні генетично модифікованих організмів .

Таблиця 1

**Урожайність основних культур у розрізі країн світу
в 2008-2009 рр., ц/га***

Культура Країна	Пшениця		Кукурудза		Соняшник		Рапс		Соя		Картопля	
	2008	2009	2008	2009	2008	2009	2008	2009	2008	2009	2008	2009
Україна	36,7	31	46,9	50,2	15,2	15,2	20,8	18,5	15,1	16,8	138,7	139,3
США	30,2	29,9	96,6	100,3	16	17,4	16,4	20,3	26,7	29,6	444,4	462,7
Канада	28,5	27,8	90,6	83,7	16,3	16	19,5	19,4	27,9	25,4	312,1	313,1
Австралія	15,8	16	56,9	58,2	15,2	10,7	11	13,7	23,3	18,9	367	361,7
Аргентина	19,9	17,5	64,5	56,1	18,1	13,6	16,1	15,6	28,2	18,5	286,8	286,8
Бразилія	25,5	20,4	40,8	37,1	12,9	12,5	17	18	28,1	26,2	253,7	243,6
Франція	71	74,5	92,9	92	25,5	23,5	33,2	37,7	29	25,1	435,9	438
Німеччина	80,9	78	98	97,5	19,6	24,1	37,6	42,9	10	10	437,6	440,6
Польща	40,8	41,7	58,1	62,3	17,8	18,1	27,3	30,8	15,2	16,6	197,6	198,5
Угорщина	49,8	38,5	74,7	63,9	26,7	23,5	26,5	22,2	26,2	22,7	269	251

* Використано матеріали [5]

Генетично модифіковані організми (далі ГМО) – це організми, у ДНК яких впроваджено чужорідний ген іншої рослини чи тварини. Трансгенні продукти стали швидко завойовувати ринки багатьох країн, а США, Канада, Аргентина, Португалія, Китай, Іспанія зайняли під обробіток ГМО культурами більше половини сільськогосподарських культур [4]. Це пов'язано з значним зростанням прибутку у результаті придбання потрібних якостей сільськогосподарськими культурами. В той же час, до кінця не вивчений механізм перенесення генетичних ознак трансгенної рослини на споріднені види шляхом запилення, що ставить під загрозу існування природного генофонду, здоров'я людей та екологічну безпеку всіх країн.

Випуск ГМО у навколишнє середовище спричиняє зміни в природних екосистемах і впливає на збереження диких видів. Ризик

застосування ГМО технологій в даний час не оцінюється належним чином, тому що для цього необхідні тривалі дослідження декількох поколінь людей. Вплив споживання трансгенної продукції на здоров'я людей буде остаточно відомий через 2-3 покоління. Крім того, застосування ГМО технологій, зокрема, в сільському господарстві і лісництві збільшує кількість використовуваних хімічних засобів захисту рослин і мінеральних добрив, що не сприяє оздоровленню навколишнього середовища і людини [3].

Дослідження показують, що за останні 4 роки частка ГМО на українському ринку зросла до 30%, їх вміст у продуктах харчування коливається від 0,5% до 30%. Це пов'язано з тим, що, наприклад, тонна пшениці без використання ГМО коштує 300 дол. США, з ГМО - 40-50 дол. США, модифікована соя може коштувати в 2-5 разів менше натуральної. За оцінками експертів, використання ГМ-сировини у ковбасній продукції знижує її собівартість на 25%. Але, незважаючи на істотну економію на ГМ-сировині, продукція з ГМО в Україні не коштує дешевше, ніж натуральні аналоги, як це практикується в усьому світі [2].

В результаті безконтрольного поширення ГМ-продукції в Україні було прийнято Постанову Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку маркування харчових продуктів, що містять генетично модифіковані організми або вироблені з їх використанням та вводяться в обіг» від 01.07.2009 р. № 468, згідно якої харчові продукти, що містять ГМО або виготовлені з їх використанням, підлягають обов'язковому маркуванню, якщо їх вміст у самому продукті або сировині перевищує 0,9%. У разі відсутності ГМО у продукті або його вмісті в меншому, ніж вказано, розмірі, може бути використане маркування "без ГМО", згідно з результатами аналізу відповідних лабораторій [6].

В той же час, учені змушені констатувати наявність глобальної екологічної кризи, яка з деякими особливостями і відмінностями проявляється майже в усіх країнах світу. Експерти стверджують, що

використання ГМО продуктів може мати більш негативний вплив на здоров'я людини, ніж Чорнобиль. Крім того, є небезпека, що ген "стійкості" до антибіотиків, який присутній у ГМ-культурах потрапить у навколишнє середовище та хвороботворні мікроби не реагуватимуть на них, що є прямою загрозою здоров'ю людини. Отже, неконтрольоване споживання ГМО може призвести до порушення біологічного балансу.

Таким чином, поряд з перевагами, якими володіють ГМО (зокрема, ГМ-культури мають високу врожайність, підвищену морозо- і посухостійкість, імунітет проти багатьох хвороб, знижена чутливість до гербіцидів, стійкість до шкідників тощо), існує також ряд невирішених сьогодні проблем, пов'язаних з їх використанням [3].

Отже, проблема генетичної безпеки у всіх країнах світу виходить на перше місце в світі у зв'язку:

- 1) невідповідністю нормативно-правової бази, що регламентує використання та контроль розповсюдження ГМ-продуктів;
- 2) відсутністю системи оцінки безпеки ГМО;
- 3) відсутністю досліджень щодо наслідків поширення ГМО для природи і людини;
- 4) безконтрольністю використання виробниками відповідного маркування на продуктах харчування.

Таким чином, "зелена революція" у сільському господарстві не вирішила поставлених завдань і виявила свою неспроможність у забезпеченні доступними продуктами харчування населення планети. В той же час, її вплив на сільське господарство та навколишнє середовище стало причиною розвитку органічного землеробства як окремої галузі сільського господарства, основний принцип якого – збереження здоров'я і різноманітності природної системи, як гарантії отримання високих урожаїв і в майбутньому [7].

Висновки. Дослідження показало, що біотехнології в сільському господарстві дозволить збільшити рівень екологізації, ефективності

виробництва та конкурентоспроможності продукції, за рахунок підвищення її якості. Таким чином, роль біотехнологій в розвитку механізму раціонального природокористування є основоположним і гарантує екологічну і продовольчу безпеку населення планети.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ворошилов О. Потенціал сільського господарства України в умовах глобальних екологічних викликів / О. Ворошилов // Україна: події, факти, коментарі. – 2011. – № 4. – С. 30–38.
2. Вишневська О.М., Олійник Т.Г. Інтеграційні перспективи розвитку сільськогосподарських товаровиробників в умовах оновлення ресурсного потенціалу // Вісник аграрної науки Причорномор'я. – 2009. – № 3. – С. 54–61.
3. Чайка Т.О. Генетично модифіковані організми в сільському господарстві: перспективи та загрози // Наукові дослідження – основа модернізації сільськогосподарського виробництва. – 2011.
4. Потіха А. Агропромисловий комплекс України: стан, проблеми та можливі шляхи їх вирішення / А. Потіха // Україна: події, факти, коментарі. – 2011. – № 1. – С. 26–33.
5. Миколаїв – 2009: статистичний збірник [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
6. ГМО на вечерю [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://ubr.ua/market>.
7. Чайка Т.О. Місце економічної теорії в органічному виробництві // Теорія і практика розвитку інноваційної економіки. – 2011. – Част.1. – С. 71–74.

ФАКТОРИНГ ЯК УНІВЕРСАЛЬНИЙ ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Л.В. Скар, студентка

Науковий керівник: асистент Чайка Т.О.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті досліджено сутність факторингу та його основні ознаки, які сприяють розвитку бізнесу. Здійснено порівняння факторингу з іншими джерелами фінансування оборотних засобів підприємств і визначено доцільність застосування факторингу фінансовими компаніями.

***Ключові слова:** факторинг, кредит, факторингові операції, фінансові компанії.*

Актуальність проблеми. На сучасному етапі глобалізації та інтернаціоналізації ринкових відносин для структури українського бізнесу стало актуальним підвищення його конкурентоспроможності, що не може відбутися за умови недоліку ліквідних коштів у підприємств. У зв'язку з цим, на практиці постає необхідність достатньо дешевого та ефективного залучення оборотних фінансових ресурсів, найпоширенішим джерелом яких є короткострокові кредити, які надаються банками. Проте використання короткострокового кредитування у сучасних умовах є нерациональним через високі відсоткові ставки та необхідність надання ліквідної застави. Це зумовлює необхідність розвитку факторингу на фінансовому ринку України факторингу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тема факторингу серед вітчизняних вчених економістів займає провідне місце: Т.Е. Беялов, Ю.М. Лисенко, Ю.С. Скакальський, займаються проблемою управління дебіторською заборгованістю за допомогою факторингових операцій, Л.Ю. Белоусов, Б.З. Гвоздєв, Л.В. Руденко - розкривають теоретичні та практичні аспекти його розвитку в Україні, В.М. Смачило - оцінює його

суть та роль в економіці. Однак, ними не досліджено факторинг як рушійний механізм розвитку бізнесу України.

Метою роботи є виявлення місця факторингу у структурі бізнесу та визначення його ролі у вирішенні товарних відносин.

Виклад основного матеріалу. Розвиток бізнесу як на товарному, так і на ринку послуг зумовлений розширенням об'ємів продаж товарів, який на сьогодні супроводжується збільшенням оборотного капіталу. Його збільшення може відбуватися за рахунок товарного кредиту, який є вигідним як для виробника, так і для продавця. Відповідно, альтернативою самостійного розвитку товарного кредиту є факторинг, що представляє собою вид фінансового посередництва, який здійснюється банками та іншими фінансово-кредитними установами, та полягає у переуступці першим кредитором (клієнтом) прав вимоги боргу третьої особи (боржника) другому кредитору (фактору) з попередньою або наступною компенсацією вартості такого боргу першому кредитору (клієнту) [2].

Однак, протягом 2010–2011 рр. спостерігається тенденція до збільшення обсягів надання факторингових операцій саме фінансовими компаніями. Так, за даними Держфінпослуг в Україні станом на 01.07.2011 р.: зареєстровано 94 фінансових компаній, які згідно з законодавством можуть надавати факторингові послуги; укладено більше чотирьох тисяч договорів на загальну суму близько 2 млрд грн [6]. Отже, на кожну факторингову компанію у середньому приходиться 23,6 млн грн, що свідчить про укрупнення факторингових операцій у порівнянні з попередніми роками. Так, на одну фінансову компанію у 2008 р. приходиться 5,6 млн грн факторингу, у 2009 р. – 17,8 млн грн, у 2010 р. – 20,3 млн грн [6]. Таким чином, ринок купівлі проблемних боргів характеризується переходом від обслуговування банківськими установами до фінансових компаній, які мають право надавати послуги факторингу.

Ще одним показником, який характеризує факторинг є його частка в структурі фінансових послуг (рис. 1).

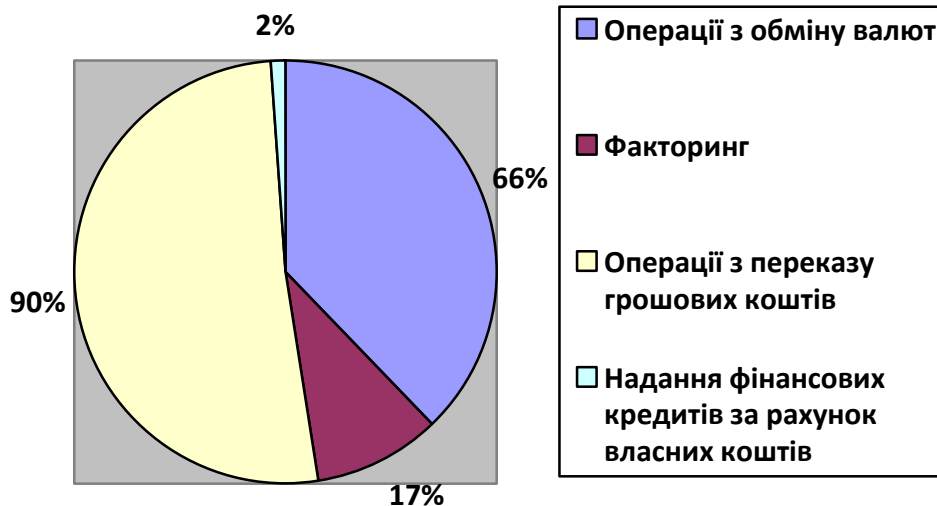

Рис.1 Розподіл фінансових послуг, III кв. 2011р.*

*Розроблено автором за матеріалами [6]

У структурі фінансових послуг за результатами III півріччя 2011р. частка факторингу складає 17%. Це є свідченням того, що він посідає друге місце серед фінансових послуг та перше серед послуг з надання коштів у кредит.

Відбувається це за рахунок зростання попиту на факторингові послуги, які стають невід'ємною частиною розвитку бізнесу, оскільки сприяють підвищенню його конкурентоспроможності як на товарному ринку, так і на ринку послуг. Це зумовлено основними перевагами факторингових операцій: оперативність фінансування; можливість мінімізації ризиків постачальником, пов'язаних із відстроченням оплати придбання товару або послуги; зменшення необхідності вилучення ресурсів для отримання оплати від покупця за поставлені товар або послугу; постачальник може отримати кошти за дебіторську заборгованість. Також, факторингові компанії проводять роботу з підприємствами, які не обслуговуються банки.

Класична схема факторингу наведена на рис. 2.

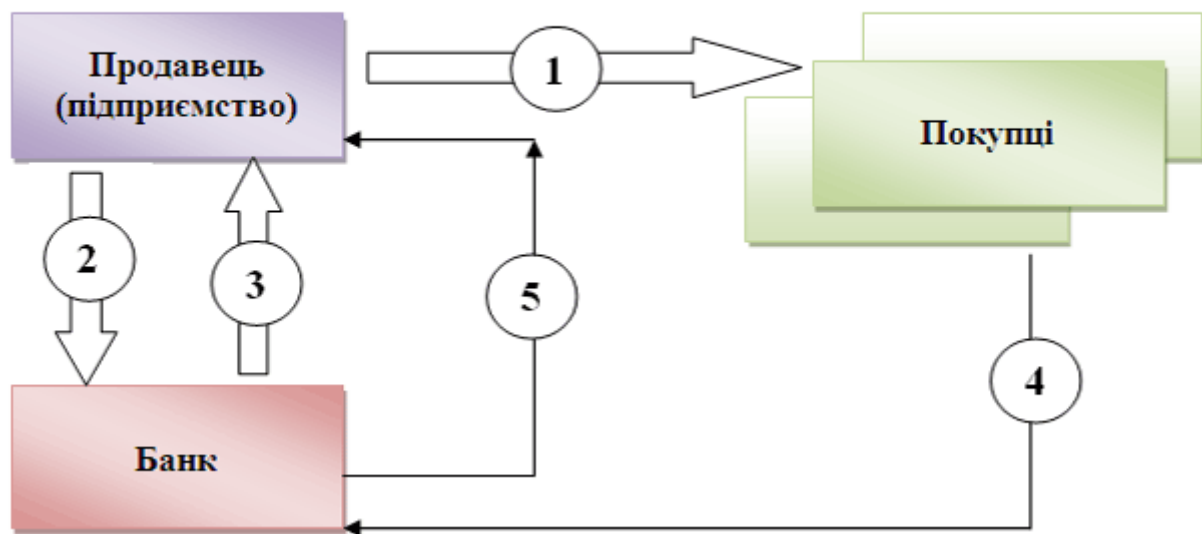

Рис. 2 Схема факторингу*

* розроблено автором за матеріалами [5]

1 етап – Продавець (підприємство) здійснює поставку товару покупцю на умовах відстрочення платежу. 2 етап - Продавець (підприємство) переуступає Банку право грошової вимоги до покупця за поставлений товар (надані послуги). 3 етап - Після отримання документів про постачання товарів (надання послуг) Банк фінансує підприємству до 95% суми платежу за поставлений товар або вартості наданої послуги. Решту суми боргу Банк тимчасово утримує у зв'язку з прийняттям на себе ризику непогашення боргу. Боржник (дебітор) одержує від підприємства (перед першою операцією, надалі від Банку) письмове повідомлення про відступлення права грошової вимоги банкові та банківські реквізити для проведення оплати. 4 етап - Покупець сплачує 100% вартості за поставлений йому товар або надану послугу на умовах відстрочення платежу шляхом переказу коштів на спеціальний рахунок Банку. Отримана сума перераховується на погашення заборгованості. 5 етап - Банк перераховує різницю між сумою фінансування та повною сумою накладної за мінусом комісій Банку [6].

Оперативність фінансування факторингу пов'язана з механізмом його здійснення: отримавши заявку від підприємства, факторингова компанія вивчає впродовж 1–2 тижнів економічний і фінансовий стан потенційного клієнта, характер його ділових зв'язків. Якщо підприємство є клієнтом факторингової компанії, то клієнт надає факторинговій компанії всі рахунки-фактури, надані для оплати покупцями. За кожним документом клієнт повинен отримати згоду на оплату. Факторингова компанія вивчає всі рахунки-фактури, визначаючи платоспроможність покупців, що триває від 24 годин до 2–3 днів. Факторингова компанія може оплатити рахунок у момент настання терміну платежу або достроково. Потім, після поставки товару (надання послуг) продавець негайно отримує в формі авансу значну частину від суми дебіторської заборгованості, що виникла (до 95%), не чекаючи на платіж від покупця. Фінансування автоматично збільшується в залежності від збільшення обсягів продаж.

Висновки. Таким чином, факторингові операції можна визначити як гнучкий інструмент у розрахунково-платіжних між відносинах покупцями та постачальниками, які максимально враховують інтереси сторін. Відповідно, зв'язок між клієнтом та продавцем посилюється - конкурентоспроможність останнього зростає, що сприяє збільшенню частки ринку і максимальному розвитку бізнесу. Однак, для подальшого розвитку факторингу на вітчизняному ринку необхідно прийняти ряд заходів законодавчо-нормативного характеру щодо регламентування здійснення факторингових операцій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Беялов Т.Е. Аналіз форм і методів управління дебіторською заборгованістю у складі оперативних фінансових активів корпорації / Т.Е. Беялов // Актуальні проблеми економіки. — 2005. — № 9. — С. 30–36.
2. Лисенко Ю.М. Валютно-фінансовий механізм зовнішньоекономічної діяльності: підруч. / Ю.М. Лисенко. — К.: НАУКА, 2005. — с. 179.

3. Руденко Л.В. Кредитні операції в зовнішньоекономічній діяльності підприємства: підруч. / Л.В. Руденко // — К.: НАУКА, 2002. — с. 258.
4. Смачило В. Сутність та роль факторингу в сучасних умовах/В.М. Смачило, Є.Б. Дубровська // Персонал. — 2007. - № 4. — С. 75–78.
5. Факторинг это просто // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.factoringpro.ru>.
6. Звіт «Про ефективність та координацію діяльності з державного регулювання та нагляду за ринком фінансових послуг, а саме: ринків з надання кредитів (крім системи кредитної кооперації), позик, факторингу» // Держфінпослуг в Україні [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.olfp.gov.ua>.

УДК 631.51:631.95

ТЕХНОЛОГІЯ NO-TILL ЯК ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ ВЕДЕННЯ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

А.В. Хоменко, студентка

Науковий керівник: асистент Чайка Т.О.

Миколаївський державний аграрний університет

Розглянуто необхідність впровадження в сільське господарство технології No-Till, обґрунтовано переваги та еколого-економічний ефект, одержаний від його реалізації.

Ключові поняття: технологія No-Till, еколого-економічний ефект, екологічні принципи господарювання, екологічні переваги.

Постановка проблеми. Антропогенний вплив на ґрунти має тенденцію до зростання, що збільшує негативний вплив на його стан. Сьогодні достатня кількість грошових ресурсів у виробників

сільськогосподарської продукції дозволяє використовувати її максимально для отримання врожаю сільськогосподарських культур. З цього випливає розмаїття екологічних проблем, які ставлять під сумнів продовольчу безпеку світу. За даними екологів щорічні втрати родючого шару ґрунту з 1 га становлять понад 2 т.

Одним із альтернативних методів вирішення цієї проблеми є система No-Till, що визначається як технологія нульового обробітку ґрунту, яка сприяє збереженню всіх поживних залишків на її поверхні. При цьому в сівозміні використовуються багаторічні трави, що, як наслідок, сприятиме підвищенню родючості землі.

Аналіз останніх наукових досліджень та публікацій. Популяризації впровадження системи No-Till в країнах СНД сприяла практична та наукова діяльність А. Іванова, В. Старостишина, Н. Козловського, В. Корчина, К. Хоменка та ін. Економічний аналіз, ефективність та розрахунок витрат за технологією No-Till проводились такими компаніями як Sorrenson and Montoya (1984), King (1983), Tebrtigge and Bohrnson (1997). Проте, еколого-економічний ефект, одержаний від впровадження технології No-Till, досліджений недостатньо. Тому необхідно детальніше розглянути результати та механізм впровадження нульової технології обробітку ґрунту з екологічної точки зору.

Ціль статті – обґрунтувати необхідність впровадження технології No-Till, враховуючи її переваги та еколого-економічний ефект.

Виклад основного матеріалу. Сільське господарство відіграє важливу роль в життєдіяльності людини. Воно забезпечує її продуктами харчування та сировиною для виробництва, надає екологічні послуги та підтримує природний баланс. Однак в процесі виробничої діяльності необхідною умовою господарювання є залучення великої кількості природних ресурсів: ґрунтових вод, поживних речовин ґрунту тощо. Така ресурсомісткість скорочує базу сільськогосподарського виробництва та підвищує залежність від природних ризиків. Одночасно в процесі

господарської діяльності збільшується агрохімічне забруднення та змінюється клімат, що негативно впливає на життєдіяльність людини. Так, за даними ВООЗ, щорічно в світі реєструється до 25 млн отруєнь пестицидами. У зв'язку з цим на державному рівні необхідно запроваджувати жорсткий контроль за якістю продукції та стимулювати застосування інноваційних рішень і технологій у сільськогосподарському виробництві. Це надасть змогу запобігти негативним екологічним наслідкам на макrorівні та зменшити залежність сільськогосподарських виробників від природних ризиків на макrorівні.

Ще одним екологічним резервом є запас води, що використовується в іригаційних системах. В умовах, коли більшість країн світу страждають від нестачі води, 15-30% сукупного її використання в світовому масштабі для ведення сільського господарства є екологічно нераціональним [3]. Все це зумовлює об'єктивну необхідність залучення такої технології в галузі сільського господарства, яка б орієнтувалася на екологічні принципи господарювання, якою є технологія No-Till.

Необхідно зазначити, що суть даної технології полягає не у відмові від обробки ґрунту, а в активізації мікрофлори ґрунту і створення сприятливого режиму для живлення рослин. Використання технології No-Till дозволяє збільшити основні економічні показники та значно знизити ризик з врахуванням технології сівозміни. Тому вона може зацікавити інвесторів так як має більше можливостей для розвитку власного потенціалу, і, як наслідок, становлення екологічно та соціальної системи господарювання [5].

Кожна технологія та спосіб господарювання спричиняє певний вплив на навколишнє середовище (табл. 1).

Технологія No-Till, як альтернативна технологія, дає змогу контролювати внутрішні та частково зовнішні фактори дії на навколишнє середовище та попереджати більшість екологічних проблем [1].

Таблиця 1

Екологічні проблеми, які є наслідками ведення сільського господарства*

Спосіб господарювання	Внутрішні фактори	Зовнішні фактори	Глобальні фактори
Інтенсивний	Виснаження ґрунту (засолення, втрата органічних речовин)	Виснаження запасів підземних вод, агрохімічне забруднення, втрата біологічного різноманіття	Викиди парникових газів, втрата генетичного різноманіття продовольчих культур
Екстенсивний	Ерозія ґрунту	Наслідки ерозії ґрунту (замулення водосховищ), гідрологічні зміни	Зниження рівня зберігання вуглецю в результаті вирубки лісів та викиди вуглекислого газу

*Використано матеріал [1]

Однак, зацікавленість фермерів в технології No-Till пов'язана, головним чином, з можливістю збільшити чистий прибуток від виробництва сільськогосподарської продукції. Наприклад, в департаменті Сан-Педро були змодельовані фінансові показники першого та десятого року роботи типового фермерського господарства середнього розміру з площею сільськогосподарських угідь 135 га (табл. 2).

Таблиця 2

Порівняльна характеристика отриманого чистого прибутку, отриманого при використанні класичної технології та No-Till *

Вид технології	Чистий прибуток за перший рік, дол. США	Чистий прибуток за десятий рік, дол. США
Класична технологія	4900	-3000
No-Till	8600	31000

*Використано матеріал [4]

Аналіз таблиці дає змогу оцінити переваги від тривалого використання нульової технології. Однак, на етапі впровадження технології сільгоспвиробникам неможливо відмовитися від використання хімічних засобів захисту рослин, оскільки технологія No-Till вимоглива до підготовки сільськогосподарських угідь та очищення їх від бур'янів. Цей

процес є поступовим, і потребує дотримання технології та певних аналітичних розрахунків, які враховують природні умови господарства.

При використанні технології No-Till перші 2 роки щільність ґрунту збільшується приблизно на 20%. Так, якщо при обробці зернових оптимальною є щільність $1,1 - 1,3 \text{ г/см}^3$, то збільшення її до $1,27 \text{ г/см}^3$ відповідає біологічним потребам культури. Уже на третій рік щільність ґрунту при використанні технології No-Till знижується до $1,18 \text{ г/см}^3$, що менше, ніж за традиційної технології на 8%. Таким чином відсутність механічного обробітку дозволяє покращити фізичну структуру ґрунту.

Також технологія No-Till передбачає максимальне використання органічних залишків від минулого врожаю з метою збереження вологи, захисту ґрунту від перегрівання в період посухи і від переохолодження в екстремальних зимових умовах, скорочення кількості бур'янів, захисту ґрунту від ерозії. Так, в корпорації «Агро-Союз» був проведений показовий експеримент з метою визначення здатності поверхні ґрунту щодо збереження вологи. Для цього кювети з чотирма пробами ґрунту, товщиною 5 см, на 15 хв. поставили в спеціальну установку, в якій імітувався дощ з інтенсивністю, характерною для літнього періоду в степовій зоні України. В першому кюветі знаходився зразок живого рослинного покриття, в другому – з недостатнім рослинним покриттям після оранки, в третьому – з достатнім покриттям рослинними залишками (в розрахунку 4-5 т/га подрібненої соломи), в четвертому – непокритий ґрунт. Через 15 хвилин у першому і третьому варіантах практично вся вода залишилась в ґрунті, тому що солома і рослинні залишки прийняли на себе всю енергію крапель, волога просочилась в ґрунт і залишилась в ній. У другому і четвертому варіантах (без рослинного покриття або з недостатньою його кількістю) вода не затрималась всередині ґрунту, тобто не відбулось накопичення вологи, зволоження зразка становило менше 5 см [4].

Також якщо відмовитися від механічного обробітку ґрунту, він «оживає», і першою ознакою цього є збільшення кількості земляних черв'яків приблизно в 7 разів. Черв'яки, які мешкають у ґрунті, не просто механічно перевертають землю, але й удобрюють її. Пори, залишені ними в ґрунті, є основою стійкості до важкої сільськогосподарської техніки (вони певною мірою діють як пружинки). Отже, збереження їх популяції відіграє значну роль у забезпеченні реалізації технології No-Till, а отже у досягненні бажаного еколого-економічного ефекту.

Впровадження No-Till дозволяє отримати й інші екологічні переваги:

1. Зберегти та відновити родючий шар ґрунту.
2. Верхній родючий шар не зароблюється на глибину.
3. Зберегти популяцію земляних черв'яків та інших представників ґрунтової фауни.
4. Значне знизити водну та вітрову ерозію ґрунту.
5. Зберігати та накопичувати вологу в ґрунті.
6. Забезпечити ефективне водоспоживання рослинами.
7. Відновити рівень ґрунтових вод і покращити якість води.
8. Зменшити обсяг використання хімічних засобів захисту рослин та добрив.
9. Знизити викиди вуглекислого газу та втрати вуглецю [2].

Висновки. Таким чином, технологія No-Till — скорочена назва нульової технології в рослинництві, згідно якої висів насіння в ґрунт відбувається без механічного обробітку ґрунту. Вона має ряд переваг, які забезпечують екологічний та економічний розвиток сільського господарства України.

Еколого-економічний ефект від його застосування сприяє отриманню прибутку сільськогосподарськими виробниками та зростанню кількості виробленої валової продукції, що особливо актуально сьогодні для підвищення продовольчої безпеки країни.

ЛІТЕРАТУРА

1. Сельское хозяйство и мировая среда. Доклад о мировом развитии [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://siteresources.worldbank.org/INTWDR2008>.
2. Драганчук М. Материалы конференции «Украинский ноу-тилл» [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://no-till.ru/view_post.php?id=13- 30.05.2011.
3. Волгоградские земледельцы присматриваются к нулевой технологии обработки почвы [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://agrospas.ru/ru/gc/pole/journals/articles>.
4. No-till – основная технология на предстоящее столетие [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.firm-august.ru/newspaper/topics/detail>.
5. No-till для фермера // Казах-зерно [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://www.kazakh-zerno.kz/index.php?option=com_content&view=article2009-12-19.

УДК 631.674 (477)

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ КРАПЕЛЬНОГО ЗРОШЕННЯ В УКРАЇНІ

К.С. Іванова, студентка

Науковий керівник: асистент Чайка Т.О.

Миколаївський державний аграрний університет

Проаналізовано функціональні складові капельного зрошення . Обґрунтовано необхідність його впровадження в Україні з урахуванням переваг.

Ключові слова: *крапельне зрошення, джерело водопостачання, фільтр, регулятор тиску, фітинги, крапельниці.*

Актуальність проблеми. Про переваги використання капельного зрошення в сільському господарстві відомо з 50-х рр. ХХ ст. В Україні

крапельне зрошення почали використовувати понад 20 років назад, але в овочівництві на відкритому ґрунті, у зв'язку з високою собівартістю системи, промислове використання крапельного зрошення почалося з 1997 р. у с. Каховка компанією ЗАТ СП «Саус Фуд Інк» (ТМ «Чумак»). У 2001 р. тільки у Каховському районі понад 500 га овочевих культур було забезпечено крапельним зрошенням. У 2004 р. загальна площа овочевих культур під крапельним зрошенням становила понад 5500 га, більше половини з яких знаходилося у Херсонській області.

Позитивні результати від використання цієї системи були отримані на всіх сільськогосподарських культурах і на всіх типах ґрунтів, що сприяло динамічному розвитку цього способу зрошення. Так, щорічно площа сільськогосподарських угідь, задіяних під крапельним зрошенням, збільшується на 30-100% [1]. Ефективність застосування крапельного зрошення сприяла зміні існуючого підходу до комплексу «вода - ґрунт - рослина» завдяки дозуванню режиму поливу сільськогосподарських культур.

Мета статті – обґрунтування необхідності впровадження крапельного зрошення на території України шляхом проведення аналізу його функціональних складових і переваг.

Аналіз останніх публікацій: Аналіз переваг крапельного зрошення у своїх роботах розглядали такі науковці: Андоленко С.С., Левченко Н.А., Сергєєва М.П., Гурин В.А., Токар О.І. та ін. Ними було досліджено питання щодо надійності окремих елементів цієї системи, наведено результати досліджень, спрямованих на використання крапельного зрошення на технологічні характеристики сільськогосподарських культур.

Виклад основного матеріалу. Крапельне зрошення – це спосіб поливу, при якому поливна вода з розчиненими в ній мінеральними добривами подається безпосередньо в кореневу зону, в періоди і нормами, необхідними для нормального життя рослин і отримання високих і якісних врожаїв.

Крапельне зрошення є найбільш економічним, і, в той же час, ефективним способом зрошення. Головною його особливістю є подача води в кореневу зону кожної рослини, що забезпечує мінімальні витрати води та інших ресурсів (добрив, енергії, трудових витрат) [2]. Крапельне зрошення дозволяє також отримати інші переваги, які представлені в табл. 1.

Таблиця 1

Переваги крапельного зрошення*

Переваги	Позитивний ефект
Отримання рослинами оптимальної кількості вологи протягом усього вегетаційного періоду	Забезпечення інтенсивного дихання коріння та їх активний розвиток
Внесення добрив під кореневу систему разом з водою	Швидке та інтенсивне поглинання поживних речовин
Немає необхідності у високому тиску води у трубопроводі	Економія витрат на насосні агрегати
Застосування в денний час при підвищеній температурі	Можливість поливу в середині дня
Не відбувається намокання вегетативної системи	Зменшення ризику захворювань рослин
Ґрунт між рядами залишається сухим	Запобігання поширенню бур'янів

*Використано матеріали [1]

Зазначені переваги пов'язані з технологією крапельного зрошення, яке засноване на повільній точковій подачі води через сопла з дуже маленькими отворами (середній розмір 0,5 мм). Пропускна здатність таких елементів - 1-8 л/год.

Ця система головним чином включає наступні функціональні частини (табл. 2):

Необхідно відзначити, що одним з найважливіших елементів системи крапельного зрошення є фільтраційна станція, яка включає фільтри: сітчасті, дискові, гравійні та гідроциклонні, що здійснюють очищення води від певних домішок.

Сітчасті фільтри складаються з корпусу і фільтруючого елемента у вигляді дрібнопористої сітки, які застосовуються для фільтрування води за

невисокого вмісту неорганічних часток. Ступінь очищення води залежить від розмірів осередку фільтруючої сітки, а пропускна здатність - від площі. При засміченні фільтруючий елемент промивається зворотнім потоком води.

Таблиця 2

Функціональні частини крапельного зрошення *

Функціональна частина	Характеристика
Джерело водопостачання	Місце, звідки здійснюється забір води: природні та штучні водойми, підземні джерела тощо
Водозабір і насосна станція	Забезпечують забір води з джерел і створюють робочий тиск системи зрошення
Фільтр	Призначений для очищення води від механічних і біологічних забруднень
Вузол внесення добрив	Включає ємності для приготування добрив, інжектори і голівки удобрювачів. Забезпечує дозоване внесення добрив разом з поливною водою
Контролер	Управляє роботою системи зрошення; дозволяє програмувати час, кількість, обсяг зрошення тощо
Магістральний трубопровід	Дозволяє транспортувати воду від насосної станції до трубопроводу
Регулятор тиску	Підтримує постійний (невисокий) тиск води в системі зрошення
Розвідний трубопровід	Елемент системи зрошення, який служить для доставки води від магістрального трубопроводу до крапельної лінії
Повітряний клапан	Призначений для випуску та впуску повітря у систему зрошення
Арматура	Фітинги, заглушки, трійники, кути тощо для монтажу системи крапельного зрошення
Крапельні лінії	Трубки невеликого діаметру з отворами для водовипуску
Емітери або крапельниці	Елементи системи зрошення, що забезпечують дозований випуск води з краплинної лінії

*Використано матеріали [4]

Дискові фільтри розроблені для більш глибокого фільтрування. Вони складаються з корпусу і фільтруючого елемента у вигляді набору щільно стиснутих тонких дисків з радіальними канавками. Вони поєднують у собі надійність і найменшу собівартість обслуговування, використовуються для видалення неорганічних і органічних часток.

Гравійні фільтри використовуються для видалення органічних і неорганічних часток, піску. Промивання здійснюється зворотнім потоком води шляхом використання гравійно-піщаної суміші двох фракцій: великої, що засипається знизу (1,2-2,4 мм), та дрібної, що засипається зверху (0,5 - 0,8 мм) [2].

Гідроциклони використовуються для розподілу і видалення важких частинок з води, головним чином, при великому забрудненні води важкими частинками та для попереднього очищення.

Взагалі існують дві різні системи крапельного зрошення - трубка крапельного зрошення і стрічка крапельного зрошення. При цьому якість кожної з них залежить від товщини (щільності) трубки або стрічки, що дозволяє збільшити термін їх на декілька років. Стрічка з найменшою щільністю закладається в ґрунт на глибину 5 см. Більш щільна трубка або стрічка може використовуватися на поверхні ґрунту. При експлуатації самої тонкої стрічки важливо простежити, щоб вона була покладена в ґрунт точно на глибину 5 см.

Однак, в Україні сьогодні немає техніки для точного укладання стрічки в ґрунт, тому відмінності в глибині становлять ± 5 см. Якщо стрічка розташована занадто глибоко, є ризик зміни тиску і об'єму води в стрічці, так як після сильних дощів ґрунт істотно ущільнюється. Також, виникають труднощі зі збором стрічки з ґрунту після закінчення сезону зрошування, якщо вона знаходиться дуже глибоко в ґрунті. Якщо стрічка з найменшою щільністю розташована неглибоко, можуть виникнути проблеми з ґрунтовими шкідниками.

Висновки. Таким чином, не зважаючи на всі труднощі, пов'язані з впровадженням та удосконаленням крапельного зрошення, в Україні ця система є перспективною, проте для її ефективної експлуатації необхідно дотримуватися усіх технічних і технологічних норм. Вартість систем крапельного зрошення досить висока, тому необхідне правильне планування усіх робіт з експлуатації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кушнар'ов А. Новий погляд на обробку ґрунту // Техніко-технологічні аспекти розвитку та випробування нової техніки і технологій для сільського господарства України. Збірник наукових праць. - 2009. - № 17 (27) [Електронний ресурс] / Сайт Українського науково-дослідного інституту прогнозування та випробування техніки і технологій для сільськогосподарського виробництва імені Леоніда Погорілого. - Режим доступу http://www.nbu.gov.ua/Portal/Chem_Biol/Ttar/2009_13_2.pdf.
2. Сологуб Ю., Андрюшко А. Маленькі краплі - великий прибуток // Агроогляд. - 2003 [Електронний ресурс] / Сайт "Агроогляд: овочі та фрукти", - Режим доступу: <http://www.lol.org.ua/rus/milk/showart.php?id=12412>.
3. Використовувані способи поливу овочевих культур / Портал [Зелена Росія]. - Режим доступу: http://www.greenrussia.ru/sad_ogorod.php?url=oroshenie4.
4. Принцип роботи системи крапельного зрошення / Сайт [МТС Агро] - Режим доступу: <http://www.mts-agro.com.ua/index.php?tip=cat&catid=1210>.

УДК 330.101.54:504

МАКРОЕКОНОМІЧНІ ПОКАЗНИКИ В ОЦІНЦІ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

О.В. Миколовська, студентка

Науковий керівник: асистент Чайка Т.О.

Миколаївський державний аграрний університет

Досліджено основні макроекономічні показники оцінки природокористування. Обґрунтовано можливі напрями вдосконалення економічного механізму природокористування та охорони навколишнього середовища в умовах ринкових реформ.

***Ключові слова:** природокористування, макроекономічні показники, природні ресурси, навколишнє середовище, ринкові реформи.*

Постановка проблеми. Формування та удосконалення економічного механізму природокористування та охорони навколишнього середовища - одна з найважливіших проблем сучасної економічної науки і практики. Сьогодні фінансові та економічні важелі природокористування повинні стати невід'ємною частиною загального економічного механізму управління народним господарством у всіх країнах світу.

Актуальність теми. В умовах переходу до ринкових відносин перевагу в державному регулюванні стану навколишнього середовища, слід віддавати економічним методам. Оскільки від них залежить успішне вирішення проблем соціально-економічного розвитку країн.

Аналіз публікацій. Питання раціоналізації природокористування постійно досліджуються науковцями всього світу. Різні аспекти природокористування (економічні, екологічні, правові) були розглянуті наступними авторами: Б. Буркинським, А. Веклич, Е. Гірусовим, К. Гофманом, Б. Данилишином, А. Мінцем, В. Міщенком, М. Паламарчуком, Н. Реймерсом, В. Руденком, Ю. Туницею, М. Федоренко, С. Харічковим, М. Хвесиком, Л. Шостаком та ін.

Мета статті - обґрунтувати можливі напрями вдосконалення економічного механізму природокористування та охорони навколишнього середовища в умовах ринкових реформ.

Виклад основного матеріалу. Важливим напрямом поліпшення ефективності використання природних ресурсів є визначення їх справедливої ціни й економічної оцінки. Необхідно відзначити, що планова та ринкова економіки виявилися не здатні оцінити реальний стан природних ресурсів, встановити їх справедливу ціну. В цілому, має місце занижена ціна екологічного блага або навіть його нульова оцінка. Це підтверджується В. Вайцзекером, який вказав, що «ринкова економіка

може згубити навколишнє середовище і себе, якщо не дозволить цінам говорити екологічну правду» [1].

За даними ООН, розвиненими країнами здійснюються спроби "зеленого" вимірювання (green accounting) за допомогою основних економічних показників, з врахуванням екологічного фактора:

1) індекс гуманітарного розвитку (Human Development Index, запропонований ООН) - показник, який розраховується на основі характеристик тривалості життя, рівня знань та рівня освоєння ресурсів, необхідних для нормального життя;

2) індекс стійкого економічного добробуту (Index of Sustainable Economic Welfare, запропонований Г. Далі і Дж. Коббом) - комплексний показник, який враховує витрати екологічного характеру, пов'язані з нераціональним господарюванням [2].

Необхідно зауважити, що традиційні макроекономічні показники (валовий внутрішній продукт (ВВП), валовий національний продукт (ВНП), дохід на душу населення тощо), використовуються сьогодні оцінюючи розвиток і зростання економіки, не враховують екологічну деградацію. Зростання цих показників може базуватися на техногенному, еколого-економічного розвитку, що створює передумови для різкого погіршення економічних показників у майбутньому в разі виснаження природних ресурсів і забруднення навколишнього середовища. Наприклад, порівняємо показники природоємності російської економіки і розвинених країн. В Росії енергетичні витрати (енергоємність) на одиницю ВВП у порівнянні з розвиненими країнами вище в три і більше разів. Надзвичайно великий розрив і в показниках природоємності для забруднюючих повітря речовин. Питомі викиди оксидів сірки, які призводять до кислотних дощів і деградації великих площ лісів і земель, у країні в 20 разів більше, ніж у Японії і Норвегії, і приблизно в 6 - 7 разів, ніж у Німеччині та Франції [3].

Таким чином, стратегічна мета забезпечення безпечного і сталого розвитку економіки полягає в тому, щоб в умовах глобалізації обмежити

роль таких економічних показників як ВВП і ВНП при оцінці добробуту окремих держав.

Політика ООН та інших міжнародних організацій спрямована на підвищення "конкурентоспроможності" природи у боротьбі з техногенними рішеннями. У зв'язку з цим статистичним відділом ООН запропонована система інтегрованих економічних і екологічних національних рахунків, спрямованих на врахування екологічного чинника в національній статистиці. З метою трансформації національних рахунків пропонується використовувати екологічно чистий скоригований внутрішній продукт (ЕДР), який є результатом коригування чистого внутрішнього продукту (НДР) [4]. Коригування НДР проходить у два етапи:

1) НДР зменшується на вартісну оцінку виснаження природних ресурсів (ДН) (видобуток нафти, вирубка лісів тощо):

$$НДР - ДН = ЕДР_1;$$

2) ЕДР₁ зменшується на вартісну оцінку екологічного збитку (ОД) в результаті: забруднення повітря та води, розміщення відходів, виснаження ґрунту, використання підземних вод:

$$ЕДР_1 - ОД = ЕДР_2.$$

Проведені розрахунки ЕДР в окремих країнах показали значне розходження традиційних економічних показників і екологічно скоригованих. Наприклад, для Мексики ЕДР₁ склав 94% від НДР, а ЕДР₂ - 87% від НДР Японія в результаті скоригованих показників отримала розрахунок екологізованих ВВП на 16% менше традиційного ВВП [5]. Таким чином, використання ЕДР призводить до істотного скорочення традиційних економічних показників до негативних значень їх приросту. Аналіз існуючої практики та економічних показників управління природокористуванням в умовах подальшого розвитку ринкових реформ дозволяє визначити можливі шляхи ринкових реформ (табл. 1).

Можливі шляхи ринкових реформ *

№	Напрявлення	Характеристика
1	Формування сучасних економічних методів управління природними ресурсами	Створення економічних важелів для забезпечення збалансованого природокористування
2	Облік і соціально-економічна оцінка природно-ресурсного потенціалу	Здійснення кількісного та якісного обліку природних ресурсів і стану навколишнього середовища
3	Платність природокористування	Збільшення ставок податків і зборів для всіх категорій користувачів природними ресурсами
4	Економічні штрафні санкції за порушення природоохоронного законодавства	Удосконалення порядку оцінки і компенсації збитку за забруднення навколишнього середовища та нерационального використання природних ресурсів
5	Фінансово-кредитний механізм природокористування	Підвищення ефективності діючих систем екологічних фондів і створення цільових бюджетних фондів охорони та відтворення природних ресурсів
6	Формування екологічних програм	Програми і заходи з охорони навколишнього середовища, раціонального використання, охорони та відтворення природних ресурсів
7	Економічне стимулювання раціонального природокористування	Введення спеціальних податків ("зелені" податки), субсидування природоохоронної діяльності, прискорена амортизація природних фондів та інші заходи
8	Формування ринку послуг в сфері природокористування	Надання страхових, аудиторських та ін. послуг

* Використано матеріали [3]

Таким чином, ефективна концепція раціоналізації використання природних ресурсів, охорони навколишнього середовища, відповідний економічний механізм природокористування в секторах економіки повинні бути закладені відповідними концепціями і програмами розвитку всіх секторів економіки.

Висновки. Дослідження показало, що успішне вирішення проблем соціально-економічного розвитку країн головним чином залежить від вирішення проблем раціонального природокористування. Це не тільки вирішення екологічних проблем, а й докорінна зміна організаційно-

економічних принципів взаємодії в системі «виробництво - природа», тобто економіки природокористування.

ЛІТЕРАТУРА

1. В.И.Соколов Мировая политика в условиях кризиса [Электронный ресурс].- Режим доступа: <http://www.wpec.ru/text/201002051504.htm>.
2. А.П. Москаленко Экология и экономика природопользования - М.: Экономика и управление. – 2003. - №3. – 224 с.
3. Индикаторы устойчивого развития России (эколого-экономические аспекты) / под ред. С. Бобылева и П. Макеенко. - М.: ЦППП, 2001. – 112 с.
4. Жибинова К.В. Экономические основы экологии [Электронный ресурс].-Режим доступа: http://www.kgau.ru/distance/ur_4/ekology/cont/2-3.html.
5. Экология и экономика природопользования : учебник для вузов / под ред. проф. Э.В. Гирусова, проф. В.Н. Лопатина. — 2-е изд., перераб. и доп. — М.: ЮНИТИ-ДАНА, Единство, 2003. - 519 с.

УДК 368.02:504.03

РОЗВИТОК ЕКОЛОГІЧНОГО СТРАХУВАННЯ ЯК ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

Л.В. Скар, студентка

Науковий керівник: асистент Чайка Т.О.

Миколаївський державний аграрний університет

Наведено теоретичний аналіз екологічного страхування як економічної складової. Досліджено його основні ознаки, що сприяють розвитку механізму природокористування. Здійснено порівняння вітчизняного екологічного страхування зі страхуванням у зарубіжних країнах і визначено доцільність його застосування.

***Ключові слова:** екологічне страхування, природокористування, страхові операції, страхові компанії.*

Актуальність теми. Одним із негативних наслідків науково-технічного прогресу є глобальне забруднення довкілля, яке стало особливо інтенсивно проявлятися в Україні в умовах інтеграційних процесів. Сьогодні кількість промислових підприємств зростає, однак більшість з них не дотримується встановлених норм і нормативів гранично допустимих викидів шкідливих речовин, що призводить до підвищеної захворюваності та смертності населення, техногенних аварій і катастроф, втрат валового національного продукту.

У зв'язку з цим необхідним є впровадження і розвиток екологічного страхування як економічного механізму забезпечення екологічної безпеки.

Аналіз останніх публікацій і досліджень. Тема екологічного страхування знайшла відображення в наукових працях таких українських і російських вчених: В.Т. Халдеева, В.Л. Маяровського, С.А. Гладченко, Л.Г. Мірошника, які розглядали його суть, в контексті регулювання природоохоронної діяльності та економічного потенціалу.

Проте, застосування екологічного страхування з метою раціонального користування природними ресурсами не було повністю досліджено.

Метою статті є обґрунтування необхідності розвитку екологічного страхування як економічного механізму раціонального природокористування.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні у структурі національної економіки України переважає ресурсо- і енергоємні галузі зі зношеними основними фондами, що сприяє накопиченню екологічних проблем, які призводять до виникнення надзвичайних ситуацій. Наприклад, на одного мешканця м. Кривого Рогу (регіон екологічного лиха в Україні) приходить близько 1,5 т токсичних забруднюючих речовин, що викидаються в атмосферу; близько 88% річок і їх басейнів в Україні, відповідно до класифікації якості води, називаються "катастрофічними";

автомобільний транспорт щорічно викидає в атмосферу близько 27,50 т CO₂ [1].

При цьому, витрати з державного бюджету України на ліквідацію наслідків техногенного і природного характеру, перевищують витрати, пов'язані з їх запобіганням. У зв'язку з цим з метою посилення фінансового забезпечення природоохоронних заходів необхідно впровадити екологічне страхування, яке представляє сукупність різних видів страхування, спрямованих на створення страхового захисту у випадку нанесення страхувальникам, застрахованим і третім особам збитку від забруднення довкілля [2]. В цілому, механізм екологічного страхування передбачає контроль за станом довкілля, прийняття превентивних природоохоронних заходів, є компенсацією за забруднення довкілля в процесі виробництва.

У цьому випадку екологічне страхування може стати також додатковим стабілізуючим чинником під час проведення екологічної реконструкції технологічного процесу. Стартовим джерелом для страхових фондів можуть бути як державний, так і місцеві бюджети, банки, виробничі підприємства і населення.

Наприклад, у США страхування є одним із видів діяльності, спрямованих на забезпечення безпеки громадян. Особливо це стосується страхування відповідальності за забруднення довкілля. Прикладом є Федеральний закон про повну відповідальність за відновлення і охорону довкілля, відомий під назвою "Суперфонд". Завдяки цьому закону у США була реалізована повномасштабна програма з перезахоронення токсичних відходів [3].

Разом з цим, у США існує ряд інших форм державної підтримки екологічного страхування. Так, допомога страховикам здійснюється в тих галузях, де приватні фірми не можуть постійно забезпечувати необхідне страхове покриття збитків. Такий вид страхування, наприклад, застосовується у разі страхування від повені. У цьому випадку

Федеральний уряд виступає перестраховальником приватних страхових компаній, укладає страхові договори, збирає внески та забезпечує виплати клієнтам. При цьому приватні страхові компанії можуть використати тільки 32% внесків, інші надходять в державну казну, які використовуються у разі перевищення ліміту страхових виплат [2].

Тоді як в Україні лише здійснюються перші кроки до впровадження екологічного страхування. Так, в нашій країні близько 15 років існує Європейський центр техногенної безпеки (TESEC), метою якого є об'єднання, поширення та використання досвіду у сфері прогнозування й експертної оцінки рівня виникнення надзвичайних ситуацій, їх запобігання на потенційно небезпечних об'єктах [4]. Крім того, 21.02.2010 р. був ухвалений Закон "Про стратегію державної екологічної політики України на період до 2020 року", мета якого - підвищення конкурентоспроможності виробничого сектора країни за рахунок впровадження сучасних методів управління техногенними і природними ризиками [5].

Висновки. Таким чином, сьогодні в Україні екологічне страхування є пріоритетним напрямом розвитку, оскільки воно є стимулом для раціонального природокористування, дозволяє формувати відповідальність фізичних і юридичних осіб за результати антропогенної діяльності, стимулювати заходи запобігання технологічним аваріям і катастрофам, забезпечувати стійкий фінансовий стан підприємств.

Однак, для застосування й ефективного функціонування страхових компаній, які здатні забезпечити надійний механізм екологічного страхування, необхідно розробити та впровадити: методики проведення оцінки ризиків і загроз, пов'язаних з експлуатацією екологічно небезпечних об'єктів; методи розрахунку страхових тарифів за рівнями ризиків. Ці питання ще залишаються відкритими і потребують подальших наукових досліджень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Луцишин Г.М. Становлення екологічного страхування / Г.М. Луцишин // Науковий вісник НЛТУ України. - 2011. - Випуск 20.14. - С. 99-102.
2. Гетьман А.Л. Екологічне право України : підручник / А.Л. Гетьман. - Х.: Право, 2008. - 382 с.
3. Необхідність означає доцільність. Навіщо потрібне екологічне страхування // Юридична газета. - 2010. - №15(27).-С.3- 8.
4. Європейський центр техногенної безпеки "TESEC" [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.atomic-energy.ru>.
5. Закон України "Про стратегію державної екологічної політики України на період до 2020 року" від 21.02.2010 р. № 2818-VI [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>.

УДК 631.674(477.7)

ПЕРСПЕКТИВИ КРАПЕЛЬНОГО ЗРОШЕННЯ НА ПІВДНІ УКРАЇНИ

А.Ю. Наумова, студентка

Науковий керівник: асистент Чайка Т.О.

Миколаївський державний аграрний університет

Розглянуто сутність та переваги застосування крапельного зрошення в кліматичних умовах Півдня України. Досліджено особливості застосування основних способів зрошення сільськогосподарських культур.

Ключові слова: *зрошення, меліорація, сільськогосподарські культури, врожайність, ґрунт.*

Постановка проблеми. Меліорація земель на Півдні України, який характеризується досить сухим і спекотним кліматом, є найважливішим фактором отримання високих і стабільних урожаїв сільськогосподарських культур.

Проблеми підвищення врожайності зрошуваних культур, раціонального використання водних, земельних, енергетичних і інших ресурсів, підвищення родючості ґрунтів пов'язані з необхідністю удосконалювати технологію зрошення та використання меліорованих земель, засновану на збереження сприятливої еколого-меліоративної обстановки території та охорони навколишнього середовища. У зв'язку з постійною недостатньою вологозабезпеченістю сільськогосподарських територій Півдня України, дефіцитом елементів мінерального живлення і проявом на більш ніж 25% зрошуваних земель процесів вторинного засолення, потрібна наукова розробка та впровадження ресурсозберігаючих, екологічно обґрунтованих режимів зрошення сільськогосподарських культур [1].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми вдосконалення режимів зрошення сільськогосподарських культур розглядаються у наукових дослідженнях таких вчених: М.І. Ромащенко, П.І. Коваленко, О.І. Болбат, В.В. Лелявський, В.Д. Алби, Р.О. Любек і ін. Але, незважаючи на їх значимість, проблема вдосконалення режимів зрошення сільськогосподарських культур ще не отримала достатню кількість цінних практичних винаходів.

Мета статті полягає у пошуку та обґрунтуванні нових, більш ефективних режимів зрошення сільськогосподарських культур Півдня України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Особливого значення зволоження ґрунту набуває у вегетаційний період, тобто в період розвитку рослин. Для цього призначається спеціальний режим зрошення або режим проведення поливів сільськогосподарських культур. Він повинен забезпечувати сільськогосподарські культури необхідним водним режимом в залежності від конкретних кліматичних умов з суворим дотриманням агротехнічних заходів.

Режим поливів кожної культури зрошуваного масиву за певних агрокліматичних умов обов'язково повинен відповідати наступним вимогам (рис. 1):

Дотримання потреб сільськогосподарських культур у водних ресурсах відповідно до фази розвитку, забезпечуючи їх нормальний розвиток
Здійснення найбільш точного регулювання водного, поживного, сольового і теплового режимів ґрунту
Підвищення родючості зрошуваних сільськогосподарських земель, не допускаючи їх ерозії, заболочування і засолення
Організація праці на принципах раціонального природокористування, підвищення його продуктивності за рахунок застосування автоматизації з удосконаленням технології поливу і використання прогресивних технічних засобів

Рис. 1. Вимоги до режиму поливу сільськогосподарських культур*

* Удосконалено [2]

Вибір ефективного режиму зрошення сільськогосподарських культур повинен, на нашу думку, ґрунтуватися на раціональному способу меліорації. Так, у меліоративній практиці розрізняють декілька основних способів зрошення: поверхневий полив, дощування, крапельне зрошення, дрібнодисперсне, ґрунтове зволоження і підземне зрошення.

Жоден з цих методів не може бути універсальним для всіх умов, оскільки ґрунтується на аналізі конкретних природно-кліматичних та господарських умов з врахуванням: природних умов, виду сільськогосподарських рослин, вологозабезпеченості, меліоративного стану зрошуваних земель, забезпеченості робочою силою і електроенергією, водно-фізичних властивостей ґрунтів і рельєф. Завдяки цьому аналізу можливо вибрати найбільш ресурсозберігаючий спосіб зрошення. Але якщо порівняти способи зрошення за кількістю розв'язуваних завдань, можна помітити, що деякі з них мають більший спектр застосування [3].

У процесі планування системи зрошення потрібно врахувати, що незначні обсяги води малоефективні і не забезпечують необхідного

зволоження. Нестача води в ґрунті порушує молекулярне натягнення води, відбувається недолік аквабаланса, що веде до загибелі рослин.

Отже, найбільш ефективне зрошення повинно ґрунтуватися на використанні автоматичної системи поливу з попереднім плануванням. При встановленні термінів та розмірів зрошення в автоматизованій системі потрібно звернути увагу на склад землі, її водопроникність, хімічний склад, температурний режим і аерацію [4].

Відсутність достатньої кількості продуктивної вологи в ґрунтах Півдня України — природна справа, яка змушує спрямовувати погляди сільгоспвиробників у напрямі зрошення, тому для багатьох господарів залишаються невирішеними питання, яким чином зрошувати та яка економічна доцільність цього заходу.

Розглянемо основні і найбільш ефективні способи зрошення (табл. 1):

Таблиця 1

**Характеристика основних способів зрошення
сільськогосподарських культур***

Спосіб зрошення	Короткий опис	Переваги	Зона застосування
Дощування	Поверхнєве зрошення з неглибокою кореневою системою рослин, обґрунтовано автоматичним методом поливу	У процесі зрошення застосовують водорозчинні добрива та засоби захисту рослин	Застосовується в зоні вологого клімату, при складному рельєфі та доступності поверхневих вод
Зрошення всередині ґрунту	Подача води підґрунтовим зволожувачем, що забезпечує незмінне, безперервне живлення коріння водою та іншими необхідними поживними засобами	Механізація процесу поливу, продуктивне використання води, забезпечення зрошування кореневої системи необхідними макро- і мікроелементами	Регіони, де ґрунт має вищу капілярну прохідність, де немає близького залягання мінеральних ґрунтових вод
Поверхнєве зрошення	Розподіляється на поверхні ґрунту методом поглинання води	Найбільш економічний	Регіони з рівним рельєфом

* Використано [4]

Аналіз показує, що традиційні системи зрошення часто призводять до негативних наслідків: значних втрат вологи, заболочування ділянок, засолення ґрунтів, погіршення їх властивостей, розвиток ерозійних процесів. Ці недоліки відсутні при крапельному зрошенні, яке має майже універсальне призначення і застосовується там, де інші способи поливу використовувати неможливо або неефективно.

Необхідно зауважити, що крапельне зрошення в промислових масштабах вперше було застосовано в 50-х роках ХХ ст. в Ізраїлі. Отримані результати сприяли його швидкому поширенню на всіх континентах. Багаторічні спостереження показали збільшення врожаю при краплинному зрошенні порівняно з дощуванням на плодovих породах і виноградниках на 20-40%, на овочевих культурах - на 50-80% і більше. При цьому овочі дозрівають на 5-10 днів раніше звичайного терміну [5] .

Таким чином, системи крапельного зрошення на Півдні України є найбільш ефективним способом з метою збереження родючості ґрунту та екології в цілому.

Основними перевагами крапельного зрошення для Півдня України є:

- при правильному графіку поливу немає необхідності в спеціальній дренажній системі;
- доступність вологи для кореневої системи;
- виключається можливість поєднання поверхневих і ґрунтових вод (найчастіше мінералізованими), що в свою чергу запобігає заболочуванню і засоленню ділянок;
- не ущільнюється ґрунт, що не сприяє погіршенню її структури;
- уникнення розвитку анаеробних умов у ґрунті;
- можливість використовувати ділянки на схилах або зі складним рельєфом без спорудження терас і перенесення ґрунту;
- зменшується шкідливий вплив на навколишнє середовище мінеральних добрив і пестицидів [5].

Окрім того, крапельне зрошення забезпечує високу врожайність і якісну продукцію за умови значного скорочення витрат води, добрив, мінеральних добрив, електроенергії, робочої сили, коштів тощо.

Для обґрунтування ефективності крапельного зрошення сільськогосподарських земель на Півдні України розглянемо наступний приклад: на грядці розміром 20 × 10 запланована посадка 100 томатів, огірків, капусти з використанням системи крапельного зрошення, нормативні витрати води однією крапельницею - 1,14 л/год (табл. 2):

Таблиця 2

**Обґрунтування ефективності крапельного зрошення на прикладі
овочевих культур для Півдня України***

Система	Кількість рядів по 10 м	Витрати води за добу на одну рослину, л	Відстань між крапельницями, см	Час роботи на добу	Витрати води, л/год
Томати	2	1,5	30	1 год 20 хв	76
Огірки	4	2,0	20	1 год 45 хв	228
Капуста	6	2,5	40	2 год 10 хв	171

* Складено за [5]

Таким чином, при одночасному поливі трьох систем витрати водних ресурсів складуть 475 л/год, що на 25% менше за умов використання стандартних систем зрошення.

Висновки. Таким чином, річні та сезонні коливання кліматичних умов потребують змін поливного режиму сільськогосподарських культур, які необхідно враховувати при проектуванні технології їх зрошення. Тому, з метою раціонального природокористування поливний режим сільськогосподарських культур на Півдні України повинен враховувати витрати водних ресурсів на весь вегетаційний період з урахуванням природно-кліматичних факторів, технічного і технологічного забезпечення всього процесу виробництва.

Наші дослідження показали, що в умовах нестачі вологи на сільськогосподарських територіях Півдня України найбільш

ресурсозберігаючими є крапельне зрошення, яке дозволяє економити 25% водних ресурсів, необхідних для забезпечення стійкого розвитку сільськогосподарських культур.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зрошення землі в Україні. Стан та шляхи вдосконалення: підручник / Ромащенко М.І. — К: Абетка 2006. — 112 с.
2. Агроекологічна концепція зрошення чорноземів: підручник / За ред. Коваленко П.І., Лелявський В.В. — К: КНЕУ, 2003. — 282 с.
3. Стан, основні проблеми водних меліорацій та шляхи їх вдосконалення: підручник / Коваленко П.І. — К: Веселка, 2003. — 213 с.
4. Алба В.Д., Болбат О.І. Системи краплинного зрошення використовуються в овочівництві півдня України // Роботи Таврійської державної агротехнічної академії. — Мелітополь, 2008. — Вип. 13. — С. 22-26.
5. Любека Р. Крапельний полив - універсальна система зрошування / Р.Любека // Огородник. — 2008. — № 6. — С. 26-28.

ОБЛІК ВИТРАТ НА ОПЛАТУ ПРАЦІ ПІДПРИЄМСТВА

В.О. Гаврисенко, студентка

Науковий керівник: к.е.н., доцент Дубініна М.В.

Миколаївський державний аграрний університет

Розкрито суть облікової політики щодо витрат на оплату праці. Визначено основні фактори які впливають на вибір облікової політики підприємства. Досліджено організаційний, методичний і технічний аспекти облікового процесу.

Ключові слова: *оплата праці, облік заробітної плати, облікова політика.*

Актуальність проблеми. В умовах ринкової економіки значну роль відіграє бухгалтерський облік, без знання якого неможливо ефективно керувати підприємствами. Підприємницька діяльність суб'єктів господарювання потребує витрачання певних коштів для досягнення позитивного результату, тобто отримання прибутку, тому знання сутності витрат на оплату праці є дуже важливі. Організація облікового процесу розрахунків з оплати праці відображається в обліковій політиці підприємства. Дане питання заслуговує на детальне дослідження, оскільки облік оплати праці є одним з найбільш трудомістких ділянок обліку на підприємстві.

Аналіз останніх наукових досліджень. Питання формування облікової політики підприємства щодо витрат на оплату праці вченими економістами не достатньо досліджувалось. Вони переважно згадувались в контексті витрат підприємства, а не відокремлено. Дана ситуація пов'язана насамперед з високим рівнем регламентації оплати праці як об'єкту фінансового обліку. Однак, оплата праці також є об'єктом управлінського обліку, тому дослідження факторів впливу при формуванні облікової політики щодо витрат на оплату праці є актуальним.

Заслужують уваги праці вітчизняних та зарубіжних авторів, серед яких: Ф.Ф. Бутинець[4], Г. А. Семенов[6], Л. О. Андрущенко, М.С Карпа[5], В.В. Сопко[7], та інші.

Метою статті є дослідження відображення витрат на оплату праці та організація облікового процесу розрахунків з оплати праці.

Викладення основного матеріалу дослідження. В умовах ринкових відносин виникає необхідність у радикальних змінах організації та стимулюванні праці. Найбільш адекватною для ринкових умов є організація та оплата праці на основі конкретних принципів, основ, домовленостей та правил, які застосовуються суб'єктом господарювання, що дає можливість підвищувати продуктивність праці. Організаційні, методичні і технічні засади ведення бухгалтерського обліку розрахунків з оплати праці визначаються Наказом про облікову політику, що також включає розробку форм та систем оплати праці, розцінок за працю з урахуванням державних нормативів, форм документів для обліку винагород, форм звітності, робочого плану рахунків в розрізі аналітичного обліку.

Згідно статті 1 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» і Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку, облікова політика – сукупність принципів, методів і процедур, що використовують підприємством для складання та подання фінансової звітності[1].

Облікова політика повинна розроблятися кожним підприємством, зареєстрованим у встановленому законодавством порядку. За визначенням облікова політика має забезпечити одержання достовірної інформації про майновий і фінансовий стан підприємства, результати його діяльності, необхідні для всіх користувачів фінансової звітності з метою прийняття відповідних рішень. При цьому підприємство самостійно визначає свою облікову політику та обирає форму ведення бухгалтерського обліку з дотриманням принципів, встановлених законодавством. На вибір облікової політики підприємства впливають наступні фактори:

- форма власності та організаційно - правова форма (державна, приватна, колективна; ТЗОВ, ВАТ, ЗАТ, виробничий кооператив тощо);
- галузь або вид діяльності (промисловість, будівництво, торгівля, транспорт тощо);
- система оподаткування (звільнення від окремих податків, ставки податків, пільги з оподаткування);
- ступінь свободи дій в умовах переходу до ринку (можливість самостійного прийняття рішень з питань ціноутворення, вибору партнерів);
- стратегія фінансово-господарського розвитку (цілі й задачі економічної розвитку підприємства на довгострокову та поточну перспективу, очікувані напрями вкладення інвестицій тактичні підходи до вирішення перспективних завдань);
- наявність матеріальної бази (забезпеченість комп'ютерною технікою та іншими засобами оргтехніки, програмно-методичне забезпечення тощо);
- система інформаційного забезпечення підприємства (за напрямками, необхідними для його ефективної діяльності).

При формуванні облікової політики передбачається майнова відокремленість і безперервність діяльності підприємства, послідовність застосування облікової політики, а також тимчасова визначеність фактів господарської діяльності. Облікова політика повинна відповідати вимогам повноти, обачності, принципам превалювання сутності над формою, послідовності, безперервності, періодичності та іншим принципам, передбаченим Законом України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні"[1].

Перелік питань, що необхідно висвітлювати в Наказі про облікову політику, представлено нижче:

Теорія - включає принципи обліку, законодавчі акти, наукові положення конструювання підсистем обліку. Основним змістом цього розділу є визначення теоретичних основ бухгалтерського обліку (предмет, методи,

правила складання документів, реєстрів, звітності), положення та нормативні акти з питань організації обліку в Україні.

Організація - визначає структуру бухгалтерії (централізовану, децентралізовану, змішану систему обробки інформації), розробку інструкцій, внутрішніх стандартів, спосіб ведення обліку, взаємодію бухгалтерії з управлінськими службами та інші аспекти діяльності облікового апарату.

Методологія - включає принципи та правила отримання, обробки, фіксації, передачі інформації, оцінки, ведення рахунків та інше.

Технологія - передбачає використання наступних елементів:

- системи рахунків для обліку господарських операцій, яка може деталізуватись, залежно від потреб отриманої інформації;

- форми бухгалтерського обліку як певної система реєстрів обліку, порядку і способу реєстрації та узагальнення інформації в них з дотриманням єдиних засад, встановлених Законом, та з урахуванням особливостей діяльності та технології обробки облікових даних;

- системи та форми внутрішньогосподарського (управлінського) обліку, звітності та контролю господарських операцій, включаючи форми самостійно створених підприємством облікових документів, необхідних для накопичення та обробки управлінської інформації;

- документообігу і технології обробки облікової інформації.

Технологію облікового процесу складають методика й техніка (спостереження, вимірювання та реєстрації, нагромадження й зберігання) збирання інформації за допомогою найрізноманітніших групувань у реєстрах обліку в умовах ручної бухгалтерської праці, а при автоматизованому обліку — на спеціальних носіях (магнітних стрічках, дисках тощо)[4].

До документів, якими оформлюють облікову політику, належать не лише накази і розпорядження керівника підприємства, але й різноманітні внутрішні правила, інструкції, положення, регламенти і процедури, рішення власників (загальних зборів акціонерів) тощо. Вибір конкретного типу документу

залежить від внутрішнього розпорядку підприємства і характеру питання облікової політики.

Велике значення для оформлення облікової політики мають проектні матеріали з організації бухгалтерського обліку, серед яких - графіки документообігу, план організації бухгалтерського обліку, робочі проекти автоматизованого ведення обліку, посадові інструкції тощо.

Таким чином, відображення витрат на оплату праці в обліковій політиці підприємства слід розглядати в усіх вищезазначених аспектах, а саме: методологічному, технологічному і організаційному(рис. 1).

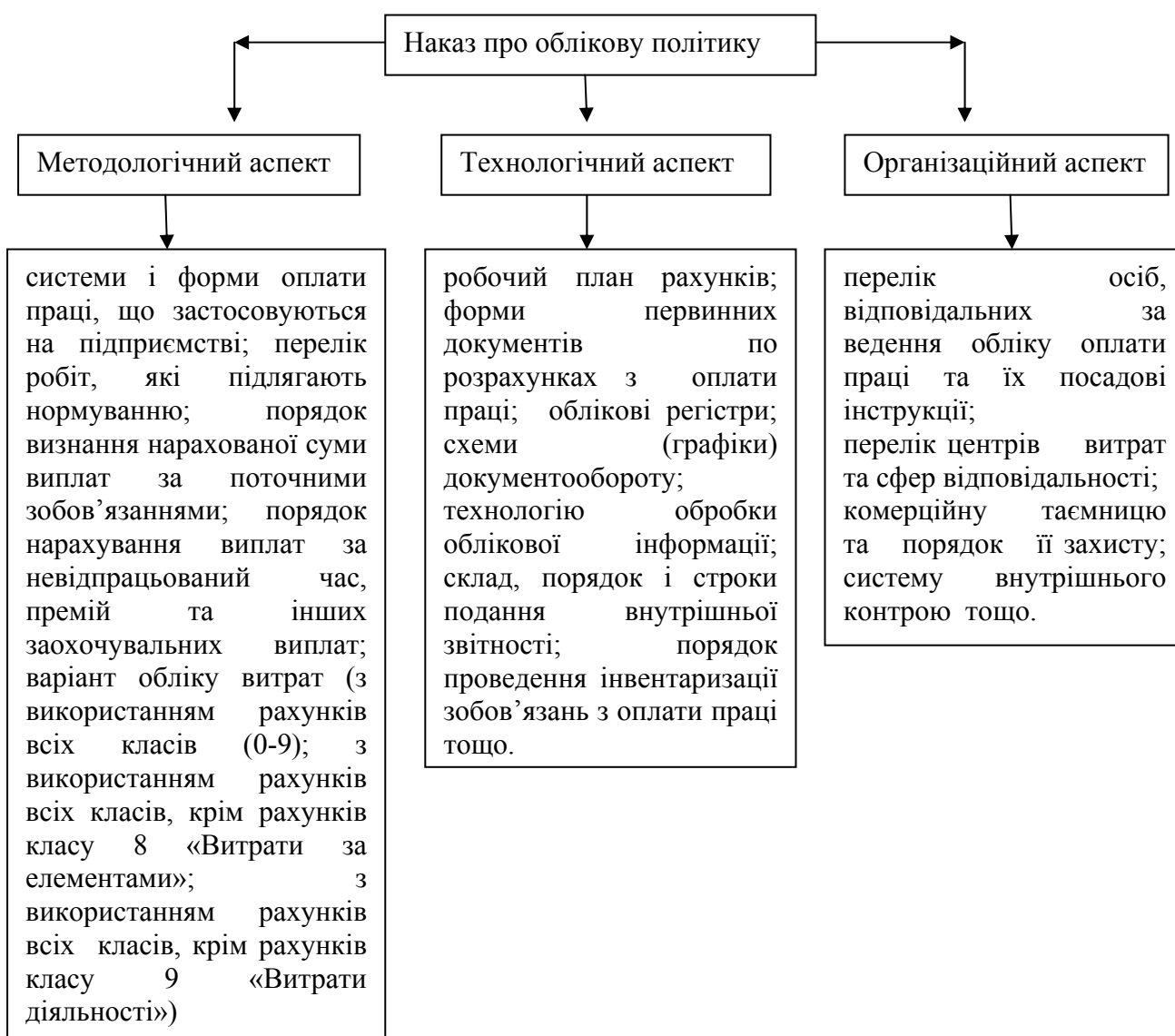

Рис.1. Основні аспекти відображення витрат на оплату праці в обліковій політиці підприємства

Весь процес обліку оплати праці працівників поділяється на етапи: облік особового складу та використання робочого часу; облік виробітку

продукції і заробітної плати. Облік особового складу працівників здійснює відділ кадрів. Обліку підлягають усі працівники підрозділів, незалежно від робіт, які вони виконують, та посад, що обіймають.

Відповідно до Закону України “Про державну статистику”, враховуючи положення статей 80, 81, 95 Цивільного кодексу України, ч. 8 ст. 19 та ст. 55 Господарського кодексу України наказом від 05.12.2008 р. № 489 затверджено з 1 січня 2009 р. Типові форми первинного обліку, що ведуться на підприємствах (табл.1).

Облік заробітної плати має бути організований так, щоб сприяти повному використанню робочого часу, зміцненню дисципліни праці, а також правильному обчисленню чисельності працівників для обліку заробітної плати з метою оподаткування.

Таблиця 1

**Типові форми первинної облікової документації
з обліку розрахунків з оплати праці підприємств, установ, організацій**

Типова форма	Назва документа з обліку	Затверджено
№ П-1	Наказ (розпорядження) про прийняття на роботу	Наказ Держкомстату України від 05.12.2008 р. № 489
№ П-2	Особова картка працівника	
№ П-3	Наказ (розпорядження) про надання відпустки	
№ П-4	Наказ (розпорядження) про припинення трудового договору (контракту)	
№ П-5	Табель обліку використання робочого часу	
№ П-6	Розрахунково-платіжна відомість працівника	
№ П-7	Розрахунково-платіжна відомість працівника (зведена)	

Під час обліку оплати праці важливо: по-перше, вести облік особового складу та використання робочого часу; по-друге, обліковувати обсяг наданих послуг (за погодинною формою оплати праці).

Для нарахування заробітної плати використовують первинні документи, що свідчать про відпрацьований час. За погодинної форми оплати праці основним первинним документом обліку особового складу, а також відпрацьованого робочого часу є табель обліку робочого часу. Це документ, у якому спеціально призначена особа щодня впродовж місяця по кожному

працівнику проставляє виходи на роботу, а також спеціальними позначеннями причини невиходу на роботу.

У кінці місяця особа, що веде табель, виводить кількість відпрацьованого і невідпрацьованого (з різних причин, наприклад відпустки, хвороба) часу, подає на підпис, після чого цей документ стає підставою для нарахування заробітної плати, суми допомоги через тимчасову втрату працездатності, відпускних тощо.

Після того, як сформовано облікові номенклатури первинного обліку, формують графік документообігу з обліку розрахунків з оплати праці (табл.2).

Таблиця 2

**Витяг з графіку документообігу з обліку розрахунків
із погодинної оплати праці**

Назва документа	Складання документа		Передавання до подальшої інстанції				Передача в бухгалтерію
	строк	виконавець	Куди	Кому	З якою метою	Коли	
Табель обліку робочого часу	до 15 числа – за першу половину місяця; до 1 числа наступного за звітним місяцем - за другу половину місяця.	За-відувач (особи відповідальні за складання табелів, призначені керівником підприємства)	Відділ кадрів	Відповідальній особі	Опрацювання	15-те число поточного місяця 1-е число наступ. наст. місяця	Для нарахування зарплати 16 числа поточного місяця 1-2 числа наступного місяця

Оскільки первинна інформація для нарахування оплати праці до видачі на руки надходить до бухгалтерії, як правило уже після закінчення звітного місяця, а сам процес нарахування потребує часу, тому терміни подачі первинної інформації до бухгалтерії мають бути чітко регламентовані з тим, щоб всі первинні носії було здано до бухгалтерії вчасно.

Методологічні засада формування інформації в бухгалтерському обліку про виплати за роботи, виконані обліковим працівником здійснюються на підставі ПСБО №26 «Виплати працівникам» [3].

Висновки. Обґрунтована облікова політика підприємства дозволяє отримувати достовірну, точну та повну інформацію про витрати на

оплату праці, як невідомої частини витрат підприємства в цілому . Відображення витрат на оплату праці в обліковій політиці має велике значення оскільки у світовій і вітчизняній економіці має місце тенденція збільшення питомої ваги витрат на оплату праці в структурі витрат підприємства. Бухгалтерський облік на підприємстві повинен забезпечувати: точний розрахунок заробітної плати кожного робітника відповідно до кількості і якості витраченої праці, що діють формами і системами його оплати, правильний підрахунок утримань із заробітної плати; контроль за дисципліною праці, використанням часу і виконанням норм виробітку робітниками, своєчасним виявленням резервів подальшого росту продуктивності праці, витратою фонду заробітної плати (фонду споживання); правильне нарахування і розподіл за напрямками витрат відрахувань на соціальне страхування і відрахувань до Пенсійного фонду України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” від 16.07.99 р. №996-XIV, зі змінами та доповненнями.
2. Наказ Міністерства аграрної політики України “Про погодження облікової політики підприємства” від 11.04.2007 р. № 254.
3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 26 «Виплати працівникам»: наказ Міністерства фінансів України від 28 жовтня 2003 р. № 601 // Бухгалтерія. – 2003. – №48-49. – С.92-95.
4. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський фінансовий облік : підручник / Ф.Ф. Бутинець. - Житомир : Рута, 2006. –С. 832
5. Карпа М.С. Особливості розрахунків з оплати праці та шляхи їх оптимізації / М.С. Карпа // Бухгалтерський облік, аналіз і контроль в системі управління підприємства: матеріали V науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих вчених; [відповідальний за випуск Бачинський В.І.] – Львів: Видавництво Львівської комерційної академії, 2010. –С. 111-113
6. Семенов Г.А. Організація обліку розрахунків з персоналом з оплати праці / Г. А. Семенов, Л. О. Андрущенко // Економіка та підприємництво. – 2009. – № 2. – С. 180–187.
7. Сопко В., Завгородній В. Організація бухгалтерського обліку, економічного контролю та аналізу: Підручник. — К.: КНЕУ, 2000. —С. 260

ФІКСОВАНИЙ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИЙ ПОДАТОК ЯК ІНСТРУМЕНТ СТИМУЛЮВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА

О.Ю. Федорова, студентка

Науковий керівник: к.е.н., доцент Дубініна М.В.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті розглянуто питання застосування сільськогосподарськими підприємствами спеціального режиму оподаткування – фіксованого сільськогосподарського податку та проаналізовано вплив даної форми оподаткування на розвиток економіки підприємств аграрного сектору.

Ключові слова: фіксований сільськогосподарський податок, податкова політика, економіка сільськогосподарського підприємства.

Актуальність проблеми. У будь-якому суспільстві сільське господарство є життєво необхідною галуззю народного господарства, оскільки зачіпає інтереси буквально кожної людини. Адже нині понад 80% фонду споживання формується за рахунок продукції сільського господарства. Тому виробництво її є найпершою умовою існування людства.

Для України, яка стала на шлях ринкової економіки, сільське господарство має особливо велике значення тому, що воно є однією з найбільших галузей народного господарства. Про це свідчить ряд важливих макроекономічних параметрів. Так згідно даних Державної служби статистики України обсяг виробленої продукції сільського господарства підприємствами галузі в 2011 році становить 265100 млн грн, що відповідає 8,2% ВВП.

Для розвитку сільського господарства необхідна державна підтримка сільгоспвиробника, яка здійснюється переважно через бюджетний та податковий механізми. Фіксований сільськогосподарський податок (далі

ФСП) є саме одним з важелів, за допомогою якого підприємства аграрного сектору мають змогу зменшити податкове навантаження, підвищити рівень рентабельності виробленої продукції рослинництва та тваринництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми оподаткування сільськогосподарських виробників постійно перебувають в центрі уваги керівників органів державного управління, науковців, спеціалістів міністерств і відомств, а також практиків. На них неодноразово вказував у своїх виступах Міністр аграрної політики та продовольства України Присяжнюк М.В. Вирішенню даних проблем присвячено праці вітчизняних вчених, зокрема, М. Дем'яненка, Д. Деми, О. Єгеревої, С. Корюнова, К. Панкової, В. Пилипенка, А. Риманова, Л. Тулуша, А. Шаланського та інших вчених. Також дуже велику методологічну і роз'яснювальну роботу проводить начальник відділу платежів за землекористування та місцевих податків управління місцевих, ресурсних, рентних та неподаткових платежів Департаменту оподаткування юридичних осіб Державної податкової служби України Гривнак К.Б.

Постановка завдання. Метою даної статті є аналіз застосування спеціального режиму оподаткування - фіксованого сільськогосподарського податку і вплив останнього на фінансові результати, податкове навантаження підприємств аграрного сектору.

Виклад основного матеріалу. Використовуючи податковий механізм, держава може стимулювати і стримувати розвиток аграрної сфери.

Запровадження з 1999 року ФСП спростило податкову систему для сільгосптоваровиробників, знизило податкове навантаження на галузь шляхом заміни ним окремих видів податків і зборів, що повинні були сплачувати сільськогосподарські товаровиробники, які оподатковуються за загальною системою оподаткування, а саме: податку на прибуток підприємств; земельного податку (крім земельного податку за земельні ділянки, що не використовуються для ведення сільськогосподарського

товаровиробництва); збору за спеціальне використання води; збору за провадження деяких видів підприємницької діяльності (у частині провадження торговельної діяльності)[1].

За період існування ФСП, який почав застосовуватися для оподаткування аграрного сектору економіки з 1999 на підставі Закону України «Про фіксований сільськогосподарський податок» від 17.12.1998 року № 320-XIV, державою неодноразово вносилися зміни щодо методики оподаткування даного виду податку. З прийняттям Податкового кодексу України основним документом, що регламентує оподаткування сільгосппідприємств за спеціальним податковим режимом – ФСП є глава 2 розділу XIV Податкового кодексу України. [1]

Платниками ФСП можуть бути сільськогосподарські товаровиробники, у яких частка сільськогосподарського товаровиробництва за попередній податковий (звітний) рік дорівнює або перевищує 75%. Новоутворені сільськогосподарські товаровиробники можуть бути платниками податку з наступного року, якщо частка сільськогосподарського товаровиробництва, отримана за попередній податковий (звітний) рік, дорівнює або перевищує 75 відсотків. В той же час треба мати на увазі, що не можуть бути зареєстрованими як платники податку суб'єкти господарювання, у яких понад 50% доходу, отриманого від продажу сільськогосподарської продукції власного виробництва та продуктів її переробки, становить дохід від реалізації декоративних рослин, диких тварин і птахів, хутряних виробів і хутра, а також аграрні підприємства, що провадять діяльність з виробництва та/або реалізації підакцизних товарів, крім виноматеріалів виноградних (коди згідно з УКТЗЕД 2204 29 - 2204 30), вироблених на підприємствах первинного виноробства для підприємств вторинного виноробства, які використовують такі виноматеріали для виробництва готової продукції.

Об'єктом оподаткування податком для сільськогосподарських товаровиробників є площа сільськогосподарських угідь, що перебуває у

власності сільськогосподарського товаровиробника або надана йому у користування, у тому числі на умовах оренди.[2] Ставки податку встановлено з гектара сільськогосподарських угідь у відсотках до їх грошової оцінки: для ріллі, сіножатей і пасовищ - 0,15%; для ріллі, сіножатей і пасовищ, розташованих у гірських зонах та на поліських територіях, - 0,09%; для багаторічних насаджень (крім багаторічних насаджень, розташованих у гірських зонах та на поліських територіях) - 0,09%; для багаторічних насаджень, розташованих у гірських зонах та на поліських територіях, - 0,03%; для земель водного фонду - 0,45%; для ріллі, сіножатей і пасовищ, що перебувають у власності сільськогосподарських товаровиробників, які спеціалізуються на виробництві (виращуванні) та переробці продукції рослинництва на закритому ґрунті або надані йому у користування, у тому числі на умовах оренди – 1,0%. [5]

Сільськогосподарські товаровиробники самостійно обчислюють суму податку щороку станом на 1 січня і до 20 лютого поточного року подають відповідному органу державної податкової служби за місцезнаходженням платника податку та місцем розташування земельної ділянки податкову декларацію на поточний рік одночасно з поданням розрахунку питомої ваги доходу від реалізації сільськогосподарської продукції власного виробництва та продукції її переробки в загальній сумі валового доходу підприємства. [3]

Сплата податку проводиться щомісяця протягом 30 календарних днів, що настають за останнім календарним днем податкового (звітного) місяця, у розмірі третини суми податку, визначеної на кожний квартал від річної суми податку, у таких розмірах: у I кварталі – 10%; у II кварталі – 10%; у III кварталі – 50%; у IV кварталі – 30%.

Платники податку перераховують в установленний строк загальну суму коштів на відповідний рахунок місцевого бюджету за місцем розташування земельної ділянки.[5]

У разі, якщо платник ФСП у попередньому році, в зв'язку з виникненням обставин непереборної сили не може виконати вимогу щодо 75% критерію частки сільськогосподарського товаровиробництва, то до нього в наступному податковому (звітному) році не застосовується вимога, згідно з якою частка сільськогосподарського товаровиробництва повинна дорівнювати або перевищувати 75% за умови подання податкової декларації разом із рішенням Верховної Ради АР Крим, обласних рад про наявність обставин непереборної сили та переліку суб'єктів господарювання, що постраждали внаслідок таких обставин.

З вищенаведеного бачимо, що ФСП є важливим інструментом стимулювання сільськогосподарського виробництва, який зменшує податковий тиск на економіку аграрного сектору і на цій основі забезпечує стимулювання раціонального використання землі, нарощування обсягів виробництва сільськогосподарської продукції. Офіційна статистика свідчить, що податкові пільги у сукупності (застосування ФСП, спеціального режиму оподаткування діяльності у сфері сільського та лісового господарства, а також рибальства) знизили загальне податкове навантаження на сільськогосподарське виробництво до 1,5% вартості валової продукції (для порівняння – у Росії цей показник у межах 5-7 % і у країнах ЄС – 3 %).

Але у механізмі застосування ФСП існують й недоліки. Податковим Кодексом України не повністю врегульована проблема сезонності сплати ФСП, в результаті чого середні та малі підприємства, змушені вдаватись до передчасної, а відтак, дешевої реалізації сільгосппродукції. Тому найбільшим ефектом від застосування ФСП на сьогодні можуть скористатись лише великі, інтегровані агрофірми. Крім того на практиці малі фермерські господарства, склавши раз на рік податкову декларацію з ФСП і визначивши суму податку до сплати в бюджет, не вважають доцільним вести податковий та бухгалтерський облік за нормами Положень(стандартів) бухгалтерського обліку в зв'язку з відсутністю у

штаті фахівця з ведення бухгалтерського обліку. Тому на жаль визначити фактичні фінансові результати їх діяльності здебільшого неможливо.

Висновки. Отже охарактеризувавши сутність ФСП, визначивши позитивні та негативні аспекти його застосування є доцільним внести зміни до розділу XIV «Спеціальні податкові режими» Податкового кодексу України в частині оподаткування аграрного бізнесу на підставі проведення найближчим часом моніторингу наслідків дії ФСП для різних форм господарювання та його впливу на фінансовий стан окремих суб'єктів господарювання у аграрному секторі економіки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Податковий кодекс України затверджений Законом України від 02.12.2010 № 2755-VI зі змінами і доповненнями
2. Постанова № 1185 — постанова Кабінету Міністрів України від 31.10.2011 р. № 1185 «Про внесення змін до Методики нормативної грошової оцінки земель сільськогосподарського призначення та населених пунктів»
3. Наказ № 772 — наказ Мінагрополітики України від 26.12.2011 р. № 772 «Про затвердження Розрахунку частки сільськогосподарського товаровиробництва»
4. Гривнак К. Подання звітності та сплата ФСП/ К. Гривнак // Вісник податкової служби України. – 2012. - № 5. – с. 23-26.
5. Фінашко В. Сплата та подання податкової декларації з ФСП/ В. Фінашко // Вісник податкової служби України. – 2011. - № 5. – с. 17-25.

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ОПЛАТИ ПРАЦІ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

І.О. Гурмаза, студентка

Науковий керівник: к.е.н., доцент Дубініна М.В.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті проаналізовано роль заробітної плати, що змінюється під час економічної кризи. Удосконалено діючу модель аналітичного обліку. Обґрунтовано стимулююче значення соціального пакета для підвищення ефективності праці. З метою удосконалення розрахунків з оплати праці запропоновано автоматизацію обліку, запровадження гнучкої тарифної системи, контрактної форми оплати праці керівників і службовців.

***Ключові слова:** Організація обліку, оплата праці, криза, соціальний пакет, тарифна система, контракт.*

Актуальність проблеми. В умовах економічної кризи, спаду виробництва, зниження продуктивності праці, скорочення на виробництві середньоспискової чисельності працівників відбуваються значні зміни в організації праці та її оплаті. Достатня забезпеченість підприємств потрібними трудовими ресурсами, їхнє раціональне використання, високий рівень продуктивності праці, правильна система його оплати мають велике значення для збільшення обсягів продукції і підвищення ефективності виробництва.

Подальше реформування заробітної плати має здійснюватися шляхом підвищення ціни робочої сили, встановлення єдиних регуляторів і рівноцінних умов відтворення робочої сили незалежно від форм власності; збільшення тарифної частини у заробітній платі; підвищення частки мінімальної заробітної плати у середній заробітній платі, удосконалення механізму державно-договірного регулювання заробітної плати. Удосконалення організації заробітної плати має здійснюватися разом із проведенням загальної соціально-економічної, структурної, податкової,

цінової політики. Заходи спрямовані на удосконалення оплати праці, включають насамперед забезпечення залежності розмірів заробітної плати від особистого внеску працівників у результати праці.[3]

Отже, правильна організація заробітної плати є необхідною умовою ефективного стимулювання праці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у вивчення теорії, методології обліку й контролю розрахунків з оплати праці та аналізу ефективності використання трудових ресурсів зробили такі відомі вітчизняні науковці, як П. Й. Атамас, М. Т. Білуха, Ю. А. Верига, С. Ф. Голов, Г. М. Давидов, В. П. Завгородній, А. В. Калина, М. В. Кужельний, Ю. А. Кузьмінський, О. А. Петрик, В. В. Сопко, Н. М. Ткаченко, М. Г. Чумаченко, Ю. С. Цал-Цалко та ін. Із зарубіжних учених виділимо М. Армстронга, А. А. Бачуріна, К. Друрі, Т. П. Карпову, Г. В. Савицьку, В. В. Скобару, В. П. Суйца, О. Д. Шеремета.

Постановка завдання. Метою даної статті є розробка певних пропозицій, щодо удосконалення методики обліку розрахунків по оплаті праці з врахуванням національних стандартів.

Виклад основного матеріалу. Розрахунок заробітної плати є дуже відповідальною й трудомісткою роботою, яку треба виконати за короткий термін між наданням інформації та виплатою працівнику. Тому заздалегідь підготовлений порядок обліку допоможе зекономити час.

Одним із основних шляхів реформування та удосконалення обліку є автоматизація. Облік праці та її оплати, як найбільш трудомістку ділянку роботи механізують однією з перших. Це дає змогу своєчасно одержати точну інформацію про витрати фонду заробітної плати, матеріального заохочення, про стан розрахунків із працівниками, органами соціального страхування тощо.

Використання засобів автоматизації дозволяє, майже, повністю вирішити проблему оперативності і точності інформації. Протягом

незначного періоду часу можна підготувати дані, які необхідні для прийняття рішень.[3]

Застосування інформаційних технологій змінює зміст та організацію праці, з'являється більше вільного часу на вдосконалення роботи підприємства, а менше затрачається для ведення обліку. Відбувається більш раціональний перерозподіл навантаження між людиною та комп'ютером. Ще однією з переваг є те, що вони дають нам можливість більш точно, якісніше та швидше обробляти велику кількість інформації. Одним з найефективніших технічних засобів ділового зв'язку є обчислювальна техніка, яка використовує електронний зв'язок. При наявності на підприємстві великої кількості комп'ютерів доцільно об'єднувати їх в мережі. На всіх підприємствах існують бази даних, з допомогою мереж до них можна забезпечити доступ працівників, це краще ніж створювати нову, на кожному комп'ютері.

Отже, автоматизована система значно полегшує роботу бухгалтера, виключає можливість помилок, які могли б виникнути при ручному розрахунку цим самим забезпечуючи правильність нарахування заробітної плати працівникам підприємства та нарахування обов'язкових платежів до фондів та бюджету.

Система організації заробітної плати на підприємстві повинна базуватися на чіткій системі тарифної сітки з конкретно визначеними співвідношеннями шкал тарифів та залежності тарифних розрядів і посадових окладів.

Основним напрямком удосконалення тарифного регулювання заробітної плати є - запровадження єдиної гнучкої тарифної системи. Єдина тарифна система передбачає наявність двох тарифних сіток, пристосованих до категорій працівників (робітників і службовців). Головна перевага ЄТС - запровадження єдиного уніфікованого підходу щодо оцінки складності робіт і диференціації тарифних умов оплати праці, всіх категорій персоналу та підвищення стимулюючої ролі тарифної системи.

Суттєвим є запобігання конфронтації позиції робітників, з одного боку, і службовців - з другого, щодо диференціації тарифних ставок і посадових окладів, яка досить часто виявляється у відокремленій розробці тарифних умов праці. Важливим є також і спрощення формування єдиної тарифної системи.

Одним із основних напрямлень вдосконалення оплати праці працівників є підвищення матеріальної зацікавленості працівників. Так, доцільніше перевести оплату керівників, службовців і фахівців на контрактну форму. Контракт - особливий вид трудового договору, в якому термін дії, права, обов'язки і відповідальність сторін, умови оплати і організації праці, лад і умови розірвання контракту окрім передбачених законодавством про працю, встановлюються сторонами угоди самостійно.

Система контрактної позики дозволяє привабити і утримати найбільш кваліфікованих і творчо активних фахівців, гнучко регулювати чисельність і склад управлінського персоналу, підвищити відповідальність і творче відношення до роботи найманого фахівця на вказаних в контракті умовах. Оплата за контрактом встановлюється з врахуванням складності і відповідальності праці, кваліфікаційного рівня і ділових якостей працівника.

Реалізація завдань реформування системи бухгалтерського обліку та сучасні ринкові зміни діючої системи організації оплати праці потребують докорінних змін методології обліку розрахунків з оплати праці на підприємстві.

Одним з важливих питань реформування бухгалтерського обліку заробітної плати є вдосконалення діючої моделі аналітичного обліку.

Головним управлінням Державного казначейства України було розроблено новий План рахунків бухгалтерського обліку. Наказом Міністерства фінансів України його затверджено 30.11.1999 р. А

21.12.1999 р. він був зареєстрований у Міністерстві юстиції України. І з 01.01.2000 р. новий План рахунків набув чинності.

Відповідно до Плану рахунків, для обліку розрахунків оплати праці призначено рахунок 66 “Розрахунки за виплатами працівникам».

На нашу думку, діючу модель аналітичного обліку оплати праці слід упорядкувати й удосконалити. З цією метою пропонуємо ввести відповідні субрахунки до рахунку

66 “Розрахунки за виплатами працівникам”:

661 “Розрахунки за заробітною платою”;

6611 “Розрахунки за нарахованими виплатами”;

66111 “Поточні виплати”;

66112 “Заробітна плата за окладами і тарифами”;

66113 “Інші нарахування з оплати праці”;

66114 “Виплати за невідпрацьований час”;

66115 “Премії та інші заохочувальні виплати”;

66116 “Комісійні винагороди”;

6612 “Виплати при звільненні”;

6613 “Виплати після закінчення трудової діяльності”;

6614 “Розрахунки за виплатою відпускних”.

Ще одним, не менш важливим питанням щодо оплати праці є стимулювання працівників. Однією з форм винагороди за працю, що останнім часом все активніше використовується в регулюванні трудових відносин на національному ринку праці, є соціальний пакет (СП), під яким у широкому значенні слід розуміти надання роботодавцем благ у вигляді пільг, компенсацій, привілеїв і соціальних гарантій, які перевищують розмір його основної заробітної плати. З точки зору трудового законодавства, матеріальні блага, що входять до складу соціального пакета, можуть розглядатися як елементи заробітної плати, що відносяться до додаткової заробітної плати й інших заохочувальних і компенсаційних виплат. При цьому в структурі загальної винагороди окремі складові

соціального пакета є інструментом немонетарної або непрямой матеріальної винагороди.

До складу соціального пакета включаються як базові соціальні гарантії, передбачені законодавством про працю та соціальне забезпечення, так і додаткові матеріальні блага, надання яких здійснюється роботодавцем за власною ініціативою.

При цьому базовий СП охоплює:

- забезпечення необхідних для виконання роботи умов праці, передбачених законодавством, колективним договором та угодою сторін;
- загальнообов'язкове державне соціальне страхування;
- виплату в повному розмірі належної працівнику заробітної плати;
- надання соціальних пільг і гарантій, передбачених колективним договором, угодою.

Базові очікування від соціального пакета з боку працівника:

- гідна винагорода та реалізація амбіцій;
- професійне зростання та особистий розвиток;
- належні умови праці та безпека;
- здоровий спосіб життя та профілактика;
- вирішення особистих проблем;
- соціальний статус, елементи престижу.

Основні вимоги до соціального пакета з боку роботодавця:

- максимальна реалізація стратегічних цілей компанії;
- залучення персоналу в роботу організації та запобігання відпливу кваліфікованих працівників;
- ефективне управління персоналом, мінімізація втрат, пов'язаних із хворобами, відсутністю працівників на роботі з інших причин;
- стимулювання певної виробничої поведінки;
- контрольованість витрат на персонал;
- адміністративна ефективність і простота.

Отже, соціальний пакет, включаючи його структуру та величину, є потужним інструментом впливу на рівень психологічного та фізичного залучення працівника, індивідуальну й організаційну дієвість, а відтак, тривалість і успішність трудових відносин між працівником і роботодавцем.[4]

Висновки. В організації праці підприємства завжди стоятиме питання, яким чином зацікавити людей, як спонукати їх працювати ефективно, своєчасно і якісно. Отже, основним напрямом поліпшення кризової ситуації у сфері оплати праці визначено мотивацію праці. Запровадження усіх вище запропонованих шляхів удосконалення обліку праці та її оплати сприятиме підвищенню мотивації та продуктивності праці, повному використанню робочого часу, а також правильному обчисленню чисельності працівників для обліку заробітної плати з метою оподаткування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України “Про оплату праці” від 24.03.1995 р. № 108/95 - ВР.
2. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський фінансовий облік : підручник / Ф. Ф. Бутинець. –Житомир : Рута, 2006. – 832 с.
3. Вербило, О. Ф. Удосконалення обліку праці та її оплати / О. Ф. Вербило, Л.В. Мельянова // Бухгалтерія в сільському господарстві. - 2010. - № 17. - С. 25-29.
4. Винокурова Е. Соціальний пакет: індивідуальний чи універсальний? / Е. Винокурова.
5. Ткаченко Н.М. Бухгалтерський фінансовий облік, оподаткування і звітність: Підручник. - 2-ге вид. доповнене і перероблене. - К.: Алерта, 2007. - 957 с.

ПОДАТОК НА ДОХОДИ ФІЗИЧНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ: ФІСКАЛЬНА ТА СОЦІАЛЬНО-РЕГУЛЯТИВНА РОЛЬ

О. В. Менделуца , студентка

Науковий керівник : асистент Резніченко Д. В.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті розглянуто поняття і проблеми оподаткування доходів фізичних осіб в Україні. Проаналізовано зміни у податковому законодавстві та їх вплив на бюджетотворюючу та соціально-регулятивну функцію податку.

Ключові слова : податок на доходи фізичних осіб, фіскальна роль, соціально-регулятивна роль, податкова соціальна пільга, ставка податку, податкова знижка.

Постановка проблеми. Прямі податки є вагомим засобом формування доходів бюджету України. Крім того, прямі податки є важливим інструментом державного регулювання доходів платників, інвестицій, нагромадження капіталу, ділової активності, сукупного споживання та інших важливих чинників цілісності, стабільності та розвитку суспільства. Одним із головних елементів податкової системи України є прибуткове оподаткування громадян, зокрема податок на доходи фізичних осіб (ПДФО). Він є одним із основних джерел доходів державного бюджету та виконує роль соціального регулятора, оскільки стосується кожного члена суспільства. Реформа податкового законодавства, зокрема прийняття Податкового кодексу України та змін до нього, внесла певні корективи у механізм справляння податку на доходи фізичних осіб. Відтак актуальним постає питання дослідження впливу цих новацій на функціонування ПДФО та його роль у формуванні доходів бюджету України [2].

Аналіз дослідження і публікацій. Проблемам оподаткування доходів фізичних осіб присвячені праці О. І. Коблянської, Т. Д. Даценко [1], П. А. Лайко [2], М.Г. Перерви [3] та ін. Науковці вивчають позитивні

та негативні зміни у законодавстві про податок з доходів фізичних осіб, доцільність та ефективність їх запровадження. Проте потребують подальшого дослідження питання пов'язані з механізмом нарахування та сплати податку на доходи фізичних осіб у зв'язку з останніми змінами податкового законодавства.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз положень Податкового кодексу України, що регулюють відносини у цього податку на доходи фізичних осіб сфері та оцінка фіскальної ефективності й соціально-регулятивної ролі податку.

Виклад основного матеріалу. Податок на доходи фізичних осіб – прямий податок, що залежить від результату господарської діяльності, а саме від доходу фізичної особи. Фіскальне значення податків полягає у фінансуванні доходів бюджету. Податок з доходів фізичних осіб є однією з основних статей податкових надходжень в Україні. Його частка в зведеному бюджеті України наближена до податку на додану вартість, податок на прибуток підприємств і має стійку тенденцію до зростання, так у 2005 році 15,3 %, у 2007 році 15,8 %, у 2010 році 25,6 %, у 2011 році 32,1 %.

Варто виділити основні чинники, які позитивно впливають на надходження податку на доходи фізичних осіб:

- 1) зростання номінального ВВП;
- 2) зростання витрат на оплату праці;
- 3) легалізація виплати заробітної плати;
- 4) позитивні тенденції до зростання доходів низькооплачуваних верств населення через державне підвищення мінімальних соціальних гарантій;
- 5) зростання змішаних доходів домашніх господарств за рахунок індивідуальної підприємницької діяльності.

Згідно Податкового кодексу України, платниками податку на доходи фізичних осіб є:

- фізична особа - резидент, яка отримує доходи як з джерела їх походження в Україні, так і іноземні доходи;
- фізична особа - нерезидент, яка отримує доходи з джерела їх походження в Україні;
- податковий агент [4].

З 1 січня 2012 р. вступили в дію всі норми Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо вдосконалення окремих норм Податкового кодексу України» [8]. Зазначеним Законом удосконалено наведене у ст. 164 Податкового кодексу визначення бази оподаткування податком на доходи фізичних осіб, що має усунути різночитання цієї норми. Так, встановлено, що базою оподаткування є загальний оподатковуваний дохід, тобто будь-який дохід, що підлягає оподаткуванню, нарахований (виплачений, наданий) на користь платника податку протягом звітного податкового періоду [2]. Об'єктом і джерелом сплати податку виступає дохід фізичної особи резидента і нерезидента. Об'єктом оподаткування резидента виступає загальний місячний (річний) оподатковуваний дохід, а також доходи з джерела їх походження в Україні, які остаточно оподатковуються під час їх нарахування та іноземні доходи - доходи (прибуток), отримані з джерел за межами України. Об'єктом оподаткування нерезидента є загальний місячний (річний) оподатковуваний дохід з джерела його походження в Україні, а також доходи з джерела їх походження в Україні, які остаточно оподатковуються під час їх нарахування (виплати, надання).

Із 1 січня 2011р. в Україні діє малопрогресивне оподаткування фізичних осіб. Згідно ст. 167 Податкового кодексу України встановлено, що основна ставка податку становить 15% бази оподаткування щодо доходів, одержаних у тому числі, але не виключно у формі заробітної плати, інших заохочувальних та компенсаційних виплат або інших виплат і винагород, які отримує платник у зв'язку з трудовими відносинами та за

цивільно-правовими договорами; виграшу у державну та недержавну грошову лотерею тощо. У разі якщо загальна сума отриманих платником податку у звітному податковому місяці доходів перевищує десятикратний розмір мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня звітного податкового року, ставка податку становить 17% суми перевищення. Ця норма мала б забезпечити рівномірність податкового навантаження, проте проблемою залишається приховування (тінізація) доходів у вигляді заробітної плати. Роботодавці схильні платити неофіційні доходи працівникам з метою ухилення від оподаткування. Така ситуація призводить до того, що соціально - регулятивна функція податку на доходи фізичних осіб реалізується недостатньо ефективно [6].

В Україні основна частина населення отримує доходи, що не перевищують встановлену межу. За даними Державної служби статистики України середньомісячна заробітна плата у 2011 році становила 2633 грн [8]. Отже, до основної частини населення застосовується ставка 15%, при цьому діапазон встановленого доходу достатній для того, щоб однакова відсоткова ставка по-різному впливала на рівень життя окремого платника податку. Для однієї фізичної особи ставка оподаткування може з невеликими доходами відбирати, наприклад, усі кошти для накопичення та ще й частину коштів, призначених для споживання, а для фізичних осіб з великими доходами ця сама ставка відбиратиме лише незначну частину коштів, призначених для інвестування. Таким чином в Україні недостатньо реалізована соціально-регулятивна функція податку на доходи фізичних осіб.

Крім того, окремі види доходів обкладаються ПДФО за ставками 5, 10 або 30 відсотків. Ставка 5% застосовуватиметься з 1 січня 2015 року щодо доходу, нарахованого як процент, як почне діяти, на поточний або депозитний (вкладний) банківський рахунок, процент на вклад (депозит) члена кредитної спілки у кредитній спілці, доходи у вигляді дивідендів, доходи в інших випадках, визначених законодавством.

Ставка податку становить 10 % бази оподаткування щодо доходу у формі заробітної плати шахтарів - працівників, які видобувають вугілля, залізну руду, руди кольорових і рідкісних металів, марганцеві та уранові руди, працівників шахтобудівних підприємств, які зайняті на підземних роботах повний робочий день та 50% і більше робочого часу на рік, а також працівників державних воєнізованих аварійно-рятувальних служб (формувань), у тому числі спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади з питань цивільного захисту.

Стосовно доходів, нарахованих на користь резидентів або нерезидентів у вигляді виграшу чи призу (крім виграшу у державній та недержавній грошовій лотереї та виграшу гравця (учасника), отриманого від організатора азартної гри) застосовується ставка у розмірі 30%. Також, згідно п. 167.5 ст.167 ПКУ ставка податку може становити інший розмір. Такі спеціальні ставки оподаткування (0%, 1%) встановлено для окремих доходів у вигляді спадщини, подарунків, а також для доходів від продажу та обміну деяких об'єктів рухомого та нерухомого майна[7].

Також у Податковому кодексі України приділяється увага податковим соціальним пільгам. Платник податку має право на зменшення суми загального місячного оподатковуваного доходу, отриманого з джерел на території України від одного працедавця у вигляді заробітної плати, на суму податкової соціальної пільги, яка може становити 100%, 150% та 200% розміру прожиткового мінімуму для працездатної особи (у розрахунку на місяць), встановленому законом на 1 січня звітного податкового року. Право на отримання податкової соціальної пільги мають соціально незахищені верстви населення, які отримують доходи, що не перевищують суму місячного прожиткового мінімуму, діючого для працездатної особи на 1 січня звітного податкового року, помножену на коефіцієнт 1,4 та округлену до найближчих 10 гривень. У 2012 році ця сума становить 1500 грн. Проте в Податковому кодексі України також передбачено, що до 2015 року розмір «звичайної» соціальної пільги

становитиме 50% розміру прожиткового мінімуму, що у 2012 році складе 536,5 грн.

ПКУ перебуває право платника ПДФО на податкову знижку за наслідками звітного податкового року. До податкової знижки включаються фактично здійснені протягом звітного податкового року платником податку витрати, підтверджені відповідними платіжними та розрахунковими документами. Пунктом 166.3. ПКУ визначено перелік витрат, дозволених до включення до податкової знижки з ПДФО: частина суми процентів, сплачених за користування іпотечним житловим кредитом; пожертвування та благодійні внески; кошти, сплачені на користь закладів освіти, охорони здоров'я тощо. Загальна сума податкової знижки, нарахована платнику податку в звітному податковому році, не може перевищувати суми річного загального оподатковуваного доходу платника податку, нарахованого як заробітна плата та з урахуванням інших вимог законодавства.

Висновки. Таким чином, узагальнюючи всі нововведення можна стверджувати, що податок на доходи фізичних осіб виконує важливу фінансову та соціально-регулятивну функції. Реформування податкового законодавства сприяло збільшенню податкових надходжень до бюджету та створило умови для підвищення впливу податку на рівень життя населення. Основним напрямком подальшого удосконалення законодавчої бази у цій сфері має стати зменшення податкового навантаження на соціально незахищені верстви населення та зростання відповідальності платників податку за ухилення від оподаткування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Коблянська О. І. Утримання ПДФО із заробітної плати за новими правилами / О. І. Коблянська, Т. Д. Даценко // Облік і фінанси АПК. — 2011. — №2. — С. 48-52.
2. Лайко П.А. Фіскальна роль оподаткування доходів фізичних осіб і напрями її зміцнення / П. А. Лайко, І. В. Шевчук // Економіка, менеджмент, агробізнес. — 2010. — Том 2, №1-2. — С. 361-369.

3. Перерва М. Г. Податок на доходи фізичних осіб / М. Г.Перерва // Економічні науки. – Серія «Облік і фінанси». — 2011. — №8(29). — Ч.4. — С. 67-73.
4. Податковий кодекс України станом на 02 грудня 2011 року [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.
5. Податок на доходи фізичних осіб в умовах інтеграції в європейське співтовариство [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.economy-confer.com.ua>.
6. Пояснювальна записка до проекту Закону України "Про Державний бюджет України на 2012 рік" [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://w1.c1.rada.gov.ua>
7. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо вдосконалення окремих норм Податкового кодексу України : Закон України станом на 26 вересня 2011 року [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>.
8. Середньомісячна заробітна плата за видами економічної діяльності за період з початку року у 2011 році [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.

УДК 338.43:633.854.78

УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ВИТРАТ НА ВИРОБНИЦТВО СОНЯШНИКУ

Ю.О. Біла, магістрантка

Науковий керівник: асистент Боднар О. А.

Миколаївський державний аграрний університет

Розглянуті шляхи удосконалення обліку витрат на виробництво соняшнику з метою формування достовірної інформації про результати сільськогосподарської діяльності в фінансовій звітності підприємств

Ключові слова: облік витрат, виробництво, соняшник, витрати, удосконалення, шляхи, покращення.

Актуальність проблеми. Облік витрат продукції виробництва соняшнику дає можливість отримати інформацію про ціну реалізації, визначення рентабельної продукції та загалом здійснення прогнозованих розрахунків щодо перспектив розвитку підприємств. Постає питання необхідності ефективного і раціонального управління у сфері обліку витрат та обчислення собівартості продукції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемі обліку витрат приділялося чимало уваги як зарубіжними, так і вітчизняними науковцями. Найбільш фундаментальними і такими, що охоплюють різні аспекти даної проблеми, є праці зарубіжних авторів К. Друрі, Ч.Т. Хорнгерена та Дж. Фостера. Серед вітчизняних дослідників варто виділити праці С.Ф. Голова, П.Т. Саблука, В.Г. Лінника, Ю.Я. Литвина, В.М. Жука, М.Ф. Огійчука та інших.

Постановка завдання. Метою даної роботи є дослідження та виділення основних шляхів удосконалення обліку витрат на виробництво соняшнику.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні одною з проблем обліку витрат та виходу продукції переробки насіння соняшнику є відсутність обліку відходів переробки, а саме обліку лушпиння насіння соняшника, яке можна використовувати на потреби виробництва в якості палива для котелень. Це дає змогу значно скоротити витрати на енергоносії, а також витрати на їх утилізацію. З метою поліпшення первинного обліку використання лушпиння соняшникового необхідно ввести внутрішній документ, в якому буде відображатися рух, використання та залишки лушпиння соняшникового. Цей документ необхідно складати щоденно бухгалтеру, що веде облік сировини. На основі даних наведеного документу в подальшому буде складатись типова форма № 1-ВТ «Облік відходів та пакувальних матеріалів та тари». Представлений документ дасть змогу підприємству проводити державний облік та паспортизацію відходів, підготовку технічної документації, реєстраційних карток для

реєстрів місць виникнення, переробки та вилучення відходів, проводити інвентаризації, затверджувати ліміти і отримувати дозволи на виникнення та розміщення відходів. Так як документ типової форми № 1-ВТ є достатньо новою формою первинного обліку відходів підприємства, то необхідно більш ретельно ознайомитися з особливостями його заповнення.

Для узагальнення інформації про відходи на підприємстві необхідно використовувати синтетичний рахунок 20 «Виробничі витрати», а саме 209 субрахунок «Інші матеріали».

Облік лушпиння необхідно відображати в виробничо-технічному звіті типової форми № 23 та у формі 1-ВТ. За даними виробничо-технічного звіту бухгалтер з обліку матеріалів оприбутковує соняшникове лушпиння. Потім форма № 23 представляється голові правління на затвердження, після чого передається до планового економічного відділу, а форма 1-ВТ передається відповідальному за первинний облік відходів на підприємстві – інженеру відділу головного енергетика. Далі соняшникове лушпиння обліковувати за допомогою внутрішнього документу «Звіт про лушпиння, яке підвозиться до котельної з місць збереження». Цей документ заповнює керівник автотранспортної ділянки. Потім заповнений документ передається інженеру та економісту планово-економічного відділу для складання балансу сировини.

Інженер на основі даних форми № 23 кожний місяць розраховує кількість лушпиння, яке було спалено у котельні та складає «Довідку про кількість спаленого лушпиння у парокотельному цеху». Далі цю довідку інженер передає бухгалтеру з обліку матеріалів для списання використаного соняшникового лушпиння.

Одним із шляхів підвищення ефективності організації обліку витрат і виходу продукції переробки насіння соняшнику є організація обліку лушпиння соняшникового, як однієї із складових відходів виробництва [1].

Витрати у рослинництві розподіляються нерівномірно протягом значного проміжку часу, продукцію одержують у міру досягання

культури. Це слід враховувати при організації обліку витрат на виробництво соняшнику. Тривалість виробничого процесу і паралельне проведення витрат під урожай двох суміжних років потребують чіткого розмежування в обліку за роками.

Досить проблематичним є поділ витрат на змінні та постійні у сільському господарстві, тому що обсяг виробництва залежить від природних факторів. Доцільно всі загальновиробничі витрати в сільському господарстві відносити на виробництво. Тобто необхідно більш детально розглядати чинники, які формують дані витрати. Оскільки у рослинництві найбільшу питому вагу з усіх статей витрат займають матеріальні, то для оперативного обґрунтування витрат виробництва соняшнику доцільно визначати натуральні показники питомих витрат на один гектар [2].

Після прийняття П(С)БО 30 і за умови дотримання його положень сільськогосподарськими підприємствами, розподіл накладних витрат доцільно здійснювати пропорційно до загальної суми прямих витрат. Це пов'язано з тим, що навіть насіння власного виробництва в рослинництві оцінюються і передаються в подальше виробництво за справедливою вартістю, а не за собівартістю.

Для щомісячного розподілу загальновиробничих витрат підприємство може застосовувати наперед визначені планові ставки розподілу. Вони встановлюються на основі планових прямих та загальновиробничих витрат, або прямих та загальновиробничих витрат минулого періоду при умові, що істотних змін в обсягах та структурі виробництва продукції підприємства не передбачається. Ставка розподілу розраховується за формулою:

$$C_p = 3BB_{\text{пл}} (\text{мин.пер.}) / ПВ_{\text{пл.}} (\text{мин.пер}), \quad (1)$$

де C_p – ставка розподілу загальновиробничих витрат;

$3BB_{\text{пл.}} (\text{мин.пер.})$ – загальновиробничі витрати за плановий (попередній) період;

ПВ_{пл.} (мин.пер.) – прямі витрати на виробництво продукції за плановий (попередній) період.

Таким чином, загальновиробничі витрати можна буде відносити на рахунок «Виробництво» протягом звітного періоду. Розподілені за ставкою загальновиробничі витрати відображатимуть по кредиту рахунку 91 «Загальновиробничі витрати». По дебету рахунку 91 відображатимуть фактичні загальновиробничі витрати на виробництво соняшнику. В кінці року розподілені загальновиробничі витрати необхідно відкоригувати відповідно до фактичних проводкою Д-т 23 К-т 91 по відповідних аналітичних рахунках. В разі, якщо фактичні загальновиробничі витрати більші за розподілені, то сума списується прямим проведенням. В протилежному випадку проведення здійснюється методом сторно. Після цього, необхідно відкоригувати доходи і витрати від первісного визнання сільськогосподарської продукції [3].

Висновки. Отже, застосування запропонованої методики виробничого обліку зумовлює уточнення підходів до визначення фінансових результатів виробництва соняшнику. При визначенні фінансового результату від первісного визнання на кожну звітну дату враховуються також розподілені загальновиробничі витрати. Такий підхід забезпечить виконання принципу бухгалтерського обліку превалюванні сутності над формою і сприятиме відображенню більш достовірної інформації про фінансові результати в звітності сільськогосподарських підприємств. Також одним із шляхів підвищення ефективності організації обліку витрат і виходу продукції переробки насіння соняшнику є організація обліку лушпиння соняшникового, як однієї із складових відходів виробництва.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ільїна О. Облік витрат та виходу продукції переробки насіння соняшник / О. Ільїна. - Проблеми, напрями і механізм забезпечення сталого розвитку суб'єктів національної економіки (матеріали

Всеукраїнської науково-практичної інтернет- конференції. – 6-7 травня 2010. – С. 56-59.

2. Дишлюк Т.С. Проблеми та шляхи удосконалення обліку витрат в рослинництві / Т.С. Дишлюк // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції Білоцерківського національного аграрного університету. - 2010.- С.220-224.

3. [Мельничук Б.В. Удосконалення обліку витрат у рослинництві](#) / Б.В. Мельничук. – Облік і фінанси АПК. – 2010. - №1.

УДК 657:656.13

ОСОБЛИВОСТІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В АВТОТРАНСПОРТНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

О.А. Гайдай, студентка

Науковий керівник: асистент Боднар О. А.

Миколаївський державний аграрний університет

Розглянуто особливості бухгалтерського обліку в автотранспортних підприємствах. Розкрито особливості калькуляції собівартості. Надано перелік основних форм звітності автотранспортних підприємств.

Ключові слова: бухгалтерський облік, автотранспортне підприємство, калькулювання собівартості, Податковий кодекс України.

Постановка проблеми. У сучасних умовах господарювання зростає роль обліку як функції управління підприємством. Транспортні підприємства мають певну специфіку виробничої діяльності, яка накладає відбиток на організацію та методику бухгалтерського (фінансового) і податкового обліку.

Методика ж обліку активів, зобов'язань, капіталу, доходів, витрат регулюється загальноприйнятими Положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку. Методику податкового обліку визначають вимоги Податкового кодексу України, який набув чинності з 01 січня 2011 року.

Аналіз останніх наукових досліджень. Вагомий внесок в дослідження бухгалтерського обліку автотранспортних підприємств зробили такі зарубіжні вчені, як Р.Н. Антоні, Д. Блейк, Ф. Вуд, М. Р. Метьюс, Б. Нідлз та ін.; російські та білоруські вчені В. І. Ткач, І. А. Аврова, В. В. Ковальов, А. П. Міхалкевич, В. Д. Новодворська, С. А. Стуков, Я. В. Соколов, А. В. Суворов та ін., а також вітчизняні спеціалісти: Ф. Ф. Бутинець, І. Валуєв, Б. С. Кругляк, В. Г. Лінник, В. І. Єфіменко, Г.Г. Кірейцев, Б. М. Литвин, та інші. Існуючі підходи до облікового відображення господарських операцій, що складають основну діяльність автотранспортних підприємств мають характерні особливості радянської системи бухгалтерського обліку. На сьогодні залишаються не вирішеними питання бухгалтерського обліку і контролю господарських операцій, пов'язаних з пасажирськими автотранспортними перевезеннями, особливо в умовах підвищення тарифів на проїзд у громадському транспорті, а також при неможливості встановлення реального обсягу пасажиропотоку.

Постановка завдання. Основна мета дослідження - встановити характерні особливості бухгалтерського обліку на автотранспортних підприємствах, а також визначення основних змін в організації обліку за умови прийняття Податкового кодексу України.

Виклад основного матеріалу. Автотранспортні підприємства є підприємствами комплексного типу, що здійснюють перевезення вантажів або пасажирів, зберігання, технічне обслуговування та ремонт рухомого складу, а також постачання необхідними експлуатаційними, ремонтними матеріалами та запасними частинами.

Автотранспортні підприємства будь-якої форми власності мають специфічну організацію. Особливості діяльності представлені нижче:

- здійснення автомобільних перевезень пов'язано з витратами палива, мастильних матеріалів, витратами на заробітну плату, затратами на ремонти і запчастини, інші витрати;

- робота підприємства оцінюється за даними місячного, квартального і річного бухгалтерських звітів і балансів, в яких акумулюються його фінансово-господарська діяльність у грошовому виразі;

- фінансові візюмовідносини з юридичними особами: банком, бюджетом, різними організаціями складаються неоднозначно, але розрахунки проводяться в безготівковій формі.

Предметом бухгалтерського обліку в автотранспортному підприємстві є власність, яка знаходиться в розпорядженні підприємства у вигляді господарських засобів, їх зміни у вигляді господарських операцій, що здійснюються в процесі використання перевезень, результати господарської діяльності узагальнені в грошовому виразі.

Дослідження практики діяльності автотранспортних підприємств, зокрема, практики ведення бухгалтерського обліку їх витрат, підтверджує, що надання інформації для прийняття управлінських рішень щодо рівня витрат здійснюється не оперативнo, що знижує достовірність та повноту відображення результатів формування собівартості автотранспортних послуг. Серед причин такого стану бухгалтерського обліку витрат автотранспортних підприємств можна вказати наступні:

- 1) недосконалість організації бухгалтерського обліку витрат на автотранспортних підприємствах;

- 2) недосконалість процесу калькулювання собівартості автотранспортних послуг [1].

Калькулювання собівартості продукції - один із важливих методів обліку, але крім його основного призначення калькулювання є важливою інформаційною базою для вибору виробничої стратегії та ціноутворення.

Основоположним документом з калькулювання собівартості перевезень (робіт, послуг) на транспорті є Методичні рекомендації з

формування собівартості перевезень (робіт, послуг) на транспорті розроблені у відповідності до Програми реформування системи бухгалтерського обліку із застосуванням міжнародних стандартів, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 28.10.98 р. № 1706. Залежно від умов перевезень застосовуються тарифи за 1 км, 1 ткм або 1 т, 1 пасажир, а також погодинний тариф — за 1 год. роботи автомобіля. При цьому перевізник сам вибирає тариф, що найбільше відповідає умовам експлуатації.

Витратний підхід до калькулювання послуг автотранспорту, який застосовується до всіх видів цін, передбачає, що визначення собівартості є основою розрахунку ціни одиниці перевезень (1 т вантажу, 1 пасажир, 1 км пробігу тощо).

Сьогодні держава регламентує формування ціни на окремі автопослуги: перевезення пасажирів в автобусах та маршрутних таксі на міських, приміських та міжміських маршрутах. Інші послуги, що надаються автоперевізниками, не регулюються державою, зокрема, це стосується цін на послуги вантажних автомобілів.

Найбільш суттєвими резервами зниження собівартості є поліпшення використання паливно-мастильних матеріалів; підвищення ефективності експлуатації основних засобів (шляхом скорочення простоїв автомобілів; використання прогресивних методів навантажувально-розвантажувальних робіт; оновлення парку автомобілів тощо); досягнення постійного зростання продуктивності праці; удосконалення управління на основі використання раціональних методів і економіко-математичного моделювання та активізації всіх його функцій.

На транспортних підприємствах залежно від форми власності фінансово-господарський контроль може здійснюватись у формі ревізії (на державних підприємствах) або у формі аудиту (на приватних підприємствах). Крім того, незалежно від форми власності суб'єкта

господарювання його діяльність підлягає обов'язковому податковому контролю.

Метою ревізії та аудиту на транспортних підприємствах є встановлення законності, правильності та доцільності діяльності транспортного підприємства, виявлення правопорушень, встановлення винних осіб з подальшим їх покаранням [2].

В цілому, автотранспортні підприємства узагальнюють результати своєї діяльності в комплекті фінансових звітів: Баланс, ф. № 1; Звіт про фінансові результати, ф. № 2; Звіт про рух грошових коштів, ф. № 3; Звіт про власний капітал, ф. № 4; Примітки до фінансової звітності, ф. № 5. Для малих підприємств встановлено скорочену номенклатуру фінансових звітів: Баланс, ф. № 1-м та Звіт про фінансові результати, ф. № 2-м.

Більш специфічна для транспортної галузі відомча та статистична звітність. За допомогою її показників економісти (бухгалтери) галузі розраховують тарифи на автоперевезення, які можна регулювати.

Для удосконаленні обліку та контролю на автотранспортних підприємствах необхідно враховувати особливості автомобільного транспорту як галузі і вплив відповідних чинників на методику й організацію обліку та контролю витрат, калькулювання собівартості автоперевезень [3].

Підтримуючи думку А.М. Сушкевича про те, що «основна ціль організації бухгалтерського обліку – формування інформації та групування даних для аналізу та прийняття обґрунтованих, ефективних, управлінських рішень, забезпечення контролю за майном та готовою продукцією підприємства», вважаємо що в цьому ключі документування закладає основу для виконання вказаних вище завдань бухгалтерського обліку на автотранспортному підприємстві. Всі записи в бухгалтерському обліку, зокрема за операціями, пов'язаними з використанням матеріально-технічної бази автотранспортного підприємства, здійснюються тільки на підставі правильно заповнених первинних документів [4, с. 62].

При організації системи документування на автотранспортному підприємстві слід обрати об'єкти бухгалтерського спостереження; залежно від параметрів господарських операцій, здійснюваних автотранспортним підприємством, визначити інформаційні запити користувачів облікової інформації; обґрунтувати систему показників, доцільних для включення до форм первинних документів; розробити форми первинних документів, адаптовані для цілей інформаційного забезпечення управління діяльністю автотранспортного підприємства.

Висновки. Впровадження у практику роботи автотранспортних підприємств України рекомендацій щодо вдосконалення обліку витрат та доходів із використанням персональних електронно-обчислювальних машин та відповідного програмного забезпечення, дозволить: організувати автоматизований виробничий облік за місцями виникнення та центрами відповідальності за нормативним методом; поліпшити порядок розробки норм та нарахування й відображення амортизації (зносу) рухомого складу основних засобів автотранспортних підприємств; удосконалити порядок нарахування заробітної плати, узгодити оплату праці водіїв із сумами отриманих ними доходів; відображати витрати на відновлення та ремонт автогуми у реальному проміжку часу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Базилюк А. В. Бухгалтерський і податковий облік автотранспорту та перевезень. Навч. посіб./ – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 256 с.
2. Зінкевич О.В. Бухгалтерський облік в галузях народного господарства: навч. посіб. / О.В. Зінкевич, С.О. Левицька, М.М. Мосійчук та ін. – Рівне: НУВГП, 2006. – С. 108-109.
3. Білоусова І. Проблеми обліку виробничих витрат і калькулювання собівартості продукції в промисловості // Бухгалтерський облік і аудит. – 2009. - №4. – С. 4-9.
4. Сушкевич А.Н. Організація бухгалтерського обліку і внутрішнього аудиту / А.Н. Сушкевич/ – Мн.: Ред. журн. «Пром.-торг. Право», 2006. – 160 с.

ДОГОВІР ФРАНЧАЙЗИНГУ: СУТНІСТЬ ТА ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВІДОБРАЖЕННЯ ЙОГО В ОБЛІКУ

Ю.В. Гаркуша, студентка

Науковий керівник: асистент Боднар О. А.

Миколаївський державний аграрний університет

Розкрито сутність договору франчайзингу та визначено напрямки відображення його в обліку.

Ключові слова: франчайзинг, комерційна концесія, франчанчайзер, фпанчайзі.

Вступ. Сьогодні успіх суб'єкта господарювання значною мірою залежить не лише від високих фінансових результатів у короткостроковій перспективі, а й від ефективного управління нематеріальними активами підприємства. Якщо наприкінці ХХ століття вартість бізнесу переважно визначалася фінансовим потенціалом підприємства та його фінансовим положенням, то сьогодні нематеріальні активи є суттєвим вкладом в інвестиційну привабливість господарюючого суб'єкта. Створені чи придбані нематеріальні активи можна безпосередньо використовувати у власній діяльності, або надавати іншим господарюючим суб'єктом.

Останнім часом в Україні все більш поширеним стає такий вид бізнесу, як франчайзинг, що за своєю суттю є випуском продукції під відомою торговою маркою.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Поняття франчайзингу розглядають переважно у правовому чи маркетинговому аспектах. Проблемні аспекти обліку та оцінки торгових марок, та інших об'єктів інтелектуальної власності, які є невід'ємними елементами франчайзингу, розглянуті в працях В. Зимовець, С. Зубик, Ю. Рудченко, І. Солодченко та

інших. В економічній літературі поняття франчайзингу висвітлено недостатньо, що і зумовлює необхідність подальших досліджень.

Метою статті є дослідження розвитку франчайзингових відносин на сучасному етапі та визначення напрямків відображення його в обліковому процесі.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до Європейського Кодексу етики франчайзингу, франчайзинг можна визначити як систему договірних відносин між підприємствами, при яких одна сторона – франчайзер – від свого імені і під власним товарним знаком надає іншій – франчайзі[2]:

- право на виробництво, або реалізацію визначеного виду продукції;
- конкретні послуги, передбачені франчайзинговою угодою;
- право на отримання технічної або організаційної допомоги.

Франшиза – ділова концепція, розроблена для використання в межах франшизної системи.

Договір франчайзингу також називають договором комерційної концесії. Це складний, комплексний договір, який містить елементи ліцензійного договору, договору про надання послуг, договору оренди тощо[3].

Як для власника, так і для користувача важливо, щоб у договорі було названо права, як передаються на торгову марку. Як правило, мова йде по невиключне право на використання. Важливо також зазначити способи використання. До них можна віднести:

- 1) нанесення торгової марки на будь – який товар, для якого вона зареєстрована, а також упаковку, в якій міститься такий товар, вивіску, пов'язану з ним, етикетку, нашивку, бирку чи інший прикріплений до товару предмет;
- 2) зберігання товару із зазначеним нанесенням торгової марки з метою пропонування для продажу;
- 3) пропонування товару для продажу, продаж, імпорт чи експорт;

- 4) застосування торгової марки під час пропонування та надання будь – якої послуги, для якої знак зареєстровано;
- 5) застосування торгової марки в діловій документації чи рекламі та мережі Інтернет.

Користувач зобов'язаний використовувати торгову марку лише способами, обумовленими у договорі.

Облікове забезпечення франчайзингу безпосередньо залежить від умов договору. Оскільки визначення поняття «франчайзингу» в українському законодавстві немає, у зв'язку із цим виникають певні ускладнення з бухгалтерським та податковим обліком таких операцій. Виходячи з того, що платежі за договором франчайзингу за своїм економічним змістом підпадають під визначення «роялті», доцільно було б у таких договорах зазначати, що франчайзі сплачує франчайзеру платежі роялті з детальним визначенням розрахунку останніх.

Створені власними силами ноу-хау і технології є розробками франчайзера, оскільки відповідно до п. 4 П(С)БО 8, розробка – це застосування підприємством результатів досліджень та інших знань для планування і проектування нових, або значно вдосконалених матеріалів, приладів, продуктів, процесів, систем або послуг до початку їх серійного виробництва або використання.

В п. 17 П(С)БО 8 зазначено, що первісна вартість нематеріального активу, створеного підприємством, включає прямі витрати на оплату праці, прямі матеріальні витрати, інші витрати, безпосередньо пов'язані зі створенням цього нематеріального активу і приведенням його до стану, придатного для використання.

Зазначимо також, що облік нематеріальних активів ведеться на рахунку 12 «Нематеріальні активи», а облік витрат на придбання чи створення таких активів – на субрахунку 154 «Придбання (створення) нематеріальних активів». Облік наявності прав на винаходи, промислові

зразки, ноу-хау ведеться на субрахунку 124 «Права на об'єкти промислової власності».

Отже, на суму первісної вартості нематеріального активу, створеного підприємством, робиться запис Дт 124 Кт 154. Витрати продовольчої сировини на проведення експериментів зі створення ноу – хау відображається проведенням Дт 154 Кт 281.

Таким чином, суму витрат на створення ноу – хау франчайзер повинен зараховувати на баланс. У п. 9 П(С)БО 8 зазначено, що витрати на створення торгових марок не визнаються активом, а підлягають відображенню у складі витрат у тому звітному періоді, в якому вони були здійснені.

У момент надання права користування своїми нематеріальними активами франчайзер отримує довгострокове право грошової вимоги до франчайзі, бо загальна сума і кінцевий термін цієї вимоги відомі сторонам так само, як суми і дати проміжних платежів. Таким чином, від самого початку дії договору активи франчайзера збільшуються на суму довгострокової дебіторської заборгованості франчайзі, що і відображається за дебетом рахунка 18 «Довгострокова дебіторська заборгованість та інші необоротні активи» (субрахунок 183 «Інша дебіторська заборгованість»). І оскільки заборгованість франчайзі з оплати франшизи погашатиметься частковими платежами протягом тривалого терміну, то довгостроковому активу, що виник, в обліку франчайзера має відповідати нарахування доходів майбутніх періодів за кредитом рахунка 69. Проведення Д-т 18 К-т 69 правомірне не лише тому, що воно є у нормативній кореспонденції рахунків (Інструкція №291), але, головне, тому що воно точно відображає господарську суть операції з довгострокового й оплачуваного в заздалегідь відомій сумі надання прав користування брендом та ноу-хау.

Отриману франшизу (привілей у користуванні ТМ і ноу-хау франчайзера) з первісно визначеною загальною вартістю франшизоотримувач повинен обліковувати як нематеріальний актив на

балансовому субрахунку 127 «Інші нематеріальні активи» (за мінусом ПДВ). Цей субрахунок дебетується у кореспонденції з кредитом рахунка 55 «Інші довгострокові зобов'язання», адже маємо довгострокове платіжне зобов'язання франчайзі, яке, як і всі зобов'язання, визнається, якщо його оцінка може бути достовірно визначена і є вірогідність зменшення економічних вигід у майбутньому внаслідок його погашення (п. 5 П(С)БО 11). Підкреслюємо, тут відразу дебетується субрахунок 127, тобто обійшовши субрахунок 154 «Придбання (створення) нематеріальних активів», адже франчайзі у цьому випадку отримує саме право користування чужою ТМ, а не набуває її у власність і не створює своїми (або чужими) силами. Придбання франчайзі технологічного обладнання відображається (за мінусом ПДВ) проведенням Д-т 152 К-т 685. Надання постачальникові заставних прав на обладнання (тобто взяття на себе забезпечувальних зобов'язань) франчайзі обліковує простим записом за кредитом забалансового рахунка 05 «Гарантії та забезпечення надані». При цьому вартість заставленого обладнання з балансу франчайзі не списується. Після оплати обладнання рахунок 05 закривається (за дебетом). Аналогічним чином рахунок 05 працює і при передачі обладнання у заставу франчайзеру (тільки закритий він буде після погашення банківського кредиту і повної оплати франшизи).

Відповідно до п. 8 П(С)БО 7 до первісної вартості об'єкта основних засобів включаються тільки ті виплати страхових премій, які є витратами зі страхування ризиків доставки основних засобів. Тому якщо франчайзі сплачує довгострокове страхування вже отриманого ним обладнання, то на суму страхової премії слід зробити проведення Д-т 39 К-т 655.

Користувач зобов'язаний використовувати торгову марку лише тими способами, які обумовлені у договорі. При цьому йому доведеться інформувати своїх покупців найочевиднішим способом про те, що він використовує торгову марку за договором із правоволодільцем. Наприклад, передбачити відповідне позначення на упаковці товару.

Варто також зазначити, що ноу – хау, відповідно до ст. 420 ЦКУ, безпосередньо не належить до окремого об’єкта інтелектуальної власності. Але, відповідно до ст. 1 Закону «Про інвестиційну діяльність, ноу – хау – це сукупність технічних, технологічних, комерційних та інших знань, оформлених у вигляді технічної документації, навиків та виробничого досвіду, необхідних для організації того чи іншого виду виробництва, але не запатентованих.

По – суті, ноу – хау – це інформація, уособлена у планах, кресленнях, інструкціях, специфікаціях та інших документах, і яка має комерційну цінність. Вона може охоронятися у виробника в складі комерційної таємниці, яка і є об’єктом інтелектуальної власності (ст. 505 ЦКУ). Якщо це так, то в договорі комерційної концесії необхідно точно визначити зміст ноу – хау та записати, що право володілець передає користувачу невиключні (виключні) права на ноу – хау, яке охороняється як комерційна таємниця, а також сферу його використання (для виробництва продукції).

Отже, франчайзингові відносини в нашій державі іще не набули значного поширення. Проте, договір комерційної концесії має ряд переваг і тому його доцільно використовувати у процесі здійснення господарської діяльності. Сторонам, які укладають договір, важливо володіти юридичними та економічними знаннями у цьому аспекті, особливо стосовно відображення договору в обліку, що і зумовлює необхідність подальших досліджень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Цивільний кодекс України: Кодекс [Електронний ресурс] № 435-IV від 16.03.03 (зі змінами та доповненнями). – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15/page>.
2. Про режим іноземного інвестування: Закон України [Електронний ресурс] від 14.09.96 р. № 93/96 – ВР (зі змінами та доповненнями). – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/93/96-%D0%B2%D1%80>.
3. Про інвестиційну діяльність: Закон України [Електронний ресурс] від 18.09.91 р. № 1560 – XII (зі змінами та доповненнями). – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>.

УДОСКОНАЛЕННЯ МОДЕЛІ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

І.Е. Маковєєнко, студентка

Науковий керівник: асистент Боднар О. А.

Миколаївський державний аграрний університет

Розглянуто особливості формування фінансової звітності сільськогосподарських підприємств. Досліджено складові моделі фінансової звітності. Запропоновано шляхи удосконалення моделі фінансової звітності сільськогосподарських підприємств.

Ключові слова: фінансова звітність, облік, управлінські рішення, модель фінансової звітності.

Постановка проблеми. Ефективність управління економікою залежить передусім від якості одержаної інформації, цінність якої визначається придатністю комплексно характеризувати діяльність складних за своєю структурою об'єктів, зокрема сучасних підприємств. Показники, що кількісно характеризують зміни в підприємстві, формуються у звітності, яка узагальнює первісний масив даних про їх господарську діяльність.

Проте науковий аналіз змісту та структури звітності свідчить про необхідність вирішення ряду питань, пов'язаних із недосконалістю визначення місця і ролі звітності в системі управління сільськогосподарським підприємством, що призводить до необ'єктивності звітної інформації й ускладнює прийняття управлінських рішень внутрішніми і зовнішніми користувачами.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретико-прикладні шляхи вдосконалення питань формування звітності й методичних підходів

до її складання досліджувалися у працях відомих вітчизняних вчених-економістів М.Т. Білухи, Ф.Ф. Бутинця, Б.І. Валуєва, К.П. Дудки, В.М. Жука, Г.Г. Кірейцова, М.В. Кужельного, В.Г. Лінника, В.Б. Моссаковського, П.Я. Хомина, Л.С. Шатковської та інших. Однак слід визнати, що залишилися ще недостатньо опрацьовані питання щодо використання звітності в системі управління підприємством, які потребують поглибленого вивчення.

Постановка завдання полягає у виявленні економічного значення моделі фінансової звітності сільськогосподарських підприємств та визначення основних шляхів її удосконалення.

Виклад основного матеріалу дослідження. За сучасних умов господарювання інформація стає одним із видів ресурсів. Зростає інтерес різних груп користувачів до звітності як продукту обліку. Особливо це стосується фінансової звітності як важливого елемента інформаційного забезпечення управління сільськогосподарським підприємством.

Використовуючи напрацювання українських вчених була зроблена спроба розробити модель фінансової звітності для сільськогосподарських підприємств. Це дозволить при її побудові ґрунтуватися на дещо новому аспекті, який раніше не розглядався, а саме забезпечення єдиних методологічних підходів і виявлення універсальної цільової основи моделі.

Процес створення моделі базується на використанні даних фінансової звітності для прийняття управлінських рішень і з точки зору формування інформаційного забезпечення є багатоаспектним. Разом з тим необхідно створити єдину звітну модель, межах якої не допускалося б варіантності категорій.

Основними складовими моделі є організація фінансового обліку та складання звітності – два логічно взаємопов'язаних елементи інформаційної системи. Тобто облік як інформаційна система дозволяє на підставі розрізнених господарських фактів, зафіксованих у первинних

документах, сформувані уяву про діяльність підприємства, причому, з двох позицій:

- статичної інформаційної моделі у формі балансу (активи й пасиви);
- динамічної моделі господарського процесу (рух господарських засобів).

Модель фінансової звітності є інструментом пізнання змісту механізму господарської діяльності, який відображає певну групу її властивостей [1].

Стосовно умов ведення обліку та складання фінансової звітності в Україні, то ситуація вимагає насамперед теоретичного пояснення чинної практики. Нині для сільського господарства, як і для інших галузей та усіх юридичних осіб, діє структура фінансової звітності, що передбачає застосування типових форм, визначених П(С)БО 1, 2, 3, 4, 5. До них відносяться: форма № 1 «Баланс», форма № 2 «Звіт про фінансові результати», форма № 3 «Звіт про рух грошових коштів», форма № 4 «Звіт про власний капітал», форма № 5 «Примітки до річної фінансової звітності» та форма № 6 «Інформація за сегментами»[4].

Крім типових форм, для суб'єктів малого підприємництва статтею 11 Закону України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” № 996-XIV дозволено застосовувати спрощену форму фінансової звітності. Згідно зі ст. 1 Закону “Про державну підтримку малого підприємництва” № 2063-III до них відносяться суб'єкти, в яких (середньооблікова чисельність працюючих не перевищує 50 чоловік, обсяг річного валового доходу не перевищує 500000 євро) фінансову звітність подають за скороченими показниками згідно з вимогами П(С)БО 25 “Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва” у складі Балансу (форма № 1-м) і Звіту про фінансові результати (форма № 2-м) [2].

Фінансова звітність підприємства відображає: фінансовий стан на кінець звітного періоду; одержаний прибуток чи збиток у звітному періоді; грошові потоки за звітний період; інвестиції власників тощо.

Для вітчизняної практики при побудові моделі фінансової звітності необхідно взяти відповідні елементи, методи, опрацювати специфіку розкриття інформації й засоби для обчислення системи показників, що дозволять зробити її оптимальною, до її складу слід включити систематизований перелік форм фінансової звітності та показники діяльності сільськогосподарських підприємств з урахуванням усіх можливих взаємозв'язків, закономірностей сучасних умов розвитку, щоб користувачі мали змогу отримати необхідну інформацію для прийняття рішень щодо інвестування, надання кредитів й аналізу перспектив розвитку.

Таким чином, модель фінансової звітності може мати такі складові: формальну, інформаційну, методичну та цільову частини. Формальна частина – це представлені реквізити, що в цілому характеризують зовнішній вигляд звітності підприємства.

Інформаційна частина – це представлення складу та структури статей. Вона має більш розгорнутий характер і є об'єктивною необхідністю, що зумовила вимогами ринку до складу інформації у динамічних обставинах, тобто відображення і групування статей у звітності повинно відповідати реальному економічному змісту.

Методична частина визначає принципи формування та умови заповнення елементів і статей фінансової звітності. Вона регулюється Законом України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні", Положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку, обліковою політикою підприємства.

Цільова частина орієнтована на задоволення потреб користувачів звітності, втілена у методах, способах і формах надання фінансової звітності. За результатами дослідження, вона є пріоритетною у моделі, визначає розвиток методів, форм і структури звітності й водночас виконує основну прагматичну мету обліку, завершуючи процес інформаційного забезпечення. Ця частина є втіленням моделі, оскільки надає інформацію

для порівняння та перспективних прогнозів. Частково вона знаходить вираження у Примітках до звітності, де інформація деталізується у вигляді Додатків і Приміток до звітності й аналітичних записок і є корисною для об'єктивного відображення майнового та фінансового стану підприємства.

Передбачений перелік звітних форм для сільськогосподарських підприємств є мінімально необхідним у сучасних умовах і його було б доцільно доповнити й розширити. У цьому є потреба, оскільки підприємства аграрної сфери володіють значним набором облікової інформації, яка не знаходить узагальнення та відображення у звітності [3].

Тому необхідним для підвищення аналітичності звітних форм і розширення можливості щодо прийняття вивірених управлінських рішень необхідно до складу звітності включити систематизований перелік форм виробничої звітності й основні показники діяльності сільськогосподарських підприємств. Це слід робити не шляхом механічного відновлення раніше існуючої сільськогосподарської звітності, а шляхом опрацювання та поліпшення її з урахуванням закономірностей сучасних умов розвитку, щоб користувачі, насамперед державні органи, змогли отримати необхідну інформацію для прийняття рішень щодо інвестування, надання кредитів й аналізу перспектив розвитку.

У звітності необхідно передбачити забезпечення можливостей галузевого аналізу з метою всебічного та глибокого вивчення усіх сторін діяльності, виявлення резервів економічного розвитку сільськогосподарських підприємств[5]. До того ж на основі набутого досвіду запровадження фінансової звітності, яка відповідає міжнародним стандартам, а також враховуючи вітчизняні облікові традиції, треба запровадити принципово новий підхід до переліку звітних форм та їх показників при відстеженні розвитку сільського господарства.

Також у фінансовій звітності слід передбачити спеціальні додатки, де на відміну від інших галузей економіки слід відображати спеціальну економічну інформацію саме сільськогосподарських підприємств. Вони

необхідні для регіональної координації та державного управління галуззю та мають стати доповненням до фінансової звітності і розкривати галузеві особливості виробництва. Для цього слід передбачити систему аналітичних показників, яка, з одного боку, відображала б результати господарювання за характерними для галузі ознаками, ефективність господарських процесів, а з другого – характеризувала природні та інші ресурси, які при цьому використовуються.

Суттєвими моментами спеціальних додатків вбачається те, що відомості, які передбачено тут відображати, дадуть змогу повніше розкрити властивості статей звітності; деталізувати звітні дані; представити не кількісну інформацію як органічне ціле звітності; забезпечити зіставність показників і підвищити аналітичну цінність фінансової звітності [1].

Висновок. Фінансова звітність є завершальною стадією бухгалтерського обліку й одночасно є її інформаційним продуктом. Звітність є джерелом зведеної інформації про фінансові результати діяльності, займає особливе місце в управлінні підприємством як системою. Вона концентрує дані, що характеризують якісний стан підприємства і можуть мати несистемний або системний характер. Процес формування моделі фінансової звітності доцільно розглядати з точки зору взаємозв'язку цілей та інформаційних потреб користувачів, які визначають вимоги до якості інформації, загальні принципи, підходи до формування фінансової звітності і, нарешті, технічні прийоми обробки та надання звітних даних із практичними аспектами її застосування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Біла Л.М. Роль звітності в системі управління сільськогосподарським підприємством / Л.М. Біла // Економіка АПК. – 2009. – № 8. – С.85-90.
2. Калюжна І.П. Формування в сільськогосподарських підприємствах звітної інформації / І.П. Калюжна // Економіка АПК. – 2008. – № 5. – С.100-104.

3. Облікове забезпечення звітності сільськогосподарських підприємств (Методологія і практика): Підручник. – [О.В. Хомич, Л.О. Лігоненко, П.О. Жадов]; За заг. ред. О.В. Хомича. – Тернопіль: Економічна думка, 2008. – 453 с.

4. Бондаренко Н. О. Аудит суб'єктів підприємницької діяльності: навчальний посібник / [Бондаренко Н.О., Понікаров В.Д., Попова С.М.] – Київ: Центр навчальної літератури, 2004. – 300 с.

5. Усач Б. Ф. Організація та методика аудиту: підручник / Б. Ф. [Усач Б.Ф., Душко О.З, Колос М.М.] – Київ: Знання, 2006. – 295 с.

УДК 657.6(075.8)

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ТОВАРНИХ ВТРАТ У ТОРГІВЕЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

А.Ю. Наумова, студентка

Науковий керівник: асистент Боднар О.А.

Миколаївський державний аграрний університет

Розглянуто особливості визначення та класифікацію товарних втрат в торгівлі. Досліджено облік недостачі товарів та розрахунки по завданім збиткам винними особами.

Ключові слова: торгівля, товарні втрати, інвентаризація, недостача, збитки.

Постановка проблеми. Питання товарних втрат досить тісно пов'язано з торгівельною діяльністю, адже є його невід'ємною частиною. Товарні втрати виникають на всіх стадіях обігу товарів: при транспортуванні, зберіганні та реалізації. До того ж в даній галузі народного господарства величина таких втрат є досить високою. Тому актуальним є визначення особливостей класифікації товарних втрат на

певні категорії та дослідження правильності їх відображення у бухгалтерському обліку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичні, методологічні та методичні аспекти обліку товарних втрат в торгівельній діяльності розглядаються в працях відомих вітчизняних вчених-економістів, зокрема: Ф.Ф. Бутинця, Г.В. Федоровиченко, М. І. Андрушка, В.П. Завгороднього, Г.О. Андрусенка, А.С. Воронової, В. Г. Герасимчука, П.М. Макаренка та інших.

Постановка завдання полягає у визначенні особливостей виявлення і обліку товарних втрат у торгівельній діяльності, а також проведення розрахунків по завданім збиткам винними особами.

Виклад основного матеріалу дослідження. У процесі торгівельної діяльності, як правило, можливі товарні втрати. Вони поділяються на нормовані і ненормовані. До нормованих втрат належать природні втрати, які виникають внаслідок усушки, утруски, розпилу, витікання за нормальних умов перевезення, зберігання і реалізації товарів. Ненормовані втрати - це недостачі та інші втрати товарів понад встановлені норми.

Норми природних втрат установлені на товари, що реалізуються, у відсотках до їх роздрібного обороту. Затверджені норми природних втрат є граничними і застосовуються тільки у тому разі, коли при прийманні товарів або інвентаризації виявлена недостача. Якщо недостачі немає, норми природних втрат не застосовуються і недостача товарів не списується.

Слід мати на увазі, що природні втрати не нараховуються на штучні, фасовані товари і товари, що надходять в фабричній упаковці (наприклад, кондитерські вироби в дрібній розфасовці, товари у вакуумній упаковці тощо). Норми природних втрат не поширюються також на товари, списані за актами, повернені постачальникам, передані іншим підприємствам, а також на фактичний залишок товарів за даними останньої інвентаризації.

До норм природних втрат також не включаються додаткові втрати торговельних підприємств, зумовлені специфічними властивостями певних товарів, умовами їх поставки або реалізації [1].

Оскільки в підприємствах роздрібної торгівлі оборот по реалізації окремих товарів не визначається, то природні втрати за встановленими потоварними нормами визначаються а такому порядку: до суми втрат на залишок товарів за даними попередньої інвентаризації додаються втрати на товари, що надійшли, і віднімаються втрати на товари, що вибули (повернені постачальникам, списані за актами, передані іншим підприємствам тощо), а також на фактичний залишок товарів за даними останньої інвентаризації.

Інвентаризація товарних запасів проводиться комісією, призначеною наказом керівника (власника) підприємства, за обов'язковою участю головного бухгалтера. Очолює комісію керівник підприємства (або його заступник). Відповідальність за своєчасне й якісне проведення інвентаризації несе керівник.

Дані інвентаризації кожного виду товарних цінностей комісією заносяться до інвентаризаційних описів (ф. № інв-21), які складаються в двох примірниках і підписуються головою і всіма членами комісії. Один примірник інвентаризаційного опису залишається у матеріально відповідальній особі, а другий передається до бухгалтерії, де фактичні залишки товарних цінностей, зафіксовані в опису, звіряють з даними бухгалтерського обліку. Товари, по яких виявлені розходження (лишки, недостачі), записують в порівняльну відомість, а матеріально відповідальні особи повинні дати комісії письмові пояснення про причини їх виникнення.

Свої висновки і пропозиції щодо врегулювання інвентаризаційних різниць комісія оформляє протоколом і передає на затвердження керівникові. Керівник повинен прийняти рішення про списання недостачі

товарів і оприбуткування їх лишків і затвердити протокол у 5-денний строк.

У бухгалтерському обліку результати інвентаризації товарів відображають в такому порядку. Лишки товарів, облік вартості яких ведеться за продажними цінами, приймаються на облік записом:

Дт 282 "Товари в торгівлі" (на вартість за продажними цінами),

Кт 285 "Торгова націнка" (на суму торгової націнки, що відноситься до цих товарів),

Кт 719 "Інші доходи від операційної діяльності" (на вартість товарів за покупними цінами).

Вартість недостачі товарів, незалежно від причин її виникнення, списується з кредиту рахунка 281 "Товари на складі" (або рах. 282 "Товари в торгівлі") на дебет рахунка 947 "Нестачі і втрати від псування цінностей".

На вартість недостачі товарів понад норми природних втрат з вини матеріально відповідальних осіб роблять запис:

Дт 375 "Розрахунки по відшкодуванню завданих збитків",

Кт 716 "Відшкодування раніше списаних активів".

Якщо на час виявлення недостачі товарів винні особи не встановлені, то вартість таких недостачі і втрат від псування цінностей списується на забалансовий рахунок 07 "Списані активи", субрахунок 072 "Невідшкодовані нестачі і втрати від псування цінностей". Після встановлення винуватців таких недостач відображають зменшення невідшкодованих втрат по кредиту рахунків 072. Одночасно роблять запис по дебету рахунка 375 "Розрахунки по відшкодуванню завданих збитків" і кредиту рахунка 716 "Відшкодування раніше списаних активів".

Якщо торговельним підприємством створюється резерв на природні втрати товарів, то після кожної інвентаризації рахунок 47 "Забезпечення майбутніх витрат і платежів" закривається: зайво нарахована сума резерву сторнується, а сума, якої не вистачає, - донараховується [2].

Розмір збитку, нанесеного підприємству в результаті недостачі і псування товарних цінностей, що підлягає відшкодуванню винними особами, визначається відповідно до Закону України "Про визначення розміру збитку, нанесеного підприємству, установі, організації розкраданням (псуванням), недостачею або втратою дорогоцінних металів, дорогоцінних каменів і валютних цінностей", затвердженого постановою Верховної Ради України від 06.06.95 № 218 [3], та Порядку визначення розміру збитку від розкрадання, недостачі, знищення (псування) матеріальних цінностей, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 22.01.96 № 116 [4].

У бухгалтерському обліку під час відображення розрахунків із завданих збитків роблять запис по дебету рахунка 375 "Розрахунки по відшкодуванню завданих збитків" і кредиту рахунка 716 "Відшкодування раніше списаних активів".

Вартість відшкодованого винними особами збитку по недостачі товарно-матеріальних цінностей відображається по дебету рахунка 30 "Каса" (або рахунка 66 "Розрахунки з оплати праці", якщо керівником прийнято рішення про утримання суми збитку із заробітної плати винних осіб) у кореспонденції з кредитом рахунка 375 "Розрахунки по відшкодуванню завданих збитків".

Із суми, сплаченої винними особами, відшкодовується збиток, нанесений підприємству по недостачах і псуванню цінностей, а решта суми (різниця між балансовою вартістю товарів, яких не вистачає, і відшкодованою сумою) підлягає перерахуванню до бюджету, що відображається по дебету рахунка 716 "Відшкодування раніше списаних активів" і кредиту рахунка 642 "Розрахунки за обов'язковими платежами".

При регулюванні інвентаризаційних різниць взаємний залік лишків і недостач товарів, які виникають внаслідок пересортиці, може бути допущений в порядку винятку, якщо пересортиця відбулася в однієї і тієї самої матеріально відповідальної особи, за один і той же звітний період і

товарів однієї і тієї самої назви (якщо товари мають подібний зовнішній вигляд або упаковані в однакову тару і відпускалися без розпакування тари). Проте різниця у вартості недостач і лишків при більшій вартості недостач списується на рахунок винних осіб, які допустили пересортицю, і з них стягується.

Якщо винуватці пересортиці товарів не встановлені, то сума різниці розглядається як недостача товарів понад норми природних втрат з віднесенням її на витрати операційної діяльності підприємства. В цьому разі в протоколі інвентаризаційної комісії має бути наведено обґрунтування, чому сума різниці по пересортиці не може бути віднесена на матеріально відповідальних осіб. Перевищення вартості товарів, виявлених у надлишку, над вартістю недостачі внаслідок пересортиці відноситься на збільшення даних обліку відповідних матеріальних цінностей з віднесенням на доходи операційної діяльності [5].

Висновок. Товарні втрати — це зменшення кількості та погіршення якості товарів унаслідок впливу негативних і шкідливих умов зовнішнього середовища, фізико-хімічних і біологічних особливостей товарів, а також неправильного зберігання чи транспортування товарів, необережного, без господарського поводження з ними або ж крадіжок товарно-матеріальних цінностей. Досить важливим є вчасне виявлення товарних втрат, відображення в обліку операцій із розрахунків по завданім збиткам та розробка попереджувальних заходів, які б дозволили запобігати їх повторенню у майбутньому. Все це допоможе суб'єкту торгівлі провадити більш ефективну господарську діяльність.

ЛІТЕРАТУРА

1. Електронна комерція: Підручник. — [А. Береза, І. Козак, Ф. Левченко]; За заг. ред. А. Берези. — К.: КНЕУ, 2008. — 326 с.
2. Комерційна діяльність на ринку товарів та послуг: Підручник. — [В.В. Апопій, Я.А. Гончарук, Б.А. Іванов]; За заг. ред. В.В. Апопія. — Львів, Видавництво ЛКА, 2009. — 450 с.
3. Про визначення розміру збитку, нанесеного підприємству, установі, організації розкраданням (псуванням), нестачею або втратою

дорогоцінних металів, дорогоцінних каменів і валютних цінностей [Електронний ресурс] : Закон України, затверджений постановою Верховної Ради України від 06.06.95 № 218. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/217/95-вр>.

4. Порядок визначення розміру збитку від розкрадання, недостачі, знищення (псування) матеріальних цінностей [Електронний ресурс], затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 22.01.96 № 116. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show>.

5. Економіка торговельного підприємства: Підручник. – [А.А. Мазаракі, Л.О. Лігоненко, Н.М. Ушакова]; За заг. ред. А.А. Мазаракі. — К.: Хрещатик, 2008. — 400 с.

УДК 336.276:657.21

ОБЛІК ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ

М. С. Полтавець, студентка

Науковий керівник: асистент Боднар О.А.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті розглянуто теоретико – методологічні та організаційно практичні проблеми вдосконалення розрахунків з дебіторами. Визначено основні види оцінювання дебіторської заборгованості, розроблено комплексну методiku розрахунку резерву під дебіторську заборгованість, що містить аналітичну і математичну моделі. Запропоновано оптимізаційну форму бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості.

Ключові слова: дебіторська заборгованість, безнадійні борги, довгострокова дебіторська заборгованість, короткострокова дебіторська заборгованість.

Актуальність проблеми. Фінансова незалежність та участь вітчизняних суб'єктів господарювання у міжнародних економічних

відносинах зумовлюють необхідність безперервного забезпечення виробничого циклу оборотними засобами. Розвиток принципово нового підходу до проблем платіжно-розрахункових відносин між суб'єктами ринку зумовлює необхідність дослідження похідної уповільнення даних відносин – дебіторської заборгованості.

Аналіз досліджень та публікацій. Проблемам розвитку теорії і практики бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості присвячено ряд праць зарубіжних та вітчизняних учених - економістів: С. Д. Батехіна, І. А. Бланка, Ф. Ф. Бутинця, С. Ф. Голова, С. Грязнової, З. В. Гуцайлюка, Р. Дамарі, В. П. Завгороднього, О. Д. Заруби, В. В. Ковальова, В. Костюченко, С. І. Маслова, Є. Петрик, Г. В. Савицької, Я. В. Соколова, В. В. Сопка, С. Хенка, К. Хувера, М. Г. Чумаченка, А. Шаповалової, М. Швайки та ін.

Разом з цим, багатоаспектність дослідження зумовлена складністю і різноманітністю суб'єктів та об'єктів розрахунково-платіжних відносин, що вплинуло на суперечливий характер нормативних документів, а також на рівень розробок окремих теоретичних і практичних аспектів методології бухгалтерського обліку та аналізу дебіторської заборгованості.

Мета статті. виявлення нагальних проблем, пов'язаних з обліком розрахунків із дебіторами, розробка методичних підходів і складання практичних рекомендацій щодо їх усунення.

Виклад основного матеріалу. На основі аналізу наукових праць і проведення досліджень у цій сфері можна назвати кілька проблемних питань:

- облік довгострокової дебіторської заборгованості згідно з вимогами П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість»;
- відсутність чіткої схеми деталізації та співвідношення різних видів дебіторської заборгованості у загальній їх структурі.

Для прийняття управлінських рішень важливе значення має повнота і об'єктивність інформації, пов'язаної з дебіторською заборгованістю.

Вирішення багатьох проблемних питань дозволить значно вдосконалити організацію та методику обліку розрахунків з дебіторами.

На нашу думку, передусім необхідно внести зміни у П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість», в яких чітко були б розмежовані поняття довгострокової та короткострокової дебіторської заборгованостей. Їх облік нині ведеться на різних рахунках бухгалтерського обліку, що не відзначено у вищезазначеному стандарті. Разом із тим слід вказати, що поточна дебіторська заборгованість є оборотним активом, а довгострокова – необоротним, і вони обліковуються на різних рахунках [2].

Уточнення вимагає визначення поточної дебіторської заборгованості, оскільки згідно з П(С)БО 10, вона «за продукцію, товари, послуги визначається активом одночасно з визнанням доходу від реалізації продукції, товарів і послуг та оцінюється за первісною вартістю» [3, с.59]. На нашу думку, утворення поточної дебіторської заборгованості не завжди слід пов'язувати з доходом, оскільки дохід вимірюється сумою очікуваних грошових надходжень, тому якщо не очікується погашення дебіторської заборгованості у звітному періоді, то наступні надходження коштів або певних матеріальних цінностей не можна вважати доходом. Так, перерахування авансів за ще непередану продукцію призводить до виникнення дебіторської заборгованості, хоча доходу тут немає. Вважаємо, що ці пропозиції повинні бути взяті до уваги при подальшому вдосконаленні нормативної бази.

Розгляд сучасних підходів до класифікації дебіторської заборгованості дало змогу виявити низку проблем. Для їх вирішення можна запропонувати методику класифікації дебіторської заборгованості, що дає можливість здійснювати порівняльний аналіз варіантів угруповання розрахунків з дебіторами за класифікаційними ознаками з метою розробки різних типів класифікації.

Згідно з такою методикою класифікацію дебіторської заборгованості слід проводити у такій послідовності: визначення мети, формулювання

завдань, конкретизація користувачів інформації, вибір ознаки класифікації, визначення пріоритетних принципів, надання переліку можливих типів класифікації, вибір оптимального типу, групування дебіторської заборгованості за обраним типом. Як можливі ознаки класифікації дебіторської заборгованості треба додатково запропонувати: суб'єкт дебіторської заборгованості, сума заборгованості, вид оцінювання, причина виникнення.

Слід зазначити, що класифікація дебіторської заборгованості, яка запропонована діючим в Україні Планом рахунків та П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» є суперечливою та не задовольняє в повному обсязі потребам користувачів при складанні фінансової звітності. Для вирішення даної проблеми можна запропонувати декілька альтернативних варіантів. Зокрема, внесення змін до П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» стосовно віднесення до поточних активів дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи та послуги, внесення змін до Плану рахунків, що діє в Україні, які забезпечать окремий облік довгострокової та поточної дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи та послуги.

Базуючись на проведеній систематизації можливих варіантів групування дебіторської заборгованості, необхідно створити системний класифікатор дебіторської заборгованості з використанням таких параметрів: ознак, принципів та мети класифікації, якісної характеристики ознаки, користувачів інформації, типів класифікації. Використання даної розробки сприяє наданню якісної бухгалтерської інформації для контролю, аналізу та управління залежно від конкретних потреб користувачів у період антикризового регулювання [1].

З метою мінімізації відхилень розрахункової вартості боргу від її реальної величини можна запропонувати комплексний підхід до оцінювання дебіторської заборгованості, що базується на коригуванні первісної вартості дебіторської заборгованості відповідно до коефіцієнта

часу. Коефіцієнт часу дає змогу оцінити заборгованість господарюючого суб'єкта у даний час з урахуванням зростання вартості в часі та зміни загальної купівельної спроможності грошових коштів. Використання в бухгалтерському обліку комплексного оцінювання дебіторської заборгованості забезпечує врахування впливу на зміну вартості водночас минулих і умовно можливих минулих тимчасових процесів, що створює можливість для прогнозування напрямків і обсягів поточних та майбутніх грошових потоків підприємства [3].

Потребують розробки також моделі співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованостей і певного інструментарію, який дозволив би швидко та якісно виявляти негативні явища, що впливають на кількісні та якісні зміни цих заборгованостей. Бажаним є співвідношення, коли кредиторська заборгованість переважає дебіторську на 10-20%. Однак, як показують дослідження, на деяких підприємствах кредиторська заборгованість переважає зобов'язання дебіторів у 10 і більше разів.

Результати проведеної систематизації дають змогу визначити такі види оцінок дебіторської заборгованості:

- на основі історичної собівартості – первісне (історичне) оцінювання, яке визначають за номінальним і спонтанним методами оцінювання;
- на основі вартості реалізації (погашення) – факторингове, форфейтингове оцінювання, оцінювання при дисконті векселя, для яких характерне видаткова оцінка, чисте реалізаційне оцінювання, що визначають за величиною сумнівних боргів, експертне оцінювання, при розрахунку якого використовують оцінювання продажу;
- на основі поточної вартості – оцінювання з урахуванням валютного курсу; оцінювання з урахуванням індексу цін; оцінювання з урахуванням поточної процентної ставки, яке базується на методі потоку, що дисконтувався, і для розрахунку якого запропонований порядок визначення загальної реалізаційної вартості заборгованості;

- на базі теперішньої вартості – теперішня оцінка на основі первісної вартості (метод оцінювання - первісний), теперішня оцінка на основі поточної вартості (метод оцінювання - поточний).

Необхідно також внести зміни до Плану рахунків бухгалтерського обліку та інструкції з його використання щодо рахунка 37 «Розрахунки з різними дебіторами». На нашу думку, класифікація дебіторської заборгованості на ньому не вірна. Сюди увійшли різні види розрахунків із дебіторами, що можна об'єднати в групи, які неоднорідні за своєю природою.

Отже, правильно організований облік дебіторської заборгованості повинен зменшити її розмір. А для цього потрібно: визначати ступінь ризику несплати рахунків покупцями; збільшувати коло покупців з метою мінімізації втрат від несплати одним або декількома покупцями; контролювати співвідношення дебіторської заборгованості і кредиторської заборгованості; вести оперативний контроль за надходженням готівки; своєчасно визначати сумнівну заборгованість; вести претензійну роботу співпрацюючи з юридичною службою; своєчасно надавати платіжні документи; припиняти дію договорів з покупцями, що порушують платіжну дисципліну тощо.

Отже, створення ефективної моделі обліку дебіторської заборгованості дозволить уникнути ризиків неплатоспроможності і зниження показників ліквідності внаслідок отримання об'єктивної та своєчасної інформації для прийняття оптимальних управлінських рішень.

Висновок. З метою надання якісної бухгалтерської інформації про заборгованість підприємства, користувачам для прийняття рішень, можна запропонувати оптимізаційну форму бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості, для якої властиві:

а) наявність єдиного підходу до обліку заборгованості (дебіторської та кредиторської), зумовленого такими його перевагами, як: можливість проведення порівняльного аналізу і загального оцінювання дебіторської та

кредиторської заборгованості; пов'язаність суб'єктів обліку (будь-яке підприємство може бути у ролі дебітора і кредитора);

б) високоякісний облік довгострокової дебіторської заборгованості, зумовлений: наявністю розробки єдиного підходу до реєстрації та обліку довгострокової дебіторської заборгованості в системі синтетичних рахунків;

веденням аналітичного обліку за кожним видом довгострокової дебіторської заборгованості в розроблених відомостях аналітичного обліку; узагальненням та накопичуванням аналітичної інформації про довгострокову дебіторську заборгованість.

Отже, створення ефективної моделі обліку дебіторської заборгованості дозволить уникнути ризиків неплатоспроможності і зниження показників ліквідності внаслідок отримання об'єктивної та своєчасної інформації для прийняття оптимальних управлінських рішень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Береза С.Л. Побудова облікової політики відображення грошових активів та дебіторської заборгованості / С.Л Береза// Вісник ЖДТУ.-2003. - №1(23). –С.35.
2. Кисельова О. Порядок врегулювання сумнівної, безнадійної заборгованості / О. Кисельова// Бухгалтерський облік і аудит. – 2003. - №4. – С.24-29.
3. Організація бухгалтерського обліку: Навч. посібник для студентів вузів / Ф. Ф. Бутинець, О. В. Олійник, М. М. Шигун, М. С. Шулепова; 2-е вид., доп. і перероб. – Житомир: ЖІТІ, 2001. – 576 с.

ОСОБЛИВОСТІ КОНТРОЛЮ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ НА ПРИКЛАДІ ТОВ «НИВА – СОЮЗ» ДОМАНІВСЬКОГО РАЙОНУ

А.І. Рубцов, студент

Науковий керівник: асистент Боднар О.А.

Миколаївський державний аграрний університет

Проаналізовано особливості контролю виробничих запасів на прикладі досліджуваного господарства. Виділено основні проблеми та запропоновані шляхи вирішення даних проблем.

***Ключові слова:** внутрішній контроль, виробничі запаси, ефективність використання запасів, втрати ресурсів.*

Актуальність питання. Для формування ринкової економіки в Україні необхідне виробництво конкурентоспроможної продукції та її реалізація на внутрішньому та зарубіжних ринках. Одночасно основною передумовою здійснення господарської діяльності більшості підприємств є достатній обсяг та раціональне використання виробничих запасів. Вирішення проблеми ефективного розвитку та зростання виробничого потенціалу господарських підприємств потребує створення системи управління виробництвом, в основу якої має бути покладено формування інформації про виробничі запаси підприємства. Тому розробка та впровадження основних напрямів підвищення ефективності господарської діяльності підприємств передбачає вдосконалення обліку і контролю виробничих запасів, які забезпечують менеджерів і керівників належною інформацією для прийняття управлінських рішень.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Слід відзначити, що проблема контролю запасів розглядалася в працях відомих вчених-економістів, обліковців та аналітиків України. Серед них: Бутинець Ф.Ф.,

Бутко А.Д., Білуха М.Т., Гордієнко Н.Г., Грабова Н.М., Киба Л.М., Мних Є.В., Мурашко В.М., Назарбаєва І., Нацик С.В., Усач Б.Ф., Савицької Г.В., Хом'як Р.Л. та інші.

Метою даної статті є визначення особливостей проведення внутрішньогосподарського контролю виробничих запасів на прикладі ТОВ «Нива – Союз» Доманівського району.

Виклад основного матеріалу. Виробничі запаси – різні речові елементи виробництва, що використовуються в якості предметів праці у виробничому та іншому господарському процесі. Вони повністю споживаються у кожному циклі і повністю переносять свою вартість на вартість виготовленої продукції, виконаних робіт та наданих послуг.[1]

Основною метою внутрішнього контролю є визначення фактичного стану запасів на підприємствах аграрного сектору, виявлення та попередження тих факторів і умов, які негативно впливають на виконання прийнятих рішень і досягнення поставленої мети.

Предметом контролю операцій із запасами є господарські процеси та операції, пов'язані з наявністю, рухом і використанням відносин, що виникають при цьому в середині підприємства і за її межами.

Керівники розпочинають здійснювати функцію контролю з того самого моменту, коли організація сформулювала цілі і завдання. Контроль є невід'ємним елементом самої суті будь-якої організації, бо ні планування, ні створення організаційних структур, ні мотивацію не можна розглядати в відриві від контролю.

Внутрішній контроль на ТОВ «Нива – Союз» повинен виконувати такі завдання:

- давати інформацію щодо процесів, які від буваються у суб'єкта господарювання;
- допомагати приймати найдоцільніші рішення із загальних та спеціальних питань розвитку підприємства;

- давати можливість судити про правильність прийнятих рішень, своєчасність і результативність їх виконання;
- давати змогу своєчасно виявити та усунути ті умови і фактори, які не сприяють ефективному веденню виробництва і досягненню поставленої мети;
- давати змогу скоригувати діяльність суб'єкта господарювання або окремих його виробничих підрозділів [2].

Таблиця 1

**Об'єкти контролю виробничих запасів ТОВ «Нива – Союз»
Доманівського району***

Об'єкти контролю	Виконавчі	Функціональні обов'язки
1	2	3
Правильність оприбуткування виробничих запасів на підприємство	Контролер	Перевірити відповідність усіх видів виробничих запасів, що надійшли на підприємство
Стан виробничих запасів на підприємстві	Контролер	Перевірити стан виробничих запасів, які використовуватимуться для проведення господарської діяльності
Правильність документального оформлення виробничих запасів при внутрішньогосподарському використанню	Контролер	Перевірити правильність оформлення всіх супроводжувальних документів (реквізити, підписи, заповнення усіх необхідних рядків)
Правильність документального оформлення при списанні запасів	Контролер	Перевірити складання документів по вибуттю запасів, а також чи всі господарські операції по вибутті задокументовані
Стан заборгованості по розрахункам із постачальниками по запасам	Контролер	Перевірити чи існує заборгованість перед постачальниками по отриманим запасам, тобто чи досліджуване господарство повністю здійснює оплату

* джерело: побудовано на матеріалах ТОВ «Нива Союз» Доманівського району

Для ефективного проведення внутрішньогосподарського контролю контролери повинні скласти програму робіт з проведення контролю

виробничих запасів для зменшення втрат робочого часу при безпосередньому контролю.

Створення та вдосконалення контролю за виробничими запасами – це дуже складний та трудомісткий процес, а тому він потребує розгляду джерел контролю.

Таблиця 2

**Джерела контролю виробничих запасів ТОВ «Нива-Союз»
Доманівського району***

Номер форми	Назва джерела	Показники
1	2	3
1-ТН	Товарно – транспортна накладна	Відомість про вантаж: його кількість, якість, кількість, ціну та загальну суму
А – 5	Накладна	Найменування виробничих запасів, кількість, ціна, загальна вартість придбання
М-8	Лімітно – забірна картка	Кількість товару, що відпускається, ціна, сума, залишок ліміту і підпис матеріально відповідальної особи
М-7	Акт приймання матеріалів	Зазначення постачальника та документи, на основі яких оприбутковуються матеріали

*джерело: на підставі первинних документів ТОВ «Нива – Союз» Доманівського району

Отже, за допомогою виявлення основних джерел контролю можна своєчасно виявити відхилення або порушення технології виробництва, а також факти правопорушень з боку працівників, якщо такі мали місце.

Одним із шляхів удосконалення контролю є впровадження служби внутрішнього аудиту, яка б проводила перевірки щодо визначення ефективності діяльності господарюючого суб'єкта. Роль внутрішньої служби аудиту недооцінюється. Він надає інформацію вищому рангу управління підприємства про його фінансову діяльність, а також створює ефективну систему обліку та внутрішнього контролю.

Дослідження діючої практики контролю на ТОВ «Нива – Союз» показують, що вона не повною мірою відповідає сучасним вимогам

управління і не забезпечує своєчасність одержання інформації про їх стан та рух. Для проведення ефективного внутрішнього контролю за використанням запасів, слід створити та організувати роботу відділу внутрішнього аудиту, що дозволить підвищити ефективність використання виробничих запасів.

Також кроками до удосконалення контролю виробничих запасів на ТОВ «Нива – Союз» є:

- узагальнення теоретико-методичних основ обліку, аналізу і контролю виробничих запасів, визначення їх суті та класифікації;
- удосконалення методико-організаційних основ фінансового та управлінського обліку виробничих запасів, а також їх контролю;
- проектування системи економічного аналізу та контролю ефективності використання виробничих запасів;
- розробка системи автоматизації обліково-аналітичних робіт в управлінні виробничими запасами.

Висновки. Отже, виробничі запаси є важливим елементом роботи ТОВ «Нива – Союз», а тому ведення ефективного контролю за їх використанням та рухом по господарству є важливим етапом у роботі контролюючого органу. Внутрішній контроль не відповідає сучасним методам ведення, а тому необхідно вживати керівництву підприємства необхідних заходів для забезпечення чіткого та безперебійного його ведення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Михайлович С. Облік та внутрішньогосподарський контроль використання виробничих запасів // Бухгалтерський облік та аудит. – 2010. - №2. – С.45
2. Рибалко О.М., Болдуєва О.В. Вдосконалення обліку виробничих запасів // Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. – 2008. - №6. – С. 210–215.
3. Сайко О. В. Облік і контроль виробничих запасів: автореферат дис. на здобуття наук. ступеня канд. економ. наук : спец. 08.00.09 „Бухгалтерський облік, аналіз та аудит” / Сайко О. В. - К., 2008. - 21 с.

ОБЛІК І КОНТРОЛЬ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ КСП «СОНЯЧНЕ» МИКОЛАЇВСЬКОГО РАЙОНУ

І.В. Саломенік, студентка

Науковий керівник: асистент Боднар О.А.

Миколаївський державний аграрний університет

Розглянуто питання обліку та контролю необоротних активів, профілактика порушень пов'язаних з діями які проводяться над активами підприємства, їх наявністю, відповідним використанням та збереженням, а також дослідження їх якісного стану, ефективності використання, виявлення невикористаних резервів, розробка заходів, щодо більш ефективного використання необоротних активів.

Ключові слова: *стандарти бухгалтерського обліку, необоротні активи, основні засоби, контроль необоротних активів.*

Матеріальною базою будь-якої підприємницької діяльності є необоротні активи, без яких не може здійснюватися ні один господарський процес.

З набранням чинності Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [1] національних стандартів бухгалтерського обліку, в Україні з'явилося широко всім відоме поняття необоротних активів.

Під необоротними активами треба розуміти активи, що використовуються підприємством у його діяльності протягом тривалого періоду часу (більше одного року) та від використання яких підприємство отримає в майбутньому економічні вигоди; та їх вартість може бути достовірно визначена.

Однозначного тлумачення визначення та суті необоротних активів не існує, так як кожній складовій необоротних активів у бухгалтерському

обліку планом рахунків визначено окремий рахунок, оскільки облік потребує більш детальної інформації про окремі об'єкти, що призводить до "невикористання" у професійній діяльності бухгалтера терміну "необоротний актив". Водночас, у бухгалтерському обліку здійснюється постійне та неперервне відображення всіх господарських засобів, процесів та явищ у фінансово-господарській діяльності підприємства, які входять до складу поняття «необоротні активи».

Фінансово-економічний аналіз діяльності КСП «Сонячне» показав, що підприємство відповідає середнім показникам розвитку сільського господарства в Миколаївському районі. Найбільшу питому вагу в структурі займає виручка від реалізації продукції рослинництва, а саме зернових і зернобобових та соняшника. Реалізація іншої продукції, робіт і послуг займає менше 10%. Отже, КСП «Сонячне» Миколаївського району має зерновий тип господарства, тобто спеціалізуються на зерновому виробництві.

У здійсненні виробничо-фінансової діяльності суб'єктів господарювання бере участь безліч взаємозалежних організаційних, трудових, матеріальних і фінансових факторів. Мета суб'єкта господарювання - як можна більш ефективно використання цих факторів. Фінансові результати діяльності підприємств характеризуються такими економічними показниками як валовий дохід, чистий дохід, прибуток.

Підприємство КСП «Сонячне» Миколаївського району працює стабільно з невеликими прибутками. Збільшуються найбільш ліквідні активи, за рахунок яких можна погасити поточні зобов'язання, що позитивно позначається на платоспроможності підприємства. В той же час спостерігається негативна тенденція до зменшення залишкової вартості необоротних активів. Аналіз динаміки фінансових результатів КСП «Сонячне», показав, що поступове збільшення доходів від реалізації, валового прибутку і чистого прибутку говорить про ефективність управління підприємством.

На підприємстві КСП «Сонячне» Миколаївського району до складу необоротних активів відносяться основні засоби та довгострокові біологічні активи.

Рух основних засобів, пов'язаний із здійсненням господарських операцій з надходження, внутрішнього переміщення та вибуття основних засобів на підприємстві КСП «Сонячне», оформляють типовими формами первинної облікової документації, затвердженими наказом Мінстату України від 29.12.1995 р. № 352: Акт приймання-передачі (внутрішнього переміщення) основних засобів (ф. №ОЗ-1); Акт приймання-здачі відремонтованих, реконструйованих та модернізованих об'єктів (ф. № ОЗ-2), акт на списання основних засобів (ф. № ОЗ-3), Акт на списання автотранспортних засобів (ф. № ОЗ-4), Акт на вибракування тварин (ф. № 57, 57а), Акт на списання виробничого і господарського інвентаря (ф. № 126).

Бухгалтерський облік основних засобів, що використовуються у виробничій діяльності ведеться на рахунку 10 „Основні засоби” [3]. Він призначений для обліку господарських засобів, тобто узагальнення інформації про наявність та рух власних або отриманих на умовах фінансового лізингу об'єктів, які віднесені до складу основних засобів. Рахунок 10 активний, балансовий.

По дебету рахунка 10 відображають надходження (придбаних, створених, безоплатно отриманих, внесених засновниками) основних засобів на баланс підприємства, яка пов'язана з поліпшенням об'єкта (модернізація, модифікація, добудова, дообладнання, реконструкція тощо),що призводить до збільшення майбутніх економічних вигод, первісно очікуваних від використання об'єкта основних засобів. По кредиту-вибуття основних засобів внаслідок продажу, безоплатної передачі або невідповідності критеріям визнання активом, а також у разі часткової ліквідації об'єкта основних засобів, сума уцінки основних засобів [4].

У КСП відкрито до рахунку 10 „Основні засоби” наступні субрахунки: 103 „Будинки та споруди”; 104 „Машини та обладнання”; 105 „Транспортні засоби”; 106 „Інструменти, прилади та інвентар”; 107 „Робоча і продуктивна худоба”; 108 „Багаторічні насадження”.

Відповідно до П(С)БО 7 [2] облік основних засобів КСП «Сонячне», що використовується у виробничій діяльності підприємств, ведеться за сумою витрат, пов'язаних із виготовленням, придбанням, доставкою, спорудженням, встановленням, страхуванням під час транспортування, державною реєстрацією, реконструкцією, модернізацією та іншим поліпшенням основних засобів.

Аналітичний облік основних засобів ведеться по кожному інвентарному об'єкту за допомогою інвентарних карток обліку основних засобів - загальних для будов і споруд, а також для машин, обладнання, інструменту, виробничого і господарського інвентарю. Інвентарна картка містить дані про технічні особливості об'єкта, норми амортизаційних відрахувань та ін.

Облік зносу основних засобів ведуть на рахунку 13 „Знос необоротних активів”, на якому узагальнюється інформації про нараховану амортизацію та індексацію зносу необоротних нематеріальних і матеріальних активів. Для обліку зносу основних засобів призначено субрахунок 131 „Знос основних засобів”. За кредитом рахунку відображається нарахування амортизації, за дебетом – зменшення суми амортизації.

Аналітичний облік зносу основних засобів ведеться відповідно за видами основних засобів.

Забезпечення збереження основних засобів залежить від постановки їх обліку. Збереження основних засобів передбачає, що основні засоби не просто зберігаються, а за ними закріплена матеріально відповідальна особа, яка відповідатиме за те, щоб їх не розікрали.

Функцію контролю за необоротними активами в КСП «Сонячне» покладено на матеріально відповідальну особу – керівника підрозділу.

Контроль за обліком згідно облікової політики, покладено на головного бухгалтера.

На підприємстві КСП «Сонячне» контролюють відповідність облікових даних і фактичної наявності основних засобів. З цією метою проводять інвентаризацію об'єктів, завдяки чому встановлюють фактичну наявність основних засобів, непридатні до експлуатації та відновлення будівлі, споруди, машини й устаткування, а також зайві та непотрібні підприємству основні засоби.

В КСП «Сонячне» відбуваються наступні зміни: забезпеченість основними засобами зменшується; в структурі необоротних активів: зменшення питомої ваги будинків і споруд і збільшення машин та обладнання; інструменту та інвентарю. Щодо якісного стану, то він не змінився підприємство постійно витримує необхідні показники здатності основних засобів. Загальний аналіз використання основних засобів свідчить, що на підприємстві більшість показників поступово збільшуються. Обсяг основних засобів суттєво скоротився. Але разом з тим треба відмітити, що підприємство недостатньо здійснює оновлення основних засобів: мало закуповує нове обладнання, що призводить до застаріння основних засобів.

На підприємстві КСП «Сонячне» організація та стан бухгалтерського обліку та внутрішньогосподарського контролю операцій з необоротними активами відповідає вставленим вимогам діючого законодавства та керівництва підприємства. Разом з тим пропонується наступні шляхи їх удосконалення:

- встановити чіткі правила документообігу і технологію обробки облікової інформації.
- посилити контроль з боку бухгалтерської служби за дотриманням порядку обліку необоротних матеріальних активів (наявність інвентарних номерів на об'єктах) та порядком заповнення первинних документів (зокрема, інвентарних карток).

- розробити внутрішню звітність, в якій би відображалися основні показники ефективності використання необоротних активів.

Будь-яке підприємство створюється з метою виготовлення продукції та її реалізації. Але здійснення процесу виробництва неможливе без наявності обладнання, устаткування, будівель, без сировини, матеріалів, які в процесі обробки перетворюються на готовий продукт.

Таким чином, процес придбання засобів виробництва є важливою передумовою для здійснення основної діяльності підприємства.

Основні засоби - це матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання в процесі виробництва або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-правових дій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких становить більше одного року. Основні засоби відіграють важливу роль в діяльності будь-якого суб'єкта господарювання [5].

Характерною особливістю засобів праці є те, що вони не мають взаємозамінюваності і тому ефективність їх різна по галузях, підприємствах, окремих видах.

Бухгалтерський облік основних засобів повинен забезпечити контроль за ефективним використанням виробничих майданчиків, обладнання, машин, транспортних засобів та інших засобів праці.

За галузевою ознакою основні засоби поділяються на: промислові, будівельні, сільськогосподарські, транспортні, зв'язку [6].

Метою бухгалтерського обліку основних засобів є сприяння раціональному використанню засобів і предметів праці у підприємницькій діяльності для одержання найбільшого прибутку, спрямованого на задоволення соціальних потреб працівників підприємства.

Перспективами подальших досліджень у напрямі обліку необоротних активів є вдосконалення організації та методики оцінки необоротних активів, у тому числі тих, які призначені для продажу, що сприятиме

достовірності та реальності даних фінансової звітності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України від 16.07.99 №996-XIV «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні».
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби», затверджене наказом Міністерством фінансів України від 27 квітня 2000 року №92.
3. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджений наказом Міністерства фінансів України від 30.11.99 р. № 291.
4. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань та господарських операцій підприємств та організацій, затверджено наказом Міністерства фінансів України від 30 листопада 1999 року № 291.
5. Бутинець Ф. Ф. "Бухгалтерський фінансовий облік" -Житомир: Рута, 2006.
6. Голов С. Ф., Костюченко В. М. Бухгалтерський облік та фінансова звітність за міжнародними стандартами: Практ. посібник. – К.: Лібра, 2004.
7. Кушіна О. Коли необоротні активи постають оборотними / О. Кушніра // Бухгалтерія. – 2008. – № 4. – С. 61-64.

ОСОБЛИВОСТІ ВЕДЕННЯ ОБЛІКУ В БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ

Ю.О. Юрченко, студентка

Науковий керівник: асистент Боднар О.А.

Миколаївський державний аграрний університет

Досліджено ведення обліку і проаналізовано концептуальні засади відображення господарських операцій підприємств будівництва, зумовлені особливістю їх діяльності.

Ключові слова: будівництво, дохід, державно-будівельні норми, процес, підрядники.

Постановка проблеми. Функціонування будівельних підприємств України безпосередньо впливає на хід економічних процесів як регіону, так і країни в цілому. Метою діяльності підприємств будівельного комплексу виступає забезпечення населення, підприємств будівлями, спорудами житлового та промислового значення з високим рівнем комфорту, зручності.

Нестабільний хід політико-економічних подій, втрата професійних кадрів, старіння виробничо-технічного потенціалу зумовлює необхідність пошуку будівельними підприємствами шляхів підвищення ефективності свого подальшого функціонування. Це обумовлює актуальність впровадження у діяльність аналізованих підприємств синергетичних шляхів розвитку, а також удосконалення ведення бухгалтерського обліку їх діяльності.

Аналіз останніх досліджень. Науковим дослідженням з організації обліку, звітності будівельних підприємств та проблем їх трансформації відповідно до вимог міжнародних стандартів обліку присвячено роботи таких фахівців: А. Дмитренко, С. Кирилова, Т. Момот, С. Новікова, Н.

Онуфрієва, В. Пархоченко, Є. Свідерського та ін. Однак, у напрямку дослідження особливостей перебудови облікової діяльності будівельних підприємств усе ще залишається багато дискусійних питань.

Метою даної статі є дослідження ведення обліку на будівельних підприємствах.

Виклад основного матеріалу. Будівництво - спорудження нового об'єкта, реконструкція, розширення, добудова, реставрація і ремонт об'єктів, виконання монтажних робіт. Об'єкт будівництва — сукупність будівель і споруд або окремі будівлі й споруди, будівництво яких здійснюють за єдиним проектом [1].

Виробничий процес у будівництві відбувається на нерухомих об'єктах за рухливого характеру роботи працівників, будівельних машин і механізмів. Процес будівництва є довготривалим, що в обліку відображено поступовим нагромадженням витрат за об'єктами через незавершене будівництво до здачі об'єкта замовникові.

До складу будівельної галузі входять групи підприємств і окремі підприємства: будівельні, монтажні та інші підрядні й субпідрядні організації та фірми, які виконують загально-будівельні, спеціальні, монтажні, пусконаладжувальні та ремонтно-будівельні роботи. Будівельні організації можуть мати у своєму складі структурні підрозділи, які обслуговують основне виробництво на правах допоміжних виробництв (транспортні підрозділи, щодо забезпечення електроенергією, парою, водою тощо) або виробляють будівельні матеріали, деталі та конструкції.

Будівельним підприємствам притаманні ряд характерних особливостей: період будівництва може продовжуватися декілька звітних періодів, покупець (замовник) наперед відомий, із ним попередньо узгоджується контрактна ціна, замовник часто здійснює періодичні платежі в межах загальної контрактної вартості будівельно-монтажних робіт, продукт (об'єкт будівництва) знаходиться не за місцем розташування виконавця, а на окремій ділянці.

Ці особливості зумовили необхідність прийняття специфічних для будівництва нормативних актів, що регламентують особливості ведення обліку і фінансової звітності підприємств даної галузі (табл. 1).

Таблиця 1

Запропоновані законодавчі та нормативно – методичні документи з регулювання обліку будівельних підприємств України*

Тип документа	Перелік
Законодавча база	Конституція України Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР; Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» №966 – XVI від 16.07.1996 р.
Нормативна база	Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 18 «Будівельні контракти»: Наказ Міністерства фінансів України №205 від 28.04.2001 р., «Загальні умови укладення та виконання договорів підряду в капітальному будівництві» Постанова КМУ №668 від 1.08.2005 р., «Про затвердження типових форм первинних документів з обліку в будівництві» Наказ Міністерства статистики України №149 від 13.06.1997 р.
Методична база	«Методичні рекомендації з формування собівартості будівельно-монтажних робіт» Наказ Державного комітету України з будівництва та архітектури №30 від 16.02.2004 р.

*складено з використанням джерел [3,4]

Будівельні підприємства мають певні особливості в організації бухгалтерського обліку, а саме:

- собівартість будівельних послуг, що надаються, розраховується на основі технічної та кошторисної документації;
- будівельна діяльність підлягає ліцензуванню кожні п'ять років;
- особливості інвентаризації будівельних матеріалів;
- специфіка обліку тимчасових не титульних споруд тощо.

До початку будівництва об'єкта необхідно завершити розробку проектно-кошторисної документації та вирішити питання щодо організації робіт (господарським чи підрядним способом).

Однією з найважливіших особливостей обліку в будівельних організаціях є застосування кошторисної документації:

1) локальні кошториси (первинні кошторисні документи на окремі види робіт);

2) об'єктні кошториси (об'єднують у своєму складі зведення з локальних кошторисів);

3) об'єктні кошторисні розрахунки (об'єднують у своєму складі зведення з локальних кошторисів і локальних кошторисних розрахунків);

4) кошторисні розрахунки на окремі види робіт;

5) зведені кошториси (складаються на підставі об'єктних кошторисів і об'єктних кошторисних розрахунків на окремі види витрат) [2].

Організаційно-технічною особливістю будівництва є наявність безце-
хової структури, тому загальновиробничі витрати обліковують як
накладні на

одному рахунку. На цьому ж рахунку обліковують витрати з
експлуатації будівельних машин та механізмів.

Враховуючи те, що витрати з експлуатації будівельних машин і
механізмів мають у затратах будівництва значну частку і відрізняються від
загальновиробничих витрат, рахунок 91 «Загальновиробничі витрати» у
будівництві поділяється на два субрахунки: 911 «Загальновиробничі
(загальнодільничні) витрати»; 912 «Витрати з експлуатації будівельних
машин і механізмів».

У будівництві для забезпечення необхідних побутових умов і
належного рівня техніки безпеки зводять тимчасові будівлі, огорожі. Облік
експлуатації тимчасових споруд здійснюється на рахунку 11 «Інші
необоротні матеріальні активи», субрахунок 113 «Тимчасові (нетитульні)
споруди».

Облік виробничих запасів у будівельних організаціях ведеться, як і в
промисловості, на рахунку 20 «Виробничі запаси».

На субрахунку 201 «Сировина і матеріали» ведеться облік основних
матеріалів, що використовуються підрядними будівельними організаціями
при здійсненні будівельно-монтажних та ремонтних робіт. На субрахунку
205 «Будівельні матеріали» підприємства-забудовники відображають рух
будівельних матеріалів, конструкцій і деталей, обладнання та

комплектуючих виробів, які належать до монтажу, та інших матеріальних цінностей.

Пункт 19 П(С)БО 18 «Будівельні контракти» передбачає: валову заборгованість замовників щодо робіт, виконані за будівельним контрактом, підрядник наводить у складі незавершеного виробництва, валову заборгованість замовникам за роботи, здійснені за будівельним контрактом, підрядник наводить у складі інших поточних зобов'язань. Після завершення будівельного контракту субрахунки 238 і 239 взаємно закриваються. Дт 238 Кт 239 – відображення проміжних рахунків Дт239 Кт 238 – закінчення будівельного контракту [3].

Закриття рахунків доходів і витрат від здачі (реалізації) підрядних робіт (об'єктів) та їхньої собівартості відображається на рахунках бухгалтер-ського обліку наступним чином. Закриття рахунку доходів від реалізації робіт і послуг відображається записом Дт 791 «Результат основної діяльності» і кредит рахунку Кт 903 «Собівартість реалізованих робіт та послуг», а закриття рахунку доходів записом Дт 703 і Кт 791. Таким чином, на рахунку 791 шляхом порівняння кредитових і дебетових оборотів визначається фінансовий результат від реалізації підрядних робіт (об'єктів).

Про затвердження типових форм первинних облікових документів з обліку капітального будівництва спільним наказом Держкомстату України та Держбуду України від 21 червня 2002 р. № 237/5 затверджено Типові форми первинних документів з обліку в будівництві. Цим наказом затверджено такі форми первинних документів: - № КБ-2в «Акт приймання виконаних підрядних робіт»; - № КБ-3 «Довідка про вартість виконаних підрядних робіт» [4].

Оптимізаційні процедури трансформації обліку будівельних підприємств мають синергетичний вплив на економічні процеси підприємств будівельного комплексу України. Це підтверджує гостру необхідність здійснення багатьох важливих кроків з удосконалення

методів і процедур бухгалтерського обліку даних підприємств і є предметом подальших наукових досліджень.

Організаційні та методичні шляхи удосконалення обліку на будівельних підприємствах України:

- доповнення діючого Плану рахунків бухгалтерського обліку неврахованими в ньому субрахунками 238 «Незавершені будівельні контракти» та 239 «Проміжні рахунки»;
- доповнення П(С)БО 18 числовими прикладами;
- врахування особливостей обліку витрат за будівельними контрактами при складанні фінансової звітності підрядної організації;
- застосування в якості варіанту залучення фінансування у будівництво цільових облігацій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Крупка Я.Д. Облік у будівництві : підручник / Я.Д. Крупка, З.В. Задорожній, Р.О.Мельник. – К. : Вид-во "Знання", 2008. – 631 с.
2. Чалий І. Проблеми первинної облікової документації будівельних підприємств / І. Чалий // Матеріали Проекту Фонду ІТМ «Розвиток будівельного обліку в Україні». – 2005.
3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 18 «Будівельні контракти»: Наказ Міністерства фінансів України №205 від 28.04.2001 р. // Все про бухгалтерський облік. – 2002. – №84 (751). – С. 60 – 61.
4. Про затвердження типових форм первинного обліку документів з обліку роботи будівельних машин та механізмів: Наказ Міністерства статистики України №149 від 13.06.1997 р. // Все про бухгалтерський облік. – 2002. – №103 (1136). – С. 29.

ОБЛІК УЦІНКИ ТОВАРІВ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ТОРГІВЛІ

К.С. Іванова, студентка

Науковий керівник: асистент Боднар О.А.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті досліджено порядок ведення бухгалтерського обліку уцінки товарів на підприємствах торгівлі та визначено чисту вартість реалізації цих активів.

Ключові слова: торговельні підприємства, товарні запаси, уцінка товарів.

Актуальність проблеми. Товарні запаси є однією з основних складових оборотних засобів торговельних підприємств. В умовах застосування П(С)БО 9 "Запаси" важливе значення для управління підприємствами торгівлі має, зокрема, теоретичне обґрунтування порядку ведення бухгалтерського обліку уцінок товарів та його практична адаптація на підприємствах цієї галузі.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Основні аспекти бухгалтерського обліку товарів розглянуто А. Алексєєвою,

О. Бакуровою, М. Білухою, Ф. Бутинцем, О. Веренич, В. Горностаєвою, Н. Морозовою, Л. Нападовською, Г. Нашкерською, В. Сопко, Н. Ткаченко, А. Шаповаловою, та ін. Віддаючи належне науковим напрацюванням цих вчених, слід відзначити, що питання обліку уцінки товарів змістовно не розглядалися, саме тому вони потребують подальшого наукового дослідження.

Мета. Метою статті є дослідження порядку ведення бухгалтерського обліку уцінки товарів на підприємствах торгівлі і, зокрема, визначення чистої вартості реалізації цих активів відповідно до вимог П(С)БО 9 "Запаси".

Виклад основного матеріалу. Коливання попиту і пропозиції на окремі групи товарів, їх псування, фізичне та моральне зношення, призводять до того, що балансова вартість таких активів перевищує їх ринкову ціну. За таких умов торговельне підприємство змушене проводити уцінку товарів.

Основними документами, які регламентують питання вартісної оцінки товарів і порядок проведення їх уцінки, є П(С)БО 9 "Запаси" [1] та Положення про уцінку. Запаси (у тому числі товари) [2] відображаються в бухгалтерському обліку і звітності за найменшою із двох оцінок – первісною вартістю або чистою вартістю реалізації. Запаси слід відображати за чистою вартістю реалізації, якщо на дату балансу їх ціна знизилась або вони зіпсовані, застаріли, або іншим чином втратили первісно очікувану економічну вигоду. Чиста вартість реалізації запасів визначається за кожною одиницею запасів вирахуванням із очікуваної ціни продажу очікуваних витрат на збут.

Згідно з п. 1 Положення про уцінку підприємство може проводити уцінку товарів широкого вжитку, що залежалися (не мають збуту більше трьох місяців) і не користуються попитом у споживачів, а також товарів і продукції, які частково втратили свою первісну якість. У п. 2 цього Положення зазначено, що уцінка товарів проводиться на торговельних підприємствах і в організаціях усіх форм власності у разі потреби за рішенням керівника (власника) підприємства [2].

Для постійного моніторингу вартості товарів протягом кварталу та на дату балансу на підприємстві доцільно створити постійно діючу комісію з переоцінок. У п. 3 Положення про уцінку наведено рекомендації щодо складу відповідної комісії. До неї, зокрема, рекомендовано включати заступника керівника підприємства (голова комісії), головного бухгалтера, товаровознавця, економіста з цін, технолога та інших спеціалістів підприємства, обізнаних із кон'юктурою і попитом на ринку.

Для підтвердження того, що на підприємстві дійсно проводилися заходи щодо виявлення на дату балансу товарних запасів, які втратили первісно очікувану економічну вигоду, доцільно:

- затвердити наказом керівника підприємства Положення про комісію з переоцінок. Одним із завдань цієї комісії має бути здійснення вартісної оцінки товарних запасів, що є на підприємстві, та проведення у необхідних випадках їх переоцінок (у тому числі уцінок);

- доручити спеціалістам, які мають відповідну кваліфікацію (товарознавець, економіст з цін або інші спеціалісти підприємства, що обізнані з кон'юнктурою і попитом на ринку), проводити постійний моніторинг вартості товарів, що є на підприємстві. Як джерела інформації про ціни на товари можуть бути використані статистичні дані, дані прайс-листів, біржових торгів, засобів масової інформації тощо;

- затвердити періодичність проведення засідань комісії з переоцінок. За результатами засідання складається протокол, у якому на підставі звітів відповідних спеціалістів відображається їхня думка щодо вартісної оцінки товарних запасів. Якщо вартість товарів не знизилася, то такий протокол може бути доказом того, що проведення уцінки є недоцільним і товари на дату балансу в обліку й звітності відображено за належною вартістю. Інакше до кінця кварталу необхідно провести уцінку товарних запасів.

Уцінка товарів має проводитися за даними інвентаризації. Зазвичай комісія проводить не суцільну інвентаризацію майна підприємства, а вибірккову – підраховує саме ті товари, вартість яких знизилася. Потрібно зауважити, що керівник підприємства може прийняти рішення щодо уцінки станом на перше число місяця за даними обліку (тобто у цьому разі інвентаризацію проводити необов'язково) [4].

Слід наголосити, що згідно з п. 11 Положення про уцінку розміри уцінки товарів комісія має визначати на підставі експертних оцінок, але з урахуванням ступеня втрати їх споживчих властивостей і насиченості ринку цими запасами [2]. Однак в жодному нормативно-правовому акті не

передбачено потреби залучати до проведення уцінки залежалих товарів сертифікованих експертів, тому оцінка здійснюється комісією, затвердженою керівником підприємства.

Дані про уцінені запаси записують в «Опис – Акт». Цей документ складають на кожному складі, де зберігаються запаси, а на підприємствах роздрібної торгівлі – у кожному відділі (секції), магазині чи іншій торговій одиниці у двох примірниках. Його мають підписати члени комісії, а також матеріально відповідальні особи. Якщо окремі товари уцінюють повторно, то в описах-актах зазначається ціна після першої та другої уцінки.

Також певні труднощі виникають при визначенні чистої вартості реалізації товарів. Для визначення чистої вартості реалізації кожної одиниці товарів очікувану ціну продажу таких товарів необхідно зменшити на суму очікуваних витрат на їх збут (реалізацію).

Чиста вартість реалізації запасів повинна бути досить надійною їх оцінкою, яка базується виходячи з можливої вартості їх реалізації за вирахуванням витрат на реалізацію. Однак яким чином бухгалтер має визначити суму очікуваних витрат на збут (реалізацію), які відносяться до товарів, що їх уцінюють, у П(С)БО 9 "Запаси" не встановлено. Тому на підприємствах торгівлі комісія під час проведення уцінок, як правило, не визначає суму очікуваних витрат на збут (реалізацію) товарів, які уцінюються (тобто для спрощення вважають, що чиста вартість реалізації уцінених товарів дорівнює їх очікуваній ціні реалізації).

Висновки. При вирішенні проблем, які виникають при уцінці товарів, слід запобігати завищенню оцінки активів. Із цим принципом цілком узгоджується норма п. 26 П(С)БО «Запаси», відповідно до якої при проведенні уцінки товарів чисту вартість реалізації таких активів слід визначати за кожною одиницею вирахуванням із очікуваної ціни продажу очікуваних витрат на збут (реалізацію). Також, не вирішеним залишається питання розрахунку суми очікуваних витрат на збут або реалізацію товарів. Загалом, для того щоб покращити облік у сфері торгівлі, необхідно

максимально використовувати програмні продукти, що дасть змогу зменшити кількість персоналу бухгалтерії, при цьому зменшить затрати на оплату праці.

ЛІТЕРАТУРА

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 "Запаси", затв. Наказом Міністерства фінансів України від 20 жовтня 1999 р. № 246, зі змінами. та доповненнями.
2. Положення про порядок уцінки і реалізації продукції, що залежала, з групи товарів широкого вжитку, продукції виробничо-технічного призначення та надлишкових товарно-матеріальних цінностей, затв. Наказом Міністерством фінансів України від 15 грудня 1999 р. № 149/300, зі змінами. та доповненнями.
3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 "Витрати", затв. Наказом Міністерства фінансів України від 31 грудня 1999 р. № 318, зі змінами та доповненнями.
4. Нашкерська Г. В. Бухгалтерський облік : Навч. посібник. / Г. В. Нашкерська. — К. : Центр навч. л-ри, 2004. — 464 с.

УДК 657.6:65.011.3

ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНКИ АУДИТОРСЬКОГО РИЗИКУ

О.А. Кравець, студент

Науковий керівник: асистент Чебан Ю.Ю.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті розглянуто питання визначення сутності аудиторського ризику його оцінки та поширені на сьогодні методики оцінювання аудиторського ризику.

Ключові слова: аудиторський ризик, оцінка, модель аудиторського ризику.

Актуальність проблеми. В сучасних умовах економічної та фінансової нестабільності, що властиві для економіки України, особливу увагу варто приділяти процесу оцінки та аналізу існуючих ризиків фінансово-господарської діяльності підприємств. Безперечно, аудиторська діяльність як різновид підприємницької діяльності, в свою чергу теж характеризується наявністю певних специфічних ризиків, властивих саме для такого роду діяльності. Здійснюючи управління такими ризиками, аудиторів варто зосереджуватись на виборі найбільш оптимальної методики їх оцінки та подальшого аналізу. Аудитор повинен чітко розуміти і усвідомлювати, в чому полягає суть того чи іншого ризику, які його складники, як його визначити та який його максимально допустимий рівень. В силу цього, проблема визначення та оцінки аудиторського ризику є напрочуд актуальною, оскільки аудиторська діяльність завжди і в будь-якому випадку супроводжується ризиком, а основним завданням аудитора є не лише його оцінка, а й зведення до найбільш прийняттого рівня.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Питання оцінювання аудиторського ризику і ризиків аудиторської діяльності розглянуто у працях таких відомих вчених, як: Е.А. Аренс, Дж.К. Лоббек [1], С.М. Бичкова [2], М.Т. Білуха [3], О.А. Петрик [4], О.А. Мазур [5], В.С. Рудницький [6] Б.Ф. Усач та ін. Проте аналіз економічної літератури свідчить, що немає єдиного підходу щодо оцінювання аудиторського ризику, а використовувані методики визначення його рівня мають низку недоліків.

Виклад основного матеріалу. Аудиторський ризик – це ризик того, що аудитор висловить невідповідну аудиторську думку, використовуючи при цьому фінансову звітність, яка може містити як істотно викривлену, так і достовірну інформацію. Властивий ризик – це ризик того, що в реєстрах бухгалтерського обліку і, відповідно, у фінансовій звітності клієнта міститься недостовірна інформація. Ризик контролю – це ризик того, що система внутрішнього контролю клієнта не може вчасно запобігти

помилкам або знайти їх у обліку і звітності. Ризик невиявлення – це ризик того, що виконані аудитором процедури перевірки та проведений ним аналіз фінансової звітності не дадуть змоги виявити істотних помилок, за їх фактичної наявності.

Варто звернути увагу, що зазначені складові аудиторського ризику у різних країнах та у працях багатьох науковців називаються по-різному, проте вони мають приблизно однакове тлумачення. У міжнародних стандартах їх називають компонентами, у Франції – елементами, у Шотландії – частинами тощо. На сьогодні активно застосовують модель кількісної оцінки аудиторського ризику, яку запропонував Американський інститут дипломованих суспільних бухгалтерів. Публікації цієї організації, як авторитетної і впливової у світі, використовують керівники з практичного аудиту в багатьох країнах світу. Відповідно до її рекомендацій, аудиторський ризик (АР) розраховують за формулою (1)

$$ЗАР = ВР \cdot РК \cdot РН, \quad (1)$$

де ЗАР - загальний (прийнятний) аудиторський ризик;

ВР - властивий ризик (внутрішньогосподарський);

РК - ризик контролю;

РН - ризик невиявлення [6].

Розглянемо, які саме ризики несе в собі зазначена модель для української практики аудиту.

По-перше, оцінка прийнятного аудиторського ризику, властивого ризику та ризику контролю значною мірою суб'єктивна.

По-друге, зазначена модель є моделлю планування, тому при оцінці результатів аудиту її використання не завжди є можливим.

Ми вважаємо, що дане ранжування можна вважати цілком обґрунтованим, оскільки у вітчизняній практиці аудитори часто використовують відомості зовнішніх щодо суб'єкта перевірки контрольних органів - податкових, контрольно-ревізійних та інших служб.

Визначимо особливості ризиків внутрішнього і зовнішнього контролю. Так, до факторів, які впливають на ризик внутрішнього контролю, можна віднести: компетентність контрольного персоналу; організацію системи обліку і внутрішнього контролю; правильність відображення операцій в обліку; кадрову політику адміністрації і перепідготовку працівників; наявність служби внутрішнього аудиту і її функції тощо.

Отже, ефективність внутрішнього контролю залежить від професійної підготовки контрольних працівників, а також від організації системи обліку і контролю на підприємстві.

Крім того, серед чинників, що найбільше впливають на ризик зовнішнього контролю, зазначимо: кваліфікацію і практичний стаж зовнішніх контролерів; зміни в законодавчих і нормативних актах; об'єктивність в оцінці об'єктів перевірки і дій керівників та інших службових осіб; перелік контрольних процедур, які використовують у зовнішньому контролі, тощо. Таким чином, якість зовнішнього контролю великою мірою залежить від професіоналізму, досвіду й об'єктивності зовнішніх контролерів.

У вітчизняній літературі також подано більш розширену формулу (2) визначення аудиторського ризику, у якій ризик контролю поділяють на: ризик системи бухгалтерського обліку (PCO), ризик системи внутрішнього контролю (PCK) та ризик зовнішнього контролю (PЗК), а ризик невиявлення – на ризик аналітичного огляду (PAO) та ризик тестування (PT) [7].

$$AP = BP \cdot PCO \cdot PCK \cdot PZK \cdot PAO \cdot PT \quad (2)$$

Проте такий вигляд формули (2) є не остаточний, оскільки й надалі її продовжують доповнювати новими складовими, що лише ускладнює процес оцінювання аудиторського ризику.

Оскільки аудитор не відповідає за неточності, що виникають в обліку клієнта через помилки персоналу і недосконалість внутрішнього контролю, то від аудитора безпосередньо залежить лише ризик невиявлення.

Отже, чим нижчий рівень аудиторського ризику, тим більше аудитор повинен бути впевненим у тому, що звітність не містить помилок. Нульовий ризик означає абсолютну впевненість у достовірності інформації, однак на практиці аудитор не може бути повністю впевненим у достовірності звітності.

Прийнятною величиною аудиторського ризику вважають від 1 до 5 % від бази розрахунку (підсумок балансу, товарообіг та фінансовий результат підприємства тощо), яку аудитор обирає сам.

Моделі аудиторського ризику по-різному використовуються на практиці.

На думку Загороднього А.Г. необхідно проводити кількісну оцінку ризику після його ідентифікації та віднесення до однієї з трьох категорій: відомі ризики, передбачені й раптові ризики [7].

Кочинєв Ю.Ю. стверджує, що величина ризику може бути оцінена кількісно (в долях одиниці або відсотках) або якісно, виходячи з градацій (низький ризик, середній ризик, високий ризик) [8].

У роботах Петренко С.М. відображається, що визначати кількісну оцінку аудиторського ризику досить часто принципово неможливо, а в

інших випадках не завжди доречно [9]. На думку автора, більш правильно давати кожному ризику такі характеристики, як «високий», «середній», «низький», а також похідні від них – «максимальний», «нижче середнього», «мінімальний» тощо.

Вибір методу оцінювання аудиторського ризику залежить від виду, до якого віднесено ризик. Прийнятним є застосування методів математичної статистики (за умови наявності статистичної інформації для одержання прогнозних оцінок). Для передбачуваних ризиків метод аналізу чутливості, застосування якого передбачає виявлення сценаріїв, при реалізації яких може відбутися зниження планових показників діяльності підприємства до критичного рівня. При відсутності достатньої статистичної інформації для оцінювання передбачуваних ризиків застосовується метод експертних оцінок, метод дерева рішень, який допускає графічну побудову варіантів рішень, що можуть бути прийняті, та оцінювання можливих подій. На основі отриманих кількісних і якісних оцінок здійснюється планування заходів з мінімізації ризиків [9].

Зазначимо, що згідно з МСА 330 «Дії аудитора у відповідь на оцінені ризики» [10] вибір аудитором аудиторських процедур ґрунтується на оцінці ризику. Чим вища оцінка ризику аудитором, тим достовірніші та доречніші аудиторські докази, яких прагне аудитор від процедур по суті.

Висновки. Аудиторський ризик, як найважливіша складова аудиторської перевірки, направлений передусім на результат – якісну перевірку суб'єкта господарювання. Правильне, свідоме та якісне відображення даних звітності є тією базою, за рахунок якої й можна мінімізувати аудиторський ризик. Водночас, неможна поспиратися лише на коректність матеріальної бази, прорахунки самого аудитора відіграють також не останню роль в кінцевому результаті перевірки. Тож, вироблення схем своєрідної шаблонності, удосконалення методики перевірки є наріжним каменем в досягненні поставленої мети.

Таким чином, ефективні засоби оцінки аудиторського ризику все ж таки на стадії розробки, оскільки не доцільно обмежуватися найпростішими і найменш надійними способами та прийомами. Важко назвати ефективною модель аудиторського ризику, в якій його рівні визначаються як "високий", "середній" і "низький". Такі критерії оцінки можуть неадекватно витлумачити різні аудитори, що часто призводить до помилок у процесі аудиту. Тому аудиторам та науковцям потрібно працювати над розробленням методики визначення аудиторського ризику, яка б давала внаслідок показники, які відповідають реальності. Пошук методики, яка була б проста у використанні та загалом не впливала б на вартість аудиторських послуг, є надзвичайно актуальним і потребує відповідних наукових досліджень.

Управління аудиторським ризиком є невід'ємною частиною роботи аудитора, спрямованої на досягнення визначених стратегічних цілей аудиту. Вибір аудиторських процедур при проведенні аудиту вимагає системного підходу до виявлення, ідентифікації, оцінювання чинників, що впливають на роботу аудиторської фірми, а також реалізації адаптивних моделей управління ризиком з метою мінімізації негативних впливів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аренс А. Аудит : пер. с англ. / гл. ред. серии проф. Я.В. Соколов / А. Аренс, Дж. Лоббек. – М.: Издво "Финансы и статистика", 2003. – 241 с.
2. Бычкова С.М. Методы оценки аудиторских рисков. Риск контроля / С.М. Бычкова // Аудитор. – 2002. – № 6. – С. 32-35.
3. Білуха М.Т. Курс аудиту: підручник / М.Т. Білуха. – Вид. 2-ге, [перероб. та доп.]. – К.: Вид-во "Вища шк.", Т-во "Знання", КОО, 1999. – 243 с.
4. Організація та методика аудиту підприємницької діяльності: навч. посібн. / за ред. О.А. Петрик. – К. : Вид-во КНТЕУ, 2008. – 472 с.
5. Мазур О.А. Оцінка ризиків при здійсненні аудиторських перевірок / О.А. Мазур // Аудитор України. – 2007. – № 8. – С. 7-12.
6. Рудницький В. С. Аудит / В. С. Рудницький, Я. Л. Гончарук. – Львів : "Економічна думка", 2004. – 292 с.
7. Загородній А.Г. Ризики аудиторської діяльності: методика виявлення й оцінювання : монографія / А.Г. Загородній, Л.М. Пилипенко. – Львів : Вид-во ЗУКЦ, 2010. – 232 с.

8. Кочинев Ю.Ю. Оценка аудиторского риска: основы теории / Ю.Ю. Кочинев // Аудит и финансовый анализ. – № 1. – 2009. – С. 15-28.

9. Петренко С.М. Оценка риска как составляющая процедуры планирования аудита / С.М. Петренко // Научно-технический сборник. – № 87. – 2008 – С. 284–290.

10. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг: видання 2010 року, частина 1 / Пер. з англ.: Ольховікова О.Л., Селезньов О.В., Зєніна О.О., Гик О.В., Біндер С.Г.

УДК 657.631.8(477.73)

СТАН РОЗВИТКУ АУДИТОРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В МИКОЛАЇВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

О.А. Гайдай, студентка

Науковий керівник: асистент Чайка Т.О.

Миколаївський державний аграрний університет

Досліджено стан розвитку аудиторської діяльності в Миколаївській області, роль регіональної Співки аудиторів у розвитку аудиторської діяльності регіону та розширенні ринку аудиторських послуг.

Ключові слова: аудит, аудиторська діяльність, ринок аудиторських послуг, Співка аудиторів України.

Постановка проблеми. Розвиток економіки України передбачає виникнення аудиту та аудиторських послуг, забезпечуючи їх вдосконалення та постійний ріст їх якості. В Миколаївській області розвиток професійної аудиторської діяльності регулюється Аудиторською палатою України (АПУ) та громадськими організаціями аудиторів. Ринок

українського аудиту помітно розширився, водночас, в умовах сьогодення існує безліч проблем, пов'язаних з розвитком аудиту як сегменту бізнесу.

Аналіз останніх наукових досліджень. Значний внесок в розробку теоретичних основ і методологічних підходів до шляхів удосконалення аудиту, а також дослідження проблем розвитку ринку аудиторських послуг, внесли такі вчені: В. Авдєєв, Д. Алексеєнко, М.Т.Білуха, А. Білоусов, В.М. Вакаров, В.Г.Гетьман, Г.М. Давидов, М.Я.Дем'яненко, В.П. Завгородній, Г.Г. Кірейцев, М.В. Крапивко, Б.Ф. Усач та інші. Вони присвячують свої дослідження питанням становлення, розвитку та організації аудиту, висловлюють думку про певну завершеність формування національної системи аудиту та необхідність практичного втілення інноваційних механізмів розвитку аудиту. Проте на даному етапі розвитку ринку аудиторських послуг залишається невирішеним питання розвитку аудиту на регіональному рівні, врахувавши особливості окремих областей, спеціалізацію регіонів.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження аудиторського ринку в Миколаївській області, аналіз основних результатів діяльності аудиторських фірм, накреслення основних напрямів їх розвитку.

Виклад основного матеріалу. Аудит є обов'язковою частиною цивілізованого функціонування ринкової економіки кожної країни. Відповідно до Закону України «Про аудиторську діяльність», аудит – це перевірка даних бухгалтерського обліку і показників фінансової звітності суб'єкта господарювання з метою висловлення незалежної думки аудитора про її достовірність в усіх суттєвих аспектах та відповідність вимогам законів України, положень (стандартів) бухгалтерського обліку або інших правил (внутрішніх положень суб'єктів господарювання) згідно із вимогами користувачів [1].

За останні роки ринок аудиторських послуг в Миколаївській області суттєво розширився та диференціювався за напрямками діяльності та інтересами замовників-клієнтів.

Аудит, як один з видів фінансового контролю, вже існує. Основними передумовами його виникнення та розвитку є:

- певна інтеграція економіки країни в світову економіку;
- наявність іноземного капіталу в країні та в регіоні, який обслуговується і надалі обслуговуватиметься саме аудиторськими фірмами (насамперед нерезидентами);
- світова інвестиційна практика передбачає наявність незалежного аудиту як певного гаранта прозорості бізнесу, тому відмова від нього означає відмову від інвестицій.

Регулювання розвитку аудиту потребує певного вдосконалення, оскільки громадські аудиторські організації практично не мають повноважень, якщо порівнювати з професійними громадськими інститутами більшості розвинутих країн світу. Аудиторська палата України, 20 членів якої працюють на безоплатній основі (за виключенням Голови палати), та 10 з яких представляють інтереси державних регуляторних органів і не мають мотивації для розвитку аудиту, є поки що по суті єдиним законодавчо визнаним органом, який має зобов'язання щодо розвитку аудиту в країні. Але відсутність права законодавчої ініціативи гальмує реалізацію будь-яких інновацій в розвитку професійного аудиту.

Для визначення ступеня розвитку ринку аудиторських послуг порівнюємо показники звіту аудиторських фірм та аудиторів про надані послуги у м. Миколаєві та Миколаївській області в АПУ за 2008-2010 роки з метою проведення аналізу кількості наданих послуг, їх вартості та доходів суб'єктів аудиту (табл. 1).

Аналіз наведених даних вказує на певну негативну тенденцію : потреба в аудиті щороку стає все нижчою, що є несумісним з розвитком ринкової економіки. Розглядаючи аудит з надання впевненості за видами економічної діяльності, очевидним є зростання кількості проведених перевірок у фінансовій діяльності. Змншення попиту на аудиторські

послуги можна пояснити економічною кризою, що має місце в країні. При цьому збитку зазнає аудиторська фірма (аудитор) як суб'єкт підприємницької діяльності. Загальне зменшення платоспроможного попиту населення не дозволяє активно користуватися аудиторським послугами.

До проблемних питань аудиту слід віднести:

- нестача кваліфікованих працівників, що зменшує можливість швидкого освоєння ринку нових для Миколаївської області і країни в цілому послуг;
- недосконалість методичних розробок, що має негативний вплив на ефективний розвиток аудиту;
- брак достатнього досвіду аудиторської діяльності в умовах розвитку молоді країни;
- відсутність методичних рекомендацій з питань комп'ютеризації аудиту тощо.

Таблиця 1.

Динаміка основних показників аудиту у Миколаївській області*

Назва показника	Роки			Динаміка показників у 2010 р. у % порівняно з	
	2008	2009	2010	2008 р.	2009 р.
Обсяг наданих послуг, одиниць	1025	612	546	53,3	53,3
Супутні послуги, всього одиниць	133	30	25	18,8	18,8
Інші професійні послуги, всього одиниць	412	243	269	65,3	65,3
Організаційне та методичне забезпечення аудиту, всього одиниць	7	1	2	28,6	28,6
Завдання з надання впевненості за видами економічної діяльності, всього одиниць, у т.ч.	473	338	250	52,9	52,9
сільське господарство, мисливство, лісове господарство, рибальство та рибництво	63	44	32	50,8	50,8
промисловість	112	22	27	24,1	24,1
будівництво	51	39	32	62,7	62,7
торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку; діяльність готелів та ресторанів	83	87	43	51,8	51,8
діяльність транспорту та зв'язку	43	23	29	67,4	67,4
фінансова діяльність	19	15	22	115,8	115,8

інші види економічної діяльності	102	108	65	63,7	63,7
Статутний капітал аудиторської фірм, тис.грн	116,8	223,3	119,8	102,6	102,6
Облікова кількість працівників, осіб	112	96	82	73,2	73,2

*Розроблено автором з використанням звітів аудиторських фірм та аудиторів про надані послуги у м. Миколаєві та Миколаївській області за 2008-2010 роки

На думку Балахонова О.В., Бірюкова О.Л. і Швабської Ю.Г., основними потенційними напрямками дослідження та удосконалення ринку аудиторських послуг в Україні повинні стати:

1. розробка механізму практичного застосування Міжнародних стандартів аудиту в Україні, створення до них коментарів у повному обсязі, що мають на меті підвищення ефективності аудиту;
2. створення єдиних вимог базової вищої освіти;
3. проведення ряду науково-практичних конференцій, присвячених проблемі розвитку аудиту в Україні, враховуючи територіальні, соціальні, культурні та економіко-правові особливості;
4. налагодження ефективної системи страхування аудиторських ризиків;
5. розширення меж обов'язкового аудиту;
6. розробка програмного забезпечення на основі використання результатів науково-технічної революції, що дасть можливість мінімізувати витрати робочого часу аудиторів при здійсненні їх діяльності [4].

На нашу думку, слід також створити сприятливі умови для співпраці з міжнародними професійними організаціями бухгалтерів та аудиторів, що дозволило б підвищити ефективність аудиту та вдосконалити законодавчо-нормативну базу.

Висновки. В умовах формування ринкових відносин та різноманітності форм власності існує нагальна потреба в удосконаленні функцій управління процесом виробництва, що об'єктивно вимагає створення системи професійного незалежного аудиту. Аудитор стає все

більш помітною особою в очах учасників акціонерних відносин, який формулює професійну думку про достовірність і відповідність законодавству тих документів, що прямо або опосередковано характеризують ефективність і прозорість господарської діяльності у корпоративному секторі економіки.

Підтвердженням є законодавчо закріплена необхідність складання звітності акціонерних товариств відповідно до вимог міжнародних стандартів бухгалтерського обліку, що привело до залучення аудиторів, з метою адаптації бухгалтерського обліку та складання фінансових звітів.

У Миколаївській області діяльність Спілки аудиторів України є результативною. 14 березня 2012 року на базі Миколаївського міськвиконкому Національною комісією цінних паперів на фондовому ринку разом з Федерацією професійних бухгалтерів та аудиторів України, було проведено регіональний семінар на тему: «Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ) в Україні: правові аспекти та практика застосування», що дозволив отримати інформацію щодо нормативно-законодавчих вимог застосування МСФЗ, інформаційних ресурсів МСФЗ, практичних особливостей складання звітності за допомогою Міжнародних стандартів фінансової звітності.

Проведений аналіз стану ринку аудиторських послуг в м. Миколаєві та Миколаївській області свідчить про певні негативні тенденції, проте: з року в рік розширюється спектр послуг, які надають аудиторські фірми; зростає професійна кваліфікація їх працівників.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про аудиторську діяльність» від 22.04.1993 р., із змінами та доповненнями // Урядовий кур'єр, 2006, №195.
2. Редько О. Аудиторські послуги в Україні: перші кроки до ринку / О.Редько // Бухгалтерський облік і аудит. – 2008. - №11. – С. 48 – 55.
3. Ільїн В.Ю. Інноваційні аспекти розвитку аудиту в Україні [Електронний ресурс] / Ільїн В.Ю. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/inek/2010_2/83.pdf

4. Балахонова О. В. Напрямки розвитку аудиту в Україні [Електронний ресурс] / Балахонова О.В., Бірюкова О.Л., Швабська Ю.Г. – Режим доступу: <http://intkonf.org/balahonova-ov-biryukova-ol-shvabska-yug-napryamki-rozvitku-audit-u-ukrayini>.

УДК 657.1:657.63

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ АВТОМАТИЗАЦІЇ АУДИТОРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

А.Ю. Наумова, студентка

Науковий керівник: асистент Чебан Ю.Ю.

Миколаївський державний аграрний університет

Розглянуто стан та особливості автоматизації аудиторської діяльності в Україні. Здійснено огляд ринку програмних продуктів з автоматизації аудиту та визначено їх основні переваги та недоліки.

***Ключові слова:** аудит, автоматизація аудиту, програмні продукти, інформаційні технології.*

Постановка проблеми. Сьогодні розвиток аудиту в Україні спрямовано на збільшення довіри до нього з боку користувачів інформації, а також на забезпечення високої надійності та якості його результатів. Ефективність діяльності аудиторів та її ризик визначається різноманітними

чинниками, до найважливіших з них слід віднести витрати часу на проведення аудиту. Без упровадження сучасної комп'ютерної техніки в обробку економічної інформації неможливо ефективно управляти підприємством та проводити ефективний контроль за його веденням.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичні аспекти проблем комп'ютеризації аудиту досліджували такі вітчизняні та зарубіжні науковці, як М.Т. Білуха, Ф.Ф. Бутинець, В.П. Завгородній, С.В. Івахненко, Б.Е. Одінцов, О.В. Оліфіров, В.І. Подольський, А.Н. Романов, Г.В. Федорова, Е.Л. Шуремов та інші.

Постановка завдання полягає у виявленні проблемних аспектів автоматизації аудиту в Україні та визначенні ролі спеціалізованих програмних засобів з аудиту.

Виклад основного матеріалу дослідження. В Україні стрімкими темпами розвиваються ринкові економічні відносини, невід'ємною частиною яких є інформаційне забезпечення. Сучасний етап розвитку підприємств характеризується зростанням кількості та складності господарських операцій, тому сьогодні є актуальним пошук шляхів зниження витрат робочого часу аудитора та його оптимізація, що може задовольнити високоякісне комп'ютерне забезпечення. Автоматизована обробка дозволяє виявляти важливі тенденції в діяльності підприємства, відхилення і диспропорції показників, більш ефективно планувати і проводити сам процес аудиторської перевірки.

Автоматизація аудиту є об'єктивною необхідністю, що значно підвищить якість та ефективність проведення аудиту, діяльність облікового персоналу, достовірність звітності та облікової інформації, знизить трудомісткість ведення бухгалтерського і податкового обліку тощо.

Виходячи з вимог, які ставляться до аудиторських автоматизованих систем, слід використовувати наступну модель аудиторської програми і її взаємодію з бухгалтерською програмою підприємства-клієнта (рис.1).

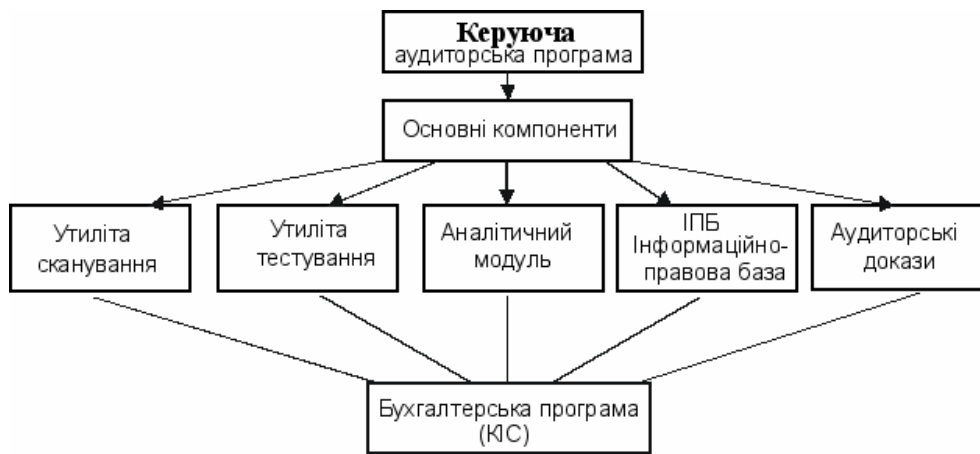

Рис.1. Модель взаємодії аудиторської програми з інтерактивними комп'ютерними системами *

* Розроблено автором з використанням джерела [1]

Будь-яка комп'ютерна система складається із компонентів (підсистем) або комплексів задач, які виокремлюються за певними ознаками. У комп'ютерній системі зовнішнього аудиту такі ознаки можна розглядати як її функції (контрольно-ревізійна, оціночно-консультаційна, консультативно-прогнозна і т. ін.) та ділянки (обліковий персонал, система обліку, дільниця обліку, звітна документація, керівництво тощо).

Сьогодні у ході аудиторських перевірок за допомогою комп'ютерної техніки вирішуються такі завдання:

- у інформаційному обслуговуванні – прискорення процесів отримання та обробки інформації з баз даних клієнта, документальна обробка інформації, отриманої аудиторами в ході перевірки;
- у методичному обслуговуванні – розробка аналітичних електронних таблиць, створення прикладних аудиторських програм, прискорення застосування аудиторських процедур;
- у вирішенні інших завдань – використання можливостей редагування текстів і електронних таблиць, створення баз даних тощо.

Достатньо вагомим для автоматизації аудиту є наявність у аудиторських компаній інформації про системи автоматизації, призначених для аудиторської діяльності. Але практика показує, що переважна кількість аудиторських компаній такої не мають. Проте, значна

частина аудиторських компаній погоджуються, що впровадження автоматизованих систем в їх діяльність є необхідною умовою для підвищенню ефективності і якості роботи [1].

Слід відмітити, що сьогодні існують деякі проблеми при проведенні аудиту з використанням інформаційних технологій, які викликані невідповідною матеріально-технічною базою або низьким рівнем її організації. На шляху впровадження використання комп'ютерної техніки і технологій в аудиті виникають певні проблеми:

- необґрунтована комп'ютеризація аудиту може призвести до такої його автоматизації, яка потягне за собою ряд помилок при проведенні аудиту;
- різна галузева спеціалізація клієнтів аудиторських фірм, що при динамічній зміні законодавства заважає детально налагодити спеціалізовані системи для різного роду аудиту та супутніх аудиторських послуг;
- необхідність розробки методичних підходів реалізації трансформаційних процедур перетворення фінансових звітів згідно заданих форматів, не розголошуючи при цьому комерційну таємницю аудиторів.

Для вирішення проблем автоматизації аудиту необхідно, першочергово, проаналізувати сучасний ринок програмного забезпечення і визначити ті програмні продукти, які здатні вирішити зазначені труднощі. Проте, жодне програмне забезпечення не замінить самого аудитора, але може суттєво полегшити та скоротити обсяг його роботи. Сьогодні аудитора цікавить спеціалізоване програмне забезпечення, яке б автоматизувало аудиторські процедури та відповідало міжнародним стандартам аудиту та національним стандартам бухгалтерського обліку.

Застосування комп'ютерних систем контролю зумовлює необхідність одержання спеціальних знань для проведення оглядів і спрощення процесу проведення аудиту. Аудитору необхідно добре орієнтуватися в діючих автоматизованих системах обліку, контролю й аналізу, знати принципи

розподілу функцій взаємного контролю серед працівників, котрі беруть участь у процесі обробки облікової інформації.

Розробка аудиторського програмного забезпечення є досить важким процесом, який потребує значних фінансових витрат. Для вирішення наявних проблем в області автоматизації аудиту необхідно створити універсальну спеціалізовану систему аудиторської діяльності, забезпечити єдиний підхід до програмного забезпечення, а також автоматизувати аналітичні процедури та документування аудиту.

Принциповою відмінністю автоматизованого аудиту є те, що сучасний аудитор сьогодні має можливість перевірити всю генеральну сукупність, яка формує певний тип операцій або залишок на рахунку, весь набір документів або рахунків аналітичного обліку, а не покладатися лише на вибірки. Проте переважна більшість програмних продуктів автоматизує тільки окремі процедури та завдання аудиторської перевірки [2]. Проаналізуємо найбільш досконалі та поширені програмні продукти, які застосовують українські аудитори (табл. 1).

Таблиця 1

Основні програмні продукти з автоматизації аудиту в Україні *

Основні характеристики та складові програми	Переваги програми	Недоліки програми
<u>IT “Audit” - TOB “Іннети інновації”</u> Основні технологічні частини цього комплексу: програмно-алгоритмічні модулі, шаблони запитів та робочих документів, проміжні бази даних облікової інформації клієнтів аудиту, бази облікової інформації клієнтів (з можливістю модифікації аудитором), робочі документи аудитора	Програма містить запити щодо облікової бази даних, які дають змогу швидко провести “експрес-аудит”. Можливість заощадити час аудитора при виявленні потенційних проблем клієнта з організацією бухгалтерського обліку. Програма розроблена згідно українського законодавства, МСА	Не повністю охоплені всі стадії процесу аудиту

<u>“Турбо Аудит” – ТОВ “Курс”</u> Існуючий набір засобів програми: 1) Комплект макетів робочих документів для взаємодії з клієнтом; 2) Бланки-розрахунки аудиторського ризику, суттєвості вибірки; 3) Бланки планування аудиту; 4) Програми аудиту по розділах; 5) Бланки-тести систем внутрішнього контролю і бухгалтерського обліку підрозділів аудиту; 6) Бланки процедур, для кожного розділу аудиту; 7) Комплект документів для оформлення результату аудиту; 8) Блок контролю якості аудиту; 9) Блок фінансового аналізу.	Використовуючи закладені програмою можливості, аудиторська фірма може створювати не тільки запропоновану методику, але і власні розробки. Важливою перевагою програми також є можливість її роботи з комплектом локальних версій і організації роботи аудиторів на окремих комп'ютерах, не об'єднаних у локальну мережу. Вона дозволяє швидко реагувати на будь-які зміни в МСА і діючого законодавства України	Складність у процесі використання даної програми, проте розробник планує надалі підвищити зручність роботи з цим програмним продуктом

* Розроблено автором з використанням джерела [3]

Для проведення аудиту в комп'ютерному середовищі аудитор зобов'язаний мати додаткові знання в галузі систем обробки економічної інформації та мати практичний досвід роботи з різними системами бухгалтерського обліку та спеціальними інформаційними системами аудиту. Зважаючи на різноманітність і складність комп'ютерних технологій, від аудитора не вимагається бути першокласним спеціалістом з комп'ютерного бухгалтерського обліку. Тому, якщо в аудитора немає достатніх знань, він зобов'язаний запрошувати експерта в галузі

інформаційних технологій. Але й у цьому разі аудитор зобов'язаний мати достатнє уявлення про комп'ютерну систему клієнта в цілому, щоб правильно планувати, регулювати і контролювати роботу експерта, зберігаючи чільне становище. Слід розуміти, що експерт оцінює систему обробки, а аудитор — вірогідність інформації, яка міститься в звітності, сформованій за допомогою цієї системи [3].

Висновки. Використання інформаційних технологій є не тільки актуальним завданням і найважливішим фактором успішної роботи аудитора, а й необхідною умовою її виконання. Для того, щоб процес аудиту був ефективним в аудиторській фірми мають бути створені певні підрозділи, основне призначення яких – забезпечення ефективного функціонування комп'ютерного оснащення, а також допомога персоналу фірми у роботі з комп'ютерними системами. Лише таким чином аудиторська перевірка буде якісною та достовірною, а робота аудитора – продуктивною.

ЛІТЕРАТУРА

1. Івахненко С.В. Комп'ютерний аудит: контрольні методики і технології / С.В. Івахненко – К.: Знання, 2009. – 286 с.
2. Кот О.С. Теоретико-методичні аспекти аудиту в умовах комп'ютерних технологій / О.С. Кот // Вісник Університету банківської справи Національного банку України № 3, грудень 2008р. – С.192-195.
3. Зоріна О.А. Автоматизація аудиту в Україні: проблеми та перспективи розвитку / О.А. Зоріна // Бухгалтерський облік, аналіз та аудит : проблеми теорії, методології, організації. – 2008р. – №2 – С.25-30.

УДК 658.016.3:657.6

ВНУТРІШНІЙ АУДИТ ЯК СКЛАДОВА СИСТЕМИ ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

А.П. Латій, студентка

Науковий керівник: асистент Чебан Ю.Ю.

Миколаївський державний аграрний університет

Висвітлено стан та напрями покращення внутрішнього контролю на підприємствах. Обґрунтовано суттєві переваги та недоліки створення та функціонування внутрішнього аудиторського контролю та здійснення перевірки.

Актуальність проблеми. Сучасна економічна ситуація країни та діяльність великих підприємств передбачає здійснення комплексу заходів щодо удосконалення їхньої діяльності для підтримки конкурентоспроможності на ринку та підвищення прибутковості. Одним із способів покращення становища підприємства та підтримки його в конкурентоспроможному стані є здійснення внутрішнього аудиту, основним завданням якого є виявлення відхилень в діяльності підприємства та розробка рекомендацій щодо їх усунення. В результаті виконання даного завдання внутрішнього аудиту визначається ефективність його функціонування, яка залежить від рівня його організації та здійснення на підприємстві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченням побудови системи внутрішнього аудиту на підприємстві займаються вітчизняні науковці, зокрема А.Н. Бортник, Ф.Ф. Бутинець, Н.І. Дорош, Л.В. Нападовська, О.А. Петрик, В.С. Рудницький, А.М. Сонін, Б.Ф. Усач. Вивчення робіт наведених авторів дало змогу з'ясувати характерні риси внутрішнього аудиту та побудови аудиторської служби на підприємстві. Однак подальшого дослідження вимагають питання врахування особливостей підприємств при створенні в них аудиторських служб і формуванні внутрішнього аудиту.

Постановка завдання. Метою статті є обґрунтування особливостей внутрішнього аудиту та встановлення переваг і недоліків його

застосування на підприємстві, як однієї із складових ефективного управління.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аудит є обов'язковою частиною цивілізованого функціонування ринкової економіки кожної країни. Відповідно до Закону України «Про аудиторську діяльність», аудит – це перевірка даних бухгалтерського обліку і показників фінансової звітності суб'єкта господарювання з метою висловлення незалежної думки аудитора про її достовірність в усіх суттєвих аспектах та відповідність вимогам законів України, положень бухгалтерського обліку або інших внутрішніх положень суб'єктів господарювання згідно із вимогами користувачів [1].

Мінливість умов зовнішнього економічного середовища призвела до посилення ролі і значення своєчасних та ефективних управлінських рішень. Система внутрішнього аудиту на підприємстві не лише допоможе здійснювати планомірний контроль за діяльністю суб'єкта господарювання з виявленням та усуненням наявних недоліків та відхилень, але й дасть можливість покращити роботу управлінських ланок усіх рівнів, а також оперативно відреагувати на дію внутрішніх чи зовнішніх чинників.

Внутрішній аудит являє собою вид незалежної діяльності, який проводиться на окремому підприємстві з метою встановлення фактичного стану справ суб'єкта господарювання і пошуку ефективних рішень існуючих проблем [2].

Складовими внутрішнього аудиту на підприємстві є його організаційне і методичне забезпечення. Організаційна складова знаходить своє відображення у структурній побудові аудиторської служби на підприємстві, встановленні строків і масштабів проведення перевірок. Організація внутрішнього процесу аудиту необхідна для того, щоб визначити межі та засоби діяльності служби внутрішнього аудиту при здійсненні перевірки, і забезпечити:

- внутрішніх аудиторів необхідним матеріальним та технічним оснащенням для обробки матеріалів перевірки;
- раціональне використання робочого часу внутрішніми аудиторами працівників підрозділу, який перевіряється;
- здійснення перевірки працівниками служби внутрішнього аудиту на належному рівні;
- отримання максимального результату від здійснення перевірки з мінімальними витратами часу та трудових ресурсів.

Критерієм якості внутрішнього аудиту на підприємстві виступають такі показники як повнота аудиторських перевірок, сума витрат на їх проведення і економічна ефективність, що передбачає встановлення прийнятної для окремого підприємства відповідності між затратами на утримання аудиторської служби та коштами, які вдалося зекономити в ході продуктивної діяльності внутрішніх аудиторів [3].

Основні переваги внутрішнього аудиту:

1. Внутрішній аудит – це ефективна система контролю за господарською діяльністю.
2. Сприяє покращенню якості зовнішніх аудиторських перевірок суб'єкта господарювання.
3. Внутрішнім аудиторам потрібно прикласти менше часу і зусиль для виявлення наявних відхилень.
4. Внутрішній аудит зазвичай краще забезпечує потребу підприємства у попередньому, поточному і наступному контролі, тоді як зовнішній аудит в основному базується на перевірці готових звітних даних.

Також працівники внутрішньої аудиторської служби на підприємстві, краще орієнтуються у своїй визначеній частині роботи, ніж керівництво фірми, тому основою якості внутрішньо фірмових аудиторських послуг виступає затверджене у правовому порядку право рядових працівників брати участь у плануванні аудиторської діяльності.

Водночас, внутрішній аудит не є таємницею від всіх. Тому можна виділити такі основні його недоліки:

1. Не в достатній мірі виконується принцип незалежності аудитора.
2. Існує можливість побудови помилкового уявлення зовнішніх аудиторів про фінансовий стан підприємства на основі ознайомлення зі звітами внутрішніх аудиторів.
3. Зовнішні аудитори можуть з легкістю вказати на прорахунки не лише рядових працівників, але й керівника підприємства. Поради зовнішніх аудиторів базуються на багаторазовому спостереженні за діяльністю інших підприємств галузі.
4. Іноді аудиторські послуги зі сторони коштують дешевше, ніж постійний контроль з боку внутрішніх аудиторських служб.

На нашу думку, для суттєвого покращення внутрішніх аудиторських послуг на підприємстві працівники даної служби мають проявляти максимальну ініціативу і зацікавленість процесом через висловлення пропозицій, щодо вибору об'єктів перевірок, методів та строків проведення аудиту як планового, так і позапланового, для підсилення контролю та покращення ефективності діяльності підприємства, зокрема його внутрішнього управління. Ще одним із способів підвищення ефективності внутрішнього аудиту є взаємний контроль аудиторів та правильна побудова системи оцінки якості аудиторських послуг.

Але, при цьому, існує недолік для проведення такої роботи на підприємстві, оскільки досліджувана діяльність не регламентується та не є закріпленою законодавчо. На сьогодні не створено нормативно-правової бази, яка б регулювала організацію та проведення внутрішнього аудиту. Тому, одним із напрямків ефективності вдосконалення внутрішнього контролю на підприємстві є створення правових засад щодо організації такої служби.

Висновки. Поліпшенню якості внутрішнього аудиту в Україні сприятиме система цілісних та комплексних заходів, які будуть спрямовані

на розвиток правового поля аудиту, запровадження якісної системи комп'ютеризації аудиту, здійснення контролю над рівнем професійної компетентності аудиторів та якості наданих послуг, забезпечення реальної професійної незалежності аудитора та запровадження санкцій і покарань аудиторів щодо недостовірності надання аудиторських послуг. Р. Адамс, автор книги «Основи аудиту», наводить класичне висловлювання, що стосується аудиту: «Без аудиту немає надійності рахунків. Без надійності рахунків немає контролю. А без контролю, що вартує влада?» [4].

ЛІТЕРАТУРА

1. Закону України «Про аудиторську діяльність» від 22.04.93 року №23 [Електронний ресурс]. - Режим доступу <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/3125-12>.
2. Подолянчук О. А. Значення внутрішнього аудиту в системі контролю сільськогосподарського підприємства / О. А. Подолянчук // Київ. – 2010. – С. 479-481.
3. Огнева А. М. Аудит інформаційних систем і технологій / А. М. Огнева // Вісник Хмельницького національного університету. – 2009. – №6. – С. 229-232.
4. Адамс Р. Основи аудиту/ Р.Адамс // навчальний посібник - М. - ЮНИТИ, 1995. — 398 с. [21, с. 18].

УДК 631.11:657.6

ОСОБЛИВОСТІ АУДИТУ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Ю.О. Юрченко, студентка

Науковий керівник: асистент Чебан Ю.Ю.

Миколаївський державний аграрний університет

Досліджено і проаналізовано особливості процесу аудиту фінансових результатів підприємств аграрної сфери. Розкрито вплив облікової політики на аудиторську перевірку фінансових результатів.

Ключові слова: фінансові результати, аудит, облікова політика, аграрні підприємства.

Постановка проблеми. За діючої в Україні системи оподаткування послаблено контроль держави за достовірністю визначення фінансових результатів діяльності сільськогосподарських підприємств. Це пояснюється тим, що переважна більшість таких підприємств не сплачують податок на прибуток, а є платниками фіксованого сільськогосподарського податку.

В свою чергу держава зацікавлена у контролі правильності визначення фінансових результатів підприємств, оскільки це дає змогу одержати якомога більше прибутку до бюджету.

Отже, незважаючи на спрощену систему оподаткування, існує потреба, як зі сторони власників, так і держави, у незалежному фінансовому контролі – аудиті фінансових результатів підприємств аграрної сфери.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Під фінансовими результатами розуміють доходи підприємства за вирахуванням витрат діяльності. Питання, що стосуються аудиту фінансових результатів, досліджували такі вітчизняні фахівці як М.І.Баканов, І.О.Белебега, Ф.Ф.Бутинець, Я.А.Гончарук, В.В.Ковальов, М.Ф.Огійчук, Л.Г.Панченко, Л.К.Сук, В.С.Рудницький, С.І.Терещенко, В.С.Уланчук та інші.

Метою статі є висвітлення особливостей аудиту фінансових результатів в аграрних підприємствах.

Виклад основного матеріалу. У ринкових умовах конкурентоспроможність підприємств є однією з обов'язкових передумов їх прибуткового функціонування. Ділова активна діяльність будь-якого підприємства характеризується фінансовими результатами, зокрема

прибутком, отриманим від підприємницької, інвестиційної та інших видів діяльності. Питання дослідження аудиту доходів та фінансових результатів на підприємствах є дуже важливим і актуальним в наш час. Це пов'язано з тим, що з розвитком ринкових відносин та відносної стабілізації в економіці країни, господарюючі суб'єкти почали окрім основної діяльності інвестувати вільні активи в фінансову та інвестиційну діяльність. Метою такої діяльності підприємства – є отримання прибутку. Фінансові результати відображають мету підприємницької діяльності, її доходність і є вирішальними для підприємства.

Складність та відповідальність аудиторської перевірки фінансових результатів також характеризується й тим, що за даним видом перевірки встановлюється найвищий ступінь аудиторського ризику. Крім того, від повноти виконаної аудиторської роботи, об'єктивності висновку залежать правильність і повнота не менш важливого напрямку аудиторської діяльності – визначення подальшої фінансової стратегії суб'єкта господарської діяльності.

Основною метою аудиту фінансових результатів є збір, обробка та перевірка достовірності облікової інформації щодо визначення фінансових результатів діяльності, а також підрахунок позитивного чи негативного впливу на кінцевий фінансовий результат усіх факторів, які визначаються під час аудиторської перевірки.

Аудитор, насамперед, повинен оцінити стан бухгалтерського обліку на підприємстві, оскільки від ступеня довіри до облікової інформації залежать як обсяг аудиторської роботи, так і якість аудиторського висновку, а також рівень аудиторського ризику.

Важливою якісною характеристикою інформації щодо фінансових результатів є повнота інформації, яка в Україні найчастіше стає причиною викривлення звітності. Так, наприклад, питома вага господарських операцій, здійснених у тіньовому секторі економіки, складає від 30% до 50% за оцінкою різних фахівців [3].

Аудит фінансових результатів аграрних підприємств починається з вивчення та перевірки прийнятої на підприємстві облікової політики щодо обліку фінансових результатів. Даний процес проводиться на основі Наказу про облікову політику.

При аудиті фінансових результатів досить важливим є врахування такого фактора як облікова політика. Зазначимо, що в значній частині сільськогосподарських підприємств Наказ про облікову політику є: або формальним, або застарілим, або взагалі відсутнім. Даний фактор свідчить про стан внутрішнього контролю на підприємствах. Через це постає питання впевненості внутрішніх та зовнішніх користувачів у достовірності та уніфікованості даних щодо фінансових результатів. Зазначені факти вимагають посилення контрольної функції управління результатами діяльності, що стосується внутрішнього та зовнішнього незалежного контролю у вигляді аудиту.

В належним чином оформлених Наказах про облікову політику для аудиту фінансових результатів можна отримати наступну інформацію: принципові питання організації бухгалтерського обліку, облікову політику підприємства щодо організації обліку доходів і фінансових результатів діяльності, виправлення помилок і зміни у фінансових звітах.

Джерелами інформації для аудиту є форми фінансової звітності «Баланс», «Звіт про фінансові результати», декларація про дохід підприємства та податкові декларації, бухгалтерські реєстри по обліку виробничих витрат та інші облікові реєстри. Також для здійснення аудиту фінансових результатів досліджуються рахунки класу 7 «Доходи», 8 «Витрати за елементами», 9 «Витрати діяльності» і рахунок 79 «Фінансові результати».

Аудит фінансових результатів включає кілька етапів:

1. Визначення доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг);
2. Визначення собівартість реалізованої продукції;

3. Валовий прибуток (збиток) розраховується як різниця між чистим доходом від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) і собівартістю реалізованої продукції;

4. Контроль за статтями «Інші операційні доходи» та «Інші операційні витрати»;

5. Визначається прибуток від операційної діяльності (це основна діяльність підприємства, а також інші види діяльності, які не є інвестиційною чи фінансовою діяльністю) - це алгебраїчна сума валового прибутку (збитку), іншого операційного доходу, адміністративних витрат, витрати на збут та інших операційних витрат;

6. Проводиться аудит інших фінансових доходів, доходу від участі в капіталі, інших доходів.

При перевірці фінансових результатів аудитор має керуватись П(С)БО 15 «Дохід», де відображено порядок формування інформації про доходи підприємства і її розкриття у фінансовій звітності та П(С)БО 16 «Витрати», де викладено основні вимоги до визнання, складу і оцінки витрат, розкриття інформації про витрати у фінансовій звітності [4,5].

Під час проведення аудиту фінансових результатів аудитор повинен враховувати те, що з прийнятим П(С)БО №30 «Біологічні активи» змінилася методологія визначення фінансових результатів від виробничо-господарської діяльності сільськогосподарських підприємств [3]. Дана зміна безпосередньо впливає на процес аудиторської перевірки фінансових результатів.

Зазначена особливість полягає в тому, що фінансовий результат формується на трьох етапах:

- при первісному визнанні сільськогосподарської продукції та додаткових біологічних активів;
- при реалізації сільськогосподарської продукції та біологічних активів, оцінка яких проводиться за справедливою вартістю за мінусом очікуваних витрат на місці продажу;

- при зміні справедливої вартості [1].

Аудитор має перевірити правильність відображення у бухгалтерському обліку та фінансовій звітності доходу підприємства, витрат діяльності, результатів.

Чистий прибуток є одним із найважливіших економічних показників, що характеризують кінцеві результати діяльності підприємства. Ефективність функціонування підприємства залежить не лише від обсягу одержуваного прибутку, а й від характеру його розподілу.

Одна частина прибутку у вигляді податків і зборів надходить до бюджету держави й використовується на потреби суспільства, а інша частина залишається в розпорядженні підприємства і використовується на виплату дивідендів акціонерам підприємства, на розширення виробництва, створення резервних фондів тощо.

Недоброякісна, викривлена інформація для визначення фінансових результатів може призвести до прийняття неадекватних управлінських рішень. При перевірці правильності відображення фінансових результатів аудиторі необхідно впевнитись, що при складанні форми фінансової звітності №2 «Звіт про фінансові результати» підприємство виконало основні вимоги до річних звітів:

- всі операції повинні бути зареєстровані;
- зареєстровані операції повинні відповідати реальності;
- занесені в правильний період;
- правильно оцінені;
- всі операції стосуються підприємства;
- правильно представлені в річних звітах.

Важливою особливістю аудиторської перевірки фінансових результатів, що пов'язана із П(С)БО №30 «Біологічні активи», є необхідність визначення фінансового результату від первісного визначення сільськогосподарської продукції та додаткових біологічних активів з подальшим уточненням на кожну дату балансу та на дату реалізації.

Висновки. Одним з напрямів вдосконалення аудиту фінансових результатів є розробка методичних рекомендацій щодо аудиту фінансових результатів аграрних підприємств, яка є нагальною потребою в сучасних економічних умовах, а також значно підвищить ефективність та зменшить аудиторський ризик при проведенні аудиту фінансових результатів аграрних підприємств.

Отже, аудит фінансових результатів в аграрних підприємствах має ряд особливостей і є досить важливим. Від правильності визначення доходів і витрат, та відповідно, на їх основі, фінансових результатів залежить правильність визначення прибутку чи збитку, в чому зацікавлені власники підприємств, їх інвестори, а також інші користувачі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мазур В.П. Методичні аспекти аудиту фінансових результатів діяльності аграрних підприємств // Облік і фінанси АПК.– 2010.– №3.– С. 110-113.
2. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 р. №996-XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/996-14>
3. Половінкіна Г.М., Возьянова А.Є. // Шляхи вдосконалення методики аудиту доходів в умовах національних та міжнародних стандартів // Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського. – 2010. – №9. – С. 596
4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 29.11.1999р. №290 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?>
5. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31.12.1999р. №318 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?>

УДК 658.8:631.115.8

**ЗАКОНОДАВЧО-НОРМАТИВНІ АСПЕКТИ ВЕДЕННЯ
ОБЛІКУ ТА ПОДАННЯ ЗВІТНОСТІ ФЕРМЕРСЬКИМИ
ГОСПОДАРСТВАМИ**

О.С. Білан, студентка

Науковий керівник: асистент Чебан Ю.Ю.

Миколаївський державний аграрний університет

В статті зазначено основні законодавчо-нормативні аспекти та особливості ведення обліку та подання звітності фермерськими господарствами.

***Ключові слова:** фермерське господарство, фінансова звітність, бухгалтерський облік.*

Актуальність проблеми. На сучасному етапі розвитку аграрної економіки України значне місце посідає хоч вже не нова, але водночас специфічна форма господарювання – фермерське господарство, в якому мають місце особливості в організації та забезпеченні обліково-контрольного процесу. Значення і необхідність обліку та звітності в фермерському господарстві обумовлюється, з одного боку, потребою в інформації про наявне в господарстві майно, обсяги виробництва

продукції, доходи і витрати, а з іншого боку, зобов'язанням надання в державні установи інформації про результати фінансово-господарської діяльності у вигляді фінансової та статистичної звітності. Правильно організований облік необхідний і державним органам, які мають право контролювати діяльність фермерів по використанню державних кредитів, сплаті податків, охороні праці, профілактиці захворювань тварин, боротьбі з хворобами рослин, дотриманню законодавства про землекористування і охорону довкілля.

Облік господарських операцій повинен забезпечити фермеру обсяг інформації, необхідний для складання податкових декларацій і статистичної звітності, та надати змогу провести аналіз стану господарства, визначити виробничі витрати, валовий дохід, рентабельність як по господарству в цілому, так і по окремих його галузях. Дані обліку допомагають виявити слабкі сторони виробничої діяльності фермерського господарства, підходи при визначенні проблем і можливостей їх вирішення та необхідні при виробничому та соціальному плануванні діяльності господарства.

Таким чином, облік та звітність – це невід'ємна і обов'язкова функціональна діяльність фермерського господарства, яка забезпечує в той же час і контроль за виробництвом, наявністю і використанням матеріальних, трудових і грошових коштів, що допомагає, в свою чергу, виявити внутрішньогосподарські резерви.

Аналіз останніх досліджень. Проблемам організації обліку та контролю фінансової звітності у фермерських господарствах значну увагу приділяють у своїх працях ряд вітчизняних вчених: Ф.Ф. Бутинець, Л.Б. Гнатишин, М.Я. Дем'яненко В.А. Дерій, Г.Г. Кірейцев, М.Ф. Кропивко та інші. Водночас, удосконалення організації обліку та складання фінансової звітності, застосування ефективної методики контролю діяльності та звітності фермерських господарств залишаються одними з найактуальніших питань, оскільки результати цих процесів є основою для

ефективного господарювання таких аграрних формувань і їх постійного розвитку.

Метою статті є висвітлення законодавчо-нормативних особливостей організації бухгалтерського обліку та формування фінансової звітності фермерських господарств.

Виклад основного матеріалу. Загальним нормативно-правовим актом, який регулює ведення бухгалтерського обліку на підприємствах всіх форм господарювання та форм власності, в тому числі і в фермерських господарствах, є Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16 липня 1999 року № 996-XIV [1]. На сьогоднішньому етапі розвитку фермерських господарств, також досить важливим і суттєвим питанням є правильний вибір форми організації облікового процесу. Стаття 28 Закону України «Про фермерське господарство» не регламентує правила вибору форм організації обліку [2]. У названій статті зазначено лише, що фермерське господарство веде бухгалтерський облік результатів своєї роботи і подає відповідним органам фінансову звітність, статистичну інформацію та інші дані, встановлені законодавством України.

Однак у ст. 24 Закону України «Про селянське (фермерське) господарство», який на сьогоднішній день втратив свою чинність, було зазначено, що бухгалтерський облік у господарстві веде голова господарства або за його дорученням один з членів сім'ї чи на договірних засадах фахівець (спеціалізована фірма). На нашу думку, законодавцям не потрібно було усувати згадану регламентацію вибору форм організації обліку.

Нормативним документом, що регулював облік у фермерському господарстві до 2001 року, була Інструкція з ведення бухгалтерського обліку в селянських (фермерських) господарствах, затверджена наказом Міністерства сільського господарства і продовольства України від 5 лютого 1997 року №34. Враховуючи зміни в економічних відносинах, що

відбулися на селі та подальший розвиток фермерства, Міністерством аграрної політики розроблено Методичні рекомендації з організації та ведення бухгалтерського обліку в селянських (фермерських) господарствах, які були затверджені наказом від 2 липня 2001 року №189 [3]. У даних рекомендаціях було значно розширено перелік форм ведення обліку.

Після реєстрації господарства фермер складає опис майна, яке становить його власність. В описі зазначають вартість об'єктів основних засобів, виходячи з кошторисних (розрахункових) чи фактичних витрат на їх будівництво та придбання (доставку, встановлення, реєстрацію тощо), а на підставі даних про рік введення об'єктів в експлуатацію та норм амортизації розраховують знос (за відсутності таких даних знос може визначатися, виходячи із стану об'єкта), що не суперечить вимогам П(С)БО 7 «Основні засоби» [4].

Оцінку товарно-матеріальних цінностей, сільськогосподарської продукції, поточних біологічних активів, незавершеного виробництва тощо здійснюють згідно з П(С)БО 9 «Запаси» за меншою з оцінок: за фактичними (нормативними) витратами на їх виробництво або придбання чи за чистою вартістю реалізації (ціни продажу на аналогічні об'єкти за вирахуванням очікуваних витрат на завершення виробництва і збут) [5]. На підставі даних опису майна складають вступний баланс.

Господарські операції оформляють первинними документами, складеними відповідно до статті 9 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» та Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку №88 [1,6].

Фермерські господарства, які відповідають статусу малих підприємств ведуть бухгалтерський облік за спрощеним Планом рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій суб'єктів малого підприємництва, затвердженим наказом Міністерства фінансів України від 19.04.2001р. № 186 і складають

фінансову звітність відповідно до П(С)БО 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва» [7,8]. Усі інші фермерські господарства ведуть облік за Планом рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств та організацій та згідно Інструкції про застосування плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств та організацій [9,10].

Відповідно до Закону України «Про фермерське господарство», всі фермерські господарства ведуть бухгалтерський облік результатів своєї роботи і подають відповідним органам фінансову звітність, статистичну інформацію та інші дані, встановлені законодавством України [2].

Відповідно до наказу державного комітету статистики України №234 від 21. 06.2010 р., фермерські господарства, як і великі підприємства, незалежно від видів діяльності складають річну статистичну звітність за такими формами, наприклад, № 50 с.-г. «Основні економічні показники роботи сільськогосподарських підприємств, а також № 2-ферм «Основні показники діяльності фермерського господарства» [11].

Успішне ведення бухгалтерського обліку залежить від вдало вибраної форми обліку та належної організації роботи бухгалтера або бухгалтерської служби. Організаційна форма побудови обліку у фермерському господарстві визначається його особливостями, розмірами, територіальним розміщенням його структурних підрозділів (якщо такі є в наявності), організаційною структурою, системою управління, рівнем самостійності структурних підрозділів, чинною системою контролю та звітності.

У більшості дрібних фермерських господарствах облік веде сам голова господарства. Звісно, ідеальний варіант для будь-якого підприємства – наявність кваліфікованого і досвідченого бухгалтера. Наявність у фермерських господарствах бухгалтера як кваліфікованого спеціаліста в більшості випадків присутня в великих та середніх

господарствах. Водночас, є випадки, коли досвідчений спеціаліст веде бухгалтерію декількох фермерських господарств. Достатньо рідко веденням обліку та складанням звітності в фермерських господарствах займається аудитор, який також має право на здійснення такого виду діяльності.

Зазначимо, що від обраної з можливих в Україні форм ведення бухгалтерського обліку залежить не лише ведення обліку, а й складання та подання звітності, тобто форми та чисельність форм звітності.

Форми обліку, які можуть застосовуватись у фермерських господарствах, можна поділити на такі: меморіально-ордерну, журнально-ордерну, Журнал-Головну, спрощену і просту.

Особливими в цій класифікації виступають проста і спрощена, так як решта форм застосовується на підприємствах різних галузей. Слід вказати, що окрім журнально-ордерної форми фермерські господарства, що відповідають статусу великих підприємств, можуть застосовувати й меморіально-ордерну форму обліку. Кожна з наведених форм обліку може вестись автоматизовано (за допомогою комп'ютерної техніки) або з використанням ручної праці.

Висновки. Таким чином, в Україні затверджена і діє низка законодавчо-нормативних актів, які дозволяють належним чином вести облік та подавати фінансову звітність аграрними підприємствами.

Водночас, деякі положення законодавчо-нормативних актів, зазначених вище, потребують доопрацювання, враховуючи особливості діяльності певного кола сільськогосподарських підприємств, в тому числі фермерських господарств, оскільки в більшості фермерських господарств, що є малими за розмірами виробництва, бухгалтерський облік практично не ведуть, а також не складають і не подають фінансову звітність, що є порушенням вітчизняного законодавства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16 липня 1999 р. № 996-XIV (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.

2. Закон України «Про фермерське господарство», прийнятий Верховною Радою України 19 червня 2003р. №973 – IV (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.

3. Методичні рекомендації з організації та ведення бухгалтерського обліку в селянських (фермерських) господарствах, затверджені наказом Міністерства аграрної політики від 02.07.01р. №189 (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.

4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» від 27.04.2000р. №92 [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.

5. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» від 20.10.1999р. № 246 [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.

6. Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку: Затв. Наказом міністерства фінансів України 24.05.1995р. № 88 (зі змінами і доповненнями) [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.

7. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій малого підприємництва, затверджений наказом Міністерства фінансів України 19.04.2001р., № 186 // [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.

8. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва», затверджене наказом Міністерства фінансів України 25.02.2000р. № 39 [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.

9. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій від 21.12.1999р. №291 (зі змінами та доповненнями)[Електронний ресурс] / Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.

10. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій від 21.12.1999р. №291 (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.

11. Інструкція про заповнення форми статистичної звітності 2-ферм «Основні показники господарської діяльності фермерського

господарства», затверджена наказом держкомстату України №254 від 01.01.2002р. // [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.

УДК 657.631.8

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ В ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА

К.С. Іванова, студентка

Науковий керівник: асистент Чебан Ю.Ю.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті розглянуто поняття внутрішнього аудиту, зазначено його мету, структуру, функції, процедури та обґрунтовано його впровадження на підприємстві.

Ключові слова: внутрішній аудит, функції внутрішнього аудиту, об'єкти внутрішнього аудиту.

Актуальність проблеми. Одним з пріоритетних напрямків підвищення ефективності контролю діяльності підприємств в сучасних умовах господарювання є впровадження внутрішнього аудиту. Метою внутрішнього аудиту є удосконалення організації й управління виробництвом, виявлення і мобілізація резервів зростання його обсягів.

Тому вивчення сутності внутрішнього аудиту як одного з способів внутрішньогосподарського контролю, його ролі в діяльності підприємства є необхідною умовою обґрунтування його впровадження на підприємстві.

Аналіз останніх досліджень. Вивченням побудови системи внутрішнього аудиту на підприємстві займаються вітчизняні науковці, зокрема А.Н. Бортник, Ф.Ф. Бутинець, Н.І. Дорош, Л.В. Нападовська, О.А. Петрик, В.С. Рудницький, А.М. Сонін, Б.Ф. Усач. Вивчення робіт наведених авторів сприяло визначенню характерних рис внутрішнього аудиту та побудови аудиторської служби на підприємстві. Однак подальшого дослідження вимагають питання врахування особливостей підприємств при створенні в них аудиторських служб і формуванні внутрішнього аудиту.

Виклад основного матеріалу. Внутрішній аудит є одним із видів внутрішньогосподарського контролю суб'єктів підприємницької діяльності. Забезпеченню ефективності діяльності суб'єктів підприємницької діяльності багато в чому сприяють впровадження і правильна організація системи внутрішнього аудиту. Внутрішній аудит здійснюється на попередній стадії виконання комерційної, технологічної або фінансової угоди, у процесі її проходження і після завершення. В результаті здійснення внутрішнього аудиту отримують експертну науково-обґрунтовану оцінку господарським операціям і процесам, **аналіз** ситуації ризику, можливість застереження від банкрутства, використання ноу-хау для збільшення прибутку й ефективності нової технології, сприяння фінансовій діяльності підприємства.

Внутрішні аудитори працюють як у державному, так і в приватному секторі, здійснюючи незалежне експертне оцінювання управлінських функцій фірми чи компанії. Результати діяльності служби внутрішнього аудиту є надання результатів аналізу, оцінювання, рекомендацій, порад й інформації про діяльність підприємства. В основному, внутрішній аудит розглядає бухгалтерську інформацію та її достовірність, але питання технологічного процесу також можуть бути напрямами перевірки. Завдання внутрішнього аудиту — допомогти відповідним працівникам фірми чи компанії виконувати свої обов'язки

максимально кваліфіковано й ефективно. **Внутрішні аудитори звітують** перед вищим керівництвом підприємства. За внутрішній аудит відповідає сама фірма або один із її відділів, тобто контрольний орган всередині фірми. Керівник такого контрольного органу (або внутрішній аудитор) підпорядкований керівництву підприємства. Внутрішній контрольний орган здійснює аудиторські перевірки на самому підприємстві або в його підрозділах.

Внутрішньогосподарський аудитор забезпечує адміністрацію цінною інформацією для прийняття рішень, які стосуються ефективного функціонування бізнесу. Він не залежить від функціонального управління, але не може не залежати від реальної ситуації. Зовнішні користувачі не завжди покладаються на інформацію, що перевірена внутрішнім аудитором, через відсутність у нього незалежності. Це найголовніша відмінність між результатами роботи внутрішніх аудиторів і аудиторських фірм (зовнішніх аудиторів). Деякі види діяльності внутрішніх аудиторів називаються операційним аудитом. **Операційний аудит** (аудит результатів, або управлінський аудит) — це вивчення аудиторами операцій компаній з метою формулювання рекомендацій щодо економічного використання ресурсів, досягнення цілей. **Метою операційного аудиту** є надання допомоги керівникам у виконанні їхніх обов'язків. Результатом цього може бути збільшення рентабельності компанії. Таким чином, внутрішні аудитори розглядають операційний аудит як складову внутрішнього аудиту [7].

Основні функції внутрішнього аудиту:

- контроль за правильністю оформлення, приймання і відпуску матеріальних цінностей, оприбуткування, видачі й перерахування грошових коштів, створення і витрачання власного капіталу;
- контроль за дотриманням правил штатно-фінансової дисципліни, правильним формуванням і розподілом прибутку.

Для забезпечення належної якості внутрішнього аудиту перелік його контрольних функцій слід оформити відповідним наказом керівника підприємства, в якому необхідно також передбачити своєчасне й кваліфіковане проведення перевірки з метою прогнозування господарських ситуацій, які призводять до порушення нормативних актів, що дасть можливість своєчасно вжити заходи для попередження (профілактики) правопорушень. За допомогою поточного контролю слід здійснити вибіркові перевірки правильності господарських операцій разом із суцільними перевірками каси, банку, розрахунків з підзвітними особами, списання матеріалів на витрати, забезпечення фінансових результатів, реагування на виявлені порушення.

Структура внутрішнього аудиту підприємства включає три елементи:

- умови проведення аудиту;
- систему бухгалтерського обліку;
- процедури аудиту.

Кожний елемент розуміють як наявність правил, процедур, методики і документації, розроблених для підвищення ефективності роботи і дотримання відповідних вимог. У поєднанні всі перераховані елементи структури внутрішнього контролю забезпечують підприємству зниження небажаного ризику ділової і фінансової діяльності, а також ризик помилок у бухгалтерському обліку.

Внутрішній аудит здійснюється або на основі рішення органів управління фірми, або відповідно до порядку, встановленого законодавством.

Основними об'єктами внутрішнього аудиту є:

- стан і ведення бухгалтерського фінансового обліку;
- фінансова звітність, її вірогідність;
- стан необоротних активів і запасів;
- забезпеченість підприємства власними обіговими коштами;
- платоспроможність і фінансова стійкість;

- система управління підприємством;
- робота економічних і технічних служб підприємства;
- оподаткування: правильність визначення доходу, що підлягає оподаткуванню, своєчасність і повнота сплати податків;
- планування, нормування і стимулювання;
- внутрішньогосподарський контроль;
- виробничо-господарська діяльність;
- достовірність проектно-кошторисної документації тощо.

Основними процедурами внутрішнього аудиту є:

- вивчення засновницьких документів;
- дослідження первинної документації, реєстрів бухгалтерського фінансового (управлінського) обліку, фінансової звітності;
- зустрічна перевірка документів і господарських операцій, порівняння даних синтетичного і аналітичного обліку тощо [6].

Особливістю внутрішнього аудиту є його здійснення на підприємстві безперервно, що дозволяє своєчасно виявити систематичні недоліки в роботі персоналу та попередити їх появу в майбутньому. Внутрішній аудит є системним і строго документальним, безперервним, універсальним заходом.

Діяльність служби внутрішнього аудиту є найскладнішою формою організації контролю на підприємстві, оскільки, як правило, вимагає значних грошових коштів.

Слід зазначити, що не для всіх підприємств необхідний внутрішній аудит. Наприклад, якщо підприємство невелике і власник сам в змозі контролювати всі процеси, що відбуваються, то немає необхідності у здійсненні внутрішнього аудиту. Проте при збільшенні масштабів діяльності зростає та ускладнюється процес управління, власник не зможе повністю контролювати діяльність підприємства, делегуючи повноваження управління менеджерам, контролювати діяльність яких також необхідно. Тому виникає необхідність у внутрішньому аудиті.

Висновки. Внутрішній аудит – це сукупність процедур внутрішнього контролю ланок управління і різних аспектів діяльності підприємства, регламентована внутрішніми документами, які здійснюються окремим відділом або посадовою особою з метою допомогти органам управління здійснювати внутрішній контроль за діяльністю підприємства.

Належна організація внутрішнього аудиту сприяє більш ефективній діяльності підприємства, підвищуючи відповідальність працюючих даного підприємства за свої вчинки, запобігаючи виникненню негативних явищ, пов'язаних з діяльністю підприємства.

Ефективний внутрішній аудит зможе зменшити втрати підприємства та забезпечити позитивний кінцевий результат здійснення виробничої діяльності.

Створення саме такої служби контролю на підприємстві дозволить керівнику налагодити ефективний контроль за його підрозділами, виявити резерви і найбільш перспективні напрями розвитку виробництва, підвищити кваліфікаційний рівень фінансово – економічних і бухгалтерських служб.

Таким чином, ефективний внутрішній аудит сприятиме успішному розвитку підприємства в умовах жорсткої конкурентної боротьби та посилення впливу різного роду ризиків на діяльність підприємства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бровко О. Т. Організаційні аспекти та інформаційне забезпечення внутрішнього аудиту товарних запасів // О. Т. Бровко // Економічні науки. – Вісник ЖДТУ №3 (53). – 2010. – С. 48-50.
2. Верхоглядова Н. І. Розвиток внутрішнього аудиту // Н. І. Верхоглядова // Економіка і регіон. – № 1 (20). – 2009. – С. 136-139.
3. Кузик Н. П. Організація внутрішнього контролю в акціонерному товаристві / Н. П. Кузик // Економіка АПК. – 2004. – № 6. – С. 97-101
4. Мелехова Т. О. Обґрунтування функцій внутрішнього та зовнішнього аудиту податків / Т. О. Мелехова // Наука й економіка, 2010, №2 (18). – С. 116-120.

5. Назарова К. О. Сучасний стан та проблеми аналітичного забезпечення внутрішнього аудиту на підприємствах торгівлі / К. О. Назарова // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". – 2009. – № 647. – С. 433-440.
 6. Філозоф О. В. Внутрішній аудит та внутрішній контроль: розмежування понять / О. В. Філозоф // Вісник Житомирського державного технологічного університету. – 2009. – № 4(50). – С. 177-181.
 7. Чуєнков А. Є. Сутність та організація служби внутрішнього аудиту / А. Є. Чуєнков // Бухгалтерський облік, аналіз та аудит. – №7-8. – 2010. – С. 38-42.
 8. Яценко В. М. Внутрішній контроль на підприємствах України: проблеми розвитку та шляхи вирішення // В. М. Яценко // Збірник наукових праць ЧДТУ. – № 22. – С. 3-7.
- УДК 336.22:349.42:63(477)

ОСОБЛИВОСТІ СПРАВЛЯННЯ ФІКСОВАНОГО СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПОДАТКУ ЗА ВИМОГАМИ ПОДАТКОВОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

А.Ю. Наумова, студентка

Науковий керівник: асистент Лугова О.І.

Миколаївський державний аграрний університет

Розглянуто сутність та основні вимоги під час оподаткування ФСП сільськогосподарськими товаровиробниками. Досліджено особливості нововведень оподаткування ФСП з прийняттям ПКУ.

***Ключові слова:** ФСП, суб'єкт господарювання, ПКУ, органи ДПС, сільськогосподарські угіддя.*

Постановка проблеми. Фіксований сільськогосподарський податок у Податковому кодексі представлений як одна із спрощених систем оподаткування та направлений на підтримку розвитку аграрного сектору для сільськогосподарських підприємств. З 1 січня 2011 року вступили в дію оновлені норми, що регулюють особливості справляння фіксованого сільськогосподарського податку (ФСП), що визначено у главі 2 розділу

XIV Податкового Кодексу України (ПКУ). Для правильності ведення оподаткування ФСП слід детально ознайомитися із цими нововведеннями та закріпити існуючі норми цього податку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Фундаментальним питанням методології й організації обліку ФСП присвятили свої праці багато вітчизняних вчених-економістів, зокрема: Гривнак К., Струць М., Метелиця В., Журбій Є., Опанасенко К. та багато інших вітчизняних вчених, бухгалтерів та економістів.

Постановка завдання полягає у розкритті особливостей оподаткування ФСП, закріпленні його основних норм та дослідженні нововведень у відповідності до нового Податкового кодексу України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Згідно з положенням ст. 301 ПКУ платниками ФСП можуть бути сільськогосподарські товаровиробники, у яких частка сільськогосподарського товаровиробництва за попередній (звітний) рік дорівнює або перевищує 75%, але з урахуванням обмежень, встановлених пунктом 301.6. Так, не можуть бути зареєстровані платниками ФСП:

- суб'єкти господарювання, у яких понад 50% доходу, отриманого від продажу сільськогосподарської продукції власного виробництва та продуктів її переробки, становить дохід від реалізації декоративних рослин, диких тварин і птахів, хутряних виробів і хутра;

- суб'єкти господарювання, які провадять діяльність із виробництва та/або реалізації підакцизних товарів, крім виноматеріалів виноградних (коди згідно з УКТ ЗЕД 2204 29-2204 30), вироблених на підприємствах первинного виноробства для підприємств вторинного виноробства, які використовують такі виноматеріали для виробництва готової продукції;

- суб'єкти господарювання, які на день подання документів для набуття статусу платника податку мають податковий борг (недоїмку), за винятком безнадійного податкового боргу (недоїмки), що виник внаслідок дії обставин непереборної сили (форс-мажорних обставин).

Однак ПКУ вводить додаткові обмеження порівняно з законом до переліку осіб, які можуть бути платниками фіксованого сільгоспподатку. Так, не можуть бути такими:

- суб'єкти господарювання, у яких понад 50% доходу, отриманого від продажу сільськогосподарської продукції власного виробництва та продуктів її переробки, становить дохід від реалізації декоративних рослин, диких тварин і птахів, хутряних виробів і хутра (п. 301.6.1);

- суб'єкти господарювання, що здійснюють діяльність з виробництва та/або реалізації підакцизних товарів, крім виноградних виноматеріалів (коди згідно з УКТЗЕД 2204 29-2204 30), вироблених на підприємствах первинного виноробства для підприємств вторинного виноробства, які використовують такі виноматеріали для виробництва готової продукції (п. 301.6.2);

- суб'єкти господарювання, які на день подання документів для набуття статусу платника податку має податковий борг (недоїмку), за винятком безнадійного податкового боргу (недоїмки), який виник внаслідок дії обставин непереборної сили (форс-мажорних обставин) (п. 301.6.3).

Варто взяти до уваги положення про те, що перелік доходів сільськогосподарського товаровиробника, які були отримані від реалізації сільськогосподарської продукції власного виробництва та продуктів її переробки, що визначається пунктом 308.4 ПКУ, доповнено доходами, отриманими від реалізації продукції, а саме рослинництва на закритому ґрунті та продуктів її переробки на власних підприємствах, тваринництва, птахівництва та продуктів її переробки на власних підприємствах. Поряд із цим, вказаний пункт перелічує супутні послуги, доходи від яких також включаються до складу доходів, отриманих від реалізації сільгосппродукції.

З метою правильної сплати та визначення розміру ФСП треба правильно вираховувати базу оподаткування. Так, згідно зі ст. 303 ПК

базою оподаткування ФСП для сільськогосподарських товаровиробників є нормативна грошова оцінка одного гектара сільськогосподарських угідь, проведена станом на 1 липня 1995 року, індексація якої не відбувається.

При цьому для набуття і підтвердження статусу платника ФСП сільськогосподарським товаровиробникам до 1 лютого 2011 року необхідно надати до податкових органів перелік документів, що визначений у ст. 308 Кодексу. Перелік включає:

- загальну податкову декларацію із податку на поточний рік щодо всієї площі земельних ділянок, з яких справляється податок (сільськогосподарських угідь (ріллі, сіножатей, пасовищ, багаторічних насаджень), та/або земель водного фонду внутрішніх водойм (озер, ставків та водосховищ), - органу державної податкової служби за своїм місцезнаходженням (місцем перебування на податковому обліку);

- звітну податкову декларацію із податку на поточний рік окремо щодо кожної земельної ділянки - органу державної податкової служби за місцем розташування такої земельної ділянки;

- розрахунок частки сільськогосподарського товаровиробництва - органам державної податкової служби за своїм місцезнаходженням та/або за місцем розташування земельних ділянок за формою, затвердженою центральним органом виконавчої влади з питань державної аграрної політики за погодженням з центральним органом державної податкової служби;

- відомості (довідку) про наявність земельних ділянок - органам державної податкової служби за своїм місцезнаходженням та/або за місцем розташування земельних ділянок.

Варто звернути увагу на те, що у відомості про наявність земельних ділянок мають бути зазначені дані про кожен документ, що встановлює право власності та/або користування земельними ділянками, у тому числі про кожний договір оренди земельної частки (паю).

У зв'язку з останнім пунктом варто наголосити, що йдеться саме про податковий борг, а не податкове зобов'язання, яке оскаржується платником у судовому порядку. Тому відмова органу податкової служби у реєстрації платником фіксованого сільгоспподатку у зв'язку з тим, що справа по оскарженню рішення про донарахування податкових зобов'язань перебуває у суді, буде неправомірною.

Порівняно з чинним законом ПКУ у ст. 304 вводить нову ставку фіксованого сільгоспподатку для ріллі, сіножатей і пасовищ, що перебувають у власності сільськогосподарських товаровиробників, які спеціалізуються на виробництві (виращуванні) та переробці продукції рослинництва на закритому ґрунті або надані йому у користування, у тому числі на умовах оренди. Вона становитиме 1% бази оподаткування. Під згаданою спеціалізацією слід розуміти перевищення частки доходу, отриманого від реалізації такої продукції та продукції її переробки двох третин доходу (66%) від реалізації усієї власновиробленої сільськогосподарської продукції та продуктів її переробки. Кодексом збережено пільгові ставки фіксованого сільгоспподатку для гірських зон та поліських територій, але, на відміну від закону, їх визначення віднесено до виключної компетенції Кабінету Міністрів України, а не обласних рад.

Статтею 306 ПКУ пропонується врегулювати питання сплати податку, коли платник фіксованого сільгоспподатку володіє земельними ділянками на праві оренди. Якщо орендодавець є також платником фіксованого сільгоспподатку, то саме він повинен включати до своєї декларації земельну ділянку, що передана в оренду. Якщо ж орендодавець не є платником цього податку, то орендовану земельну ділянку в свою декларацію включає орендар.

Урахувати ризики сільгоспвиробництва ПКУ пропонує шляхом встановлення у п. 308.5 правила, згідно з яким якщо платники фіксованого сільгоспподатку не можуть виконати вимогу щодо 75-відсоткового критерію частки сільськогосподарського товаровиробництва у зв'язку з

виникненням обставин непереборної сили у попередньому податковому (звітному) році, то до них у наступному податковому (звітному) році не застосовується вимога, відповідно до якої частка сільськогосподарського товаровиробництва повинна дорівнювати або перевищувати 75%. Однак підтвердження обставин непереборної сили здійснюється шляхом прийняття рішення ВР, АРК або обласних рад. Тому без лобістських потуг на місцевому рівні платникам податку в цьому випадку не обійтися [2].

Також звертаю увагу на те, що Кодексом змінено перелік податків і зборів, платниками яких не є сільськогосподарські товаровиробники зі статусом платника ФСП (п. 307.1 статті 307 ПКУ).

Так, відповідно до п. 307.1 ст. 307 ПКУ платники ФСП не є платниками податку на прибуток підприємств, збору за спеціальне використання води, збору за провадження деяких видів підприємницької діяльності у частині провадження торговельної діяльності та земельного податку, крім земельного податку за земельні ділянки, що не використовуються для ведення товаровиробництва.

Це пов'язано з тим, що збір за геологорозвідувальні роботи, виконані за рахунок державного бюджету, виключено з переліку загальнодержавних зборів, а комунальний податок — з місцевих. Ці податки замінено зборами за спеціальне використання води і збором за провадження деяких видів підприємницької діяльності (в частині торговельної діяльності) [3].

Висновки. З прийняттям ПКУ деякі норми щодо оподаткування ФСП змінилися, деякі доповнилися, а деякі повністю залишилися незмінними, що визначено протягом вище. Сільськогосподарські підприємства – платники ФСП, для яких при визначенні фіксованої суми податку об'єктом оподаткування є площа сільськогосподарських угідь, з 1 січня 2011 року повинні сплачувати земельний податок за земельні ділянки, що не використовуються для ведення товаровиробництва.

ЛІТЕРАТУРА

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI (зі

змінами та доповненнями) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/>

2. Як сплачувати ФСП [Електронний ресурс] / За ред. Струць М. – Режим доступу: <http://www.agro-business.com.ua/>

3. Про фіксований сільськогосподарський податок [Електронний ресурс] / За ред. Гривнак К. – Режим доступу: <http://www.zsu.org.ua/>

УДК: 336.02(477)

ПРОБЛЕМИ ЦІНОВОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

А.В. Бойко, студентка

Науковий керівник: асистент Павлюк Є.О.

Миколаївський державний аграрний університет

Досліджено проблеми цінової політики підприємств. Запропоновано шляхи вирішення цих проблем. Розглянуто фактори, які впливають на формування цінової політики. Удосконалено механізм формування цінової політики на підприємствах.

***Ключові слова:** цінова політика підприємства, ціноутворення, цінова тактика та стратегія.*

Актуальність проблеми. В умовах розвитку ринкових відносин в Україні значення цінової політики постійно зростає. Особливо це має значення при постійному зростанні конкуренції на ринку, яка змушує підприємства постійно знижувати ціни на свої товари при зростанні якості продукції, яку виробляє підприємство. Але на сьогоднішній день на підприємствах проблемам цінової політики приділяється недостатньо уваги. В більшості випадків ціна визначається на підставі попиту та пропозиції, яка склалася на ринку без врахування інших чинників, які

відбуваються в навколишньому середовищі. Тому проблеми цінової політики є досить актуальними.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Проблемами цінової політики та управління цінами займаються багато вчених, зокрема Артус М.М., Грицюк Е.О., Дугіна С.І., Волошенко А.В., Кириленко В., Кириленко Л., Литвиненко Я.В., Федорищева А. М., Шкварчук Л. О. та багато інших. Однак питання визначення сутності цінової політики на підприємстві її основних завдань, факторів впливу, а також виявлення основних проблем її формування в даний час та знаходження ефективних шляхів вирішення цих проблем, потребують подальшого наукового дослідження.

Постановка завдання. Метою даної статті є визначення сутності цінової політики на підприємстві її основних завдань, факторів впливу, а також виявлення основних проблем її формування в даний час та знаходження ефективних шляхів вирішення цих проблем.

Виклад основного матеріалу. Існує багато визначень поняття «цінова політика підприємства». Наприклад, Федорищева А. М. вважає, що цінова політика підприємства – це комплекс заходів щодо визначення цін, цінової стратегії і практики, умов оплати, варіювання цінами залежно від позиції на ринку, стратегічних і тактичних цілей фірми [1, с.190]. Литвиненко Я. В. вважав, що цінова політика підприємства являє собою систему маркетингового дослідження ціни, визначення її, постійний моніторинг та зміни в залежності від зміни економічного середовища, яке оточує підприємство[2, с.233]. Проте найбільш точно визначив це поняття Е. О. Грицюк. На його думку, цінова політика підприємства – це система поведінки, дій і встановлення цілей підприємства у питаннях ціноутворення, яка базується на принципах ціноутворення, стратегії ціноутворення та визначення умов диференціації та зміни цін [3, с.268]. Дослідники в своїх наукових працях виділяють багато завдань, які виконує цінова політика на підприємстві і безперечно всі вони є вкрай важливими.

На думку Волошенка А.В. основними завданнями цінової політики є: встановлення загальних засад та основних принципів ціноутворення; розвиток підприємницької діяльності в межах, визначених законодавством; протидія зловживань монопольним становищем; підвищення якості продукції; орієнтація цін внутрішнього ринку на рівень цін світового ринку; збалансованість ринку товарів, робіт, послуг; розвиток економіки країни тощо [4, с.46].

Шкварчук Л. О. виділяє такі основні завдання цінової політики підприємств: а) вивчення, тобто в процесі її проведення вивчається характер дії економічних законів, встановлюються тенденції розвитку економічних явищ та процесів в конкретних умовах діяльності підприємства; б) оцінка, саме аналіз цінової політики проводить оцінку результатів діяльності підприємства, визначає тенденції змін, причин та факторний зв'язок між різними показниками та напрямками діяльності; в) визначення резервів, тобто визначаються резерви зниження цін і розробляються різні заходи щодо підвищення конкурентоспроможності підприємства та розширення його частки на ринку [5, с. 124]. Аналізуючи ці погляди я вважаю, що можна виділити три основні завдання цінової політики підприємств, а саме: збільшення продажу продукції, тобто підприємство повинно орієнтуватися на високий обсяг реалізації або на збільшення частки продажу в порівнянні з конкурентами. Наступні завдання передбачають отримання максимального прибутку і збереження існуючого середовища фірми.

На сучасному етапі розвитку вітчизняної економіки підприємства, на жаль, не приділяють достатньої уваги теоретичним питанням і практичному досвіду формуванню цінової політики на кваліфікованому рівні. Як результат, припускаються суттєві помилки у процесі ринкового ціноутворення. Так, досить часто ціна на продукцію підприємств визначається на основі вартості використаних на неї ресурсів і найбільшого отримання прибутку, практично не враховуються особливості

попиту на продукцію. Розроблені на підприємствах ціни недостатньо пристосовані до зміни ринкової ситуації. Рівень ціни не завжди відповідає споживчим властивостям продукції, що суттєво впливає на поведінку споживача в процесі її придбання. Більш того, сам процес визначення рівня ціни для кожного сегмента ринку часто має умовний характер. Недоліки українського ціноутворення на підприємствах, на думку Кириленків В. і Л., в основному зумовлені двома основними причинами. По-перше, відбивається вплив планової економіки, при якій ціни на продукцію визначалися тільки на основі витрат і встановлювалися кожному підприємству залежно від дій його керівників. По-друге, підприємства не мають певного досвіду у формуванні цінової політики і у використанні ринкової ціни в процесі реалізації продукції. Все це значною мірою ускладнюється недостатнім методичним забезпеченням процесу формування цінової політики підприємства з урахуванням специфіки розвитку економіки [6, с. 57]. Під час формування цін повинні враховуватися попит, платоспроможність, переваги, бажання цільових споживачів, їх поведінка і психологія, що зумовлює необхідність сегментації ринку. Важливе значення під час формування цінової політики мають фактори, які по-різному впливають на неї.

Розробляючи цінову політику на підприємстві потрібно враховувати вплив факторів внутрішнього та зовнішнього середовища, адже саме їх дія і визначає ефективність проведення цінової політики. Зовнішні чинники визначають саме напрями стратегічних дій, а внутрішні оцінюють ситуацію на більш короткий термін, тобто визначають більш конкретизовані тактичні дії, наприклад виробництво продукції на підприємстві. Є багато трактувань цінової тактики та стратегії, але найбільш точне визначення понять цінова тактика та стратегія дав Артус М.М. Він говорив, що цінова тактика — це процес розробки та впровадження необхідних цінових заходів у короткостроковому періоді з урахуванням стратегічного напрямку цінової політики та результатів оцінки реальної

ринкової ситуації при реалізації продукції. Цінова стратегія - це процес розробки та впровадження необхідних цінових заходів у довгостроковому періоді з метою досягнення більш загальних цілей [7, с. 89].

Отже, проаналізувавши все вище наведене, можна сказати, що цінова політика є важливою складовою маркетингової політики та економічної політики в цілому, яка підвищує рівень конкурентоспроможності підприємства та розвитку в умовах нестабільної економіки та світової кризи. Особливістю розробки та впровадження цінової політики в сучасних умовах є використання підприємствами не стратегічних напрямів ціноутворення, а цінової тактики, що зумовлено нестабільністю економіки та діяльності підприємств. Зараз в економічній літературі запропоновано досить багато стратегічних видів цінової політики і всі вони мають свої особливості.

Найбільш повний і докладний аналіз стратегій цінової політики дає Дугіна С. І. Вона виділяє такі стратегії: стратегію поступового зниження цін, стратегію «знімання вершків», стратегію проникнення та диференціювання цін, стратегію престижних цін та психологічно комфортних цін, стратегію «шикування цін» та послідовного просування сегментами ринку, стратегію «збиткового лідера» та цінову стратегію виживання, стратегію гнучких та стабільних цін, стратегію цін ринкової переваг та стратегію цін на товари зняті з виробництва [8, с.216].

Отже, із всіх вищезазначених видів цінової політики підприємство має вибирати свою індивідуальну, яка найбільше підходила б йому на певному етапі розвитку і яка б допомогла досягти найкращих результатів і уникнути непередбачених негативних обставин. Більшість економістів вважають, що стратегія цінової політики має починатися з чітко визначеної мети і закінчуватися пристосованим механізмом.

Висновки. Таким чином, процес формування цінової політики підприємства є дуже складним і багатогранним і передбачає перед усім неодмінний контроль за виконанням цінової стратегії підприємства та

врахування всіх факторів, які можуть впливати на здійснення цього процесу. Розробка цінової політики підприємства покликана забезпечити умови досягнення його стратегічних цілей і завдань та окреслити принципи ціноутворення, методи визначення базового рівня цін, умови і розміри їх диференціації та коригування.

Будь-яка модель цінової політики, щоб залишатися актуальною і ефективною, має переглядатися та змінюватися в разі вдосконалення чи створення нової продукції, зміни конкурентного середовища, зміни витрат виробництва та інших змін які відбуваються на підприємстві. Підвищенню ефективності цінової політики на підприємствах сприятиме використання реальних послідовних та науково-обґрунтованих інструментів цінового управління і кожне підприємство має їх дотримуватися щоб функціонувати і розвиватися.

ЛІТЕРАТУРА

1. Федорищева А. М. Цінова політика та її вплив на формування ціни / А. М. Федорищева // Економіка та підприємництво.- 2010.- №1.- с. 422
2. Литвиненко Я.В., Маркетингова цінова політика підприємства та напрями її удосконалення в сучасних умовах розвитку економіки України / Я.В.Литвиненко // Економічний простір.-2008.-№15.-с.268
3. Грицюк Е. О. Економіка підприємств / Е. О. Грицюк. – К.: ДаКор, 2010.- с.305
4. Волошенко А.В. Визначення та принципи цінової політики України / Волошенко А.В. // Актуальні проблеми економіки. – 2009. - №12. с.45
5. Шкварчук Л. О. Ціни і ціноутворення / Л. О. Шкварчук - К.: Кондор, 2005.- с.214
6. Кириленко В., Кириленко Л. Теорія цін та сучасне ціноутворення в Україні / В. Кириленко, Л. Кириленко // Економіка України.- 2007.- № 8.- с.458
7. Артус М.М. Формування механізму ціноутворення в умовах ринкової економіки : монографія. – Тернопіль : Економічна думка, 2002. – с.524
8. Дугіна С.І. Маркетингова цінова політика / С.І. Дугіна. – К.: КНЕУ, 2002.- с.360

УДК 336.221:658.11

ЗМІНИ В ОПОДАТКУВАННІ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

А.С. Новохацька, студентка

Науковий керівник: асистент Павлюк Є.О.

Миколаївський державний аграрний університет

Оцінено зміни в оподаткуванні прибутку підприємств, які стосуються порядку визначення бази оподаткування та ставки податку, з позицій фінансової ефективності. На основі порівняльного аналізу положень Податкового кодексу та діючих в Україні стандартів бухгалтерського обліку в частині визначення прибутку зроблено висновок про необхідність доопрацювання встановленої Податковим кодексом класифікації доходів і витрат підприємств.

Ключові слова: податок на прибуток, оподатковуваний прибуток, бухгалтерський облік, метод нарахувань для визнання доходів і витрат, класифікація доходів і витрат підприємства.

Вступ. Податок на прибуток підприємства належить до загальнодержавних і в Україні традиційно є одним із основних джерел надходжень до державного бюджету. Доля цього податку в структурі податкових надходжень бюджету перевищує 20%, а у ВВП країни сягає 5% [1]. Справляючи цей податок, держава вилучає частину прибутку

підприємства до бюджету з метою подальшого використання цих коштів на суспільні потреби.

В умовах високого рівня бюджетного дефіциту зусилля держави повинні бути спрямовані на збільшення доходної частини бюджету, в тому числі за рахунок податкових надходжень. Однак, з позицій фінансової ефективності податку на прибуток вилучення частини прибутку для фінансування суспільних витрат не повинне негативно впливати на темпи розвитку підприємства.

З урахуванням визначального впливу державної політики на рівень податкових платежів підприємств прийняття Податкового кодексу України від 02.12.10 № 2755-VI [3] (далі – Податковий кодекс), який в частині нарахування податку на прибуток підприємств, вступає в дію з 1 квітня 2011 року, обумовлює актуальність оцінки нового порядку визначення прибутку, який підлягає оподаткуванню. У зв'язку з прийняттям Податкового кодексу втрачає чинність Закон України від 28.12.94 № 334/94-ВР "Про оподаткування прибутку підприємств" в редакції Закону України № 283/97-ВР від 22.05.97 зі змінами та доповненнями [4] (далі – Закон № 334/94-ВР). Визначення прибутку в бухгалтерському обліку здійснюється відповідно до Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 3 "Звіт про фінансові результати", затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 31.03.99 № 87 [5] (далі – П(С)БО 3). Слід зазначити, що до вступу в дію Податкового кодексу вітчизняні підприємства змушені були вести два види обліку – бухгалтерський і податковий, оскільки правила їх ведення суттєво відрізнялися. Податковий облік вівся окремо лише для визначення податку на прибуток згідно з нормами законодавства.

Постановка завдання. Метою даної статті є оцінка впливу нового порядку визначення податку на прибуток з позицій фінансової ефективності та організації його визначення в системі обліку підприємства. Основою для такої оцінки є аналіз положень Податкового кодексу в порівнянні з Законом № 334/94-ВР, що втратив чинність, та

діючими в Україні положеннями бухгалтерського обліку в частині, що стосується визначення прибутку підприємства.

Виклад основного матеріалу. Згідно з пп. 134.1.1. Податкового кодексу прибуток як об'єкт оподаткування визначається шляхом зменшення суми доходів звітного періоду на собівартість реалізованих товарів, виконаних робіт, наданих послуг та суму інших витрат звітного податкового періоду. Це відповідає діючим стандартам бухгалтерського обліку на відміну від ст. 3 Закону № 334/94-ВР, згідно з якою прибуток визначався шляхом зменшення суми скоригованого валового доходу звітного періоду на суму валових витрат платника податку; суму амортизаційних відрахувань. Відповідно до п. 138.8 та п. 138.10 Податкового кодексу амортизація включається до складу витрат на відміну від положень п.8.1 Закону № 334/94-ВР, згідно з якими амортизація розглядалась як окрема категорія податкового обліку, що не відповідало стандартам бухгалтерського обліку.

В частині нарахування амортизації податковий облік зазнав суттєвих змін. Зокрема, у відповідність до бухгалтерського обліку приведено поняття основних засобів, їх класифікація за групами, поняття та сутність амортизації, об'єкти, методи, та періодичність її нарахування. Таким чином, перехід з 1 квітня 2011р. до нової системи податкової амортизації забезпечить більш обґрунтовану з точки зору реальної зміни вартості класифікацію основних засобів та вибір для кожної їх групи відповідного методу нарахування амортизації, позбавить підприємства необхідності вести облік основних засобів та нарахування амортизації окремо для цілей бухгалтерського та податкового обліку.

Порівняльний аналіз річних норм амортизації за групами основних засобів показує, що нова система амортизації спрямована на те, щоб стимулювати оновлення активної частини основних засобів підприємств, і в першу чергу – машин та обладнання. Можливість вибору методу нарахування амортизації дозволяє підприємствам збільшити темпи

амортизації основних засобів тих груп, для яких метод прискореного зменшення залишкової вартості не застосовується. Таким чином, нове податкове законодавство спрямоване на стимулювання інвестиційної діяльності підприємств шляхом збільшення сум та скорочення строків амортизації основних засобів.

Щодо класифікації доходів та витрат підприємств, то її у Податковому кодексі лише наближено до стандартів бухгалтерського обліку. Доходи, що враховуються при обчисленні об'єкта оподаткування, складаються з доходу від операційної діяльності та інших доходів. Дохід від операційної діяльності підприємства, згідно з пп. 135.4.1 Податкового кодексу включає дохід від реалізації товарів, виконаних робіт, наданих послуг, у тому числі винагороди комісіонера (повіреного, агента тощо). Такий склад відповідає доходу від реалізації продукції (товарів, робіт послуг) за класифікацією стандартів бухгалтерського обліку [6]. Інші операційні та фінансові доходи частково включені до складу інших доходів підприємства згідно із п. 135.5 Податкового кодексу. Визначена Податковим Кодексом класифікація витрат підприємства також відрізняється від запровадженої стандартами бухгалтерського обліку [7].

Витрати, що враховуються при обчисленні об'єкта оподаткування, відповідно до п. 138.1 Податкового кодексу, складаються із витрат операційної діяльності та інших витрат. Витрати операційної діяльності підприємства включають собівартість реалізованих товарів, виконаних робіт, наданих послуг та інші витрати. Інші витрати податкового обліку у бухгалтерському розподілено на витрати операційної та звичайної діяльності підприємства. За Податковим кодексом до собівартості реалізованих товарів не включаються загальновиробничі витрати. Натомість у бухгалтерському обліку передбачене поетапне віднесення цих витрат на собівартість: спочатку змінних та розподіленої частини постійних – на виробничу собівартість, потім нерозподіленої частини постійних – на собівартість реалізованої продукції.

Встановлений порядок групування витрат, створює невідповідність даних бухгалтерського обліку в частині визначення собівартості реалізованих товарів вимогам Податкового кодексу. Суттєво не змінюючи базу оподаткування, це необґрунтовано ускладнює її визначення, збільшуючи обсяг облікової роботи.

У порівнянні з Законом № 334/94-ВР перелік витрат, що не враховуються при визначенні оподатковуваного прибутку, в Податковому кодексі зазнав суттєвих змін. Найбільш дискусійним є пп. 139.1.12 Податкового кодексу, за яким не враховуються при визначенні оподатковуваного прибутку витрати, понесені у зв'язку із придбанням товарів (робіт, послуг) та інших матеріальних і нематеріальних активів у фізичної особи – підприємця, що сплачує єдиний податок (крім витрат, понесених у зв'язку із придбанням робіт, послуг у фізичної особи – платника єдиного податку, що здійснює діяльність у сфері інформатизації). Маючи на меті унеможливити застосування спеціального режиму оподаткування у схемах мінімізації податкових зобов'язань підприємств, що працюють у загальному режимі оподаткування, це положення водночас порушує принцип нейтральності податкової системи [8].

Щодо ставки податку на прибуток підприємств, то п. 10 розділу XX Податкового кодексу передбачене її поступове зниження. З 1 квітня 2011 року по 31 грудня 2011 року включно встановлено ставку податку на прибуток підприємств 23 відсотки; з 1 січня 2012 року по 31 грудня 2012 року включно – 21 відсоток; з 1 січня 2013 року по 31 грудня 2013 року включно – 19 відсотків; з 1 січня 2014 року – 16 відсотків.

Зниження ставки податку на прибуток підприємств свідчить про перенесення податкового навантаження з мобільних факторів виробництва – праці й капіталу – на споживання, ресурсні й екологічні платежі, що відповідає досвіду реформування податкових систем розвинутих країн.

ЛІТЕРАТУРА

1. Лондар С. Л. Моделювання надходжень із податку на прибуток підприємств в умовах українського економічного середовища / С. Л. Лондар // Фінанси України. – 2010. – № 12. – С. 12–20.
2. Налогообложение: теории, проблемы, решения / [Вишневский В. П., Веткин А. С., Вишневская Е. Н. и др.] ; под. общ. ред. В. П. Вишневого. – Донецк : ДонНТУ, ИЭП НАН Украины, 2006. – 504 с.
3. Податковий кодекс України від 02.12.10 № 2755-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>.
4. Закон України від 28.12.94 № 334/94-ВР "Про оподаткування прибутку підприємств" в редакції Закону України № 283/97-ВР від 22.05.97 зі змінами та доп. // Вісник податкової служби України. – 2008. – № 26 (501). – С. 1–47.
5. Наказ Міністерства фінансів України від 31 березня 1999 р. № 87 "Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 3 "Звіт про фінансові результати"", зареєстрований в Міністерстві юстиції України від 21 червня 1999 р. № 397/3690 зі змінами та доп. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
6. Наказ Міністерства фінансів України від 31 листопада 1999 р. № 290 "Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 15 "Доход"", зареєстрований в Міністерстві юстиції України від 14 грудня 1999 р. № 860/4153 зі змінами та доп. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>.
7. Наказ Міністерства фінансів України від 31 грудня 1999 р. № 318 "Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 16 "Витрати"", зареєстрований в Міністерстві юстиції України від 19 січня 2000 р. № 27/4248 зі змінами та доп. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>.
8. Молдован О. Податок на прибуток: на що чекати бізнесу [Електронний ресурс] / О. Молдован // Економічна правда. – Режим доступу : <http://www.epravda.com.ua>.
9. Юшко С. В. Оцінка чинного механізму визначення прибутку як об'єкта оподаткування / С. В. Юшко // Фінанси України. – 2010. – № 5. – С. 66–75.

УДК: 336.763.34(477)

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІПОТЕЧНИХ КРЕДИТНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ

В.В. Гриб, студентка

Науковий керівник: асистент Павлюк Є.О.

Миколаївський державний аграрний університет

Розглядаються актуальні питання розвитку іпотечного кредитування в Україні. Визначені проблеми, окреслено перспективи становлення та визначено роль відповідних учасників іпотечних кредитних відносин в Україні.

Ключові слова: іпотека, банк, рефінансування, іпотечне кредитування, іпотечні цінні папери.

Актуальність проблеми. Сьогодні ринок іпотечного кредитування в Україні структурований приблизно таким чином – великі банки контролюють понад 2/3 ринку, тобто концентрація всіх операцій відбувається у великих банках. Якщо говорити про участь іноземного капіталу на ринку іпотечного кредитування в Україні, то слід зауважити, що іпотечні зобов'язання викликають інтерес з боку нерезидентів. Це говорить про те, що одним з варіантів інвестування в країну може бути ринок іпотечних кредитів. Сьогодні банки нерезидентів та міжнародні фінансові компанії розглядають бізнес-проекти, пов'язані з участю капіталів на ринку іпотечного кредитування. Іпотечне кредитування має стати невід'ємним елементом ринкової економіки, що формується в Україні, і сприяти економічному і соціальному розвитку нашої держави.

Іпотечний ринок, являючись механізмом інтеграції фінансових ринків нерухомості, є в свою чергу механізмом, який забезпечує нормальний процес відтворення. Саме через цей механізм забезпечується як просте так і розширене відтворення, оновлення основних фондів, як виробничих, так і невиробничих. Створення високоліквідних та надійних фінансових інструментів також забезпечується механізмом іпотечного ринку. До таких інструментів можна віднести іпотечні облігації, іпотечні цінні папери, що випускаються на базі пулів заставних.

Отже, вище викладене дає підстави стверджувати, що іпотечне кредитування є важливим аспектом в діяльності фінансово-кредитних установ, яке потребує подальшого розвитку.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Вирішенням проблем розвитку іпотечного ринку займалась велика кількість економістів, серед яких Л.П.Козаченко, С.С. Волков, В.Ф. Присяжнюк, В.І. Кравченко Дж. Фрідмана, Н. Ордуєє, В. Мінца, В. Кудрявцева, О. Кудрявцевої та інші. Однак питання визначення та аналізу основних факторів, що стримують зростання іпотечного ринку, потребують подальшого наукового дослідження.

Постановка завдання. Для ефективного функціонування іпотечного ринку в Україні необхідно проаналізувати ситуацію, що склалась сьогодні та визначити проблеми, які характерні для іпотечного ринку та можливі шляхи їх розв'язку.

Виклад основного матеріалу. Іпотечне кредитування в Україні набуло надзвичайного розвитку та розповсюдження. Прийняття Закону України “Про іпотеку”, положення якого вступили в дію з 1 січня 2004 року, питанням перспективи розвитку іпотечних кредитних відносин в Україні.

Враховуючи стан розвитку фінансово-кредитної системи України варто орієнтуватися на забезпечення функціонування універсальної моделі іпотечного кредитування, яка передбачатиме можливість діяльності як банків так і небанківських фінансово-кредитних установ, створюючи для них рівні умови. Сучасний стан іпотечного кредитування в Україні визначається, в першу чергу, умовами розвитку його житлового сегменту. Під впливом факторів економіко-правового характеру іпотека землі залишається пасивною складовою ринку нерухомості, а, відтак, і кредитного ринку. При цьому і розвиток іпотечного житлового кредитування відбувається в доволі складній економічній ситуації. Житлова проблема залишається однією з найбільш гострих соціально-економічних в країні. Середня забезпеченість житлом на одну людину в

Україні становить 19-22 м², що в 1,5-3 рази менше ніж в країнах Західної і Центральної Європи. Для порівняння цей показник становить: у США – 65 м², у Франції – 36 м², в Японії – 31 м² [1, с.11-14].

В Україні на квартирному обліку перебувають 1,5 млн. чоловік, а загальний житловий фонд становить близько 1,1 млрд. м² [4].

Обсяги кредитування під заставу нерухомості в Україні мають стійку тенденцію до зростання, однак частка іпотечних кредитів у ВВП країни становить лише 1 %, в той час як в передових країнах цей показник ставить від 40 до 80 %, а в країнах, що розвиваються – до 10-20 %. За даними УНІА, загальна заборгованість банків за кредитами, що забезпечені житловою іпотекою або надані на фінансування будівництва житла, станом на 1 липня 2005 року становила 5,6 млрд. грн. і їх частка в кредитному портфелі була на рівні менше 5 %. Із них більше половини (54,5 %) – кредити банків надані фізичним особам для купівлі житла під заставу на вторинному ринку; 32 % кредитів надані фізичним особам на споживчі цілі під заставу нерухомості [4].

Взагалі до факторів, що стримують розвиток іпотечного кредитування в Україні можна віднести:

- відсутність політичної та економічної стабільності;
- наявність правових проблем у сфері створення житлово-інвестиційного законодавства;
- невідпрацьованість державними фінансовими та економічними органами функціонування системи іпотечного кредитування;
- відсутність у вітчизняних банків достатнього практичного досвіду довгострокового кредитування;
- висока вартість позик при відносно низькому рівні доходів більшої частини населення;
- відсутність у населення стабільних моделей ощадної та кредитної поведінки;

Розглянемо перспективи формування відносин ринкового типу в сфері іпотечного кредитування, виходячи із функціональної ролі та мотивів поведінки їх учасників. Базовим предметом даних відносин є фінансовий ресурс, а тому ключова роль відводиться його держателям – кредиторам та інвесторам. Вітчизняні банки досить активно намагаються вийти на ринок іпотечного кредитування, в першу чергу, прагнучи до реалізації наступних інтересів: формування довгострокових і стійких пасивів, отримання доступу до якісних активів і можливості їх рефінансування, створення інфраструктури для розвитку власного роздрібного бізнесу.

В питаннях формування залучених ресурсів банки роблять ставку саме на населення, однак, вже згадана проблема відсутності середнього класу, обмеженість гарантій виплати Фондом гарантування вкладів фізичних осіб, бажання диверсифікації вкладів, роблять депозити фізичних осіб неповноцінним джерелом [2, с.48-52].

Реальним механізмом який дозволить подолати проблему розривів строків залучення та вкладання банками фінансових ресурсів може стати сек'юритизація – випуск боргових цінних паперів (наприклад, облігацій), забезпечених раніше наданими іпотечними кредитами.

Говорячи про перспективи запровадження механізму сек'юритизації іпотечних кредитів в Україні, в першу чергу, варто виділити таке проблемне (технологічне) питання як формування однорідної маси іпотечних кредитів. В березні 2004 році на відкритих річних зборах членів УНІА були затверджені Стандарти житлового іпотечного кредитування, які носять рекомендаційний характер для іпотечних кредиторів.

Не зважаючи на значну динаміку росту заборгованості банків України за іпотечними житловими кредитами (в середньому 5,5 % за місяць), в країні поки що існує низький попит на іпотечні позики, насамперед, обумовлений вартістю самої позики (15-20 % річних), високим рівнем додаткових витрат, та високими цінами на нерухомість. Поряд з одноразовою сплатою суми за об'єкт із власних заощаджень (30 % вартості

квартири чи будинку) і першого щомісячного внеску позичальник несе витрати, пов'язані з оплатою послуг посередника, оформлення документів, оцінкою і страхуванням об'єкту. Також разовими виплатами стають оплата нотаріального підтвердження угоди про іпотеку, плата за реєстрацію, оформлення кредиту, а в деяких випадках і придбання полісу страхування життя, здоров'я, працездатності позичальника. Якщо при такому рівні витрат фізична особа-позичальник все ж приймає рішення отримати позику, розмір її знаходиться на мінімальному рівні з високою ймовірністю дострокового погашення. Процентна ставка визначається виходячи із тієї позиції, що вона має бути прийнятною для банку навіть у разі можливого збільшення ринкової ставки по кредитах. Таке штучне завищення фіксованих процентних ставок відбувається через відсутність реального індексу та методики визначення плаваючої процентної ставки [3, с.22-25].

Невід'ємним учасником іпотечних кредитних відносин в країні є держава в особі відповідних регулюючих органів влади та фінансових інститутів. Іпотечне кредитування має стати ефективною формою залучення вільних фінансових ресурсів та їх соціально вигідного розміщення. Запровадження вітчизняної системи відносин в сфері іпотечного кредитування, з правильно побудованим механізмом рефінансування дозволить за рахунок мультиплікації збільшити кількість грошей, що працюють в економіці, підвищити цим самим її монетизацію без ризикової додаткової первинної емісії. На ефективність способів залучення коштів для фінансування довгострокових іпотечних банківських кредитів, перш за все, впливає наявність надійних фінансових інструментів та механізмів, які б забезпечували кредиторам можливість отримання ресурсів у необхідних обсягах, за відносно низькою ринковою вартістю та на узгоджених за строками і відсотковими ставками кредитних іпотечних активів.

Висновки. Отже, на сьогодні існує ряд проблем, які потребують негайного вирішення, що в свою чергу призведе до розширення іпотечного ринку та повноцінного його функціонування. Зважаючи на вищевикладене можна сформулювати деякі пропозиції щодо вдосконалення роботи іпотечного ринку:

1. Створення належної законодавчої бази.
2. Використання міжнародних схем реінвестування.
3. Створення внутрішньобанківської та міжбанківської кредитної історії позичальників.
4. Створення централізованої системи реєстрації прав власності та обтяжень на нерухоме майно.
5. Повернення довіри до банківської системи в цілому.

Нині для розвитку іпотечного ринку все ще актуальним є створення належної законодавчої бази, яка б відповідала сучасним міжнародним стандартам і враховувала позитивний досвід запровадження відповідного законодавства. Таким чином, іпотечний кредит у перспективі може стати надійним засобом залучення внутрішніх інвестицій для зведення житла в масових обсягах у містах і селах України. Вкладення коштів у нерухомість завжди було і є одним із самих надійних шляхів не тільки їх збереження, але й примноження. Іпотечне кредитування житлового будівництва представлятиме безумовний інтерес для потенційних інвесторів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Романюті І. Фактори розвитку інвестицій в іпотечне кредитування житлового будівництва // Фінансова консультація. – 2011. – № 7-8. – С.11-14.
2. Сердюк А. Формування іпотечного механізму фінансування житла в Україні // Формування ринкових відносин в Україні. – 2010. – № 11. – С. 48-52.
3. Лазарова Л. Розвиток іпотечного житлового кредитування в регіонах // Фінанси. – 2010. - №6. –С.22-25.
4. Сайт Головного управління статистики. Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua –офіційний сайт Української національної іпотечної асоціації.

УДК 336.741

РОЗДРІБНІ ІНВЕСТИЦІЇ В ЗОЛОТО

А.В.Тирсенко, студентка

Науковий керівник: асистент Павлюк Є.О.

Миколаївський державний аграрний університет

Розглядається такий спосіб скорочення витрат і збільшення доходів, як роздрібні інвестиції в золото шляхом придбання монет, малих зливків. Аналізується структура, переваги й недоліки використання біржових фондів, основою яких є золото.

Ключові слова: *золото, інвестиції, ETF, цінні папери, деривативи.*

Постановка проблеми. Економічна нестабільність протягом останніх років, зростання державного боргу та інфляція зумовили підвищення попиту на дорогоцінні метали в усьому світі. Інвестори (приватні й інституційні) почали шукати способи скорочення своїх втрат та збільшення доходів. Одним із найпоширеніших способів є інвестиції в золото через придбання монет і зливків (фізичного золота), а також участь у біржових фондах, основою яких є цей дорогоцінний метал, шляхом придбання їхніх акцій.

Такий спосіб інвестування широко практикується в усьому світі. Але в Україні брак досвіду й можливостей через обмежене коло операцій на ринку дорогоцінних

металів та недосконалий фондовий ринок не дають змоги впроваджувати інновації повною мірою й ефективно захистити інвестора від впливу інфляції [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемі розвитку інвестицій в золото присвятили свої праці О. Васюренко, Т. Косова, В. Крилова, В. Кротюк, О. Куценко, В. Міщенко, М. Пуховкіна, О. Хаб'юк, О. Чуб та інші науковці і практики. Серед зарубіжних досліджень даної проблеми заслуговують на увагу праці Р. Габбарда, Д. Мамонової, Ф. Мишкіна, П. Роуза, А. Сімановського. Незважаючи на значний доробок у цій сфері, питання придбання монет, малих зливків в Україні залишається недостатньо дослідженим.

Постановка завдання. Метою даної статті є аналіз скорочення витрат і збільшення доходів завдяки роздрібним інвестиціям в золото в Україні. Визначення їх ролі в розвитку економіки країни загалом.

Виклад основного матеріалу дослідження. Золото є основним активом, із допомогою якого можна здійснювати довгострокові заощадження й зберігати прибутковість інвестиційного портфеля. За умов фінансових стресів золото завжди виконувало захисну функцію капіталів. Є багато причин відновити інтерес до золота як фінансового активу, а саме: - воно сприяє диверсифікації інвестиційного портфеля. Через екстремальний рух вартості інших видів і класів активів золото підтримує рівень дохідності та знижує ризики не тільки у стресових, а й у стабільних фінансових ситуаціях. Чинники ризику, що можуть вплинути на ціну цього металу, за своїм характером істотно відрізняються від тих, які впливають на інші активи. За статистикою портфелі, що містять золото, є надійнішими й постійнішими за інші;

- воно є інструментом хеджування інфляції. На тлі зростання цін на товари та зниження вартості валют дорогоцінний метал залишається для інвесторів інструментом боротьби з інфляцією;

- воно надає можливість управляти ризиками, оскільки є значно

стійкішими за фондові індекси. Активи з низькою волатильністю сприяють стійкості інвестиційного портфеля.

- золото характеризується відносно стабільними попитом і пропозицією. Останнім часом, особливо з 2006-го по 2010 р., ціна дорогого металу зросла в 1,5 раза порівняно з початком ХХІ ст. завдяки стабільному попиту в результаті збільшення доходів на ключових ринках[3].

Основними напрямками інвестування в золото є такі: монети й малі зливки; біржові обмінні фонди, що торгують цінними паперами (ETFs); фью'черси й опціони; ордер; золоті рахунки; золоті плани; запаси золота видобувників; золоті сертифікати; кошти, орієнтовані на золото; структуровані продукти. Усе це разом із котируванням ціни-спот дорогоцінного металу й інститутами, що його обслуговують, становить світовий ринок золота.

Золоті монети, що випускаються в усьому світі, вважаються законним платіжним засобом тільки за їхньою номінальною вартістю. Вага монет становить від 1/20 тройської унції (близько 1,6 г) до 1000 г. Їх класифікують за такими ознаками:

- старі монети, які колись дійсно перебували в обігу та досі збереглися у сховищах центральних банків, або сучасного карбування, часто із зазначенням року випуску чи без нього (французькі наполеондори, англійські соверени або російські «царські» рублі), котрі ще називають нововиробами;

- нові ювілейні монети, присвячені якійсь визначній події (олімпійські чи ювілейні монети), що карбуються в обмеженій кількості протягом певного часу та яким надають офіційний статус законного засобу платежу;

- нові монети з номіналом, які мають статус законного засобу платежу (хоч і не використовуються як гроші) та карбуються постійно;

- зливкові монети зі стандартною вагою, кратною тройській унції чи її

частині, без номіналу (південноафриканські крюгеренди, китайські «панди», канадські «кленові листки» тощо).

Золоті зливки також мають різну вагу, починаючи від 1 г до 400 унцій, або майже 12,5 кг (обсяг міжнародної торгівлі в Лондоні) [1]. Приватний попит інвестора на зливки й монети в Європі та Північній Америці протягом 2010 р. також зростає. Європейські й американські інвестори купують зливки й монети, щоб захистити себе від ризику знецінення валюти. У США інвестори в 2009 році купили 1200 тис. унцій (37,3 т) золотих монет American Eagle і злиwkів, а US Mint продав 1400 унцій (43,5 т) дорогоцінного металу.

ETFs як нова форма інвестування виникли близько десяти років тому. Основою таких фондів стало золото, що знаходиться у сховищі на іменних рахунках. На всю його суму випускаються цінні папери, які котируються на біржі. Низька вартість цінних паперів, забезпечених золотом, гарантує, з одного боку, доступність до ринку, зберігання й заощадження на трансакційних витратах, а також полегшує вкладення коштів у дорогоцінний метал, а з другого – порівняно безпечний, економічний і ефективний механізм купівлі-продажу злиwkів, без їх фізичного постачання.

Випуск цінних паперів, що підтримують зливкове золото, започатковане компанією «The McGraw-Hill Companies, Inc». Її ліцензійним продуктом стали SPDR Gold Shares (GLD). Уперше вони були представлені в лістингу на NYSE Arca (США) у 2004 р. Згодом GLD з'явилися в крос-лістингах Сінгапурської, Гонконгівської фондових бірж, на біржі «Bolsa Mexicana de Valores» і Токійській фондовій біржі.

Існує багато видів ETFs, ми ж зосередимося на таких із них, як стандартний, платоспроможний та на фізичне золото.

Стандартний – фонд, у якому його акції зростають чи падають залежно

від ціни-спот золота. Якщо вона підвищується на 15%, активи ETF зростають приблизно на ту ж суму [2].

Основою побудови платоспроможного фонду є використання ефекту левериджу стосовно ціни-спот. Якщо інвестор має три активи фонду й вартість золота зростає на 30%, то ціна акцій ETF підвищиться на 90%.

Фонд на фізичне золото припускає його наявність у власників, а ціна акцій фонду котирується на визначеній місцевості. Замість комплектування деривативами принцип дії такого фонду наближається до прямого придбання золотих зливків. Слід зауважити, що використання ETFs обмежене через особливості торгівлі золотом, а також законодавчими актами різних країн із обігу цінних паперів. Утім, разом із перевагами інвестування коштів у ETFs є й недоліки. Так, із допомогою цих фондів не можна придбати золоті активи (зливки, монети, ювелірні прикраси). Золото фонду формують із контрактів і похідних цінних паперів на його основі. Їх погашають коштами й ніколи фізичним золотом. Також у деяких випадках і місцевостях існує різниця в оподаткуванні капіталу ETFs і традиційних біржових фондів.

Незважаючи на значні недоліки, у 2010 р. ETFs зажили популярності серед інвесторів. Чистий приплив золота через такі фонди того року становив 361,0 т, на кінець року власники придбали 2167,4 т на суму 98 млрд. США.

Слід наголосити, що придбання золота з допомогою ETFs стає дедалі популярнішим у світі. Причому попитом користуються не лише золоті монети і зливки, а й базовий індекс, а також інші інноваційні продукти. Це пояснюється тим, що ETFs відіграли важливу роль у створенні з дорогоцінного металу унікального класу активу, що балансує портфель. Метою стратегії ETFs, в основі якого золото, є відстеження й відображення його ціни.

Переваги ETFs, котрі базуються на золоті, перед тими, що мають у своїй основі сировину, полягають у такому. По-перше, вони надають

можливість заробляти на продуктивності цього металу. По-друге, можна купувати цінні папери ETFs, у основі яких фондові активи золото видобувних компаній, що є простим способом інвестувати кошти у відповідну промисловість. По-третє, придбання цінних паперів таких фондів є інвестиційною стратегією для збалансування портфеля. По-четверте, вони хеджують регіональні ризики. Якщо країна зазнає іноземної експансії, а золото є її головним джерелом доходу, то інвестор може вкладати кошти в коротколістингові ETFs, використовуючи їх як захист від втрат. По-п'яте, вдалий вибір ETFs, що базується на золоті, сприяє зниженню податків або отриманню податкових пільг. По-шосте, для інвесторів ETF, забезпечений золотом, - безцінний актив, який дає змогу управляти ризиками й хеджувати свої втрати. По-сьоме, інвестори захищені законодавством, котре регламентує використання цінних паперів у певній країні.

Для запровадження подібних фондів на українському ринку потрібно створити відповідну базу. З цією метою, треба, по-перше, розробляти існуючі та проводити розвідку нових родовищ золота разом із іноземними компаніями, що мають досвід у цій сфері. По-друге, варто включити деривативи до переліку емісійних цінних паперів та розкрити сутність похідних цінних паперів у розділі II «Види цінних паперів» Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок». По-третє, ДКЦПФР потрібно розробити законодавчу базу щодо запровадження біржових обмінних фондів, основою яких є золото, під патронатом держави. Крім того, для залучення широкого кола інвесторів цінні папери таких фондів повинні мати низьку номінальну вартість та котируватися на організованому ринку. Все це стимулюватиме розвиток власної золото видобувної галузі [4].

ЛІТЕРАТУРА

1. Фінанси України. Науково – теоретичний та інформаційно – практичний журнал Міністерства фінансів України. №5, 2011 р.

Михальський В.В. Стаття «Проблеми становища та розвитку попиту на дорогоцінні метали» 124с.

2. Щетинін А. І. Гроші та кредит: Підручник : Вид 2-ге, перероб. та доп. – Київ: Центр навчальної літератури, 2006. – 432 с.

3. Івасів Б. С. Гроші та кредит: Підручник. – Вид. 3-тє, змін. й доп. – Тернопіль: Карт – Бланш, К.: Кондор, 2008. – 528 с.

4. Гальчинський А. Теорія грошей: Навчально – методичний посібник: Вид. 3-є, змін. й доп. Київ.: Основи – К, 2005 – 412 с.

УДК 657.421.3:658.11 (477)

НЕМАТЕРІАЛЬНІ АКТИВИ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

А.В.Тирсенко, студентка

Науковий керівник: асистент Павлюк Є.О.

Миколаївський державний аграрний університет

Розглянуто роль нематеріальних активів у капіталізації підприємств. Проаналізовано стан таких активів промислових підприємств України та узагальнено основні проблеми управління ними.

Ключові слова: *нематеріальні активи, капіталізація, промислові підприємства.*

Постановка проблеми. Зважаючи на перехід світу від індустріальної економіки до економіки знань, зростає роль нематеріальних активів як джерела додаткового прибутку та виграшу в конкурентній боротьбі. На нинішньому етапі розвитку світової економіки наявність лише матеріальних активів не гарантує збільшення доходу, а вартість створюється не тільки з допомогою виробничих операцій. У розвинутих країнах частка нематеріальних активів становить 30 – 35 % загальної капіталізації країни, а в окремих компаніях сягає 70%.

В Україні нематеріальним активам та їх ролі в капіталізації підприємств поки що приділяється невелика увага. Підтвердженням тому є відсутність розгорнутої статистичної інформації про їх стан і тенденції, недостатня дослідженість і відповідне висвітлення окресленої проблеми в науковій літературі. До того ж переважна більшість наукових публікацій із цієї тематики присвячена питанням обліку нематеріальних активів та їх контролю на підприємствах [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загальні підходи до економічного аналізу забезпеченості й ефективності нематеріальних активів підприємств описані в працях А.М. Козирєва, Л.А. Лахтінової, В.Л. Макарова, І.Т. Райковської, Г.В. Савицької та інших. Водночас публікацій щодо впливу нематеріальних активів на розвиток підприємств та економіку країни дуже мало, що й обумовило вибір теми статті.

Постановка завдання. Метою даної статті є аналіз стану нематеріальних активів промислових підприємств України та визначення їх ролі в розвитку підприємств та економіки країни загалом.

Виклад основного матеріалу дослідження. Поступ багатьох розвинутих країн великою мірою пов'язаний із капіталізацією нематеріальних активів. Саме цей факт, на думку окремих науковців, став однією із причин стрімкого економічного зростання Японії в 1970 – 80 рр. Збільшення капіталізації підприємств за рахунок нарощення обсягів нематеріальних активів почало практикуватися в цій країні в 1950 – 60-ті, коли вона, зазнаючи значних економічних і фінансових труднощів та не маючи можливості створювати у великій кількості власні нематеріальні активи, скуповувала в інших країн науково – технічні продукти (патенти, ліцензії тощо). Здійснюючи переоцінку придбаних нематеріальних активів за своєю методикою та зараховуючи їх на баланс підприємств, Японія досягла істотного збільшення капіталізації підприємств та була першою країною, де вартість нематеріальних активів перевищувала вартість матеріальних.

Революційним було також рішення японського уряду щодо введення поняття «нематеріальні активи суб'єктів господарювання» та кредитування під заставу таких активів із метою отримання оборотних коштів та їх реалізації. Це дало поштовх розвитку науково – технічної діяльності не лише в спеціалізованих наукових установах, а й безпосередньо на підприємствах. Інновації сприяли перетворенню продуктів інтелектуальної діяльності на нематеріальні активи надзвичайно високої вартості (з подальшою її концентрацією в акціонерному й фінансовому капіталі). Збільшення вартості активів давало змогу корпораціям проводити додаткову емісію акцій (пропорційно величині новостворених активів), які, у свою чергу, з'являлися на фондовому ринку та виконували функцію товару. Завдяки впровадженню нових фінансових технологій у країні було створено сприятливі умови для інтенсивного нарощення капіталу у великих обсягах і з низькою собівартістю, котрий, перетікаючи в інші сфери господарювання, стимулював їх розвиток. Досвід використання нематеріальних активів для збільшення капіталізації підприємств згодом запозичили й успішно застосовували США, Китай, країни ЄС та інші [3].

Аналізуючи ситуацію у вітчизняній економіці, можна стверджувати, що на сьогодні нематеріальні активи не відіграють помітної ролі в капіталізації як підприємств так і країни загалом. За даними Державної служби статистики, в 2009 р. частка нематеріальних активів у не фінансових активах країни становила лише 0,7%, тоді як основних засобів – 87,2%. Водночас інвестиції в нематеріальні активи в Україні мають тенденцію до зниження (якщо в 2002 році вони становили 9,1% загального обсягу капітальних вкладень, то в 2010-му – лише 3,7%). До того ж згаданою службою не наводиться розгорнута статистична інформація про нематеріальні активи. У статистичних збірниках вони враховуються як частина необоротних активів (основні

засоби, нематеріальні активи, довгострокові біологічні активи та інвестиційна нерухомість), що не дає чіткого уявлення про стан і тенденції нематеріальних активів підприємств країни.

Для кращого розуміння тенденцій стану нематеріальних активів вітчизняної промисловості було проаналізовано дані по підприємствах, підзвітних колишньому Міністерству промислової політики України, за 2005–2010 рр. Аналіз показав, що загальна вартість нематеріальних активів за цей період зросла в 4,4 рази. Водночас їх частка в необоротних активах підприємств залишалася на досить низькому рівні – 2,23 % у 2010 р.

Протягом 2005 – 2010 рр. істотні зміни сталися також у структурі нематеріальних активів. Зокрема, значно знизилась їх «інтелектуальна» частка: відсоток прав на об'єкти промислової власності зменшився на 2,3 в.п., тобто в 2010 р. вони становили лише 0,8% загального обсягу нематеріальних активів, авторського права та суміжних із ним прав – на 3,1 в. п., до 10,2% у 2010 р., прав на комерційні позначення – на 2,4 в. п., до 0,1%. Це зменшення відбулося на тлі помітного збільшення таких складових нематеріальних активів, як права користування природними ресурсами та права користування майном.

Зауважимо, що «інтелектуальна» частка нематеріальних активів свідчить про стан інноваційного розвитку підприємства, його можливість конкурувати на ринку технологічної продукції. Її зменшення по підприємствах вказує на недостатню увагу інноваційному розвитку та впровадженню наукомістких технологій із боку промислових підприємств. Разом із тим збільшення частки прав на користування природними ресурсами та майном у структурі нематеріальних активів знижує їх ліквідність.

Стосовно технічного стану нематеріальних активів слід зазначити, що за період 2007 – 2010 рр. їх знос по підприємствах Мінпромполітики

загалом істотно зменшився – на 22,3 в. п. Утім, за деякими видами економічної діяльності зберігається стабільна тенденція до старіння нематеріальних активів. Так, за аналізований період знос нематеріальних активів підприємств гірничорудної промисловості збільшився на 34,2 в. п., легкої промисловості – на 70,2, верстатобудування – на 13,3, металургійної промисловості – на 18,2, департаменту тракторного й сільськогосподарського машинобудування – на 19 в.п. Поряд із цим інвестиції в нематеріальні активи по підприємствах Мінпромполітики за період 2007 – 2010 рр. не перевищували 2% [2].

Як впливає з економічної теорії, ефект від використання нематеріальних активів виражається в загальних результатах господарської діяльності – зниженні витрат на виробництво, підвищенні обсягів збуту продукції, прибутку, платоспроможності та стабільності фінансового стану. Необхідною умовою для цього є нарощення темпів зростання віддачі капіталу, що можливе лише в разі коли темпи зростання виручки від реалізації продукції випереджатимуть темпи зростання нематеріальних активів.

Підсумовуючи результати проведеного аналізу стану й тенденцій нематеріальних активів промислових підприємств, можна зробити висновок, що, по-перше, такі активи поки що не відіграють істотної ролі в діяльності підприємств; по-друге, в період 2008 – 2009 рр., унаслідок впливу фінансово – економічної кризи, знизилася продуктивність їх використання; по-третє, недооцінка ролі нематеріальних активів є одним із факторів гальмування інноваційного розвитку як у промисловості, так і в економіці загалом [3].

Висновки. Отже, використання нематеріальних активів обов’язково має передбачати ефективне управління ними. Й передусім ухвалення рішень щодо створення, формування й уведення їх у комерційний оборот в умовах ринкової конкуренції з метою отримання максимального прибутку. Основною позицією в управлінні нематеріальними активами є

визначення їх вартості. Зважаючи на їх природу, дане питання є доволі складним і заслуговує на окрему увагу з боку як науковців, так і практиків. Слід зазначити, що оцінка нематеріальних активів у бухгалтерському обліку помітно відрізняється від тієї, яка проводиться професійними оцінювачами.

Україні оцінка нематеріальних активів має здійснюватися відповідно до національних стандартів №1 «Загальні засади оцінки майна та майнових прав» і №4 «Оцінка майнових прав інтелектуальної власності», з використанням дохідного, порівняльного й витратного методичних підходів. Однак на практиці, через недостатню розвиненість вітчизняного ринку нематеріальних активів, зазвичай використовується витратний метод, що ґрунтується на обліку витрат на створення цих активів. Такий порядок оцінки нематеріальних активів не є універсальним, а при його застосуванні неможливо цілком справедливо оцінити їх вартість (цей метод не охоплює сукупні витрати бізнесу на розробку й розвиток технологій у широкому розумінні). Втім, оскільки фондовий ринок в Україні малорозвинений, а ринкова інформація майже відсутня, часто єдиним можливим методом є саме витратний.

Підсумовуючи викладене, треба наголосити, що комерційне використання нематеріальних активів у сучасній практиці є комплексною, багатогранною проблемою, яка зачіпає сфери економіки, права, маркетингу, бухгалтерського й податкового обліку та потребує великої уваги з боку як науковців, так і практиків. Дана стаття охоплює лише окремі питання, котрі виникають при управлінні нематеріальними активами, втім, зважаючи на значний потенціал комерційного використання останніх у перспективі капіталізації вітчизняних підприємств, необхідно розширити дослідження з цієї проблеми [1].

ЛІТЕРАТУРА

1. Фінанси України. Науково – теоретичний та інформаційно – практичний журнал Міністерства фінансів України. №11, 2011 р. Єршова

Г.В. Стаття «Роль нематеріальних активів у фінансовому становищі України» 104 с.

2.Бухгалтерський облік на сільськогосподарських підприємствах: Підручник. – 3- те вид., перероб. і допов. М. Ф. Огійчук, В. Я. Плаксієнко, Л. Г. Панченко та ін.; За ред. проф. М. Ф. Огнійчука. – К.:Алерта, 2006, - 878 с.

3.Фінанси підприємств: Підручник / Керівник авт. кол. і наук. Ред.. проф.. А. М. Поддєрьогін. 3- те видання, перероб. та доп. – К.: КНЕУ 2001. – 460 с.

УДК: 339.722

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ МІЖНАРОДНИХ ФІНАНСОВИХ РИНКІВ

К.М. Кучер, студентка

Науковий керівник: асистент Павлюк Є.О.

Миколаївський державний аграрний університет

В статті дається аналіз розвитку фінансових ринків провідних країн світу; дослідження глобалізаційних процесів та їх вплив на тенденції розвитку світового фінансового простору; розглядаються загальні рекомендації щодо державної політики України в умовах інтеграції до світової економіки та під час включення до глобалізаційних процесів.

Ключові слова: *глобалізація, фінансовий ринок, конкуренція, капітал, інновації, інвестиції, фінансова криза, державна політика.*

Вступ. Однією з складових частин глобалізації економіки та одним з найвищих етапів глобалізації як такої є глобалізація світового фінансового простору. А з огляду на те, що фінансові операції є відображенням та своєрідною квінтесенцією тих процесів, що відбуваються у реальному секторі економіки, ступінь інтеграції України до світової економічної системи передусім визначається її інтеграцією до міжнародних фінансових ринків та участю у фінансовій глобалізації. Відповідно для країн, що

прагнуть найскорішої інтеграції до світового господарського комплексу, вкрай необхідним є вивчення та аналіз особливостей розвитку фінансового ринку в сучасних умовах, тобто в умовах глобалізації – економічної в цілому та фінансової, зокрема. Загалом аналіз проблем фінансової глобалізації та розвитку фінансових ринків знайшли широке відображення у роботах як іноземних, так і вітчизняних науковців: В.Башкирова, С.Гофмана, В.Дорофеева, Г.Колодко, А.А.Суэтина, Дж.А.Хансона, П.Хонохана, Н.В.Стукало, П.Герста, Л.Дж.Мауера, Е.К.Роуза, Г.Томпсона, С.Шіратсука та інших. Але на сьогодні недостатнє висвітлено деякі аспекти взаємозв'язків між процесами загальноекономічної глобалізації, фінансової глобалізації та новітніми тенденціями розвитку міжнародного фінансового ринку.

Метою статті є дослідження та узагальнення особливостей, тенденцій та перспектив розвитку як загальносвітового, так і окремих національних фінансових ринків в умовах глобалізації світового економічного простору, а також розгляд загальних рекомендацій щодо державної політики України в умовах інтеграції до світової економіки та під час включення до глобалізаційних процесів.

Виклад основного матеріалу. Глобалізація – процес універсалізації, становлення єдиних для всієї планети Земля структур, зв'язків і відносин в різних сферах життєдіяльності. Цей процес означає гомогенізацію життя: ціни, продукти, рівень якості охорони здоров'я, рівень доходів, відсоткові банківські ставки мають тенденцію до вирівнювання на світовому ринку. Сучасні процеси глобалізації породжуються економічними чинниками: суспільним розподілом праці, науково-технічним прогресом в умовах ринкової економіки, міждержавними інтеграційними процесами, міжнародними суспільними об'єднаннями і неурядовими організаціями, різноманітними формами міжнародного культурного обміну і спілкування. Основою процесу економічної глобалізації стають інтернаціоналізація виробничих зв'язків у високотехнологічних галузях на основі прямих

іноземних інвестицій, формування глобальних по масштабу і невинних по режиму роботи ринків, в першу чергу – фінансових [1].

З 1980 р. система фінансових ринків постійна функціонує на глобальному рівні. Виникла світова фінансова мережа, що об'єднала провідні фінансові центри різних країн: Нью-Йорк і Чикаго в Америці, Лондон, Цюрих, Франкфурт, Париж, Амстердам у Європі, Гонконг, Токіо, Багамські й Кайманові острова, Сінгапур, Бахрейн в Азії. Зміцнення зв'язків між зазначеними центрами, по суті, означало фінансову революцію, що має три ключові аспекти: глобальна присутність міжнародних фінансових установ; міжнародна фінансова інтеграція; швидкий розвиток фінансових інновацій. Напередодні глобальної фінансової кризи по оцінках МВФ у процесі фінансової глобалізації були повністю інтегровані ринки країн розвинених економік і до 30-50% обсягів національних фінансових ринків країн, що розвиваються. Невизначеність і нерівномірність процесів фінансової глобалізації відображалася в прискоренні структурних перетворень національних фінансових ринків, а також у рості числа злиттів і поглинань у світовій економіці [2].

Аналітики фінансових ринків відзначають, що в основі глобалізації фінансової системи лежить взаємодія таких явищ [2]:

- технічний прогрес, що дозволяє здійснювати міжнародні фінансові угоди в режимі реального часу й значно скоротити витрати на транспорт і комунікацію;
- зростаюча конкуренція: з одного боку, між кредитними й фінансовими установами на фінансових ринках, а з іншого, - між самими фінансовими ринками внаслідок значного розвитку інформаційних технологій і телекомунікацій;
- реструктуризація кредитних і фінансових установ шляхом їхнього злиття й поглинання як слідство зростаючої конкуренції між ними;
- широка інтернаціоналізація бізнесу через посилення транснаціонального характеру діяльності корпорацій;

- консолідація регіональних інтеграційних об'єднань (у Європі-Економічний і валютний союз);
- послаблення твердого контролю щодо здійснення міжнародних угод, пов'язаних з рухом капіталу фондових бірж;
- макроекономічна стабілізація й реформи в ряді країн, що розвиваються і країн з перехідною економікою, які створили сприятливий клімат для іноземних інвесторів;
- широке використання «принципу важеля» (значне позичання коштів для своїх інвестицій) і розвиток процесів сек'юритизації активів у промислово розвинених країнах.

Новим є стрімке зростання обсягів різних компонентів та їхніх глобальних взаємодій, що може привести до більш складних системних ризиків. Тим важливіше й актуальніше стають технічні запити у відношенні сучасної, всесвітньої мережної системи, що ідентифікує й розраховує взаємні

зобов'язання. Також вирішального значення набувають сучасні системи, що обслуговують платіжні потоки, торгівлю цінними паперами й зберігання цінних паперів [3]. До можливостей лімітування ризиків належать діючі вимоги достатності капіталу, організовані офіційні ринки й об'єктивні вхідні бар'єри на ринки. До того ж важливіше стають різні види контролю, заборони на несанкціоноване використання складних інформаційних технологій, тверде штрафування за правопорушення, так само як і міжнародна кооперація.

В останні роки була висунута концепція «інноваційно- інвестиційної природи» глобалізації, у рамках якої стверджується наступне: різко виросли темпи науково-технічного прогресу (збільшуються вдвічі кожні п'ять років), що породжує необхідність в інноваційній діяльності й пов'язаних з нею масштабних інвестицій у розвиток високотехнологічних виробництв; для забезпечення прибутковості інновації – інвестиції необхідно збільшення обсягів продажів, розширення меж ринку,

трансформація ринку з категорії місцевого у категорію регіонального й глобального; загострюється глобальний характер конкуренції в питаннях можливості мобілізації й володіння ресурсами й доступу на глобальні ринки.

На підтвердження цієї тези можна привести ряд прикладів, які ілюструють той факт, що напередодні глобальної фінансової кризи все більше значення в структурній перебудові капіталу грали злиття й поглинання. Так, у Бельгії з 20 комерційних банків в 1995 р. до 2005 р. зберігся один, а з 500 найбільших корпорацій в США в 1995 р. збереглося тільки 70 [2].

В умовах глобалізації криза на рівні окремої держави в цілому може бути представлений у вигляді двох частин: загальносвітового рівня фінансової кризи й рівня фінансової й економічної кризи на окремих національних ринках. Найкращим прикладом позитивного іноземного досвіду фінансової інтеграції – є інтеграція в рамках Європейського Союзу, яка характеризується різноманітністю регулюючих структур, високим ступенем відкритості ринків капіталу, підвищенням ролі комерційних банків тощо. Більшість фахівців [5] сходиться на тому, що успіх країн ЄС базується на впровадженні принципів субсидіарності та мінімальної гармонізації.

Доступ до різноманітних та дешевих фінансових інструментів і до великих обсягів вільного капіталу – є основною перевагою фінансової глобалізації для України на сьогодні. Отже, враховуючи цей факт необхідно забезпечувати лібералізацію національних фінансових ринків на фоні зменшення податкових ставок. Фінансова лібералізація забезпечуватиме притік дешевого капіталу, а ліберальна податкова політика створюватиме сприятливі умови для розвитку промислового виробництва, збільшення обсягів економічних операцій та реінвестування прибутків в економіку України, що в свою чергу збільшуватиме податкові

надходження до бюджету. Також варто звернути увагу на світовий досвід, який демонструє,

що вирішенню окремих соціальних та економічних проблем, що виникатимуть у процесі фінансової лібералізації в Україні, значною мірою сприятиме розвиток та підвищення ролі неурядових організацій. На сьогодні в Україні роль недержавних інституцій у процесі регулювання є слабкою та потребує додаткових стимулів та державної підтримки для ефективного розвитку. Враховуючи цей факт, пріоритетними напрямками державної діяльності в Україні мають бути:

- вдосконалення та контроль податкової функції (в першу чергу це може бути досягнуто за умов поступового зниження податкового навантаження на економіку та підсиленням контролю за повнотою сплати податків);
- законодавче стимулювання розширення доступу до глобальних фінансових інструментів та глобальних фінансових ринків в цілому;
- державна підтримка та стимулювання розвитку неурядових організацій;
- активна участь у процесі координації податкової та в цілому фінансової політики країн світу та випрацюванні спільних стандартів правління з метою відстоювання національних інтересів України.

Висновки. Якісний розвиток світових фінансових ринків свідчить про їх більшвисоку ефективність і про зростаючу роль саме міжнародних ринків капіталу в області залучення кредитних ресурсів. Але незважаючи на те що глобалізація об'єктивно стала невід'ємним аспектом ведення бізнесу на світових фінансових ринках і учасники ринків асоціюють із цим процесом найвищий ступінь складності, більшу частку постійних витрат, високі вимоги до фахівців і дуже тверде конкурентне середовище, питання про ступінь привабливості глобального ведення бізнесу для більшості неоднозначний. Чим глобалізованіша країна тим менший обсяг функцій держави вирішується на національному рівні. Повна глобалізація фінансів призведе до перенесення більшості функцій держави щодо регулювання

фінансовою сферою країни на глобальний рівень, тому важливим є визначення тих функцій, які лишатимуться прерогативою держави.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ткаченко А.М., Воронкова В.Г., Ткаченко М.О. Міжнародні економічні відносини. Навчальний посібник. – К.: «Видавничий дім «Професіонал», 2009. – 352 с.
2. Суєтін А. А. Фінансові ринки в світовій економіці. - М.: «Економіст», 2008. - 587с.
3. Колодко Г. Глобалізація і перспективи розвитку постсоціалістичних країн. – К.: Основні цінності, 2002. – 248 стр.
4. Стукало Н.В. Фінансова глобалізація: сучасні тенденції розвитку та висновки для України // Прометей: регіональний збірник наукових праць з економіки / Донецький економіко-гуманітарний інститут МОН України, Інститут економіко-правових досліджень НАН України. – Вип. 2 (17). – Донецьк: ТОВ „Юго-Восток, Лтд”, 2005. – С. 41-44.
5. Глобалізація і національні фінансові системи / За ред. Дж.А.Хансона, П.Хонохана, Дж.Маджнони. Пер. з англ. - М.: Видавництво «Весь світ», 2005. - 320 с.

ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ І АУДИТ

УДК 338.43:334.758.4(477)

РОЗВИТОК ТА ДІЯЛЬНІСТЬ АГРОХОЛДИНГІВ В УКРАЇНІ

С.Г. Юрченко, студентка

Науковий керівник : д.е.н., професор Червен І.І.

Миколаївський державний аграрний університет

Проаналізовано розвиток та діяльність агрохолдингів у сільському господарстві України. Висвітлено їх переваги та недоліки, науково обгрунтовано рекомендації щодо перспективи подальшого розвитку.

Ключові слова: агрохолдинг, інтегровані підприємства, сільські підприємства, розвиток..

Постановка проблеми. Ланцюжок просування продукції по маркетингових каналах складається із багатьох ланок: виробництво, транспортування, переробка, торгівля. Чим більше комерційних ланок віддалятиме первинного виробника від кінцевого споживача, тим нижче буде ціна для першого і вище – для останнього учасника процесу купівлі-продажу. Скорочення кількості ланок із ланцюжку просування товару до оптимальної кількості метою зближення виробника до кінцевого споживача і становить сутність оптимізації маркетингових каналів –

важливої складової раціональної побудови агропромислового виробництва. На практиці це досягається шляхом формування різноманітних організаційно-правових форм вертикальної і горизонтальної інтеграції, серед яких важливе місце займають агрохолдинги. Такі інтегровані агропромислові торгові компанії, орієнтовані на експорт агропродовольчої продукції, стали на сучасному етапі найбільш ефективним суб'єктом аграрного ринку. Джерелом внутрішнього інвестування (донором) для сільськогосподарського виробництва в цих структурах є, як правило, компанія, що здійснює торгівлю зерном, насінням, соняшнику та іншою високоліквідною продукцією рослинництва. Поява цих структур пов'язана з економічними умовами в Україні нестабільністю і нерозвиненістю інститутів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасній українській економічній літературі проблемам створення агрохолдингів, зокрема їх перевагам та недолікам в аграрній сфері, приділяється увага таких провідних вчених, як Ю.Б. Вінслав, В.В. Гончаров, Г. Гутманн, В.Є. Дементьєв, Т. Келлер, О.Ю. Мелентьєв, П.Т. Саблук, І.А. Храброва, Ю.В. Якутін. Однак існують деякі аспекти, що дані проблеми потребують більш ґрунтовного опрацювання.

Постановка завдання. Метою цієї статті є аналіз діяльності агропромислових холдингів в Україні та дослідження їх впливу на сільське господарство.

Викладення основного матеріалу. Традиційно під холдингом розуміють – особливий тип компанії, яка створюється для володіння контрольними пакетами акцій інших компаній з метою контролю і управління їхньою діяльністю. Формування агрохолдингів спрямоване на відновлення порушених міжгалузевих зв'язків та диспаритету цін між реалізованою сільськогосподарською продукцією і матеріально-технічними ресурсами промислового походження, відновлення самодостатньої кредитної системи.

На відміну від дрібних сільськогосподарських підприємств інтегровані підприємства мають кращі шанси залучити інвестиції, накопичений досвід роботи, кваліфіковані кадри, розвинену інфраструктуру, можливість диверсифікації ризиків і контролю затрати по всьому ланцюгу – від поля до супермаркету.

Передумовою для створення агрохолдингів в Україні стали процеси приватизації великих державних підприємств, що активізувались на початку 90-х років минулого століття. Першим кроком до створення холдингових програм став Указ Президента України «Про холдингові компанії», що створилися в процесі корпоратизації та приватизації" від 19.05.1994 року . Але цей нормативний акт є вузькоспеціалізованим, він регулює порядок створення і діяльності холдингів у період корпоратизації та приватизації, тобто на початковому етапі розвитку ринкових відносин, і хоча заснування перших структур такого типу розпочалось у 1995 році, спеціальний акт, регулюючий цей процес, був прийнятий лише в 2006 році [1].

Можна вважати, що агрохолдинг це група юридичних, самостійних сільськогосподарських, переробних і обслуговуючих організацій, контрольні пакети статутного капіталів яких належить одній особі. Агрохолдинги включають в себе сільськогосподарські, переробні і торгівельні організації, що об'єднали або повністю, або частково свої ресурси на основі договору про взаємовигідне економічне співробітництво. До їхнього складу обов'язково повинні входити господарства, які орендують землю або мають свої земельні угіддя та використовують їх для виробництва продукції. Вітчизняні агрохолдинги орендують землі в багатьох регіонах України. Орендовані сільськогосподарські угіддя мають площу від 60 до 300 тис га.

Результати проведених досліджень свідчать, що агрохолдинги протягом останніх років розпочали досить жвавий розвиток. Так, у 2010 р. (табл. 1) більше десяти агрохолдингів орендували по 150 тис га ріллі й

більше, при цьому абсолютним лідером залишається ТОВ «Українські аграрні інвестиції», яке контролює 330 тис га ріллі. У середньому одним із вказаних у табл. 1 агрохолдингів орендується 160 тис га ріллі. У цілому ж нині в Україні налічується понад 50 агрохолдингів, найбільше їх працює в Полтавській, Черкаській та Київській областях, які орендують більше, ніж по 30 тис га ріллі [2].

Такі структури постійно розширюють свої земельні площі за рахунок оренди, договори складають приблизно на термін 4-5 років, кожний десятий договір - на 10 років.

Таблиця 1

**Найбільші орендарі сільськогосподарських земель в Україні,
2010 рік[2]**

Назва агрохолдингу	Вид діяльності	Області	Площа, тис. га.
ТОВ «Українські аграрні інвестиції»	Сільськогосподарське виробництво. «Клуб сиру»	Кіровоградська, Полтавська, Чернігівська	330
БАТ ММК ім. Ілліча	Сільськогосподарське виробництво. Вирощування соняшнику, овочів, картоплі, виробництво молока, яєць, м'яса, птиці. Входить 67 підприємств.	АРК, Донецька, Запорізька, Київська	225
ДП Нафком-Агро	Виробництво і переробка сільськогосподарської продукції. Елеватори і 1 невеликий цукровий завод.	Чернігівська, Полтавська, Вінницька, Сумська, Черкаська	200
Агропромхолдинг «Астарта-Київ»	Входить 43 виробничих підрозділи і 2 торгові компанії. Вирощування цукрових буряків, ВРХ, виробництво комбікорму. Консервування овочів і фруктів. Володіє 5 цукровими заводами.	Полтавська, Вінницька, Хмельницька	180
БАТ «Миронівський хлібопродукт»	20 підприємств, які об'єднані у виробничі потужності всього технологічного ланцюжка птахівництва. До складу групи входять: 6 птахофабрик, завод з	АРК, Київська, Черкаська, Дніпропетровська, Вінницька, Донецька, Івано-Франківська.	180

	виготовлення комбікорму і кормів.		

Збільшення кількості агрохолдингів за останні роки обумовлено тим, що сільськогосподарські підприємства є основними споживачами дотацій і субсидій. За 2008 рік коштів державної підтримки за рахунок бюджетних дотацій і податку на додану вартість виплачено в сумі 5, 75 млрд грн. За 2009 р. фінансової кризи – 3,28 млрд грн. При цьому як зазначають деякі дослідники, приблизно 10% аграрних підприємств отримує 80% цих платежів. Це якраз і є великі аграрні підприємства, зокрема агрохолдинги, які мають можливості, використовуючи зв'язки в державних установах, класифікованих економістів і юристів, отримувати ці кошти. Зарубіжні та вітчизняні науковці відзначають, що холдингові підприємства мають ряд переваг та недоліків (табл.2).

Таблиця 2

Переваги та недоліки холдингових формувань[2]

Переваги	
1.Наявність у підпорядкованих одиницях власних складських приміщень, необхідного обладнання, що дозволяє мінімізувати витрати, здійснювати сам процес виробництва та реалізацію продукції на експорт.	9.Можливість здійснення контролю над підприємствами шляхом дроблення власності на їхній капітал (можливість брати участь в управлінні підприємством важливіша, ніж володіння більшою частиною її капіталу).
2.Незалежність від зовнішніх постачальників сировини	10.Послаблення фіскального тиску.
3.Забезпечення конфіденційності контролю.	11.Розширення масштабів виробництва
4.Використання переваг диверсифікованості виробництва.	12.Можливість концентрації капіталів і розвиток інвестиційних процесів.
5.Економія на торгових, маркетингових та інших послугах	13.Гнучке реагування на коливання кон'юнктури.
6.Можливість створення замкнутих технологічних ланцюжків від видобутку сировини до випуску готової продукції та доведення її до споживача.	14.Реалізація масштабу використовуваних ресурсів, у тому числі можливість залучення кваліфікованого управлінського, наукового, виробничого персоналу.
7.Об'єднання виробництва, технічного досвіду та науково-дослідних розробок, можливість інтеграції науки і виробництва.	15.Проведення єдиної виробничо-технологічної, інвестиційної та збутової політики в масштабах усього господарського об'єднання.
8.Економія на масштабах з меншими обсягами інвестицій шляхом включення постачальників до складу своїх груп.	16.Обмеження або ліквідація конкуренції. ☐

Недоліки	
1.Складний механізм фінансового регулювання.	Можливість легкого розпаду холдингової системи. Департамент суддів досить легко може домогтися розпаду холдингової системи шляхом передавання її власності на капітал, якщо з'ясує, що діяльність холдингового підприємства не відповідає вимогам законів.
2.Створення системи управління, яка б ефективно працювала в ринкових умовах.	
3.Сільське населення не сприймає нових "панів", які найчастіше не переймаються проблемами безробіття й соціального розвитку сільської місцевості, де вони орендують (фактично володіють) великі масиви землі.	

Важливим аспектом діяльності агрохолдингів є їх можливості щодо забезпечення необхідної якості сільськогосподарської та харчової продукції. Входження України до СОТ, вихід на ринки ЄС вимагають дотримання певних стандартів якості продукції. На жаль, таких стандартів досить важко дотримуватися невеликим та дрібним сільськогосподарським виробникам і переробним підприємствам, не говорячи вже про домогосподарства населення, частка яких у виробництві окремих видів продукції сягає 70-90 % (молоко, овочі, картопля) [3]. Завдяки застосуванню новітніх технологій у виробництві та переробці продукції сільського господарства, можливостей контролю за дотриманням технології на всіх її етапах, запровадженню необхідних стандартів якості агрохолдинги мають безперечні конкурентні переваги порівняно з іншими формами ведення агробізнесу.

Висновки. Підсумовуючи все вище зазначене про діяльність агрохолдингів та проблеми, які сьогодні існують у сільському господарстві України, можна зробити висновок, що виникнення і розвиток агрохолдингів є результатом здійсненої аграрної реформи і, зокрема, земельної реформи. Їх вплив на підвищення ефективності використання виробничих ресурсів у сільському господарстві та інших сферах агробізнесу слід оцінювати позитивно. Діяльність агрохолдингів відповідає сучасним тенденціям розвитку аграрного виробництва, що характеризуються впровадженням новітніх технологій виробництва та його управління, а також глобалізаційним тенденціям.

ЛІТЕРАТУРА

1. Указ Президента України "Про холдингові компанії в Україні", березень 2006 р. // Відомості Верховної Ради України. - 2006. - № 34.
 2. Топ - 25 українських латифундистів / [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.vd.ua/img/st_img/195/012_latifundia.png.
 3. Саблук П.Т. Формування міжгалузевих відносин: проблеми теорії та методології / П.Т. Саблук, М.Й. Малік, В.Л. Валентинов. – К.: ІАЕ, 2002. – 294 с.
 4. Електронний ресурс - Режим доступу <http://www.economica.com.ua/agro/article>
- УДК 332.72 (477)**

РОЗВИТОК ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

Л.О. Різун, студентка

Науковий керівник: д.е.н., професор Червен І.І.

Миколаївський державний аграрний університет

Визначено сучасні особливості та тенденції розвитку земельних відносин у сільському господарстві країни. Висловлено пропозиції щодо удосконалення окремих положень процесу реформування земельних відносин у сільському господарстві.

Ключові слова: земельні відносини, реформування, сільське господарство, консолідація земель, ринок земель.

Актуальність поставленої проблеми. Сучасний розвиток економіки України в цілому і зокрема сільського господарства відбувається в досить динамічному ринковому середовищі, яке вимагає їх постійних якісних змін. За останні 20 років у нашій державі проведено ряд заходів щодо реформування аграрної економіки, у тому числі земельна реформа. В сільському господарстві пріоритетним завданням стало реформування земельних відносин, оскільки саме вони у загальній структурі суспільних відносин займають належне місце і виступають одним із регуляторів всієї сукупності економічної, соціально-демографічної, політичної, екологічної та інших складових просторового розвитку країни.

Нині в Україні земельне питання є ключовим. Воно викликає значну кількість галузевих, наукових і політичних дискусій різного масштабу. Земля завжди була, є і буде залишатися особливим об'єктом суспільних відносин, який характеризується просторовою обмеженістю, незамінністю, постійністю місцезнаходження тощо. Значення землі як провідного ресурсу людського розвитку у сільській місцевості, де вона виступає не лише як просторовий базис, але і як головний засіб виробництва, важко переоцінити. Стан земельних ресурсів завжди належатиме до числа провідних факторів, які впливають на розвиток продуктивних сил держави. В той же час на сучасному етапі можна констатувати, що сформовані в Україні земельні відносини потребують нового більш якісного розвитку, що забезпечить ефективність використання земельного потенціалу країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню питань реформування земельних відносин, зокрема впровадженню ринку землі, присвячені роботи відомих українських вчених-економістів, а саме: В.Я.Амбросова, В.І.Андрейцева, В.П.Галушка, С.М.Кваши, В.Я.Месель-Веселяка, П.Т.Саблука, А.Я.Сохнича, М.М.Федорова, О.М.Шпичака та ін. Поряд з цим більшість науковців наголошують на необхідності запровадження купівлі-продажу землі сільськогосподарського призначення [4, 5, 6], обминаючи своєю увагою такі важливі питання як довгострокова оренда та консолідація земель сільськогосподарського призначення.

Метою даної статті є визначення сучасних особливостей та тенденцій розвитку земельних відносин у сільському господарстві країни. Методика проведеного дослідження ґрунтувалась на використанні сучасних наукових методів, а саме: історичного, діалектичного, монографічного, аналізу і синтезу, абстрактно-логічного.

Виклад основного матеріалу. Земельна реформа бере свій початок із прийняттям Верховною Радою України 18 грудня 1990 р. Постанови «Про земельну реформу», 13 березня 1992 р. «Про прискорення земельної реформи та приватизацію землі», Постанови Кабінету Міністрів України

від 7 травня 1993 р. «Про першочергові заходи щодо підготовки і проведення земельної реформи». Нині реформування земельних відносин в Україні вийшло на фінішну пряму. Щорічним Посланням Президента України до Верховної Ради України «Модернізація України - наш стратегічний вибір» визначено, що реформування земельних відносин і заснована на ньому перебудова усієї системи організації аграрного виробництва мають особливе значення як щодо створення умов для ефективного використання потужного ресурсу зростання національної економіки, так і для поліпшення умов життя та праці значного прошарку населення України [1].

За час проведення земельної реформи, яка триває в Україні з 1990 року, відбулася демонополізація державної форми власності на землю. Об'єктом реформування стали землі майже 12 тис. господарств, а 6,91 млн селян набули права на земельну частку (пай). Наближається до завершення процес видачі державних актів на право власності на землю власникам земельних сертифікатів. В той же час суцільна парцеляція сільськогосподарських земель та їх розподіл серед колишніх працівників колективних сільськогосподарських підприємств не змогли стати основою для сталого соціально-економічного розвитку аграрної сфери та розвитку індивідуальних (сімейних) форм ведення сільського господарства. Тому основним питанням нині є створення міцних господарств з єдиним земельним масивом, консолідацією земель.

Прийняття Закону України «Про ринок земель» має стати головним кроком на шляху визначення організаційно-правового механізму запровадження регульованого ринкового обігу земель сільськогосподарського призначення, попередження знеземелення селян, підвищення ліквідності землі як економічного активу, визначення порядку проведення земельних торгів.

Слід зазначити, що в проекті цього закону (від 18.07.2011 № 9001-1) наголос здійснено не лише на правові та економічні засади організації і

функціонування ринку земель, а й на порядок проведення земельних торгів та на необхідності економічно обґрунтованому об'єднанні земельних ділянок (консолідації земель). Так, у проекті наведено ґрунтовне тлумачення терміну «консолідація земель сільськогосподарського призначення» як комплексу заходів, що полягають в економічно обґрунтованому об'єднанні земельних ділянок всіх форм власності, що призначені для ведення товарного сільськогосподарського виробництва та особистого селянського господарства, місце розташування, розміри, конфігурація та склад угідь яких забезпечують стає землекористування [2]. А також наведено визначення понять «земельний масив», «рівноцінні земельні ділянки», «суб'єкти консолідації земель сільськогосподарського призначення». При цьому відповідно до проекту консолідація земель сільськогосподарського призначення може здійснюватись суб'єктами консолідації шляхом:

добровільного обміну земельної ділянки, розташованої у земельному масиві, на іншу земельну ділянку, розташовану у цьому ж або іншому масиві, згідно з вимогами Цивільного кодексу України, Закону України "Про порядок виділення в натурі (на місцевості) земельних ділянок власникам земельних часток (паїв)";

об'єднання суміжних земельних ділянок їх власником за технічною документацією із землеустрою відповідно до закону;

обміну, зміни меж, впорядкування угідь земельних ділянок за проектами землеустрою щодо консолідації земель сільськогосподарського призначення в порядку, визначеному цим Законом;

іншими способами, які не суперечать законодавству [2].

Ці нововведення створять сприятливі умови для забезпечення економічно обґрунтованого ведення сільськогосподарського виробництва і знайдуть підтримку у сільгосптоваровиробників.

Вважаємо, за доцільне висловити думку щодо доопрацювання та уточнення деяких положень цього проекту, а саме:

8. Згідно зі ст.25 п.2 ініціатором консолідації земель можуть бути особи, яким у сукупності належить право власності на земельні ділянки, що становить не менше 75 % земельного масиву. Проте в багатьох регіонах країни склалася ситуація, що фактично в обробітку менше 75 % орендованої землі. Тому, необхідно дозволити проводити консолідацію земель тим сільськогосподарським виробникам, у яких 75% землі знаходиться у власності або в довгостроковій оренді, у т.ч. на умовах використання в сівозмінах [2].

9. До ст.19 п.3 і ст.36 внести таке уточнення «при проведенні аукціону суб'єктам переважного права на придбання земельної ділянки необхідно надіслати рекомендований лист із зазначенням часу, місця та умов його проведення»[2].

10. До об'єктів переважного права на придбання земельної ділянки мають належати також й власники меліоративних систем.

Доцільним є запровадження на певний перехідний період обмеження обігу земель у товарному виробництві: мінімальний строк оброблення земель сільськогосподарського призначення має становити 5 років з обмеженням на цей термін реалізації прав власності, крім передачі її у спадщину або органу місцевого самоврядування чи органу виконавчої влади на тих самих умовах, за якими ця земельна ділянка була придбана у власність; суб'єкти, яким дозволено придбавати землі сільгосппризначення, мають бути в економічно активному віці, мати освіту, що дозволяє здійснювати сільськогосподарську працю, а також мають бути спроможні вчиняти правові дії, необхідні в аграрно-правових відносинах.

Також необхідно удосконалити порядок та систему ведення державного земельного кадастру й моніторингу земель з метою забезпечення сільськогосподарських землевласників і землекористувачів своєчасною інформацією про якісний стан земельних угідь, провести нову нормативну грошову оцінку земельних ділянок сільськогосподарського

призначення як однієї з провідних економічних регуляторів земельних відносин.

Висновки. Таким чином, нині основними завданнями реформування земельних відносин в Україні є: орієнтація земельного ринку на реалізацію економічних інтересів селян; поступовість включення приватних сільсько-господарських угідь у ринковий обіг; диференційований підхід до соціальних груп суб'єктів земельного ринку, до їх участі в укладанні угод щодо купівлі-продажу землі; чітке державне регулювання ринку землі, створення системи цінових і податкових важелів впливу держави на ринковий обіг землі; обмеження спекулятивно-тіньових угод щодо земельних ділянок; першочерговість формування інструментів державної політики регулювання ефективності та напрямів використання земель сільгосппризначення; попередження подрібнення землеволодінь фермерських та особистих селянських господарств у випадках купівлі-продажу земельних ділянок унаслідок їх спадкування та під час зміни власників господарств; упорядкування державного стимулювання консолідації земель сільськогосподарського призначення способом купівлі-продажу земельних ділянок; встановлення особливостей здійснення переважного права придбання земельної ділянки сільськогосподарського призначення; визначення обмеження мінімальних розмірів і конфігурації земельних ділянок зі складу сільськогосподарських угідь, зважаючи на ймовірність загроз парцеляції земель сільськогосподарського призначення; передбачити особливі вимоги обороту меліорованих земель; створення державного земельного кадастру та прийняти низку відповідних нормативно-правових актів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Щорічне послання Президента України Верховній Раді України «Модернізація України - наш стратегічний вибір». Ел. доступ: <http://www.niss.gov.ua/articles/416/>.
2. Проект Закону України «Про ринок земель» від 18.07.2011 № 9001-1//Ел.доступ: w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?pf3511=40958.

3. Месель-Веселяк В.Я. Розвиток форм господарювання в аграрному секторі економіки (результати, проблеми) / В.Я. Месель-Веселяк // Економіка АПК.- 2006.- № 12.- С. 34-41.

4. Саблук П.Т. Розвиток земельних відносин в Україні / П.Т. Саблук. - К.:ННЦ ІАЕ, 2006. - 396с.

5. Формування ринку землі в Україні / [Галушко В.П., Білик Ю.Д., Даниленко А.С. та ін.]; за ред. А.С. Даниленка, Ю.Д. Білика. - [друге вид., перероб. та доп.]. - К.: Урожай, 2006. - 277 с.

УДК 631.11.016:338.43(477.73)

АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА ДІЛОВОЇ АКТИВНОСТІ СУБ'ЄКТІВ РИНКУ

К.Ф. Сацура, студентка

Науковий керівник: д.е.н., доцент Вишневська О.М.

Миколаївський державний аграрний університет

Розглянуто теоретичні і організаційно-практичні складові вдосконалення розрахунків з дебіторами. Визначено основні види оцінювання дебіторської заборгованості.

Ключові слова: дебіторська заборгованість, кредиторська заборгованість, обіговість, управління заборгованістю.

Постановка проблеми. За умов ринкової економіки важливого значення набуває раціональне використання матеріальних ресурсів, стан розрахункової дисципліни, розміри, якість і ліквідність дебіторської заборгованості. В управлінні фінансовими ресурсами значне місце відведено організації обліку та аналізу її використання, оскільки питома вага дебіторської заборгованості у структурі оборотних коштів досить висока.

Особливе значення має аналіз і управління дебіторською та кредиторською заборгованістю в умовах інфляції, так як така іммобілізація власного оборотного капіталу стає найбільш не вигідною

для підприємств, тому що більшість з них відчують гостру нестачу оборотного капіталу.

Постановка завдання. Мета статті – виявлення нагальних проблем, пов'язаних з аналізом розрахунків із дебіторами, обґрунтування перспектив розвитку аналізу дебіторської заборгованості, розробка методичних підходів і складання практичних рекомендацій щодо вдосконалення існуючих методик аналізу дебіторської заборгованості.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемам розвитку теорії і практики аналізу дебіторської заборгованості присвячено ряд праць зарубіжних та вітчизняних учених - економістів: С. Д. Батехіна, І. А. Бланка, Ф. Ф. Бутинця, С. Ф. Голова, С. Грязнової, З. В. Гуцайлюка, Р. Дамарі, В. П. Завгороднього, О. Д. Заруби, В. В. Ковальова, В. Костюченко, С. І. Маслова, Є. Петрик, Г. В. Савицької, Я. В. Соколова, В. В. Сопка, С. Хенка, М. Г. Чумаченка, А. Шаповалової, М. Швайки та ін.

Виклад основного матеріалу. Фінансовий стан підприємства в значній мірі залежить від стану розрахунків з дебіторами. Відвернення коштів у дебіторську заборгованість призводить до фінансових ускладнень, підприємство відчуватиме нестачу коштів для придбання виробничих запасів, виплати заробітної плати, розрахунків з бюджетом, постачальниками. Крім того, заморожування коштів призводить до сповільнення оборотності капіталу. Тому кожне підприємство повинне бути зацікавлене у скороченні термінів погашення платежів шляхом удосконалення розрахунків своєчасного оформлення розрахункових документів, передоплати, впровадження вексельної форми розрахунків тощо.

Внаслідок розбіжностей у часі виникнення зобов'язань за розрахунками та виконання цих розрахунків у діяльності підприємства з

покупцями, постачальниками, працівниками, фінансовими установами, підрядниками виникає дебіторська або кредиторська заборгованість.

Дебіторська заборгованість - є відволіканням з господарського обороту оборотних коштів, що часто призводить до фінансових ускладнень. Кредиторська заборгованість як залучення позикових засобів до обороту підприємства є нормальним явищем. Це сприяє тимчасовому поліпшенню фінансового стану за умови, що засоби не «заморожуються» на тривалий час в обороті та своєчасно повертаються. В іншому випадку може виникнути прострочена кредиторська заборгованість, що в кінцевому підсумку призведе до виплати штрафів, санкцій та до погіршення фінансового стану підприємства [1].

Таким чином, залучення позикового капіталу в економічно обґрунтованих розмірах може покращити фінансовий стан підприємства, а в надмірних – погіршити.

Важливим є дослідження стану та розміру дебіторської і кредиторської заборгованості у взаємозв'язку. Великі суми дебіторської та кредиторської заборгованості є результатом самовільного перерозподілу оборотних коштів підприємства і зниження рівня ділової активності.

Виходячи із сутності дебіторської заборгованості, яка являє собою вилучення грошових коштів та інших оборотних активів з обороту підприємства власника, значні її розміри, особливо за товари, роботи, послуги, свідчать про безвідсоткове кредитування інших підприємств, а це стає причиною фінансових ускладнень самого підприємства.

Великі розміри кредиторської заборгованості також негативно впливають на діяльність підприємства та свідчать про напруженість його фінансового стану і платіжної дисципліни. Під час аналітичних досліджень цих питань обов'язково слід виявити заборгованість припустиму (нормальну), яка виникає внаслідок договірних засад та

неприпустиму (невиправдану), яка виникає через порушення договірних умов і платіжної дисципліни [2].

У процесі аналізу дебіторської та кредиторської заборгованості необхідно складати розрахунковий баланс шляхом порівняння цих видів заборгованості.

Проведення аналізу дебіторської заборгованості дає змогу визначити:

склад і структуру такої заборгованості та її зміни в динаміці за період, що аналізується ; встановити реальність (правдивість та ймовірність) погашення дебіторської заборгованості; визначити показники якості , ліквідності та обіговості дебіторської заборгованості; визначити вплив дебіторської заборгованості на фінансовий стан підприємства ; розробити заходи щодо оптимізації величини і частки дебіторської заборгованості в обігових активах підприємства [3] .

Якість, ліквідність і обіговість дебіторської заборгованості характеризується даними про розподіл дебіторської заборгованості за термінами її виникнення і такими показниками як : коефіцієнт обіговості дебіторської заборгованості; тривалість періоду погашення дебіторської заборгованості.

Зменшення коефіцієнта обіговості дебіторської заборгованості є результатом зменшення обертів коштів, вкладених у розрахунки і навпаки. Такий показник відображає, скільки разів за звітний період обертаються кошти, вкладені у розрахунки і визначає ефективність кредитного контролю, оскільки надаючи товар іншим суб'єктам з відтермінування платежу, підприємство фактично їх кредитує. Тривалість оборотів дебіторської заборгованості (термін кредиту покупцям) дає можливість визначити середній термін (в днях), через який надійде оплата за відвантажені товари [4].

Розподіл дебіторської заборгованості за термінами її виникнення необхідно проводити з метою оперативного управління заборгованістю і запобігання прострочення терміну позовної давності з усіма його негативними наслідками. Для цього необхідно вести облік дебіторської заборгованості за термінами її виникнення. Варто зазначити, що особливу увагу звертають на динаміку дебіторської заборгованості, тобто встановлюють чи є ця заборгованість нормальною, чи протермінованою. Для цього залучають дані «Приміток до річної фінансової звітності» і дані первинного обліку. У зарубіжній практиці існує проблема визнання дебіторської заборгованості, яка пов'язана із застосуванням гнучкої системи численних знижок. У зарубіжній практиці існує два методи відображення знижок в обліку, а саме: валовий метод та чистий метод. Найбільш широко використовують валовий. Різниця між цими методами полягає у тому, що на момент виникнення, згідно з валовим методом, відображається вся сума заборгованості, а згідно з чистим методом – сума, зменшена на знижку.

Зміст та основна мета управління дебіторською заборгованістю – максимізація прибутку підприємства шляхом управління процесами формування та інкасації дебіторської заборгованості. Важливим моментом в управлінні дебіторською заборгованістю є підвищення її якості, чого можна досягти шляхом всебічного оцінювання фінансового стану потенційних дебіторів, їх платоспроможності, репутації, терміну існування, диверсифікації клієнтури; визначення максимальної суми боргу загалом та на одного клієнта (лімітування дебіторської заборгованості); використання різних форм забезпечення повернення [5].

Висновки. Проведене дослідження дає можливість обґрунтувати, що ефективна політика управління дебіторською та кредиторською заборгованостями дає змогу розширювати ринки збуту товарів,

залучати нових реалізаторів продукції, але прорахунки в роботі з дебіторами можуть призвести до непередбачуваних наслідків, зокрема і до банкрутства підприємства. Для нормального функціонування підприємство повинно бути забезпечене необхідним розміром обігового капіталу. Нестача обігового капіталу зумовлює необхідність додаткового фінансування, відповідно і додаткових витрат на його забезпечення. Зміна величини обігового капіталу зумовлена зміною таких складників: величини запасів, дебіторської або кредиторської заборгованості. Управління кожним із складників потребує формування

ефективної політики. Підприємства надають перевагу попередній оплаті або оплаті за фактом доставки, адже в цьому разі не виникає ризику неповернення грошових коштів за реалізовану продукцію. Водночас посилення конкуренції за канали розповсюдження продукції між виробниками, які працюють в одному ринковому сегменті, диктує свої вимоги. Відвантаження продукції з відстроченням платежу стає однією з основних умов під час підписання договорів на продаж продукції. Дебіторська заборгованість (сума, очікувана до надходження від клієнтів за вже продані товари) здійснює прямий вплив на величину обігового капіталу.

Як збільшення, так і зменшення дебіторської і кредиторської заборгованості можуть призвести до негативних наслідків для фінансового стану підприємства. Так, зменшення дебіторської заборгованості проти кредиторської може статися через погіршення стосунків з клієнтами, тобто через зменшення кількості покупців продукції. Збільшення дебіторської заборгованості проти кредиторської може бути наслідком неплатоспроможності покупців. У процесі виробничої діяльності часто трапляються випадки, коли кредиторська заборгованість значно перевищує дебіторську. Бухгалтери - практики оцінюють таку ситуацію тільки негативно, оскільки підприємство

мусить погашати свої борги незалежно від стану дебіторської заборгованості.

Отже, дебіторська та кредиторська заборгованість є важливими складниками складного механізму – підприємства. Саме тому визначенню та вивченню цих категорій необхідно приділяти важливе значення, адже від прийнятих сьогодні рішень залежать стан та перспективи розвитку підприємства завтра.

ЛІТЕРАТУРА

1. Крамаренко Г.О. Фінансовий аналіз і планування. – К.: Центр навчальної літератури, 2003. – 224 с.
2. Лахтіонова Л.А. Фінансовий аналіз сільськогосподарських підприємств.: [Навч. посіб.] – К.: КНЕУ, 2005. – 365 с.
3. Шеремет О.О. Фінансовий аналіз: Навчальний посібник. – К.: 2005. – 196 с.
4. Багров В.П., Багрова І.В. Економічний аналіз: Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 160 с.
5. Білик М.Д., Павловська О.В., Притуляк Н.М., Невмержинська Н.Ю. Фінансовий аналіз: [Навч. посіб.] – К.: КНЕУ, 2005. – 592 с.
6. Шиян Д.В., Строченко Н.І. Фінансовий аналіз: [Навч. посіб.] – К.: Видавництво А.С.К., 2003.- 240 с.
7. Шморгун Н.П., Головка І.В. Фінансовий аналіз. [Навчальний посібник.] К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 528 с.

УДК 338.439.6:636

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТВАРИННИЦТВА У КОНТЕКСТІ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ

Л.В. Скнар, студентка

Науковий керівник: д.е.н., доцент Вишневська О.М.

Наведено теоретичні аспекти і сучасний стан розвитку галузі тваринництва та визначено доцільність застосування методичних прийомів у вирішенні проблем, які постають перед нею.

Ключові слова: тваринництво, галузь, продукція.

Актуальність проблеми. За умов економічних перетворень аграрний сектор, будучи основним з бюджетоутворюючих секторів національної економіки, забезпечує продовольчу безпеку і продовольчу незалежність країни, формує значну частину валового внутрішнього продукту та фонду споживання населення. Однак, на сьогодні, відіграючи значну роль в економічній і політичній стабільності держави, матеріальному добробуті громадян, аграрний сектор зазнає впливу негативних змін однієї з провідних галузей – тваринництва.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемою розвитку та функціонування тваринницької галузі в Україні займаються такі вчені як С.П. Азізов, В.І. Аранчій, В.Я. Месель-Веселяк, І.Н. Топіха, Ю.П. Козак. Значна кількість робіт присвячена аналізу стану окремих галузей тваринництва. Проте, як вже зазначалося, галузь тваринництва знаходиться в кризовому стані, а тому питання, пов'язані з її функціонуванням і розвитком, залишаються актуальними та потребують подальшого наукового і практичного обґрунтування.

Постановка завдання. Метою статті є обґрунтування теоретичних і практичних аспектів розвитку галузі тваринництва і розробка пропозицій щодо формування продовольчої безпеки країни.

Виклад основного матеріалу. Реформування ринкових відносин, часткова реструктуризація економіки, удосконалення законодавчої бази, не дали очікуваних позитивних результатів, у тому числі в аграрному секторі.

Так, за даними Держкомстату України протягом останніх років скорочуються поголів'я всіх видів тварин, особливо в

сільськогосподарських підприємствах. При цьому їх продуктивність залишається стабільною, але низькою у порівнянні з потенційними можливостями вітчизняних порід сільськогосподарських тварин.

Відповідно до прийнятої у 2007 році Державної цільової програми розвитку українського села передбачено, що у 2015 році виробництво основних видів продукції тваринництва повинно бути доведене до рівня, який забезпечує фізіологічні норми споживання та можливість їх експорту: молока - 22 млн т, м'яса у забійній масі - 4 млн т, яєць - 17 млрд шт, вовни - 6,84 тис т [5].

Результати діяльності сільськогосподарських підприємств у 2008 році відповідно до Програми свідчить, що фактично було отримано 11,7млн. т, порівняно із запланованими 22,0 млн т, обсяг виробництва м'яса був виконаний лише на 47,6%, тобто 1905,9 тис. т [3]. За даними Держкомстат України на початок 2012 року було отримано: м'яса у розмірі 1998,6 тис.т (план виконано на 49,97%), молока –12107,2 тис.т (план виконано на 55,0%).

Такі негативні зміни у виробництві основних видів тваринницької продукції в першу чергу можна пояснити наслідками системних перетворень суспільно-економічних відносин на селі, коли були зруйновані великотоварні та спеціалізовані господарства. Це призвело до зменшення продуктивної худоби у сільськогосподарських підприємствах, які були основними виробниками тваринницької продукції. Таким чином протягом досліджуваного періоду низькими залишаються й показники економічної ефективності галузі (табл. 1).

Таблиця 1

Рентабельність виробництва продукції тваринництва в сільськогосподарських підприємствах України, %*

Види продукції	2009р.	2010р.	2011р.
Молоко	4,1	1,4	17,9
ВРХ в живій масі	-24,1	-32,9	-35,9
Свині в живій масі	0,3	12,1	-7,8
Вівці та кози в живій масі	-38,6	-31,8	-29,5

Птиці в живій масі	-11,3	-22,5	-4,4
Яйця	13,0	13,1	18,6

* розроблено автором з використанням [3].

Аналіз даних таблиці дає змогу стверджувати, що протягом 2009-2011рр. прибутковим є виробництво яєць і молока. У 2011 році було отримано рівень рентабельності 18,6% і 17,9% відповідно. Виробництво іншої продукції галузі є збитковим.

Стрімке скорочення чисельності худоби і обсягів виробництва тваринницької продукції зумовило ряд негативних наслідків: зменшилися обсяги споживання населенням молока і м'яса, що негативно впливає на продовольчу безпеку держави та здоров'я нації; переробні підприємства завантажені менше ніж на третину від своєї потенційної виробничої потужності; різко скоротилися обсяги внесення органічних добрив, що негативно впливає на родючість ґрунтів; сільське населення залишилося без роботи та гарантованого заробітку, що спричинило посилення соціальної напруги на селі.

Причина такого різкого спаду обсягу і ефективності виробництва продукції тваринництва, поряд із негативним впливом кризових явищ, є помилки, недоліки, допущені як на макро-, так і на мікрорівнях, усунення яких можливе шляхом дієвих заходів, серед яких [4]:

- трансформація економічної системи з урахуванням особливостей галузевої структури економіки;
- врегулювання міжгалузевих економічних взаємовідносин, особливо в ціновому механізмі, формування якого відбувається, як правило, на користь сільськогосподарської продукції;
- обмеження імпорту продукції тваринництва. Імпортована продукція не завжди відповідає стандартам якості, що повинно активізувати умови до розвитку власного сільськогосподарського товаровиробника.

- надання державної фінансової допомоги великотоварним спеціалізованим підприємствам та бюджетної підтримки особистим селянським господарствам, яке сприятиме підвищенню їх матеріальної зацікавленості у нарощуванні обсягів виробництва.
- підготовка і перепідготовка кадрів для галузей сільського господарства.
- на державному рівні вирішувати питання якісного удосконалення поголів'я вітчизняних порід тварин, створення нових високопродуктивних порід і груп порід.
- створення повноцінної кормової бази, як основи розвитку тваринництва, висуває необхідність відновлення на повну потужність роботи всіх комбикормових заводів, приготування якісних комбикормів.

Крім цього, необхідно звернути увагу на продовольчу безпеку, одну з основних складових національної безпеки. Проблему забезпечення продовольчої безпеки розглядають у ракурсі таких її складових [4]:

- гарантованість сталого і достатнього рівня виробництва продовольства в обсязі, що повністю забезпечує потреби населення;
- гарантованість фізичного і економічного доступу населення до продовольства;
- стабільність постачання продукції сільськогосподарського виробництва у достатній кількості на регіональні ринки;
- забезпечення населення доброякісним продовольством, що відповідає вимогам стандартів і безпечно для життя й здоров'я.

Надійність забезпечення продовольчої безпеки залежить як від достатнього рівня самозабезпечення продуктами харчування, так і від їх імпорту в необхідних обсягах за умов мінімальної потенційної вразливості продовольчого забезпечення населення.

Вирішити проблему продовольчої безпеки неможливо без застосування передових технологій, формування великих високотоварних

сільськогосподарських підприємств, здатних виробляти конкурентоспроможну продукцію, подальшого розвитку фермерських господарств, використання сучасних технологій збереження та переробки врожаю, використання інноваційних форм маркетингу, переходу до передових методів управління, формування ефективної системи підготовки та перепідготовки кадрів. Необхідно розробити і здійснювати стратегію, спрямовану на створення ефективної системи агробізнесу. Важливе значення для також має залучення передових зарубіжних технологій.

Забезпеченню продовольчої безпеки України сприятиме здійснення таких заходів [4]:

- державна підтримка вітчизняного агропромислового виробництва;
- розробка систем індикаторів продовольчої безпеки і доведення їх до відома відповідних міністерств, відомств та органів державної влади;
- формування механізму продовольчого забезпечення населення в разі виникнення ситуації заборгованості по заробітній платі та інших соціальних виплатах.

Висновки. Таким чином, розвиток тваринництва – є однією з найважливіших проблем сьогодення в аграрному секторі, оскільки саме вона забезпечує населення збалансованим харчуванням, що підвищує його працездатність. Вирішити дане питання можливо, це вимагає запровадження дієвого економічного механізму, який повинен ґрунтуватися на поєднанні державного регулювання і саморозвитку галузі на інвестиційно-інноваційній основі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Азізов С.П. Деякі питання організації та підвищення ефективності тваринництва / С.П. Азізов // Економіка АПК. – 2011. - №4 – С. 12-15.
2. Актуальні проблеми та перспективи розвитку тваринництва в Україні [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua>.
3. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

4. До проблем розвитку тваринництва України в контексті підвищення якості продукції і ефективності виробництва [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua>.
5. Проект постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної цільової програми розвитку тваринництва на період до 2015 року» // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.

УДК 631.11:336.77.01

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ КРЕДИТУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

К.С. Іванова, студентка

Науковий керівник: д.е.н., доцент Вишневська О.М.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті розкрито системи організації і проведення кредитування в аграрній сфері, забезпечення кредитами сільськогосподарських товаровиробників. Запропоновано заходи щодо удосконалення кредитного механізму. Обґрунтовано складові державної підтримки досліджуваного підкомплексу.

Ключові слова: кредитування, державна підтримка, кредит, кредитна спілка, кредитні ресурси, сільськогосподарські ризики, страхування, фінансові ресурси, фінансовий стан.

Актуальність проблеми. Однією з актуальних проблем аграрного сектору економіки є подолання існуючих перешкод щодо поліпшення і розширення можливості кредитного забезпечення сільськогосподарських товаровиробників. З часу здобуття Україною незалежності проблеми, пов'язані з кредитуванням сільськогосподарських підприємств, набули значного загострення. Основними факторами є фінансовий стан

агроформувань і високі фінансові ризики. Таким чином, складність кредитного забезпечення сільськогосподарських товаровиробників зумовлює необхідність подальшого дослідження теоретичних, методичних і практичних питань щодо зростання рівня кредитоспроможності.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Сучасне бачення концепцій, моделей, механізмів і особливостей кредитного забезпечення агроформувань знаходимо у багатьох працях наукових дослідників. З поміж них слід виділити вагомі наукові доробки таких українських вчених як В.М. Алексійчук, М.Я. Дем'яненко, В.Д. Лагутін, М.Й. Малік, П.Т. Саблук, та інші. Вони збагатили економічну науку глибокими, фундаментальними ідеями, які стали фактором нових світоглядних орієнтацій. Однак, незважаючи на численні наукові розробки, проблема кредитування аграрного сектору України й надалі залишається актуальною.

Виклад основного матеріалу. Метою статті є теоретичне обґрунтування кредитування підприємств аграрного сектора. Сільське господарство сьогодні найбільше потребує фінансової підтримки і фінансового захисту, що зумовлюється: сезонністю виробництва, циклічністю виробництва, великим періодом кругообігу капіталу, станом його матеріально-технічної бази, недосконалістю амортизаційної політики, диспаритетом цін між продукцією сільського господарства і промисловості, особливостями технологічного процесу, його соціально-економічною значимістю. У результаті дослідження фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств з'ясовано, що:

- сільськогосподарські підприємства працюють за рахунок власних ресурсів, які на сьогодні за питомою вагою є значними, однак недостатніми для самофінансування, а відтак не можуть бути джерелом розвитку;
- банківське кредитування не відіграє суттєвої ролі у розвитку сільськогосподарської галузі;

— банківська система України ще повністю не мобілізувала і не реалізувала усі можливості, які стимулюють стабілізацію кредитного забезпечення суб'єктів аграрного сектору економіки.

Отже, банківське кредитування суб'єктів аграрної сфери потребує модернізації, розробки фундаментальних і прикладних засад його подальшого розвитку [1].

Сільськогосподарським підприємствам на відмінну від інших галузей економіки важче одержати доступ до кредитних ресурсів внаслідок об'єктивних і суб'єктивних причин, а саме: досвід і кваліфікація банківського персоналу; процедура отримання банківського кредиту; недостатнє розуміння і прогнозування кредитних ризиків; рівень забезпечення повернення кредиту; високі процентні ставки; відсутність дієвого механізму застави майна; рівний доступ до кредитних ресурсів; система оподаткування банківської діяльності; відсутність послідовної державної політики щодо розвитку сільського господарства; відсутність належного страхування; інфляційні процеси.

Зацікавленість комерційних банків у збільшенні обсягів кредитних вкладень в аграрний сектор залежать від досвіду і кваліфікації банківського персоналу. Останнім часом комерційні банки при кредитуванні сільськогосподарських підприємств почали активно консультуватися з фахівцями, які мають досвід практичної діяльності в агропромисловому комплексі, для того щоб розробити власну методологію кредитування виробничої і соціальної інфраструктури села. На стадії прийняття рішення про кредитування консультанти - аграрії можуть надати допомогу банківським спеціалістам визначити, наскільки дані закладені в бізнес - планах позичальників є реальними через оцінку урожайності сільськогосподарських культур і продуктивності тварин, витрат на купівлю насіння і паливно-мастильних матеріалів, добрив, засобів захисту рослин. Аграрії спільно з банківськими спеціалістами на стадії супроводження кредитів контролюють якість проведення

агрономічних заходів. У ході збирання врожаю контролюють погашення наданих кредитів і нарахованих відсотків після реалізації виробленої продукції.

Процедура отримання банківського кредиту для підприємств агропромислового комплексу залишається однією з актуальних проблем. Особливо це стосується дрібних сільгоспвиробників і фермерів. Однією з причин низької ефективності кредитування сільськогосподарських підприємницьких структур є високий фінансовий ризик і складність процедури оформлення кредиту.

Розвиток кредитних відносин комерційних банків з підприємствами аграрного сектору України гальмують кредитні ризики, які мають як системний, так й індивідуальний характер.

Системні кредитні ризики пов'язані із загальним станом економіки, прогнозованістю, розвитком, законодавством. Індивідуальні кредитні ризики пов'язані з поведінкою конкретного позичальника, його можливостями і бажанням своєчасно розрахуватися з кредиторами.

Для аграрної галузі актуальним питанням залишається повернення кредитів. Керівники сільськогосподарських підприємств серед причин несвоєчасного повернення кредитів обґрунтовують наступні: відсутність прибутків через проблеми з реалізацією продукції, неспроможність повернути кредит через неефективне використання кредитних коштів [2].

В Україні набув розвитку такий бізнес як колектинг (від англ. collect – збирати). На колекторські компанії покладаються проблеми повернення простроченої заборгованості, яку банки не можуть одержати зі своїх позичальників. Наприклад, якщо позичальник отримав у банку кредит і не має можливості його повернути, то йому доведеться захищати свій вибір з рішуче налаштованими і професійно підготовленими колекторами, які працюють у правовому колі [3].

Для того, щоб удосконалити кредитні відносини потрібно упорядкувати відсоткові ставки за кредити, які надаються

сільськогосподарським підприємствам на виробничі цілі. Враховуючи термін кругообігу оборотних засобів, відсоткові ставки повинні бути нижчими за встановлені Національним банком України. Ефективнішим і простішим за дотації вважається щорічне передбачення в бюджеті коштів цільового спрямування на покриття різниці між цими ставками.

Відсутність дієвого механізму застави майна стримує розвиток банківського кредитування сільськогосподарських підприємств. Об'єктом застави може бути земля, проте враховуючи високий ступінь ризику неповернення кредитів, є ризик часткової втрати земель сільськогосподарського призначення товаровиробниками і переходу їх у власність банків. Ступінь захищеності прав кредиторів і можливість проведення різноманітних комерційних операцій передбачено чиним законодавством, але майже відсутні фінансові можливості, направлені на захист сільськогосподарських товаровиробників з боку держави у процесі фінансово-кредитних відносин.

Використання землі як застави для отримання кредитів не можливе, оскільки відсутній вільний обіг земельних ресурсів. Внаслідок відсутності вільного обігу землі, орендні відносини, які склалися не сприяють покращенню інвестиційного процесу. Отже, відсутність легальних способів продажу землі призводить до уповільнення темпів розвитку взаємовідносин сільського господарства і банківських установ.

Подальший розвиток фінансово-кредитної системи нерозривно пов'язаний з наданням рівного доступу всім сільськогосподарським товаровиробникам до кредитних ресурсів. Особливу увагу необхідно приділити доступу до кредитних ресурсів усім суб'єктам господарювання. Слабкий доступ до фінансових ресурсів сільськогосподарських виробників, зокрема, господарств населення, обмежує інвестиційні можливості і зниження ефективності виробництва.

Отже, необхідно виважено підходити до питання зняття мораторію на продаж земель сільськогосподарського призначення, що може

призвести до непередбачуваних соціальних конфліктів. Однак головним є те, що земля не являється повноцінним товаром. Парламент України в черговий раз продовжив мораторій на продаж землі сільськогосподарського призначення до 1 січня 2013 року [4].

Існуюча система оподаткування банківської діяльності має значний вплив на рівень ціни кредиту. Державному сектору можна покращити ситуацію через часткове покращення кредитних зобов'язань, що, в свою чергу, збільшить видаткову частину державного і місцевого бюджетів.

Неефективне використання державних коштів на підтримку сільського господарства зумовлюється відсутністю послідовної державної політики з розвитку сільського господарства.

Спеціальна державна програма страхування сільгоспвиробників є необхідною передумовою ефективного функціонування сільськогосподарського виробництва. При кредитуванні сільського господарства шляхом розвитку сучасної системи страхування держава повинна звернути особливу увагу на зменшення ризику. Одним із засобів гарантування повернення кредитів аграріями може служити урядова порука.

За сучасних умов кредитні спілки неефективно кредитують дрібних фермерів і власників господарств населення. Відсоткові ставки у кредитних спілках вищі, ніж у комерційних банках. Проте вони мають і ряд переваг перед банками: як правило, не вимагають забезпечення; процедура подачі заявки на одержання кредиту набагато простіша й швидша, ніж у комерційних банках.

Поліпшенню доступу фермерів до кредитних ресурсів сприяє урядова програма шляхом надання субсидій на погашення частини процентної ставки.

Враховуючи вищезазначене, основними завданнями щодо поліпшення кредитування сільськогосподарських підприємств є: комплекс заходів спрямованих на розвиток банківської системи, розширення ринку

банківських послуг; розширення можливостей та сприяння розвитку альтернативних фінансових установ; розробка і застосування всіх можливих джерел для залучення капіталу при кредитуванні сільського господарства; раціональне використання бюджетних коштів, збільшення асигнувань для кредитування з держави, залучення іноземних кредитів, створення за їх рахунок механізмів державного, банківського або змішаного кредитування; вирішення майнового і земельного питань; вирішення проблем не погашених боргів.

Висновки. При вирішенні існуючих проблем, які виникають при кредитуванні сільськогосподарських підприємств, важливе місце має відводитись державному втручанні, яке по мірі зникнення негативних ознак і появи достатніх коштів у господарчих суб'єктів знижуватиметься. Встановлено, що проблема кредитної підтримки сільського господарства полягає не тільки у відсутності передумов для отримання ними фінансових ресурсів і повернення кредитних коштів, а й у слабкій державній підтримці. Отже, процес поліпшення кредитної підтримки і фінансових можливостей із залучення кредитних ресурсів має складний системний характер і потребує комплексності у вирішенні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дем'яненко М.Я. Державна підтримка як фактор забезпечення конкурентоспроможного аграрного виробництва / М. Я. Дем'яненко, Ф. В. Іванина // Економіка АПК.– 2009. – №9.–С.3-9.
2. Месель-Веселяк В. Я. Розвиток форм господарювання в аграрному секторі України // В. Я. месель-Веселяк // Економіка АПК. – 2006. - №12. – С. 34-41.
3. Збарський В. К. Державна підтримка сільського господарства / В. К. Збарський, В. П. Горьовий // Економіка АПК. – 2010. – №4. – С.74-80.
4. Малій О. Г. Кредитування агровиробництва: тенденції та ефективність / О. Г. Малій // Облік і фінанси АПК. – 2007. – №1-2. – С. 70-73.

УДК 338.439.01

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРОВИРОБНИКІВ

О. В. Менделуца, студентка

Науковий керівник : д.е.н., доцент Вишневська О.М.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті розглянуто поняття і основні характеристики конкурентоспроможності аграрного сектора. Досліджено сукупність факторів конкурентоспроможності АПК та проведена їх класифікація. Надано пропозиції щодо підвищення конкурентоспроможності підприємств аграрного сектору.

Ключові слова: конкурентоспроможність, ефективність, забезпечення конкурентоспроможності, сільське господарство, аграрний сектор.

Постановка проблеми. Сучасний стан вітчизняної економіки нашої країни вимагає створення необхідних умов для забезпечення зростання конкурентоспроможності всіх її сфер, зокрема, аграрного сектора, де виробляється 90% продовольчої продукції, близько 10% валового внутрішнього продукту. Чим вища конкурентоспроможність суб'єктів аграрного ринку, тим вища ефективність їх господарської діяльності. Тому підвищення конкурентоспроможності виробництва в аграрному секторі має стати одним з найважливіших пріоритетів розвитку вітчизняної економіки.

Аналіз досліджень і публікацій. Нині Україна перебуває на етапі становлення ринкової економіки і відповідно вивчення проблеми конкурентоспроможності знаходиться у невирішеному стані. Не вирішеними залишаються проблеми: об'єктивних міжгалузевих розподільчих відносин у сфері виробництва, заготівлі і переробки сільськогосподарської продукції; створення повноцінної ринкової інфраструктури аграрного сектору для матеріально-технічного забезпечення аграрного виробництва та збуту його продукції. Дослідженням конкурентоспроможності галузі, окремих його аспектів займається багато вітчизняних і зарубіжних вчених: Кузьмін О.Є. [1], Копистенко О.В. [2], Месель-Веселяк В. Я. [3], Прокопець Л.В. [4], Чернишов Р.Д. [5]. Незважаючи на велику кількість досліджень, проблема є не достатньо розкритою і потребує подальшого розгляду.

Постановка завдання. Метою статті є визначення конкурентоспроможності аграрного сектору і його складових, дослідження чинників конкурентоспроможності, а також обґрунтування можливостей щодо підвищення конкурентоспроможності.

Виклад основного матеріалу. Стратегічною метою державної аграрної політики України є перетворення аграрного сектору на високоефективний, конкурентоспроможний сектор економіки країни, здатний інтегрувати у світовий аграрний ринок. Законом України „ Про основні засади державної програмної політики на період до 2015 року" ставиться завдання вирішити питання продовольчої безпеки.

Формування конкурентних переваг сільськогосподарських підприємств забезпечує підвищення конкурентоспроможності аграрного сектору економіки, а отже сприяє вирішенню проблем щодо забезпечення продовольчої безпеки.

Конкурентна боротьба підприємців за одержання максимальних прибутків є основною ознакою ринкової економіки. В аграрній сфері конкуренції властиві відповідні особливості. Ключовою особливістю

формування конкурентних відносин в сільському господарстві є значний ризик через природні фактори, в залежності від впливу яких на однаково затрачені ресурси одержують різний вихід продукції з одиниці площі. Свою особливість в аграрному виробництві мають і методи конкуренції, на відміну від інших галузей, йому властивий більш сталий характер і постійний попит населення на продукцію [4].

Найбільшого значення для досягнення конкурентних переваг набуває матеріально-технічна база, кадрове забезпечення, дієва спеціалізація і організація виробництва, якість продукції, товарність, низька собівартість, державна підтримка аграрного бізнесу. Формування конкурентних переваг підприємствами зумовлює зменшення собівартості і покращення якості продукції.

На макроекономічному рівні економічну складову формують: державна підтримка підприємств, інфраструктура ринку, кредитна, фіскальна і амортизаційна політика, цінове регулювання тощо.

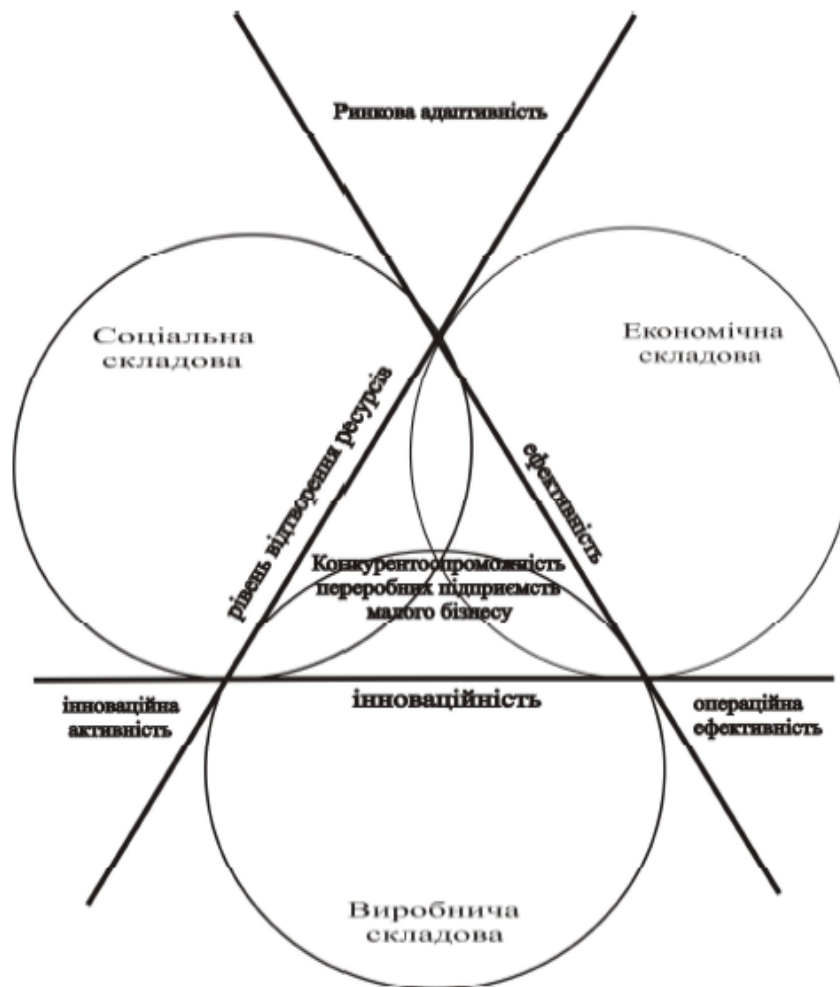

Рис.1. Система складових забезпечення конкурентоспроможності підприємств малого бізнесу з перероблення сільськогосподарської продукції.*

* Розроблено автором з використанням [3]

Відзначимо, що за сучасних умов господарювання важливою характеристикою економічної складової системи забезпечення конкурентоспроможності підприємств є кредитна політика держави. Кредитні відносини пов'язані з використанням позикових коштів як засобу поповнення фінансових ресурсів і здійсненням кредитно-розрахункових операцій. Вони характеризують якісно новий рівень розвитку економіки, коли виробничому процесу передують кредитна операція, яка дає змогу завчасно визначати обсяги виробництва і умови реалізації продукції на ринку продовольчих продуктів, тобто кількість товарів, їхню якість і строки поставок.

Одним із найважливіших напрямів підвищення конкурентоспроможності продукції є її цінова перевага, для забезпечення якої собівартість як базова величина ціни повинна формуватися за низьковитратним принципом, який досягається за рахунок удосконалення галузевої структури суб'єктів господарювання, впровадження науково обґрунтованої спеціалізації і концентрації виробництва, підвищення продуктивності праці; ефективного використання ресурсів і виробничого потенціалу з урахування вимог ринку.

Серед важливих чинників підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції є її собівартість, яка вимагає зниження витрат на її виробництво. Щоб агропромислове виробництво було беззбитковим і конкурентоспроможним необхідно поліпшувати матеріально-технічну базу суб'єктів господарювання, впроваджувати у виробництво енерго- і ресурсозберігаючі технології [3].

За даними Держкомстату у 2011 році частка сільського господарства (включаючи мисливство та лісове господарство) в загальному обсязі валової доданої вартості всіх галузей економіки склала 8,2% (у 2010 р. – 8,3%), а обсяг сільгоспвиробництва у фактичних цінах становив 184,9 млрд. грн.

Для підприємств аграрного сектора економіки України однією з головних проблем є залучення інвестиційних і інноваційних ресурсів. У 2011 р. суб'єктами господарювання за рахунок усіх джерел фінансування в сільське господарство, мисливство, лісове господарство вкладено 12,2 млрд. грн. інвестицій в основний капітал, що на 16,5% менше, ніж у 2010 р., що є наслідками світової фінансово-економічної кризи [6].

Основним важелем забезпечення конкурентоспроможності аграрного сектора є ефективність господарської діяльності підприємств. Конкурентні переваги сільськогосподарських підприємств впливають на обсяги експорту і імпорту сільськогосподарської продукції, державні резерви, а також на рівень споживання продуктів харчування.

Виокремлюють такі складові як: конкурентоспроможності підприємства, конкурентоспроможності виробництва, конкурентоспроможності продукції.

Розглянемо конкурентоспроможність сільськогосподарського підприємства визначається такими параметрами:

- здатністю підприємства ефективно функціонувати на внутрішньому і зовнішньому ринках;
- спроможністю продукції підприємств конкурувати на ринку з аналогічною продукцією;
- отриманням підприємством конкурентних переваг на основі продукції відповідної якості;
- ефективним використанням технологій, ресурсів, методів управління, навичок і знань персоналу, компонентів маркетингової діяльності, які відображаються на якості та конкурентоспроможності продукції, прибутковості підприємства [6].

Важливою умовою забезпечення конкурентоспроможності підприємств є ефективне використання ресурсів, залучення кваліфікаційного персоналу, досягнень сучасного менеджменту, інноваційних, фінансових і інформаційних можливостей підприємства, які у сукупності являють собою його потенціал, який, у свою чергу, також повинен бути конкурентоспроможним.

Дослідивши розвиток галузей аграрного сектора в останні роки можна зробити висновок, що першочергові заходи щодо здійснення позитивних структурних зрушень і зміцнення міжнародної конкурентоспроможності вітчизняних підприємств у сфері аграрного сектора України мають відбуватися за такими напрямками:

- створення умов для залучення як вітчизняного, так і іноземного інвестиційного потенціалу на цілі модернізації виробництв відповідно до потреб забезпечення конкурентоспроможності;

- сприяння збільшенню доходів і підвищенню рівня життя населення як підґрунтя для забезпечення стабільного платоспроможного попиту;
- забезпечення національної економіки сучасною інформаційною інфраструктурою для мінімізації витрат виробничого процесу;
- проведення заходів серед населення щодо заохочення споживачів купувати вітчизняну продукцію, але належної якості та за прийнятною ціною[3].

Висновки. Проаналізувавши стан аграрного сектора можна зробити висновок, що пріоритетними напрямками роботи уряду, спрямованими на підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції та гармонізації виробництва на сьогоднішній день мають стати: удосконалення фінансово-економічних умов господарювання сільгосппідприємств, зокрема формування доступу до фінансових ресурсів, системи державної підтримки і удосконалення умов оподаткування; підвищення ефективності агропромислового виробництва за рахунок технологічного переоснащення на базі інноваційно-інвестиційної моделі розвитку; гармонізація стандартів на продукцію сільського господарства і продовольства зі світовими, впровадження міжнародних стандартів, удосконалення системи оцінки відповідності; впровадження на підприємствах харчової промисловості міжнародних систем управління безпечністю і якістю харчової продукції; оснащення і акредитація державних лабораторій в сфері контролю якості продукції сільського господарства з урахуванням досвіду ЄС; розширення присутності продукції українського виробництва на світових ринках, а також забезпечення раціонального використання трудових ресурсів села, підвищення продуктивності праці, формування відповідної системи матеріального стимулювання праці.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кузьмін О.Є. Управління міжнародною конкурентоспроможністю підприємства: [підручник] / О.Є. Кузьмін.- Львів: Компакт - ЛВ, 2006. -304 с.
2. Копистенко О.В. Теоретичні основи конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції / О.В. Копистенко // Економіка АПК. - 2010. - №1. - 165 с.
3. Месель-Веселяк В. Я. Підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва / В.Я. Месель-Веселяк // Економіка АПК. – 2005. - №6. – 150 с.
4. Прокопець Л.В. Складові підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств [Електронний ресурс] : ЧНУ ім. Федьковича / Л.В. Прокопець – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/portal>
5. Чернишов Р.Д. Методи вдосконалення управління конкурентоспроможністю продукції: [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://poglyad.com/students/item>
6. Офіційний сайт Державної служби статистики України. - [Електронний ресурс].- Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua .

УДК 336.58:657.325

ОПТИМІЗАЦІЯ ВИТРАТ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Ю.В. Чоп, магістр

Науковий керівник : д.е.н., доцент Вишневська О.М.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті проаналізовано основні тенденції розвитку сільського господарства в контексті світового економічного розвитку. Обґрунтовано необхідність оптимізації витрат підприємства, як основи зростання прибутку з метою активізації внутрішніх інвестиційних ресурсів. Запропоновано стратегію зниження витрат з метою підвищення конкурентних переваг українських підприємств.

Ключові слова: витрати, ресурсний потенціал, аутсортинг, ефективність, сільське господарство.

Актуальність проблеми. У зв'язку зі світовими глобалізаційними і демографічними процесами, природно-кліматичними змінами постає необхідність у зміцненні продовольчої безпеки країни. Так, за даними Організації Об'єднаних Націй для задоволення потреб зростаючої чисельності населення фермери повинні до 2050 року виробляти на 70 % продовольства більше. Таким чином, внаслідок загострення світової продовольчої кризи, яка обумовлює збільшення потенційного попиту на сільськогосподарську продукцію і у зв'язку із зростанням попиту у європейських країнах на органічну продукцію (вирощену без використання синтетичних хімікатів, гормонів росту, генетично модифікованих організмів та перероблену без використання консервантів, барвників, стабілізаторів) вітчизняні агропідприємства є потенційними експортерами продукції на світовий продовольчий ринок. Зростає актуальність екологізації виробництва, застосування енергозберігаючих і біотехнологій, оптимізація витрат на виробництво сільськогосподарської продукції.

Аналіз останніх наукових досліджень та публікацій. Дослідженню проблем підвищення ефективності виробництва продукції в сільськогосподарських підприємствах присвячені наукові праці В.Я.Амбросова, В.Г.Андрійчука, В.І.Бойка, П.П.Борщевського, П.І.Гайдучького, А.С.Даниленка, М.Я.Дем'яненка, О.Ю.Єрмакова, І.В.Коновалова, В.І.Криворучка, О.В.Крисального, М.Г.Лобаса, М.Й.Маліка, В.Я.Месель-Веселяка, П.О.Мосіюка, О.М.Онищенко,

П.Т.Саблука, В.К.Савчука, П.П.Руснака, М.М.Федорова, В.К.Терещенка, О.В.Шкільова, О.М.Шпичака, В.В.Юрчишина та багатьох інших учених.

У працях цих дослідників висвітлено окремі положення та підходи до управління витратами, але потребують подальших досліджень і розробок в умовах негативного впливу зростання енергозалежності виробників.

Мета роботи. Враховуючи зазначене, метою нашого дослідження є обґрунтування необхідності і складових оптимізації витрат сільськогосподарських підприємств для забезпечення сталого розвитку спрямованого на довгострокову перспективу і підвищення конкурентоспроможності аграрного сектору економіки .

Викладення основного матеріалу дослідження. На сьогодні України володіє високим природно – ресурсним потенціалом порівняно з іншими країнами світу, хоча економічна ефективність залишається на низькому рівні [2].

Сільське господарство має низький рівень інвестиційної привабливості. Так, сума прямих інвестицій в 2011 році в сільське господарство, мисливство та лісове господарство становила 833,7 мільйонів доларів США, або 1,9 % у загальній структурі інвестицій. Даний факт пов'язаний з сезонністю виробництва, залежністю від природних і кліматичних умов, тривалим періодом обороту капіталу, великою складністю зміни асортименту продукції і технологій. Крім того, згідно з Законом України "Про Державний бюджет України на 2012 рік" загальна сума видатків для аграрного сектору країни має зменшитися на 2,3 млрд.грн, з яких майже мільярд гривень - скорочення видатків розвитку (фінансування програм підтримки с. – г. сектору). Отже, постає необхідність у реалізації внутрішніх джерел інвестиційного потенціалу: прибуток та амортизаційні відрахування [3].

Таблиця 1

Динаміка рентабельності сільськогосподарського виробництва підприємств України*

Показники	Роки							
	1990	1995	2000	2005	2007	2008	2010	2011
Прибуток (збиток) від реалізації сільськогосподарської продукції, млрд. грн	11422,8	675,6	-121,4	1253,2	4168,9	5462,1	7120,0	12750,5
Рівень рентабельності (збитковості) виробництва сільськогосподарської продукції, %	42,6	13,6	-1,0	6,8	15,6	13,4	13,8	21,1

* Розроблено автором з використанням статистичної інформації [7].

Отже, варто відмітити позитивну динаміку ефективності виробництва с. – г. продукції підприємствами України. Лише у 2011 було досягнуто рівня 1990 року за показником прибутковості і навіть перевищив 11,6 %, що пов'язано із активізацією залучення інтенсивних технологій. Протягом цього часу відбулися і структурні зміни у діяльності підприємств, лідируючим є рослинництво, а не тваринництво, що пов'язано із високою собівартістю, довгим період окупності, високими витратами, значною трудомісткістю і ризиковістю діяльності. За сьогоденних умов 30,7 % підприємств є збитковими і рівень рентабельності не перевищує 16,8 %.

Розміри сільськогосподарських підприємств (кількість підприємств, що мали посівну площу до 50 га становить 56,4%); залежність від впливу факторів зовнішнього середовища, як відкритої економічної системи; низький рівень державної підтримки та необхідність одержання прибутку при умові дострокової діяльності зумовлює необхідність стратегічного управління витратами [4].

Характерною особливістю у діяльності сільськогосподарських підприємств є нерівномірність витрачання коштів, використання ресурсів та вихід продукції у часі (рис.1).

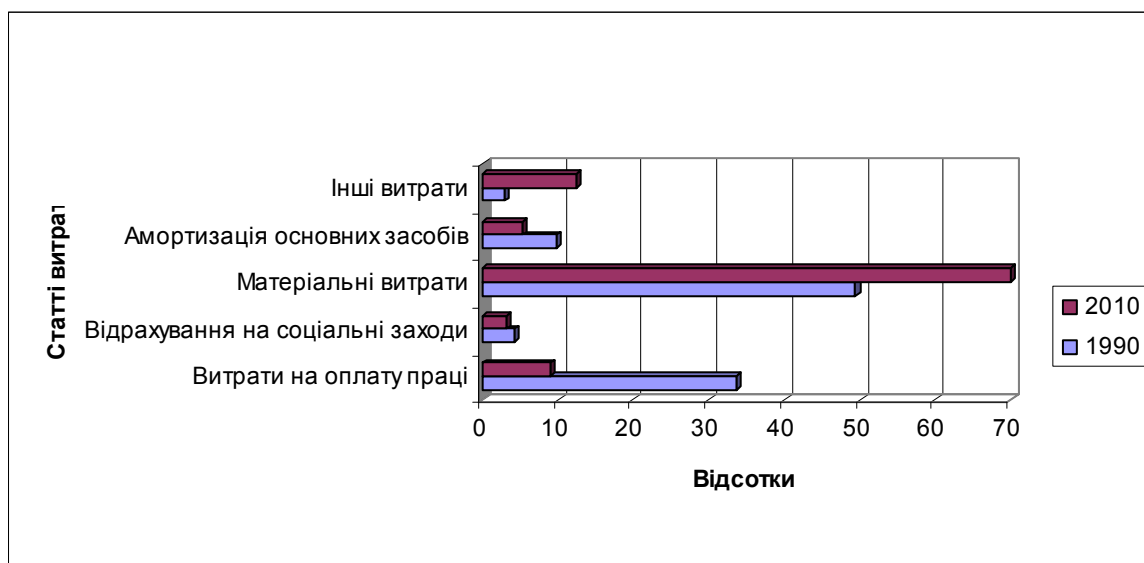

Рис.1. Структура витрат підприємств на виробництво сільськогосподарської продукції, % *

* Розроблено автором з використанням статистичної інформації [7].

Аналізуючи наведені дані слід зазначити, що протягом 20 років відбулися структурні зміни . Так, витрати на оплату праці зменшилися в майже в 3,7 разів, що є наслідком зменшення частки зайнятих, скороченням обсягу діяльності, демографічними процесами. Однак відрахування на соціальні заходи зменшилися лише на 1%.

Частка матеріальних витрат зросла на 20,6 %, так, питома вага даної статті у тваринництві є більшою (у 1990 році на 15,3 %, 2010 – 12,5%). У рослинництві 1990 році насіння і посадковий матеріал, мінеральні добрива складають 61,9 %, а в 2010: міндобрива – 24,4 %; нафтопродукти – 20,2 %; оплата послуг робіт виконаних сторонніми організаціями – 24,3 %. Дана тенденція обґрунтована дією зовнішніх факторів на діяльність підприємства, яке є відкритою економічною системою, слабким фінансовим забезпеченням, низьким рівнем технічного забезпечення .

Зростання інших витрат у діяльності підприємств в 4 рази пов'язано із реформуванням земельних відносин, необхідністю оренди земель с. – г. призначення і оплати орендної плати.

Отже, постає необхідність оптимізації витрат діяльності підприємства, яка повинна бути комплексною і цілеспрямованою для досягнення позитивного ефекту і включати в себе наступні напрямки: оцінки обґрунтованості абсолютної величини витрат; її відповідність плановим величинам; оцінки факторів формування величини та структури витрат; своєчасне виявлення резервів зменшення витрат; виявлення та обґрунтування механізмів мобілізації таких резервів.

В умовах впливу факторів зовнішнього середовища, економічної та виробничої роздрібненості товаровиробників, дефіциту кваліфікованого персоналу постає необхідність у застосуванні аутсортингу, як механізму економії та використання внутрішньогосподарських резервів підвищення ефективності виробництва. Аутсортинг полягає у виконанні окремих функцій або бізнес – процесів зовнішньою організацією, яка відповідає за ефективність запропонованих заходів і несе відповідальність за витрати коштів замовника, співробітництво має системний характер і триває 1,5 – 2 роки. Аутсортингова компанія розробляє бюджет і графік грошових коштів, повноваження і технічні засоби, веде асоційоване управління бізнес – процесами [1].

Співпраця між організаціями АПК і аутсортинговими компаніями в рамках реалізації єдиної виробничої програми дозволяє не тільки збільшувати обсяг вироблених товарів і послуг, але й зменшувати розмір постійних витрат на одиницю продукції. У результаті діяльність кожного з підприємств – аутсорсерів стає економічно вигідною, а вартість вироблених товарів і послуг знижується. У той же час, виключаючи з виробничого ланцюжка та ряд виробничих процесів і передаючи їх назовні, підприємства аграрної сфери можуть сконцентрувати зусилля на основній діяльності, спростити структуру управління, скоротити обсяг видатків. Але

перш ніж прийняти рішення про використання аутсорингу сільськогосподарської організації необхідно визначити, яким чином можливо максимально врахувати власні інтереси і забезпечити необхідну ефективність діяльності організації в цілому. Впровадження аутсорингу дозволило б аграрним підприємствам без суттєвих затрат отримати доступ до відсутніх у них ресурсів, якими володіють аутсорсери.

Для забезпечення високого рівня ефективності є розробка і використання реальних нормативів виробничих витрат на виробництво продукції. Вони повинні розроблятися відповідно до природних, організаційних, економічних існуючій у ньому технології вирощування сільськогосподарських культур, утриманні поголів'я худоби й прийнятих елементах нормативної бази (нормах виробітку, внесення добрив, висіву насіння, обслуговування поголів'я, витрат кормів, пального тощо) на основі класифікації витрат, їх розподілу за роллю і значенням у створенні продукції, за способом включення до собівартості.

Нині кожне підприємство (незалежно від форми власності) у визначені своїєї стратегії розвитку орієнтуються на одержання максимального прибутку. Але процес організації прибуткового виробництва сільськогосподарської продукції, товарів і послуг потребує значних витрат [5].

Основними причинами переважання витратного методу господарювання є: поступова втрата виробниками відчуття ефективного господаря; недосконалий економічний механізм, який спонукав виробників постійно залучати ресурси і водночас приховувати резерви виробництва; неефективно діюча система мотивації, яка не сприяла формуванню стимулів та цілеспрямованих інтересів до забезпечення високоефективного розвитку сільськогосподарських підприємств.

Відсутність чітких критеріїв оцінки мотиваційної діяльності керівників, управлінських працівників і безпосередньо виконавців виробничого процесу, оскільки багато непередбачуваних факторів, які

впливають на результати роботи підприємств та конкретних осіб, часто не залежать від них самих і є об'єктивним причинами неефективної діяльності підприємств [6].

У сільськогосподарських підприємствах, які працюють неефективно, стан виробництва погіршується ще й тим, що їхні працівники, постійно шукаючи додаткові джерела доходу, нездатні повною мірою забезпечити перспективний розвиток [8].

Для дієвості мотиваційного механізму по забезпеченню зниження витрат виробництва буде проявлятися лише в тому випадку, якщо в ньому матеріальні стимули підкріплюватися моральними. А тому на сільськогосподарських підприємствах слід застосовувати різні форми морального стимулювання працівників: гарантування зайнятості, поглиблення змісту і форм трудової діяльності, розширення самостійності в процесі виконання трудових функцій на робочих місцях і в керуванні виробництвом, надання можливостей підвищення кваліфікації, просування по службі, створення належних умов праці тощо.

Висновки. В основі зменшення витрат є впровадження ресурсозберігаючих технологій та постійний контроль за витратами на всіх стадіях виробничого процесу в рослинництві (дотримання вимог агротехнічних заходів, обґрунтування оптимальних сівозмін, забезпечення високих рівнів урожайності, раціоналізація системи внесення органічних добрив, поліпшення якості посівного матеріалу) і у тваринництві (впровадження прогресивних технологій утримання і догляду за сільськогосподарськими тваринами, організація ефективного кормовиробництва, підвищення рівня продуктивності худоби та птиці, покращення селекційної і ветеринарної роботи). Дана тенденція є особливо актуальною, що пов'язано із глобалізаційними процесами та вступу України до СОТ, об'єктивно змушує вітчизняних аграріїв посилити рівень технічної оснащеності сільського господарства .

Отже, зниження витрат виробництва є одним з найважливіших факторів підвищення прибутковості й ефективної роботи аграрних підприємств, забезпечення сталого розвитку в конкурентному середовищі. Саме тому, ми пропонуємо конкретні шляхи оптимізації витрат з метою підвищення конкурентоспроможності вітчизняних с. – г. підприємств.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бовсуновський О.М., Вялий С.О. Аутсортинг в аграрному бізнесі / О.М. Бовсуновський, С.О. Вялий / Амако інформ. – 2010. - № 3-4. – С. 2-5.
2. Корінько М.Д., Тітаренко Г.Б. Концептуальні основи управління витратами суб'єктів господарювання в умовах удосконалення ринкових відносин / М.Д. Корінько, Г.Б. Тітаренко // Актуальні проблеми економіки. – 2009. - № 9 (99). – С. 126 – 131.
3. Кондратюк О.І. Конкурентоспроможність сільського господарства та шляхи її шляхи підвищення / О.І. Кондратюк // Актуальні проблеми економіки. – 2011. - № 1 (115). – С. 56 – 63.
4. Лаврук О.В. Мотиваційні механізми управління виробничими витратами сільськогосподарських підприємств / О.В.Лаврук // Економіка АПК. – 2011. - № 2. – С.81 – 86.
5. Мельник Л.Ю., Макаренко М.П., Мельник Л.Л. Фактори впливу на прибутковість аграрних підприємств / Л.Ю.Мельник, М.П.Макаренко, Л.Л. Мельник // Економіка АПК. - 2010. - № 5.-С.79-86.
6. Месель-Веселяк В.Я. Організаційно – економічні умови розвитку аграрного виробництва в Україні / В.Я.Месель-Веселяк // Економіка АПК. – 2010. - № 9. – С. 3 – 12.
7. Статистичний збірник «Сільське господарство» [Електроний ресурс]: Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/albom/05.htm>.
- 8.Тітова С.П. Основи формування фінансової складової економічної безпеки аграрних підприємств / С.П.Тітова // Економіка АПК. - 2010. - № 9.-С.96-101.

УДК: 311.3:631.11

НЕОБХІДНІСТЬ І ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЗАГАЛЬНОГО СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПЕРЕПISУ В УКРАЇНІ

Р.Є. Нікітіна, студентка

***Науковий керівник: д.е.н., доцент Вишневецька О.М.
Миколаївський державний аграрний університет***

Обґрунтовано необхідність проведення загального сільськогосподарського перепису в Україні. Досліджено заходи, що планується здійснити для його впровадження у практику аграрної статистики.

Ключові слова: структурні обстеження, сільське господарство, аграрна статистика, сільськогосподарський перепис.

Вступ. Одним з головних елементів ефективного управління господарюючим суб'єктом є достатнє і достовірне інформаційне забезпечення. Враховуючи мінливість зовнішнього середовища, у якому функціонують сільськогосподарські підприємства, виникає проблема в отриманні повної та якісної інформації про реальну ситуацію в аграрному секторі. В цьому аспекті постає необхідність проведення заходів щодо організації нових методів інформаційного забезпечення управлінських структур різних рівнів. При цьому провідна роль належить аграрній статистиці, зокрема загальному сільськогосподарському перепису, за допомогою якого можна отримати детальну інформацію про процеси, які відбуваються в сільському господарстві і сформулювати ефективну аграрну і продовольчу політику на локальному, регіональному і державному рівнях. Актуальність впровадження загального сільськогосподарського перепису у практику статистичного збору і обробки інформації обумовлено потребою отримання систематизованих і детальних статистичних даних про стан і структуру галузі, наявності і використання ресурсного потенціалу у розрізі всіх територіальних одиниць. Крім того, проведення сільськогосподарських переписів є однією з обов'язкових умов для адаптації національної статистики до європейських стандартів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Статистичні інформаційні джерела у своїх працях досліджувала І. Клімова. Значний

внесок у впровадження структурних обстежень у вітчизняну статистичну практику було зроблено О. Васечко. Проблемою структурних обстежень у сільському господарстві займалися К. Прокопенко, Г. Наузе, Б. Массолі, М. Греко та ін.

Метою статті є обґрунтування необхідності проведення статистичних структурних спостережень в аграрному секторі, зокрема загального систематичного перепису і дослідження сучасного стану збору статистичної інформації і її обробки.

Виклад основного матеріалу. Згідно з міжнародною практикою, структурні обстеження підприємств передбачають регулярні сільськогосподарські переписи, які повинні проводитись один раз на п'ять – десять років, а також структурні обстеження сільського господарства, які здійснюються в міжпереписний період.

Економічний перепис є суцільним обстеженням підприємств, дані якого використовують, головним чином, як контрольний засіб перевірки даних інших обстежень, а також для уточнення кола підприємств, які подають регулярну звітність статистичним установам [1].

Потреба у проведенні сільськогосподарського перепису в Україні зумовлена трансформацією аграрного сектору внаслідок реформування економіки. На селі за цей період сформувалися нові земельні відносини: основними виробниками в аграрному секторі стали господарства населення, якими використовується майже третина сільськогосподарських угідь країни і виробляється більше половини обсягу сільськогосподарської продукції. При цьому вони не подають статистичну звітність, тому дослідження їх виробничого потенціалу є надзвичайно важливою і нагальною проблемою. Вирішити це питання можна лише за умови проведення перепису.

Загальні сільськогосподарські переписи проводяться у 120-ти країнах. Наприклад, у Німеччині та Нідерландах перепис проводиться один раз на чотири роки, у США та Канаді – кожні п'ять років. У

Російській Федерації сільськогосподарський перепис був проведений у 2006 році, а наступний планують на 2014 рік [2].

Координацію проведення сільськогосподарських переписів у світі та розробку їх стандартних програм здійснює Продовольча та сільськогосподарська організація (ФАО) ООН, членом якої з 2003 р. є Україна. Під егідою ФАО, починаючи з 1930 року, вже проводиться 9-й раунд всесвітніх сільськогосподарських переписів, який для різних країн охоплює період з 2005 до 2014 року [1].

Україна ще не проводила аналогічних загальних сільськогосподарських переписів, до теперішнього часу переписи були тематичними. Так, в основі розрахунків статистичних показників виробництва сільськогосподарської продукції лежать скориговані дані суцільного перепису посівних площ, який було проведено ще у 1993 році, та перепису багаторічних насаджень, проведеного у 1998 році. Останнім тематичним переписом був суцільний перепис поголів'я худоби та птиці станом на 1 січня 2006 року.

Наразі в Україні вживаються заходи щодо впровадження в практику статистичного сільськогосподарського перепису. Так, у 2008 році було прийнято Закон України «Про сільськогосподарський перепис». Нині вже здійснюються заходи щодо практичної реалізації норм закону, продовжується подальше створення правових засад організації і здійснення сільськогосподарських переписів, обґрунтовується необхідність їх регулярного проведення.

У цьому аспекті Урядом країни прийнято рішення про проведення у 2014 році Першого всеукраїнського сільськогосподарського перепису. Відповідне розпорядження затверджене на засіданні Кабінету Міністрів України 5 жовтня 2011 року. Увесь комплекс робіт, пов'язаних з підготовкою, проведенням, обробкою, узагальненням підсумків сільськогосподарських переписів, виконуватиметься Держстатом за рахунок коштів державного бюджету. Однак розмір фінансових витрат на

проведення сільськогосподарського перепису наразі не розголошується. Для проведення перепису передбачається залучити понад 126 тисяч тимчасових працівників [3].

Згідно з рекомендаціями Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (ФАО) та Європейських статистичних установ переписом повинні бути охоплені виробники, що забезпечують у сумі не менше 95-98% валового випуску сільськогосподарської продукції.

Однак, враховуючи те, що в Україні ще жодного разу не проводилося суцільне структурне обстеження сільського господарства, респондентами сільськогосподарського перепису є усі виробники сільськогосподарської продукції [4].

Підсумки сільськогосподарського перепису використовуватимуться для інформаційного забезпечення управління і прогнозування соціально-економічного розвитку галузі, розробки і реалізації державної аграрної політики, як на локальному, так і на регіональному і державному рівнях.

З метою підготовки до перепису, апробації програми та інструментарію, методологічних і організаційних положень його проведення, а також обробки даних і їх узагальнення вирішено провести пробний сільськогосподарський перепис з 1 по 25 липня 2012 р. у Баштанському районі Миколаївської області

Проведення пробного перепису також надасть можливість отримати дані щодо витрат часу, фінансових і матеріальних ресурсів на цей захід для вибору найбільш економічно обґрунтованого та раціонального варіанту проведення загального сільськогосподарського перепису.

Для проведення перепису передбачається залучити до тимчасових робіт близько 180 мешканців Баштанщини [5].

У переписі застосовуватимуть опитування, для чого готуються спеціальні анкети і бланки. З урахуванням національних особливостей ведення сільського господарства і складу виробників

сільськогосподарської продукції формуватимуться три основні переписні листи (анкети):

1 – Переписний лист сільськогосподарського підприємства, фізичної особи – підприємця (форма №1-перепис);

2 – Переписний лист домашнього господарства (форма №2-перепис);

3 – Переписний лист домашнього господарства, члени якого мають земельну ділянку для колективного чи індивідуального садівництва або городництва (форма №3-перепис).

Розділи переписних листів відповідно до Програми сільськогосподарського перепису наведені в таблиці 1.

Таблиця 1

Порівняльна характеристика форм переписних листів (анкет) для проведення сільськогосподарського перепису*

Назва розділу	Форма переписного листа (анкети)		
	№1	№2	№3
Основні відомості	+	+	+
Використання земельних ділянок	+	+	+
Сільськогосподарські тварини	+	+	+
Методи виробництва сільськогосподарської продукції	+	+	+
Територіальне розміщення сільськогосподарського виробництва	+	+	-
Споруди, техніка, обладнання та інфраструктура	+	+	+
Трудові ресурси	+	+	-
Активи	+	-	-
Інша дохідна діяльність	+	+	-
Інша інформація	+	+	+

* Розроблено автором з використанням [4]

Крім того, для організації перепису домашніх господарств, члени яких мають земельні ділянки для колективного садівництва або городництва, створюється додаткова анкета – Переписний лист об'єднань громадян – колективних садівничих і городницьких товариств.

Така методика проведення перепису дозволить отримати вичерпний обсяг структурованої інформації про діяльність сільськогосподарських підприємств. Проведення пробного перепису також надасть можливість

оцінити ефективність методики здійснення подібних досліджень і стане підґрунтям для проведення загальних сільськогосподарських переписів.

Висновок. Таким чином, потреба проведення статистичного перепису сільськогосподарських земельних володінь є нагальною, оскільки лише такий перепис уможливить подальше впровадження інтегрованої системи статистичних обстежень у сільському господарстві, створення і постійне оновлення реєстру сільськогосподарських земельних володінь, а також отримання іншої інформації стосовно перспектив розвитку аграрного сектору. Враховуючи те, що наразі вітчизняна статистика знаходиться на початковому етапі впровадження загального сільськогосподарського перепису, важливим є обґрунтування методики його здійснення, що у перспективі надасть можливість наблизитися до європейських стандартів аграрних статистичних досліджень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Прокопенко К.О. Структурні обстеження виробників сільськогосподарської продукції / К. О. Прокопенко // Статистика України. – 2009. - № 3. – С. 46-51.
2. Мартиник Б. Уперше призначено сільськогосподарський перепис полів, садів і худоби / Б. Мартиник // «Експрес» № 114 (5992) 13 — 20 жовтня 2011 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.volfoto.inf.ua/pagesi/istomist/statti/2011rik/>
3. Перший всеукраїнський загальний сільськогосподарський перепис буде проведено у 2014 році / Прес-служба міністерства економічного розвитку і торгівлі. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art>
4. Програма Першого всеукраїнського загального сільськогосподарського перепису (пробного сільськогосподарського перепису). / Офіційний сайт Державної служби статистики України. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
5. Тимчасова робота для безробітних Баштанщини / Офіційний сайт Миколаївського регіонального центру зайнятості. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dcz.gov.ua/mik/control/uk/publish/article;jsessionid>

ОРГАНІЧНЕ ВИРОБНИЦТВО В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Ю. В. Гаркуша, студентка

*Науковий керівник: д.е.н., доцент Вишневська О.М.
Миколаївський державний аграрний університет*

Розкрито сутність органічного виробництва. Досліджено існуючий стан та тенденції його розвитку в Україні..

***Ключові слова:** альтернативні методи господарювання, органічне виробництво, економічно чиста продукція.*

Вступ. В усьому світі спостерігається посилення уваги науковців до збереження належного стану екосистем, родючості ґрунтів, розроблення і запровадження систем землеробства, безпечних для навколишнього природного середовища. У багатьох розвинених країнах з високим рівнем хімізації сільського господарства виникають та набувають все більшого поширення різні види альтернативного землеробства, а саме: екологічного, органічного, органічно-біологічного тощо.

Посилена увага людства до виробництва органічної продукції пов'язана із 2 основними аспектами, які і зумовлюють актуальність досліджень:

- по – перше, у сучасних умовах якість і екологічна безпечність продукції, виробленої аграрним сектором, стає одним з основних факторів його внутрішньої та зовнішньої конкурентоспроможності;
- по – друге, як показує світовий досвід, це економічно вигідний напрям сільського господарства з вищою нормою прибутку, ніж у традиційному.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні основи та практичне узагальнення знань з виробництва органічної продукції розглянуті у великій кількості праць вітчизняних та зарубіжних науковців.

Так, іспанський професор Л. Бальєстеро – Ернандес зазначає, що саме екологічне сільське господарство справляє мінімальний негативний вплив на довкілля порівняно із традиційним сільським господарством. Екологічне сільське господарство пристосовується до довкілля, щоб не змінювати його.

М. І. Кобинець. зазначає, що органічне сільське господарство дозволить в перспективі узгодити і гармонізувати економічні, екологічні та соціальні цілі в галузі сільського господарства.

В.І. Артиш, Н.А. Берlach, О.Т. Дудар, Т.О Зайчук та багато інших вчених – економістів у своїх працях зазначають, що від формування внутрішнього органічного ринку виграють усі його учасники.

Саблук П. Т. І В. Я. Месель – Веселяк, розглядаючи стратегічні напрями розвитку сільського господарства України, основний акцент роблять на зростанні технологічного рівня аграрного виробництва, впровадженні ресурсозберігаючих і екологічно чистих технологій.

Проте, незважаючи на значну увагу з боку науковців, питання розвитку в Україні органічного виробництва є порівняно новим, ринок органічної продукції в нашій державі не є сформованим, що і викликає необхідність подальших досліджень.

Метою статті є теоретичне і практичне обґрунтування сучасного стану органічного виробництва в Україні, та виявлення різних аспектів його подальшого розвитку.

Виклад основного матеріалу. Альтернативні методи господарювання розробляються вже багато років. Термін «Organic Farming» був запроваджений Міжнародною федерацією «Рух за органічне сільське господарство» (IFOAM), заснованою у 1972 році. За визначенням IFOAM, органічне землеробство об'єднує усі сільськогосподарські

системи, які підтримують екологічно-, соціально- і економічно доцільне виробництво сільськогосподарської продукції. В основу таких систем покладені використання локально – специфічної родючості ґрунтів як ключового елементу успішного виробництва. Такі системи використовують природний потенціал рослин, тварин, ландшафтів і спрямовані на гармонізацію сільськогосподарської практики і навколишнього середовища. Органічне землеробство суттєво зменшує використання зовнішніх факторів виробництва (ресурсів) шляхом обмеження застосування синтезованих хімічних шляхом добрив, пестицидів і фармпрепаратів. Замість цього для підвищення врожайів і для захисту рослин використовуються інші агротехнічні заходи та різноманітні природні чинники.

Варто підкреслити, що основна маса органічної продукції реалізується у високорозвинутих індустриальних країнах світу. Зокрема, близько 97% загального споживання припадає на країни Західної Європи і Північної Америки. Найбільш високорозвинуті ринки органічної продукції зосереджені у США, Німеччині і Франції.

Зазначимо також, що перехід до органічного сільського господарства має певні застереження. Так, у науковій літературі поширена думка, що при відмові від хімізації сільськогосподарського товаровиробництва відбувається зниження врожайності культур на 30-40%.

Проте, досвід українських підприємств, які першими перейшли на органічне землеробство, зокрема приватного підприємства «Агроекологія» Полтавської області, переконує, що із застосуванням органічного землеробства можливо не лише утримати врожайність на попередньому рівні, а навіть її підвищити. Протягом 30 років підприємство обробляє землю безполіцевим способом, не застосовуючи гербіциди і пестициди, а вносить в ґрунт лише органічні добрива й сидерати.

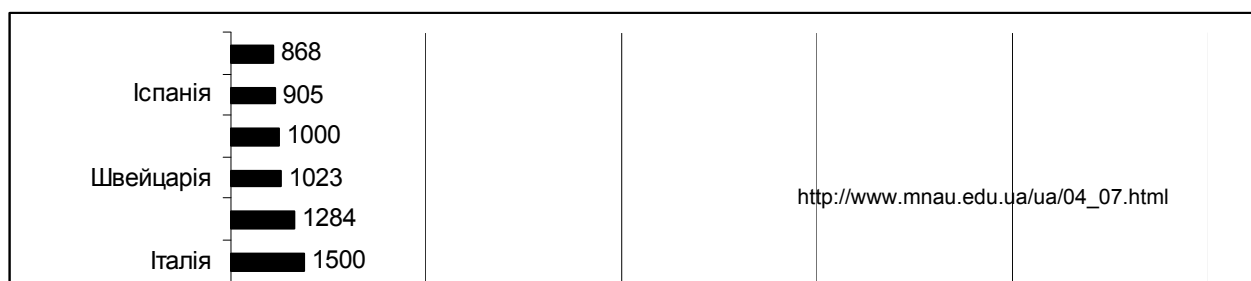

Рис. 1. Країни з найбільшими внутрішніми ринками органічного продовольства, 2010 р.*

* Розроблено автором з використанням [2]

Органічна продукція на ринку України представлена такими торговими марками: «Геркулес» (пластівці), «Жменька» (крупя), які першими почали переробляти органічні зернові й сертифікуються за стандартами БІОЛан, торгова марка «Пан Еко» (12 видів джемів, 10 – сиропів, 2 – соку, 10 видів сухофруктів, великий вибір органічних м'ясних продуктів із свинини). До основної органічної продукції, яку вирощують в Україні, належать: зернові, бобові, олійні, баштанні культури, овочі, ягоди, зелень, фрукти, м'ясо, гриби, горіхи, мед. У 2010 році Україна увійшла до п'ятірки країн – лідерів із вирощування органічної пшениці, площа під якою становила 50423 га.

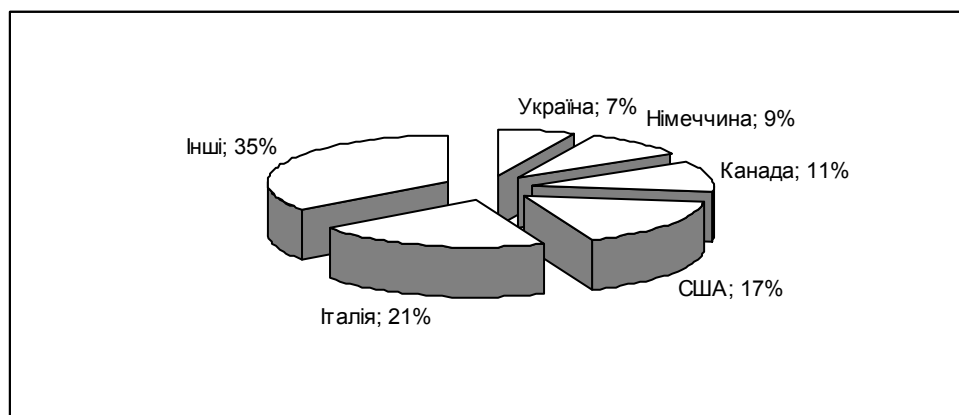

Рис. 2. Частка площі сільськогосподарських угідь із вирощування органічної пшениці по країнах світу, 2010 р.*

* Розроблено автором з використанням [2]

Одним із факторів, який помітно стримує розвиток в Україні сільськогосподарських підприємств, що займалися б виробництвом органічної продукції, є відсутність належного податкового законодавства.

Так, з 1 січня 2012 року в Україні набуває чинності Закон «Про органічне виробництво», але після розробки та затвердження Кабінетом Міністрів України підзаконних нормативно – правових актів, які потрібні для його реалізації. Даний закон повинен захистити сільськогосподарських товаровиробників, що займаються органічним виробництвом, та дозволити справедливую конкуренцію з іншими виробниками в межах України та інших державах. Сприятливий клімат протекціонізму буде стимулювати сільськогосподарських товаровиробників вдаватися до заходів, необхідних для переходу на органічне виробництво і сприятиме розвитку органічного сектору за рахунок майбутньої фінансової підтримки від урядових субсидій і агроекологічних програм. До цього ж часу підприємства, які бажають перейти на засади органічного виробництва, повинні розраховувати лише на власні фінансові можливості.

Взагалі, в Україні є усі необхідні передумови розвитку органічного сільського господарства: природно – кліматичні умови, родючі ґрунти, а також успішний досвід вітчизняних товаровиробників по виробництву органічної продукції. Проте, сільськогосподарським товаровиробникам потрібно звертати увагу не лише на переваги, а й на недоліки переходу до виробництва органічної продукції.

Таблиця 1

Переваги та недоліки переходу до виробництва органічної продукції*

Переваги	Недоліки
Фірми, які раніше за інших здійснили капіталовкладення в органічне виробництво, стають лідерами на ринку.	Відсутність належної законодавчої бази
Ціни на екологічно чисту продукцію вищі, ніж ціни на аналогічну продукцію, виготовлену інтенсивними методами, в середньому на 30-50%	Достатньо тривалий конверсійний період

Підвищення довіри інвесторів, партнерів, споживачів	Відсутність державної підтримки в період конверсії
Достатньо велика місткість ринку, яка з кожним роком зростає	Відсутність механізму страхування ризиків в сільському господарстві
Висока конкурентоспроможність продукції за рахунок якості	Низький рівень обізнаності населення щодо конкурентних переваг органічної продукції
Під час вирощування органічної продукції не використовуються гербіциди, пестициди, інсектициди, стимулятори росту рослин, що в свою чергу зменшує витрати на виробництво	Відсутність інфраструктури збуту органічної продукції
	Інвестиційна пасивність
	Досить тривалий, складний і дорогий процес сертифікації

* Розроблено автором з використанням [1]

Зазначимо, що наша вітчизняний аграрний сектор має значний потенціал для виробництва органічної продукції, а саме: наявність значних площ родючих ґрунтів; відносно низький рівень використання хімічних засобів захисту рослин і мінеральних добрив; потенційно великий внутрішній ринок для споживання органічної сільськогосподарської продукції; розвиток органічного руху на території України, яка є членом International Federation of Organic Agriculture Movements. В рамках цього руху функціонує іще ряд організацій.

Висновок. Дослідження сучасного стану розвитку органічного виробництва в Україні показало, що органічний напрям бізнесу перебуває на початковій стадії розвитку, хоча й має великий потенціал. Уже сьогодні Україна, використовуючи світовий досвід, може розвивати такий перспективний напрямок агробізнесу, як органічне виробництво. Спеціалізація вітчизняного сільського господарства саме на органічному виробництві дозволить: забезпечити екологічну безпеку країни в даній галузі; позиціонувати українського виробника продуктів харчування як

виробника безпечних та корисних продуктів; забезпечити Україні конкурентоспроможну позицію у світовому сільському господарстві як виробника екологічних продуктів, попит на які зростає; забезпечити продовольчу безпеку країни і окремих її регіонів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Потапенко В. Г. Органічне сільське господарство як чинник економічної безпеки/ В. Г. Потапенко// Економіка АПК. – 2011. – № 3 – 4. – с. 58-65
2. Прутська О. О., Ходаківська О. В. Органічне сільське господарство в США: реалії та перспективи для України/ О. О. Прутська, О. В. Ходаківська// Економіка АПК. – 2011. – № 12. – с. 142 - 151

УДК: 631.64:336.

СКЛАДОВІ І ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ПРИБУТКОМ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

І.М. Каверіна, магістр

Науковий керівник: д.е.н., доцент Вишневська О.М.

Миколаївський державний аграрний університет

Визначено суть управління прибутком підприємства. Досліджено прибуток підприємства як об'єкт управління. Вдосконалено наявні інструменти управління розподілом та використанням прибутку, які відповідають сучасним економічним умовам діяльності українських аграрних підприємств.

Ключові слова: *прибуток, фінансовий результат,, аграрний сектор, ринкова економіка, валовий прибуток.*

Актуальність проблеми. Основна мета підприємницької діяльності полягає у досягненні ефективності через отримання прибутку. Нині спостерігається тенденція до значного зниження рівня рентабельності виробництва, що негативно впливає на фінансову стійкість підприємств. Тому актуальним є дослідження системи управління використанням прибутку підприємства, що спрямоване на забезпечення розвитку підприємства за рахунок капіталізації прибутку, підвищення його вартості через механізм підвищення соціальних стандартів для працівників. При цьому, враховуючи різні аспекти та горизонти планування діяльності підприємства, найважливішим є процес управління прибутком, як процес дослідження і прийняття управлінських рішень за всіма основними аспектами його формування, розподілу і використання на підприємстві.

Аналіз останніх досліджень. Теоретичні і методичні основи управління прибутком сільськогосподарських підприємств досліджено в працях зарубіжних та вітчизняних вчених. Внесок у дослідження зазначеної проблеми зробили вчені Д. Гелбрейт, Ф. Найт, Дж. Робінсон, Е. Сайке, П. Самуельсон, Р. Харрод, Е. Чемберлін, Й. Шумпетер й ін. Значну увагу питанням формування та використання прибутку підприємств приділено в працях вітчизняних учених-економістів А.М. Поддєрьогіна, І.О. Бланка, М.Д. Білик, С.М. Баранцевої, Г.Г. Кірейціва, С.В. Мішиної, В.В. Худи та інших.

Однак існує потреба в подальшому дослідженні даної проблематики, поглибленні теоретичних засад формування і розподілу прибутку аграрних

підприємств і науковому обґрунтуванні пропозицій щодо управління прибутком, оптимізації у його формуванні і використанні [1].

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування і виявлення особливостей у формуванні та використанні прибутку сільськогосподарських підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Прибуток є основним джерелом виробничої діяльності, за його рахунок формуються бюджетні ресурси держави, здійснюється фінансування розширення підприємств, стимулюється робота персоналу, збільшуються обсяги виробництва, прибуток використовують на реконструкцію і технічне переозброєння основних засобів, удосконалення технології.

Оскільки розвиток ринкових відносин в економіці України зумовив необхідність нових підходів до управління формуванням і розподілом прибутку то основною метою будь-якого підприємства до сталого економічного розвитку є забезпечення прибутковості його діяльності.

Отже, проблема управління прибутком підприємства набуває усе більшого значення, оскільки саме у прибутку концентрується ефект усієї господарської діяльності кожного підприємства.

Загалом, управлінням прибутком підприємства – є процесом розробки і прийняття рішень відносно формування, розподілу і використання прибутку на підприємстві з метою забезпечення максимізації добробуту власників підприємств в поточному і перспективному періодах [2].

Управління формуванням прибутку є складовою системою загального управління прибутком, що, окрім цього, охоплює і управління його розподілом. Ця система виконує такі завдання: збільшення обсягу прибутку загалом за рахунок збільшення його від основної і інших видів діяльності; зниження витрат у процесі його формування; забезпечення стійкості в одержанні прибутку; розподіл одержання прибутку у часі.

Для ефективного управління прибутком необхідно мати достатню інформаційну базу для прийняття оптимальних управлінських рішень. Такою базою виступають результати аналітичної оцінки прибутку, доходів і витрат. Джерелом вихідних даних для проведення такого аналізу є річна фінансова звітність підприємства і результати маркетингових досліджень ринку.

Нами проведено аналітичну оцінку чистого прибутку (збитку) на матеріалах приватного підприємства агрофірми «Славутич» Кіровоградської області (ПП АФ «Славутич») (табл. 1).

Для досліджуваного підприємства характерною є відносно стабільна прибутковість, на підприємстві ведеться ефективна політика щодо формування і управління розподілом прибутку, але для більш ефективного управління прибутком підприємству доцільно виокремлювати такі системи його аналізу:

- горизонтальний – порівняння показників прибутку в динаміці;
- вертикальний (структурний) – визначення структури прибутку за сферами діяльності, видами продукції, а також структурний аналіз податків, активів, капіталу; структурний аналіз розподілу прибутку;
- порівняльний аналіз прибутку;
- аналіз коефіцієнтів рентабельності, ефективності розподілу прибутку, інших фінансових коефіцієнтів;
- інтегральний аналіз прибутку [3].

Таблиця 1

Чистий прибуток (збиток) по ПП АФ «Славутич» Кіровоградської області тис. грн *

№	Показники	Роки		
		2008	2009	2010
1	Дохід (виручка) від реалізації продукції (робіт, послуг)	14997,0	15021,0	21496,0
2	Непрямі податки та ін. вирахування з доходу	2499,0	2504,0	3582,0
3	Чистий дохід від реалізації продукції	12498,0	12517,0	17914,0
4	Інші операційні доходи	1460,0	1964,0	5401,0

5	Надзвичайні доходи	51,0	-	3595,0
6	Разом доходів	14009,0	14481,0	26910,0
7	Операційні витрати	5230,0	6342,0	15230,5
8	Інші звичайні витрати	2857,0	3280,0	3083,5
9	Надзвичайні витрати	229,0	540,0	1020,0
10	Разом витрат	8316,0	10162,0	19334,0
11	Чистий прибуток (збиток)	5693,0	4319,0	7576,0

* Розраховано автором з використанням інформації по підприємству.

Система управління прибутком має бути органічно інтегрована із загальною системою управління підприємством, оскільки прийняття управлінських рішень у будь-якій сфері діяльності підприємства прямо або опосередковано впливає на рівень прибутку, який у свою чергу є основним джерелом фінансування розвитку підприємства і зростання доходів його власників і працівників.

Удосконалення управління розподілом прибутку підприємства потребує, насамперед, визначення пропорцій за основними напрямками цього розподілу на основі задоволення економічних інтересів окремих суб'єктів їх господарської діяльності. Водночас, за умов впливу кризових явищ важливим є забезпечення мінімального значення капіталізації прибутку підприємства, спрямованого на економічний розвиток суб'єктів господарювання реального сектору економіки.

Ключовим фактором досягнення сільськогосподарським підприємством стійкої конкурентної переваги є розроблення і реалізація дієвої стратегії управління прибутком на основі загальної стратегічної його орієнтації, що потребує комплексного впровадження відповідних традиційних і сучасних методів та інструментів. Структурна схема ефективного управління прибутком підприємства наведено на рисунку.

Рис. Структурна схема управління прибутком підприємства [2]

Головною метою управління прибутком є забезпечення збільшення добробуту власників підприємств, у тому числі і на перспективу. Ця мета повинна забезпечувати одночасно гармонізацію інтересів власників з інтересами держави і персоналу підприємства.

Виходячи з головної мети, система управління прибутком дає змогу вирішувати такі завдання: забезпечення максимізації обсягу прибутку, що формується відповідно до ресурсного потенціалу підприємства; забезпечення оптимальної пропорційності між рівнем прибутку і допустимим рівнем ризику; забезпечення високої якості прибутку, що формується; забезпечення виплат необхідного рівня доходу на інвестований капітал власникам підприємства;

Необхідними умовами для ефективного управління прибутком підприємства, на наш погляд, є:

- визначення важливості розроблення стратегії діяльності підприємства та стратегічного управління на довготермінову перспективу;
- прийняття рішень з важливих питань з врахування загальногосподарської стратегії;
- наявність сформульованих конкретних цілей діяльності підприємства;
- аналіз і оцінка умов, за яких здійснюється діяльність підприємств та чинників, які впливають на остаточні результати діяльності.

Таким чином, з метою підвищення результативності діяльності підприємства та його стратегічного розвитку у перспективі, виникає потреба у розробці стратегії управління підприємством спрямованої на вдосконалення механізму формування та використання прибутку.

Висновки. Прибуток підприємства є важливою економічною категорією і виступає об'єктом управління. Для ефективного управління підприємством у цілому і таким важливим показником, як прибуток, зокрема, необхідне вдосконалення існуючих інструментів управління.

Оскільки проблема управління прибутком підприємства є складною та багатогранною, то суб'єкту господарювання потрібно враховувати усі специфічні для галузі особливості кругообігу фінансових ресурсів. Для максимізації прибутку підприємства необхідно, насамперед, виконати комплекс завдань щодо забезпечення зростання обсягів діяльності, ефективного управління витратами, підвищення ефективності використання матеріально-технічної бази, оптимізації складу і структури обігових коштів, підвищення продуктивності праці та системи управління підприємства. Розподіл прибутку підприємства необхідно здійснювати відповідно до спеціально розробленої політики, формування якої є складною економічною задачею. Ця політика повинна відображати основні вимоги загальної стратегії розвитку підприємства, забезпечувати підвищення його ринкової ціни, формувати необхідні обсяги

інвестиційних ресурсів, забезпечувати матеріальні інтереси власників та працівників.

ЛІТЕРАТУРА

1. Блонська І.В. Прибуток – особливості його формування та використання в ефективному управлінні підприємством / В.І. Блонська, І.В. Паньків // Науковий вісник національного лісотехнічного університету. – 2011. – № 21 част.5. – С. – 21- 25
2. Антонюк Р.Р. Проблемні аспекти управління прибутком сільськогосподарських підприємств / Р.Р. Антонюк, П.С. Березівський // Економічний простір. – 2009. – № 21. – С. 12-18.
3. Пігуль Н.Г. Управління прибутком підприємства / Н.Г. Пігуль // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. – 2010. – № 28. – С. 125-132.

УДК 338.246:663

ЗАЛЕЖНІСТЬ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ВІД ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

Л. М. Марчук, магістрант

Науковий керівник: к.е.н., доцент Костаневич Н.І.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті наведені результати кореляційного аналізу залежності фінансових результатів від фінансового стану підприємств Вознесенського району

***Ключові слова:** фінансові результати, кореляція, фінансовий стан, актив, коефіцієнт, оборотність*

Постановка проблеми. Фінансовий стан багатьох сільськогосподарських підприємств нестабільний, що зумовлює низький

рівень доходності, створює загрозу продовольчій безпеці держави. Тому покращення фінансових результатів і фінансового стану підприємства актуальне для сільського господарства.

Аналіз останніх досліджень. Питання фінансового стану і фінансових результатів підприємства піднімали в своїх роботах М. Білуха, В.Грачов, М.Дем'яненко, А.Коваленко, В.Савчук, В.Сопко, М.Чумаченко, А.Шеремет та інші. Вони оцінювали фінансові результати на рівні держави, області, підприємства, використовуючи різноманітні методики. Проте деякі напрямки фінансового аналізу потребують удосконалення і розширення на регіональному рівні.

Мета статті. На матеріалах сільськогосподарських підприємств Вознесенського району провести кореляційний аналіз залежності фінансових результатів від фінансового стану.

Викладення основного матеріалу. Нами були проаналізовані 5 господарств Вознесенського району. У 2011 році 2 з 5 господарств (ПСП «Сонячна долина» і СТОВ «Дмитрівське») отримали збитки. В середньому по району був отриманий прибуток.

Фінансові результати підприємства залежать від фінансового стану, так як між показниками фінансового стану і фінансовими результатами відсутній функціональний зв'язок, з'ясуємо вплив фінансового стану на фінансові результати за допомогою кореляційного аналізу.

Визначимо вплив питомої ваги власного капіталу і коефіцієнта оборотності активів на рівень їх рентабельності за допомогою наступної таблиці, в якій наведені вихідні дані і розрахункові показники (табл. 1.1). Рівняння множинної кореляції має вигляд: $\bar{y} x_1 x_2 = a_0 + a_1 x_1 + a_2 x_2$

Для визначення параметрів даного рівняння використовують систему

$$\text{рівнянь: } \begin{cases} \sum y = n a_0 + a_1 \sum x_1 + a_2 \sum x_2 \\ \sum x_1 y = a_0 \sum x_1 + a_1 \sum x_1^2 + a_2 \sum x_1 x_2 \\ \sum x_2 y = a_0 \sum x_2 + a_1 \sum x_1 x_2 + a_2 \sum x_2^2 \end{cases}$$

Таблиця 1.1

Вихідні дані для визначення питомої ваги власного капіталу та оборотності активів на рівень їх рентабельності в господарствах

Вознесенського району у 2011 році*

Господарства	Питома вага власного капіталу у джерелах фінансування % (x_1)	Виручка від реалізації, тис грн	Середньорічна сума активів, тис грн	Чистий прибуток, тис грн	Коефіцієнт оборотності активів, (x_2)	Рівень рентабельності активів, % (y)
ПСП «Сонячна долина»	90,7	2028	2102,5	-42	0,96	-0,2
ПСП «Новогригорівське»	90,0	6635	5521,5	2494	1,20	45,2
ТОВ «Болгарка»	66,3	38394	23788	4601	1,61	19,3
ТОВ «Авіатор»	85,5	3498	5765,5	668	0,67	11,6
СТОВ «Дмитрівське»	99,0	1172	3427	-64	0,34	-1,9
Разом	431,5	52123	40604,5	7657	4,78	72,2

*розраховано на основі статистичної звітності господарств району

Для вирішення цієї системи рівнянь використовують дані, що наведені в наступній таблиці (табл. 1.2).

Підставимо отримані дані в систему рівнянь, отримаємо:

$$\begin{cases} 72,2 = 5a_0 + 431,5a_1 + 4,78a_2 \\ 5957,3 = 431,5a_0 + 39015,9a_1 + 399,8a_2 \\ 90,5 = 4,78a_0 + 398,8a_1 + 5,5a_2 \end{cases}$$

Розділимо кожне рівняння на коефіцієнт при a_0 і отримаємо:

$$\begin{cases} 14,44 = a_0 + 86,3a_1 + 0,96a_2 \\ 13,8 = a_0 + 90,4a_1 + 0,92a_2 \\ 18,9 = a_0 + 83,4a_1 + 1,15a_2 \end{cases}$$

Від даного рівняння віднімемо перше і третє та отримаємо

$$\begin{cases} -0,6 = 4,1a_1 - 0,04a_2 \\ -5,1 = 7a_1 - 0,23a_2 \end{cases}$$

Таблиця 1.2

Розрахунок показників для визначення параметрів рівняння множинної кореляції*

Господарства	y	x ₁	x ₂	x ₁ y	x ₂ y	x ₁ x ₂	x ₁ ²	x ₂ ²
ПСП «Сонячна долина»	-0,2	97,0	0,96	-194	-1,92	93,1	9409	0,92
ПСП «Новогригорівське»	45,2	90,0	1,2	4068	54,2	108	8100	1,44
ТОВ «Болгарка»	19,3	66,3	1,61	1279,6	31,1	106,7	4395,7	2,59
ТОВ «Авіатор»	11,6	85,5	0,67	991,8	7,8	57,3	7310,2	0,45
СТОВ «Дмитрівське»	-1,9	99,0	1,34	-188,1	-0,64	33,7	9801	0,12
Разом	72,2	431,5	4,78	5957,3	90,5	398,8	39015,9	5,5

*розраховано на основі фінансової звітності господарств Вознесенського району

Поділимо одержані рівняння на коефіцієнт при a_1 і отримаємо:

$$\begin{cases} -0,15 = a_1 - 0,01a_2 \\ -0,73 = a_1 - 0,03a_2 \end{cases}$$

від першого рівняння віднімемо друге і отримаємо

$$0,58 = 0,02a_2 \quad \text{звідси } a_2 = 29$$

Підставимо значення параметру a_2 в одне з рівнянь і отримаємо:

$$-0,15 = a_1 - 0,01 * (29)$$

$$-0,15 = a_1 - 0,29$$

$$a_1 = 0,14$$

Значення параметрів a_1 і a_2 підставимо в одне з проміжних рівнянь і отримаємо:

$$14,4 = a_0 + 86,3 * 0,14 + 0,96 * 29$$

$$14,4 = a_0 + 12,1 + 30$$

$$14,4 = a_0 + 42,1$$

$$a_0 = -42,1 + 14,4$$

$$a_0 = -27,7$$

Підставимо значення параметрів в рівняння множинної кореляції, отримаємо:

$$\bar{y}_{x_1 x_2} = -27,37 + 0,14x_1 + 29x_2$$

Коефіцієнти кореляції показують: $a_1 = 0,14$, що при середньому коефіцієнті оборотності активів зростання питомої ваги власного капіталу на 1% сприяє зростанню рівня рентабельності активів на 0,14%, $a_2 = 29$ свідчить, що при середній питомій вазі власного капіталу зростання коефіцієнта оборотності активів на 1% призводить до зростання рівня рентабельності активів на 29%.

Для визначення тісноти зв'язку між обраними ознаками розрахуємо парні коефіцієнти кореляції

$$r_{x_1y} = \frac{\sum \Delta x_1 \Delta y}{\sqrt{\sum \Delta x_1^2 \sum \Delta y^2}}$$

$$r_{x_2y} = \frac{\sum \Delta x_2 \Delta y}{\sqrt{\sum \Delta x_2^2 \sum \Delta y^2}}$$

$$r_{x_1x_2} = \frac{\sum \Delta x_1 \Delta x_2}{\sqrt{\sum \Delta x_1^2 \sum \Delta x_2^2}}$$

$$\sqrt{\frac{r_{x_1y}^2 + r_{x_2y}^2 - 2r_{x_1y}r_{x_2y}r_{x_1x_2}}{1 - r_{x_1x_2}^2}}$$

Необхідні розрахунки проведемо в наступній таблиці (табл. 1.3).

Таблиця 1.3

**Показники для розрахунку коефіцієнтів кореляції в
сільськогосподарських підприємствах Вознесенського району***

Господарства	Ланцюгові абсолютні прирости			Квадрати приростів			Добутки приростів		
	Δy	Δx_1	Δx_2	Δy^2	Δx_1^2	Δx_2^2	$\Delta x_1 \Delta y$ y	$\Delta x_2 \Delta y$ y	$\Delta x_1 \Delta x_2$ x_2
ПСП «Сонячна долина»	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ПСП «Новогригорівське»	47,2	-7,0	0,2	2227,8	49,0	0,0	-330,4	11,3	-1,7
ТОВ «Болгарка»	-25,9	-23,7	0,4	670,8	561,7	0,1	613,8	-10,6	-9,7
ТОВ «Авіатор»	-7,7	19,2	-0,9	59,3	368,6	0,8	-147,8	7,2	-18,0
СТОВ «Дмитрівське»	-13,5	13,5	-0,3	182,2	182,2	0,1	-182,2	4,4	-4,4
Разом	0,1	2,0	-0,6	3140,1	1161,5	1,2	-46,6	12,3	-33,8

$$r_{x_1y} = \frac{-44,6}{\sqrt{1161,5 \cdot 3140,1}} = -\frac{44,6}{6029,2} = -0,01$$

- це свідчить про

те, що між питомою вагою власних засобів і рівнем рентабельності існує слабкий обернений зв'язок.

$$r_{x_2y} = \frac{12,3}{\sqrt{1,22 \cdot 3140,11}} = \frac{12,3}{61,9} = 0,20$$

- це свідчить, що між коефіцієнтом

обертання активів і рівнем їх рентабельності існує прямий слабкий зв'язок.

$r_{x1x2} = \frac{-22,8}{\sqrt{116,15 \cdot 1,22}} = -\frac{22,8}{37,6} = -0,90$ – це свідчить, що між обраними факторами існує обернений високий зв'язок.

$$R = \sqrt{\frac{-0,01^2 + 0,2^2 - 2(-0,01) \cdot 0,2 \cdot (-0,1)}{1 - (0,9)^2}} = \sqrt{\frac{0,04 - 0,004}{1 - 0,81}} = \sqrt{\frac{0,04}{0,19}} = \sqrt{0,21} = 0,46$$

Це свідчить, що між обраними факторами і результативним показником існує прямий помірний зв'язок.

Кореляційний аналіз показав, що між питомою вагою власних засобів в сумі джерел фінансування і коефіцієнтом оборотності активів існує прямий помірний зв'язок з рентабельністю активів.

Висновки. Таким чином можна зробити висновок, що на зростання рівня рентабельності активів впливає зростання власного капіталу та прискорення оборотності активів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Грекова В. Зв'язок показників операційних витрат у Звіті про фінансові результати / І. В. Грекова // Бухгалтерський облік і аудит. – 2010. – №7. – С.22 – 26.
2. Клочан В. П. Діагностика фінансового стану сільськогосподарських підприємств / В. П. Клочан, Н. І. Костаневич, А. Г. Костирко // Економіка АПК. – 2009. – №4. – С. 86 – 88.
3. Мельник Л. Ю. Фактори впливу на прибутковість аграрних підприємств / Л. Ю. Мельник, А. П. Макаренко, Л. Л. Мельник // Економіка АПК. – 2010 – №5. – С. 79 – 80.

УДК 633.1:338.432

ВПЛИВ ФАКТОРІВ НА РІВЕНЬ РЕНТАБЕЛЬНОСТІ ЗЕРНОВИХ КУЛЬТУР В ТОВ «АГРОФІРМА» ЛИМАНСЬКИЙ»

І.В. Ісаєва., магістрант

Науковий керівник: к.е.н., доцент Костаневич Н.І.

У статті наведені результати аналізу рівня рентабельності зернових культур в ТОВ «Агрофірма» Лиманський» Очаківського району Миколаївської області

Ключові слова: рентабельність, кореляція, добрива, насіння, питома вага, витрати

Актуальність проблеми. Зернові є одними з найважливіших рослинницьких культур в Україні. Розвиток зерновиробництва має велике значення для розвитку національної економіки України. Більшість сільськогосподарських підприємств Очаківського району спеціалізуються на зерновиробництві. Але в останні роки ефективність виробництва зерна знижується через зростання собівартості.

Аналіз останніх досліджень. Питання зерновиробництва в своїх працях підіймали В.І. Бойко, П.І. Гайдуцький, М.Г. Лобас, П.Т. Саблук, В.Ф. Сайко, Л.М. Худолій, О.М. Шпичак, М.І. Щур та інші. В працях цих вчених розглядається питання зерновиробництва на прикладі республіки або області. Але зміна економічних умов потребує подальших досліджень на регіональному рівні.

Мета статті. Метою статті є проведення кореляційного аналізу рівня рентабельності зернових культур на основі фактичних матеріалів ТОВ «Агрофірма» Лиманський» Очаківського району.

Викладання основного матеріалу. Одним з найважливіших показників ефективності зерновиробництва є рентабельність.

Рівень рентабельності зернових залежить від двох факторів першого порядку – прибутку і собівартості. В свою чергу прибуток залежить від виручки, на яку впливає ціна і кількість реалізованої продукції, що залежить від рівня товарності і валових зборів, які залежать від площі посіву і урожайності. Урожайність зернових залежить від дотримання

технології, насіння, добрив тощо. Тобто можна зробити висновок, що рівень рентабельності зернових залежить від насіння і добрив.

За допомогою кореляційного аналізу визначимо вплив витрат на виробництво, в тому числі на добрива та насіння на рівень рентабельності зернових культур. Показники для визначення коефіцієнта кореляції надаються в таблиці (табл. 1.1)

Таблиця 1.1

**Вплив питомої ваги витрат
на добрива і насіння на рівень рентабельності зернових
в ТОВ «Агрофірма» Лиманський» Очаківського району**

Роки	Питома вага витрат на, %		Рівень рентабельності зернових, % (Y)
	насіння (X1)	добрива (X2)	
2007	7,5	11,2	-1,2
2008	11,1	12,2	18,6
2009	11,7	12,9	24,7
2010	7,4	10,9	-0,6
2011	7,7	26,4	-8,5

Аналіз даних таблиці 1.1 свідчить, що рівень рентабельності зернових у ТОВ «Агрофірма» Лиманський» коливається. Три роки виробництво зерна було збитковим (2007, 2010, 2011 роки). Два роки господарство від реалізації зерна отримувало прибутки (2008, 2009 роки). Як видно з даних таблиці 1.1 питома вага витрат на насіння та добрива була найнижчою в ті роки, коли виробництво зерна було збитковим.

Параметри рівняння множинної регресії обчислюються способом найменших квадратів та розв'язанням системи рівнянь.

$$\sum Y = nA_0 + A_1 \sum X_1 + A_2 \sum X_2 + \dots + A_n \sum X_n$$

$$\sum Y X_1 = A_0 \sum X_1 + A_1 \sum X_1^2 + A_2 \sum X_1 X_2 + \dots + A_n \sum X_1 X_n$$

.....

$$\sum Y X_n = A_0 \sum X_n + A_1 \sum X_1 X_n + A_2 \sum X_2 X_n + \dots + A_n \sum X_n^2$$

У результаті розв'язання цієї моделі на комп'ютері ми отримали такі дані

-0,582353	5,986802	-39,18792
0,121945	0,376374	4,294962
0,994058	1,553464	#Н/Д
167,3	2	#Н/Д
807,4735	4,826502	#Н/Д

Якщо підставити значення параметрів, то рівняння має такий вигляд:

$$Y = -39,18 + 5,98 \cdot X_1 - 0,58 \cdot X_2,$$

де: X_1 — питома вага витрат на насіння;

X_2 — питома вага витрат на добрива.

Кореляційний аналіз дозволяє зробити висновки, що при середній питомій вазі витрат на добрива зростання питомої ваги витрат на насіння на 1 в.п. сприяє зростанню рівня рентабельності зерна на 5,99 в.п. При середній питомій вазі витрат на насіння зростання питомої ваги витрат на добрива на 1 в.п. сприяє зниженню рівня рентабельності зерна на 0,58 в.п.

Коефіцієнт детермінації 0,997 свідчить, що рівень рентабельності на 99,7% залежить від обраних факторів.

Тобто для підвищення ефективності зерновиробництва необхідно в першу чергу купувати високоякісне насіння.

В ТОВ «Агрофірма» Лиманський» в останні роки використовують наступні перспективні сорти насіння зернових культур.

Сорти озимої твердої пшениці:

Дельфін — високоврожайний (53,7 ц/га). Вимагає кращих попередників. Стійкий до поширених хвороб;

Айсберг одеський — високоврожайний (63,5 ц/га). Вимагає попередників і добрив. Зимостійкий, посухостійкий;

Золоте руно — високоврожайний (72 ц/га). Посухостійкий, стійкий до хвороб. Якість вищого ґатунку;

Перлина одеська — високоврожайний (55,8-104,0 ц/га). Посухостійкий. Вищого ґатунку;

Алий парус – високоврожайний (64,9 ц/га). Вимагає кращих попередників і добрив. Стійкий до вилягання. Зимо-, морозо-, посухостійкий.

Озимий ячмінь:

Зимовий – урожайність 57,5 ц/га. Зимо-, морозо-, посухостійкий;

Тамань – високоврожайний до 90-100 ц/га. Посухостійкий;

Луксор – урожайність 46 ц/га. Посухостійкий. Стійкий до хвороб, вилягання і осипання;

Тайна – урожайність до 80-90 ц/га. Зимо-, морозостійкий.

Висновки. Отже, для зростання рівня рентабельності зерна потрібно знизити питому вагу витрат на добрива в структурі витрат на зерновиробництво та підвищити питому вагу витрат на насіння.

ЛІТЕРАТУРА.

1. Політуха О.М. Сучасний стан та основні фактори зерновиробництва /О.М. Політуха// Вісник аграрної науки Причорномор'я.—2009.—Вип. 1(33).—С. 150—158.
2. Чмирь С.М. О.М. Деякі теоретичні підходи до сучасної практики зернового виробництва в Україні /С.М. Чмирь// Економіка АПК.—2007.— №11.—С. 79—81.

УДК 336.58

**ВДОСКОНАЛЕННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН ІНТЕГРОВАНИХ
ФОРМУВАНЬ**

О. В. Дуб'яга, магістр

Науковий керівник: к.е.н., доцент Белевят О. А.

Миколаївський державний аграрний університет

Розглянуто сучасний стан економічних відносин між аграрними та переробними підприємствами, проаналізовано ефективність зв'язків інтегрованих структур та запропоновано шляхи їх покращення.

Ключові слова: економічні зв'язки, інтегровані формування, економічні взаємовідносини, сільськогосподарська продукція, агропромислова інтеграція.

Постановка проблеми. Відомо, що жодне суспільство не зможе функціонувати нормально, якщо не матиме високорозвинутого аграрного сектора та достатньої кількості продовольства для забезпечення населення. Цей висновок підтверджується нинішнім станом розвитку економіки України, який значною мірою є наслідком незадовільного стану у сільськогосподарському виробництві та інших галузях. АПК. Однак вирішити зазначені проблеми неможливо без розвитку інтеграційних зв'язків. Зараз все більше учасників аграрного ринку намагаються встановити довготривалі господарські зв'язки щодо купівлі-продажу сільськогосподарської продукції. Переробні підприємства часто вже навесні укладають договори з сільськогосподарськими виробниками. Так довготривалі зв'язки дозволяють як сільськогосподарським виробникам, так і переробним та торгівельним підприємствам планувати свою діяльність.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. В економічній літературі питання розвитку інтеграції в агропромисловому виробництві, його сферах і галузях були предметом дослідження в кінці XIX – на початку XX століття А. Н. Енгельгарда, А. В. Советова, Н. Д. Кондратьєва, В. А. Чаянова. В сучасних умовах проблеми агропромислової інтеграції та її соціальні аспекти знайшли відображення у роботах В. Г. Андрійчука, В. Я. Амбросова, В. Л. Валентинова, П. І. Гайдучького, О. Д.

Гудзинського, І. І. Лукінова, П. М. Макаренка, М. Й. Маліка, Л. Ю. Мельника, О. М. Онищенко, О. А. Радіонової, П. Т. Саблука, І. Н. Топіхи, М. І. Хорунжого, І. І. Червена, В. М. Яценка та ін. Разом з тим, не зважаючи на значну кількість наукових публікацій по досліджуваній проблемі, багато її аспектів залишаються предметом гострих дискусій і потребують подальшої розробки.

Метою даної статті є окреслити особливості економічних відносин між аграрними та переробними підприємствами та запропонувати шляхи їх вдосконалення та покращення.

Виклад основного матеріалу. Інтеграційним формуванням належить досить важливе місце у системі заходів по виведенню агропромислового виробництва з кризового стану, що досягається завдяки поєднанню особистих, колективних і суспільних інтересів, створенню реальних передумов для більш ефективного розвитку АПК.

Встановлення взаємовигідних економічних відносин між інтегрованими підприємствами свій вираз знаходить у виробничих і економічних зв'язках учасників об'єднання, які виникають в процесі здійснення різних видів обміну результатами праці, в процесі створення матеріально-технічної бази, функціонування спільного виробництва і розподілу результатів. Із сукупності зв'язків між інтегруючими підприємствами формується суть їх економічних відносин (рис. 1).

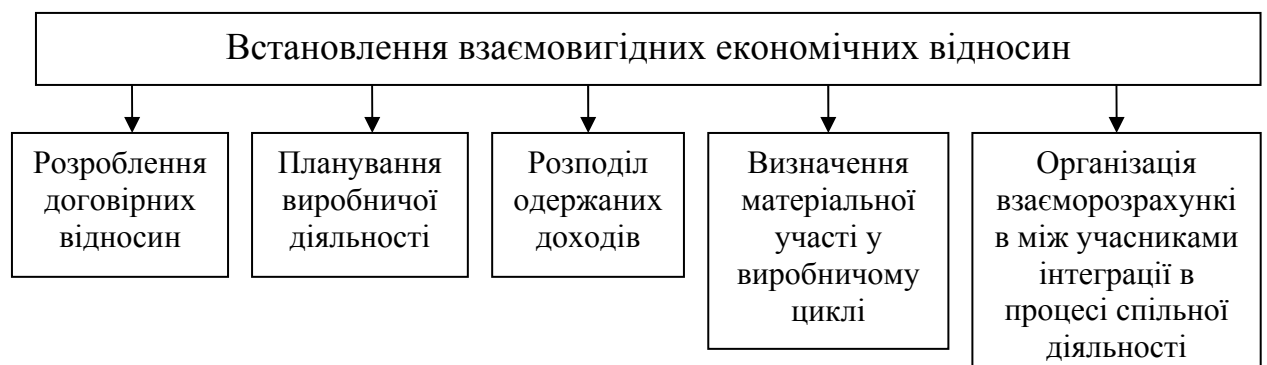

Рис.1. Способи встановлення взаємовигідних економічних відносин в агропромислових формуваннях

Переробна промисловість підтримує міцні зв'язки з сільським господарством, машинобудуванням, яке поставляє переробне технологічне устаткування, хімічною, мікробіологічною та харчовою промисловістю. Між переробною і харчовою промисловістю існує тісний зв'язок. Переробні галузі постачають сировину харчовій промисловості для подальшої її переробки, зокрема – спирт, олію, крохмаль, цукор тощо. Найефективніші зв'язки переробних підприємств існують з сільським господарством. Процес взаємодії сільського господарства з переробними галузями ґрунтується на організаційно-економічній технологічній єдності виробництва, зберігання і переробки продукції рослинництва і тваринництва.

В умовах інтеграції, коли результати господарської діяльності підприємств знаходяться в тісній залежності від діяльності партнерів, особливо необхідна чіткість і злагодженість в їх роботі, висока виконавська і технологічна дисципліна у виконанні договірних зобов'язань, узгодженість дій. Тому взаємовідносини підприємств повинні будуватися так, щоб забезпечити ритмічність інтегрованого виробництва і агропромислового формування в цілому, щоб повніше використовувались виробничі потужності сільськогосподарських і переробних підприємств, ефективніше використовувалась сировина, підвищувалась її якість, збільшувався об'єм виробництва кінцевої продукції [1].

Всі взаємовідносини між підприємствами і організаціями щодо взаємних поставок продукції фіксуються в договорах. Договір в умовах агропромислової інтеграції виражає форму міжгалузевих відносин, які виникають між партнерами при інтеграції виробництва, переробки і інтеграції сільськогосподарської продукції. Його призначення сприяти встановленню між інтегрованими підприємствами тісніших і постійно діючих економічних відносин [2].

Господарські зв'язки між сільськогосподарськими та аграрними підприємствами проявляється в стійкому двосторонньому потоці

переміщення продуктів виробництва і коштів між контрагентами з параметрами, обумовленими в угодах. Тому зараз важливості набувають проблеми оптимізації формування господарських зв'язків між підприємствами. Під оптимізацією формування господарських зв'язків ми розуміємо мінімізацію витрат на їхнє встановлення і підтримку при забезпеченні запланованого обсягу виробництва продукції.

Південні регіони України традиційно мають добре розвинену переробну промисловість, на сучасному етапі однією з актуальних проблем в цій сфері є формування достатньої сировинної бази. Від кількості і якості сировини залежить обсяг виробництва кінцевої продукції. Створення компактних сировинних зон навколо переробних підприємств диктується не лише скороченням транспортних витрат, але й тим, що у багатьох переробних галузях можна використати різну сировину для отримання кінцевої продукції.

Аналізуючи стан справ в Одеській, Миколаївській, Херсонській областях необхідно відмітити, що за період з 2007 до 2010 року значно покращилась ситуація стосовно забезпечення переробних підприємств рослинницькою продукцією, але стосовно тваринницької продукції стан справ неоднозначний обсяги реалізації худоби та птиці збільшились, однак молока та яєць значно зменшились.

Покращення стану справ стосовно забезпечення сировиною вплинуло на збільшення обсягів виробництва найважливіших видів продукції підприємствами Південних регіонів України (табл. 1).

Загальне зменшення обсягів заготівель молока та значні коливання їх упродовж року безпосередньо вплинули на роботу переробних підприємств, випуск і асортимент молокопродуктів. Структура використання молока орієнтована переважно на виробництво продуктів з подовженим терміном зберігання, зокрема масла тваринного, сирів, сухих молочних продуктів, молочних консервів.

Виробництво найважливіших видів продукції підприємствами Південних регіонів України, тис. тон.

Показники	Миколаївський		Херсонський		Одеський	
	2009р.	2010р.	2009р.	2010р.	2009р.	2010р.
Виробництво:						
Ковбасних виробів	2,4	2,2	0,5	0,2	8,8	9,1
Олії соняшникової	30	34	7,5	7,9	130,2	153,4
Молока обробленого	17,4	19,8	13,7	16,2	15,1	13,5
Сирів жирних	11,2	13,8	16,5	19,7	2,9	3,1
Продуктів кисломолочних	23,7	20,1	18,1	21,2	8,7	10,1

* Розроблено автором з використанням [3]

За аналізований період значно збільшилось надходження зернових культур на підприємства, що займаються їх зберіганням і переробкою та ріст відбувся за рахунок надходження продукції на підприємства для зберігання зерна, тоді як надходження для переробки зменшились.

Розвиток переробних галузей повинен орієнтуватися на підтримання балансу між сировинною базою та потужностями промисловості, а також між обсягами виробництва кінцевої продукції та можливостями її реалізації. Неузгодженість в обсягах сировинних ресурсів і розмірах виробничої потужності призводить до порушення ритму роботи, надмірного продовження чи скорочення тривалості виробничого періоду, недовикористання виробничих потужностей, нераціональних перевезень сировини і продукції.

Економічні взаємовідносини, які склалися між сільськогосподарськими товаровиробниками і переробними підприємствами, потребують негайних змін. Монопольне становище переробних підприємств та посередницьких структур призводить до нехтування інтересами сільськогосподарських товаровиробників через низький рівень закупівельних цін на сировину, які не покривають витрат на її виробництво. Крім того, значні штрафні санкції та заплутаність умов контактів ставлять сільгосппідприємства в такі умови, що за умови

номінальної свободи вибору каналів реалізації власної продукції реально вони ними не користуються.

Для удосконалення економічних взаємовідносин між переробними та сільськогосподарськими підприємствами необхідно: створити сировинну зону переробними галузями на основі інтеграції та кооперації їх з сільськогосподарськими підприємствами; удосконалити методи ціноутворення на аграрну сировину; зміцнити виробничо – господарські зв'язки між сільськогосподарськими та переробними підприємствами; розробити заходи по комплексному використанню сільськогосподарської сировини; створити науково – обґрунтовані моделі і варіанти інтеграції, в яких були б відображені та економічно – обґрунтовані основні моменти функціонування підприємств.

Висновки. Економічні відносини сільськогосподарських підприємств і підприємств переробної промисловості – є одним із вузьких місць в розвитку агропромислового комплексу. Тому здійснення запропонованих заходів сприятиме покращенню зв'язків між сільськогосподарськими та переробними підприємствами, активізує їх діяльність, що покращить ситуацію в агропромисловому комплексі загалом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Слободян В. В. Поліпшення взаємовідносин при закупівлі сільськогосподарської сировини переробними підприємствами / В. В. Слободян // Економіка АПК. – 2002. – №6.–С. 77–79.
2. Шепелева Е. А. Эффективность деятельности молочных хозяйств, входящих в формирование холдингового типа в Ленинградской области / Е. А. Шепелева, Б. С. Джабрылова // Экономика сельскохозяйственных и перерабатывающих предприятий.– 2008.–№7.–С. 75–78
3. Статистичний щорічник Миколаївської області за 2010 рік: Стат. зб. / Держкомстат України. Головне управління статистики в Миколаївській області. – Миколаїв, 2010. – 585 с.

НЕОБХІДНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРНОГО АУДИТУ

О. А. Алейнікова, студентка

Науковий керівник: старший викладач Костирко А. Г.

Миколаївський державний аграрний університет

Розглянуто поняття та сутність комп'ютерного аудиту, а також переваги застосування комп'ютерної техніки при проведенні аудиту.

Ключові слова: *комп'ютерний аудит, комп'ютерна техніка, аудит, аудит безпеки, інформаційні технології*

Актуальність проблеми. На сьогодні комп'ютерні технології використовуються на всіх стадіях аудиторського процесу, які значно полегшують роботу як обліковців так і контролерів. Тому актуальним питанням сьогодення є застосування комп'ютеризованих методів аудиту в аудиторській практиці. При цьому мета і завдання аудиторської перевірки залишаються незмінними. Питанням комп'ютерного аудиту приділено ще недостатньо уваги, тому теоретичні та прикладні аспекти даної проблематики постійно знаходяться в центрі уваги науковців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вперше комп'ютерний аудит розглядали у своїх працях такі вітчизняні вчені як Б. Е. Одинцов та А. Н. Романов, де визначили основні задачі комп'ютерного аудиту. Проблемам комп'ютерного контролю та аудиту присвячені праці С. В. Івахненко, В. І. Подольського, О. А. Зоріна, Т. Л. Кельдера, Н. М. Шмиголь, Ю. В. Дьяков, О. В. Бондаренка, Н. А. Канцедала, О. Г. Пономаренка та інших.

Метою статті є висвітлення переваг використання комп'ютерної техніки для спрощення процесу проведення аудиту.

Виклад основного матеріалу. Із впровадженням автоматизованих інформаційних технологій у діяльність аудиторів відбувається проникнення понять та термінів, притаманних інформатиці. Поширення

автоматизованих інформаційних технологій на облікові процеси та зміна об'єкту перевірки визначили появу «комп'ютерного аудиту». Цей термін означає використання комп'ютерів і сучасних інформаційних технологій для організації аудиторської діяльності, включаючи аудиторські перевірки фінансової звітності і підготовку аудиторського висновку, а також надання супутніх аудиту послуг.

В умовах сьогодення ведення бухгалтерського обліку на підприємствах переорієнтовано в основному на застосування автоматизованих систем бухгалтерського обліку. Застосування підприємствами комп'ютерних інформаційних мереж та різних видів обчислювальної техніки у процесі збору й узагальнення інформації вимагає зміни підходу до системи контролю за результатами їх діяльності. Конкретні цілі аудиту не залежать від того, обробляються облікові дані за допомогою комп'ютерної техніки або без неї, проте способи комп'ютерного оброблення можуть вплинути на способи застосування аудиторських процедур. Аудитор може застосовувати ручні, комп'ютеризовані методи аудиту або поєднання обох методів, однак у деяких системах бухгалтерського обліку аудиторіві важко або й неможливо одержати певні дані без використання комп'ютерної техніки.

Комп'ютерна техніка в діяльності аудитора використовуються у випадках:

1. Наявності комп'ютерної техніки в аудитора. Застосовується в ході плануванні аудиту, ведення обліку і контролю виконаних робіт, для автоматизації управлінських функцій в аудиторській фірмі тощо.

2. Застосування комп'ютерної техніки в ході аудиту банків. Застосування програмного забезпечення в ході перевірки звітності, взяємоув'язки показників звітних форм, розрахунку фінансових коефіцієнтів і аналізу фінансового стану суб'єкта господарювання.

3. Ведення обліку в банках, що перевіряються із застосуванням комп'ютерної техніки. Застосування програмного забезпечення для

здійснення контролю змісту господарських операцій, перевірки достовірності облікових даних, порівняння їх з фактичними показниками, здійснення аналізу, оформлення та узагальнення виявлених у процесі аудиту.

Первинні документи, деякі комп'ютерні файли й інший доказовий матеріал, який може знадобитися аудитору, можуть існувати тільки протягом короткого періоду часу або у форматі, доступному для перегляду тільки на комп'ютері. Застосування комп'ютерних систем контролю зумовлює необхідність одержання спеціальних знань для проведення оглядів контролю і спрощення процесу проведення аудиту.

Аудитору належить добре орієнтуватися в діючих автоматизованих системах обліку, контролю й аналізу, знати принципи розподілу функцій взаємного контролю серед працівників, котрі беруть участь у процесі обробки облікової інформації.

Для проведення аудиту в комп'ютерному середовищі аудитор зобов'язаний:

- мати додаткові знання в галузі систем обробки економічної інформації;
- мати уявлення про технічний, програмний, математичний та інші види забезпечення комп'ютерні системи бухгалтерського обліку (КСБО);
- володіти термінологією в галузі комп'ютеризації;
- чітко уявляти особливості технології і послідовність процедур комп'ютерної обробки облікової інформації;
- знати організацію роботи бухгалтерії в умовах комп'ютерних інформаційних систем підприємства (КІСП);
- уміти працювати на комп'ютері з основними офісними програмами;
- мати практичний досвід роботи з різними системами бухгалтерського обліку, аналізу, з правовими і довідковими системами, із спеціальними інформаційними системами аудиту.

Усі ці знання йому необхідні, щоб правильно визначити, який вплив на організацію, планування, проведення аудиту справляють умови використання КІСП на економічному об'єкті, що перевіряється. Зважаючи на різноманітність і складність комп'ютерних технологій, від аудитора не вимагається бути першокласним спеціалістом з комп'ютерного бухгалтерського обліку. Тому, якщо в аудитора немає достатніх знань, він зобов'язаний запрошувати експерта в галузі інформаційних технологій, щоб одержати практичну допомогу, необхідну для того, щоб зробити компетентні висновки [4].

В умовах функціонування автоматизованих інформаційних систем зазнають певних змін основні принципи аудиту. Відповідно застосування КІСП може вплинути на:

- процедури, яких дотримується аудитор у процесі одержання достатнього уявлення про системи бухгалтерського обліку і внутрішнього контролю;
- аналіз властивого ризику і ризику системи контролю, за допомогою чого аудитор проводить оцінку ризику;
- розробку і здійснення аудитором тестів системи контролю і процедур перевірки по суті, необхідних для досягнення цілей аудиту.

Можна використати аналітичну перевірку, як сферу застосування аудиторського програмного забезпечення, коли записи клієнта збираються у файлах комп'ютера. Аудитор може використати також програмований метод контролю, який свідчить про повноту, правильність і законність записів у облікових регістрах.

Багато вчених-економістів вважають, що аудитор може активно використовувати комп'ютер для здійснення низки аналітичних, розрахункових та інших аудиторських процедур. Особливо важливо використати комп'ютер на дослідній стадії аудиторського процесу, коли збирається максимум доказів.

На відміну від ручних облікових систем, де записи здійснюються на папері й аудитор розглядає можливість знищення, підробки, заміни паперових документів, в умовах використання комп'ютерних інформаційних систем підприємств аудитор доводиться мати справу з питаннями безпеки та надійності комп'ютерних облікових систем. Таким чином, аудитор перевіряє низку суто технічних питань, які не мають прямого відношення до бухгалтерського обліку, але безпосередньо впливають на оцінку аудитором ризику системи контролю.

Тому під час проведення аудиту в умовах автоматизованої обробки облікової інформації аудиторам рекомендується включати до індивідуальних завдань питання з перевірки програми, правильності обробки інформації, надійності зберігання інформації, захист якої є актуальним питанням та постійно знаходиться в полі зору.

Робота із контролю за надійністю зберігання інформації підприємства може передбачати наступні дії:

- стандартизація, сертифікація і аудиторський контроль інформаційно-телекомунікаційних систем на предмет їх безпеки;
- вивчення і запобігання інформаційно-технологічних катастроф;
- захист інформаційних систем від протиправних посягань та досягання незаконної мети;
- кадрове забезпечення інформаційної системи та ін.

Захист інформації можна забезпечити за допомогою розробки чіткого планування роботи системи внутрішнього захисту та контролю, що передбачатиме персональну відповідальність кожного працівника, починаючи з технічного персоналу і закінчуючи керівництвом підприємства. У плані мають визначатися також заходи щодо відновлення інформаційних ресурсів після їх ураження. А перевірку дотримання цього чітко розробленого плану повинна здійснювати аудиторська фірма чи

організація, яка має відповідну ліцензію для проведення такої діяльності за допомогою комп'ютерного аудиту безпеки.

Аудит безпеки – це процес збору і аналізу інформації про автоматизовані системи, необхідної для подальшого проведення якісної або кількісної оцінки рівня захисту від атак зловмисників [2].

Аудит безпеки інформаційної системи дає змогу керівництву підприємства бути впевненим у тому, що їхня внутрішньогосподарська інформація буде надійно захищена від несанкціонованого використання її конкурентами та іншими зовнішніми користувачами.

Перевагами застосування комп'ютерної техніки при проведенні аудиту є:

- зменшення кількості даних, що опрацьовуються вручну;
- економія часу на виконання одноманітних прийомів порівняння фактичних даних з обліковими;
- в автоматичному порядку перевірка тотожності чи взаємної ув'язки показників різних форм звітності;
- зберігання і багаторазове використання отриманих даних;
- здійснення попередньої оцінки результатів робіт за відхиленням [1].

Висновки. Комп'ютерний аудит може виступати засобом оцінки інформаційної системи та захисту інформації на підприємстві. Його проведення відіграє важливе значення у системі контролю інформації сформованої в середовищі комп'ютерної інформаційної системи клієнта та гарантуванні її безпеки. Здебільшого, проведення комп'ютерного аудиту інформаційних систем використовується, якщо автоматизована система призначена для обробки конфіденційної чи секретної інформації підприємства. За умов використання підприємством автоматизованої системи збору і обробки інформації потрібно використовувати найкращі засоби захисту інформації, які може запропонувати аудиторська фірма після проведення аудиту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кот О. С. Теоретико-методичні аспекти аудиту в умовах комп'ютерних технологій / О. С. Кот // Вісник Університету банківської справи Національного банку України № 3, грудень 2008р. — С. 192—195.
2. Мартиненко С. В. Аудит інформаційної безпеки / С. В. Мартиненко, Г. О. Кравцов // Фінанси, облік і аудит. — 2009. — №9. — С. 6—9.
3. Комп'ютерний аудит як незалежна форма контролю надійності захисту інформаційної системи підприємства. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ecan/2010_7/pdf/fostolovyc.pdf
4. Особливості аудиту при застосуванні КІСП. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.osvitaplaza.in.ua/publ/komp_juternij_audit/osoblivosti_auditu_pri_zastosuvanni_kisp/303-1-0-30797.

УДК 657.8:504(477)

ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО АУДИТУ В УКРАЇНІ

А.С. Бойко, студентка

Науковий керівник: старший викладач Костирко А. Г.

Миколаївський державний аграрний університет

Висвітлено сучасний стан та перспективи розвитку екологічного аудиту в Україні. Виокремлено його роль як інструмента в системі управління навколишнім природним середовищем і природокористуванням.

Ключові слова: економіка, екологія, екологічна політика, екологічна безпека, екологічний аудит

Актуальність проблеми. Охорона навколишнього середовища, збереження та раціональне використання природних ресурсів, екологічний контроль набувають усе більш вагомого значення та пріоритетності у зовнішній та внутрішній політиці більшості держав світу, в тому числі України. Це пов'язано з тим, що активізація життєдіяльності людського суспільства, стрімкий розвиток науки та сучасних технологій, їх використання, інтенсивне й екстенсивне споживання природних запасів сировини, земель та різних природних копалин, а в деяких випадках безгосподарність керівництва окремих підприємств спричинюють погіршення екологічної ситуації в нашій країні, призводять до техногенних катастроф. Для ефективного вирішення цієї проблеми на практиці потрібно впроваджувати нові інструменти природоохоронного регулювання. У ринкових умовах одним із таких інструментів є екологічний аудит, який може істотно вплинути на екологічну ситуацію, в першу чергу, на рівні окремих промислових підприємств, виробничих комплексів і територій, зокрема, так і на території України і світу в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання з формування теоретичних, методологічних, організаційних та економічних основ екологічного аудиту були розглянуті в роботах таких вітчизняних і зарубіжних вчених, як О. О. Курдина, І. В. Васанцов, О. С. Пантелейчук, Л. І. Дяченко, О. Ю. Дроздова та ін. На нашу думку, ці питання є актуальними та відкритими і потребують свого висвітлення.

Метою статті є аналіз сучасного стану екологічного аудиту в Україні та перспективи його впровадження.

Виклад основного матеріалу. Основними напрямками сучасної соціально-екологічної політики є екологізація суспільного виробництва та забезпечення екологічної безпеки життєдіяльності населення та природних екосистем. Здійснення екологізації виробництва, раціонального використання та збереження природних ресурсів потребує формування

екологічно орієнтованого господарського механізму природокористування та економіки в цілому [5].

У зв'язку з цим актуальною є проблема здійснення екологічного аудиту як самостійного виду незалежного контролю. Необхідність його здійснення викликана реаліями ринкової економіки, вимогами національного законодавства і міжнародних угод, потребою гармонізації екологічних та економічних аспектів розвитку народного господарства.

Для України «екологічний аудит» є відносно новим, тоді як у промислово розвинених країнах світу (як уже відмічалось вище) – Канаді, Великобританії, Нідерландах, США, Швеції, інших країнах ЄС, воно відоме вже упродовж 20–30 років і набуло великого поширення [2].

Нині, свідомо чи несвідомо, екологічно небезпечна економіка України починає робити перші кроки у напрямі екологічно збалансованого розвитку. Процес цей важкий і довготривалий, бо пов'язаний з трансформуванням техногенного господарського мислення у соціально-екологічне.

Тому актуальним та необхідним на сучасному етапі є формування екологічної політики, системи екологічного менеджменту на рівні кожного власника, підприємства, корпорації, галузі, регіону тощо. Усе це неможливо без формування організаційно-економічних засад та проведення процедури екологічного аудиту, що передбачено й у провідних відповідних міжнародних та українських стандартах.

Проте слід відмітити, що останнім часом законодавча й виконавча влада України почала робити певні кроки у створенні і розвитку законодавчо-нормативних засад упровадження екологічного аудиту як виду діяльності з переважно підприємницькою спрямованістю.

По-перше, екологічний аудит визнано в Україні одним із пріоритетних напрямів державної політики в галузі охорони довкілля, використання ресурсів та забезпечення екологічної безпеки.

По-друге, Держстандартом України затверджено і введено в дію як офіційне видання збірник стандартів ДСТУ ISO 14001-97, 14004-97 (Системи управління навколишнім середовищем) і ДСТУ ISO 14010-97, 14011-97, 14012-97 (Настанови щодо здійснення екологічного аудиту) відповідно до міжнародних стандартів ISO серії 14000.

По-третє, екологічний аудит внесено до переліку пріоритетних заходів Концепції сталого розвитку України, Національної програми екологічного оздоровлення басейну р. Дніпро, інших державних екологічних програм [4].

Таким чином, вжиті державою правові заходи створюють легітимні умови для здійснення екологічного аудиту в Україні, що підтверджується прийнятим у 2004 році Законом України «Про екологічний аудит».

Відповідно до Закону України «Про екологічний аудит» екологічний аудит – це документально оформлений системний незалежний процес оцінювання об'єкта екологічного аудиту, що включає збирання і об'єктивне оцінювання доказів для встановлення відповідності визначених видів діяльності, заходів, умов, системи управління навколишнім середовищем та інформації з цих питань вимогам законодавства України про охорону навколишнього природного середовища та інших критеріям екологічного аудиту [1].

Завданнями екологічного аудиту є: обґрунтування екологічної стратегії і політики підприємства; визначення пріоритетів при плануванні природоохоронної діяльності підприємства, виявлення додаткових можливостей її здійснення, перевірка дотримання природоохоронного законодавства; зниження ризику виникнення надзвичайних ситуацій, пов'язаних із забрудненням довкілля.

Основними видами послуг еко-аудиту можуть бути:

- здійснення прогностичної та фактичної експертної оцінки у вартісному вираженні екологічних наслідків діяльності господарюючого суб'єкта;

- екологічне й економічне обґрунтування запровадження ресурсозберігаючих і природоохоронних технологій та обладнання;
- еколого-економічна оцінка ризику здійснення інвестиційних проектів;
- оцінка збитків та інших витрат, екологічних наслідків від аварій, техногенних катастроф, стихійного лиха;
- оцінка ефективності природоохоронної діяльності господарюючих суб'єктів;
- оцінка та моніторинг екологічних аспектів при приватизації державних підприємств;
- інші еко-аудиторські послуги.

Екологічний аудит може бути зовнішнім (виконують спеціалізовані аудиторські фірми) та внутрішнім (здійснюють штатні працівники підприємства). Крім того, еко-аудит можна класифікувати на обов'язковий та добровільний [3].

Екологічний аудит необхідно виконувати у певній послідовності.
Процес

еко-аудиту умовно можна поділити на три основних етапи:

- підготовка проведення екологічного контролю на підприємстві;
- дослідження та збір інформації;
- завершення перевірки та розроблення рекомендацій.

Кожен з етапів деталізується реалізацією конкретних аудиторських завдань та виконанням певних процедур.

Зазначимо, що на сучасному етапі запровадження екологічного аудиту в Україні мають бути поширені:

- експрес-оцінка екологічної безпеки підприємств, що приватизуються (приватизаційний еко-аудит);
- комплексна експрес-оцінка підприємств з метою проведення не капіталомістких заходів щодо екологічної модернізації виробництва;
- екологічний аудит інвестиційних пропозицій у складі програм галузевої реструктуризації виробництва (інвестиційний аудит);

- аудит розрахункових платежів за користування природними ресурсами;
- аудит раціональності та безпеки використання енергетичних ресурсів (енергетичний аудит);
- поглиблений екологічний аудит у складі галузевих програм структурної перебудови і розв'язання екологічних проблем.

Також перспективними напрямками розвитку екологічного аудиту є його використання у системі екологічного страхування при підготовці договорів екстрахування, розробленні планів превентивних заходів щодо зниження екологічних ризиків, при оцінюванні шкоди від настання страхового випадку для підприємців у зв'язку із забрудненням навколишнього природного середовища; у системі ціноутворення; при формуванні фондів екологічної санації підприємств; у системі екологічної сертифікації; у складі загального аудиту бухгалтерської документації тощо [4].

У сучасних умовах можемо виділити основні чинники успіху екологічного аудиту, які полягають у такому:

- зацікавленість керівництва і персоналу підприємства – план аудиту повинен розроблятися за участю всього персоналу, а не спускатися директивним чином з рівня вищого менеджменту;
- кваліфікація аудиторів – частина аудиторів повинна вибиратися серед персоналу самого підприємства, а частина – запрошуватися із сторони як зовнішні консультанти (зовнішні консультанти необхідні перш за все тому, що вони вносять великий ступінь об'єктивності в аналіз і можуть подати свіжі ідеї);
- застосування екологічного аудиту як елемента системи екоменеджменту;
- більш низькі витрати при використанні програми, яка детально охоплює основні сфери, що повинні бути перевірені.

У міру накопичення досвіду все більш затверджується комплексний підхід до екологічного аудиту, його трактування як засобу реалізації процесу безперервного поліпшення якості екологічного менеджменту. Набуває поширення аналіз всіх сторін організаційного, виробничого процесу і руху продукту з погляду концепції екологічного життєвого циклу, що створює передумови для зміцнення і розширення екологічної відповідальності підприємства і формування екологічно стійких підприємницьких одиниць [2].

Необхідно підкреслити, що на шляху України до вступу до європейського співтовариства вона повинна довести право на це адекватними зобов'язаннями і діями. Передусім це стосується запровадження європейських стандартів виробництва, охорони довкілля, мислення і життя. Процедура екологічного аудиту і є прикладом реалізації одного з міжнародних стандартів забезпечення прав людини на екологічно безпечне існування. Отже, запроваджуючи екологічний аудит, Україна не тільки декларує своє право на входження у європейську спільноту, а й підтверджує свої наміри практичними діями.

В Україні на сьогодні з упевненістю можна стверджувати про існування гострої потреби у розвитку екологічного менеджменту та аудиту, що, між іншим, визначається такими факторами:

- погіршенням екологічної ситуації в державі, що пов'язане із явною неефективністю традиційних форм державного екологічного управління та контролю;
- переважанням «умовно-примусового» характеру виробничої економічної діяльності;
- існуванням значного потенціалу невикористаних можливостей для вирішення екологічних проблем, багато з яких не пов'язані зі значними фінансовими та матеріальними витратами (найбільш характерною серед таких можливостей є творчий потенціал підприємництва);

- практичними досягненнями у галузі екологічного аудиту та екологічного менеджменту у економічно розвинутих західних країнах;
- взаємозв'язком розвитку екологічного менеджменту та стійкого розвитку;
- можливістю отримання істотних економічних переваг, включаючи й додатковий прибуток, для підприємств, які на практиці розвивають діяльність у галузі екологічного менеджменту.

Виходячи із викладеного, можна зробити висновок, що екологічний аудит, у тому числі врахування екологічних аспектів при перевірці фінансової звітності, має стати обов'язковим елементом роботи вітчизняних аудиторів, що підніме діяльність аудиторів на якісно новий рівень. Запровадження екологічного аудиту в Україні сприятиме подальшій інтеграції нашої держави в Європейське та Світове економічне співтовариство.

Проте ця проблема потребує подальших глибоких методичних та організаційних розробок, їх практичного втілення, створення відповідної законодавчої та нормативної бази.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про екологічний аудит». [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1862-15>
2. Дроздова О. Ю. Актуальні питання впровадження та розвитку екологічного аудиту в Україні / О. Ю. Дроздова. — Екологічний менеджмент у загальній системі управління: Шоста щорічна Всеукраїнська наукова конференція. — Суми : Вид-во СумДУ, 2006. — 190 с.
3. Проблеми методики та організації екологічного аудиту в Україні. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/chem_biol/nvnlts/14_4/188_Diaczenko_14_4.pdf

4. Екологічний аудит в Україні: актуальність, проблемні питання та напрями удосконалення. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Mre/2010_1/1_4.pdf
5. Роль еко-аудиту в системі екологічного менеджменту підприємств. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/chem_biol/nvnlts/14_4/211_Kudryna_14_4.pdf

УДК 657.6:504(477)

НЕОБХІДНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО АУДИТУ В УКРАЇНІ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Н. Я. Бунзяк, студентка

Науковий керівник: старший викладач Костирко А. Г.

Миколаївський державний аграрний університет

Проаналізовано роль і суть екологічного аудиту щодо концепції сталого розвитку. Розглянуто основні аспекти розвитку, сучасного стану та застосування еко-аудиту в Україні.

Ключові слова: сталий розвиток, екологічний менеджмент, екологічний аудит, екологічна безпека.

Актуальність проблеми. На сучасному етапі розвитку суспільства екологічний аудит став цінним інструментом управління та моніторингу навколишнього середовища і реалізації програм сталого розвитку. Він є одним з багатьох екологічних інструментів управління, які використовуються для оцінки, аналізу і управління охороною навколишнього середовища. Еко-аудит іноді плутають з оцінкою впливу на навколишнє середовище, але даний інструмент використовують для прогнозування, оцінки та аналізу екологічних наслідків, перш ніж проект

починається, тоді як екологічний аудит розглядає екологічні показники для існуючих операцій або діяльності.

З посиленням вимог до природоохоронної діяльності та граничних нормативів природокористування екологічний аудит набуває актуальності у всіх сферах народного господарства. Так, об'єктами екологічного аудиту є окремі суб'єкти господарювання, види економічної діяльності, стадії господарського процесу (розміщення, введення в дію і експлуатація об'єкту), територіально-адміністративні одиниці, система екологічного менеджменту на підприємстві та ін. [3].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями обґрунтування особливостей функціонування сільськогосподарських підприємств в умовах системи екологічного менеджменту та місця екологічного аудиту в цій системі вивчало багато науковців та практиків, серед них: Басанов І. В., Дроздова О. Ю., Заєць О. М., Ільїна М. В., Кирсанова Т. А., Лучишина К. Л., Скударь Г. М., Юргутіс І. Р. Проте на сьогодні не в повній мірі вивчено питання взаємодії системи екологічного менеджменту із загальною системою управління підприємством та порядку проведення екологічного аудиту у системі контролю за їх діяльністю.

Метою статті є дослідження сутності екологічного аудиту в сучасній системі регулювання і управління навколишнім середовищем.

Виклад основного матеріалу. Світова історія становлення і розвитку екологічного аудиту бере витoki в 70-х рр. XX ст., коли корпорації європейських і північноамериканських країн під тиском громадськості усвідомили свою юридичну і фінансову відповідальність за забруднення довкілля. Після низки еколого-техногенних катастроф в Італії, Франції, США ці об'єднання змушені були системно перевірити відповідність своєї діяльності стосовно вимог і норм екологічного законодавства.

З цього, по суті, почалось екологічне пробудження громадськості, зародження всесвітньої концепції «sustainable development», тобто стійкого екологічно збалансованого розвитку. Початок цій доктрині дала теорія інтеграції енергетичних (природних) і трудових (соціальних) систем у суспільстві, яку сформулював український учений С.А. Подолинський у 1880р., випередивши поступ наукової думки більше ніж на століття [2].

Правові засади проведення екологічного аудиту в Україні визначені Законом України «Про екологічний аудит» від 24.06.2004 р. № 1862-IV. Відповідно до статті 1 цього Закону, «екологічний аудит – це документально оформлений, системний, незалежний процес оцінювання об'єкта екологічного аудиту, що включає збирання і об'єктивне оцінювання доказів для встановлення відповідності визначених видів діяльності, заходів, умов, системи екологічного управління та інформації з цих питань вимогам законодавства України про охорону навколишнього природного середовища та іншим критеріям екологічного аудиту» [1].

Аудит природоохоронної діяльності підприємств здійснюється з метою забезпечення контролю за використанням природних ресурсів, забруднення природних екосистем в цілому та перевірки дотримання нормативно-правових вимог щодо охорони навколишнього природного середовища в процесі здійснення господарської діяльності.

Ефективність функціонування будь-якого виду діяльності та системи визначається досконалістю системи контролю. На сьогодні, коли Україна прямує до співпраці із Європейськими країнами досить гостро поставлено питання екологічної безпеки, оскільки використання екологічно чистих технологій виробництв та якісних параметрів продукції сільського господарства є однією із головних умов міжнародної співпраці. Тому на сьогодні досить загострено проблему проведення контролю за дотриманням екологічних норм і правил господарювання сільськогосподарськими підприємствами, що забезпечує один із видів

контролю – екологічний аудит. Крім того, екологічний аудит є ефективним інструментом управління підприємством.

Екологічний контроль може проводитись за допомогою різних способів та методів. Державою створено відповідну організаційну інфраструктуру, до якої входять органи екологічної експертизи та екологічної інспекції. Міцність таких управлінських органів може бути забезпечена насамперед незалежним екологічним контролем - екологічним аудитом.

Саме екологічний аудит сприяє як ефективному проведенню природоохоронних заходів, так і узгодженню дій державних, громадських органів, місцевих органів влади, підприємств.

Важливим для аудитора під час проведення екологічного аудиту у сільськогосподарському підприємстві є аналіз ризиків виробництва продукції, оскільки це має найбільш значний вплив на здоров'я людей.

В Україні розробкою наукових основ застосування екологічного аудиту займаються юристи, екологи та економісти. Їх об'єктом дослідження виступає, як правило, діяльність суб'єкта господарювання, в процесі здійснення якого екологічний аудит пропонується використовувати для пошуку компромісу між економічними та екологічними інтересами, але із різних позицій.

Екологи та економісти вважають, що екологічний аудит являє собою самостійний напрямок діяльності, що дозволяє в умовах формування в Україні ринкової економіки знаходити компроміс між економічними інтересами конкретних суб'єктів господарювання і екологічними інтересами суспільства.

Для екологів «екологічний аудит» виступає насамперед, як інструмент управління станом навколишнього середовища, що базується на результатах оцінки та аналізу природоохоронної діяльності підприємств.

Економістів цікавить насамперед можливість використання екологічного аудиту для підвищення рентабельності та інвестиційної привабливості підприємства. З цією метою екологічний аудит поділяють на:

- виробничий екологічний аудит;
- фінансовий екологічний аудит;
- екологічний аудит на відповідність діючому законодавству і встановленим нормативам.

Для сільськогосподарських підприємств важливе значення має проведення екологічного аудиту на відповідність, що передбачає встановлення відповідності технологій виробництва сільськогосподарської продукції та якості продукції міжнародним вимогам, раціональності структури природоохоронної діяльності, повноти та суттєвості інформаційної та технічної забезпеченості, рівня обліково-контрольної роботи.

Функціонування сільськогосподарських підприємств при впровадженні системи екологічного менеджменту базуються на концепції, що підприємство буде періодично аналізувати і оцінювати свою систему управління навколишнім середовищем з метою виявлення можливостей удосконалення їх реалізації, з метою додаткового покращення її екологічної характеристики.

Екологічний аудит виступає важливим правовим інструментом удосконалення системи управління навколишнім середовищем на рівні підприємства. Але разом з тим, впровадження системи еко-аудиту вимагає додаткових матеріальних, фінансових і трудових витрат. Оскільки мета кожного підприємства полягає в одержанні максимального прибутку, зрозуміло, що підприємство очікує від участі у системі екологічного аудиту отримати економічні вигоди, тобто сприятливе співвідношення витрат і результатів. На жаль, застосування самої декларації про участь у системі еко-аудиту не надає підприємству негайних переваг; вони

отримуються з реакції ринку. Ці реакції і пов'язані з ними переваги можуть бути оцінені, виходячи з досвіду участі у перспективних проектах або з відомих типів поведінки ринку.

Потенційний ефект від участі у системі еко-аудиту можна визначити у розрізі таких чотирьох елементів: конкурентоспроможність, зниження ризику, зниження витрат, покращення організації.

Кожен окремий елемент складається, у свою чергу, з декількох компонентів:

- зниження витрат можна досягти шляхом виявлення потенціалів економії води, енергії та сировини; зниження витрат на утилізацію та зберігання; низькі страхові премії; зменшені простой персоналу;
- конкурентоспроможність: забезпечення тривалого існування підприємства за рахунок участі у системі еко-аудиту; сприятливіші кредити і спрощений доступ до засобів стимулювання; вигода від підвищення довіри до підприємства та його прийнятності; відкриття нових майбутніх ринків;
- зниження ризиків досягається шляхом оцінки діючих на підприємстві правових приписів; уникнення нещасних випадків, а також нанесення шкоди персоналу і майну; мінімізація ризику відповідальності за продукцію;
- покращення організації можливе за рахунок впровадження еко-контролінгу; ефективної системи охорони довкілля; ідентифікації співробітників з підприємством; особистої мотивації співробітників до охорони довкілля [5].

Отже, в умовах сталого розвитку економіки екологічний аудит розглядається як вид підприємницької діяльності, спосіб оцінки впливу господарюючого суб'єкта на довкілля, форма контролю та інструмент управління.

Висновок. У сучасних складних екологічних умовах дедалі більшої актуальності набувають проблеми забезпечення економічного розвитку

регіонів України із одночасним збереженням довкілля. Екологізація господарської діяльності підприємств та економіки в цілому неможлива без впровадження систем екологічного менеджменту, найефективнішим інструментом якого є екологічний аудит.

Системи екологічного менеджменту та аудиту підприємства повинні функціонувати так, щоб показники екологічності постійно підтримувались на рівні екологічних вимог, які постійно зростають, і забезпечували своєчасну не капіталомістку модернізацію технологічних систем. Такі показники еколого-економічної безпеки мають велике значення як для стану екологічної безпеки, так і для економічного функціонування підприємства в цілому.

ЛІТЕРАТУРА

6. Закон України «Про екологічний аудит». [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1862-15>.
7. Басанцов І. В. Екологічний аудит в Україні: актуальність, проблемні питання та напрямки удосконалення / І. В. Басанцов, О. С. Пантелейчук // Механізм регулювання економіки. — 2010. — № 1. — С. 38—46.
8. Бондар О. Екологічний аудит: світовий досвід і вітчизняні реалії / О. Бондар, Г. Білявський, Ю. Саталкін, М. Пилипчук // Вісник НАН України. — 2011. — № 4. — С. 42—51.
9. Заєць О. М. Екологічний аудит в Україні / О. М. Заєць // Управління розвитком. — 2011. — № 2(99). — С. 44—45.
10. Дроздова О. Ю. Актуальні питання впровадження та розвитку екологічного аудиту в Україні / О. Ю. Дроздова. — Екологічний менеджмент у загальній системі управління: Шоста щорічна Всеукраїнська наукова конференція. — Суми: Вид-во СумДУ. — 2006. — 190 с.

УДК 657.6

РЕГУЛЮВАННЯ АУДИТОРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: МІЖНАРОДНА ПРАКТИКА ТА ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД

М. С. Білан, студентка

Науковий керівник: старший викладач Костирко А. Г.

Миколаївський державний аграрний університет

Розглянуто основні компоненти регулювання аудиторської діяльності у міжнародній практиці. Окреслено ключові проблеми регулювання аудиту в Україні.

Ключові слова: *аудит, міжнародні стандарти аудиту, міжнародні стандарти бухгалтерського обліку.*

Актуальність проблеми полягає в тому, що правове регулювання аудиторської діяльності є основою для становлення ринку аудиторських послуг, визначає рівень якості аудиторських послуг в Україні.

Аналіз останніх публікацій та досліджень. Питанням регулювання аудиторської діяльності присвячено праці багатьох науковців, а саме: М. Є. Грачової, І. П. Чікунової, Т. П. Нечай, Д. В. Єременко та ін. Водночас розвиток світової економіки ставить все більші вимоги до якості аудиторських послуг, що посилює необхідність поглиблення дослідження в напрямку вдосконалення їх регулювання.

Постановка завдання. В ході дослідження необхідним є аналіз концептуальних основ здійснення аудиторської діяльності в Україні та її законодавчо-нормативної бази. На основі проведеного аналізу розробити рекомендації щодо поліпшення існуючої ситуації у сфері регулювання аудиту.

Виклад основного матеріалу. Провідні країни Європи й Америки мають багатовіковий досвід проведення аудиту. Створена міцна міжнародна правова основа аудиту, докладно розроблені форми його організації, видаються і постійно поповнюються великі методичні матеріали для аудиторів. У них визначені і класифіковані основні поняття, терміни, категорії аудиторської діяльності.

Вивчення накопиченого досвіду вітчизняних аудиторських фірм показує, що він має яскраво виражені національні особливості (наприклад, він прямо, а не побічно зв'язаний з консалтингом), хоча багато положень,

що містяться в іноземних джерелах цікаві і придатні для того, щоб допомогти становленню аудиторських фірм України.

Для всіх бухгалтерів і аудиторів на Заході обов'язкове дотримання принципів бухгалтерського обліку, що іноді називають стандартами – GAAP (Generally Accepted Accounting Principles). Наприклад, у США власне стандарти з бухгалтерського обліку затверджує незалежна рада – FASB (Financial Accounting Standards Board), після тривалих публічних обговорень [1].

Крім бухгалтерських стандартів застосовуються також стандарти аудиту – GAAS (Generally Accepted Auditing Standards), що допомагають аудитору у проведенні перевірок, які підказують рішення і порядок роботи. Аудиторські стандарти – документи, що формулюють єдині базові вимоги й загальні підходи до проведення аудиту. Вони обов'язкові для всіх аудиторів країни. При їхньому порушенні, тобто у випадках неспроможності аудиту, суди й інші органи, які здійснюють нагляд над аудиторами, вправі припинити їхню діяльність.

У країнах Заходу функціонують десятки тисяч аудиторських фірм (тільки у США їх більше сорока п'яти тисяч), від приватних, що складаються з одного чи декількох осіб (таких фірм близько 90 – 95 %), до величезних, які мають вирішальну роль у світовому аудиті. Захоплення влади корпораціями на Заході й інтернаціоналізація капіталу в нашому бурхливому столітті також підвищили роль аудиторських фірм [2].

Функціонування великої кількості аудиторських фірм не дозволяє деяким користувачам оцінити незалежність і компетентність окремих фірм. Професійне поводження аудиторів у США контролюється дуже різними способами. В Україні така система тільки починає створюватися, хоча деякі її елементи уже є, наприклад, кваліфікаційні іспити аудиторів, вимоги їх безупинної професійної підготовки, МСА і т. д. [3].

У кожній країні організація аудиту може мати свої національні особливості, хоча в цілому аудитори усього світу виконують приблизно ту

саму за своїм характером роботу, а стандарти і норми аудиту не скасовують національні норми і стандарти тієї чи іншої країни. Навпаки багато країн розробляють свої власні стандарти і норми, свою методологію аудиту, з орієнтацією на необхідність забезпечення основних мінімальних вимог IFAC.

В Україні аудиторська діяльність регулюється Законом України «Про аудиторську діяльність» та Міжнародними стандартами аудиту, які прийняті за національні. Цей Закон визначає правові засади здійснення аудиторської діяльності в Україні та спрямований на створення системи незалежного фінансового контролю з метою захисту інтересів користувачів фінансової й іншої економічної інформації [4].

Водночас в Законі відсутні такі важливі положення регулювання, як страхування ризиків аудиторської діяльності та визначення механізму формування відповідних страхових резервів аудиторами та аудиторськими фірмами, що досить широко використовується у світовій практиці.

Стандарти аудиту – це єдині базові принципи, яким повинні слідувати аудитори у процесі професійної аудиторської діяльності. Вони встановлюють єдині вимоги до порядку здійснення аудиторської діяльності, оформлення й оцінки якості аудиту і супутніх йому послуг, а також до порядку підготовки аудиторів та оцінки їх кваліфікації. Стандарти необхідні для навчання аудиторів усередині фірм, а також можуть використовуватися для захисту аудитора на судовому процесі.

Розрізняють такі групи стандартів :

- міжнародні стандарти аудиту;
- внутрішньофірмові стандарти. Аудиторські організації й індивідуальні аудитори, ґрунтуючись на міжнародних стандартах, розробляють свій фірмовий підхід до виконання різних дій аудитора, що закріплюються у власних правилах (стандартах) аудиторської діяльності, які не можуть суперечити міжнародним стандартам аудиторської діяльності.

Міжнародні стандарти аудиту регулюють професійну діяльність аудиторів і широко визнані у всьому світі, оскільки дозволяють досягти найбільшої об'єктивності у висловленні аудиторської думки з приводу відповідності фінансової звітності загальноприйнятим принципам ведення бухгалтерського обліку і формування фінансової звітності, а також встановлюють єдині якісні критерії порівняння результатів аудиторської діяльності. Одноманітність аудиторської діяльності є необхідною її умовою, зважаючи на різноманіття методик, які використовуються в аудиторській практиці, і складності їх зіставлення.

Міжнародні аудиторські стандарти формулюють єдині базові вимоги, що визначають нормативи за якістю і надійності аудиту та забезпечують певний рівень гарантія результатів аудиторської перевірки при дотриманні цих вимог. Вони встановлюють єдині вимоги до процедури аудиту, аудиторського висновку і самого аудитора. Із зміною економічної ситуації, аудиторські стандарти підлягають, тому, що періодично вони повинні переглядатися, в цілях максимального задоволення потреб користувачів фінансової звітності.

На базі міжнародних аудиторських стандартів формуються програми для підготовки аудиторів, а також вимоги для проведення іспитів на право займатися аудиторською діяльністю. Аудиторські стандарти є підставою для доказу в суді якості проведення аудиту і визначення міри відповідальності аудиторів. Стандарти встановлюють загальний підхід до проведення аудиту, масштаб аудиторської перевірки, види звітів аудиторів, методологію аудиту, а також базові принципи, яким повинні слідувати усі представники цієї професії незалежно від умов, у яких проводиться аудит .

Міжнародні стандарти відіграють важливу роль в аудиті й аудиторській діяльності, оскільки вони забезпечують високу якість аудиторської перевірки, сприяють впровадженню в аудиторську практику нових наукових досягнень, допомагають користувачам розуміти процес аудиторської перевірки, створюють суспільний імідж професії, усувають

контроль з боку держави, допомагають аудиторів вести переговори з клієнтом, забезпечують зв'язок окремих елементів аудиторського процесу.

Висновки. Для України великою проблемою стає те, що міжнародні стандарти аудиту, які прийняті як національні, спочатку були перекладені з англійської мови російською, а потім з російської українською. Також незважаючи на те, що у нас діють міжнародні стандарти аудиту, ми маємо власні українські Положення (стандарти) бухгалтерського обліку, які часто не співпадають з міжнародними. А МСА були розроблені для міжнародних стандартів бухгалтерського обліку. А тому для України гігантським кроком уперед може стати перехід на Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку. Безумовно, це спочатку спричинить великий стрес для бухгалтерів, ревізорів, аудиторів, але вирішить багато інших проблем, і українські спеціалісти у сфері бухгалтерського обліку та аудиту зможуть відчувати себе рівноправними та повноцінними членами Міжнародних організацій і почнуть розмовляти зі своїми колегами з інших країн однією мовою – мовою міжнародних принципів бухгалтерського обліку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку / пер. з англ. ; за ред. Голова С. Ф. — К. : Федерація професійних бухгалтерів і аудиторів України, 1998. — 736 с.
2. Грачева М. Е. Международные стандарты аудита (МСА) : учебн. пособ. / М. Е. Грачева. — М. : РИОР, 2008. — 44 с.
3. Закон України «Про аудиторську діяльність» від 22.04.1993 року № 3125-ХІІ [Електронний ресурс]. — Режим доступу : www.rada.gov.ua.
4. Дорош Н. І. Особливості та напрямки розвитку національного аудиту / О. Ю. Редько // Бухгалтерський облік та аудит.—2008.— №4.— С.32—35.

УДК 336.717.16:657.6 (477)

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПРОЦЕДУРА АУДИТУ В БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВАХ УКРАЇНИ

К. І. Воєнна, студентка

Науковий керівник: старший викладач Костирко А. Г.

Миколаївський державний аграрний університет

Досліджено сучасний стан аудиту в банківських установах України. Обґрунтована необхідність його проведення в сучасних ринкових умовах. Охарактеризовано напрями зовнішнього і внутрішнього аудиту

Ключові слова: криза, банки, аудит, позичальник, дефолт, стандарти, фінансовий стан, внутрішній аудит, зовнішній аудит.

Постановка проблеми. На відміну від держав світу, що функціонують в умовах ринкової економіки вже тривалий час, в Україні становлення аудиту в банківських установах на сьогодні ще перебуває на стадії розвитку й становлення, характеризується певними недоліками, суперечностями, проблемами та невирішеними питаннями. На нашу думку, головною проблемою такого становища є незбалансованість законодавчого середовища, дії органів державної влади щодо контролю банківських установ, так і загальноекономічні проблеми, які і гальмують розвиток аудиту в Україні. Слід розуміти, що світова фінансова криза дала можливість Україні усвідомити недосконалість наявної бази аудиту банків, виявила необхідність розробки нових адаптивних методик оцінювання кредитоспроможності та методик оцінювання ймовірності дефолту. Саме тому, вивчення та ґрунтовний аналіз даної проблеми є доцільним та актуальним у наш час.

Аналіз останніх публікацій та досліджень. Багато українських та російських дослідників аналізують проблеми аудиту в банківських установах. Ці питання фігурують у дослідженнях таких вчених, як Грудзевич У. Я., Дзюблюк О. В., Донченко Л. В., Дубілет О. В., Заїка А. А., Колодізєв О. М., Смовженко Т. С., Шелудько Н. М., Білухи М. Т., Бичкової С. М., Губенко С. М., Кірсєва О. І., Любунь О. С., Мозгової О. П., Суйца В. П., Мумінової-Савіної Г. Г., Полетаєвої О. С. та ін., а також

зарубіжних: Аренса Е. А., Адамса А., Лоббека Д. К., Монтгомері Р., Мауца Р., Шарафа, Дж. Робертсона,

Постановка завдання. Дослідження теоретичних основ проблематики аудиту в банківських установах України.

Виклад основного матеріалу. Процес переходу України до якісно нової форми економічних відносин, що базуються на ринкових принципах ведення господарства, зумовив необхідність внесення кардинальних змін у фінансово-кредитній сфері економіки, яка відіграє ключову роль у забезпеченні руху грошових потоків, тим самим створюючи базові передумови суспільного відтворення.

У зв'язку з кризою падіння комерційних банків стали важливим уроком фінансової грамотності для українців, які тримали в них свої заощадження. Найтяжче ці уроки далися вкладникам банків, які перебувають у стані ліквідації, а також банків, у яких наявна тимчасова адміністрація, та рекапіталізованих державою проблемних банків. Криза навчила вкладників, що висока відсоткова ставка з депозиту — це не перевага і не можливість заробити, а міра ризику. Чим вища ставка — тим гостріше банк потребує грошей "тут і зараз", а отже, тим вищий ризик для вкладника. Коли нові кредити практично не видаються, гостра потреба в ресурсах того чи іншого банку може означати, що фінансова установа працює як піраміда, якій нагально необхідні гроші, аби повертати їх вкладникам, котрі забирають свої депозити.

Крім того, в Україні, незважаючи на розробку й затвердження Аудиторською палатою цілого ряду аудиторських стандартів, досі відсутня необхідна для комплексної регламентації проведення аудиторських перевірок повноцінна нормативна база. Проблема управління кредитними ризиками в українських банках не втрачає своєї актуальності. У період кризи багато систем кредитного ризик-менеджменту, використовуваних комерційними банками в повсякденній практиці, виявилися неефективними. Значна частина позичальників, що потрапили в групу ненадійних і

проблемних клієнтів, мала досить високі рейтинги кредитоспроможності, розраховані за внутрішньобанківськими стандартами.

Проте проблеми, які стоять перед українськими банками, не є неподоланими. Вони потребують лише формалізації і цілеспрямованої роботи як органів державної влади щодо контролю, так і самих комерційних банків.

Уряд країни робить рішучі кроки для підтримки аудиторської діяльності, зокрема банківського аудиту, тому що стан банківської системи України прямо залежить від стану банківського аудиту. Про недостатню дієвість контролю за діяльністю комерційних банків в Україні свідчить той факт, що щоденні нормативи ліквідності і достатності капіталу порушують багато банківських установ. Не виправдовує себе повною мірою, за оцінкою Національного банку України, і річний аудит бухгалтерської (фінансової) звітності комерційних банків, у зв'язку з чим вносяться пропозиції про введення обов'язкових піврічних і квартальних аудиторських перевірок [2].

Аудит в банківських установах являє собою процедуру перевірки і регулювання банківської діяльності для підвищення її ефективності і безпеки, а також захист інтересів дрібних вкладників від шахрайства та підтримання стабільності банківських установ шляхом усунення "системних ризиків". Сутність їх полягає в тому, що банкрутство хоча б одного банку може спричинити банкрутства інших банків і навіть втрату довіри до всієї банківської системи.

Аналіз української банківської практики засвідчив, що однією з серйозних проблем є не тільки відсутність у більшості вітчизняних банків власних ефективних методик оцінювання ймовірності дефолту, а й просте нерозуміння керівництвом банку необхідності такої оцінки, зумовленої недостатністю інформації, одержуваної від позичальників [3]. Поза увагою залишається аналіз видів і ринків діяльності позичальників, їх фінансового стану. А якщо фінансовий стан і аналізується, то предметом такого аналізу у більшості випадків є лише балансова звітність клієнтів, що саме по собі не

дає змоги скласти уявлення про дійсний стан того чи іншого господарюючого суб'єкта, тому не можна обмежуватися лише нехай навіть дуже ретельним аналізом балансової звітності можливих позичальників. Слід аналізувати кредитну історію позичальника, контролювати операційну діяльність (рух грошових потоків) клієнта, що дасть можливість визначити його реальний фінансовий стан на будь-який момент часу [5].

Проведений аналіз внутрішньобанківських методик оцінювання кредитоспроможності корпоративних позичальників, а також позичальників малого й середнього бізнесу в ряді вітчизняних комерційних банків показав, що більшість з них використовує старі широковідомі іноземні методики [4].

Зовнішній аудит у комерційному банку проводиться на замовлення його керівників, акціонерів чи інших осіб, згідно національного законодавства. Банк зобов'язаний забезпечити проведення щорічної перевірки фінансової звітності, консолідованої фінансової звітності та іншої інформації щодо фінансово-господарської діяльності аудиторською фірмою відповідно до законодавства України, у тому числі нормативно-правових актів Національного банку України, норм і стандартів аудиту, затверджених Аудиторською палатою України згідно з міжнародними стандартами аудиту та етики [6]. Основною метою аудиту банків є висловлення думки, яка ґрунтується на МСА, відповідних національних стандартах або наявній у країні практиці щодо банківських річних фінансових звітів. Від аудитора банку часто також вимагають складання висновків спеціального призначення для подання органам банківського нагляду та іншим контрольним органам.

Аудиторів слід зробити огляд джерел доходів банку, оцінити відповідні системи внутрішнього контролю і виконати процедури, необхідні для забезпечення достатньої впевненості щодо:

- повноти облікових записів про подібні операції;
- наявності відповідних заходів контролю, що мають обмежити банківські ризики, які виникають у результаті подібних операцій;

- достатності резервів на покриття збитків;
- достатності інформації, яку треба розкривати у фінансових звітах.

Зарубіжний досвід показує, що для аналізу доцільно взяти, наприклад, такі основні показники: ліквідність, прибутковість, ринкова вартість акцій, управління активами і пасивами фірми.

Згідно Положення про організацію внутрішнього аудиту банку, внутрішній аудит – це незалежна експертна діяльність аудиторської служби для перевірки і оцінки адекватності й ефективності системи внутрішнього контролю та якості виконання призначених обов’язків співробітниками банку. Внутрішній аудит передбачає отримання в документальній формі процедур і опису методів, які використовуються банком для здійснення внутрішнього контролю. Згідно цього Положення, кожен комерційний банк самостійно розробляє Положення про внутрішній аудит з урахуванням вимог НБУ та специфіки діяльності самого банку. Правління комерційних банків повинно встановлювати наступні обов’язки та функції які повинна виконувати служба внутрішнього аудиту:

- правильність відрахувань у фонди бюджетного і позабюджетного характеру;
- виконання зобов’язань, пов’язаних із податковими відрахуваннями;
- облік коштів, що витрачаються на рекламу і просування банку на ринку;
- дотримання правил операцій з валютою;
- виконувати запобіжну і стратегічну роль для банку;
- аналіз фінансових операцій банку, пов’язаних із активами, пасивами; виконанням зобов’язань, рентабельності та інших.

На сучасному етапі розвитку перед внутрішнім аудитом банку стоять такі проблеми: недостатнє опрацювання як у теоретичному, так і в практичному плані, відсутність сформульованих стандартів до професіоналізму та відповідальності за роботу внутрішніх аудиторів тощо. Становлення внутрішнього аудита комерційного банку стає центральною

ланкою банківського менеджменту. Аналогічні проблеми вже кілька десятиріч розв'язані у країнах з розвинутою економікою.

Оцінюючи нинішнє законодавство в Україні щодо контролю за діяльністю банківських установ, можна з впевненістю стверджувати, що система контролю достатньо розвинена, оскільки має багатоступеневу систему аудиторських перевірок: це і система внутрішнього аудиту, і обов'язковість проведення зовнішнього аудиту, а також звітування перед Національним банком (двічі на рік), але, на жаль, сьогодні цей аудит банківських установ є не зовсім дієвим. Щодо слабких сторін проведення аудиту в банках, то тут можна виділити приховання важливих фактів операційної чи іншої діяльності перед зовнішнім аудитором чи інвестором з боку керівників чи акціонерів банку. Таке трапляється рідко, оскільки може потягнути за собою значні санкції з боку НБУ. Слабкі сторони можна пояснити частими спекулятивними операціями банків, особливо малих банків, з метою одержання більших прибутків, чи кращого закріплення на ринку.

Висновки. Аудит банківської діяльності повинен мати комплексний характер; бути кількісним і якісним; будуватися, виходячи з необхідності з'ясування всіх зовнішніх і внутрішніх факторів, що впливають на той чи інший результативний показник; поєднувати в процесі його проведення принципи оперативності та безперервності; відображати динаміку змін за всіма складовими господарсько-фінансової діяльності комерційного банку; давати змогу порівнювати результативність діяльності цього банку з показниками роботи інших комерційних банків; базуватися на сучасному інформаційному, методичному, технічному і програмному забезпеченні й формах організації аналітичної роботи в банку; узагальнювати отримані результати; бути спрямованим на прийняття зважених управлінських рішень. Підвищити рівень безпеки функціонування комерційного банку може лише ефективно створена система аудиту і контролю.

При цьому об'єктами постійного контролю мають бути достатність капіталу, ліквідність балансу, рентабельність банківської діяльності в цілому й окремих операцій і послуг, недопущення списання активів за рахунок пасивів, з'ясування випадків втрати кредитів, що надаються комерційними банками, правильність формування необхідних резервів, співвідношення плати за банківські активи та пасиви, профілактика різноманітних можливих правопорушень.

Таким чином, для ефективного проведення змін з метою підвищення конкурентоспроможності банківського сектора необхідне поєднання сприятливих зовнішніх і внутрішніх умов, які б разом створили певне позитивне середовище для функціонування й успішної діяльності банків України.

ЛІТЕРАТУРА

- 11.Дзюблюк О. В. Структурні аспекти вдосконалення банківської системи України /О. В. Дзюблюк // Фінанси України. — 2008. — № 1. — С. 11—18.
 - 12.Грудзевич У. Я. Проблеми розвитку комерційних банків на регіональному рівні /У. Я. Грудзевич // Регіональна економіка. — 2008. — № 2. — С. 59—66.
 - 13.Заїка А. А. Проблеми взаємовідносин банку і позичальника / А. А. Заїка // Економіка України. — 1999. — № 6. — С. 33—37.
 - 14.Шелудько Н. М. Проблемні кредити і фінансова стійкість банківської сфери / Н. М. Шелудько // Фінанси України. — 2000. — №1. — С. 25—28.
 - 15.Смовженко Т. С. Проблеми вдосконалення діяльності комерційних банків в економіці України / Т. С. Смовженко, Л. О. Хміль // Регіональна економіка. — 2001. — № 1. — С.163—169.
 - 16.Закон України “Про банки й банківську діяльність ”, стаття 70 від 20 вересня 2001 року N 2740-III [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://kodeksy.com.ua/pro_banki_i_bankivs_ku_diyal_nist/statja-70.htm
- УДК 004: 657. 6**

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ АВТОМАТИЗАЦІЇ АУДИТУ СИСТЕМИ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ

К. О. Годорожа, студентка

Науковий керівник: старший викладач Костирко А. Г.

Миколаївський державний аграрний університет

Визначено основні недоліки систем автоматизації аудиту. Розроблено рекомендації аудиторським фірмам щодо відображення у внутрішньофірмових стандартах обов'язкових процедур при застосуванні комп'ютерних методів перевірки. Обґрунтовано критерії яким має відповідати програма автоматизації аудиту.

Ключові слова: автоматизація аудиторської діяльності, комп'ютерні методи перевірки, аудиторська система, програми автоматизації аудиторської діяльності.

Актуальність проблеми. У зв'язку з широким і масовим застосуванням комп'ютерів у бухгалтерському обліку суміжна і пов'язана з бухгалтерським обліком область – аудит вимагає більш нових і досконалих технологій, що йдуть в ногу з технологіями, що застосовуються в бухгалтерському обліку. Основною метою створення інформаційної системи аудиту є автоматизація процедур перевірки та забезпечення координації дій усіх членів аудиторської групи від підготовки та проведення перевірки до надання аудиторського висновку. Зовнішній аудит в умовах автоматизованого ведення бухгалтерського обліку має особливості в технології і методиці перевірки.

Аналіз останніх публікацій та досліджень. Проблемі розробки методичних та організаційних основ автоматизації аудиту системи внутрішнього контролю суб'єкта господарювання присвячено праці таких вітчизняних вчених, як: В. Андреєва, В. Бурцева, Г. Давидова, Ю. Данилевського, Н. Дорош, С. Зубілевич, С. Івахненко, О. Кирєєва, А. Кушнарєва, В. Максимова, Л. Осмятченко, С. Пахомова, О. Петрика, Л. Сотникова, А. Терехова, Б. Усача, А. Шеремета та ін. Проте оцінювання системи внутрішнього контролю в умовах автоматизованого ведення бухгалтерського обліку є маловивченою вітчизняними економістами. Нормативна база з питань оцінювання системи внутрішнього контролю

недостатньо розроблена, що обумовлює необхідність подальших наукових досліджень зазначеної проблематики [2].

Постановка завдання. Метою статті є розробка заходів щодо підвищення якості аудиту в умовах автоматизованого ведення бухгалтерського обліку на основі внутрішньофірмової стандартизації перевірки системи внутрішнього контролю та розробки критеріїв яким має відповідати програма автоматизації аудиту.

Виклад основного матеріалу. Сучасне господарське життя відрізняється численністю і складністю фінансових операцій, для аудиторів стали практично незамінними комп'ютерні методи тестування цифрових даних в ході так званих процедур по суті (щодо рахунків) і при виконанні аналітичних процедур. Останні дають можливість виявити важливі тенденції в діяльності підприємства, виявити незвичайні відхилення і диспропорції показників (якщо вони мають місце). Застосування комп'ютерної обробки дає можливість збільшувати обсяг аудиторської вибірки без додаткових витрат часу і, таким чином, підвищити надійність висновків аудиту.

Якщо збільшувати обсяг вибірки не потрібно, можна підвищити рентабельність аудиту за рахунок скорочення строків перевірки і трудовитрат. Найбільший ефект досягається при спільній роботі аудитора і облікового персоналу.

Це особливо важливо, якщо аудитор передбачає використовувати комп'ютерну техніку, що перевіряється. У цьому випадку виникає питання про взаємне узгодження графіків їх робіт, а також про необхідне сприяння аудиторам з боку бухгалтерського і комп'ютерного персоналу підприємства. Якщо ж існує проблема несумісності аудиторських програм і автоматизованих систем бухгалтерського обліку підприємства, то аудитори повинні організувати обробку облікової інформації, що перевіряється своїми силами або із залученням експертів зі сторони.

Будь-яка аудиторська система визначає, перш за все, нормальні проце-
дури перевірки аудиту, однак саме жорсткість процедур в аудиторській діяль-
ності можна віднести до її недоліків.

Аналізуючи сучасну вітчизняну базу з комп'ютерного аудиту, виділимо кілька рівнів використання комп'ютера в роботі аудитора (табл. 1).

Таблиця 1

Рівні застосування комп'ютера в аудиті

Найменування	Короткий зміст	Програми, що використовуються
Перший рівень	Заповнення робочих документів аудитора, написання запитів, оформлення аудиторської перевірки	Використання текстових редакторів, таких як Microsoft Word
Другий рівень	Пошук і обробка інформації в правових базах	Інтернет-сайти Верховної Ради, урядових установ тощо
Третій рівень	Розрахунок рівня суттєвості, аудиторського ризику, завантаження проводок і їх аналіз у будь-яких розрізах й інші роботи за допомогою математичного та статистичного апарату	Програми типу Microsoft Excel, Microsoft Access, спеціальні аудиторські програми
Четвертий рівень	Визначення аудиторської вибірки, перевірка бухгалтерських проводок	Спеціальні аудиторські програми. Програми 1,2,3 рівнів

Кожен рівень може застосовуватися незалежно один від одного. Деякі автори виділяють також наступний рівень, в якому здійснюється комплексний аналіз фінансового стану економічного суб'єкта. На нашу думку, цей вид робіт не слід відносити до аудиту, оскільки такі роботи, як аналіз фінансового стану, формування регістрів бухгалтерського обліку, інвестиційний аналіз, відносяться до супутніх аудиту послуг.

Аналізуючи ринок програм автоматизації аудиторської діяльності, можна виділити такі з них: Експрес-Аудит, Інек, Терміка, Руф-Аудит, Інфософт, Помічник аудитора, Audit Expert, IT Audit: Аудитор тощо.

Даний перелік не можна порівняти з кількістю програм з автоматизації ведення бухгалтерського обліку. Аналізуючи програми автоматизації аудиторської діяльності, можна зробити висновок, що в них здійснюється оцінювання системи внутрішнього контролю, є розрахунок внутрішньогосподарського ризику однак жодна з цих програм не дає можливості оцінити систему внутрішнього контролю та здійснити аналіз ризиків за умови автоматизованого ведення бухгалтерського обліку.

Треба зауважити, що, незважаючи на запропонований ринком спектр програмних продуктів автоматизації аудиторської діяльності, не виявлено най-більш бажаних або популярних програм. Сучасні періодичні видання та мате-ріали мережі Інтернет інформують про переваги тієї чи іншої системи, наводять опис програм, однак явного лідера на ринку аудиту поки не виявлено [3].

Якщо застосування автоматизованої програми бухгалтерського обліку не вимагає виправдань і сумнівів, існують питання лише у виборі програми, то застосування комп'ютерної програми в аудиторській діяльності сьогодні виправдано в таких випадках: аудиторська фірма є невеликою і не має свого методологічного відділу або методолога; недостатня кваліфікація і досвід роботи аудитора.

Автоматизований аудит передбачає поетапне виконання ряду процедур. При застосуванні комп'ютеризованих методів перевірки можна порекомендувати аудиторським фірмам відобразити у своїх внутрішньофірмових стандартах такі обов'язкові процедури при застосуванні комп'ютерних методів перевірки: встановити завдання та ступінь використання комп'ютера в процесі аудиту, виходячи з умов конкретного з них; визначити склад автоматизованих систем підприємства; намітити типи операцій, які необхідно протестувати; окреслити коло персоналу, який братиме участь в обробці даних; вирішити організаційні завдання застосування комп'ютерної техніки; визначити характер і масштаб процедур комп'ютерної обробки даних і вимоги до пред'явлення

її результату; забезпечити контроль над процесом комп'ютеризованих перевірочних процедур аудиту; здійснювати документування використовуваних аудитором прийомів комп'ютерної обробки даних; забезпечити оцінювання отриманих результатів для формування підсумкових висновків та складання аудиторського висновку про бухгалтерську звітність підприємства.

На нашу думку, програма автоматизації аудиту повинна: пропонувати методику аудиту з використанням робочих документів відповідно до стандартів аудиторської діяльності; пропонувати шаблони робочої документації аудитора; використовувати потужний математико-статистичний апарат; мати здатність обробляти базу клієнта методами і засобами, доступними користувачеві комп'ютера, не зобов'язуючи мати при цьому спеціальної освіти або спеціальних знань; мати зручну нормативно-довідкову базу, а також оновлювану законодавчу базу; дуже бажано, щоб аудитор, що має знання з інформатики в обсязі, який забезпечується вищими навчальними закладами економічного профілю, міг вносити в комп'ютерну аудиторську систему необхідні поправки як у зв'язку з виявленими помилками, так і у зв'язку зі зміною законодавства.

В основі такої програми повинна лежати досить проста об'єктно-орієнтована алгоритмічна мова, бажано яка володіє розвиненими візуальними засобами.

Деяким з перерахованих вище пунктам задовольняє комп'ютерна аудиторська система, що базується на інформаційних технологіях Visual Basic for Application (VBA) в її варіанті, створеному фірмою Microsoft Office, як надбудова над табличним процесором Excel) [1].

Висновок. Автоматизація аудиторської діяльності перебуває на стадії формування. Автоматизація саме бухгалтерського обліку вимагає від аудиторів використання в роботі інформаційних технологій. Застосування різних спеціалізованих аудиторських програм не виявляє певного лідера в

даному секторі, оскільки аудит не є жорстко регламентованим, і методики аудиту можуть розроблятися внутрішньофірмово.

Доцільність застосування спеціальних аудиторських програм може бути виправдане не в будь-якій аудиторській фірмі. Специфічність процесу аудиту пред'являє певні вимоги до аудиторських програмами.

У подальших дослідженнях спрямованих на підвищення якості аудиту в умовах автоматизованого ведення бухгалтерського обліку має бути вирішена проблема розробки методичних рекомендацій з оцінювання аудиторських ризиків в умовах автоматизованої обробки бухгалтерської інформації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Івахненко С. Аудиторське програмне забезпечення для аналізу даних: перший український досвід / С. Івахненко // Бухгалтерський облік і аудит. — 2009. — № 10. — С. 38—44.
2. Кушнар'ов А. Проблеми автоматизації аудиту / А. Кушнар'ов // Аудитор України. — 2007. — № 8. — С. 5—7.
3. Часовская М. Н. Автоматизация аудита консолидированной и сегментной отчётности и основные направления её совершенствования / М. Н. Часовская // Аудит и финансовый анализ. — 2008. — № 3. — С. 472—476.

УДК 657.6(477)

КОНТРОЛЬ ЯКОСТІ АУДИТОРСЬКИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ ТА ЗА КОРДОНОМ

О .В. Крамаренко, студентка

Науковий керівник: старший викладач Костирко А. Г.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті розглянуто важливість контроль якості надання аудиторських послуг в Україні та світі, наведені документи які регулюють якість надання аудиторських послуг.

Ключові слова: аудит, контроль якості.

Актуальність проблеми. Актуальність зумовлена тим, що на даному етапі розвитку аудиту в Україні клієнти не впевненні в кваліфікації українських аудиторів так як відомих фірм світу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій: За час історичного розвитку контролю якості аудиту вченими та практиками-аудиторами було накопичено значний обсяг знань. Основний внесок у цей процес зробили такі вчені, як Адамс Р., Білуха М. Т., Бутинець Ф. Ф., Бичкова С. М., Данилевський Ю. О., Кир'янова З. В., Лоббек Дж. Л., Подольский В. І., Робертсон Дж. К., Редько О. Ю., Соколов Я. В., Суйц В. П., Шеремет А. Д. та ін.. Дослідженню категорії «якість» чимала увага приділялася такими науковцями, як: Голосов О. В., Гутцайт Е. М., Редько О. Ю., Скобарой В. В., Терехов А. А.

Метою статті є обґрунтування необхідності вдосконалення теоретичних та практичних аспектів оцінки якості аудиторських послуг.

Виклад основного матеріалу. Контроль якості значно пов'язаний, але відрізняється від дотримання міжнародних чи національних стандартів аудиту. Аудиторські фірми (аудитори) повинні дотримуватись загальноприйнятих стандартів аудиту при кожному проведенні аудиторської перевірки. Контроль якості — це процедури, що використовуються аудиторськими фірмами, щоб задовольнити повноту дотримання аудиторських стандартів при кожному зобов'язанні. Контроль

якості створюється для всієї аудиторської фірми, стандарти застосовуються щодо індивідуального зобов'язання.

Організація контролю якості аудиторських послуг в зарубіжних країнах вже має певний напрацьований досвід. Так, у 1978 році Американським інститутом сертифікованих громадських бухгалтерів (AICPA) був створений Комітет контролю якості стандартів (Quality Control Standards Committee), наділений відповідальністю у наданні допомоги аудиторським фірмам виконувати та розвивати контроль якості роботи. Для аудиторських фірм контроль якості включає політику та процедури, які використовуються для забезпечення гарантії того, що вони якісно виконують обов'язки перед клієнтами та інше. Ці процедури включають контроль організаційної структури та її функціонування. Наприклад, аудиторські фірми можуть мати організаційну структуру, що забезпечує спеціальне ознайомлення з кожною справою партнером, який має досвід у галузі клієнта. При цьому система контролю якості може забезпечувати розумну впевненість, а не гарантію того, що аудиторські стандарти виконуються[2].

AICPA не встановлює спеціальних процедур контролю якості для аудиторських фірм. Процедури залежать від розміру фірми, кількості офісів, характеру діяльності. Наприклад, процедури контролю якості на міжнародній аудиторській фірмі, що обслуговує транснаціональні корпорації, мають значно відрізнятися від таких процедур на аудиторській фірмі, яка обслуговує тільки великі підприємства однієї чи двох галузей.

Комітет контролю якості стандартів визначив п'ять елементів контролю якості, які мають враховувати аудиторські фірми при встановленні власної політики та процедур.

AICPA створила два підрозділи контролю якості роботи аудиторських фірм: підрозділ аудиту компаній, підзвітних Комісії з цінних

паперів та бірж (SEC Practice Section) та підрозділ аудиту приватних компаній (Private Companies Practice Section). Аудиторські фірми можуть обирати приналежність до певного підрозділу або до двох одночасно. Як правило, один раз на три роки кожна аудиторська фірма підлягає перевірці системи контролю якості на відповідність стандартам контролю якості AICPA[1].

Метою контролю є визначення та звітування, чи аудиторська фірма розробила адекватну політику та процедури щодо п'яти елементів контролю якості та чи слідує їм на практиці. За результатами перевірок відповідні підрозділи Комітету контролю якості стандартів можуть застосовувати санкції до недобросовісних аудиторських фірм.

В Україні рішенням Аудиторської палати України від 26 травня 2005 року затверджено Національну концептуальну основу забезпечення якості аудиторських послуг. У ній підкреслюється, що всі суб'єкти аудиторської діяльності повинні мати політику і процедури контролю якості усіх професійних послуг, а АПУ повинна забезпечити можливість зовнішнього аналізу цієї політики і процедур.

З метою реалізації зазначеної концепції затверджено Положення про здійснення зовнішніх перевірок якості аудиторських послуг в Україні рішенням Аудиторської палати України від 26 травня 2005 року[3]. Згідно з зазначеним положенням Аудиторська палата України не пізніше листопаду поточного року затверджує план перевірок системи контролю якості аудиторських послуг в Україні, який містить перелік суб'єктів аудиторської діяльності, система контролю якості яких підлягає перевірці в наступному році. Положенням про здійснення зовнішніх перевірок якості аудиторських послуг в Україні визначено перелік обов'язкових питань перевірки, а саме:

- історія фірми;

- загальний огляд політики і процедур контролю якості фірми, у тому числі наявність внутрішніх положень з процедур контролю якості;

- дотримання етичних вимог;
- професійна кваліфікація персоналу та її удосконалення;
- прийняття та продовження роботи з клієнтами;
- виконання завдання;
- моніторинг системи внутрішнього контролю.

Але доцільно виділити програмні питання перевірки системи контролю якості на рівні аудиторської організації та на рівні окремої аудиторської перевірки[4].

Так, програма перевірки якості роботи аудиторської організації може включати:

- перевірку дотримання реєстраційних вимог та умов;
- вивчення системи управління персоналом аудиторської організації;
- перевірку наявності розроблених та затверджених внутрішньо фірмових стандартів аудиту;
- дослідження внутрішньофірмової системи контролю якості та висловлення думки щодо її ефективності;
- вивчення політики підбору нових та продовження обслуговування клієнтів;
- оцінювання практичного здійснення всіх етапів аудиторської перевірки (від прийняття клієнта до завершення аудиторської перевірки і видачі аудиторського висновку при належному оформленні робочої документації з дотриманням вимог (положень) міжнародних стандартів аудиту);
- оцінювання системи підбору кадрів та програми підвищення кваліфікації співробітників;

— вивчення інших факторів, що забезпечують необхідний рівень якості роботи аудиторської організації та виконання окремих завдань з аудиту[5].

Особливу увагу слід звернути на наявність та подальшу розробку системи внутрішніх стандартів аудиту, в складі якої доцільно виділяти окремий внутрішній стандарт з контролю якості.

Відбір окремих проведених аудиторських перевірок для вивчення повинен базуватись на комплексній оцінці ризику аудиторської практики та аналізі роботи, яка була виконана персоналом аудиторської організації. При цьому до уваги доцільно брати наступні фактори ризику: а) перевірки в галузях, які потребують залучення спеціалістів — експертів; б) великі і складні аудиторські перевірки, які пов'язані з високим ризиком; в) перевірки, які викликають великий суспільний інтерес; г) перевірки, які виконуються вперше; д) перевірки у сферах, які раніше не підлягали перевіркам та не аналізувались; е) перевірки, за якими надавались модифіковані аудиторські висновки.

Контроль якості аудиту залежно від часу поділяють на три види: попередній (превентивний), поточний (оперативний) і ретроспективний.

Попередній контроль якості аудиту здійснюють до початку аудиторської перевірки, поточний – безпосередньо у процесі аудиту, ретроспективний – після завершення аудиторських процедур.

Попередній контроль за роботою асистентів (молодших аудиторів) здійснюють керівники аудиторських груп, коли розподіляється робота і видається програма дій. Основне призначення попереднього контролю якості

аудиту полягає у забезпеченні передумов для аудиторської перевірки на високому рівні. Контрольними моментами при цьому є якість нормативно-правового та методичного забезпечення аудиторів, оснащення технічними засобами, забезпечення трудовими ресурсами і висока кваліфікація аудиторів.

Поточний контроль якості аудиторської перевірки потрібно здійснювати за ієрархічним принципом, тобто наголошувати на оперативному контролі роботи аудиторів у процесі перевірки на будь-якому організаційному рівні. Якість аудиту значно підвищується, якщо посилити відповідальність кожного керівника групи аудиторів за роботу його підлеглих. Керівник аудиторської фірми звітується про діяльність усіх аудиторів (за роботу фірми), керівник робочої аудиторської групи відповідає за результат роботи старших аудиторів, які відповідають за роботу асистентів (молодших аудиторів). Реалізація конкретних функцій на кожному ієрархічному щаблі у процесі аудиторської перевірки забезпечує безперервний, оперативний контроль якості аудиту, його відповідність положенням статуту аудиторської фірми та вимогам чинного законодавства.

Під час ретроспективного контролю якості аудиту основну увагу зосереджують на адекватності відображення аудиторських доказів у звітах аудиторів. Крім того, постає питання оцінки ефективної аудиторської перевірки, - необхідності поєднання витрат на її здійснення і відповідних результатів.

Висновок. Надання правдивих аудиторських послуг дуже важливо оскільки від них залежить подальша діяльність підприємства, тому дуже важливо дотримуватись стандартів аудиту як підприємству, так і аудиторській фірмі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Міжнародні стандарти аудиту, надання впевненості та етики: Видання 2006 року / Пер. з англ. мови
2. О. В. Селезньов, О. Л. Ольховікова, О. В. Гик, Т. Ц. Шарашидзе, Л. Й. Юківська, С. О. Куликов. — К.: ТОВ “ІАМЦ АУ “Статус”, 2006. — С. 344.
3. Auditing and assurance services: an integrated approach / Alvin A. Arens, Randal J. Eldez, Mark S. Beasley — 10 ed. — Pearson Prentice Hall, 2005. — P. 37. Auditing and assurance services: an integrated approach / Alvin A. Arens, Randal J. Eldez, Mark S. Beasley — 10 ed. — Pearson Prentice Hall, 2005. — P. 38.

4 Національна концептуальна основа забезпечення якості аудиторських послуг в Україні, затверджена рішенням Аудиторської палати України від 26.05.2005 р. // Бюлетень законодавства і юридичної практики України. — 2006. — № 4.

5 Положення про здійснення зовнішніх перевірок якості аудиторських послуг в Україні, затверджене рішенням Аудиторської палати України від 26.05.2005 р. // Бюлетень законодавства і юридичної практики України. — 2006. — № 4.

УДК 657.6(477)

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АУДИТУ В УКРАЇНІ

А. К. Мазур, студентка

Науковий керівник: старший викладач Костирко А. Г.

Миколаївський державний аграрний університет

Проаналізовано сучасний стан аудиторської діяльності в Україні та окреслено ключові проблеми. Запропоновано комплекс заходів щодо розв'язання визначених проблем.

Ключові слова: аудит, стандарти аудиту, контроль якості, незалежність.

Постановка проблеми. Розвиток приватного підприємництва, як його економічної основи, зумовили появу аудиту в Україні. Так, у системі фінансово-економічного контролю, як складової сучасної ринкової економіки, незалежний аудит став займати важливе місце. Дослідження засвідчують, що існує проблема низької якості аудиторських послуг, недостовірності інформації, наданої аудиторськими висновками, що негативно впливає як на діяльність підприємств, так і на економічне становище держави загалом.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питаннями розвитку аудиторської діяльності та вдосконалення здійснення аудиту займаються багато вітчизняних та закордонних вчених, зокрема: М. Д. Білик, Ф. Ф. Бутинець, М. Т. Білуха, М. І. Бондар, Н. І. Дорош, Л. П. Кулаковська, Н. А. Остап'юк, Л. В. Гуцаленко, О. А. Петрик та ін.

Метою даної статті є детальний аналіз стану аудиту в Україні, вивчення проблем, що перешкоджають його розвитку, а також визначення напрямків його вдосконалення.

Виклад основного матеріалу. Перехід економіки України на ринкові шляхи призвів до радикальних змін в плануванні, обліку та контролю виробничо-господарської діяльності, трансформації системи управління комерційними організаціями. Зовсім іншими стали цілі підприємництва, засоби їх досягнення, економічна основа суспільства. Перед комерційними організаціями України в умовах ринкової конкуренції постає завдання структурної перебудови системи корпоративного управління з метою забезпечення конкурентоздатності, ефективного функціонування та розвитку організації. Практика підтверджує, що найкращим на сьогодні інструментом ринкових перебудов діяльності комерційної організації є впровадження системи внутрішнього аудиту та використання послуг аудиторських фірм.

Аудит є обов'язковою частиною цивілізованого функціонування ринкової економіки кожної країни, оскільки здійснюється з метою визначення вірогідності звітності суб'єктів господарювання, обліку, його повноти і відповідності чинному законодавству і встановленим нормативам. Основною умовою якісного аудиту є взаємна зацікавленість підприємства (фірми) в особі його власників (акціонерів), держави в особі податкової адміністрації і самого аудитора в забезпеченні реальності та достовірності обліку і звітності.

Процес надання аудиторських послуг безпосередньо пов'язаний з роботою над законодавчо-нормативними документами, які визначають

вимоги щодо перевірки фінансової звітності, використання різних методів і процедур, надання аудиторського висновку та встановлюють професійно-етичні норми поведінки аудиторів. Тому недосконалість законодавчої бази стає перешкодою на шляху розвитку аудиту в Україні.

Проблеми розвитку аудиту є досить різні, всі вони пов'язані з розвитком аудиторської діяльності в Україні, і потребують нагального вирішення.

Першою проблемою є недостатня кількість методичних розробок з аудиторського контролю, які б регулювали діяльність аудиторів України. Недостатність прийомів, методів тягне за собою неточність аудиторського висновку на міжнародному рівні. Навіть в Законі України «Про аудиторську діяльність» відсутнє формулювання того, що аудитору потрібно здійснювати за Міжнародними стандартами аудиту та етики Міжнародної федерації бухгалтерів. Натомість вказано, що стандарти аудиту приймають на їх основі.

Відсутність методичних рекомендацій з питань комп'ютеризації аудиту дуже негативно впливає на швидкість роботи аудитора та на систематизацію даних про клієнтів. Розробка комп'ютерних програм щодо роботи з аудиторською документацією сприятиме зменшенню завантаженості аудитора по документообороту, а також дасть змогу розробити комп'ютеризовану клієнтську базу, яка у випадку необхідності зможе видати інформацію того чи іншого клієнта [1].

Другою також досить важливою проблемою є питання недовіри до аудитора та його незалежності. Проблема недовіри до аудитора полягає не лише в невпевненості клієнта у збереженні конфіденційної інформації, професійної компетентності фахівця, а й значною мірою спричинена шахрайством, допущенням помилок та порушень під час проведення аудиту великими міжнародними аудиторськими компаніями. Так, відомі випадки накладення штрафів на компанії «великої четвірки»: у 2002 р., за неправильно проведені 16 перевірок протягом 1996-2001 рр. фірмою

Pricewaterhouse-Coopers сумою 5 млн дол. США; у 2003 р., за порушення під час проведення аудиту фірмою KPMG сумою 200 млн дол. США; у 2004 р., за помилку під час проведення аудиту фірмою Ernst & Young сумою 1,7 млн дол. США та заборона проводити аудит протягом 6 місяців та ін. [2]. На практиці недовіра до аудитора, а саме до аудиторського висновку, підтверджується, зокрема, тим, що банківська установа, з метою оцінки платоспроможності потенційного клієнта – юридичної особи, самостійно проводить аналіз фінансового стану підприємства, не довіряючи аудиторському висновку та нехтуючи ним.

Наступною проблемою є недостатня кількість кваліфікованих аудиторських кадрів, що тягне за собою не освоєння ринку аудиторських послуг. Серйозну стурбованість також викликає якість роботи більшості українських аудиторських фірм. Це питання піднімається не лише користувачами аудиторських послуг і державними органами, але й самими аудиторами, які зацікавлені в стабільному розвитку ринку аудиторських послуг, підвищенні престижу аудиторської професії. Не кваліфікованість аудиторів дуже серйозна проблема, яка вимагає швидкого вирішування шляхом підвищення контролю при отриманні сертифікатів аудиторів та збільшення державного контролю при проведенні аудиторської діяльності. Підвищувати податковий тиск не є доцільним, оскільки аудитори сплачують немалу суму при отриманні сертифіката і їх податкове навантаження є досить серйозним.

Для вирішення такого роду проблем аудиторські фірми намагаються враховувати рівень професійної компетентності своїх співробітників у вигляді кваліфікаційних вимог, що висуваються до посад, передбачених структурою їх управління. Тому серед фірм, які користуються високим попитом на ринку аудиторських послуг немає у штаті некваліфікованих працівників та тих, які не мають професійного стажу у даній галузі.

Поряд з цим обов'язковими умовами якісного проведення аудиту є планування і документування цього процесу. Аудиторською палатою

України затверджено вимоги обов'язковості таких елементів організації процесу аудиту, які аудиторські фірми неухильно повинні виконувати, щоб не залишитися без сертифіката на проведення роботи.

Поряд з названими вище існує серйозна проблема формування ціни на аудиторські послуги, а саме в частині методики її визначення. Єдиної системи розрахунку вартості послуг аудиторської фірми в Україні не існує, тому аудитори часто використовують власну систему формування ціни. Найчастіше така система заснована на визначенні кількості відпрацьованих людино-годин або обсягу виконаних робіт. Основною проблемою при проведенні оцінки послуг аудитора є можливість завищення або заниження їх вартості, а це певною мірою насторожує замовника, особливо, при його першому зверненні до аудиторської фірми. Оскільки ціноутворення є актуальною проблемою аудиту, її вирішенням має бути формування співвідношення «ціна – якість». Такий підхід, на нашу думку, надасть аудиторським фірмам сучасних цивілізованих рис, забезпечить можливість залучення та збереження клієнтів за рахунок не зниження ціни обслуговування, а підвищення якості аудиту.

Не менш важливою проблемою є порушення незалежності аудитора. Вітчизняне та міжнародне законодавство розглядає аудитора як незалежного суб'єкта. Однак на практиці існують непоодинокі випадки здійснення тиску на спеціаліста як з боку замовників аудиту, так і керівництва аудиторських фірм, у складі яких працює фахівець. Фірма, отримавши замовлення і взявши на себе певні зобов'язання, "диктує" умови здійснення перевірки. Тому, аудитор, незалежно від його думки та волі, змушений виконувати покладені на нього завдання, порушуючи етичні норми професійної поведінки та законодавства. В іншому випадку існує ймовірність його звільнення з посади. Регулювання з боку АПУ більшою мірою спрямоване на контроль якості аудиторських послуг та рівня професіоналізму аудитора, а не на здійснення конкретних заходів щодо контролю над збереженням його незалежності.

Незважаючи на те, що для розвитку аудиту в Україні вже зроблено дуже багато, ще залишаються питання, від правильного, успішного вирішення яких залежить перспективи його подальшого розвитку. Отже, першочергового роз'яснення потребує:

- удосконалення законодавчого регулювання аудиту в Україні;
- подальша розробка і впровадження національних нормативів аудиту;
- поліпшення методики та організації аудиторських перевірок, їх якості;
- розробка оптимальної методики визначення вартості аудиту, аудиторських послуг, питання аудиторської етики, підготовки і підвищення кваліфікації аудиторів та інші.

Вирішення зазначених проблем спрямоване укріпленню позицій та авторитету аудиту, удосконалення аудиторської діяльності в Україні. Отже, основними напрямками розвитку аудиторської діяльності в Україні можуть стати:

- узгодження вітчизняного законодавства, що регулює аудиторську діяльність з міжнародним, зокрема щодо підвищення кваліфікаційних вимог до аудиторів;
- розроблення загальнодоступної інформаційної бази з чинних в Україні МСА;
- внесення необхідних змін і доповнень до Закону України «Про аудиторську діяльність» з метою приведення його у відповідність до інших законодавчих актів України, які прямо чи опосередковано впливають на регулювання аудиторської діяльності та розширення переліку підприємств, для яких щорічна аудиторська перевірка обов'язкова, а це, у свою чергу, збільшить ринок аудиторських послуг, а також введення додаткових положень, які б більш чітко унормували взаємовідносини аудитора та клієнта;

- поглиблення співпраці професійних аудиторських організацій України з міжнародними та європейськими професійними організаціями бухгалтерів і аудиторів;
- розробка механізму ціноутворення на аудит та аудиторські послуги на основі вивчення міжнародного досвіду з цього питання та ін.

Висновок. На шляху створення оптимальних умов розвитку аудиторської діяльності обов'язковим кроком є більш глибоке дослідження наведених його проблем, що сприятиме вдосконаленню нормативного регулювання, підвищенню якості аудиторських послуг, професійної авторитетності аудитора на вітчизняному ринку та зростанню рівня конкурентоспроможності послуг аудиторських фірм України на міжнародному ринку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бондар В. П.. Удосконалення системи організації аудиторської діяльності в Україні / В. П. Бондар. — К.: КНЕУ, 2008. — 242с.
2. Загородній А. Г. Ризики аудиторської діяльності: методика виявлення й оцінювання: монографія / А. Г. Загородній, Л. М. Пилипенко. — Львів : Вид-во ЗУКЦ, 2010. — 232 с.

УДК 657.6:339.92

«ВЕЛИКА ЧЕТВІРКА» АУДИТОРСЬКИХ КОМПАНІЙ – НОВІ УМОВИ ПРАЦІ

Я. О. Мартиненко, студентка

Науковий керівник: старший викладач Костирко А. Г.

Миколаївський державний аграрний університет

Розглянуто діяльність міжнародних аудиторських компаній «великої четвірки». Окреслені деякі проблемні питання, пов'язані з їх діяльністю. Проаналізовано законопроект ЄС щодо демонополізації аудиторських послуг у світі.

Ключові слова: аудиторські послуги, «велика четвірка» аудиторських компаній, Єврокомісія, реформування.

Актуальність теми. Аналіз наслідків світової фінансової кризи вказує на недобросовісну роботу найбільших аудиторських компаній, коли ті ставили свої підписи під фінансовою звітністю провідних світових банків, після чого останні виявилися на межі банкрутства і змушені були звернутися за фінансовою допомогою до держави. Відзначимо, що в Україні спостерігається аналогічна ситуація. Прикладом є «Родовід Банк», в якому одна з компаній «великої четвірки» не виявила ніяких порушень і визнала цілком працездатним. Про те через зовсім незначний термін банк збанкрутів.

Аналіз останніх даних та публікацій. Проблеми аудиторської діяльності як в Україні, так і за її межами розкриті у роботах таких аудиторів-науковців: Даниленко А., Шапрана В., Макарової Т., Ільїної К. та багатьох інших. Однак, з огляду на важливість інформаційного забезпечення діяльності підприємств, питання об'єктивності та незалежності аудиту в умовах динамічного розвитку потребує подальшого дослідження.

Постановка завдання. Оскільки криза значно позначилась на рівні довіри інвесторів, тому, на думку Єврокомісії, необхідно змінювати ринок консалтингових аудиторських послуг. У зв'язку з цим, метою дослідження

є обґрунтування можливих шляхів підвищення рівня незалежності та об'єктивності на ринку аудиторських послуг.

Виклад основного матеріалу. «Аудиторські компанії, як правило, надають масу фінансових послуг своїм клієнтам, що, можливо, підриває незалежність їх аудиторських перевірок. Відсутність конкуренції «Великої четвірки» дозволило цим компаніям вкоренитися з клієнтами після довгих років співпраці, що загрожує їх «професійного скептицизму». За даними влади ЄС, компанії «Великої четвірки» сьогодні проводять аудит більш ніж для 85% великих європейських компаній. При цьому близько 65% своїх доходів їм приносять не перевірки, а послуги консалтингу. Це, на думку влади, служить «джерелом конфлікту інтересів»[3].

«Великою четвіркою» називають чотири найбільші в світі компанії, що надають аудиторські та консалтингові послуги: PricewaterhouseCoopers, Deloitte Touche Tohmatsu, Ernst & Young та KPMG.

Нижче приведена чисельність персоналу «великої четвірки» і виручка згідно з останніми доступними даними (табл. 1).

Таблиця 1

Чисельність персоналу і виручка компаній «великої четвірки» у 2011 році*

Компанія	Виручка, млрд. дол.	Кількість співробітників, осіб
PricewaterhouseCoopers	29,2	169 000
Deloitte Touche Tohmatsu	28,8	182 000
Ernst & Young	22,9	152 000
KPMG	20,6	137 835

*З даними американського журналу Forbesa, 2011 рік.

Deloitte Touche Tohmatsu Ltd. (DTTL) — аудиторська компанія, що останні роки займала провідну позицію у «великій четвірці». Головний офіс розташований у Великобританії. Структура DTTL така, що сама вона послуг не надає: її інтереси представляють незалежні компанії, зареєстровані по всьому світу відповідно до місцевих законодавств. В Україні Deloitte Touche Tohmatsu виступає під брендом «Делойт».

Свою історію DDTL веде з 1845 року, коли Вільям Уелш Делойт відкрив власну бухгалтерську фірму і став першим незалежним аудитором, запрошеним в акціонерне товариство. В 1900 році Джордж Туш з компаньйоном заснували в Нью-Йорку компанію Touche, Niven & Co. У 1968 році в Токіо починає свою діяльність бухгалтерська фірма Tohmatsu Awoki & Co (згодом — Tohmatsu & Co.). В результаті злиття в 1990 році створюється фірма Deloitte & Touche, а в 1993 році компанія отримує своє сьогоденню назву — Deloitte Touche Tohmatsu. На кінець 2010 року DDTL діє в 147 країнах світу. Загальна чисельність співробітників складає 169 587 осіб, з них 9538 - партнери компанії. Загальний прибуток - 26,6 млрд доларів США, причому 11,7 млрд зароблено на аудиті, а решта суми — на консультаційних послугах: юридичних, інвестиційних, в області податкового планування.

Компанія має мережу представництв в СНД. Відділення «Делойт» знаходяться в Києві (Україна), Москві, Санкт-Петербурзі та Южно-Сахалінську (Росія), Мінську (Білорусь), Тбілісі (Грузія), Баку (Азербайджан), Актау, Алма-Аті, Астані, Атирау (Казахстан), Бішкеку (Киргизстан), Ташкенті (Узбекистан) і Душанбе (Таджикистан). Загальна чисельність співробітників в цьому сегменті - близько 3 тис. чоловік.

PricewaterhouseCoopers (PwC) - аудиторська компанія, що також входить в «велику четвірку» найбільших у світі аудиторських фірм. Штаб-квартира знаходиться в Лондоні. PwC створена в результаті злиття Pricewaterhouse була заснована Самуелем Лоеулем Прайсом в 1848 році в Лондоні, Coopers Brothers - Вільямом Купером в 1854-му. У 1957 році Coopers Brothers & Co об'єдналася з McDonald, Currie & Co (Канада) і Lybrand, Ross Bros & Montgomery (США), і була створена фірма Coopers & Lybrand. Сьогоднішня назва аудиторська фірма отримала в 1998 році після злиття Pricewaterhouse Coopers і & Lybrand.

PwC представляє собою мережу самостійних юридичних осіб, що діють в 154 країнах світу. У загальній складності в PricewaterhouseCoopers

працюють понад 161 тис. фахівців з 154 країн. За 2010 рік прибуток компанії склав 26,6 млрд доларів США. Причому тільки приблизно половина цієї суми зароблена безпосередньо на послугах з аудиту. PwC також надає юридичну допомогу та проводить податкове та інше консультування. Серед її клієнтів - 415 з 500 найбільших компаній світу за версією журналу Fortune Global.

Ernst & Young – ще одна аудиторська компанія, що входить в так звану «велику четвірку». Головний офіс знаходиться у Лондоні. Була створена в результаті злиття двох компаній — Ernst & Ernst, заснованої в 1903 році братами Теодором і Елвіном Ернста, і Arthur Young & Company, створеної в 1906 році також двома братами, Стенлі і Артуром Янгами. Об'єднання відбулося в 1989-му. У результаті з'явилося сьогодення назва Ernst & Young.

В даний час Ernst & Young надає послуги з аудиту і консультування, у тому числі з питань оподаткування, на загальну суму 21,4 млрд доларів США в рік.

Назва компанії KPMG (КПМГ) утворена з перших літер прізвищ засновників - Піта Клінфельд (Klynveld), Вільяма Барклая Піта (Peat), Джеймса Марвік (Marwick) і Райнхарда Герделера (Goerdeler). Свою історію компанія веде з 1870 року, коли в Лондоні було створено бухгалтерська фірма William Barclay Peat & Co. У 1911-му вона об'єдналася з Marwick, Mitchel & Co., перетворившись в міжнародну компанію Peat Marwick International (PMI). З іншого боку, в 1979 році фірма Клінфельд Klynveld Kraayenhof & Co., заснована в 1917-м, злилася з Deutsche Treuhand-Gesellschaft і McLintock Main Lafrentz, створивши структуру під назвою Klynveld Main Goerdeler (KMG). В 1987 PMI і KMG об'єдналися в одну структуру — KPMG.

В Україні KPMG працює під маркою «КПМГ» з 1992 року. В 2009-му КПМГ в країнах СНД стала частиною KPMG Europe LLP. На сьогоднішній

день KPMG — це міжнародна мережа фірм, що надають аудиторські, податкові і консультаційні послуги в 150 країнах світу.

Щоб підвищити незалежність аудиторського бізнесу, Єврокомісія має намір ввести заборону на консультування аудиторами своїх клієнтів з питань розвитку бізнесу, ведення для них бухгалтерії та надання юридичних послуг.

Учасникам «великої четвірки» доведеться, зокрема, розвести по окремим компаніям аудиторський та інший (як правило, консалтинговий) бізнес. За задумом єврочиновників, це зведе нанівець ризики виникнення конфлікту інтересів.

Аудиторським фірмам буде заборонено надавати консалтингові послуги тим компаніям, чию «бухгалтерію» вони перевіряють. У підсумковому варіанті документа містяться ще п'ять найважливіших пунктів. По-перше, запроваджується обов'язкова ротація аудиторських компаній; окрема компанія зможе надавати аудиторські послуги одному клієнту не більше 6 років, новий контракт можна буде укласти не раніше ніж через 4 роки. Заохочується здійснення спільних аудитів двома компаніями. По-друге, великі компанії в обов'язковому порядку запустять прозорі та відкриті процедури відбору нового аудитора. По-третє, посилюється співпраця між європейським наглядовим органом у сфері аудиту (цю функцію виконує Європейська організація з цінних паперів та ринків, ESMA) і регуляторами в інших країнах світу. По-четверте, створюється так званий європейський паспорт аудиторської компанії, який дозволить фірмам здійснювати діяльність на всій території Євросоюзу. Щоб отримати цей документ, компанії при проведенні обов'язкового аудиту будуть змушені працювати строго у відповідності з міжнародними стандартами. По-п'яте, законопроект ЄК спрямований на ліквідацію бюрократичної тяганини, з якою стикаються невеликі аудиторські фірми. Єврочиновники вважають, що вірним кроком у цьому напрямку стане так зване пропорційне застосування стандартів щодо дрібних аудиторів.

Перераховані нововведення в сукупності мають підвищити якість проведення обов'язкового аудиту в Євросоюзі. Зміна правил гри на ринку покликана відновити довіру до аудиту фінансової звітності, зокрема, банків, страхових компаній і великих корпорацій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Шеремет А.Д., Суйц В.П. Аудит: Учебник. — 2-е изд., доп. и переработ. — М.: Финансы и статистика, 2006.
2. <http://www.bankstore.com.ua/content/view/31330/35/>
3. http://www.ukrrudprom.ua/digest/Evropa_atakuet_auditorov.html
4. <http://ru.wikipedia.org/>

УДК 657. 6: 658. 11

ВНУТРІШНІЙ АУДИТ, ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА УСПІШНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ

Р. О. Тиха, студентка

Науковий керівник: старший викладач Костирко А.Г.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті розглянуто сутність внутрішнього аудиту, проблеми його розвитку в сучасних умовах господарювання та визначено основні напрямки вирішення проблеми якісного запровадження та функціонування служби внутрішнього аудиту.

Ключові слова: внутрішній аудит, зовнішній аудит, внутрішньогосподарський контроль, аудитор, фінансово-господарська діяльність, незалежність, стандарти аудиту

Актуальність проблеми. В умовах формування нових механізмів господарювання, які орієнтовані на ринкову економіку, відбуваються зміни в системі виробництва та управління, а отже, і в формах та методах контролю. Причому провідне місце тут посідає організація послідовного

та багатопланового внутрішнього аудиту, без якого важко вистояти в боротьбі з конкурентами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням теорії і практики внутрішнього аудиту присвятили свої праці такі вчені як О. В. Соніна, Н. А. Проскуріна, Т. П. Каменська, С. В. Діденко, В. П. Бондар, М. Ф. Рибчинко. Серед вітчизняних фахівців найбільше уваги питанням методології і організації внутрішнього аудиту приділив професор В. С. Рудницький. Однак, попри висвітлене розуміння важливості розвитку внутрішнього аудиту та визначених необхідних для цього заходів, ситуація, що склалася на сьогодні в Україні щодо внутрішнього аудиту є нестабільною та потребує подальшого розвитку та підготовки відповідних кадрів.

Мета роботи. Дослідження проблем, напрямків розвитку та наукове обґрунтування ролі внутрішнього аудиту в сучасних умовах розвитку господарювання.

Виклад основного матеріалу. В розвинутих країнах світу внутрішньому аудиту приділяється та ж сама увага, що і зовнішньому. А, що ж стосується України, то ми спостерігаємо зовсім іншу тенденцію: внутрішній аудит залишається недооціненим в порівнянні з зовнішнім.

Тож давайте розглянемо поняття «внутрішній аудит». Чи може він стати у пригоді підприємствам? За визначенням міжнародного Інституту внутрішніх аудиторів, «внутрішній аудит є діяльністю з надання незалежних та об'єктивних гарантій і консультацій, спрямованих на вдосконалення діяльності організації». Внутрішній аудит – це організована на підприємстві, діюча в інтересах його керівництва та власників і регламентована внутрішніми нормативними актами система контролю за дотриманням встановленого порядку ведення бухгалтерського обліку, складання та подання звітності, внутрішнього її аналізу, та надійністю функціонування всієї системи внутрішнього контролю [1].

Створення внутрішнього аудиту в Україні пояснюється потребою у ньому великих підприємств з різними видами діяльності, зі складною структурою та великою кількістю віддалених філій. І тому, основний напрямок роботи фахівців внутрішнього аудиту – уніфікація і стандартизація облікових процесів для правильного формування зведеної чи консолідованої зовнішньої і, перш за все, внутрішньої звітності. Крім того, фахівці служби відділу внутрішнього аудиту залучаються для вирішення питань при виникненні розбіжностей між головною компанією і підприємствами, що входять до її структури.

Рішення про необхідність внутрішнього аудиту не повинно залежати від наявності у компанії зовнішнього аудитора, оскільки зовнішній і внутрішній аудит виконують різні функції:

- зовнішній аудит служить насамперед інтересам зовнішніх зацікавлених сторін – потенційних інвесторів, кредиторів тощо, тоді як внутрішній служить інтересам рад директорів і менеджерів компанії;
- внутрішній аудит в межах надання аудиторських послуг проводить оцінку економічної обґрунтованості управлінських рішень і ефективності діяльності підрозділів компанії, що зазвичай не входить в завдання аудиту зовнішнього.

Крім перевірки правильності відображення фінансово-господарської діяльності підприємства у системі обліку та забезпечення збереження матеріальних цінностей, що входить до завдань вітчизняних контрольно-ревізійних підрозділів, внутрішні аудитори за кордоном широко залучаються до визначення раціональності використання ресурсів та контролю за дотриманням законодавчих і нормативних вимог у процесі господарювання. Внутрішні аудитори зобов'язані планувати кожну аудиторську перевірку; їм необхідно нагромаджувати, аналізувати, інтерпретувати і документально фіксувати отриману інформацію для підтвердження її результатів, звітувати за результатами аудиторської пере-

вірки і контролювати реалізацію наданих рекомендацій. Використання на практиці вказаних нормативів дозволить побудувати внутрішній аудит в Україні, який відповідав би світовим стандартам [2].

Внутрішній аудит є органічною частиною загальної системи менеджменту (функцією управління в комерційній організації) і, по суті, здійснює внутрішньогосподарський контроль, метою якого є визначення адекватності фінансової політики цілям та завдання діяльності комерційної організації.

Внутрішній аудит надає інформацію керівникам підприємства про фінансово-господарську діяльність, підтверджує звітність, підвищує ефективність системи внутрішнього контролю, яка не допускає порушень [3].

На сьогоднішній день керівники великих комерційних організацій не надають належної уваги впровадженню системи внутрішнього аудиту. Це пояснюється тим, що проблеми фінансової стратегії та контролю покладені на головного бухгалтера або заступника президента з фінансових питань. Але, якщо, в невеликих організаціях служба головного бухгалтера в змозі здійснювати внутрішньогосподарський контроль разом зі своїми професійними зобов'язаннями, то в крупних підприємствах – це неможливо, через великий обсяг облікових робіт. Тому постає об'єктивна необхідність в запровадженні професійної служби внутрішнього аудиту. Така реорганізація дозволить зовнішньому аудиторіві змінити характер і термін виконання обсягів аудиторських процедур. А це в свою чергу зменшує аудиторський ризик, а отже і витрати підприємства.

На нашу думку, ефективність роботи служби внутрішнього аудиту тим вища, чим менші її функціональні зв'язки з іншими підрозділами. Завдяки цьому обмеженню досягається позитивний вплив на вирішення ряду питань. У протилежному разі, їх діяльність розширюється настільки, що результатом роботи стає не вирішення проблем, а їх констатація або фіксування.

Якщо порівнювати ефективність роботи внутрішніх аудиторів та витрати на утримання служби внутрішнього аудиту, то безперечно, позитивний ефект від її роботи, значно перевищує витрати.

Для внутрішнього аудиту поки що не розроблені форми звітності, узагальнення результатів перевірки. Не можна механічно використовувати ті форми звітності, які застосовуються у вітчизняній практиці зовнішнього аудиту, ревізії.

Підсумкові документи внутрішнього аудиту, як правило повинні мати 3 частини:

- Вступна (номер звіту; назва підрозділу, філії, підприємства, що перевіряється; найменування населеного пункту, на території якого здійснювалася перевірка; дата складання звіту; термін проведення перевірки відповідно до загального плану (плану-графіка) проведення внутрішнього аудиту - дати початку і закінчення перевірки; підстава проведення аудиту та мета (питання) перевірки; об'єкти) перевірки; період діяльності підприємства (структурного підрозділу), за який проведена перевірка; посади, прізвища, імена і по батькові осіб, що проводили і брали участь у перевірці; посади, прізвища, імена і по батькові керівництва підрозділу, що перевіряється (філії, підприємства); інші необхідні відомості),
- Аналітична частина звіту містить систематизований виклад та обґрунтування аудиторського підходу до проведення аудиту, встановлення аудиторського ризику, обґрунтування вибору об'єктів перевірки.
- Підсумкова частина звіту містить загальний висновок аудитора про стан бухгалтерського обліку, внутрішнього контролю і звітності щодо об'єкта перевірки, а також пропозиції щодо усунення виявлених порушень.

Вивчаючи організацію системи внутрішнього аудиту підприємства, що перевіряється, аудитору необхідно накопичувати інформацію про

недоліки з метою їх усунення та визначення методики і обсягу зовнішнього аудиту. Система внутрішнього аудиту вважатиметься ефективною, якщо вона зможе вчасно попередити виникнення недостовірної інформації і своєчасно виправити виявлену недостовірну інформацію [1].

Для оцінки ефективності системи внутрішнього аудиту використовується так званий кумулятивний ефект позитивних і негативних його сторін.

Проте при оцінці системи внутрішнього аудиту як ефективною, аудитори можуть встановити можливість ризику зловживань на конкретній ділянці.

Ефективна система внутрішнього аудиту знижує аудиторський ризик і зменшує обсяг аудиторської перевірки. Одним із першочергових завдань аудитора є оцінка внутрішнього контролю. Перевіряючи систему внутрішнього аудиту, необхідно сформулювати свою попередню думку про його стан на підприємстві, ступінь дотримання законодавчих та нормативно-методичних актів, положень, інструкцій та розпоряджень менеджера та облікової політики.

Внутрішні аудитори повинні утримуватися від проведення оцінки тих областей, за які вони раніше несли відповідальність. Вважається, що об'єктивність піддається негативній дії, якщо внутрішній аудитор надає гарантії в тій області, за яку він відповідав протягом попереднього року.

Висновки. Наявність ефективного внутрішнього аудиту стає невід'ємною складовою успішного розвитку господарської діяльності в умовах швидких змін зовнішнього середовища, ускладнення процесів управління, розподілу функцій володіння та управління бізнесом. Наскільки при цьому внутрішній аудит стане корисним, залежить від завдань, які будуть перед ним поставлені.

ЛІТЕРАТУРА

1. Сонін О. В. Навіщо компанії внутрішній аудит? / О. В. Сонін // Бухгалтерський облік і аудит. — 2009. №2. — 177-180 с.
2. Немченко В.В. Практичний курс внутрішнього аудиту: Навчальний посібник / В.В.Немченко, В.П.Хомутенко, А.В.Хомутенко. — К.: Центр учбової літератури, 2008. — 240 с.
3. Ільїна С.Б. Основи аудиту: Навчально-практичний посібник. — К.: Кондор, 2006. — 378 с.

УДК 631.16:657.6

АУДИТ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ: СУТЬ ТА ОСНОВНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ

А. П. Шевченко, студентка

Науковий керівник : старший викладач Костирко А. Г.

Миколаївський державний аграрний університет

Розглянуто особливості процесу аудиту фінансових результатів підприємств аграрної сфери, а також висвітлена економічна сутність аудиту фінансових результатів діяльності сільськогосподарських підприємств.

Ключові слова: аудит, фінансові результати, сільськогосподарські підприємства, прибуток, сільське господарство, організація аудиторської діяльності.

Актуальність теми. У зв'язку з розвитком підприємництва і ринку капіталу виникає потреба в незалежному професійному аудиті. У розвитку аудиту зацікавлені не тільки власники і керівники, але і держава, оскільки такий професійний контроль дозволяє більш досконало визначати достовірність фінансової звітності організацій і на цій основі приймати правильне рішення. Однак в теорії та практиці аудиторської діяльності питання аудиту фінансових результатів суб'єктів господарювання, особливо в аграрній сфері, вирішені не в повній мірі. Зокрема, не досить

повно досліджено суть аудиту як економічної категорії, правові засади його організації та функціонування, питання цінової політики, методичні підходи до оцінки ризиків і документального оформлення виконаних робіт, страхування тощо. Тому накопичені знання потребують обґрунтованого переосмислення, а практичне втілення набутого досвіду - пошуку шляхів та підходів для вирішення даного питання.

Аналіз останніх даних та публікацій. Вітчизняний досвід та наявне теоретико-методологічне забезпечення аудиту фінансових результатів підприємств аграрного сектору формувалися на основі праць відомих вчених-економістів: Бутинця Ф. Ф., Дем'яненка М. Я., Дорош Н. І., Жука В. М., Зубілевич С. Л., Кузьмінського А. Н., Шатковської Л. С. та ін.

Постановка завдання. Метою написання статті є дослідження питання основних аспектів організації проведення аудиту доходів та фінансових результатів на аграрних підприємствах. Для досягнення поставленої мети виникають такі завдання, як обґрунтування економічного змісту поняття «аудит фінансових результатів» та розгляд основних етапів його організації у сільськогосподарських підприємствах.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні в Україні, в основному, вже сформувалась національна система аудиту аналогічна країнам з ринковою економікою, покликана сприяти розвитку економічних відносин та демократизації суспільної сфери. Ця система має достатньо розвинену інфраструктуру. Необхідність проведення аудиту обумовлюється потребою користувачів інформації про реальний фінансовий стан та результати діяльності підприємства.

Аудит, як одна із форм фінансового контролю — це оцінка фінансової діяльності господарюючого суб'єкта за даними бухгалтерського обліку, а також надання аудиторських послуг, консультацій з питань бухгалтерського, фінансового та управлінського

обліку, фінансової звітності, оподаткування, інших видів економіко-правового забезпечення підприємницької діяльності.

У зв'язку з широким змістом аудиту накреслено коло питань, які можуть бути вирішені з його допомогою, а саме:

- мінімізація витрат підприємства та максимізація прибутку;
 - уникнення економічних санкцій з боку державних контролюючих органів за результатами документальних перевірок;
 - визначення найефективнішої облікової політики і системи контролю за здійсненими господарськими операціями;
 - визначення доцільності обраних методів оцінки активів під час розрахунку основних показників діяльності підприємства, таких як: рентабельність, прибутковість, платоспроможність;
 - підтвердження правильності інформації, а також документальне підтвердження дебіторської заборгованості при визначенні фінансових результатів;
 - якісний контроль отримання та відображення в системі бухгалтерських рахунків прибутку;
 - правильність відображення на рахунках бухгалтерського обліку витрат, віднесення їх на собівартість реалізованої продукції та на валові витрати підприємства, а також правильність калькулювання її собівартості;
 - оцінка балансового прибутку, його розподіл та використання.
- Аналіз впливу різних факторів на величину прибутку [1].

Вирішення всіх вищеперерахованих завдань обумовлено тим, що сьогодні зростає потреба в об'єктивній кількісній і якісній оцінці визначення фінансових результатів господарської діяльності підприємства, їх відповідності встановленим критеріям і зацікавленості користувачів у достовірності інформації про фінансові результати.

Виконання аудиторської роботи щодо перевірки фінансових результатів вимагає глибоких знань та відповідного досвіду. Отже, виконання комплексу робіт з аудиторської перевірки фінансових

результатів доручається, як правило, лише висококваліфікованим та досвідченим аудитор.

Варто зазначити, що аудиторська перевірка фінансових результатів є однією з найскладніших у практиці аудиторських перевірок. Це обумовлено тим, що цей вид аудиторських перевірок узагальнює всі сторони фінансово-господарської діяльності підприємства.

Метою аудиту фінансових результатів є перевірка і підтвердження реальності і достовірності показників Звіту про фінансові результати та їх використання, встановлення вірогідності даних первинних документів щодо визначення доходів та формування фінансових результатів, повноти та своєчасності відображення первинних даних в облікових регістрах, відповідності методики обліку доходів від реалізації, інших операційних, фінансових та інвестиційних доходів, надзвичайних доходів чинним нормативним документам.

При здійсненні аудиторської перевірки фінансових результатів необхідно виходити насамперед з того, що діяльність будь-якого об'єкта підприємництва включає дві взаємозалежні сторони – господарську і фінансову. Перша визначає залучені до виробничої діяльності виробничі активи (основний капітал), друга – вибір та величину використаних фінансових пасивів (ресурсів). Від їхньої збалансованої взаємодії в господарському процесі і залежить фінансовий результат. При цьому слід враховувати, що визначення й органічне з'єднання капіталу і ресурсів – процес динамічний. У зв'язку з цим зростання, наприклад, активу завжди необхідно переконатися у збільшенні відповідного пасиву або зменшенні іншого активу.

Отже, розпочинаючи аудит фінансових результатів відповідно до замовлення клієнта, аудитор, насамперед, повинний з'ясувати, яку мету ставив перед собою його клієнт (суб'єкт господарської діяльності) – одержати максимум прибутку, завоювати ринок, утримати свої позиції на ринку і т. д.

У ході аудиту фінансових результатів вивчається облікова політика щодо обліку доходів та фінансових результатів, умови визнання доходів від звичайної діяльності; повнота розкриття інформації про доходи у фінансовій звітності та примітках до фінансових звітів; наявність окремого обліку доходів від різних видів діяльності; правильність та своєчасність відображення доходів у первинних документах та облікових регістрах [3].

Розглянемо етапи аудиторської перевірки фінансових результатів діяльності підприємства докладніше.

На першому етапі проводиться ознайомлення з особливостями галузі, в якій працює дане підприємство, специфікою виробничої діяльності підприємства і технологією виробництва продукції, виробничою структурою підприємства. Таке знайомство з підприємством може здійснюватися за допомогою таких методичних прийомів та способів, як: спостереження, обстеження та опитування.

Другим етапом аудиторської перевірки фінансових результатів діяльності підприємства є оцінка ризику.

Аудиторський ризик — це ймовірність того, що фінансова звітність підприємства може містити невиявлені суттєві помилки або спотворення після підтвердження її достовірності або містить суттєві спотворення, коли насправді вони відсутні.

Необхідно відмітити, що при вивченні властивого ризику на рівні фінансової звітності в сільськогосподарських підприємствах аудиторам необхідно обов'язково прийняти до уваги: особливість функціонування сільськогосподарського підприємства; специфічні властивості сільськогосподарського виробництва; чесність персоналу, що здійснює керівництво і відповідає за підготовку та складання звітності; можливість наявності зовнішнього впливу на керівництво з метою досягнення бажаних показників бухгалтерської звітності; можливість контролю за діяльністю підприємства зі сторони власників.

Слід зауважити, що на сьогоднішній день недостатня увага приділяється аудиторському ризику в сільському господарстві. Важливість даного питання полягає в тому, що сільське господарство характеризується специфічними особливостями, як виробничого процесу так і процесу обліку та оподаткування, які надають аудиторському ризику особливої гостроти. Крім всіх вище перерахованих факторів в сільському господарстві добавляються природні умови, біологічні особливості вирощування рослин і тварин тощо. Потрібно відмітити, що організація обліку в сільському господарстві знаходиться на більш низькому рівні ніж в промисловості. Основними факторами, які впливають на це, є низький рівень: автоматизації та комп'ютеризації, кваліфікації кадрів, оплати праці, плинності кадрів тощо.

На третьому етапі аудиту фінансових результатів діяльності сільськогосподарських підприємств складається план аудиторської перевірки. Без сумніву, планування аудиту можна назвати найвідповідальнішою частиною аудиторської перевірки, оскільки воно безпосередньо пов'язане з визначенням мети, завдань, відповідальності та обов'язків аудитора.

Четвертим етапом проведення аудиту фінансових результатів діяльності сільськогосподарських підприємств є збирання та вивчення аудиторських доказів. Найціннішими вважаються аудиторські докази, отримані аудитором безпосередньо в результаті дослідження господарських операцій. Кількість інформації, необхідної для аудиторських оцінок, жорстко не регламентується. Аудитор на основі свого професійного судження зобов'язаний самостійно прийняти рішення про кількість інформації, необхідної для складання висновку про достовірність бухгалтерської звітності [2].

П'ятий етап починається з перевірки господарських операцій та записів з обліку фінансових результатів діяльності та використання прибутку. Аудитором перевіряються всі бухгалтерські записи з обліку

доходів і витрат підприємства від різних видів господарської діяльності, правильність визначення та обліку фінансових результатів за видами діяльності. Якщо в процесі аналізу фінансових результатів виявленні суттєві відхилення від очікуваних, то в цьому випадку необхідно вдатися до додаткових процедур або провести перевірку окремих питань.

Завершальним етапом процесу аудиту фінансових результатів є узагальнення результатів аудиту та складання висновку про реальність, повноту відображення фінансових результатів у звітності підприємства.

Висновки. Аудит фінансових результатів в аграрних підприємствах має ряд своїх особливостей і є досить важливим. Від правильності визначення доходів і витрат, а потім, на основі них, і фінансових результатів залежить правильність визначення прибутку чи збитку, в чому зацікавлені власники підприємств, їх інвестори, а також інші користувачі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Білуха М. Т. Фінансовий контроль: теорія, ревізія, аудит: Підручник. / М. Т. Білуха, Т. В. Микитенко. — К. : Українська академія оригінальних ідей. — 2005. — 888 с.
2. Пшенична А. Ж. Аудит: Навчальний посібник. / А. Ж. Пшенична. — К. : Центр учбової літератури. — 2008. — 320 с.
3. Мазур В. П. Методичні аспекти аудиту фінансових результатів діяльності аграрних підприємств / В. П. Мазур // Облік і фінанси АПК. — 2010. — №3. — С. 110-113.

УДК 658.11:657.6

РОЛЬ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ В ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

І. Б. Шишка, студентка

Науковий керівник: старший викладач Костирко А. Г.

Миколаївський державний аграрний університет

Розкрито сутність внутрішнього аудиту: поняття, мету, функції та завдання. Розглянуто роль внутрішнього аудиту у діяльності підприємств та основні проблеми його розвитку на вітчизняних підприємствах.

Ключові слова: внутрішній аудит, аудитор, Національний банк України, суб'єкти підприємницької діяльності, фінансово-господарська діяльність, незалежність, стандарти аудиту.

Актуальність проблеми. В умовах удосконалення механізмів господарювання, відбуваються зміни в системі виробництва та управління, а отже, і в формах та методах контролю. Причому провідне місце тут посідає організація послідовного та багатопланового внутрішнього аудиту, без якого важко вистояти в боротьбі з конкурентами. Проте значна частина українських керівників не усвідомлюють його значення для підприємства, і відповідно не приділяють цьому необхідної уваги.

Аналіз останніх публікацій та досліджень. Значний внесок у розвиток наукової думки про внутрішній аудит належить вченим: А. Н. Бортник, Ф. Ф. Бутинець, Н. І. Дорош, Л. В. Нападовська, О. А. Петрик, В. С. Рудницький, А. М. Сонін, Б. Ф. Усач. Серед зарубіжних вчених можна зазначити таких як: Е. Аренс, Р. Додж, Дж. Лоббек, Дж. Робертсон, А. Роджер.

Постановка завдання. В економічно розвинутих державах внутрішньому аудиту приділяється така ж сама пильна увага, як і зовнішньому. Внутрішній аудит стає одним з основних інструментів підвищення ефективності управління підприємствами. Метою даної статті

є розкрити суть внутрішнього аудиту, обґрунтувати його роль в діяльності підприємства та визначити основні проблеми розвитку внутрішнього аудиту в сучасних умовах господарювання.

Виклад основного матеріалу. Будь-який економічний суб'єкт має свою цільову функцію, яка реалізується та досягається за допомогою ефективно діючого управління. Однією з функцій управління окремим підприємством є внутрішній контроль, працівники якого здійснюють порівняння планових і фактичних значень параметрів, проводять аналогію з зовнішнім економіко-правовим середовищем, виявляють відхилення в параметрах, визначають оцінку небезпечності розміру відхилень для суб'єкта господарювання, виявляють фактори, що викликали відхилення, а також визначають ступінь їх впливу, проводять підготовку інформаційної бази для прийняття управлінських рішень.

Отже, однією із функцій управління підприємством є внутрішній контроль та внутрішній аудит, який також слід розглядати як невід'ємну частину загальної системи управління. За визначенням міжнародного Інституту внутрішніх аудиторів, «внутрішній аудит є діяльністю з надання незалежних та об'єктивних гарантій і консультацій, спрямованих на вдосконалення діяльності організації» [1].

Під внутрішнім аудитом розуміється організована на підприємстві, діюча в інтересах його керівництва та власників і регламентована внутрішніми нормативними актами система контролю за дотриманням встановленого порядку ведення бухгалтерського обліку, складання та подання звітності, внутрішнього її аналізу, та надійністю функціонування всієї системи внутрішнього контролю.

Як зазначає В.Ю. Шишкін, внутрішній аудит являє собою вид незалежної діяльності, який проводиться на окремому підприємстві з метою встановлення фактичного стану справ суб'єкта господарювання і пошуку ефективних рішень існуючих проблем [2]. Організовує його

керівництво підприємства для перевірки та оцінки роботи окремих підрозділів, служб, об'єктів обліку.

Основними завданнями внутрішнього аудиту є [3]:

- попередження економічно недоцільних та незаконних

операцій, а також причин та видів відхилень включаючи порушення положень статуту облікової політики чи посадових обов'язків найманого персоналу;

- нагляд за різними процесами, що можуть мати місце на підприємстві, але при цьому не мають прямого відношення до основної діяльності підприємства;

- надання кваліфікаційної допомоги власникам, керівництву та менеджерам, а також контроль за налагодженістю взаємодії та співпраці між окремими структурними підрозділами підприємства.

Безумовно, що завдання служби внутрішнього аудиту можуть змінюватися в залежності від специфіки підприємства, особливостей його організаційної структури та завдань, котрі ставить перед собою власник або керівництво підприємства.

Основними функціями системи внутрішнього аудиту на підприємстві виступають:

- контроль за правильністю складання фінансової, статистичної, управлінської та податкової звітності;

- контроль діяльності структурних підрозділів підприємства;

- нагляд за роботою систем управління та передачі інформації;

- оперативний контроль основних видів діяльності підприємства.

Крім суто контролюючих функцій служба внутрішнього аудиту

також може надавати допомогу у вирішенні проблемних питань структурним підрозділам підприємства, сприяти покращенню якості зовнішніх аудиторських послуг, на основі аудиторських висновків цієї структури часто будуються стратегічні, поточні та оперативні плани організації [4].

Критерієм якості внутрішнього аудиту на підприємстві виступають такі показники як повнота аудиторських перевірок, сума витрат на їх проведення і економічна ефективність, що передбачає встановлення прийнятної для окремого підприємства відповідності між затратами на утримання аудиторської служби та коштами, які вдалося зекономити в ході продуктивної діяльності внутрішніх аудиторів.

Зрозуміло, що наведені показники мають здатність значно коливатись залежно від конкретних особливостей підприємства та зовнішніх ринкових умов. Саме тому на заході практикують різноманітні системи самооцінки ефективності своєї роботи внутрішніми службами аудиту, зокрема було введено посаду «менеджера забезпечення якості», що займається лише перевіркою якості внутрішнього аудиту.

Варто підкреслити, що аудит, як і будь-яка діяльність, пов'язаний з законодавством, згідно якого він стандартизується та нормується. Але це стосується переважно зовнішнього аудиту. Стандартів, що регулюють функціонування внутрішнього аудиту немає (за винятком нормативних документів Національного банку України (далі НБУ) з регламентації внутрішнього аудиту в комерційних банках України), і це зменшує поширення передового досвіду в цій сфері діяльності на інших підприємствах. З іншого боку, відсутність будь-яких обмежень на зміст і форми проведення внутрішнього аудиту стимулює розробку суб'єктами господарювання власних форм реалізації його функцій.

В Україні впровадження внутрішнього аудиту розпочалось з банківських установ. Саме НБУ своєю постановою зобов'язав комерційні банки запровадити внутрішній аудит.

Потреба у створенні внутрішнього аудиту в Україні виникає на великих підприємствах з різними видами діяльності, зі складною розгалуженою структурою і великою кількістю територіально віддалених філій, дочірніх підпорядкованих підприємств. Робота фахівців внутрішнього аудиту полягає, насамперед, в уніфікації і стандартизації облікових процесів для правильного формування зведеної чи консолідованої зовнішньої і, перш за все, внутрішньої звітності. Працівники бухгалтерських служб, територіально відокремлених структурних підрозділів, дочірніх і залежних підприємств не завжди дотримуються єдиної методики ведення бухгалтерського обліку і, особливо, його підсистеми – управлінського обліку. Внаслідок відсутності єдиного методологічного підходу одні й ті ж операції відображаються по-різному, а це може стати причиною невірогідності консолідованої звітності. Така недостовірність звітності, у свою чергу, не дає змоги керівництву оцінити реальне фінансове становище господарюючого суб'єкта в цілому і правильно визначити напрями його подальшого розвитку.

Крім того, фахівці служби відділу внутрішнього аудиту можуть залучатись як експерти при виникненні розбіжностей між головною компанією і підприємствами, що входять до її структури. Вони можуть за розпорядженням керівництва визначати доцільність та ефективність здійснення окремих операцій, правильність відображення їх у системі обліку та звітності, надання інформації менеджерам. У разі виявлення під час здійснення контролю невідповідностей (відхилень, помилок, шахрайства тощо) внутрішній аудитор надає власнику та менеджерам рекомендації щодо коригування діяльності або системи управління, які, відповідно, знаходять своє відображення в обліку.

При цьому необхідно зазначити, що практична користь від створення відділу внутрішнього аудита для кожного окремо взятого підприємства буде різнитися. Так, створення служби внутрішнього аудиту на малих

підприємствах не принесе великої користі, тому що зазначена процедура є доволі витратною (через необхідність мати у своєму складі спеціальних фахівців). Проведення аудиту керівниками виключає головну суть аудиту – незалежність експертного оцінювання (адже будь-який керівник тією чи іншою мірою зацікавлена особа).

Але в Україні цей вид контролю поки що не набув достатнього розвитку і поширеного застосування в практиці на підприємствах, тому що багато з них, нажаль, недостатньо проінформовані в необхідності та важливості внутрішнього аудиту.

Створення сучасного внутрішнього аудиту неможливе без застосування інформаційних технологій. Застосування комп'ютерної техніки значно впливає на якість проведення контролю та ефективність аудиторських процедур.

Висновки. Запровадження внутрішнього аудиту на підприємстві характеризується такими перевагами: виявлення резервів засобів та джерел фінансування підприємства; розроблення рекомендацій щодо удосконалення системи обліку на підприємстві, що в кінцевому результаті призведе до економії витрат; ефективна система внутрішнього аудиту на підприємстві значно підвищує інтерес інвесторів до таких підприємств.

Стан внутрішнього аудиту в Україні супроводжується низкою проблемних аспектів, а саме: недостатня кількість методичних розробок з аудиторського контролю; недосконалість діючої нормативно-правової бази у сфері регулювання внутрішнього аудиту; брак достатнього досвіду аудиторської діяльності; недостатня кількість кваліфікованих аудиторських кадрів; відсутність типових форм документів з аудиту в цілому та внутрішнього аудиту зокрема. Така ситуація потребує негайного вирішення, адже унеможливилює подальший розвиток внутрішнього аудиту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Діденко С. В. Організація зовнішнього і внутрішнього аудиту / С. В. Діденко // Економіка і регіони. — 2008. — №4. — С. 152—154.
2. Шишкин В. Ю. Аудит и финансовый контроль / В. Ю. Шишкин // Главбух. — 2008. — №3. — С. 17—24.
3. Кравченко В. В. Проблеми та перспективи розвитку внутрішнього аудиту в сучасних умовах господарювання / В. В. Кравченко // Наукові праці КНЕУ: Економічні науки. — 2010. — № 17. — С. 32—35.
4. Подолянчук О. А. Значення внутрішнього аудиту в системі контролю сільськогосподарського підприємства / О. А. Подолянчук // Економічний аналіз. — 2010. — №6. — С. 479—481.

УДК 631.11:331.108.22

ОСОБЛИВОСТІ ТА ЕТАПИ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ КОНТРОЛІНГУ ПЕРСОНАЛУ

А.С. Бойко, студентка

Науковий керівник: к.е.н., доцент А.М. Ужва

Миколаївський державний аграрний університет

Розглянуто сутність контролінгу персоналу та основні підходи щодо його визначення. Акцентовано увагу на основних етапах впровадження контролінгу персоналу на підприємствах АПК.

Ключові слова: контролінг персоналу, персонал, етапи, управління персоналом.

Актуальність проблеми. На сучасному етапі розвитку економіки контролінг виступає як провідна функція менеджменту, будуючи зв'язки з іншими функціями. Однією з причин виникнення кризових ситуацій на підприємствах є саме низький рівень менеджменту. Тому все більше підприємств в сучасних умовах ринкової економіки для зменшення негативного впливу змін зовнішнього та внутрішнього середовища використовують таку сучасну технологію управління, як контролінг. Контролінг дозволяє вчасно

виявити загрози та можливості, що виникають у зовнішньому середовищі, та розробляє відповідні рекомендації для прийняття управлінських рішень. Крім того, він може використовуватись у сфері управління персоналом з метою підвищення соціальної та економічної ефективності даного процесу, оскільки саме від ефективності управління персоналом залежить ефективність управління діяльності підприємства в цілому. В економічній літературі все більше визнання отримує сучасна система управління трудовим потенціалом підприємства – контролінг персоналу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам та питанням становлення та розвитку контролінгу персоналу велика увага приділена в роботах таких вчених та практиків як Манн Р., Майер Е. Данилочкіна М.В., Виноградов С.Л., Петренко С.Н., Завгородній В.П, Аніскін Ю.П., Івашкевич В.Б., Мірошник М.В. В своїх роботах науковці приділяють увагу визначенню сутності та основних складових концепції контролінгу персоналу.

Метою статті є визначення сутності контролінгу персоналу та основних підходів щодо її визначення, розгляд основних особливостей контролінгу персоналу на сучасному етапі, а також визначення ролі та етапів впровадження контролінгу персоналу на підприємствах АПК.

Виклад основного матеріалу. Управління персоналом на підприємстві – це процес, що охоплює всі основні фази управління: планування, мотивація, контроль та регулювання. Забезпечення конкурентоспроможності підприємства в довгостроковій перспективі та ефективне управління цим процесом вимагає розробки і впровадження системи контролінгу персоналу.

Розгляд сутності терміну «контролінг персоналу» повинен передбачати усвідомлення науковцями, перш за все, таких понять, як: «персонал», «кадри», «людські ресурси», оскільки різні підходи щодо визначення терміну «контролінг персоналу», виявили, що більшість науковців, які займаються проблемами управління персоналом,

ототожнюють ці поняття. Тому зустрічаються різні точки зору на вживання, визначення і трактування термінів: «контролінг персоналу», «контролінг людських ресурсів», «кадровий контролінг», «контролінг кадрів», а іноді і ототожнення цих понять [5].

Безумовно, контролінг персоналу слід розглядати з декількох точок зору:

- з точки зору системного підходу - як інтегровану комплексну інформаційно-функціональну систему, що складається з систем інформаційно-аналітичного та методичного забезпечення, планування, аудиту, аналізу, моніторингу, контролю та регулювання процесів щодо управління персоналом підприємств;
- з точки зору концептуального підходу - як інтегровану комплексну інформаційно-функціональну систему, що забезпечує інформаційно-аналітичну і методичну підтримку процесу прийняття рішень та спрямована на забезпечення досягнення цілей підприємства у сфері управління персоналом;
- з точки зору інституціонального підходу - як системний процес, що забезпечує методичну та інформаційну підтримку прийняття управлінських рішень, а також координацію діяльності різних підрозділів на досягнення цілей підприємства в сфері управління персоналом шляхом використання специфічних інструментів та технологій управління;
- з точки зору процесного підходу - як процес реалізації функцій інформаційно-аналітичного та методичного забезпечення, планування, моніторингу, аудиту, аналізу, контролю та регулювання процесів щодо управління персоналом підприємств, який спрямований на забезпечення досягнення цілей підприємства в сфері управління персоналом;
- з точки зору функціонального підходу - як технологію управління досягненням цілей підприємства у сфері управління персоналом [3].

Таким чином, контролінг персоналу доцільно розглядати як технологію управління, спрямовану на розробку рекомендацій та підтримку управлінських рішень в сфері управління персоналом, спроможну забезпечити досягнення цілей підприємства на засадах підвищення гнучкості та адаптивності системи управління персоналом та вдосконалення підходів щодо планування, моніторингу, інформаційно-аналітичного забезпечення та контролю окремих процесів управління персоналом.

Його метою є підтримка управлінського рішення в питаннях оптимального використання трудового потенціалу та оцінка вартості людського капіталу, а у сферу його діяльності входять розробка і надання інструментів для забезпечення стратегічного і оперативного потенціалу підтримки необхідної продуктивності праці на підприємстві.

Сьогодні підприємства АПК знаходяться перед гострою проблемою створення ефективних систем у сфері управління трудовим потенціалом. Необхідність розвитку трудового потенціалу визнається не тільки в теорії, але й на практиці. Для багатьох підприємств, що діють на міжнародних ринках, проблема побудови ефективних систем розвитку та навчання персоналу є однією із пріоритетних [2].

Україні це питання стоїть особливо гостро, тому що в період дефіциту якісних трудових ресурсів першочерговим завданням є підвищення ефективності їхнього використання. У міру того, як зростають вимоги до внутрішньофірмових систем розвитку та навчання персоналу, виникає необхідність у якісному зростанні рівня послуг у цій сфері, а також оцінці ефективності вкладень у розвиток людських ресурсів.

Таким чином, контролінг персоналу є інформаційною підтримкою прийняття управлінських рішень на підприємстві щодо формування, використання та розвитку персоналу. Погодимось з думкою економіста Майєра про те, що кадровий контролінг задає функціональні параметри "перспективного характеру аналітичної роботи в сучасних умовах".

У завдання контролінгу персоналу сільськогосподарських підприємств будь-якого рівня повинні входити: участь у програмах розвитку та підвищення кваліфікації персоналу з метою його відповідності цілям і завданням, які стоять перед підприємством; формування й оптимізація бюджету витрат на персонал (стратегічного і оперативного); формування системи показників для оцінки ефективності (продуктивності) персоналу; участь у формуванні оптимальної системи мотивації персоналу; аналіз причин плинності кадрів і аналіз відхилень показників по персоналу, прогнози [1].

Впровадження системи контролінгу персоналу сільськогосподарського підприємства має включати всі етапи формування складноорганізованої системи.

Етап 1. Формування цілей системи управління персоналом. На цьому етапі особливу слід приділити роботі по підготовці всього персоналу підприємства до запровадження нової системи управління (особливо служб управління персоналом підприємств, які, без сумніву, будуть чинити опір інноваційним рішенням).

Етап 2. Оцінка організаційної структури та аналіз ефективності внутрішньої системи управління персоналом. На цьому етапі бути проведена оцінка ефективності організаційної структури управління з погляду результативності об'єкту, який управляється, а також забезпечено виявлення соціально-психологічних невідповідностей суб'єктів трудового потенціалу.

Етап 3. Розробку організаційних засад впровадження контролінгу персоналу підприємства. На цьому етапі основною метою є розробка нормативно-правових основ контролінгу трудового потенціалу та вибір варіанту формування системи його контролінгу.

Етап 4. Аналіз ефективності внутрішньої системи управління персоналом. На цьому етапі метою є оцінка можливості трудового потенціалу організації по його здатності забезпечити досягнення заявлених цілей

при мінімальних (необхідних) витратах.

Етап 5. Розробка ключових показників ефективності в рамках моделі контролінгу персоналу відповідно до мети організаційної структури організації. На цьому етапі потрібно створити та запровадити інтегральну (наприклад, бальну шкалу показників оцінки результатів використання трудового потенціалу) в умовах функціонування моделі контролінгу персоналу.

Етап 6. Моніторинг і аналіз результатів. На цьому етапі необхідно проаналізувати на основі методів соціально-економічної статистики ключові показники ефективності системи управління персоналом.

Етап 7. Порівняльний аналіз інтегральних результатів і вироблення рекомендацій. Потрібно оформити результати кадрового моніторингу і виробити рекомендації з метою подолання відхилень від заявлених параметрів стану та рівня використання трудового потенціалу.

Етап 8. Оцінка інтегральної ефективності управління трудовим потенціалом та прийняття управлінських рішень. На цьому етапі доцільно розробити управлінські рішення, спрямовані на підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності підприємства шляхом аналізу інтегральної ефективності системи управління персоналом [4].

Особливостями контролінгу персоналу на сучасному етапі є наступні:

- контролінг персоналу виступає однією з головних складових системи контролінгу діяльності підприємства, призначенням якої є забезпечення ефективності процесів управління персоналом (ефективності і оптимальності витрат на персонал, продуктивності праці, досягнення цілей) та стратегічної спрямованості діяльності, а отже забезпечення успішності і тривалості діяльності підприємства на ринку;
- контролінг персоналу забезпечує використання соціально-орієнтованої концепції контролінгу підприємством, оскільки забезпечує збалансоване управління на основі монетарних і нефінансових

показників;

- контролінг персоналу за своєю сутністю є процес-орієнтованим контролінгом, оскільки орієнтований на супровідні процеси в сфері управління персоналом.

Отже, можна зробити висновок, що персонал являє собою головну цінність організації, головний стратегічний ресурс, спрямований на одержання кінцевих фінансових результатів. Саме тому особливу роль та значення на підприємствах АПК може відігравати нова система управління трудовим потенціалом – контролінг персоналу.

ЛІТЕРАТУРА

17. Балабанова, Л. В. Стратегічне управління персоналом підприємства в умовах ринкової економіки / Л.В. Балабанова, О.В. Стельмашенко; М-во освіти і науки України, Донец. нац. ун-т економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського. — Донецьк, 2010. — 238 с.
18. Ковалев С. В. Система контроллинга персонала промышленной организации / С. В. Ковалев. — М. : КНОРУС, 2010. — 264 с.
19. Алекперова А.В. Контролінг персоналу як ефективний механізм управління трудовим потенціалом АПК. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/ekhp/2010_4/st8.pdf
20. Лиходєдова О. Контролінг персоналу: сутність та особливості на сучасному етапі. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ecan/2010_7/pdf/lyhodedova.pdf
21. Малюга Л. Контролінг персоналу сільськогосподарських підприємств. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://conftiapv.at.ua/publ/konf_20_21_zhovtnja_2011_r/sekcija_5_ekonomichni_nauki/kontroling_personalu_silskogospodarskikh_pidpriemstv/23-1-0-1133

СТАНОВЛЕННЯ ТА ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ СЛУЖБИ КОНТРОЛІНГУ НА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

І. О. Кондратьєва, студентка

Науковий керівник: к.е.н., доцент Ужва А. М.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті досліджено формування служби контролінгу на сільськогосподарських підприємствах в Україні, висвітлено проблеми при їх створенні та перспективи розвитку.

***Ключові слова.** Контролінг, керівник відділу контролінгу, комерційний відділ, контролінгова служба, служба обліку, служба інформації, контролер-технолог, контролер-аналітик, контролер.*

Актуальність проблеми. Існування практично кожної фірми, підприємства, організації, сільськогосподарського товариства можна представити як безперервне прямування до встановлених цілей. У той же час в процесі руху до реалізації цілей діяльності перед менеджментом регулярно постають питання, які, з одного боку, є наслідком дії зовнішнього середовища, а з іншого - обумовлені поступово зростаючою у часі складністю внутрішньої системи управління. Збереження системного підходу до управління підприємством як відкритою соціально-економічною системою допомагає подолати локалізацію проблем, що виникають у процесі діяльності, та виявити основні причинно-наслідкові взаємозв'язки управлінських рішень, що приймаються, і всі ці проблеми виявляє служба контролю, яку в основному потребують великі господарства. Такий підхід дає можливість оцінити вплив окремих елементів системи на загальні результати діяльності господарства,

підвищуючи тим самим ефективність загального процесу управління[1, с. 252].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питанням створення служби контролю на господарствах приділяли велику увагу такі вчені-економісти: Бланк І.А., Бочаров В.В., Брікхем Є.В., Корольов В.В., Крутік А.Б., Хайкін М.М., Терещенко О.О., Поддєрьогін А.М., Павловська О.В., Майєра Э., Манна Р., Данілочкиной Н.Г., Хана Д і ін.

Мета статті. Обґрунтувати науково-практичні рекомендації щодо вирішення основних проблем становлення служби контролінгу, та дослідити шляхи розвитку, які б могли сприяти розвитку господарства за рахунок впровадження відділу контролінгу.

Виклад основного матеріалу. Контролінг є синтезом елементів обліку, аналізу, контролю, планування, реалізація яких забезпечує вироблення альтернативних підходів при здійсненні оперативного і стратегічного управління процесом досягнення кінцевої мети і результатів діяльності підприємства.

Основними задачами контролінгу є:

- організація руху інформаційних потоків на підприємстві з метою їх оптимізації;
- розрахунок сум покриття витрат підприємства;
- керівництво при плануванні і розробці бюджетів;
- формування переліку підконтрольних показників відповідно до цілей і пріоритетів підприємства;
- визначення і аналіз відхилень фактичних величин від запланованих показників;
- структурний аналіз прибули з метою виявлення недоліків і розробки напрямів по вдосконаленню елементів прибутку;
- оцінка ризику намічених (планованих) операцій на ринку товарів і послуг з видобуванням максимальних вигод;
- мотивація і створення систем інформації для ухвалення

правильних рішень[2, с. 370].

Серед безлічі функціонуючих зарубіжних організаційних структур звертають на себе увагу підприємства Німеччини, де простежуються деякі особливості організаційної побудови служби контролінгу. Там існують наступні форми підлеглості: лінійна і штабна організації управління. Лінійна організація припускає підрозділ контролінгу на два рівні управління. При цьому відбувається об'єднання з фінансовою сферою. Недолік цієї форми може полягати у тому, що фінансова сфера домінуватиме. В цілях уникнення подібного явища контролінг часто включають в сферу керівництва. Критичний аналіз даної організаційної структури контролінгової служби формує думку про недостатню обґрунтованість і неприйнятність її для вітчизняних підприємств, оскільки простежується залежність служби контролінгу від інших економічних служб, що суперечить вимогам, що пред'являються до контролінгу відносно його нейтральності[5, с. 272]. Аналізуючи службу контролінгу на прикладі на СТОВ «Світоч» Баштанського району, результатом його дослідження було виявлення змістовно налагодженої системи контролю, яка складається по наступній схемі, яка представлена на рис. 1.1

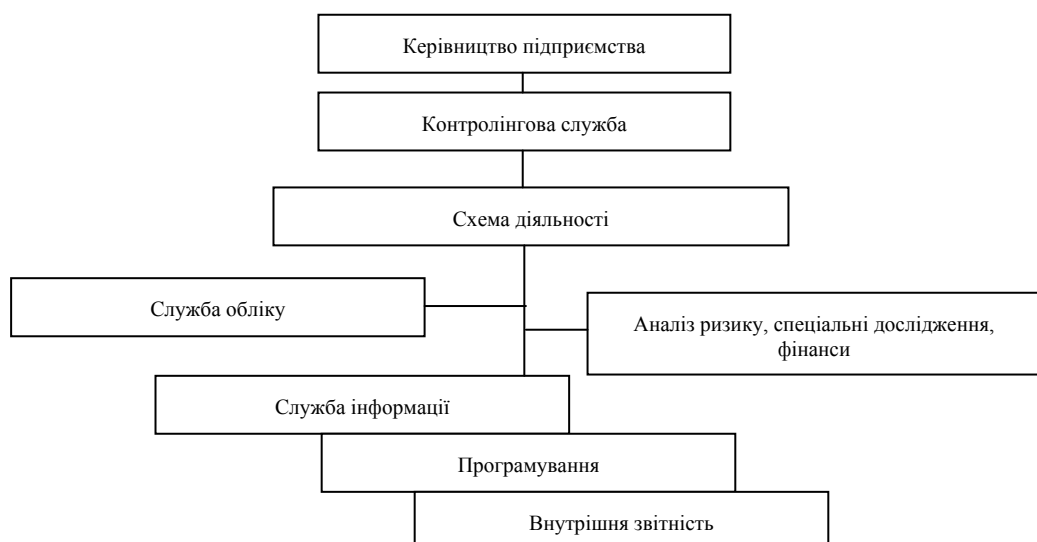

Рис. 1.1 Фрагмент організаційної структури служби контролінгу

Розглянувши фрагмент організаційної структури служби контролінгу на СТОВ «Світоч» ми бачимо, що основною контролюючою ланкою на

господарстві є вищий орган управління, тобто – керівництво підприємства, якому надають всю звітність за пророблену роботу. В СТОВ «Світоч» служба контролю поділяється між собою на окремі ланки, для точнішого розгляду тієї чи іншої ситуації, яка виникає та швидке реагування на неї. Дослідивши цю сферу на господарстві, керівники задоволені, що організували службу контролю, завдяки їй фінансові показники, виробництво та планування на майбутнє покращились.

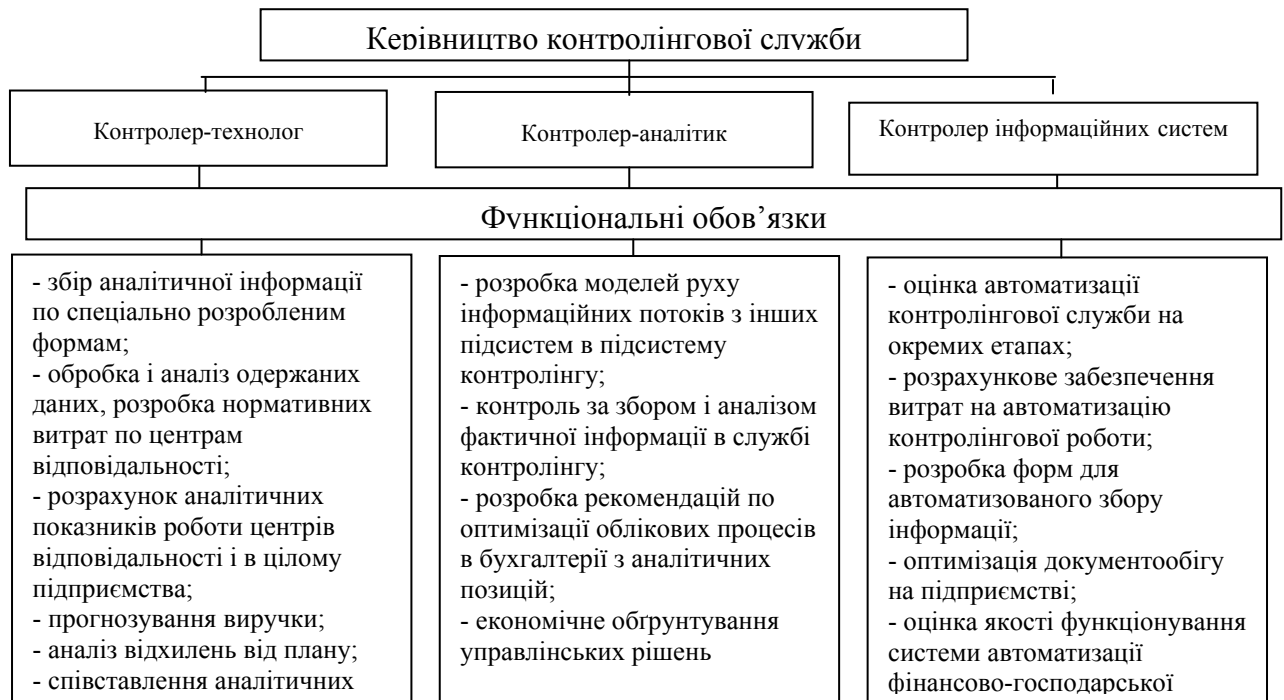

Рис. 1.2 Керівництво контролінгової служби

Представлений на рис. 1.2 склад служби контролінгу рекомендується на початковому етапі процесу упровадження і адаптації цього концептуально нового напрямку. Незалежно від розмірів підприємства даний склад дозволить сконцентрувати увагу керівництва на витратах підприємства, що, у свою чергу, надасть вплив на правильність вибору і ухвалення управлінських рішень з метою досягнення якнайкращих фінансових результатів. Значні ж за розмірами підприємства, з метою одержання максимальних вигод від використання контролінгу, мають право розширити штат даної служби, заглиблюючи і деталізуючи функціональну спрямованість залежно від цілей і можливостей

підприємства[3, с. 2].

Контролінг — нове явище в організації, тому його запровадження може викликати опір. Запровадженню контролінгу заважають дві групи чинників: недосконалість самої моделі й соціально-психологічні фактори.

Джерела групового опору:

- інерція структур;
- групова інерція;
- загроза статусу групи;
- небезпека відносинам влади, що склалися всередині підприємства;
- загроза порядку розподілу ресурсів, що встановився на підприємстві;
- інформаційний фільтр в організації[3, с. 5].

Основною ідеєю в ході впровадження контролінгу має бути спрямованість на швидкий збір контролінгової інформації для того, щоб керівництво підприємства побачило реальну віддачу від роботи служби контролінгу.

Послідовність робіт із впровадження системи контролінгу на підприємстві така:

1. Проведення комплексного дослідження наявної системи планування та обліку витрат на підприємстві, а саме:

- дослідження системи обліку витрат за всіма їхніми елементами;
- вивчення системи планування витрат;
- дослідження системи документообігу, пов'язаного з формуванням витрат;
- ознайомлення з інформаційними системами на підприємстві.

2. Розробка методичних положень для збору даних службою контролінгу на підприємстві.

3. Впровадження системи збору даних для служби контролінгу (організаційні та методичні аспекти).

4. Початок регулярної роботи системами контролінгу зі збору та обробки фактичної інформації.

5. Розробка методичних положень для перетворення системи планування на підприємстві.

6. Розробка пропозицій з оптимізації бізнес-процесів і документообігу на підприємстві[4, с. 167].

Отже, можна сказати, що на сільськогосподарських підприємствах запровадження системи контролінгу вкрай необхідне, оскільки воно забезпечує виживання підприємства на рівнях як стратегічного, так і тактичного управління. Отже, необхідність формування методологічних підходів до удосконалення методів управління зумовлена зростаючими потребами ринку. Контролінг є дуже важливим напрямом оптимізації прибутку підприємства, що може бути реалізований за умови ретельного вивчення проблем та передумов його організації, а також визначення шляхів адаптації до вітчизняної теорії і практики. Таким чином, контролінг є важливим засобом успішного функціонування підприємств, оскільки забезпечує керівництво і акціонерів необхідною інформацією для прийняття ефективних управлінських рішень, надає інформацію для управління ресурсами, сприяє оптимізації основної діяльності підприємств.

ЛІТЕРАТУРА

1. Калайтан Т.В. Контролінг: Навчальний посібник. – Львів: Новий Світ, 2009. – 252 с.
2. Пушкар М.С. Контролінг – інформаційна підсистема стратегічного менеджменту / М.С. Пушкар, Р.М. Пушкар. – Тернопіль: ТАНГ, Карт-Бланш, 2008. – 370 с.
3. Фахразиев И.Г. Концепция контроллинга в аспекте организационного развития / И.Г. Фахразиев // Контроллинг. – 2009. - № 5. – 2-9 с.
4. Маргасова В.Г. Організаційно-інформаційне забезпечення фінансового контролінгу системи управління оборотним капіталом / В.Г. Маргасова, А.В. Роговий, В.В. Виговська // Актуальні проблеми економіки. – 2009. - № 2(92). – 167-175 с.
5. Фалько С. Г. Контроллинг для руководителей и специалистов / С.Г. Фалько. – М.: Финансы и статистика, 2008. – 272 с.

ВПРОВАДЖЕННЯ КОНТРОЛІНГУ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

О.А. Алейнікова, студентка

Науковий керівник: к.е.н., доцент А. М. Ужва

Миколаївський державний аграрний університет

В статті визначено основні методи управління витратами для ефективної інноваційної діяльності суб'єкта господарювання.

Ключові слова: контролінг, контролінг інноваційних процесів, інноваційна діяльність

Постановка проблеми. У сучасних умовах господарювання питання забезпечення умов економічного зростання підприємства виходять на перший план, так як розвиток сучасного виробництва повинен цілком базуватися на нових рішеннях в технологій, організаційних форм та економічних методів господарювання, тобто на різноманітних нововведеннях. Розвиток підприємства є неможливим без інновацій, спрямованих на підвищення його ефективності, забезпечення його відповідності суспільним запитам, гнучкості реагування на зміни в економічному середовищі та адаптивності до них. Тому питання контролінгу інновацій як концепції забезпечення ефективного управління інноваційними процесами суб'єкту господарювання є актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у розроблення теоретичних та прикладних проблем контролінгу інноваційної діяльності в сучасних умовах господарювання зробили вітчизняні та іноземні вчені, зокрема: Й.М. Петрович, М.П. Динесенко, О.В. Оліфіров, М.С. Пушкар, А.М. Ткаченко, Ч.Й. Фольмут, А. Дайле, Д. Хан, Ю.П. Яковлев. Слід відзначити, що на сьогоднішній день теоретична база з питань сутності, функцій, інструментарію, методик та

процесу контролінгу інноваційної діяльності є недостатньою. Відсутній єдиний концептуальний підхід, щодо визначення складових системи контролінгу інноваційної діяльності підприємства, процесів його впровадження та функціонування.

Метою статті є визначення методів ефективного управління інноваційними процесами на підприємстві.

Виклад основного матеріалу. Інноваційний процес - це єдиний потік від виникнення ідеї до впровадження новації у виробництво й одержання ринкового успіху. Усі елементи інноваційної діяльності тісно взаємозумовлені і взаємопов'язані. Тому для забезпечення ефективності інноваційного процесу важливе значення мають системні, структурні і процесні взаємодії, які забезпечують неперервність процесів у часі. Під інноваційним процесом також розуміють сукупність неперервно здійснюваних у просторі і часі якісно нових прогресивних змін, які носять назву процесів впровадження нової техніки. В його основі лежить створення, упровадження і поширення інновацій, необхідними властивостями яких є науково-технічна новизна, практичне їх застосування і комерційна реалізованість з метою задоволення нових суспільних потреб.

Інноваційний процес можна розглядати як комплекс послідовних дій, унаслідок яких новація розвивається від ідеї до конкретного продукту і поширюється під час практичного використання. Перебіг інноваційного процесу, як і будь-якого іншого, визначається складною взаємодією багатьох чинників. Успіх на цьому шляху залежить від управлінського механізму, який об'єднує в єдиний потік витoki наукової ідеї, її розроблення, упровадження результату у виробництво, реалізацію, поширення і споживання.

На розвиток інноваційного процесу впливають:

- стан зовнішнього середовища, у якому він проходить (тип ринку, характер конкурентної боротьби, практика державного регулювання,

- рівень освіти, організаційні форми взаємодії науки і виробництва тощо);
- стан внутрішнього середовища окремих організаційних і господарських систем (фінансові та матеріально-технічні ресурси, застосування технологій, зв'язки з зовнішнім середовищем та ін.);
 - специфіка самого інноваційного процесу як об'єкта управління.

Витрати на нову розробку найчастіше обумовлені виключно рішеннями менеджменту. Тому й існує складність контролю цих витрат при визначенні ефективності інноваційної діяльності в силу особливого їх характеру. Але оцінку прийнятим на підприємстві системі і методології обліку витрат варто давати з позиції їхньої відповідності чи невідповідності прийнятої стратегії. Управління ж витратами у межах концепції контролінгу здійснюється шляхом спільної реалізації сукупності функцій управління. Для реалізації цих функцій у сучасній економічній науці використовують різноманітні методи [4].

Кваліфіковане використання методів управління витратами на підприємствах спроможне принести позитивні результати, однак для цього потрібно проводити відповідні дослідження. Зокрема потребують вивчення питання вибору критеріїв і послідовності вибору методів й адаптації вибраного методу до конкретних умов діяльності підприємства. Для контролінгу інноваційної діяльності підприємства такий вибір методу вкрай як необхідний, тому що саме через правильно підібрані методи врахування витрат на всіх етапах життєвого циклу нового виробу і обумовлюється ефективність подальшого його комерційного успіху [3].

Метод звичайно розуміють як прийом, спосіб і спосіб дії, як спосіб теоретичного дослідження або практичного виконання чого-небудь. В економічній науці метод тлумачать як "систему правил і прийомів до вивчення явищ і закономірностей, шлях, спосіб досягнення певних результатів у пізнанні і практиці; прийом теоретичного дослідження або тактичного здійснення чого-небудь" [4].

В управлінні витратами використовують різноманітні методи управління. Для початку розглянемо характеристики цих методів, а надалі їх застосування на всіх стадіях життєвого циклу нового виробу з позиції контролінгу.

Метод директ-костинг полягає в тому, що постійні накладні витрати не входять до собівартості продукції, їх відносять безпосередньо на рахунок прибутків і збитків у тому періоді, коли вони відбулися. Цей метод є одним з найбільш розповсюджених в Україні.

При використанні методу Абзорпшен-костингу до собівартості продукції входять усі витрати, його використовують на підприємствах із індивідуальним типом виробництва, де продукція виготовляється за індивідуальними замовленнями, і з безперервним виробництвом, яке базується на стандартизованих стадіях технологічної обробки, у якому вкрай складно вирізнити виробництво окремих виробів.

Перевагою цього методу - є зменшення трудомісткості розподілу накладних витрат, появу можливості визначити внесок кожного виду продукції у формування прибутку підприємства.

У методі стандарт-кост для кожного виду визначають обґрунтовані норми витрат ресурсу на одиницю продукції. Застосування цього методу здійснюється при наявності системи стандартів.

Таргет-костинг забезпечує цільову собівартість на стадії планування продукції, є інструментом стратегічного управління витратами. Для досягнення цільової собівартості виробів зазнає постійного функціонально-вартісного аналізу

Кайзен-костинг забезпечує цільову собівартість у процесі виробництва продукції і використовується переважно в оперативному управлінні витратами та контролі за їхнім рівнем. Застосовується при проведенні постійних, порівняно невеликих удосконалень виробничих процесів, здатних у сукупності дати значний результат[1].

. Кост-кілінг спрямований на максимальне зменшення витрат у найкоротший термін без збитку для діяльності підприємства й перспектив його розвитку, він є ефективним за правильного застосування методом управління витратами. Використовується в антикризовому менеджменті й управлінні конкурентоспроможністю.

Один із методів є Бенчмаркінг витрат, який припускає порівняння стану управління витратами на підприємстві з підприємствами-лідерами для подальшого прийняття рішень у сфері управління витратами.

При методі ABC сума витрат підприємства впродовж періоду або витрат на певний вид продукції визначається на основі витрат на здійснення сукупності відповідних процесів і операцій. У літературі метод ABC часто ототожнюють з функціонально-вартісним аналізом (ФВА). Метод ABC широко використовується на практиці.

Найчастіше метод ФВА розглядають як інструмент зниження витрат на виробництво чи підвищення ефективності. Застосування цього методу дає змогу поглянути на витрати підприємства не тільки з позиції їхньої традиційної класифікації, а й водночас з позиції реалізації загальних функцій підприємства, а також ситуаційного підходу, також він дає змогу оцінити витрати на реалізацію загальних функцій підприємства і встановити відповідні пропорції між ними.

CVP-аналіз(аналіз точки беззбитковості) ґрунтується на зіставленні трьох величин — витрат підприємства, доходу від реалізації й отриманого прибутку, залежність яких дає змогу визначити виторг від реалізації (обсяг реалізації), що за відомих величин постійних витрат підприємства і змінних витрат на одиницю продукції забезпечить беззбитковість діяльності або запланований фінансовий результат.

Кваліфіковане використання методів управління витратами на підприємствах спроможне принести позитивні результати, однак для цього потрібно проводити відповідні дослідження.

Для контролінгу інноваційної діяльності підприємства такий вибір методу вкрай як необхідний, тому що саме через правильно підібрані методи врахування витрат на всіх етапах життєвого циклу нового виробу і обумовлюється ефективність подальшого його комерційного успіху.

Сучасні умови господарювання вимагають від підприємств постійної уваги до управління інноваційними процесами, що зумовлює актуальність розробки концепції, що відповідає би як вимогам сучасного менеджменту, так і умовам економічного середовища що постійно і швидко змінюється, особливо стосовно до сфери інновацій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Голов С. Управлінський облік : Підручник / С. Голов. — К.: Лібра— 2003. — 704 с.
2. Башкатова Ю.И. Контроллинг / Ю.И. Башкатова. — М.: Изд., 2008. — 108 с.
3. Яковлев Ю.П. Контролинг на базі інформаційних технологій / Ю.П. Яковлев. — К.: Центр навчальної літератури, 2006. — 318 с.
4. Нестеров В.Н. Учет и анализ в системе управления издержками инновационной деятельности предприятия / В.Н. Нестеров / www.lib.ua-ru.net

КОНТРОЛІНГ ЯК КОНЦЕПЦІЯ УПРАВЛІННЯ ПРИБУТКОМ ПІДПРИЄМСТВА

К.І. Воєнна, студентка

Науковий керівник: к. е. н., доцент Ужва А. М.

Миколаївський державний аграрний університет

Досліджено значення контролінгу в господарській діяльності підприємств, обґрунтована необхідність його запровадження, охарактеризовано основні вимоги до побудови та переваги системи контролінга в сучасних ринкових умовах

Ключові слова: контролінг, прибуток, концепція, санація, впровадження, система, підприємство.

Постановка проблеми. Однією з причин виникнення кризової ситуації на більшості українських підприємств є низький рівень менеджменту. Саме некваліфіковані та помилкові дії керівництва довели багатьох суб'єктів господарювання до межі банкрутства. Істотним фактором, який зумовлює прийняття неправильних управлінських рішень, є відсутність на вітчизняних підприємствах системи контролінгу.

Аналіз останніх публікацій та досліджень. Проблемами ефективності підприємницької діяльності займається багато науковців і практиків України. Серед яких можна виділити Ф. Бутинець, В. Верещагіна, М. Гуляєв, О. Терещенка та багато інших. Основні положення з питань впровадження контролінгу викладені у працях Є. Ананьїна, С. Виноградова, В. Носова, П. Семенкова, С. Фалько, В. Шухарта. Проблеми формування і використання прибутку підприємства, його прибуткової діяльності в різних аспектах досліджувалися науковцями України і зарубіжжя. Серед них визначимо: Г. Азгальдова, Б.

Данилишина, Дж. Джурана, С. Дорогунцова, І. Каца, А. Маршалову, Н. Менкью, А. Поддєрьогіна, Р. Солоу, А. Садекова, Р. Сайфуліна

Постановка завдання. Визначити місце контролінгу в системі управління підприємством, охарактеризувати взаємозв'язок контролінгу з формуванням прибутку на вітчизняних підприємствах і необхідність його подальшого впровадження.

Виклад основного матеріалу. Ринкові умови господарювання вимагають від діяльності підприємств і організацій надзвичайної організованості, віддачі і, у кінцевому підсумку, максимальної ефективності виробничої діяльності. Сучасний ринок - це гостра конкуренція, боротьба за місця збуту продукції, забезпечення партнерських відносин з постачальниками і покупцями, завоювання першості щодо якісних параметрів продукції, яка випускається.

Для забезпечення керованості таких складних систем, як сучасне підприємство, виникає потреба в застосуванні контролінгу як функціонального напрямку економічної роботи, пов'язаного з реалізацією фінансово-економічної функції в менеджменті, що забезпечує прийняття оперативних і стратегічних управлінських функцій. У зв'язку з цим особливо актуальним для теорії і практики вітчизняного управління є досвід країн ринкової економіки як Західної Європи, так і американського континенту, які з метою забезпечення ефективного управління та довгострокового існування своїх фірм впроваджують і з успіхом використовують у себе систему контролінгу [4].

Слід розрізняти поняття "контролінг" та "контроль". Контроль має за мету виявлення помилок, прорахунків та проблем, які мали місце в минулому (як здійснене явище), а контролінг — управління майбутнім для того, щоб запобігти помилкам, відхиленням і прорахункам надалі.

Забезпечення динаміки сталого розвитку підприємства визначається його спроможністю здійснювати фінансування відтворювального процесу на розширеній основі. А для цього необхідно, в першу чергу, отримувати

прибуток, що забезпечує розширене відтворення підприємства. У складі механізмів управління прибутком підприємства важлива роль приділяється системам і методам його контролінгу [5].

Контролінг - нове явище в теорії і практиці сучасного управління, що виникло на стику економічного аналізу, планування, управлінського обліку, контролю й менеджменту. Концепція котролінга була розроблена в 80-ті роки як засіб активного запобігання кризових ситуацій, що приводять підприємство до банкрутства. Автор сучасної концепції контролінгу німецький професор Спеціальної вищої школи м. Кельна Е. Майєр визначає контролінг як систему управління процесом досягнення кінцевих цілей і результатів діяльності фірми. Приймаючи таку точку зору, контролінг можна трактувати як систему управління прибутком підприємства. Така постановка питання не виключає інших об'єктів контролінгу, оскільки для досягнення головної кінцевої мети – отримання прибутку – підприємство має виконати проміжні стратегічні цілі - завоювати певну частку ринку, перемогти або вистояти в конкурентній боротьбі тощо. Використовуючи методи стратегічного контролінгу можна раніше, ніж конкуренти, озброєні традиційними методиками, зазирнути за класичний трьохрічний прогностичний горизонт і дізнатися про можливі у майбутньому зміни попиту, проблеми у сфері взаємовідносин у навколишньому середовищі, обмеження ресурсів, про зміну ефективності використовуваних нині технологій. Тому головний принцип контролінгу за Е. Майєром: „Сьогодні робити те, про що інші завтра тільки думатимуть” [2].

Поступово система контролінга починає впроваджуватися й у нашу практику. Оскільки головним об'єктом виступає прибуток підприємства, у загальній його системі можна виділити центральний блок — "контролінг прибутку". Його зміст можна сформулювати таким чином: “Контролінг прибутку являє собою систему внутрішнього контролю, що забезпечує концентрацію контрольних дій на найбільш пріоритетних напрямках

формування й використання прибутку підприємства, своєчасне виявлення відхилень фактичних результатів від передбачених оперативних управлінських рішень по виконанню встановлених завдань.”

Побудова системи контролінга прибутку на підприємстві вимагає обліку певних пропонованих до нього вимог, основними з яких є: спрямованість системи контролінга на реалізацію розробленої стратегії на підприємстві; забезпечення багатфункціональності контролінга прибутку; орієнтованість на кількісні стандарти; відповідність методів контролінга специфіці методів аналізу й планування прибутку; своєчасність операцій; гнучкість, простота та економічність побудови контролінга [1].

В основу контролінгу покладено дослідження найважливіших сфер діяльності підприємства: облік, аналіз та планування результатів, контроль, аналіз потенціалу підприємства, зростання підприємства, стратегія просування товару на ринок, управління стратегічним розвитком.

При подальшому правильному застосуванні контролінгу, на підприємстві будуть знижені витрати підприємства за рахунок ефективного управління ресурсами, будуть переваги у конкурентній боротьбі, будуть збережені та примножені власні активи та доходи на ринку.

Для кожного окремого підприємства контролінг визначається по-своєму, зокрема система контролінгу на підприємстві може складатися з таких підсистем:

- підсистема контролю виробництва;
- підсистема контролю маркетингової діяльності;
- підсистема контролю фінансової діяльності;
- підсистема контролю інноваційної діяльності;
- підсистема контролю персоналу;

- підсистема контролю зовнішньоекономічної діяльності підприємства.

Тому, варто на підприємстві створювати окремий підрозділ, який і буде займатися лише контролінгом і передбачати результати діяльності та їх вплив на розвиток і функціонування підприємством. Таким чином, служба контролінгу є так званим системним інтегратором, який поєднує в собі різні соціально-економічні процеси, що відбуваються на підприємстві і основною метою функціонування якого є збір і обробка інформації, важливої для прийняття правильного управлінського рішення на різних рівнях керівництва щодо вибору стратегії для досягнення найвищого рівня конкурентоспроможності на певному сегменті ринку, а відповідно, і покращення задоволення суспільних потреб та збільшення прибутку.

Особливо ефективна й бажана система контролінгу там, де створено функціональний менеджмент, де функції управління делеговані відділам і службам.

Основними перевагами контролінгу виступають:

- реальна оцінка рівня фінансової стабільності та потенціалу компанії;
- передбачення перспектив розвитку компанії та оперативне прийняття стратегічних рішень, що сприятиме підвищенню конкурентоздатності підприємства;
- отримування оперативної і достовірної інформації про поточний стан основних показників діяльності компанії в зручному вигляді;
- забезпечення зацікавленості не лише керівництва, а й інших співробітників у реалізації стратегічної мети та завдань компанії;
- здійснення бухгалтерського, управлінського, податкового обліку та оперативного планування;
- регулярне порівняння планових показників з фактичними, оперативний вплив на ситуацію та своєчасне реагування у разі наявності значних відхилень [3].

Із наведених переваг контролінгу випливає необхідність його впровадження на підприємствах, що перебувають у кризі. У даному разі його слід розглядати як елемент антикризисного управління.

Основною ідеєю в ході впровадження контролінгу має бути спрямованість на швидкий збір контролінгової інформації для того, щоб керівництво підприємства побачило реальну віддачу від роботи служби контролінгу [6].

Правильно побудована система контролінгу спрямована «вперед», а не «назад». Тобто її завданням є не лише звіт про фактично здійснені витрати або отримані прибутки, а забезпечення менеджменту підприємства повною і якісною інформацією для прийняття рішень щодо планування майбутніх доходів і витрат [3].

Слід зазначити, що вітчизняному сектору запровадження системи контролінгу вкрай необхідне, оскільки воно забезпечує виживання підприємства на рівнях як стратегічного, так і тактичного управління. Необхідність формування методологічних підходів до удосконалення методів управління зумовлена зростаючими потребами ринку.

Висновки. Контролінг є дуже важливим напрямом оптимізації прибутку підприємства, що може бути реалізований за умови ретельного вивчення проблем та передумов його організації. Впровадження контролінгу прибутку на підприємстві дають можливість на основі проведеного аналізу, виявлення факторів впливу на відхилення фактичних результатів від передбачених сформулювати систему алгоритмів дій спрямованих на забезпечення отримання запланованих фінансових результатів.

Таким чином, контролінг є важливим засобом успішного функціонування підприємств, оскільки забезпечує керівництво і акціонерів необхідною інформацією для прийняття ефективних управлінських рішень, надає інформацію для управління ресурсами, сприяє оптимізації основної діяльності підприємств.

ЛІТЕРАТУРА

- 22.Ізмайлова К. В. Фінансовий аналіз: навч. посіб. — 2-ге вид. — К.: МАУП, 2001. — С. 67 — 70.
23. Майер Э. Контроллинг как система мышления и управления: пер. с нем. Ю.Г. Жукова и С. Н. Зайцева / Под ред. С А. Николаевой // — М.: Финансы и статистика, 1993. — С. 23 — 27.
- 24.Верхоглядова Н. І., Шило В.П., Ільїна С. Б. Контролінг в системі управління підприємством / Верхоглядова Н. І., Шило В.П., Ільїна С. Б // Держава та регіони. Серія «Економіка і підприємство». — 2008. — №5 — С.16 — 19.
- 25.Гребець О. Б. Контролінг як сучасна система управління / О. Б. Гребець // Економіка та держава. — 2009. — № 12. — С. 71 — 72.
- 26.Задорожний Р. П. Контролінг, як концепція управління фінансово-господарською діяльністю підприємства / Задорожний Р. П // Вісник КІБІТ. — 2010. — №1. — С.46 — 48.
- 27.Троян О.В. Механізм контролінгу в системі управління промисловим підприємством / Троян О.В. // Держава та регіони. Серія «Економіка і підприємство». — 2009. — №1. — С. 218 — 220.

УДК 658.11:330.322.008.6

СИСТЕМА КОНТРОЛІНГУ В ІНВЕСТИЦІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

В. Ю. Удоденко, студентка

Науковий керівник: к. е. н., доцент Ужва А. М.

Миколаївський державний аграрний університет

В статті визначено передумови та шляхи створення системи контролінгу в інвестиційних проектах, як засобу досягнення стратегічних та тактичних цілей; проаналізовані основні його інструменти; обґрунтовано його місце та роль в залученні іноземних інвестицій.

Ключові слова: *інвестиції, інвестиційний проект, контролінг, інвестиційна діяльність.*

Постановка проблеми. На даний час зростає негативний вплив світової кризи та загострюються внутрішні фактори, які дестабілізують фінансову систему багатьох українських підприємств не з найкращих. Так, особливої актуальності та важливості набуває проблема залучення іноземних інвестицій, планування і прогнозування свого фінансового стану. Вирішення цієї задачі дозволяє виявити внутрішні проблеми підприємства і вжити заходи по недопущенню зростання ризику зриву платежів по зобов'язанням, припинення будь-яких виплат, зменшенню обсягів реалізації і в кінцевому результаті зростання ризику банкрутства та підвищення рентабельності та створенню сприятливого інвестиційного клімату в Україні.

Це можливо тільки на підставі певним чином впорядкованої системи законодавства. З ускладненням задач з передбачення майбутнього, з'являються нові напрями економічної діяльності, що розглядаються в межах сучасних концепцій – управлінського обліку та контролінгу.

Встановлено, що поняття "управлінський облік" відповідає американській школі, а "контролінг" – німецькій. Про доцільність використання спільних з німецькою школою понять свідчить факт активного економічного співробітництва між Україною та Німеччиною в рамках реалізації спільних інвестиційних проектів у різних галузях промисловості (найбільша кількість належить харчовій промисловості).

Контролінг – це інформаційна система, створення якої безумовно потребує додаткових витрат, які пов'язані із залученням досвідчених фахівців, створенням певної системи підконтрольних показників (інформаційної бази), використанням певних інструментів аналізу, індивідуальними характеристиками підприємства, створенням ефективної системи зворотнього зв'язку та іншими.

Контролінг є складною системою, що поєднує такі різні елементи, як установлення цілей, планування, облік, контроль, аналіз, управління

інформаційними потоками і вироблення рекомендацій для прийняття управлінських рішень.

Відповідаючи критеріям комплексності та інтегрованості, контролінг забезпечує синтетичний, цілісний погляд на діяльність підприємства в минулому, теперішньому і майбутньому часі, системний підхід до виявлення і вирішення проблем, що встають перед підприємством. Контролінг переводить управління підприємством на якісно новий рівень, інтегруючи, координуючи і спрямовуючи діяльність різних служб і підрозділів підприємства на досягнення оперативних і стратегічних цілей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми розробки й удосконалення системи контролінгу в інвестиційних проектах знаходять своє відображення в численних працях зарубіжних та вітчизняних дослідників, серед яких Е.Майєр, Р.Манн, Х.-Ю.Кюппер, Д.Шнайдер, Й.Вербер, Хан, Хольмут, Е.Л.Попченко, А.М.Кармінський, Н.І.Оленєв, А.Г.Приймак, С.Г.Фалько, М.Білуха, А.Бодюк, Ф.Бутинєць, В.Мурашко, Є.Романів, Л.Сухарева та інші [1].

У кожного автора є своє особливе трактування визначення суті контролінгу, тому в літературних джерелах ще досі не сформовано єдиного погляду стосовно визначення його сутності. У фахівців з контролінгу немає єдності і в питаннях стосовно цілей і орієнтації на результат. Завдання контролінгу можуть виконуватися за допомогою спеціальних інструментів. По німецькій концепції, центральні завдання контролінгу включають вирішення проблем внутрішнього обліку у всіх формах: документальній; плановій; контрольній. На відміну від німецької, американська концепція включає ще і завдання зовнішнього обліку, аналізу і оцінки.

Для України поняття контролінгу є досить новим, адже необхідність його впровадження на підприємствах прийшла до нас з переходом на ринкову економіку. Тому і впроваджувати такий зарубіжний досвід на

вітчизняних підприємствах варто поступово і у відповідності до реалій економіки.

Метою роботи є розгляд сутності механізму контролінгу, дослідження значення контролінгу та його вплив на інвестиційну привабливість підприємства; обґрунтування доцільності застосування контролінгу на підприємстві.

Результати досліджень. На сьогоднішній день внутрішній інвестиційний контроль являє собою організований підприємством процес перевірки виконання і забезпечення реалізації усіх управлінських рішень у сфері інвестиційної діяльності з метою реалізації інвестиційної стратегії.

Створення систем внутрішнього контролю є індивідуальною складовою частиною побудови усієї системи управління підприємством з метою забезпечення ефективності його функціонування. Системи внутрішнього контролю створюються на підприємстві за лінійним чи функціональним принципом або одночасно поєднують в собі обидва ці принципи. В основі цих систем лежить поділ контрольних обов'язків між окремими службами і менеджерами. У цих традиційних системах внутрішнього контролю органічним складником виступає система інвестиційного контролю, яка направлена на здійснення контрольних дій щодо інвестиційних проектів.

Інвестиційний проект — це довгострокове вкладення грошових та інших ресурсів з метою одержання економічної вигоди. Для оцінки цієї вигоди необхідно мати систему економічних розрахунків, що базується на концепції контролінгу.

У загальній системі контролінгу, організованого на підприємстві, виділяється один із центральних його блоків— інвестиційний контролінг, який являє собою контролюючу систему, що забезпечує концентрацію контрольних дій на найбільш пріоритетних напрямках інвестиційної діяльності підприємства, вчасне виявлення відхилень її фактичних

результатів від передбачених і прийняття оперативних управлінських рішень, що мають забезпечити нормалізацію цієї діяльності.

Інвестиційний контролінг містить у собі систему моніторингу, оцінку і контроль інвестиційних проектів з метою вироблення управлінських рішень, що дозволяють найкраще досягти поставлених цілей.

Головне завдання контролінгу інвестицій полягає у досягненні цілей підприємства у сфері інвестиційної діяльності.

Контролінг інвестиційних проектів характеризується рядом особливостей, що дозволяють виділити його серед інших різновидів контролінгу:

- контролінг інвестиційних проектів орієнтований на досягнення не оперативних, а стратегічних цілей підприємства, тобто за своєю сутністю є стратегічним контролінгом;
- контролінг оперативної діяльності здійснюється за центрами відповідальності, а контролінг інвестиційних проектів - за проектами.

Контролінг інвестицій зв'язаний з матричною організаційною структурою: у кожному проекті, як правило, задіяно безліч центрів відповідальності, і контролер повинен забезпечити їхню злагоджену взаємодію в процесі досягнення поставлених цілей. Внаслідок тривалих термінів здійснення інвестиційних проектів система контролінгу інвестицій повинна бути орієнтована на тривалу перспективу.

Розглянемо загальноприйняту схему контролінгу інвестиційних проектів, яку розробив Давидович І. Є. [2]:

Відповідно до рис. 1 система контролінгу інвестицій повинна бути гнучкою, адаптованою до змін умов зовнішнього і внутрішнього середовища впродовж усього терміну здійснення інвестиційного проекту.

Контролінг інвестицій повинен охоплювати найрізноманітніші аспекти проекту, оскільки проекти, як правило, є комплексними.

Рис. 1. Алгоритм контролінгу інвестиційних проектів

Деякі з цих оптимістів впевнені, що всі зміни лише є кроками до майбутньої стабільності і процвітання країни. Такі інвестори сподіваються на те, що новий уряд зможе довести свою спроможність керувати державою та зможе перейти від підтримки національної промисловості на

словах до реальних дій, а тому сьогоднішні їх вкладення в економіку нашої країни в майбутньому принесуть істотні дивіденди.

Висновки. На сьогоднішній день в Україні ми спостерігаємо недосконалу систему контролінгу іноземних інвестицій. Це спричинено тим що законодавча система не досконала і вона потребує розвитку та уточнення в деяких аспектах щодо залучення іноземних інвестицій. Потрібно створити окремий підрозділ який буде контролювати надходження іноземних інвестицій до нашої країни а також інвестиційних проектів що спричинить покращення інвестиційної привабливості країни.

ЛІТЕРАТУРА

1. Смирнов С.А. Контроллинг : учебно-практическое пособие / С.А. Смирнов – М.: ООО «Алана», 2002. – 264 с.
2. Давидович І. Є. Контролінг. Навч. Посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 552 с.

УДК (658.012.32)

ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛІНГ ТА ЙОГО МІСЦЕ НА ПІДПРИЄМСТВІ

В. Л. Коляда, студент

Науковий керівник: доцент Ужва А.М.

Миколаївський державний аграрний університет

Визначено сутність, види та завдання фінансового контролінгу як одного з напрямків контролінгу. Обґрунтовано місце та роль фінансового контролінгу на підприємстві та проблематику його запровадження.

Ключові слова: фінансовий стан підприємства, фінансовий контролінг.

Постановка завдання. Умови, в яких створюються і розвиваються вітчизняні підприємства, вимагають від управлінського персоналу

постійного удосконалення ведення бізнесу. Істотним фактором, який зумовлює прийняття неправильних управлінських рішень, є відсутність на вітчизняних підприємствах ефективної системи контролінгу. Фінансовий стан підприємства являється одним із найважливіших показників його діяльності, відповідно виникає необхідність впровадження фінансового контролінгу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Варто наголосити, що проблемою теоретичної розробки та практичного впровадження системи контролінгу на підприємстві займалися зарубіжні та вітчизняні вчені: Р. Манн, Е. Майер, Д. Хан, П. Хорват, С. Данилочкін, Л. Прихотько, С. Петренко, Г. Швиданенко, С. Голов, І. Мозіль, В. Івашкевич, В. Толкач, Н. Петрусевич та інші.

Проведений аналіз літератури свідчить про відсутність загальних чи галузевих досліджень стану впровадження контролінгу на вітчизняних підприємствах.

На сьогодні економічні дослідження з цього напрямку не є однозначними і потребують подальшої зміни системи контролінгу на підприємстві.

Більшість науковців досліджують контролінг як цілісну систему управління процесом досягнення цілей підприємства. Саме таку систему вперше впровадили німецькі вчені Р. Ман та Е. Майер.

Мета: Розглянути сутність фінансового контролінгу, проблеми впровадження на підприємстві, визначити його призначення в сучасній економіці, обґрунтувати застосування фінансового контролінгу на підприємствах України.

Виклад основного матеріалу. Найвагомішою причиною виникнення кризових ситуацій на вітчизняних підприємствах є низький рівень розвитку менеджменту, оскільки некваліфіковані та помилкові дії керівництва можуть привести підприємство до банкрутства. Тому саме

контролінг допомагає передбачити такі можливі несприятливі економічні ситуації та уникнути їх.

Фінансовий контролінг зорієнтований на функціональну підтримку фінансового менеджменту, що визначає його зміст та основні завдання. Провідною метою фінансового контролінгу є орієнтація управлінського процесу на максимізацію прибутку та вартості капіталу власників при мінімізації ризику і збереженні ліквідності та платоспроможності підприємства. Для досягнення цієї мети фінансовий контролінг (контролер) вирішує цілий ряд функціональних завдань [3, С.407].

Важливою складовою фінансового контролінгу є планування економічних (фінансових) процесів, а саме: планування окремих бізнес-процесів та їхніх результатів, планування стратегічних та оперативних планів, створення системи контролю оперативної інформації, синхронізація завдань підприємства тощо. Бюджетування охоплює складання річних, квартальних і місячних планів, які використовують для координації поточної фінансово-господарської діяльності.

Управління бізнес-процесами вимагає компетентного вирішення багатьох проблем, обумовлених впливом внутрішніх і зовнішніх чинників. Однією з таких проблем є відсутність або недостатність інформації про "слабкі місця" підприємства. У системі фінансового контролінгу формують точну інформацію, здійснюють розрахунки і прогнози й обґрунтовують відповідні рекомендації. Тобто фінансовий контролінг дає змогу підприємству визначити найкращі шляхи досягнення максимального ефекту від своєї діяльності.

Як показує практика, запровадження контролінгу на підприємствах супроводжується численними проблемами. До основних груп чинників, які перешкоджають успішній організації контролінгу на підприємстві, можна віднести:

— історичні, зумовлені сформованих роками поглядами на ведення бізнесу, непрозорістю, не завжди достатніми економічними знаннями менеджерів;

— психологічні, пов'язані зі скептичними поглядами керівництва на запровадження фінансового контролінгу, результати якого помітні не одразу, а запровадження досить дороге і тривале;

— організаційні, зумовлені відсутністю досвіду формулювання бажаних результатів від впровадження фінансового контролінгу, складністю залучення кваліфікованих працівників до цього процесу;

— методичні, які виникають внаслідок ігнорування потрібної реструктуризації бізнесу, невдалого виділення на підприємстві центрів відповідальності, вибору неадекватних принципів трансфертного ціноутворення, насадження деструктивних мотиваційних моделей, ігнорування потреби створення пакету корпоративних стандартів контролінгу [2, С. 151].

Фінансовий контролінг зорієнтований на спостереження реалізації фінансових завдань, встановлених системою планових фінансових показників і нормативів; вимірювання рівня відхилення фактичних результатів фінансової діяльності від передбачених; розроблення оперативних управлінських рішень щодо нормалізації фінансової діяльності підприємства відповідно до передбачених завдань і показників; коригування, за потреби, певних завдань і показників фінансового розвитку у зв'язку із зміною зовнішнього фінансового середовища, кон'юнктури фінансового ринку і внутрішніх умов здійснення господарських операцій підприємства [1, С. 514].

Основними функціями системи фінансового контролінгу на підприємстві можна вважати такі (рис. 1):

Отже, фінансовий контролінг як наука пов'язаний з управлінням та регулюванням фінансової діяльності, для чого використовується система отримання фінансової інформації про технікоекономічні показники діяльності підприємства.

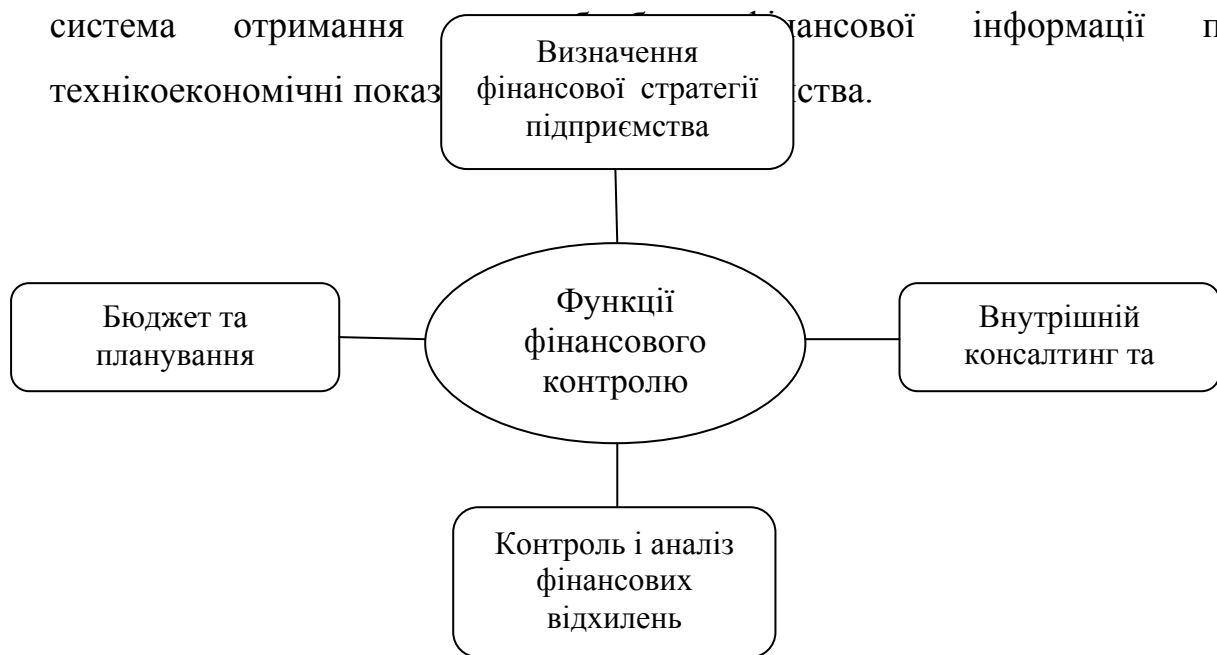

Рис.1 Основні функції фінансового контролінгу

Сутність фінансового контролінгу виявляється через його функції. Досі дослідники не виробили єдиних підходів щодо тлумачення та класифікації функцій фінансового контролінгу. Проте в теорії та практиці найчастіше виокремлюють такі:

- формування інформаційних каналів та інформаційного забезпечення для ефективної діяльності підприємства;
- координація фінансової діяльності та фінансових планів;
- стратегічне й оперативне планування;
- контроль, ревізія та внутрішній аудит фінансової діяльності підприємства.

Зарубіжний досвід свідчить, що застосування фінансового контролінгу на підприємствах має сенс лише в тому випадку, коли менеджмент застосовує саме системний підхід до організації. Система фінансового контролінгу на вітчизняних підприємствах необхідна, насамперед, для прогнозування цін на продукцію й послуги та

визначення вигідних умов їхньої реалізації, рівня знижок і націнок, для розрахунку очікуваних витрат і фінансових результатів, податкових платежів і створюваних резервів. Контролінг має реагувати навіть на найбільш слабкі сигнали, тобто отримувати завчасну інформацію, оперативно втручатися в процеси, які загрожують підприємству, виявляти та послаблювати вплив негативних тенденцій. Для такої ефективної діяльності служба контролінгу має інтегрувати свою систему із системою бухгалтерського обліку та звітності.

Так, система фінансового контролінгу покликана забезпечувати керівництво підприємства об'єктивною, достовірною і своєчасною інформацією. Невиконання системою цього призначення може призвести до втрат на підприємстві, оскільки відсутність достовірної інформації спричинює неправильні управлінські рішення, що згодом позначаються на роботі і загальному фінансовому стані підприємства [4, с. 304].

Служба контролінгу має входити до складу фінансово-економічних служб підприємства. Сьогодні більшість середньостатистичних українських підприємств мають типову організаційну структуру фінансової служби, до складу якої входять бухгалтерія, планово-економічний і фінансовий відділи.

При такій структурі управління фінансами не є достатньо ефективним, тому ми вважаємо що при типовій структурі організації фінансової служби у підприємства є причини застосування системи фінансового контролінгу.

Причини застосування фінансового контролінгу:

- низька оперативність інформації;
- процес планування починається від виробництва, а не від збуту продукції;
- відсутність розподілу між управлінням прибутку й управління грошових коштів;

- використання прямих і не вигідних витрат, а не змінних і постійних;
- низька культура аналізу досягнення мети [2, С. 150].

Висновки. Отже, можна зазначити, що основна ціль фінансового контролінгу на підприємстві є орієнтація управлінського процесу на максимізацію прибутку та вартості капіталу власників при мінімізації ризику і збереженні ліквідності та платоспроможності підприємства.

Саме тому надзвичайно важливо сьогодні правильно організувати здійснення фінансового контролінгу на підприємстві із врахуванням специфіки його функціонально-організаційної структури та галузі діяльності, що допоможе запобігати виникненню кризових економічних ситуацій, ідентифікувати причини фінансових проблем та сприятиме їх ефективному усуненню.

ЛІТЕРАТУРА

1. Собкова Н.Д. Концептуальні ознаки контролінгу у фінансовій системі України // Формування ринкової економіки : зб. наук. праць. Спец.-вип., присвяч. Міжнар. наук.-практ. конф. "Контролінг у бізнесі: теорія і практика". – К. : Вид-во КНЕУ, 2008. – 512-519 с.
2. Терещенко О.О. Концепція фінансового контролінгу в Україні // Фінанси України. – 2008. – №1.
3. Терещенко О.О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 2003. – С.406–410.
4. Лучко М.Р. Контролінг: теоретичні основи організації : монографія / М.Р. Лучко, О.М. Десятнюк. – Тернопіль : Тер Аудит, 2000.
5. Стефанік І.Б. Поняття, сутність і причини виникнення контролінгу // Фінанси України. – 2005. – №2. – С. 146–153.

ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ КАПІТАЛІЗАЦІЇ ФІНАНСОВИХ ВИТРАТ

Чебанова О.І., студентка

Науковий керівник: к.е.н., доцент Ужва А.М.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті досліджено порядок обліку й капіталізації фінансових витрат за різних умов створення кваліфікаційних активів та отримання й використання позик на підприємстві, охарактеризовано альтернативний метод обліку фінансових витрат у певних господарських умовах.

Ключові слова: *фінансові витрати, кваліфікаційний актив, капіталізація фінансових витрат.*

Актуальність проблеми. Після реформування вітчизняної системи обліку у вітчизняній обліковій термінології з'явився новий термін “фінансові витрати”. Під ним розуміють витрати, пов'язані з обслуговуванням позикового капіталу - коштів, які на умовах платності й повернення залучає підприємство для забезпечення певних заходів і виконання зобов'язань. На сьогодні наказ про облікову політику має містити інформацію щодо обраного підприємством методу обліку фінансових витрат. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 23 “Витрати на позики” визначає капіталізацію фінансових витрат, пов'язаних зі створенням кваліфікаційного активу, як дозволений альтернативний підхід [1, с. 28-31]. Для нашої країни ця ділянка обліку є новою, незвичною й недостатньо зрозумілою, що зумовлює необхідність досліджень порядку капіталізації фінансових витрат.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У літературі питання обліку фінансових витрат і порядку їх капіталізації розкриті недостатньо. Існують окремі публікації вітчизняних авторів, насамперед В.А. Пархоменка, С.Н. Голова та зарубіжних авторів, зокрема, Велш Глена. Водночас окремі проблеми обліку цих витрат після набуття чинності ПС(Б)О 31 “Фінансові

витрати” залишаються невирішеними. Усе це робить питання розкриття порядку капіталізації фінансових витрат нагальними й актуальними.

Постановка завдання. Розглянути порядок обліку й капіталізації фінансових витрат за різних умов створення кваліфікаційних активів та отримання й використання позик на підприємстві.

Виклад основного матеріалу. Витрати виробництва вітчизняних підприємств до реформування обліку включали відсотки за користування кредитами. Визначена собівартість реалізованої продукції (із частиною плати за користування кредитами) впливала на фінансові результати поточного періоду. Базовий (основний) метод бухгалтерського обліку фінансових витрат, передбачений міжнародним стандартом 23 “Витрати на позики” й запроваджений у національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку, кореспондується з принципом обачності - ст. 4 Закону України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” і п. 18 ПБО 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності”, затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 31 березня 1999 р. № 87. Цей принцип передбачає застосування таких правил бухгалтерського обліку, які б запобігали заниженню суми витрат і завищенню вартості активів. Витрати мають відображуватися в складі Звіту про фінансові результати, якщо надходження економічних вигод у майбутньому не очікується.

МСБО 23 не виключає застосування альтернативного методу бухгалтерського обліку фінансових витрат, за яким фінансові витрати можуть включатися до первісної вартості активів, з придбанням (будівництвом, виготовленням) яких пов’язано використання позикових коштів [4, с. 68-71].

Альтернативний метод обліку фінансових витрат також запроваджений у практику облікової політики підприємств України з 2007 р. Це передбачено наказом Міністерства фінансів України від 28 квітня 2006 р.

№ 415, яким затверджено Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 31 “Фінансові витрати”.

Під фінансовими витратами розуміють витрати на відсотки та інші витрати підприємства, пов’язані із запозиченнями. Це визначення схоже на текст п. 29 ПБО 3 - фінансові витрати на відсотки та інші витрати підприємства, пов’язані із залученням позикового капіталу. Дещо розширеною формою подано схожий текст щодо фінансових витрат у п. 27 ПБО 16. Запозиченнями в П(С)БО 31 визначені позики, облігації, векселі та інші види коротко- та довгострокових зобов’язань підприємства, на які нараховуються (сплачуються) відсотки.

Фінансові витрати за ПБО 31 можуть включатися до первісної вартості не будь- якого активу, а тільки кваліфікаційного активу.

Кваліфікаційним активом вважається актив, який потребує суттєвого часу для його створення, а тому рекомендується суттєвим часом вважати час, що становить включення фінансових витрат до первісної вартості (собівартості) кваліфікаційного активу, здійснюється лише щодо суми тих фінансових витрат, яких можна б уникнути, якби не було витрат на створення кваліфікаційного активу [3, с. 35-42].

Запровадження методу капіталізації фінансових витрат у певних господарських умовах має економічні переваги, а його застосування в недалекому майбутньому може стати імперативною нормою, про що йтиметься наприкінці статті.

Капіталізація фінансових витрат починається (тобто відсотки за користування позиками включаються до собівартості кваліфікаційного активу) у тому періоді, у якому визнані витрати на створення кваліфікаційного активу й фінансові витрати. Відповідно до п. 8 ПБО 3 витрати визнаються тоді, коли їх оцінка достовірно відома, тобто фактично відбулися події, які призвели до витрат - нараховано заробітну плату за виконані роботи, акцептовано до оплати рахунок за роботи

(послуги), витрачено матеріальні ресурси й необоротні активи (в сумі амортизації), належить сплатити відсотки.

До собівартості кваліфікаційного активу включають не всю суму фінансових витрат підприємства, а обчислену з урахуванням витрат на його створення та процентних ставок за позиками. Якщо частину запозиченої суми підприємство тимчасово інвестувало в цінні папери або здійснило іншу фінансову інвестицію, суму отриманого за цією інвестицією доходу виключають із суми витрат, які підлягають капіталізації. Сума фінансових витрат, що підлягає у звітному періоді включенню до собівартості кваліфікаційного активу, не може перевищувати загальної суми фінансових витрат цього звітного періоду.

Розмір фінансових витрат, які включають до собівартості кваліфікаційного активу, визначають множенням витрат на створення кваліфікаційного активу (середньозваженої суми інвестиції) на норму капіталізації. Тобто при розрахунку суми фінансових витрат, які капіталізуються, потрібно визначити витрати на створення кваліфікаційного активу та норму капіталізації фінансових витрат [2, с. 18-22].

Норму капіталізації фінансових витрат обчислюють як середньозважену величину фінансових витрат на всі непогашені запозичення підприємства протягом звітного періоду. Норма капіталізації дорівнює відсотку за користування позикою, якщо в підприємства є тільки одна позика. Розрахунок норми капіталізації за наявності кількох позик значно складніший.

Коли підприємство має одночасно позику, пов'язану та не пов'язану зі створенням кваліфікаційного активу, норму капіталізації за кожною із цих позик розраховують у розмірі відсотка за користування кожною з них.

Найскладнішим для розрахунку є випадок, коли в підприємства є одночасно позики, пов'язані й не пов'язані зі створенням кваліфікаційного активу. У цьому разі витрати, які підлягають капіталізації, визначають як

суму витрат на позики, пов'язані та не пов'язані зі створенням активу. При визначенні витрат на позики, не пов'язані зі створенням кваліфікаційного активу, із середньозваженої суми інвестиції вираховують суму позик, пов'язаних зі створенням кваліфікаційного активу.

П(С)БО 31 передбачає, щоб підприємства в складі річної фінансової звітності наводили інформацію про те, який метод (базовий чи альтернативний) обліку фінансових витрат застосовує підприємство, суму фінансових витрат, включених у звітному році до собівартості кваліфікаційних активів, норму капіталізації.

Підсумовуючи вище сказане слід зробити такі висновки:

1. Для забезпечення відповідності нормативно-методичних документів з нормами П(С)БО 31 очікується внесення змін до Інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку до П(С)БО 3, П(С)БО 7, П(С)БО 8, П(С)БО 9, П(С)БО 16. Потрібно також дещо змінити методику порівняння показників про фінансові витрати у формах № 2 і № 3 фінансової звітності.

2. Ураховуючи ст. 1 Закону України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” (щодо гармонізації національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку з міжнародними стандартами), слід внести відповідні зміни в національне Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 31 у плані його повинні впровадити міжнародними стандартами, що дає підстави сподіватися на поширення на підприємствах України методу капіталізації фінансових витрат найближчим часом.

3. У разі прийняття рішення на підприємстві щодо капіталізації фінансових витрат розрахунок суми капіталізованих фінансових витрат повинен залежати від загальної суми фінансових витрат, витрат на створення кваліфікаційного активу та терміну його створення, а також від того, пов'язані чи не пов'язані запозичення підприємства зі створенням кваліфікаційного активу та чи не інвестовано частину цих запозичень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Терещенко О.О. Поняття «контролінг» та «управлінський облік» у теорії і практиці / О.О.Терещенко // Фінанси України. 2006.- № В. — С. 137—145.
2. Ткаченко А.М. Контролінг та контроль у системі управління підприємством / А.М. Ткаченко // Аудитор України. - 2004. - № 2. - С. 27.
3. Штрайт Б. Контролінг у реалізації інформаційної функції / Б.Штрайт, О.Петрик // Бухгалтерський облік і аудит. - 2005. - № 7. - С. 35—39.
4. Штрайт Б. Контролінг у реалізації функцій планування і контролю / Б. Штрайт, О. Петрик // Бухгалтерський облік і аудит. - 2006. - № 6. - С. 31—35.

УДК 65.012.32.008.6

КОНТРОЛІНГ У ПРИЙНЯТТІ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ

С.С. Іванов, студент

Науковий керівник: к.е.н., доцент Ужва А.М.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті досліджено роль і місце контролінгу у системі управління підприємством, висвітлено питання важливості контролінгу у прийнятті управлінських рішень, визначено взємозв'язок контролінгу з функціями управління.

***Ключові слова:** контролінг, управлінські рішення, концепція, функція, впровадження, система, підприємство.*

Постановка проблеми. В умовах становлення ринкових відносин будь-яке підприємство незалежно від форми власності стає економічно і юридично самостійним. Таке положення підприємства як суб'єкта ринкових відносин зумовлює об'єктивний процес не тільки зростання ролі і значення таких функцій управління як облік, контроль, аналіз, планування, але і принципового переосмислення їх завдань.

Кожна з функцій наповнюється новим змістом. У зв'язку з цим особливо актуальним є вирішення проблем з'ясування ступеня співвідношення і тісноти взаємозв'язку основних функцій управління як в системі фінансового менеджменту, так і в обслуговуючій її системі контролінгу.

Успішне подолання поставлених проблем можливе за умови чіткого уявлення всієї інформаційної системи управління підприємством і ролі контролінгу в цій системі[1].

Контролінг - нова концепція інформації і управління, що забезпечує підтримку внутрішнього балансу підприємства шляхом формування інформації про витрати, прибутки і надання її керівництву для прийняття оптимальних управлінських рішень. Контролінг досить широко використовується в практиці західних підприємств і приносить відчутні результати. В управлінні вітчизняними підприємствами він не знаходить належного застосування, і насамперед, внаслідок того, що потреба в ньому часто перевищує знання, що є в цій галузі.

Внаслідок цих причин розв'язання проблем організаційно-методологічної побудови системи контролінгу на вітчизняних підприємствах буде сприяти підвищенню якості менеджменту, а отже забезпеченню стабільного розвитку підприємства[3].

Аналіз останніх наукових досліджень. Основний внесок в проведення досліджень у сфері контролінгу внесли провідні зарубіжні та вітчизняні вчені Р. Антоні, До. Друрі, Р. Манн, Е. Майєр, Дж. Форстер, Буд. Хан. С. А. Стукання, Р. С. Трушина, В. А. Чернов, І. Л. Шевченко і багато інших. Окремі питання, що входять на сучасному етапі в сферу регулювання контролінгу, такі як аналіз, планування та облік витрат на підприємствах, розглядалися ще в умовах планової економіки.

Як нова концепція теорії і практики управління контролінг з'явився у економічно розвинутих країнах заходу але дістав найбільшого розвитку у таких країнах як США та Німеччина. Основні принципи планування і управління як бази контролінгу були викладені у

працях А. Дайле . Р. Манн та Е. Майер представляють контролінг як концепцію інформації та управління і основну увагу зосереджують на плануванні, обліку, аналізі і контролі маржинального доходу тобто формуванню витрат. Дослідженню ролі контролінгу у системі управління сучасного підприємства було присвячено не мало праць і вітчизняних вчених. Незважаючи на наведені публікації варто зазначити, що і на теперішній момент залишається досить багато невирішених питань, таких як проблеми термінології, функції контролінгу та його роль у системі управління сучасним підприємством[2].

Мета роботи. Основною метою даної роботи є визначення місця і ролі контролінгу в управлінні підприємством, визначити яким чином контролінг впливає на прийняття управлінських рішень на різних етапах діяльності підприємства.

Викладення основного матеріалу дослідження.

Для того, щоб зрозуміти місце контролінгу в системі управління підприємством, позначимо, що остання являє собою формування і організацію всього виробничо-господарського та фінансово-економічного процесу, а також координацію та регулювання різних її елементів. Сутність системи управління фірмою полягає у визначенні її політики на тривалу перспективу, координації підрозділів і служб, стратегічній політиці персоналу, вирішенні основних завдань ведення бізнесу. При цьому окремі стадії управлінського процесу являють собою логічні зв'язки та утворюють комплекс постійно повторюваного управлінського циклу, для якого характерний прямий і зворотній зв'язок.

З усього різноманіття наявних точок зору щодо поняття "інформаційна система управління" інтерес представляє підхід який заснований на одній з п'яти американських теорій управління - "Школі управлінського прийняття загальної теорії систем". Її основою є "ієрархія систем і класифікація Боулдінга".[1]

Особливістю даного підходу є те, що підсистема управління, крім традиційного його розуміння, повинна сприйматися ще і як процес прийняття рішень. Тоді інформаційна система управління, одним з блоків якої є контролінг, служить підсистемою, яка обслуговує процес прийняття управлінських рішень.

На це ж звертає увагу Анташов В.А., відводячи споконвічну функцію контролінгу інформаційному забезпеченню керівництва підприємства. При цьому він розглядає контролінг як концепцію керівництва підприємства, орієнтовану на її довгострокове та ефективне функціонування в постійно мінливих господарських умовах [3].

Отже, будучи підсистемою в управлінні підприємством, роль контролінгу полягає в підтримці та наданні допомоги керівнику. А звідси, він разом з керівництвом складає основу управління на підприємстві і таким чином інтегрується у загальну систему управління підприємством. На прикладному рівні доцільно створювати цілісні інформаційно-аналітичні системи, які обслуговують процес прийняття рішень за цільовим принципом під рішення певної комплексної задачі.

При цьому формування обліково-економічної інформації на підприємстві має здійснюватися таким чином, щоб були задіяні і враховані всі аспекти його фінансово-господарської діяльності. У зв'язку з цим першочерговим завданням контролінгу є забезпечення оптимізації взаємозв'язків та залежностей інформаційних потоків між усіма основними функціями управління, що дасть можливість отримання релевантної (корисної) інформації, необхідної для прийняття управлінських рішень.

Логічним продовженням вище наведених аргументів є розгляд даних взаємозв'язків. За історично-бухгалтерської орієнтації контролінг "робить" інформацію бухгалтерського обліку корисною для прийняття рішень. Підвищення вимог до керівництва підприємства щодо вдосконалення методів управління призвели до необхідності аналізу різних сторін фінансово-господарської діяльності. Грунтуючись на даних

бухгалтерського обліку як на джерелах інформації, служба контролінгу вивчає явища і процеси на підприємстві, виявляє «слабкі» місця, проводить порівняння фактичних показників із запланованими та аналізує причини відхилень, а також пропонує заходи щодо поліпшення ситуації на підприємстві. Розробкою концепцій ефективного управління, контролінг звільняє керівництво від ряду проблем з планування, контролю та забезпечення інформацією. У його діяльності переважають елементи планування на основі знань процесів на підприємстві і зовнішнього середовища (економічної, технологічної, політико-правової), а також інформаційних технологій.[6]

Отже, перебуваючи на перетині функцій обліку, контролю, аналізу і планування контролінг займає особливе місце в інформаційно-аналітичній системі управління підприємством. Він синтезує, пов'язує воедино всі вищевказані функції, інтегрує і координує їх, не підміняючи собою ні одну з функцій управління, а лише переводячи управління підприємством на якісно новий рівень.

Роль і значення контролінгу в системі управління підприємством повинні визначатися ступенем затребуваності інформації, що формується даною системою.

Кожен етап функціонування системи контролінгу характеризується ступенем використання окремих елементів функцій управління (обліку, контролю, аналізу, планування) в процесі підготовки контролінгової інформації. Саме ступенем використання окремих елементів функцій управління і визначаються функції, властиві системі контролінгу. А звідси, роль системи контролінгу в управлінні підприємством визначається реалізацією функцій даної системи.[4]

Виходячи з того, що керівник повинен постійно приймати рішення, реалізація яких дозволить підтримувати підприємство в стані ділової активності, наступний етап нашого дослідження щодо ролі контролінгу в системі управління підприємством буде будуватися на тому факті, що

здійснення фінансово-господарської діяльності супроводжується прийняттям рішень.

Зміни внутрішнього середовища підприємства, пов'язані з процесом соціально-економічної трансформації (тобто зміни параметрів господарювання, таких як ціна, попит, обсяги виробництва), поставили керівництво підприємства перед необхідністю приймати рішення. При цьому "рішення - це вибір альтернативи. Прийняття рішень - зв'язуючий процес, необхідний для виконання будь-якої управлінської функції [7].

Оптимальний вихід із ситуації забезпечується за допомогою вироблення певних рекомендацій для прийняття управлінських рішень, чим і займається система контролінгу. Щоб сформулювати суттєві рекомендації щодо прийняття рішень, необхідно насамперед проаналізувати сам процес прийняття рішень - з яких етапів він складається, коли і яка інформація потрібна керівникові, які найбільш поширені помилки, яких слід остерігатися. Спробуємо вирішити ці питання шляхом класифікації підходів прийняття управлінських рішень в контролінгу.

Автори роботи "Основи менеджменту", Мескон М.Х. та групують рішення на запрограмовані і незапрограмовані. Визначення факторів, що впливають на процес прийняття рішень, виробляється ними в залежності від середовища прийняття рішень, яка традиційно поділяється на умови визначеності, ризику і невизначеності [5].

Процес прийняття рішень процес досить складний і різноманітний, відповідно і контролінг, що функціонує як система підтримки прийняття управлінських рішень, повинен орієнтуватися на вироблення певних критеріїв прийняття конкретних рішень в залежності від обраного напрямку.

Ці критерії в різній мірі є контрольованими і служать результатом управлінських рішень, що стосуються коригування цілей і планів підприємства, а також визначення кола осіб і обсягу робіт по формуванню необхідної інформації.

Оперативний контролінг визначає, наскільки прийняті управлінські рішення щодо формування цілей, ресурсів і процесів на підприємстві будуть сприяти підвищенню результативності, ефективності та продуктивності робіт. В залежності від певного керівництвом напрямку (типу), прийняття управлінських рішень в сферу завдань контролінгу входить оптимізація внутрішніх можливостей підприємства, вибір елементів інструментарію та розробка методик їх реалізації для виконання поставленої мети[8].

Висновки та перспективи подальших наукових розробок в даному напрямі. Таким чином можна визначити що контролінг є підсистемою управління підприємством і його метою виступає надання підтримки та допомоги керівнику і управлінському персоналу у прийнятті важливих рішень. В такому разі контролінг можна класифікувати одночасно як концепцію управління підприємством орієнтовану на ефективне і довгострокове функціонування в сучасному економічному середовищі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Сухарева Л.А., Петренко С.Н. Контролинг – основа управления бизнесом -2002, С. 30-38
2. Ареф'єва О.В., Дякон Л.Л. Історія виникнення контролінгу та сутність контролінгу бізнес- процесів//Актуальні проблеми економіки. - 2006. - № 8. - С. 165- 171
3. Гудзь П. Інститут контролінгу в системі управління підприємством/ Петро Гудзь //Підприємництво, господарство і право. - 2006. - № 9. - С. 154-156.
4. Гулін Д. В., Максименко О. П. Система контролінгу на промисловому підприємстві // Маркетинг в Україні. - 2000.- №4. - С. 20-24.
5. Килимнюк В. Еволюція контролінгу. Його місце та роль в економіці підприємства //Економіст. - 2004. - № 1. - С.47-50
6. Контролінг - від теорії до реалізації на практиці: Монографія/ Вікторія Прохорова, Лариса Мартюшева, Наталія Петрусевич, Юлія Прохорова,; М-во освіти і науки України, Харків. нац. економічний ун-т. - Х.: ВД "ІНЖЕК", 2006. - 198 с.

7. Контроллинг как инструмент управления предприятием / Ананькина Е.А., Данилочкин СВ., Данилочкина Н.Г. и др.; под ред. Данилочкиной Н.Г. — М: ЮНИТИ-ДАНА. — 2003. — С. 6.
8. Лее Т. А. Контролінг у фінансовому менеджменті вищого учбового закладу. — Донецьк: ІЕПНАН України, 1999.

УДК 330.332.008.6

КОНТРОЛІНГ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ

В.А. Іванова, студентка

Науковий керівник: к.е.н., доцент Ужва А.М.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті розглянуто актуальність контролінгу інвестиційного проекту на підприємстві, як одного з сучасних напрямків управління діяльністю підприємства, що координує та інтегрує процеси планування, регулювання і контролю, його сутність і роль в системі управління підприємством. Обґрунтована актуальність і необхідність впровадження інвестиційного контролінгу.

Ключові слова: контролінг, інвестиційний проект, організація контролінгу.

Постановка проблеми. Довгострокова ефективна діяльність підприємства, забезпечення економічного росту та підвищення конкурентоспроможності в умовах економічної кризи значною мірою визначається рівнем інвестиційної діяльності підприємства. Проблема організації контролінгу є актуальною, оскільки досконало і ефективно функціонувати на ринку без нього не може жодне підприємство. На сучасному етапі формування ринкових процесів неодмінною умовою ефективного управління інвестиціями підприємства виступає повне використання механізмів планування, координації і контролю реальних

інвестицій. Це можна в повній мірі визначити як організацію системи інвестиційного контролінгу.

Однією з причин виникнення кризових ситуацій на вітчизняних підприємствах є низький рівень розвитку менеджменту, оскільки некваліфіковані та помилкові дії керівництва призвели більшість підприємств до банкрутства. Інвестиційний контролінг допомагає передбачити можливі несприятливі економічні ситуації та уникнути їх.

Створення систем внутрішнього контролю є індивідуальною складовою частиною побудови усієї системи управління підприємством з метою забезпечення його ефективності. Системи внутрішнього контролю створюються на підприємстві за лінійним чи функціональним принципом або одночасно поєднують в собі обидва ці принципи. В основі цих систем лежить поділ контрольних обов'язків між окремими службами і менеджерами. У цих традиційних системах внутрішнього контролю органічним складником виступає система інвестиційного контролю, яка направлена на здійснення контрольних дій щодо інвестиційних проектів.

Інвестиційний проект — це довгострокове вкладення грошових та інших ресурсів з метою одержання економічної вигоди. Для оцінки цієї вигоди необхідно мати систему економічних розрахунків, що базується на концепції контролінгу.

Контролінг інвестиційних проектів характеризується рядом особливостей, що дозволяють виділити його серед інших різновидів контролінгу:

— контролінг інвестиційних проектів орієнтований на досягнення не оперативних, а стратегічних цілей підприємства, тобто за своєю сутністю є стратегічним контролінгом;

- контролінг оперативної діяльності здійснюється за центрами відповідальності, а контролінг інвестиційних проектів- за проектами.

Контролінг інвестицій зв'язаний з матричною організаційною структурою: у кожному проекті, як правило, задіяно безліч центрів відповідальності, і

контролер повинен забезпечити їхню злагоджену взаємодію в процесі досягнення поставлених цілей.

Внаслідок тривалих термінів здійснення інвестиційних проектів система контролінгу інвестицій повинна бути орієнтована на тривалу перспективу. Система контролінгу інвестицій повинна бути гнучкою, адаптованою до змін умов зовнішнього і внутрішнього середовища впродовж усього терміну здійснення інвестиційного проекту.

Інвестиції є основою розвитку будь-якого підприємства. Від уміння ефективно здійснювати інвестиційну діяльність залежить розквіт чи занепад власного виробництва, досягнення підприємством високого конкурентного статусу [1]. Для інвестора вкладення коштів пов'язане з обґрунтуванням вибору інвестиційних проектів, аналізом їх ефективності, визначенням правильної оцінки власних можливостей, виявленням фінансових ресурсів, обсягів і джерел інвестування. Низька привабливість інвестиційного клімату в Україні викликана факторами як макро- так і мікрорівня [2]

Основна ідея інвестиційного контролінгу полягає в підвищенні ефективності оперативного і стратегічного управління інвестиційною діяльністю. Функціями інвестиційного контролінгу є: моніторинг, аналіз, планування, контроль та координація. Усі перелічені функціональні елементи інвестиційного контролінгу характеризуються відповідною методологією, методичними прийомами і методами, вони мають не лише тісно взаємодіяти, а і перетинатися для забезпечення виконання завдань інвестиційного контролінгу [3].

Взагалі, інвестиційний контролінг повинен стати невід'ємною частиною роботи підприємства, – запобігти кризам різного характеру [4]. Одним з основних завдань інвестиційного контролінгу є інформаційна підтримка прийняття управлінських рішень, що може бути досягнуте за умови чіткого функціонування системи інформаційних потоків на

підприємстві. В інвестиційній діяльності значення інформації надзвичайно велике, особливо за умов невизначеності і підвищеного ризику.

Інвестиційний контролінг, що знаходиться на перетині управлінського обліку, інформаційного забезпечення, інвестиційного менеджменту – використовує всі функції управління але не замінює останній, так як виконує функцію «управління по відхиленнях» [5].

Необхідність контролінгу на сучасних підприємствах можна пояснити такими причинами:

1. Нестабільність як зовнішніх (інтернаціоналізація економічного життя, загострення конкуренції на внутрішніх та світових ринках), так і внутрішніх (обсяги виробництва, пошук надійних партнерів) факторів висуває додаткові вимоги до системи управління підприємством.

2. Необхідність пошуку більш нових та удосконалення вже існуючих систем управління, що забезпечують гнучкість та надійність функціонування підприємства.

3. Істотні зміни в організації та методології системи інформаційного забезпечення.

Об'єктами контролінгу виступають:

- ресурси підприємства (матеріальні, засоби підприємства, персонал, інформаційні);
- господарські процеси (інвестиційна діяльність, постачання, виробництво, збут, науково-дослідні і експериментальні роботи);
- фінансова діяльність підприємства;
- показники ефективності роботи підприємства.

Розвиток ідеї інвестиційного контролінгу дає змогу виявити проблемні ділянки інвестиційного процесу, з'ясувати їх причини і вчасно усунути недоліки, оптимізувавши при цьому кінцеві показники діяльності на мікрорівні і зумовити позитивні зрушення на макрорівні. Високі темпиплинності факторів зовнішнього та внутрішнього середовища, а також зміна протікання інвестиційних процесів обумовлюють необхідність

розгляду особливостей порушення як систем управління підприємством, так і процесів контролінгу. Розробка методологічної бази для впровадження системи контролінгу може стати основою для подальших досліджень.

Сьогодні необхідна тотальна переоцінка методів управління, що пов'язано з входженням України в епоху комп'ютеризації. Керівникам різних рівнів управління необхідна інформація, а не окремі факти. Факти ж перетворюються в інформацію лише тоді, якщо на її основі приймаються рішення і щось змінюється в системі господарювання. Керівник не повинен створювати систему обробки даних, йому слід створити систему управління на комп'ютерній основі.

Система контролінга дозволяє створити таку систему і вирішити завдання вдосконалення управління підприємством, але за умови розвитку економіки України в напрямі більшого рівня свободи підприємництва, заміни державно-соціалістичної системи влади, яка існує зараз і характеризується такими ознаками, як пауперизація та люмпенізація 60-70% населення держави, висока питома вага карно-поліцейського та бюрократично-управлінського апарату (до 15% населення), повний контроль над усіма джерелами прибутку, дозвільна система щодо відкриття власного бізнесу тощо, народним капіталізмом, який повинен базуватися на демократичній системі влади, здоровій конкуренції, середньому класі та розвинутому приватному підприємстві.

ЛІТЕРАТУРА

1. Басюк, Т. Інвестиційний контролінг: проблеми і перспективи [Текст] / Т.Басюк // Економіка України. - 2004. - № 6. - С. 32-37.
2. Сафаров, О. Практика контроллинга: что препятствует успеху? [Текст] / О.Сафаров // Консультант. –2007. – № 23. – С. 27-31.
3. Шнайдер, Д. Контроллинг как инструмент управления предприятием: [Текст] / Е.А. Ананькина, С.В. Данилочкин, Н.Г. Данилочкина и др.; под ред. Н.Г. Данилочкиной. – М.: Аудит, ЮНИТИ, 1998. – 279 с.
4. Терещенко, О.О. Контролінг в системі антикризового управління підприємством [Текст] // Фінанси України. – 2008 – № 12.

5. Собкова, Н.Д. Концептуальні ознаки контролінгу у фінансовій системі України [Текст] / Н.Д.Собкова // Формування ринкової економіки : зб. наук. праць. Спец.-вип., присвяч. Міжнар. наук.-практ.конф. "Контролінг у бізнесі: теорія і практика". – К. : Вид-во КНЕУ, 2008. – 512 с.

УДК 65.012.32.008.6

КОНТРОЛІНГ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

І.О. Казакуца, студентка

Науковий керівник: к.е.н., доцент Ужва А.М.

Миколаївський державний аграрний університет

Розглянуто сутність і роль контролінгу у системі управління підприємством. Обґрунтовано причини появи на сучасних підприємствах такого феномена як контролінг.

Ключові слова: контролінг, система управління, прибуток, стратегія, , обліково-економічна інформація, фінансова діяльність підприємства, підприємство, управлінські рішення.

Постановка проблеми: Останнім часом зріс інтерес до контролінгу як терміна та явища. Йому присвячено безліч дискусій і наукових праць. В даний час існує необхідність впровадження контролінгу на багатьох українських підприємствах, оскільки зберігаються проблеми в області управління: низька оперативність інформації; труднощі з розділенням змінних і постійних витрат; відсутність контролю за досягненням цілей підприємства. Контролінг переводить керування підприємства на якісно новий рівень, інтегруючи, координуючи й направляючи діяльність різних служб і підрозділів підприємства на досягнення оперативних і стратегічних цілей.

Аналіз останніх досліджень та публікацій: Питаннями визначення контролінгу та необхідність займаються багато вітчизняних та закордонних вчених, зокрема: Борщевський П.П., Кайлюка Є.М., С.Н. Петренко, Пушкар М.С., Цал-Цалко Ю.С., Попченко Є. Л., Сухарева Л. А., Панкова В. А., Данилочкіна С. В., Терещенко О.О., Кюппер Г., Хорват П., Штайнле К., Ентоні Р., Хілтон Р., Каплан Р. та ін., проте залишається дискусійним проблема впровадження системи контролінгу як інструмента організаційного управління підприємством.

Метою статті є обґрунтування формування системи контролінгу як функції управління підприємством .

Виклад основного матеріалу: На сучасному етапі розвитку економіки умови діяльності підприємств суттєво ускладнилися. Це пов'язано, у першу чергу, із системною кризою, яка ще більше загострює конкурентні процеси.

Контролінг направлений на правильну та виважену оцінку господарських ситуацій для прийняття обґрунтованих та доцільних економічних рішень. У процесі здійснення управління, орієнтованого на досягнення поставленої мети, контролер надає вагому підтримку менеджменту, координуючи окремі цілі та плани в межах єдиної програми; організовуючи процес контролінгу з метою здійснення оптимального та оперативного забезпечення інформацією управлінського персоналу [1].

Основна кінцева мета будь-якого комерційного підприємства – одержання прибутку, але в деяких випадках мета підприємства може бути й іншою, - наприклад, завоювання частки ринку, усунення конкурентів, - тоді контролінг орієнтує зусилля підприємства в напрямку цих цілей, хоча кінцева мета та ж сама – одержання прибутку.

Контролінг - це система орієнтована на майбутній розвиток підприємства [2]. Його завданням є орієнтація управлінського процесу на максимізацію прибутку і вартості капіталу при мінімізації ризику та збереженні ліквідності й платоспроможності підприємства. Він є базою

управління і ґрунтується на економічній системі, систематичності управління і автоматизованому порядку управління. За відсутності хоч би однієї складової система управління не є контролінгом.

У наш час контролінг, як система економічного управління діяльністю підприємства, широко застосовується в розвинених країнах з ринковою економікою. Роль контролінгу в системі управління підприємством полягає в координації елементів, які входять в цю систему, забезпеченні планування обліку та аналізу показників господарської діяльності та прийнятті рішень на основі отриманої інформації.

Необхідність появи на сучасних підприємствах такого феномена як контролінг можна пояснити наступними причинами:

- підвищення нестабільності зовнішнього середовища висуває додаткові вимоги до системи керування підприємством;
- перенесення акценту з контролю минулого на аналіз майбутнього;
- збільшення швидкості реакції на зміни зовнішнього середовища, підвищення гнучкості підприємства;
- необхідність продуманої системи дій по забезпеченню виживаності підприємства і запобіганню кризовим ситуаціям;
- ускладнення систем керування підприємством вимагає механізму координації всередині системи керування;
- інформаційний бум при недоволі релевантної (істотної, значущої) інформації потребує побудови спеціальної системи інформаційного забезпечення керування.

Для того, щоб зрозуміти місце контролінгу в системі управління підприємством, треба пам'ятати, що зміст будь-якої системи управління складається з визначення політики підприємства на тривалу перспективу, координації роботи підрозділів і служб, вирішення поточних завдань ведення бізнесу [4].

Тому першочерговим завданням контролінгу є формування обліково-економічної інформації на підприємстві і забезпечення оптимізації

взаємозв'язків і залежностей інформаційних потоків між всіма основними функціями керування.

Кожний керівник підприємства, що прийняв рішення про впровадження системи контролінгу повинен чітко усвідомлювати сутність, значення, функції, завдання, принципи і цілі контролінгу для підприємства, тобто розробити концепцію контролінгу, яка б задовольняла потреби керівника і відповідала цілям цього підприємства.

Найкращим моментом для побудови системи контролінгу на підприємстві є поява слабких сигналів про якісь негаразди в його діяльності. Мова йде як про внутрішні, так і про зовнішні сигнали, що проявляються в слабо помітних тенденціях.

Важливою умовою при побудові системи контролінгу є наявність у підприємства достатньої кількості фінансових та людських ресурсів, так як розробка та запровадження системи контролінгу вимагає значних капіталовкладень, особливо якщо залучаються зовнішні експерти.

При створенні служби контролінгу на підприємстві необхідно враховувати такі основні вимоги :

1. Служба контролінгу повинна мати можливість одержати необхідну їй інформацію з бухгалтерії, фінансово-розрахункового відділу, відділу економічного аналізу і планування, служби реалізації і збуту, служби матеріально-технічного постачання.

2. Служба контролінгу повинна мати можливість і повноваження організовувати за допомогою інших економічних служб збір додаткової інформації, що потрібна їй для аналізу і висновків, але не міститься в існуючих документах фінансово-економічних служб.

3. Служба контролінгу повинна мати можливість впроваджувати нові процедури збору аналітичної інформації на постійній основі. Питання про виплату компенсації співробітникам інших служб за збільшення навантаження повинні вирішувати керівники.

4. Служба контролінгу повинна мати можливість швидко доводити інформацію до відома вищого керівництва підприємства.

5. Служба контролінгу повинна бути незалежною від тієї чи іншої фінансово-економічної служби.

Концепцію контролінга можна визначити як сукупність цілей, задач, інструментів, суб'єктів і організаційних структур управління.

Управлінська діяльність забезпечує організованість і порядок, необхідні для нормального функціонування і розвитку кожного трудового колективу, саме завдяки цій діяльності суспільство здатне підтримувати свою рівновагу і прогресувати.

Значення контролінга в сучасних умовах постійно зростає, оскільки управлінський процес кожен раз є одночасно комунікаційно-інформаційним процесом. Без контролінгових служб досить важко утримати під контролем процеси, що належать управлінню, і забезпечити здійснення універсальних управлінських функцій в процесі виробництва.

Відповідно до сучасного підходу контролінг може інтерпретуватися як інформаційне забезпечення орієнтованого на результат управління підприємством. Отже, задачі контролінга полягають в тому, щоб шляхом підготовки і надання необхідної управлінської інформації орієнтувати керівництво на прийняття рішень і необхідні для цього дії. Таким чином, основна функція контролінга полягає в підтримці керівництва підприємством та виконання консультаційних функцій.

Висновки: контролінг – це сукупність методів оперативного й стратегічного менеджменту, обліку, планування, аналізу й контролю, єдина система, спрямована на досягнення стратегічних цілей підприємства. Контролінг є однією з функцій управління, що інтегрує, координує та забезпечує інформацією планування й регулювання діяльності підприємства.

Для забезпечення керованості таких складних систем, як сучасне підприємство, виникає потреба в застосуванні контролінгу як

функціонального напрямку економічної роботи, пов'язаного з реалізацією фінансово-економічної функції в менеджменті, що забезпечує прийняття оперативних і стратегічних управлінських функцій.

В умовах сьогодення, контролінг як концепція економічного управління підприємством, спрямований на виявлення всіх можливостей і ризиків, пов'язаних з оптимізацією фінансового результату, широко застосовується в закордонних країнах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дуброва О. С. Особливості феномену ризику на сучасному етапі господарювання / О. С. Дуброва // Проблеми формування ринкової економіки : Міжвід. наук. збірник. 2006. Вип. 10 — 326 с.
2. Кайлюк Є.М. Контролінг : навч. посібн. / Є.М. Кайлюк — Харків : ХНАМГ, 2007. 223с.
3. Калайтан Т.В. Контролінг: навч. посібн./ Т.В. Калайтан Львів: Новий Світ, 2008. 161с.
- 4.Травянюк О.Система контролінгу в управлінні підприємством /О.Травянюк //Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. 2004.— №3 — С. 300 — 312.

УДК 658.11:658.8.008.6

РОЛЬ КОНТРОЛІНГУ В МАРКЕТИНГОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

М. В. Пташинська, студентка

Науковий керівник: к.е.н., доцент Ужва А.М.

Миколаївський державний аграрний університет

У даній статті розкрито роль контролінгу в маркетинговій діяльності; охарактеризовано визначення факту розбіжності між типами економічних суб'єктів господарювання, маркетингового середовища та управлінськими проблемами.

Ключові слова: маркетингова діяльність, контролінг, прийняття управлінських рішень.

Постановка проблеми. Нині, коли Україна визнана світовим співтовариством як країна з ринковою економікою, ще актуальнішою стає проблема здійснення дієвого й ефективного контролю за діяльністю суб'єктів господарювання в маркетинговій діяльності. У вітчизняній економіці дедалі помітніше стає процес об'єднання капіталів у великих, складних за своєю структурою, підприємствах, причому зростає необхідність і значення контролінгу.

Під час проведення контролю, вони використовують певні методи та користуються різними методиками. Але потребує вирішення загальна наукова проблема відсутності визначення і обґрунтування оптимальних для сучасної економіки напрямів взаємозв'язку і взаємопроникнення в управлінський процес функцій системи управління.

Стає відомо, що останнім часом з'являються наукові праці з розробки питань розвитку системи економічного контролю на підприємстві. В них досліджено в основному контроль макроекономічних систем поза сферою діяльності промислових підприємств.

Проблема набуває особливої актуальності ще й у зв'язку з перенесенням у вітчизняну дійсність запозичених західних концепцій, що безпосередньо стосується проблеми контролю. Серед них певне місце посідає концепція контролінгу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемами визначення сутності контролінгу займалися такі вчені як: І.Белобжецький, М.Білуха, А.Бодюк, Ф.Бутинець, В.Мурашко, Є.Романів, Л.Сухарева та інші. Усі автори по-різному трактують суть контролінгу, тому у літературних джерелах ще досі не сформовано єдиного погляду стосовно визначення його сутності.

Але поки що в економічній науці з приводу контролінгових досліджень діє ефект «перетягування ковдри». Замість перетягування з Заходу функцій контролінгу, слід провести інжиніринг наявної

управлінської функції – контролю. Головними його засобами мають стати: спостереження, перевірка, облік і аналіз тощо.

Метою роботи є обґрунтування основних положень контролінгу, що відрізняють його від уявлень про контрольні функції управління в маркетинговій діяльності, та у визначенні ступеню їх узгодженості зі завданням створеної цілісної системи внутрішнього контролю.

Результати досліджень. На сучасному етапі розвитку ринкової економіки традиційно-збутовий мислення керівників переорієнтовується на задоволення бажань і потреб клієнтів. А основним завданням контролінгу маркетингу є інформаційна підтримка ефективного менеджменту по задоволенню потреб клієнтів.

Мета контролінгу в маркетингу — допомогти керувати підприємством, орієнтуючись на потреби ринку, спрямовувати скоординовані маркетингові заходи й засоби на здійснення мети підприємства.

Кожен новий крок у дослідженні контролінгу практично заперечує попередні твердження. Рене Декарт зазначав, що можна позбавити людство більшої частини його помилок, коли точно визначити сенс слова. Багато визначень поняття контролінгу стосуються суто рекламних завдань і необґрунтовано збагачені теоретично властивостями, притаманними іншими функціями управління.

Контролінг не має чітких визначень. Ядро його концепцій – зіставлення запланованих показників діяльності підприємства з фактичними. Деякі автори вважають, що на підприємствах приділено недостатньо уваги службі контролінгу, що виокремлена серед інших функціональних сфер. Більше того, контролерам рекомендовано набувати навичок, які б виходили за межі певних функцій.

Виділяють такі визначення контролінгу:

1. Контролінг – управління підприємством, орієнтоване на результат;
2. Контролінг – це управління управлінням. Тут головним завданням

вважають координацію дій різних підсистем управління підприємством;

3. Контролінг – функція інформаційного забезпечення; джерелом інформації вважають бухгалтерських облік.

4. Контролінг – це контроль. Таке визначення можна пояснити різними трактуваннями кола завдань фахівців із контролінгу. Наприклад: контролер повинен піклуватися про можливість контролювати самого себе. Або: самоконтроль менеджерів – зовнішній контроль з участю контролерів.

Контролер в сфері маркетингу бере участь в процесах планування, координації та контролю, пов'язаних з ринковою активністю підприємства: чи йде мова про зміну збутової політики, чи про вихід на нові ринки, або про розширення асортименту продукції та послуг і т.д. Традиційно виділяють чотири основні сфери діяльності і політики маркетингу, більш відомі в літературі під назвою маркетинг-мікс.

- Політика щодо продукту;
- Збутова політика;
- Цінова політика;
- Комунікаційна політика.

Оскільки контролінг в більшій мірі оперує з кількісними показниками і критеріями, то ті області маркетингової активності, які не можна або важко висловити кількісними параметрами, які не можуть мати інформаційну підтримку в процесі підготовки та прийняття управлінських рішень. Якщо немає можливості планування, обліку, а відповідно і контролю маркетингових заходів, то традиційний контролінг втрачає свою актуальність.

Слід особливо підкреслити, що самі маркетингові заходи підприємства на ринку не є предметом контролінгу. У концепцію контролінгу маркетингу входить планування, облік і контроль результатів маркетингового заходу, але не шлях і методи його реалізації.

Для контролінгу маркетингові заходи представляють собою "чорний

ящик", на вході і виході якого - кількісні параметри, одержувані з системи фінансового та управлінського обліку. Найчастіше такими параметрами є витрати, ціни, обсяги випуску, продажу, надходжень і виплат. У теорії і на практиці розрізняють завдання стратегічного і оперативного контролінгу маркетингу.

Стратегічний контролінг маркетингу включає в себе стратегічне планування і контроль, що передбачають:

- Аналіз стратегічного порт фоліо (матриця «продукт-ринок»);
- Методичну та інформаційну підтримку менеджменту при виборі та обґрунтуванні ідей нового продукту;
- Координацію стратегічних планів.

Оперативний контролінг маркетингу передбачає вирішення ряду завдань.

1. Формування і контроль цінової політики:

- *планування ціни і зміни цін окремих продуктів чи їх груп для існуючої програми збуту;
- *планування заходів щодо диференціювання цін для різних груп клієнтів.

2. Формування і контроль збутової політики:

- *аналіз обороту, витрат і маржинального прибутку до прямих і непрямих каналах збуту;
- *підготовка інформації щодо кількості продажів і обороту по менеджерах, що відповідають за продажі;
- *економічне консультування менеджерів підрозділу маркетингу.

3. Формування і контроль комунікаційної політики:

- *аналіз динаміки власних комунікаційних витрат;
- *проведення аналізу при виборі рекламних агентств за критерієм віддача – витрати;

*проведення порівняльних розрахунків затрат для альтернативних заходів щодо стимулювання продажів.

Як вже зазначалося вище, контролінг здійснює інформаційну та методичну підтримку менеджменту, що дозволяє підняти [ефективність управління](#) підприємства за встановленими цілям. У процесі взаємодії контролерів і менеджерів [з маркетингу](#) досить важливим є розмежування їх сфер компетентності, що характеризується в таблиці 1.

Таблиця 1

Розмежування сфер компетентності

Завдання менеджменту	Участь контролера.		
	повне	значне	часткове
Формування цілей маркетингу для продукту			X
Планування маркетингових заходів для досягнення цілей		X	
Встановлення бюджету в цілому або для окремих заходів		X	
Встановлення контрольованих величин і розробка методів контролю	X		
Планові "контролінгові" зустрічі з виконавцями	X		
Порівняння плану і факту	Можливо	X	
Розробка коригувальних заходів		X	
Надання звіту вищим менеджерам		X	

Висновки. Контролінг відіграє важливу роль в маркетинговій діяльності і виконує інформаційно-сервісну, коригувальну та розрахунково-контрольну функції.

Основними завданням контролінгу у межах маркетингової діяльності є надання інформаційної бази для прийняття управлінських рішень; збір та

аналіз маркетингової інформації за допомогою методики, яка є оптимальною, враховуючи специфіку ситуації; узгодження функцій підрозділів під час розроблення, реалізації та контролю продуктово-ринкової стратегії. Ці результати мають як теоретичне, так і практичне значення. По-перше, визначенні завдання узагальнені та систематизовані відповідно до етапів маркетингової діяльності, які, на мою думку, доводять, що контролінг інформаційно-аналітично й методично підтримує управління підприємством. По-друге, результати дослідження вказують, які саме завдання виконує контролінг на кожному етапі ефективного планування, реалізації та контролю маркетингової діяльності. Отримані результати дослідження передбачають подальші наукові розробки за цим напрямом у вигляді рекомендацій інформаційного забезпечення для прийняття управлінських рішень щодо оцінювання конкурентоспроможності інноваційних продуктів промислових підприємств.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дайле А. Практика контроллинга [Текст] / А. Дайле. – М.: Финансы и статистика, 2001. – 336 с.
2. Цигилик І.І. Контролінг (навчальний посібник у схемах і таблицях) [Текст]: Навчальний посібник / І.І. Цигилик. – К: Центр навчальної літератури, 2004. – 76 с.
3. Лее Т. А. Контролінг у фінансовому менеджменті вищого навчального закладу. — Донецьк: ІЕПНАН України, 1999.

ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ УПРАВЛІННЯ ПРАЦІ І СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ ВОЗНЕСЕНСЬКОЇ РАЙДЕРЖАДМІНІСТРАЦІЇ

О.М. Кафтан, магістрант

Науковий керівник: к.е.н., доцент Клочан В.П.

Миколаївський державний аграрний університет

Здійснено аналіз діяльності Управління праці і соціального захисту населення Вознесенської райдержадміністрації, виявлено сучасні проблеми соціального захисту населення та визначено можливості для їх вирішення.

Ключові слова: соціальний захист, соціальне страхування, соціальне обслуговування.

Постановка проблеми. На основі статистичних даних роботи управління праці і соціального захисту населення Вознесенської райдержадміністрації виявити особливості його діяльності та запропонувати шляхи удосконалення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сьогодні існує певний теоретико-науковий доробок з різних аспектів соціального захисту населення. Серед вітчизняних науковців та практиків слід виділити М.Авраменка, С.Богданова, Н.Борецьку, Е.Лібанову, О.Макарову, К.Міщенко.

Ціль статті. Проаналізувати дані, які характеризують чисельність, склад та структуру категорій населення що стоїть на обліку в управлінні праці і соціального захисту населення Вознесенської райдержадміністрації, оцінити динаміку виплат, розробити заходи щодо поліпшення організації роботи.

Виклад основного матеріалу. Управління праці та соціального захисту населення є структурним підрозділом Вознесенської районної державної адміністрації, що утворюється головою райдержадміністрації,

підзвітним і підконтрольним голові райдержадміністрації та відповідно Головному управлінню праці та соціального захисту населення обласної держадміністрації.

Управління у своїй діяльності керується Конституцією і законами України, актами Президента України та Кабінету Міністрів України, наказами Мінпраці, розпорядженнями голови обласної, районної держадміністрації, наказами начальника Головного управління праці та соціального захисту населення обласної держадміністрації, рішеннями районної ради, а також цим положенням про управління.

Основними завданнями управління є: забезпечення у межах своїх повноважень дотримання законодавства про працю, охорону праці, зайнятість, загальнообов'язкове державне соціальне страхування, пенсійне забезпечення, соціальний захист населення; удосконалення форм і засад соціального партнерства, організація співробітництва місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування з профспілками та організаціями роботодавців; призначення та виплата соціальної допомоги, встановленої законодавством, надання субсидій для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг, придбання скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива; у межах своєї компетенції бере участь у здійсненні комплексних програм поліпшення обслуговування інвалідів, одиноких непрацездатних громадян, а також громадян похилого віку та сприяння всебічному розвитку соціального обслуговування за місцем їх проживання; забезпечення працевлаштування інвалідів, сприяння здобуттю ними освіти і кваліфікації на рівні, що відповідає їхнім здібностям і можливостям; сприяння органам місцевого самоврядування у вирішенні питань соціально-економічного розвитку відповідної території.

Управління має право:

1) здійснювати контроль за наданням інвалідам, ветеранам війни та праці, сім'ям загиблих військовослужбовців, сім'ям з дітьми, іншим громадянам пільг, установлених законодавством;

2) перевіряти стан безпеки, гігієни праці та виробничого середовища на виробничих об'єктах, видавати керівникам об'єкта, що перевіряється, обов'язкові для виконання розпорядження щодо усунення виявлених недоліків;

3) вимагати від посадових осіб усунення від роботи працівників, які не пройшли медичного огляду, навчання, інструктажу, перевірки знань з охорони праці, не мають допуску до відповідних робіт або порушують вимоги нормативно-правових актів про охорону праці;

4) подавати органам державного нагляду за охороною праці пропозиції про притягнення до відповідальності працівників підприємств, установ та організацій, які не дотримуються вимог нормативно-правових актів про охорону праці;

5) здійснювати контроль за дотриманням підприємствами, установами та організаціями всіх форм власності встановленого порядку оформлення документів (у тому числі їх достовірності) для призначення допомоги;

6) одержувати в установленому порядку від інших структурних підрозділів районної держадміністрації, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій усіх форм власності інформацію, документи та інші матеріали, необхідні для виконання покладених на нього завдань;

7) подавати районній держадміністрації та Головному управлінню праці та соціального захисту населення обласної держадміністрації пропозиції з питань, що належать до компетенції управління;

8) здійснювати контроль за своєчасним проведенням атестації робочих місць працівників, зайнятих на підземних роботах, на роботах з шкідливими і небезпечними умовами праці;

9) скликати в установленому порядку семінари, наради та конференції з питань, що належать до його компетенції;

10) залучати спеціалістів інших структурних підрозділів районної держадміністрації, підприємств, установ та організацій, об'єднань громадян (за погодженням з їх керівниками) для розгляду питань, що належать до компетенції управління.

Станом на 01.01.2012 р. працівниками Управління праці і соціального захисту населення Вознесенського району системи соціального обслуговування громадян виявлено 2045 осіб, які потребують соціального захисту. Для їх обслуговування територіальному центру було виділено 2777,5 тис. грн., що 100% відповідає потребі: з них 8,8 тис. грн. виділено місцевими радами.

На утримання стаціонарних відділень, де постійно проживають громадяни, що потребують піклування за планом необхідно 541,5 тис. грн., а виділено лише 261,2 тис. грн., що становить 48,23% від потреби. При цьому витрати на обслуговування 1 особи становить 1359 грн.

На обліку в управлінні праці та соціального захисту населення Вознесенської райдержадміністрації перебуває, 289 особи, на яких поширюється чинність Закону України "Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи", у тому числі:

- 25 осіб, віднесених до I категорії;
- 87 осіб, віднесених до II категорії;
- 80 осіб, віднесених до III категорії;
- 84 дітей;
- 13 вдів.

У відповідності із діючим законодавством чорнобильцям надаються пільги, проводяться різні види компенсаційних виплат.

З державного бюджету протягом 2008 року було виділено 300,0 тис. грн. на заходи щодо соціального захисту чорнобильців у тому числі:

- 1) для виплати компенсації на харчування - 217,6 тис. грн.;
- 2) виплати допомоги на оздоровлення - 15,1 тис. грн.;
- 3) для виплати допомоги на дітей - 44,4 тис. грн.;
- 4) для виплати стипендії та додаткової відпустки - 10,6 тис. грн.;
- 5) на медичне обслуговування - 12,0 тис. грн.;

Громадянам віднесеним до I та II категорії проводяться щомісячні виплати на харчування (I кат. - 260,00 грн., II кат. - 130, грн. щомісяця). З початку року виплачено компенсації на суму 51,8 тис. грн.

Щорічна виплата на оздоровлення проведена на суму 4,9 тис. грн. З початку року проведені виплати на дітей постраждалих внаслідок Чорнобильської катастрофи на суму 9,3 тис. грн.

Проведена виплата за надання додаткової відпустки та додаткової стипендії на суму 1,3 тис. грн.

З початку року надано пільг на медичне обслуговування на суму 3,1 тис. грн. Відповідно до діючого законодавства чорнобильцям I та II категорії надаються пільги на житлово-комунальні послуги та на придбання твердого палива (50% знижка).

Через управління праці та соціального захисту населення 3 інваліди внаслідок Чорнобильської катастрофи забезпечені спецавтотранспортом. На виконання заходів з підготовки та відзначення 23-ї річниці Чорнобильської катастрофи у районі проводяться зустрічі керівництва райдержадміністрації, районної ради, міської ради, управлінь та відділів райдержадміністрації, підприємств - надавачів послуг, інших підрозділів з учасниками та потерпілими внаслідок Чорнобильської катастрофи.

На зустрічах обговорюються та вирішуються проблемні питання медичного, пенсійного забезпечення, соціального захисту чорнобильців. Заходи з відзначення 23-ї річниці Чорнобильської катастрофи висвітлюються у засобах масової інформації району.

У вирішенні питань соціального захисту чорнобильців управління праці та соціального захисту населення співпрацює з іншими управліннями

та відділами райдержадміністрації, міськими та сільськими радами, районною організацією спілка "Чорнобиль".

Висновки. Отже, управління відповідно до покладених на нього завдань забезпечує реалізацію заходів, спрямованих на посилення мотивації до праці, удосконалення її організації оплати та нормування; забезпечує надання адресної цільової грошової допомоги малозабезпеченим громадянам, а також сім'ям з дітьми; вносить в установленому порядку пропозиції щодо встановлення піклування над повнолітніми дієздатними особами, які за станом здоров'я потребують догляду; забезпечує соціальний захист працюючих, зайнятих на роботах з шкідливими та небезпечними умовами праці, вживає заходів до якісного проведення атестації робочих місць на відповідність нормативно-правовим актам про охорону праці; разом з органами Пенсійного фонду України сприяє забезпеченню відшкодування підприємствами витрат на виплату пенсій, призначених у зв'язку з трудовим каліцтвом або професійним захворюванням працівників; інформує населення з питань, що належать до компетенції управління, через засоби масової інформації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Меленюк В.О. Вдосконалення механізмів державного регулювання соціального розвитку України ///Економіка і держава 2009, № 2. С.
2. Закон України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи»

<u>ЗМІСТ</u>				
№п/п	Тема, П.І.Б.	Науковий керівник	Стор.	
<u>УКРАЇНОЗНАВСТВО</u>				
1.	БАГАТОГРАННІСТЬ АКТОРСЬКОГО ТАЛАНТУ КОРИФЕЇВ УКРАЇНСЬКОГО ТЕАТРУ <i>А. Г. Артеменко</i>	Лукьяненко Д. В.	3	
2.	УКРАЇНСЬКА РОК-МУЗИКА В КОНТЕКСТІ СВІТОВОЇ <i>В. В. Брижатова,</i>	Лукьяненко Д. В.	7	
3.	УКРАЇНСЬКЕ КНИГОДРУКУВАННЯ ЯК НАУКОВИЙ І МИСТЕЦЬКИЙ ЗДОБУТОК <i>Г. О. Глух</i>	Лукьяненко Д. В.	13	
4.	МОЛОДІЖНИЙ СЛЕНГ ЯК МОВНЕ ЯВИЩЕ <i>О. А. Зверев,</i>	Лукьяненко Д. В.	17	
5.	УКРАЇНСЬКЕ ВЕСІЛЛЯ: ТРАДИЦІЇ І СУЧАСНІСТЬ <i>О. О. Масєєва</i>	Лукьяненко Д. В.	20	
6.	АКТУАЛЬНІ ЖИВОПИСНІ ТРАДИЦІЇ: АРТ- НАПРЯМ <i>С. С. Мисько</i>	Лукьяненко Д. В.	27	
7.	УКРАЇНСЬКИЙ КІНЕМАТОГРАФ: ІСТОРИЧНИЙ ЕКСКУРС <i>В. В. Мілляр</i>	Лукьяненко Д. В.	32	
8.	ВИШИВКА І ГАПТУВАННЯ КОЗАЦЬКОЇ СТАРШИНИ <i>Ю. Ю. Розульська</i>	Лукьяненко Д. В.	40	
9.	ГУЦУЛЬСЬКА МІФОЛОГІЯ <i>Т. С. Топорова</i>	Лукьяненко Д. В.	44	
10.	РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ НАЦІОНАЛЬНОГО ОДЯГУ УКРАЇЦІВ <i>К. О. Чикунда</i>	Лукьяненко Д. В.	48	
11.	СЕМАНТИКА УКРАЇНСЬКОГО ЖИТЛА <i>І. О. Шуллер,</i>	Лукьяненко Д. В.	55	
<u>ІНФОРМАТИКА ТА ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ</u>				
12.	ЗАРОБІТОК В ІНТЕРНЕТІ <i>В. Е. Касарига</i>	Кірей К. О.	61	
13.	РЕКЛАМА ЗАСОБАМИ ІНТЕРНЕТУ <i>В. С. Заверюха</i>	Кірей К. О.	67	
14.	ПРОБЛЕМИ БЕЗПЕКИ БАНКІВСЬКИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ <i>І. Ю. Борисова</i>	Лопушанська В. В.	74	
15.	ОПТИМІЗАЦІЯ РОЗРАХУНКОВИХ ВІДНОСИН СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ НА ПРИКЛАДІ СТОВ "ЖОВТНЕВЕ" БЕРЕЗНЕГУВАТСЬКОГО РАЙОНУ <i>А. В. Хоменко</i>	Лопушанська В. В.	80	
16.	ВЛАСТИВОСТІ ЦИФРОВОГО ПІДПISУ <i>Б. С. Сотніченко</i>	Рогачова С. А	86	
17.	ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ БУХГАЛТЕРСЬКИХ ПРОГРАМ	Рогачова С. А	91	

18.	<i>О.С. Дяченко</i> АБС SCROOGE ВІД «LIME SYSTEMS» ЯК НАЙБІЛЬШ ЕФЕКТИВНА АВТОМАТИЗОВАНА СИСТЕМА БАНКІВСЬКОГО БІЗНЕСУ <i>Наумова А.Ю.</i>	Рогачова С. А	97
<u>ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ І СУСПІЛЬНІ НАУКИ</u>			
19.	ОСОБЛИВОСТІ РЕГУЛЮВАННЯ ЦІН У РОЗВИНУТИХ КРАЇНАХ СВІТУ <i>Солдатюк П.Ю.</i>	Золотих І.Б.	104
20.	ПРОБЛЕМА ДЕФІЦИТУ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ ТА ШЛЯХИ ЙОГО ПОДОЛАННЯ В УКРАЇНІ <i>Гаркуша Н.В.</i>	Золотих І.Б.	
21.	МЕТА СТВОРЕННЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ МІЖНАРОДНОГО ВАЛЮТНОГО ФОНДУ <i>О.О. Волгушева</i>	Золотих І.Б.	116
22.	УКРАЇНА В СИСТЕМІ СУЧАСНОГО МІЖНАРОДНОГО ПОДІЛУ ПРАЦІ <i>Т. В. Асмолова</i>	Пилипенко Т.В.	122
23.	РИНОК ПРАЦІ В УКРАЇНІ <i>І.А. Дубачінська</i>	Пилипенко Т.В.	126
24.	СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА РОЛЬ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ <i>Ю.О. Козлова</i>	Пилипенко Т.В.	133
25.	СИСТЕМА РЕФІНАНСУВАННЯ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ В УКРАЇНІ <i>Ю.О. Щербина</i>	Пилипенко Т.В.	137
<u>БУХГАЛТЕРСЬКІЙ ОБЛІК ТА ФІНАНСИ</u>			
26.	ОЦІНКА СТАНУ ТА УПРАВЛІННЯ ДЕБІТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ <i>І.І. Бендерська</i>	Сіренко Н. М.	143
27.	ВПЛИВ ДІЇ ЦІНОВОГО МЕХАНІЗМУ НА ФІНАНСОВИЙ СТАН СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ <i>Л.В. Швець</i>	Сіренко Н. М.	149
28.	ВІДОБРАЖЕННЯ В БУХГАЛТЕРСЬКОМУ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З ТИМЧАСОВОЇ НЕПРАЦЕЗДАТНОСТІ <i>О. В. Рафальська</i>	Дубініна М. В.	156
29.	ІНСТИТУЦІОНАЛЬНІ СКЛАДОВІ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ НЕОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ <i>В.С. Салькова,</i>	Дубініна М. В.	162
30.	ВНУТРІШНІЙ АУДИТ ДЕБІТОРСЬКО- КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ <i>Кучманіч К.О.</i>	Потриваєва Н. В.	168
31.	ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ ЯК ДЖЕРЕЛО	Потриваєва Н. В.	174

	ІНФОРМАЦІЇ ДЛЯ ВНУТРІШНІХ ТА ЗОВНІШНІХ КОРИСТУВАЧІВ		
	<i>О.Ю. Соловйов</i>		
32.	СУЧАСНИЙ СТАН СИСТЕМИ ОПЛАТИ ПРАЦІ У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ	Потриваєва Н. В.	180
	<i>О.Б. Кучеренко</i>		
33.	СТАН ТА ПРОБЛЕМИ ВАЛЮТНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ	Бурковська А. В.	184
	<i>Поворозник С.В.</i>		
34.	БАНКІВСЬКЕ КРЕДИТУВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	Бурковська А. В.	190
	<i>В.М. Цюро</i>		
35.	ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ УКРАЇНИ	Бурковська А. В.	197
	<i>К.О.Вельховацька, студентка</i>		
36.	КРЕДИТУВАННЯ АПК В УКРАЇНІ	Бурковська А. В.	204
	<i>Ю.В. Висоцька</i>		
37.	РОЗВИТОК РИНКУ ЛІЗИНГОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ	Бурковська А. В.	209
	<i>В.Г. Горошко</i>		
38.	ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ КРИЗИ З ПОГЛЯДУ ФОНДОВОГО РИНКУ	Бурковська А. В.	215
	<i>О.С. Дяченко</i>		
39.	ДЕШЕВІ ГРОШІ	Бурковська А. В.	221
	<i>О.В. Мілєва</i>		
40.	Акредитив для фізичних осіб	Бурковська А. В.	227
	<i>О.М. Мороз</i>		
41.	КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК ЯК ЕЛЕМЕНТ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ	Бурковська А. В.	233
	<i>С. В. Поддубняк</i>		
42.	МЕХАНІЗМ КРЕДИТУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ВИРОБНИКІВ	Бурковська А. В.	241
	<i>О.В.Попова</i>		
43.	ШЛЯХИ ВИХОДУ ІЗ КРИЗОВОЇ СИТУАЦІЇ	Бурковська А. В.	248
	<i>О.В. Спасенко</i>		
44.	ФАКТОРИНГ ЯК УНІВЕРСАЛЬНИЙ ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ	Бурковська А. В.	253
	<i>Л.В. Скар</i>		
45.		Бурковська А. В.	258
	ІНФЛЯЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНІ		
	<i>І.Ю. Борисова</i>		
46.	ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ	Бурковська А. В.	264
	<i>І.В. Парфьонова</i>		
47.	МЕТОДИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ГРОШОВО- КРЕДИТНОГО МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ	Бурковська А. В.	270

48.	<i>Б.С. Сотніченко</i> ПРОБЛЕМИ КРЕДИТУВАННЯ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ.	Бурковська А. В.	276
49.	<i>О. В. Боєва</i> БАНКІВСЬКІ КРИЗИ: ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ	Бурковська А. В.	282
50.	<i>А.О. Гірчак</i> РОЗВИТОК ЕКСПОРТНИХ ОПЕРАЦІЙ ПІДПРИЄМСТВ НА РИНКУ ЗЕРНА	Бурковська А. В.	289
51.	<i>К.М. Доні</i> ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ ІНФЛЯЦІЇ	Бурковська А. В.	294
52.	<i>М.І. Жорняк</i> ПЕРЕВАГИ КИТАЙСЬКОГО ЮАНЯ ВІДНОСНО ДОЛАРА США ДЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ	Бурковська А. В.	300
53.	<i>А.Л. Коляда</i> ВІДНОВЛЕННЯ СПОЖИВЧОГО КРЕДИТУВАННЯ В БАНКІВСЬКОМУ СЕКТОРІ	Бурковська А. В.	307
54.	<i>О. А. Кравець</i> ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ ІНФЛЯЦІЇ В УКРАЇНІ	Бурковська А. В.	313
55.	<i>Л.О. Різун</i> РОЛЬ, СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ НЕБАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНИХ УСТАНОВ В УКРАЇНІ	Бурковська А. В.	318
56.	<i>А.В. Скорозінська</i> ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ВАЛЮТНОЇ СИСТЕМИ ЯК СКЛАДОВОГО ЕЛЕМЕНТА МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ЗВ'ЯЗКІВ	Бурковська А. В.	325
57.	<i>О.С. Стефанович</i> КРИЗА КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ	Бурковська А. В.	330
58.	<i>І.Ю. Борисова</i> ФОРМИ ТА ХАРАКТЕРИСТИКА МІЖНАРОДНИХ РОЗРАХУНКІВ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ЗЕД	Бурковська А. В.	332
59.	<i>Ю.С. Ткач</i> ЦЕНТРАЛЬНИЙ БАНК ЯК ГОЛОВНИЙ ЕЛЕМЕНТ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ	Бурковська А. В.	338
60.	<i>Є. М. Мотельчук</i> БАНКИ ЯК ПРОВІДНІ СУБ'ЄКТИ ФІНАНСОВОГО ПОСЕРЕДНИЦТВА	Бурковська А. В.	344
61.	<i>Ю.І. Артеменко</i> СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ АСПЕКТ ОПЛАТИ ПРАЦІ В УКРАЇНІ ТА ЗА ЇЇ МЕЖАМИ	Бурковська А. В.	350
	<i>Н. С. Масіна</i>		

62.	БЮДЖЕТНЕ ФІНАНСУВАННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ <i>І.Ю. Борисова</i>	Рябенко Г. М.	356
63.	ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ФОНДОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ <i>Т.В. Владечак</i>	Рябенко Г. М.	362
64.	ІНФЛЯЦІЙНЕ ТАРГЕТУВАННЯ <i>О.В. Андрушкевич</i>	Рябенко Г. М.	368
65.	МЕХАНІЗМ ПРОВЕДЕННЯ ФАКТОРИНГОВИХ ОПЕРАЦІЙ <i>А.В. Скорозінська</i>	Рябенко Г. М.	374
66.	ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ ЯК СКЛАДОВОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ <i>Ю. О. Гришук</i>	Рябенко Г. М.	380
67.	ІПОТЕЧНЕ КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ <i>А.Ю. Коваль</i>	Рябенко Г. М.	386
68.	ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ДОХОДАМИ ТА ВИТРАТАМИ З МЕТОЮ ОПТИМІЗАЦІЇ ФІНАНСОВОГО РЕЗУЛЬТАТУ <i>Ю.В. Бізікова</i>	Рябенко Г. М.	392
69.	ФОРМУВАННЯ ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ КОНСАЛТИНГОВОГО РИНКУ В УКРАЇНІ <i>О.В. Болгарина</i>	Рябенко Г. М.	397
70.	ОСНОВНІ НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ РОСЛИННИЦТВА <i>М.Д. Доценко</i>	Лункіна Т. І.	403
71.	ОСНОВНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ РИЗИКОМ <i>О.М. Киричук</i>	Лункіна Т. І.	410
72.	ЯКІСТЬ ЗДІЙСНЕННЯ АУДИТОРСЬКИХ ПОСЛУГ <i>Т.С. Осадча</i>	Лункіна Т. І.	417
73.	ВИКОРИСТАННЯ ЛІЗИНГУ ЯК ОДИН ІЗ МЕТОДІВ ФІНАНСУВАННЯ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ <i>А. Д. Асафова</i>	Лункіна Т. І.	423
74.	ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ДОХОДІВ ВІД РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОДУКЦІЇ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА В ВАТ «ЗЕЛЕНИЙ ГАЙ» ВОЗЕНЕСЕНСЬКОГО РАЙОНУ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ <i>О.С. Христинюк</i>	Лункіна Т. І.	431
75.	НАПРЯМИ ПОКРАЩЕННЯ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ В ПОСП «ВЕСЕЛИЙ КУТ – ІІІ » СНІГУРІВСЬКОГО	Лункіна Т. І.	436

	РАЙОНУ <i>Ю.К. Козирєва</i>		
76.	ПРОБЛЕМИ ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ У СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО УКРАЇНИ <i>С.В. Бабелюк</i>	Лункіна Т. І.	442
77.	ОБЛІК ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ В США ТА УКРАЇНИ: СПІЛЬНІ ТА ВІДМІННІ РИСИ <i>А.Ю. Наумова</i>	Сирцева С.В.	450
78.	ВІДОБРАЖЕННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ В ОБЛІКОВІЙ ПОЛІТИЦІ ПІДПРИЄМСТВ <i>Т.Є. Бережнова</i>	Мельник О. І.	456
79.	ВПЛИВ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ НА ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ ПІДПРИЄМСТВА <i>А.В. Гусаренко</i>	Мельник О. І.	463
80.	СУТНІСТЬ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВА ЩОДО ВИТРАТ НА ОПЛАТУ ПРАЦІ <i>М.І. Макуріна</i>	Мельник О. І.	470
81.	ОСНОВНІ НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ ЕКОНОМІЧНИХ МЕХАНІЗМІВ РАЦІОНАЛЬНОГО ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ <i>І.І. Бендерська</i>	Чайка Т. О.	477
82.	ВПЛИВ ОБЛІКУ ВИТРАТ НА РАЦІОНАЛЬНЕ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ <i>О.В. Попова</i>	Чайка Т. О.	482
83.	ЕКОНОМІЧНА ОЦІНКА РЕКРЕАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ ЯК ОСНОВА РАЦІОНАЛЬНОГО ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ <i>Ю.В. Голяк</i>	Чайка Т. О.	488
84.	ПЕРСПЕКТИВИ ПОЛІПШЕННЯ ЯКОСТІ ПИТНОЇ ВОДИ <i>Є.Г. Дорох</i>	Чайка Т. О.	493
85.	ЕКОЛОГІЧНИЙ АУДИТ В СИСТЕМІ РАЦІОНАЛЬНОГО СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ <i>Р.Е. Нікітіна</i>	Чайка Т. О.	496
86.	ПЛАНУВАННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ МІСТА ВІДПОВІДНО ДО ВИДІВ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ <i>Л.О. Різун</i>	Чайка Т. О.	502
87.	ВИКОРИСТАННЯ БІОТЕХНОЛОГІЙ, З МЕТОЮ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РАЦІОНАЛЬНОГО ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ <i>Ю.В. Чоп</i>	Чайка Т. О.	508
88.	ФАКТОРИНГ ЯК УНІВЕРСАЛЬНИЙ ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ <i>Л.В. Скнар</i>	Чайка Т. О.	514
89.	ТЕХНОЛОГІЯ NO-TILL ЯК ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ ВЕДЕННЯ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА <i>А.В. Хоменко</i>	Чайка Т. О.	519

90.	ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ КРАПЕЛЬНОГО ЗРОШЕННЯ В УКРАЇНІ <i>К.С. Іванова</i>	Чайка Т. О.	525
91.	МАКРОЕКОНОМІЧНІ ПОКАЗНИКИ В ОЦІНЦІ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ <i>О.В. Миколовська</i>	Чайка Т. О.	530
92.	РОЗВИТОК ЕКОЛОГІЧНОГО СТРАХУВАННЯ ЯК ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ <i>Л.В. Скар</i>	Чайка Т. О.	535
93.	ПЕРСПЕКТИВИ КРАПЕЛЬНОГО ЗРОШЕННЯ НА ПІВДНІ УКРАЇНИ <i>А.Ю. Наумова</i>	Чайка Т. О.	539
94.	ОБЛІК ВИТРАТ НА ОПЛАТУ ПРАЦІ ПРИЄМСТВА <i>В.О. Гаврисенко</i>	Дубініна М.В.	546
95.	ФІКСОВАНИЙ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИЙ ПОДАТОК ЯК ІНСТРУМЕНТ СТИМУЛЮВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА <i>О.Ю. Федорова</i>	Дубініна М.В.	554
96.	ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ОПЛАТИ ПРАЦІ НА ПІДПРИЄМСТВАХ <i>І.О. Гурмаза</i>	Дубініна М.В.	560
97.	ПОДАТОК НА ДОХОДИ ФІЗИЧНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ: ФІСКАЛЬНА ТА СОЦІАЛЬНО- РЕГУЛЯТИВНА РОЛЬ <i>О.В. Менделуца</i>	Резніченко Д. В.	567
98.	УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ВИТРАТ НА ВИРОБНИЦТВО СОНЯШНИКУ <i>Ю.О. Біла</i>	Боднар О.А.	573
99.	ОСОБЛИВОСТІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В АВТОТРАНСПОРТНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ <i>О.А. Гайдай</i>	Боднар О.А.	578
100.	ДОГОВІР ФРАНЧАЙЗИНГУ: СУТНІСТЬ ТА ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВІДОБРАЖЕННЯ ЙОГО В ОБЛІКУ <i>Ю.В. Гаркуша</i>	Боднар О.А.	584
101.	УДОСКОНАЛЕННЯ МОДЕЛІ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ <i>І.Е. Маковєєнко</i>	Боднар О.А.	590
102.	ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ТОВАРНИХ ВТРАТ У ТОРГІВЕЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ <i>А.Ю. Наумова</i>	Боднар О.А.	596
103.	ОБЛІК ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ <i>М. С. Полтавець</i>	Боднар О.А.	602
104.	ОСОБЛИВОСТІ КОНТРОЛЮ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ НА ПРИКЛАДІ ТОВ «НИВА – СОЮЗ» ДОМАНІВСЬКОГО РАЙОНУ <i>А.І. Рубцов</i>	Боднар О.А.	609
105.	ОБЛІК І КОНТРОЛЬ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ	Боднар О.А.	614

КСП «СОНЯЧНЕ» МИКОЛАЇВСЬКОГО РАЙОНУ <i>І.В. Саломенік</i>			
106.	ОСОБЛИВОСТІ ВЕДЕННЯ ОБЛІКУ В БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ <i>Ю.О. Юрченко</i>	Боднар О.А.	621
107.	ОБЛІК УЦІНКИ ТОВАРІВ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ТОРГІВЛІ <i>К.С. Іванова</i>	Боднар О.А.	627
108.	ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНКИ АУДИТОРСЬКОГО РИЗИКУ <i>О.А. Кравець</i>	Чебан Ю.Ю.	631
109.	СТАН РОЗВИТКУ АУДИТОРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В МИКОЛАЇВСЬКІЙ ОБЛАСТІ <i>О.А. Гайдай</i>	Чебан Ю.Ю.	638
110.	ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ АВТОМАТИЗАЦІЇ АУДИТОРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ <i>А.Ю. Наумова</i>	Чебан Ю.Ю.	644
111.	ВНУТРІШНІЙ АУДИТ ЯК СКЛАДОВА СИСТЕМИ ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ <i>А.П. Латій</i>	Чебан Ю.Ю.	650
112.	ОСОБЛИВОСТІ АУДИТУ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ <i>Ю.О. Юрченко</i>	Чебан Ю.Ю.	655
113.	ЗАКОНОДАВЧО-НОРМАТИВНІ АСПЕКТИ ВЕДЕННЯ ОБЛІКУ ТА ПОДАННЯ ЗВІТНОСТІ ФЕРМЕРСЬКИМИ ГОСПОДАРСТВАМИ <i>О.С. Білан</i>	Чебан Ю.Ю.	662
114.	ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ В ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА <i>К.С. Іванова</i>	Чебан Ю.Ю.	669
115.	ОСОБЛИВОСТІ СПРАВЛЯННЯ ФІКСОВАНОГО СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПОДАТКУ ЗА ВИМОГАМИ ПОДАТКОВОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ <i>А.Ю. Наумова</i>	Лугова О.І.	675
116.	ПРОБЛЕМИ ЦІНОВОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ <i>А.В. Бойко.</i>	Павлюк Є.О.	681
117.	ЗМІНИ В ОПОДАТКУВАННІ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ <i>А.С. Новохацька</i>	Павлюк Є.О.	687
118.	ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІПОТЕЧНИХ КРЕДИТНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ <i>В.В. Гриб</i>	Павлюк Є.О.	692
119.	РОЗДРІБНІ ІНВЕСТИЦІЇ В ЗОЛОТО <i>А.В. Тирсенко</i>	Павлюк Є.О.	699
120.	НЕМАТЕРІАЛЬНІ АКТИВИ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ	Павлюк Є.О.	705

121.	<i>А.В. Турсенко</i> ГЛОБАЛІЗАЦІЯ МІЖНАРОДНИХ ФІНАНСОВИХ РИНКІВ <i>К.М. Кучер</i>	Павлюк Є.О.	711
122.	<i>С.Г. Юрченко</i> <u>ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ І АУДИТ</u> РОЗВИТОК ТА ДІЯЛЬНІСТЬ АГРОХОЛДІНГІВ В УКРАЇНІ <i>С.Г. Юрченко</i>	Червен І.І.	718
123.			
124.	РОЗВИТОК ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ <i>Л.О. Різун</i>	Червен І.І.	724
125.	АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА ДІЛОВОЇ АКТИВНОСТІ СУБ'ЄКТІВ РИНКУ <i>Сацура К.Ф.</i>	Вишневська О.М.	730
126.	ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТВАРИННИЦТВА У КОНТЕКСТІ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ <i>Л.В. Скар</i>	Вишневська О.М.	736
127.	ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ КРЕДИТУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ <i>К.С. Іванова</i>	Вишневська О.М.	742
128.	ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРОВИРОБНИКІВ <i>О.В. Менделуца</i>	Вишневська О.М.	749
129.	ОПТИМІЗАЦІЯ ВИТРАТ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ <i>Ю.В. Чоп</i>	Вишневська О.М.	756
130.	НЕОБХІДНІСТЬ І ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ВПОВАДЖЕННЯ ЗАГАЛЬНОГО СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПЕРЕПИСУ В УКРАЇНІ <i>Р.Є. Нікітіна</i>	Вишневська О.М.	764
131.	ОРГАНІЧНЕ ВИРОБНИЦТВО В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ <i>Ю. В. Гаркуша</i>	Вишневська О.М.	770
132.	СКЛАДОВІ І ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ПРИБУТКОМ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ <i>І.М. Каверіна</i>	Вишневська О.М.	777
133.	ЗАЛЕЖНІСТЬ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ВІД ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА <i>Л. М. Марчук</i>	Костаневич Н. І.	783
134.	ВПЛИВ ФАКТОРІВ НА РІВЕНЬ РЕНТАБЕЛЬНОСТІ ЗЕРНОВИХ КУЛЬТУР В ТОВ «АГРОФІРМА» ЛИМАНСЬКИЙ» <i>І.В. Ісаєва</i>	Костаневич Н. І.	789
135.	ВДОСКОНАЛЕННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН ІНТЕГРОВАНІХ ФОМУВАНЬ <i>О. В. Дуб'яга</i>	Белевят О. А.	793

136.	НЕОБХІДНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРНОГО АУДИТУ <i>О. А. Алейнікова</i>	Костирко А.Г.	799
137.	ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО АУДИТУ В УКРАЇНІ <i>А.С. Бойко</i>	Костирко А.Г.	806
138.	НЕОБХІДНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО АУДИТУ В УКРАЇНІ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ <i>Н. Я. Бунзяк</i>	Костирко А.Г.	813
139.	РЕГУЛЮВАННЯ АУДИТОРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: МІЖНАРОДНА ПРАКТИКА ТА ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД <i>М. С. Білан</i>	Костирко А.Г.	820
140.	МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПРОЦЕДУРА АУДИТУ В БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВАХ УКРАЇНИ <i>К. І. Воєнна</i>	Костирко А.Г.	825
141.	КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ АВТОМАТИЗАЦІЇ АУДИТУ СИСТЕМИ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ <i>К. О. Годорожа</i>	Костирко А.Г.	832
142.	КОНТРОЛЬ ЯКОСТІ АУДИТОРСЬКИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ ТА ЗА КОРДОНОМ <i>О.В. Крамаренко</i>	Костирко А.Г.	838
143.	ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АУДИТУ В УКРАЇНІ <i>А. К. Мазур</i>	Костирко А.Г.	844
144.	«ВЕЛИКА ЧЕТВІРКА» АУДИТОРСЬКИХ КОМПАНІЙ – НОВІ УМОВИ ПРАЦІ <i>Я. О. Мартиненко</i>	Костирко А.Г.	851
145.	ВНУТРІШНІЙ АУДИТ, ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА УСПІШНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ <i>Р. О. Тиха</i>	Костирко А.Г.	856
146.	АУДИТ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ: СУТЬ ТА ОСНОВНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ <i>А. П. Шевченко</i>	Костирко А.Г.	862
147.	РОЛЬ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ В ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА <i>І. Б. Шишка</i>	Костирко А.Г.	869
148.	ОСОБЛИВОСТІ ТА ЕТАПИ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ КОНТРОЛІНГУ ПЕРСОНАЛУ <i>А.С. Бойко</i>	Ужва А.М.	875
149.	СТАНОВЛЕННЯ ТА ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ СЛУЖБИ КОНТРОЛІНГУ НА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ <i>І. О. Кондратьєва</i>	Ужва А.М.	882
150.	ВПРОВАДЖЕННЯ КОНТРОЛІНГУ	Ужва А.М.	888

**ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА
ПІДПРИЄМСТВІ**

О.А. Алейнікова

151.	КОНТРОЛІНГ ЯК КОНЦЕПЦІЯ УПРАВЛІННЯ ПРИБУТКОМ ПІДПРИЄМСТВА	Ужва А.М.	894
	<i>К.І. Воєнна</i>		
152.	СИСТЕМА КОНТРОЛІНГУ В ІНВЕСТИЦІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	Ужва А.М.	900
	<i>Удоденко В. Ю.</i>		
153.	ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛІНГ ТА ЙОГО МІСЦЕ НА ПІДПРИЄМСТВІ	Ужва А.М.	906
	<i>В. Л. Коляда</i>		
154.	ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ КАПІТАЛІЗАЦІЇ ФІНАНСОВИХ ВИТРАТ	Ужва А.М.	913
	<i>Чебанова О.І.</i>		
155.	КОНТРОЛІНГ У ПРИЙНЯТТІ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ	Ужва А.М.	918
	<i>С.С.Іванов</i>		
156.	КОНТРОЛІНГ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ	Ужва А.М.	925
	<i>Іванова В.А</i>		
157.	КОНТРОЛІНГ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ	Ужва А.М.	930
	<i>І.О. Казакуца</i>		
158.	РОЛЬ КОНТРОЛІНГУ В МАРКЕТИНГОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ	Ужва А.М.	935
	<i>Пташинська М.В.</i>		
159.		Клочан В.П.	942

**ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ УПРАВЛІННЯ
ПРАЦІ І СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ
НАСЕЛЕННЯ ВОЗНЕСЕНСЬКОЇ
РАЙДЕРЖАДМІНІСТРАЦІЇ**
О.М. Кафтан

Наукове видання

СТУДЕНТСЬКИЙ НАУКОВИЙ ВІСНИК

ВИПУСК 1(6). Частина 1 *Економічні науки*

Технічний редактор: *І.П. Саваріна*
Комп'ютерна верстка: *Ю.В. Антонович*

Підписано до друку 22.12.2011. Формат 60 x 84 1/16.
Папір друк. Друк офсетний. Ум.друк.арк. 67,38
Тираж 100 прим. Зак. № ____ . Ціна договірна.

Надруковано у видавничому відділі
Миколаївського державного аграрного університету
54029, м. Миколаїв, вул.Паризької комуни, 9

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1155 від 17.12.2002 р.